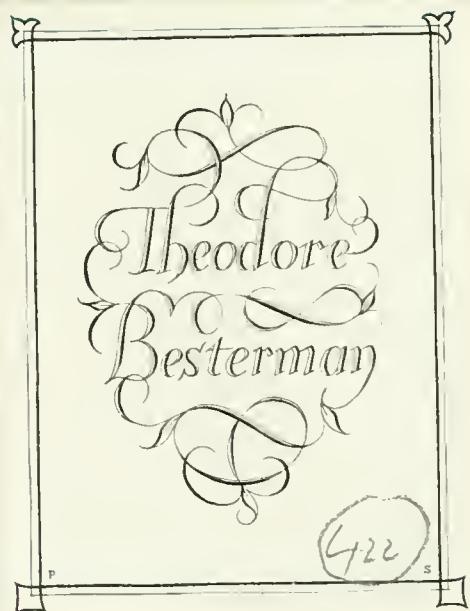

Bought in the year 1689 for £1. 1.

GLODDAETH LIBRARY.

Digitized by the Internet Archive
in 2009 with funding from
Research Library, The Getty Research Institute

R A P H A E L I S
F A B R E T T I
GASPARIS F. VRBINATIS
DE COLVMNA TRAIANI
S Y N T A G M A

Accesserunt

EXPLICATIO VETERIS TABELLAE ANAGLYPHAE
HOMERI ILIADEM
ATQUE EX STESICHORO ARCTINO ET LESCHE
ILII, EXCIDIVM

CONTINENTIS

EMISSARII LACVS FVCINI
DESCRIPTIO

ROMAE Ex Officinâ Nicolai Angeli Tinassij MDCLXXXIII.

SUPERIORVM PERMISSV.

SI ET HABET
TUTA PLACATA
VITAM AVIVICO ET
RISI VIXE

EDITIONIS TERTIAE
MONTICELLO

*Imprimatur, si videbitur Reuerendiss. Patri Sac. Palatij Apost. Mag.
G. Cardinalis Vicarius*

Imprimatur
Fr. Dominicus Maria Puteobonellus Sacri Palatij Apostolici Mag.

R A P H A E L I S
F A B R E T T I
GASPARIS F. VRBINATIS
DE COLVMNA TRAIANI
S Y N T A G M A

P R O O E M I V M

NO T A est , multorumque sermonibus usurpata, vetus Theophrasti naturam incusantis querela, quod, quae ceteros atque cornices diutissime, nullo satis cum operæ pretio, viuere iussit, terminos humanæ vitæ, quæ magno ad res pulcherrimas usui esse possit, breues & perangustos esse voluerit . Indigna profectò homine philosopho vox ; nam , & legi communi sine detractione parendum est , nec prouidentissima optimæ parentis placita temere arguere & improbare debemus . Adde , quod spatum mortalis æui nostri , non tam annorum numero , quam virtutis amplitudine , cui explicandæ datum est , metiri oportet : ad quod veteres Poëtæ respicientes , ut ostenderent , satis congruam nostræ vitæ mensuram , *virtutisque* (ut ait Ciceron) quam æatis cursum celeriorem , finixerunt , teste Plutarcho in suo de Consolat. ad Apollon. libello , Heroas , cæterosque , qui magis ex virtute vixerunt , antequam senectutis tempora ingrederentur , fato functos fuisse . Hincigitur fit , ut multi , inter iuuentam consumpti , diu vixisse , imò post ipsum interitum superstites esse ; alij contrà , quantumuis longæui , celeriter è vita sublati videri debeant ; quod illi , attributum sibi viuendi modum , per industriam ac laborem virtute producerint ; hi , diuturnum suum , per otium & incertam dilabi & eshuere passi sint . Siquidem verum est , *illum demum vivere ,* *frui*

2 RAPHAELIS FABRETTI

frui animâ videri; qui aliquo negotio intentus, præclari facinoris & artis bona famam querit, ut Salustius inquit. Illud iustiore querelâ fortasse dignum, quod hæc ipsa vita, quæ claris & sapientibus viris post eorum interitum in memoriam posteritatis accidit, breuis itidem plerumque est; & ut maximè producta sit, magnâ sui parte circumcisam & mutilam esse contingit: exercente in historias quoque vim suam iniuriâ temporum, nec remedia aduersus obliuionem prouidè comparata, in æternum prodesse finente. Ac minus dolendum esset, si clades hæc veterum monumentorum intra res non ita memoratu dignas consisteret, ac non potius in clarissima quæque rerum cum laude gestarum grassaretur; cum interim Heliogabali flagitorum quisquiliæ, & alia huiusmodi pudenda dictu, ad notitiam usque nostram integrè & incorruptè peruererint, inter immanem eorum ruinam, quæ decessores, successoresque illius, summi mortalium, fortiter & sapienter fecere: Inter quæ, ut c ad propositum meum accedam, quid tam dolendum; quam quod memoriam Traiani optimi omnium principis usu venit, quæ ad sui perpetuitatem, ultra Comentaria à semetipso, primi illius Cæsaris imitatione, confecta, decem amplius Scriptores in id unum intentos cum habuisset, & fortasse inter illos egregium Tacitum, cum securis suis, & senectuti sepositis studijs; vix hodie exiguâ sui parte superstes est, colligiturque, tanquam in minutis post naufragium tabulas, ex Dionis epitome, ex epistolis ac panegyrico Plini, quod vix trium annorum facta complectitur, atque ex parvulis alijs, quæ de illo tradit exilis & circumcisâ Historiæ Augustæ dictio. Sed Superi melius, quod calamitatem, quam Historicorum testimonia de rebus optimi principis pace belloque gestis acceperant, permulti marmorum tituli, numismatum inscriptions, pontes, arcus, portusque extructi, atque alia opera publica, eo authore toto Orbe Romano perfecta, feliciter euasere. Horum autem longè clarissimum, Columnæ cochlidis moles, quæ figuris rerum gemino Bello Dacico ab eo prosperè gestarum distincta, illiusque nomini & memoriæ dicata consurgit; cuius enarratio & explicatio, praesertim Opusculi nostri negotium est.

In eâ Columnâ interpretandâ, Mutiano, celebri superioris saeculi Pictore, imagines ex autographo excipiente ac suggerente, sedulam certè, &, ut mox dicam, nimis forte prolixam operam impendit Ciaconus, vir bonarum artium & rei antiquariæ, si quis alias sui temporis, studiosissimus: nuper vero, elegantiùs fortasse, quam accuratiùs (quidquid Typographus in dedicatoriâ epistolâ polliceatur) delineatis iconibus, Neotericus politioris literaturæ vir, Ciaconum emendas, operique summam manum imposuisse, sibi visus est. Verum quia, *alias alio plura inuenire potest*, ut Ausonius ait, *nemo omnia*; ideo, post insignium, & de re literariâ optimè meritorum hominum lucubrationes, temeritatis notam effugisse mihi videbor, si & aliqua supplere, aliqua diuersâ coniecturâ prosequi ausus fuerom; præsertim quia liberum debet esse iudicium in hoc antiquario studio, in quo plerumque, iuxta Græci illius iambi sententiam,

Tibi illa sic videntur, ast istæ mihi.

Eò

A Eò etiam promptius in hoc certamen descendit; quia, diuulgatis iam ijs observationibus, quas priuati studij caussâ circa Columnam institui, si de ijs ratio aliqua à nobis reddita non extaret, ne operâm lusisse videri possem, veritus sum: cui vitio vt etiam ob ingenij angustias non occurrissem, industria saltem conatumque laudabilem futurum putauit. Ille verò maximus & vberimus suscepit laboris fructus erit, si dum Ciaconi præcipue, in pluribus, ut putamus, immerito reprehensi, defensionem exequimur, collatis cum Ciacono nostris, ac Suppletoris sententijs, ijsque veluti in trutinâ suspensis, rectus rerum existimator pronuncies, quæ de Robortello Barthius præfatus est; illum scilicet *in hoc utiliorem fuisse posteritati, quod oppositis suis, notiones consideratores alijs expresserit.*

B Vetustiores illas Mutiani laminas emendandas suscepit, quia magis, ob spatij amplitudinem, correctionis capaces visæ fuerant, ac recens incise; in quibus, omnia compressa, pauca in melius, pleraque in deterius mutata sunt: & vterius, ut opus, quod ipsâ vetustate, quam sectamur, gratiam acquisiuit, quantum in me erat, non intercideret; sed eas laudes, exacto iam ab eo edito saeculo, retineret, quas ab Ortelio, laudatissimo viro, in Tabulâ Veteris Daciæ & Mœsiæ retulit. Cum autem Chalcographus, siue difficultati correctionis succubuerit, siue alias ob causas, inchoatam, & plusquam ad medium prouectam rem, ad umbilicum adducere, non bonâ fide moraretur; propterea, longioris iam tardij impatiens, emendationes verbo tenuis indicare mihi proposui; quas præsentes, oculatâ fide (ut nos fecimus) examinare; absentes autem, ad exemplar Parisiensis editionis, quam spero aliquando exituram, & accuratissimè formæ suæ (gypso xiiij. circiter ab hinc annis, perquam generoso, & verè Regio molimine, exceptæ, Christianissimi Ludouici XIV. Gallorum Regis iussu) responsuram, facilius conferre poterunt. Interea, ne mea hæc obscurata omnino ijs inutilia reddantur, qui & Vrbe absunt, & typis Columnam experimentibus carent; explicationem Ciaconi, easque tantum Neoterici annotationes, quibus meas vicissim subtexui, in fine huius Opellæ adiungam; additâ quoque Epistolâ Ciaconi ad Lectorem, in quâ sibi ignosci petit, si quandoq; diuinare & hallucinari, difficultate & obscuritate argumenti, coactus fuit: ideo forsan ab eius Suppletore omissa, ne inexorabilem aduersus eundem animum ingenuæ tanti viri preces magis magisque redarguerent.

C Illud autem eos, qui curâ suâ hoc opusculum dignabuntur, monitos velim, non omnia à me exactè animaduersa, *intolerandus enim libor*, dicere quis posset, *nec satîs caussæ*; sed ea tantum, quæ vel historiæ veritatem, vel aliquid moris, ritus, aut id genûs eruditionis contineant. Lector vale, nostræque industriae faue.

INDEX CAPITVM

H V I V S O P E R I S.

- Cap. I.** De ijs quæ ad historiam pertinent omissis.
- Cap. II.** De minutioribus quibusdam, ac perperam appositis.
- Cap. III.** De ijs quæ correptione non indigebant emendatis.
- Cap. IV.** De coniectaneis, & in utramque partem disputabilibus.
- Cap. V.** De remorum ordinibus in veterum Triremibus, & alijs multiremibus Nauigijs.
- Cap. VI.** Observanda circa veterum ritus, & superstitionem.
- Cap. VII.** Excerpta de re militari.
- Cap. VIII.** Inscriptiones ad hanc Belli Dacici historiam facientes.
- Cap. IX.** Numismata occasione utriusque expeditionis in Dacos percussa, & ad eorum intellectum, series chronologica totius Belli Dacici exposita.

Elenchum Authorum, ex quorum dictis liber probationes suas; ornatumque accepit, alij præmittere solent. Nos illud Photij ad Cæphalionis Historiam monitum terret, *Animi nondum prorsus inanem, puerilemque gloriam repudiantis, magnum satis argumentum est, è quot quantisque Scriptoribus historia collecta sit, iactare.*

CAPVT

C A P V T . I.

De ijs quæ ad historiam pertinent omisis.

RAPHICÆ huius, & oocularis, ut sic dicam, historiæ Scriptoribus, illa Luciani reprehensio in Commentario de Conscrip. Hist. maximè conueniet, si ea, quæ sunt digna visu, non videantur. Et quia non solum aciem oculorum, sed mentis atque ingenij quoque in hoc intendere opus erat; ea omnia, in quibus alij quoquo modo cœcutierunt, in limine huius operis percurram. Ex horum genere obseruauit, nostros Expositores non semel defecisse; primò enim ad numerum 198. (de numeris Capitum Commentationis Ciaconi, imaginibus Columnæ tam vetustioris, quam nouæ editionis respondentibus, Lector intellige) præcipuum Maurorum equitum auxilium ibi designatum, eos fugit. Nam vt ex illis Dionis fragmentis habetur, quæ Valesius non ita pridem edidit, *Lusius Quietus Maurus præfecturam ale Maurorum gesserat, sed damnatus inuisusque ob nimiam nequitiam, cum ignominia dimissus fuerat;* Postea verò Bello Dacico, cum exercitus auxilio Maurorum egret, ipse ultro cum equitatū Maurorum aduenit, atque egregiam operam nauauit, quam ob causam præmijs, atque honoribus affectus, longè plura ac maiora facinora altero Bello Dacico edidit. Aut igitur, contrario prorsus oculorum vitio, ego quæ nusquam adsunt mihi videre videor, aut equites illi numeri 198. infraenatis omnes, nùdisque equis insidentes, (nam duobus postremis quoque frænum exuberans adimentum) non alij sunt, quam hi Mauri à Lusio adducti: non enim alibi in hac Columnâ, nisi in illis tribus cataphractis numeri 147. (quamvis tabula etiam ibi secus ostendat) equi absque frænis effigiantur, qualibus in bellis fuisse usos. Gætulos, ac Numinidas, nedum Poëtæ meminere,

Et Numidæ infræni cingunt.

Virgil. Æn. lib. IV.

Ora leui flectit frænorum nescia virgâ.

Lucan. lib. IV.

Numidæ gens inscia fræni;

Sil. lib. I.

Queis inter geminas per ludum mobilis aures

Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

ex Oppiano de Venat. ad Caracallam lib. IV. vers. 47., qui de eisdem equis Mauris aut Africanis loquitur, ad verbum ferè expressum.

μὴ κρέτει χειρῶν
Αὐχοῖς φελίοις βιαζόμενοι χαλίνε,
Πειθοῖς δὲ λύγοισιν ὅπη βερτὸς ηγεμονεῖ :

non virtute manuum

Cohibentur lupatis violenti fræni;

Sed obtemperant virgis quoquo homo duxerit.

rursusque lib. II.

nullaque leuis Gætulus habenâ.

sonipes ignarus habenæ,

Claud. de Bell. Gild.

Virga regit;

sed Historici quoque fidem faciunt; Cæsar scilicet lib. V. Ciuitatis Belli, vbi
DCCC. Numidas equites, sine frænis à Iubâ contra se adductos recenset; Herodianus lib. VII. cap. IX. atque Ausonius ad Gratian. eorumque docilitatem ita commendat Strabo lib. XVII., ut insuper addat, *eos sine tractu ad instar canum dominos sequi*: & de nudo dorso dixerat superiori versu Lucanus,

Et gens quæ nudo residens Massylia dorso:

ac paullò suprà de Gætulis,

semperque paratus,

In culto Gætulus equo,

Itemque Appian. de Masinissâ loquens, *nudum equum concendens*, ut mos Namidis. Quamvis olim hic mos, non Barbarorum peculiaris fuerit, sed apud Romanos ipsos usque ad Neronis ætatem viguerit, teste Dione lib. LXIII. ijs verbis, *ferunt Equites Romanos Neronis temporibus dum quot annis recenserentur, primùm ephippijs usos fuisse*: non quòd ea incognita antea fuerint, cùm Varro, qui sèculo fermè integro tempora Neronis antecessit, de ijs meminerit, ut Nonius ex ipso refert; & Virgilius equos instratos, & pectoralibus (quales in Columnâ videmus) monilibus instructos inducat lib. VII. Aen. vers. 275.

Omnibus extemplo Teucris iubet ordine duci

instratos ostro alipedes, pictisque tapetis,

Aurea pectoribus demissa monilia pendent:

sed quia nimis mollia præ duritie veterum militum, vel quò magis expeditos & promptos haberent equos ad subitos eorum usus, ideo ijs & Romani abstinerunt, nî locus Dionis de primo in ipsorum recensione usu, strictim intelligi debeat. Accedit etiam, ad demonstrandum, hos, de quibus agimus, equites non nisi Mauros esse, crispum ac cincinnatum capillamentum, illius gentis proprium, ut exprimitur in nummo Iubæ, qui extat Tab. LXV. Dial. VI. Antonij Augustini Ilerdensis Episcopi: quod quamvis Neotericus sub asterisco animaduerterit, adhuc tamen dubius hæsit, an Germanorum, an alicuius alterius foederatæ gentis, subsidia hæc fuerint; ductus forsan, quia in cirros capillum obliquare, Germanis mos erat, ut colligitur ex Tertulliano de Vel. Virgin., vbi Germanis pro insigni cirros attribuit. Propriè igitur ostenditur hæc nobis barbae (ut cum Ouidio sic dicam) cæsaries, & calamistrata Maurorum coma, de quibus, & sese mutuò tangendi accuratâ circumspectione, ita loquitur Strabo, dicto lib. XVII. *Hi comas cincinnis exornant, & barbam comunt, aurumque gestant, dentes tergent, unguum incrementa resecant, ac raro, dum via de ambulant*

A lant se contingunt, ut maneant compositi capilli. Quod eos omnino inermes, præter iaculos, quos & nostri vibrare pugno factio intelliguntur, ita describat Claudianus de Bell. Gild.

Non contra clypeis tecltos, galeisque micantes
Ibuis, in solis longè fiducia telis;
Exarmatus erit cum mifile torserit hostis.

B Dextra mouet jaculum, prætentat pallia leuâ,
Caeterà nudus eques,

& ex eo Lipsius de Milit. Rom. lib. III. Dial. VIII; id totum poëticè dictum videmus; nam omnes clypeum gerunt, nec pallium habent quod prætentent.

Postquam Lusium hunc de nomine, & penè de facie, in hoc marmore agnouimus, sinent puto Expositores, ut & personam, quam illi imposuerunt numero

C 62., imò & nomen ipsum auferamus.

Et ut à nomine incipiam: Quamvis doleam, nobilem & olim amantem mei virum nuper fato functum Ioannem Lucium Traguriensem hoc gentili suo priuare; fides tamen plurium Codicum, & Casauboni illos accurate, ut solet, expendentis authoritas, in Not. ad Spartianum in Hadr. num. 24., euincit, illum esse Lusium vocandum, vti eum Marcellinus lib. xxix. appellat. Esse enim

D Lusiam gentem Romanam, & Casaubonus pluribus probat, qui etiam Lusiam hanc nostram cognomento Quietam agnoscit, & præterea adstruunt duodecim inscriptiones apud Gruterum extantes: quibus addo istas, priorem scilicet ex Monum. Patav., secundam ex Reinesio, aliamque inter meas ineditas: extatique mentio Lusij Hispaniae Tarragonensis

M · D · M

IN · MEMOR

LVSIAE · L · FIL

TERTVLLINAE

SACERD · DIVARVM

MATRIS · SVAE

SEX · APPVLEIVS · MARCELL

D · D

E IVLIAE · FESTAE

C · LVSIVS · RESTITVTVS
CONIVGI · OPT · B · M · DE · SE

FECIT

PERMISSV · LIBERTORVM
POSTVMIAE · Q · F · CATIAE

G Claff. XIV · num. LXXXIV.

Nomine igitur exutus, exuat, vel inuitus, nescio quam Præfecturam, quâ eundem honorarunt: nam ante hunc suum vltroneum ad Bellum Dacicvm aduentum, iam demonstrauimus, ipsum, tanquam inhonestâ missione missum, ne potuisse quidem vllam Præfecturam, aut dignitatem in ipso limine expeditionis exercere; nedum eum esse, qui vnâ cum Traiano paludatus, prout ipse

D M

THALLO · AQVARIO

LVSI · LVPI · LIB · SE

VIVO · FECIT · SIBI · QVI

VIXIT · ANNIS · LXXV

in Pauimento Aedis S. Sabinae.

ipse, sederet, ut num. 62. & 65. adnotatur; constatque, Praefecturam Praetorij, A quā solā, inter cæteras, minūs incongruē ad id honoris potuisset promoueri, gestam fuisse in hāc primā expeditione per Claudium Liuianum, ut in Excerptis per Theodosium ex Dione lib. LXVIII. nominatim habetur.

Laxis certè finibus hanc dignitatem circumscribunt, dum Tribunum, seu Praefectum Praetorij, aut Legionum, opinabilem hunc Lucium nomiciant; quod perinde est, ac nihil dicere; vnde & nos, hāc varietate loquendi, liberiores facti, eò minūs in obscuram opinionem labi verebimur. Praefectum igitur Praetorij hunc, Sellæ Castrensi insidente, minimè dixerim: quia, et si sciam, eam fuisse huius officij prærogatiua, vt regnum absque purpurā id vocauerit Eunapius, & ab Imperatore ita eligi solitum, vt olim à Dictatore Magister Equitum; cui, ob exploratam fidem, propior in Castris Imperatori ipsi, eiusque Praetorio locus assignatur ab Hygino de Castr. fol. v. a. & ab eius illustratore, R. H. S. in notis fol. 50.; itemque, circa ea tempora Traiani, vnicum fuisse, cùm ab institutione Augusti usque ad Claudium, & non ultra, duo permanerint, quot rursus Commodus restituit: indignum tamen reproto, hunc, non nisi tunc temporis Equestris Ordinis virum, Imperatori suo adeò exequari, vt gloriā atque autoritatem huius expeditionis veluti diuiduam accipiat.

Vt verò aliquid tam de isto sub num. 65., quam de alio iuniori, non Sellæ, D ed cespititio suggero insidente, probabilius afferamus: dignorem illum, ac Traiano proximum, aliquem Consularem virum, ipsumque forsan Articuleum Pætum, cum quo Traianus IV. suum consulatum gessit; vel si magis libet, Proprætorem Pannonicarum, finitimat scilicet Daciæ Provinciæ, qui eandem au- thoritatem Traiano præsente, quam eo absente, retinebat, (vt Traiano. sollempne fuisse, ait Plinius in Paneg. num. 165.) referre potuisse coniectamus. Alium, qui à tergo Imperatoris, & inferiore loco sedet, Hadrianum puto, Traiani consobrinum, sub eius tutelâ educatum, Imperij adepti nuncium, nouā affinitate iunctum, & amicitiâ Traiani pleniore potitum, vt hæc omnia de eo refert Spartianus in eius Vitæ initio. Et quamvis secundâ expeditione Dacicâ Traianum Legioni I. Mineruiae eum præp̄susse, secundaque duxisse referat Spartianus, non tamen tunc primum ad Bellum Dacicum profectum ex eo loco colligitur, vt Neotericus asterisco numeri 263. videtur arguere; imò potius contrarium; cùm paullò suprà, vbi verisimiliter de præcedenti expeditione seorsim fit men- tio, iam dixerit, Post Quæsturam, acta Senatus curauit, atque ad Bellum Dacicum Traianum familiarius prosequetus est: sicque intelligit Casaubonus ad pag. 2. v. 28. Videtur Hadrianus & Quæsturam, & Curam actorum Senatus, paucos menses eodem anno egisse, qui quidem in expeditione Dacicâ Traianum sit comitatus, vt statim subiicitur: nam ea expeditio illo ipso anno suscepta. Propterea etiam Aedilitas ab Hadriano omisi; cùm tamen esset mo:is ab actorum Senatus Curâ ad illam ascendere: & ex Xiphilino in eodem Hadriano comprobatur, qui absolute dicit initio lib. LXIX. degebatque cum eo omne tempus etatis.

Praefectum verò Praetorij Claudium Liuianum si vestigare animo est, ex pro- ximiâ

A ximâ custodiâ, & insignibus sui muneris, pugione scilicet, quem ab Imperatore accipiebat, (vt ex Sex. Aur. Victore in Traian. fit palam, cum insigne potestatis, *vix mos est, pugionem daret*) non malè cum arguere possumus; plures etenim quamvis alijs eiusdem habitus commistus, idem latus sinistrum protegere conspicitur, pugionem præ manibus gerens, vt num. 198. (ex nostrâ emendatione) num. 214., num. 269. (deleto eo, qui in manibus alterius militis prope labarum ad dextram apparebat) num. 295., ac pariter ex nostrâ correctione num. 301. Id quod casu quidem accidere potuit, fateor; sed gladius nusquam ab alio latere visus, quodque constanter & perpetuo id seruetur, iunctâ ratione id credendi, facit, vt ad alium locum Præfectum hunc relegemus, eo surgere, & hinc abire iusso, vt digniori & honoratori Sellam Castrensem vacuam relinquat. Peculiarem etiam eiusdem dignitatis notam, pugionem, siue c parazonium, fuisse, habetur ex eo loco Philostrati in Vitâ Apollonij Tyanei lib. VII. forte id temporis gladium Imperatorum tenebat Aelianus: idem enim Casperius Aelianus iuxta Dionem initio lib. LXVIII. sub Domitiano, & successuè sub Neronâ, Præfetus Prætorio fuit: confirmatque hoc egregiè nummus à Patino in Claudio cap. X. pag. 253. allatus, in quo hinc Imperator ciuili habitu, indè Præfetus Prætorio thoracatus, & pugionem sinistrâ gerens, dexteras iungunt, cum epigraphe PRÆTOR · RECEP· (si modò is non est Aquilifer, vt alias nummus, de quo infra dicemus, ostendit.)

Vbi tandem plures eodem armorum ornatu conspicuos circa Traianum offendemus, quod non infrequenter obseruatur, ij non alij erunt, quam Legati militares, quibus locus in Tribunali, & circa Sellam Imperatoris assignabatur, vt habemus ex Liuio lib. VIII. ne Tribunal quidem satis quietum, Legati circumstantes Sellam, orabant, ut rem in posterum diem differret; loquitur de Papirio Dictatore; de quo rursus, iussi de Tribunali descendere Legati. Similiter Iosephus lib. VII. Αλώσ. Titum Cæsarem inter Legatos dona militaria pro Tribunali distribuentem representat; sic enim explicat vir doctus Επεται τῷ ἡγεμόνει, de solis Legatis, quamvis interdum pro Tribunis, seu Præfetis accipiatur apud Græcos authores. Multiplicatos autem videmus Legatos circa Traianum in hoc exercitu, quia plerumque tot erant Legati, quot legiones, vt ex illo Taciti lib. I. Annal. sibi tres legiones, totidem Legatos procubuisse, Cæsarisque lib. II. de Bell. Gall. Et quod ab opere singulisque legionibus singulos Legatos Cæsar discedere nisi munitis Castris vntuerat: Traianum enim ipsum Legatis fuisse usum, quos reuerentiâ prosequebatur, & autoritate apud milites pollere volebat, refert, laudatque Plinius in Paneg. num. 165., confertque optimè lapis apud Gruterum fol. CDXXVII. 12. LEGATO · IMP · NERVAE · TRAIANI · CAESARIS · AVG · GERMANICI · DACICI · LEG · VI · FIRMAE, (quæ legio est vna ex ijs, quæ militarunt in hoc Bello Dacico, si credendum est inscriptioni à Ciccone num. 227. relatæ) ultra alias inscriptiones ad hoc Bellum facientes, inserendas Cap. VIII. Nec immerito eam dignitatem promouit, quam ipsemet gesserat; fuit enim Nerus Legatus, vt ex Plinio in eodem Paneg. num. 86. patet.

Nouum aliquid de hisce Legatis obseruaui ex sequentis inscriptionis fragm.^A
mento, eos in Prouincij, in quibus legiones versabantur, non solum militibus,
sed & prouincialibus, ius dixisse:

M· AN
CRESCEN
CALPVRNIANO
PROC S·PROV· M
XV. VI F· IVRID· BRIT
VICE· LEG· LEG· PR· PR
PROV I R
MARS
PR

Hortis Matthæijs sub Cælio ad Viam Appiam nuper effossa.
colligo enim, Marcum ANtonium CRESCENTem CALPVRNIANVM
fuisse IVRIDicum BRITannicæ VICE LEGati LEGionis.

Habemus etiam ex Procopio lib. IV. de Ædific. Iustin., geminas illas arces, quæ
hinc indè ad Danubij ripas apparent num. 260. fuisse à Traiano exædificatas in
Pontis extremitatibus, alteramque Barbaris incumbentem, Theodoram voca-
tam; (nescio an à Traiano dum eam condidit, an, ut credibilius est, à Iustiniano
de nomine vxoris, dum renouauit) alteram ex parte Illyrij, pro seculo istius
Prouinciæ propugnaculo erectam, operi cognominem extitisse, hoc est, Pontem
denominatam.

Videamus modò an inter tot prælia, oppugnationes, cædes, incendia,
aliaque damna cruenti Martis, quæ passim in Columnâ sunt obvia, aliquid
clementiâ & prouidentiâ Traiani dignum agnoscamus. In quo animaduerten-
dus est locus Eutropij lib. VIII. Hist. Rom. in Vitâ Hadr., vbi ait, *Traianus*
victâ Daciâ, ex toto Orbe Romano infinitas eò copias hominum transluit, ad agros,
& Vrbes colendas; Dacia enim diuturno Bello Decebali, viris fuerat exhausta.

Hanc nouorum Colonorum inductionem, potius quam veterum expulsio-
nem, puto significatam in extremo num. Columnæ 320. Et primùm rem
conieeturâ explicabo, quæ, si cui forsan leuis videatur, profectò ab Interpreti-
bus, qui mihi argumenta subministrant, coargui non poterit. Ea est, habitus
vestis, Orbem Romanum potius, quam Geticam feritatem redolens; ac in-
cessus pacificus cum pueris, sarcinis, pecoribus, atque armentis; prorsus similis
immigrationi, quam ipsi vocant, Colonorum, num. 226. Illa verò, prout
Ciaconus nuncupat, *militum persecutio*, est, meo iudicio, veteranorum com-
mictio, quibus ager & quies in nouis sedibus, expleto iam Bello, & emeritis
stipendijs, dabatur, vt eleganter explicant versus Lucani sequentes lib. I.

Conferet exanguis quo se post bella senectus?

Quæ sedes erit emeritis? quæ rura dabuntur,

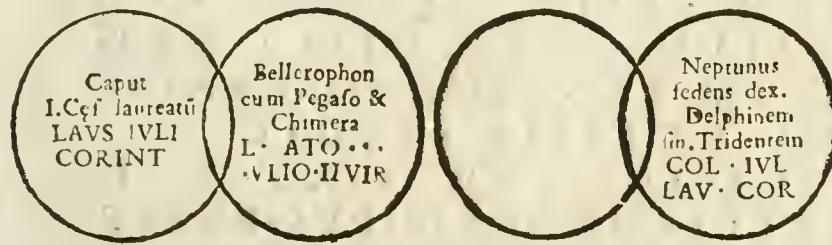
Quæ nosler veteranus eret? quæ mania fessis?

Duplex enim erat Coloniarum mittendarum species; altera, ex plebis Romanæ
redun-

DE COL· TRAIANI CAP· I:

II

- A redundantia propter hominum multitudinem, agrique inopiam, & ad sentinam quodammodo Reipublicae exauriendam; altera, ex veteranis in præmium simul & requiem, ut ex hoc Lucani loco, & alijs frequenter apud authores obuijs: quam differentiam, distinctione quâdam in nummis retentani, nescio an alij agnouerint, ego certè agnoscendam puto. Obseruo enim, modò boue & vaccâ cum aratore, modò signis militaribus, modò vtroque symbolo adhibito, significari: vnde argumentum defumo, Colonias illas plebeias, aratro, ut communiter nummi exprimunt; hasce autem militares, aquilis & signis, sub quibus coloni stipendia meruerunt, discretas fuisse: cum signis enim & aquilâ, primisque ordinibus, ac Tribunis, olim deduci solitas, ex Hygino & Tacito ostendit Lipsius ad lib. IV. Annal. num 76.: eas denique, quæ aratrum & signa promiscue in varijs nummis assument, vel in eodem iungunt; primam deductionem è ciuibus, supplementum è veteranis indicare. Quæ si vera sunt; euaneat Cl. Viri interpretatio ad numisma Tiberij, (ut aliquid Seguino, à quo nummus primùm productus est in Select. cap. IV. num. vi. addere videatur) in quo, aquila inter duo signa, à Coloniâ Cæsar-augustanâ percussum; fortitudinem bellicam, quâ se, militiamque Romanam, aduersus hostes tueri prædicabat, indicare dicitur; ineptâ sanè ostentatione, & à semetipsâ profectâ fortitudinis laude.
- B Colonias igitur militares in agro decuicto impositas per Traianum, hic signari dicemus, exemplo aliorum Ducum, inter quæ illud Iulij Cæsaris occurrit, qui (vt ait Plutarchus in eius Vitâ) populum epulis & frumentarj largitionibus refecit, milites colonijs deducendis, de quibus nobilissimæ sunt Carthago & Corinthus, quæ ut olim eodem tempore dirutæ, ita tum simul instauratae sunt, vnde posterior ex his LAVS IVLIA CORINTHVS vocata reperitur in hoc nummo
- C Tristani in Iulio Cæsare 5., & in alio apud Patinum ad Fulu. Vrsin. Tab. VI. num. 7. Gentis Iuliæ, & inter Numm. Med. Magnitudin. in Cæsare pag. 18.

Cuius tamen nummi, à se olim producti, minor postea eundem Patinum oblitum fuisse; dum in Epistolâ ad Excellentissimum Mau-

- rocenum de Numm. Antonini Pij ΘΕΩΝ ΚΡΙΣΙΣ, notas hasce C· L· I· COR in nummo Commodi expressas, de Coloniâ Latinâ Iuliâ Corintho interpretatur: plûs Angelonij testimonio in Caracallâ num. 30. sic quoque explicantis, quâm Spanhemio Diss. III. de Præst. Numism. pag. 237., imò & proprijs oculis, fidem
- G tribuens. Frigidulus quoque est in suo nummò explanando Tristanus, qui referens id, quod Appianus in fine Punicor. de hâc Corinthi restauratione tradidit, Iulium, scilicet, somno monitum eam proposuisse, Augustum, codicillis patris de eâ re repertis, exequutum, huius rei vestigium in eodem nummo sese repe- risse iactat; imaginem quippe Cæsaris, quia oculos clausos ostendit, eum iam fato functum indicare. Proh minutam & contemptibilem in viro docto

Subtilitatem! Nec vlli forsitan veritatis umbræ innixam; quia ultra Plutarchum, A
temporibus Cæsaris proximiorem, scriptoremque, in Graecorum præfertim
rebus, accuratissimum, & Dio lib. XLIII. idem prolixè tradit; & (quod maxi-
mam apud me authoritatem obtinet) Pausanias in Corinthiacis lib. II. non
semel, sed bis hoc idem affirmat.

Veteranos itaque non immerito istos milites in Colonias suas Daçicas distri-
butos iudicabimus: quandoquidem, obseruatione dignum est, nedum pacato
agmine hos milites incedere, non vim inferentes, ut in electione Dacorum,
num. 145., sed coetui colonorum immistos, ut ad oculum patet. Suadet
demum ratio: nam si boni Principes bellum propter pacem gerunt; id quoque
laudi optimi huius Imperatoris dandum erat, & in hoc perenni opere pro ipsius
coronide memoriae mandandum, quod non solitudinem Prouinciarum fecisset, sed
eam melioribus, & mitioribus incolis frequentem, & cultam iterum reddidif-
set. Quid namque absurdius, quam expellere colonos e Prouinciam, iam, ut vi-
dimus ex Eutropio, *viris exhaustâ?* quidque à veteri illâ Romanâ institutione
magis alienum? per quam, (ingenti rei publicæ augmēto) qui primò hostes,
mox socij efficiebantur,

ciuesque vocauit [Roma] Claud. de Laud.

Stil. lib. III.

Quos domuit.

id quod & Traianum, conscriptis Dacorum alis, fecisse, docet inscriptio
sequens apud Gruterum pag. MXXV. 2.

L. AEMILO · L. F. CAM. KARO. CO : : :
LEG. AVG. PR. PR. PROVINIAE. CAPPADOCIAE.
LEG. AVG. PR. PR. CENSITORI. PROVINIAE. LVGDVNENSIS
LEG. AVG. PR. PR. PROVINIAE. ARABIAE
CVRATORI. VIAE. FLAMINIAE. LEG. LEG. XXX. V. V
PRAET. TRIB. PLEB. QVEST. AVG
TRIB. MILITVM. LEG. VIII. AVG
TRIB. MILITVM. LEG. VIIII. HISPANIAE
X. VIRO. STLITIB. IVDIC
SODALI. FLAVIALI. XV. VIRO. S. F
C. IVLIVS. ERVCIANVS. CRISIPVS. PRAEF
ALAE. PRIMAE. VLPIAE. DACORVM
AMICO. OPTIMO

Hactenus prætermissa in expositione recensuimus, aliunde tamen suppleta;
nunc ea, quæ ipso sensu percipi poterant, in Columnâ percurremus.

Difficillimo hoc Bello, & cum altero veluti Hannibale, arte, viribus, &
loci naturâ, potentissimo hoste gesto, (ut comparatione Tristani in Comment.
Hist. de Traiano vtar) externis Sarmatarum opibus, forsitan & Parthorum
adiuto, cum ex Cæcilio Epist. XVI. lib. X. appareat, illi cum Pacoro, societate
proculdubio inimicitia erga Romanum nomen, commercia, & officia inter-
cessisse: hoc, inquam, diutino Bello, Traiani exercitus, victorijs non omnino
in-

A incruentis imminutus, supplemento indiguit: nam bellicosissimæ huic Geta-
rum nationi cum alijs finitimis barbaris commune fuit *saturare tela veneno*,
vt de Scythis ait Lucanus lib. VIII. vers. 803.; pluries enim Ouidius de hâc
feritate conqueritur,

murus pulsatur ab hoste;

de Ponto lib.

Tinetaque mortiferâ tabe sagitta madet.

III. Eleg. I.

B (tanquam si oppugnationem Oppidi num. 148. ariete admoto, & sagittarijs
dispositis, nobis describeret), & alibi: ac Silius Italicus lib. I. vers. 324.

Dacus ut armif. ris Getice telluris in oris,

Spicula, que patrio gaudens acuisse veneno,

Fundit apud ripas inopina binominis Istri.

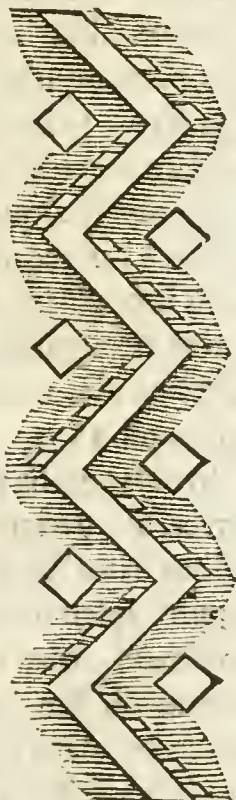
Plura adhuc congerit Freinshemius Comment. in Q. Curt. lib. IX. cap. VIII.

C num. 20., obseruans inter cætera, Plinium falsò crudelitatem hominum ob
huiusmodi adiuentum accusasse, atque obiecisse, *nullam feram alieno veneno pu-
gnare*; ac ex Aeliano lib. V. cap. XVI. Hist. Animal. probans, homines in hoc
vespas habuisse magistras, quæ, in viperam, quam mortuam perspicerint, inuolantes,
veneno aculeum imbuunt. Ut igitur suorum amissione in Traianus sarciret, nouas
eum legiones acciuisse, præter milites ad alias explendas, non difficulter puto me
D probaturum, partim ex imaginibus hîc expositis, partim ex alijs, à me in Colum-
nâ sedulò obseruatis, & ex eâ additis.

Mouit me distinctio, & quodammodo interpunctio illa,
quæ habetur inter num. 184. & 185., vt suspicarer, finem
exinde primæ expeditioni designatum; præsertim cùm vi-
derem, proximum pontem num. 182. nobis describere re-
gressum exercitus cîs Danubium, quia gubernacula nauium,
quæ pontem substantant, nobis absconduntur; indicio scili-
cket ea remanere ad lævam remeantium, prout in primâ
traiectione, quæ est num. 46. apparent ad dexteram; id est
secundo flumine, qualia Daciam potentibus esse debebant.

Euicit nihilominus aduentus dictorum Equitum Maurorum
num. 198. qui, ex allato Dionis loco, primo Bello Dacico
contigit; prostratio illa Decebali & sequacium num. 221.;
transfugarum deditio num. 222.; propugnaculorum de-
structio nu. 225.; legionis XIII. Geminæ in præsidio relictae
allocutio num. 226.; & demum trophæa & Victoria in ipso
medio Columnæ statuta, vt sententiam mutarem, & pri-
mam expeditionem hîc, non ibi terminatam agnoscerem.

Ne tamen otiosa prædicta distinctionis nota remaneat;
video ab ea inchoari supplementum exercitus, & nouam ac
sollemnem ipsius per Suouetaurilia lustrationem, de quâ num. 187.; miles
enim ille, qui immediate post num. 186. Imperatorem stans stantem alloquitur,
& dexteram, vt pacificator, aperire Nouitio Expositori videtur, (quamvis clau-
sam

sam gerat, indice tantum sublato, prout re verâ apparet) non potest, vt idem A
asserit, esse Orator Decebali; quia repugnat huic conjecturæ indumentum, quod est penitus prorsum Romanum: nihil enim isti de eo Dacico habitu inest, quem Interpretes ad num. 134. describunt; aut fluxa illa tibialia femoralibus iuncta, ad pedes usque crispata, omnibus Dacis communia; aut demum pilei honor, qualis Legatum decebat, vt in simili Xiphilinus ait, *Decebalus continuò optimates inter pileatos ad Traianum mittit, pacemque per eos ab ipso postulat*; at B
è contrâ, omnia Romano mori conformia, vt intuenti fit conspicuum. Melius ergo dicemus, hunc, aliosque binos, non gregali cultu, sed paludatos ac thoracatos illi adstantes, esse aliquos ex Tribunis, qui tres legiones adducunt, tribus illis aquilis significatas: tres enim esse aquilas, alteram simplicem, duas verò clypeis, corollis, & imaginibus ornatas, liquidò patet; quamuis pector pro aquilis, images, additis hinc indè pendulis, obiecerit; & oua illa in vertice, frequentissime, nec sine arcanâ aliquâ significatione assumpta, hoc loco in cuspidem, vt alibi in funalia, *quidliket audendo* transmutauerit. Propriè igitur hic repræsentatur occursum harum trium legionum, & militum post aquilas à leuâ Castrorum parte aduenientium, alijs Traiani legionibus, quæ cum suis aquilis à dexterâ Imperatorem sequuntur. Hincque fit, vt iunctis Castris num. 187. sacrificium lustrale peragatur, adstantibus quinque integris legionibus cum suis aquilis; ita enim indubitanter assero, & fide meâ ex ipsâ Columnâ repono, conuersis illis tribus signis, quæ hucusque cohortium esse videbantur, in totidem legionares aquilas, clypeis, & imaginibus ornatas; & suppletâ aliâ cum suo Signifero, perinde nudâ, ac ea, quam modò aduenisse diximus, quæ dupliquâdum incuriâ, tam ab antiquis, quam à nouis typis euolauerat.

Moneo quoque obiter, postquam de aquilarum iacturâ conquesti sumus, desiderari in recentioribus typis aliam aquilam inter duo illa signa cohortium humi infixa inter num. 179. & 180.; ea enim visitur in antiquioribus, estque, oculos attollentibus primo intuitu exposita, atque nudo ferculo insidens, prout postrema istarum trium, ex quibus subsidium comparatum fuisse agnouimus, post num. 187.

In alijs aquilis passim indiligentia pictoris coarguitur, qui non solum ornatum earum variantem, nec certè sine ratione, contempsit; sed ipsas in suis sedibus exturbauit, vt videbis ad num. 173., vbi (quidquid charta ostentet) singulis apicibus trium illarum hastarum singulæ infixæ sunt aquilæ; ne alias sphalmata, quæ ad historiam non conducunt, contrâ quâ profensus sum, in recensendo sim molestus. Hoc tamen præterire non possum, quia forsitan non contemnendam significationem continet: tribus, scilicet, illis signis supra labarum sese attollentibus post num. 169. nullam aquilam inesse, prout malè in secundo visitur, additâ etiam nescio quâ in velo figura; sed rotundum quoddam alueolum præferre, operculum fortasse aut thecam, in quâ aquila, cum in itinere, aut statione eius usus non esset, occuleretur; ne aureum, siue argenteum eius fulgorem, nimbi, pulueres, aliæque iniuriae hebetarent, in hanc speciem.

A ciem : Si enim galearum & scutorum splendori, coriaceis tegumentis inditis, tantopere prospiciebant, ut pluribus exemplis probat Lipsius in

B Anal. ad Mil. Rom. lib. III. Dial. II., multò magis aquilas ipsas, Romanas aues, propriaque legionum numina, tum religionis, tum nitoris gratiā, eo pacto custodire conueniens erat : de quo more, huic marmori primam notitiam deberi opinor.

Maximè periculosum & asperum Belli statum

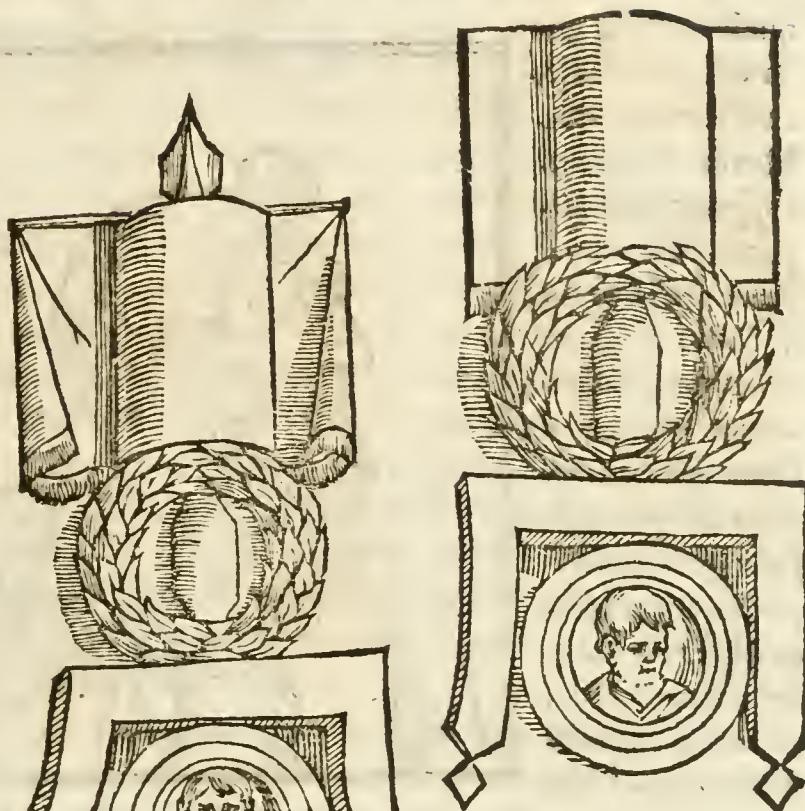
C tunc fuisse puto, cùm post

pugnam num. 163. & milites vulneribus affectos num. 199., iterum acerimè Daci cum Romanis congrediuntur num. 173., captis hinc Dacis, & in custodia retentis num. 174., indè Dacicis mulieribus in Romanos captiuos barbarè sanguinentibus, vt num. 178. : idque non uno argumento significatum in Columnā v demus, militibus virtutis ergo præmio affectis, & ad osculum manus

E Imperatoris admissis, ipsisque mutuò se amplexantibus num. 175., vt moris fuisse post maximas ærumnas laboresque exantlatos, ex Plutarcho in Antonio colligimus, vbi ita de eius exercitu ab infelici illâ expeditione Parthicâ reduce, osculati solum pre gaudio sunt, & ad lachrymas, mutuosque complexus versi: alijsque exemplis idem comprobant Jeremias Hoelzlinus in Not. ad Apollon. Rhod. Argon. lib. II. vers. 730.

F Post ea quæ magis fidenter suprà explicauimus, libet, nec certè sinè multâ perplexitate, nonnulla alia in medium afferre, quæ hâc lege alijs si ea non viderint minimè imputabo, si & ipse vicissim, quod nimium fortasse viderim non reprehendar, & omnia, vt ait ille, scire vélim, etiam quæ sciri non possunt; vel de illis esse dicar, qui, vt ait Plautus in Milit. act. 11. sc. iv., plus è castor vident, quam quod vident.

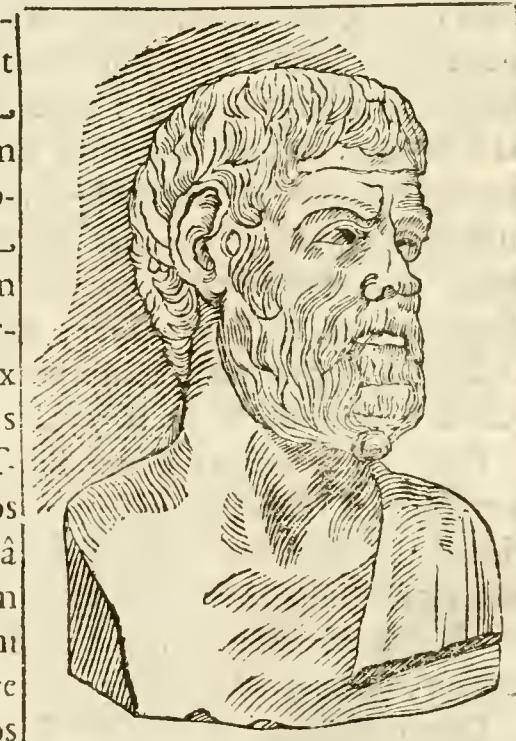
G Dacorum pacem potentium legatio excepta dicitur à Traiano num. 141.; att habitus peditum alijs omnino à Dacico appareat, nusquam enim Dacos supernè nudos inspexeris in Columnâ; seminudi autem isti semper pro Romanis imposterum stare dignoscuntur, vt num. 163. 206. alibiique. Præcipuum etiam hi duo gerunt notam, quâ pro Suevis haberi debeant, capillitum nempe (v diligenter obseruauimus) in nodum summo capite collectum, vt hic vides, quale

quale Sueuos gestare solitos fuisse, ait Tacitus de Morib. German. Insigne gentis obliquare crinem, nondique substringere; sic Sueui à ceteris Germanis, sic Sueuorum ingenui à seruis separantur, sic in alijs gentibus, seu cognatione aliquâ Sueuorum, seu, quod sâpe accidit, imitatione, rarum, & intrâ iuuentâ spatiu; apud Sueuos horrentem capillum retro sequuntur, ac sâpe in ipso solo vertice religant; principes, & ornatiorem habent. Contrarium, nec minus rarum, non iam verticis,

sed barbæ cultum, in hoc vetusto signo obseruauimus, & nostris Sueuis opponimus. At cui vñquam ita barbam tondere in mentem venerit, planè ignoramus: & tamen exoticam huiusmodi formam, alicuius insignis viri propriam fuisse necesse est; talium enim effigie lapides ij, ad instar Hermarum Atheniensium quadrati, ornabantur; vt ostendit Fulvius Vrbinus in lib. de Imagin. Viror. Illustr., qui ex Hermis hisce quamplurimum ex suis Heroibus exemplar dësumpsit. Equites quoque discrimen non obscurum sortiuntur, ob suos equos inusitatum in modum comptos, caudâ quattuor in locis in gyrum attonsâ, & totidem propterea floccos referente. Et quando omnia coniecturâ destitueremur, ea nos ducere posset, quæ oritur ex comitatu peditum, quos vel Sueuos, vel certè non Dacos, ex iam dictis arbitramur. Pro Sueuis tamen eos accepisse, nobis excusabile erit; cùm notum sit ex pluribus eiusdem Taciti locis, gentem hanc iamdiu amicam & sociam Romanorum fuisse, & Dalmatiæ, ac Pannoniæ proxiniam, vt ex Lazio in Comm. Reip. Rom. lib. XII. cap. II.: quòdque post primi prælij aleam feliciter aditam, amici auxilia iungant, est de- ijs,

ijs, quæ fieri solent, ne euentum Belli expe^ttasse, aut ex omnibus nonissimi venisse tiderentur; vt in simili Belli ineuntis fortunâ Cæsar lib. I. de Bell. Ciuit. animaduertit; & successuum exemplum num. 143. alterius fœderatæ gentis compribat: idque promptius Suevi fecissent, tanquam iamdiu inimica Dacis natio, propter quod in arenâ olim Sueuos cum Dacis compositos legimus in Dion. lib. LI. Euanescit itaque regula, quam, his equis visis, nullis stragulis aut phalernis ornatis, nus. 142. præscribunt, *Dacos scilicet nudo dorso, & solo freno contentos, equitasse*: quia potius ephippiatos equites, eosdemque Dacos, (vt ad num. 146. & 312. Exegetæ nostri adnotant) contra eā quæ hīc statuuntur, videre poteris, vt rectius hosce ex albo Dacorum equitum expungamus. Quin imò Sueuos eos fuisse hinc quoque colligimus, quia *Neque eorum moribios*, vt de ijs ait Cæsar de Bell. Gall. lib. IV. *turpis quidquam, aut inertius habetur, quam ephippijs uti*: qui Cæsar's locus etiam pedites istos pellitos & seminudos pro Sueuis confirmat, ibi, *Atque in eam se consuetudinem adduxerunt, ut locis frigidissimis, neque vestitus preter pelles habeant quidquam, quarum propter exiguitatem, magna est corporis pars aperta*.

Pluriēs in hāc Columnā describitur castrametatio, ita vt præsertim successiuē alia aliā, nullo prælio, vel celebri factō intermedio, consequatur. Decem plūs minūs numerantur inter primam lustrationem exercitus num. 78., primamque cū Dacis pugnam consertam num. 132. Quæ ne inutiliter repetita censcantur; dici debet, exinde significari, quotis castris, idest, diebus militaris itineris, Traianus in hosticum progressus fuerit. Ita enim colligitur, receptā apud Cæsarem, aliosque optimos authores dicendi formulā, denis demum castris Traiano copiam cum hoste pugnandi factam. Diligentiam autem & festinationem forsan hinc colligeremus, si locus pugnæ innotesceret: quemadmodum velocitatem penè incredibilem exercitus Cæsar's circa Placentiam versantis, ostendit Lucanus his versibus lib. V.

pænāque redit placata iuuentus:

Brundusium decimis iubet hanc attingere castris.

Hāc eadem pro alijs quibuscumque Castrorum mutationibus, quæ frequenter occurunt, dicta volui.

Illud verò forsan erit hariolari, quòd Barbarus ille seminudus cum clauā num. 85., is fuerit, qui, vt Dio refert, à Buris socijsque ceteris, fungum ingentem Traiano attulerit, in quo scriptum erat latinis literis, fœderatos omnes à Traiano petere, vt pace factā domum reixerteretur; quod monitum contemnens, nihilominus conflixit. Nam orbis ille cariosus, potius lentam ac spongiosam fungi faciem exprimit, quam cribrum: præterquam, neque est patula & extensa, sed leuiter incurua, & margine, qui circumquaque ei adpingitur, caret. Verùm quoquo modo res se habeat, si hæc mea de fungo diuinatio, tantè est, (vt proverbialiter ait Plautus) *quanti fungus putidus*; ego me aquam cribro hausisse putabo. Hoc etiam fortè credibilius afferam, οοονινομαντις (notissimum ex Theocrito Id. III. futura prænuntiandi artificem) hīc designari, qui sub initium belli, de

eius euentu per cribrum diuinare (si modo cribrum est) Traiano se obtulerit. A
Meminisse enim potes, erudite Lector, Theodatum Regem apud Procopium
de Bell. Gothic. lib. I. cap. IX. *sub initium belli exitus diuinatione per porcos per-*
scrutatum: & Traianum ipsum, ante Parthicam expeditionem, sortes Dei
Heliopolitani de euentu rei cœptæ consuluisse, vt fusè reficit Macrobius lib.
I. Saturn. cap. XXIII.

Tumultuaria veneni susceptio num. 293. ad simile forsan Mithradatis fa-
etum referri potest; sed quia historiæ luce res caret, in obliuionis tenebris late-
bit. Quemadmodum nempe ille (vt tradit Plutarchus in Vitâ Pomp.) *deplora-*
sis rebus, amicorum singulis lethale venenum dedit, ne quis inuitus in hostium
potestatem veniret: ita Decebalus primoribus & pileatis suis poculum mortis
propinquit, mox & ipse sibi manus allaturus: forma enim & indumentum
vasculum porrigentis Regem non dedecet, qui & volumen sinistram manu com-
pletebitur, & circumstantibus splendidè præ cæteris ornatis, laciniatis nempe
chlamyibus, coronatur. C

Et quoniam ea facta, quæ liquidò apud historicos habentur, non est prorsus
vanum in Columnâ perquirere, & tesseram quodammodo conferre: quid ve-
rat, rem certè memorandam, & dignitati Romani nominis maximè congruen-
tem, indagare, & qualquali conieeturā augurari? Oppressus fuerat à Dacis in D
secundâ illâ infelici expeditione, Domitianus auspicijs intentata, Cornelius
Fuscus, cui belli summa fuerat commissa, teste Suetonio in Domit. cap. VI. &
Eutrop. in fine lib. VII. Breu. Rom. Hist. Signum à Fusco amissum, & à Traiano
receptum, Dio ex Epitome Thedofij testatur: vnde vallum illud Romani ope-
ris num. 137., circa quod visuntur plura capita exsiccata, & pilis infixa, & inter
ea vexillum; quidni significet eademmet Castra, quibus Fuscus olim fuerat
exutus, in trophæi modum exornata capitibus amputatis militum cæsè Roma-
næ aciei, & signis erectis? illud enim affirmare audeo, opus huius valli cum
suis pinnis esse Romanum; nam Barbari non muro, seu aggere ex cespite, ac
tignis, pro vt nostrates, sed asseribus in summo acuminatis sua Castra mu-
niebant, vt appareat num. 215. & 267.; qualia Latinorum & Volscorum Castra
sub Marcio monte, quos Camillus iaculis igniferis vndique immisis incendit,
proponit nobis Plutarchus in huius Vitâ; seu Mardonij ad Asopum Castra
fossa præaltâ, ligneoque vallo circumdata ante insignem Platæensem pugnam.
describit Diodorus lib. XI.: & sepulchra cum obeliscis, Dacorum fortè qui in
prælio ceciderunt, non esse intra Castra, (vt asteriscus num. 135. perperam nos
monet) sed bene extra illa, vt conuexitas valli, melius in Columnâ ipsâ appa-
rens; fossa cum aquâ circumfluâ, quæ semper extra vallum duci solet; & nî
hoc sufficiat, recurrens Castrorum murus cum suis pinnis trans illa capita,
(quod pictor omiserat) apertè ostendunt.

In eisdem Castris post num. 137. bina ædificia ex tabulis, tignis seu stipiti-
bus suffulta, quadratum alterum, alterum verò rotundum, granaria mihi ex-
primere videntur, dum eorum formam cum hisce laboleni verbis comparo,

- ¶ Granaria (ait I. C. in l. 17. D. de act. empt.) que ex tabulis fieri solent, ita adiūm sunt, si stipites eorum in terrā defossi sunt; quod si supra terram sunt, rutis, & cæsis cedunt: alia iterum de granario mobili & portatili extat lex Titius 60. D. de acq. rer. dom. in hæc verba à S. æuolâ concepta, *Titius ho reum frumentarium nouum ex tabulis ligneis factum mobile in Seij prædio posuit &c.* Similia enim granaria pensilia, sublimiaque, vt vocat Varro de Re Rustic. lib. I. cap. LVII., in statuīs, plūs quam alibi, ad frugum conseruationem necessaria erant.

Quid significant quattuor illa tabulata num. 302., super quibus singulis terni excubant, siue Euocati, vt alibi dicemus, siue Centuriones; mallem me ignorare fateri, quam pontem hic appingere; nam ea video inter se diffita, in diuersâ planicie posita, ac ripam vltiorem non attingentia; nec milites speciem transeuntium, sed potius stantium præferre. Vnde stationes militum, c occupato pluribus in locis alueo, repræsentari credo, ad impediendam vitio citroque hostibus nauigationem, & commeatus asportationem, inopâ nauium, quibus fabricandis proximi Romani milites incumbunt sequenti num. 303.

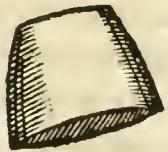
Hispanos suos se in Columnâ agnoscere subdubit. Ciaconus ad num. 244. ex cucullo vesti addito, harbâque & capillo, quam Italorum mos fuerit, prolixiore: leuia tamen hæc signa, & cum alijs gentibus communia nobis videntur.

D Ac postquam coniecturis vti licet, meliorem fortè dabunt nobis pilei illi non acuminati, sed abscisso vertice conoides, quibus equites pedit: sique num. 262. indutos cernimus, huius planè figuræ; hos enim vnicè hæcenus Hispanorum proprios fuisse, docet nummus ignotæ cuiusdam, sed Hispanicæ Vrbis apud Augustinum Dial. VI. num.

XV. ex versione Anonymi in 4. Tab. 67. Planius hoc fit, si

horum eorundem, quos dicimus Hisp̄inorum, socios, muliebribus & talaribus vestibus ornatos, & latis coriaceis fascijs pectora præcinctos, è propinquâ aliquâ, & Hispaniæ adiacente regione, aduenisse probemus. Hos itaque, quos Ciaconus Sarmatas, nuperus verò Interpres vel è Sarmaticâ, vel alia gente (verior ipsâ verimoniâ dubias res explicandi methodo) fuisse dixerunt: ego pro Cassiteridum Insularum incolis ex trabone accipio; ita enim post descri-

ptas alias circa Hispaniam Insulas, de hisce sub finem lib. III. loquitur Strabo; in cuius γεωγραφικών magnum (vt de hoc authore rectissimè ait Barthius ad Stat. lib. IV. vers. 394) thesiurum scientie nobis seruauit prouidentia τοσαῦτα ē περὶ τῶν Γαλαῖων. οἱ δὲ Καστιπέριδες δέχα μηρεῖσι. καίται δὲ εἰς αὐλήνων περὶ ἀρχῶν, αὐτὸς δὲ τῶν Αρτάβρων λιμῆνος τελαγήια. μία δὲ αὐτῶν ἔγημός εἶται, τὰς δὲ ἀλλας οἰκησιν αὐθέωποι μελάζχλαγοι, τοδιῆς οὐδεμιχότες G τὰς χτίνας, εἰςωσμόντος τὰς σέργας, μετὰ ἐπέδων πελεταῖται, ὅμοιοι Τοῖς τραγοῖς ταῖς ωτίναις. De Gadibus hæcenus. Cassiterides autem Insulae X. numero sunt, inter se propinquæ, ad aquilonem iacentes, in pelagus expositiæ ad Artabrum portum. Earum una deserta est, reliquas habitant homines colore fusco, talares induentes tunicas, cingula circum pectus gestantes; cum baculis deambulant, & barbas hircis similes habent. Omnia hæc indicia (si baculos demas, quibus

non est in bellicâ expeditione, sed in pacificâ tantum deambulâtione locus) abnormibus illis sub eodem num. 262. hominum spectris mirum in modum conueniunt: vt proinde minimè dubium remaneat, auxilia ex Catiliteridum incolis, vñaque fortasse ex Hispanis propinquioribus ad Artabrum promontorium sitis, ibi ostendi. Similes se antea vidisse *in habitu lungo combattere a cauallo armati dal mezo in su*; Neotericus asserit in asterisco ad num. 262., idemque repetit de alijs auxiliaribus sagittiferis ad num. 277.: at ego cæcus omnino, & contumax, qui nîl tale, post longam quamvis inuestigationem, percipere potui, nec alios percepturos, grandi sponsione me vinciri adhuc patiar.

Casaubonus in suis ad Strabonem elaboratissimis Commentarijs, nostram lectionem ομοιοι τοις Τάγαροις ταις υπήνευσι, ridiculam, gentique huic iniuriosam reputat, emendando ομοιοι ταις Τάγαροις τοιναις, similes tragicis Furiis, quamquam vix aliud quam barbæ prolixitas leuissimo hoc scommate notetur, cum cādem comparatione vsus Ammianus Marcellinus, heroēm illum suum Iulianum Apostamatam ita lib. XXII. describat, ridebatur ut cercops homo breuis, humeros extentans angustos, & barbam præferens hircinam; innocentique lusu Sycophanta ille Plautinus, Ballionem compellans, in hanc sententiam loquatur, *Heus tu, qui cum hirquinâ astas barbâ, responde quod rogo*; hircinumque barbitum mentitis sui temporis philosophis tribuat Appuleius Met. lib. II. Nos igitur, quos iniuria barbaræ nationis non tangit, receptiori veterum codicum lectioni innitimus, eamque perspicuo in Columnâ barbarū in hircinarum, quæ Furiis nequam conueniunt, exemplo asserimus. Nec sanè minus iniurium fuisse homines Furiis assimilare, quatenus οι τοιναις in furias vertere liceret, quod poëticum quid sonat, audaxque scribendi formula videtur, in Strabone præsertim, in affectatam simplicitatem, & tenuem notam venustæ admixtam, perpetuò profiteste. Certè homines, eosque barbatos, & breuiori comâ, sedato aliâs vultu stantes, Furiis pares facere, èò ineptius videtur, quò Taciti comparatio Annal. lib. XIV. habitum Tragicarum Furiarum ita velut in Theatro ostendit, *Stabat pro litore diuersa acies, densa armis virisque, intercursantibus fæminis in modum Furiarum, veste ferali, crinibus deiectis faces præferebant*. Crinibus vero angues addidit Æschylus, referente Pausaniâ in Attic. lib. I., & ideo Liuius ac Florus faces & serpentes in illarum descriptione adhibent, ille lib. VII. de Faliscis, & Tarquinienibus, inde terror maximus fuit, quod Sacerdotes eorum facibus ardentiibus, anguibusque prælati, incessu furiali, militem Romanum insuetâ turbauerant specie; iste de Veientibus & Fidenatibus lib. I. cap. XII. *Fidenea*, quia pares non erant ferro, ad terrorem mouendum, facibus armata, & discoloribus serpentum in modum vittis, furiali more processerunt. Vtrumque factum inter stratagemata reponit Frontinus lib. II. cap. IV., sed Fidenatibus illis laruis serpentes adimit, vt & Liuius lib. IV. cap. 33. repente patefactis Fidenarum portis noua erumpit acies, inaudita ante id tempus, inusitataque, ignibus armata ingens multitudo, facibusque ardentiibus tota collucens, velut fanatico instincta cursu in hostem ruit, formâque insolite pugnae Romanos parumper exterruit: vnde, vel Liuius supplenus

dus, quod non puto; vel Florus resecandus, ex alio Tarquinienium facinore deceptus.

Quamvis autem meliores Codices in nostram versionem consentiant, non proinde, tanquam de suâ sententiâ id commentum, Casaubonum accusabimus; quia liber mss. in Bibliothecâ Vaticânâ num. 174. idem habet; & de alio in Mediceâ, ita accuratissimè obseruauit Vir Cl. Laurentius Theodorus Grönouius, cuius ipsis verbis hæc scripta ornabimus. In Bibliothecâ Sereniss. Magni Duci Etruriæ, ad Ecclesiam D. Laurenij Florentiæ, sunt duo mss. chartacei in fol. Plut. 28. num. 5. & num. 40. Mss. num. 5. Plut. 28. legit $\tau\mu\omega\omega\tau\tau\epsilon\gamma\alpha\sigma$ τωντας & aliâ nouâ manu super τ adiectum ois, hoc modo $\tau\mu\omega\omega\tau\tau\epsilon\gamma\alpha\sigma$ Fuit abbreviatura alia posita, sed nunc deleta, forte τ , quod indicaret ταις. Τεγγα $\alpha\sigma$, post legg $\alpha\sigma$, fuerunt literæ quedam, sed nunc deletæ, nec ullo modo perspici possunt, sed ea $\tau\mu\omega\omega\tau\tau\epsilon\gamma\alpha\sigma$ noua manus diuisit illam vocem, & formauit duas voces hoc modo Τεγγοις $\alpha\sigma$: sed liquidò patet, ois insertum esse aliâ nouâ manu: item illud τ scriptum supra esse etiam ab eâdem illâ nouâ manu. Præterea supra τωντας etiam noua illa manus posuit n̄ hoc modo πολλας, & v quoque hoc modo πολλας. Spiritus & accentus antiqui deleti sunt. Alter mss. num. 40. clarè legit, & conuenit, $\tau\mu\omega\omega\tau\tau\epsilon\gamma\alpha\sigma$ ταις Τεγγοις τας πολλας.

Facilius attamen Cæsiteridum incolas, quam ipsas Cassiteridas ostendere possumus; veteres namque Geographi mirè inter se de earum positu discordant: Strabo enim, qui, vt vidimus, ad arcton ab Artabrorum portu expositas tradit, paullò infra subdit, mare quod inter ipsas & Hispaniam interiacet, magis latè patere, ac illud, quo Britannia ab Hispaniâ diuiditur; vnde vastissimum illud pelagus indicare videtur, quod Hiberniæ ad Occidentem Solem obtenditur, si à Septentrione simul, & maiori quam Britannia distantiâ hæ Insulæ Hispaniam respiciunt: in quo certè, neque ad arcton propriè, neque in totâ illâ cæli usque ad Occidentem regione, vllæ insulæ iacent; vt recentiores nautæ, qui omnes illius Oceani vel scopulos probè norunt, indubie testantur. Contradicit Straboni Ptolemæus, dum in Occidentali Hispaniæ tractu, rectius fortasse, illas collocat lib. II. cap. VI. Tab. Europæ II.; sed nimis proximas facit, medio ipsarum, gradus IV. longitudinis à primo meridiano tribuens, nec plus quam grad. V. 14. ipsi Nerio, seu Artabrorum promontorio: neque enim si ibi extitissent, tandiu eas latuisse, & Romanos earum cursum frequenter, vt ait Strabo, tentantes fefellerisse, credibile foret. Plinius primâ facie ab utroque discrepat, eas exaduerso Celtiberia lib. IV. cap. XXII. statuens, quæ regio, tota mediterranea, si alicubi mari proximat, Ibericum quidem, & internum aspicit: verùm facile est Ptolemæum illi conciliare; quia cùm Plinius in titulo illius capitilis *Insulas in Oceano* se descripturum proponat, prout verè in reliquis exequitur, æquè necessaria proinde est, atque arguta, Fredinandi Pintiani correctio in suis ad Plin. Obseru., loco *Celtiberia*, vt communiter legitur, exaduerso *Celticorum Neriârum* reponentis. Nihil de distantiâ Plinius: sed cùm Strabo expressè Britanniâ remotiores hæc Insulas ponat; hunc in longin-

ginquitate locorum Ptolemæo certiorem, cuius numeri innumeris erroribus a
scatent; alios in collocatione ad Occasum sequemur; quo pacto, *Flandricæ*, seu
Azores (ut vocant) *Insulæ*, decem numero, (si aliam ab occidentali latere eis
proximam, de *Garça* Ortelio in *Americæ* Tabulâ dictam, adiungas) colore fus-
co incolas suos habentes, pro *Insulis Cassiteridum* occurrent; quas ijsdem in-
dicijs ostendit *Strabo*, & quamplurimi ex recentibus Geographis admittunt,
non dissentiente maximo Ortelio in earum Tab.XV. *Artabrorum gentem nun-*
quam fuisse, Plinius initio dicti cap. XXII. quiritur, & *Arrotrebas* vocari iu-
bet; sed liceat nobis ex *Strabone* loqui, cui non ignota eadem *Arotrebarum*,
nuncupatio, tanquam suo tempore introducta; *nostræ ætatis homines*, *Artabros*
Arotrebas vocitant, aliamque tanto authore, Plinio quamvis reclamante, assu-
mere & retinere.

Quòd ergo Expositores ex barbâ, cādemque enormiter prolixâ, viros, quam-
uis sub fœmineâ veste latitantes, agnouerint, magnum sanè fecisse credantur:
At planiùs fuit, sub veste, facieque fœmineâ, ad num. 204. 211. 277. & 287.
mulieres, fateri, quas Neotericus ubique *milites* vocat; pictoris profectò culpâ,
qui corrosa videns sub hoc ultimo num. 287. faciei lineamenta, (vt ea pars,
suâ altitudine ædifica circumstantia superans, aquilonis, quem respicit, damna
sensit) barbas paullò minùs quam hircinas longis illis vestibus præditis adesse,
ingeniosè suspicatus est. Itaque eas omnes tum ex vultu, tum ex vestis habitu,
& videri fœminas, & fœminas esse dicimus: nec alias quidem, quam è Scythi-
câ seu Sarmaticâ natione, vt ipsi Interpretes arbitrati sunt, quibus in hoc
saltem blandiri volumus. Notum enim est ex Authoribus, *mulieres horum*, non
proceritate tantum viros æquiparare, sed animi quoque viribus æmulari, vt ait
Diodorus lib. V., qui etiam *reliquarum Amazonum receptaculum Scythiam esse*
dixerat lib. IV. cap. II.: eoque pacto genus ab Amazonibus ductum virtute
factisque ostendebant; non enim poëticè, sed secundùm historiam loquitur
Tzetzes Chil. XII. vers. 881., qui cum Herodoto lib. IV. cap. CX. de Scytha-
rum & Amazonum coniunctione conuenit, quamvis alijs utatur authoribus.

Καὶ αἱ Σκυθίδες τανταχῷ αὐδράστη συμπονύσται,
Καὶ μαχαῖς, καὶ τοῖς ἔργοις δὲ σύμπαντι ἐτέροις.
Μᾶλλον τὰ ἔργα σύμπαντα ἔργωνται αἱ γυνῆκες.
Καὶ τῶν Σαυρομάτων νόει μοι τὰς γυνῆκας,
Σκυθῶν καὶ Αμαζόνων δὲ γονῆς ὀκτεφενύασι,
Ωσπερ ἐ Διονύσῳ φησὶ τετιήσαι:
Τῆς λαρέ τοι φιλότητῷ Αμαζόνιδων ἐψύχοισο,
Τὴν τοῦτο δὲ μίχθησαν ἐπ' αὐδράστη Σαυρομάτησι.
Οἱ Σαυρομάται, Σκύθαι δὲ, ἢς Περσανταδας λέγεται.
Et Stythicae passim viris collaborant,
Et in fugnis, atque operibus etiam uniuersis alijs,
Principiè opera omnia operantur mulieres.
Et Sauromatarum expende mihi mulieres,

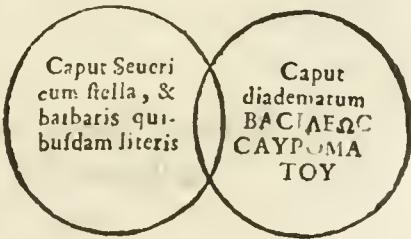
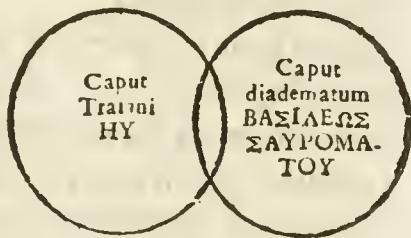
Quem-

*Scytharum atque Amazonum semine ortas,
Quemadmodum & Dionysius inquit in suâ narratione:
Illi enim in amore Amazonum fuerunt,
Quo olim sanè commixta sunt cum viris Sauromaticis,
Sauromatae a. Scythæ, quos Perantades dicis.*

comprobatque Vopiscus in Aurel. *Ductæ sunt [in eius triumpho] & mulieres;*
quas virili habitu pugnantes inter Gothos ceperat, quim multæ essent interemptæ,
quas de Amazonum genere titulus indcabat; nisi quod istæ habitum mentieban-
tur, nostræ, muliebrem retinuerunt; de cætero enim Gotthos inter Scythicos,
& Sarmaticos populos connumerandos censeo, cum supra Thraces & Getas,
Scythiæ seu Sarmatiæ Europeæ loca occupasse, ex Historicis colligatur.

Alias quoque fœminas bellatrices in eâ Septentrionali regione representant
c Scriptores; Xiphilinus enim in M. Antonino Philosopho, de Germanis, qui
trans Rhenum incolunt, in Italiam irruptentibus, referens, inquit, *Inter*
cadavera barbarorum, corpora mulierum armata reperta sunt; & Strabo lib. VII.
ac Procopius de Bello Gotth. lib. IV. cap. III. mulieres viris coniunctas, ille
Cimbroru n, hic Hunnorum, in militandi societatem fuisse tradunt; sed ut
istas Columinæ, saltem ad num. 204. & 287., Sarmaticas iudicemus, facit,
D tum squamatus thorax earundem, quem Sarmatarum proprium esse, suo loco
probabimus; tum Traiani cum Sauromate Bospori Rege amicitia, Plini Episto-
lis XIII. & XV. lib. X., & hoc etiam nummo te-
stata, à quo hæc illi auxilia transmissa coniçimus.
Bospori namque Regem, hunc Sauromaten fuisse,
rectè ex Plinio iampridem obseruavit Spanhe-
mius Dissert. V. pag. 463., cuius Regiam ad
Panticapæum, cæterarum Bosporanarum Ciuita-
tum metropolim, cum eodem Strabone, & Am-
miano lib. XXII. reponimus, vnde ad usque Caspium mare Amazonas iste,
exporrectas collocat.

Vaillant in Traiano Tom. II.
Quinimo, nec peculiarem huic Regi cum Traiano amicitiam intercessisse, sed
eum, hæreditario ac beneficiario iure, Cæsaribus, Populoque Romano deuin-
ctum credo; cum iam olim regio illa Bosporanis subiecta fuerit Regibus, quos
Populus Romanus instituebat, vt Strabo ibidem subdit; & commune huius Re-
gis successoribus Romanas in partes studium, etiam Sept. Seueri temporibus
enitusse, alias similis nummus ostendat. Quo-
circa, falli puto Eutropium lib. VIII. vbi inter
quamplures Reges, quos Traianus in fidem ac-
cepit, prouectâ iam Armeniacâ expeditione, Sau-
romatarum & Bosporanorum Reges enumerat;
neque enim hi duo, sed unicus in eo tractu, &
iampridem in Populi Romani fide, & clientelâ
existens, vt vidimus.

Spanhem. Diff. V. pag. 462.

Si cui tamen hæc vltima, è fabulis potius, quām ex historiā, petita videantur; A
is certè non meam, sed Plinij fidem obstrictam nouerit, qui Epist. IV. ad Ca-
ninium lib. VIII. hanc vocat *copiosam, latam, poeticam, & quamquam in verissi-
mis rebus, fabulosam materiam.*

Sed vtcumque illam de Amazonum Ciuitate, ex solis mulieribus constante,
fabulam. (sic à Strabone lib. XI. seriò habitam) Poëtis relinquamus, iuxta
quos insuper, partim ab Hercule, partim ab Achille extinctas iam constat, vt ait B.
Seruius I. Æneid. vers. 591.; procul certè ab omni fabulâ, nostræ Columnæ
viragines arma pro Romanis capeſſere potuerunt, & propriè forſan, ſectis
mammis, Amazones dici, continuato ab Hippocratis vſque ætate, vel parūm
immutato, ex equeſtri in pedetrem, militiae more; ita enim de ijs Hippocrates
lib. de Aer. Loc. & Aqu. ſect. III. In Europâ est gens Scythica, que Maorim Palu-
dem incolit, & à reliquis plurimum diſſert, Sauromatae appellantur. Horum fæminæ C
equitant, arcu utuntur, & ex equo iaculantur, & cum hostibus bellum gerunt
quoad virgines exiſtunt; nec antè virginitatem deponunt, quām tres hostes interfe-
cerint; neque prius cum viris congrediuntur, quām ſacra Deo, patrio more, perege-
rint. Quod si qua virum ſibi delegerit, equitatu ſoluta eſt, niſi communis expedi-
tionis neceſſicas ingruat. Dextram autem mammam non habent; puellis enim adhuc D
infantibus, ferro ad id fabricato, & candente, dexteræ mammae admoto, eam exu-
runt, ne incrementum capiat, ſed ad dextrum humerum & brachium omne robur &
copia transmittatur.

Iuxta hanc Hippocratis, præ cæteris veraciorem narrationem, tanquam à vi-
ro philoſopho, ex certis effectibus rerum cauſas indagante, profectam; natio hæc
morum ſuorum tenacissimâ, vt potè ſuis ſemper legibus viuens, neque exteris
connubio permixta, virginum, vt olim, manum armauit, & ſubſidio miſit:

& quidem puellarem ætatem ac faciem, inter alias, præferunt binæ illæ
num. 211. Caſtris Dacorum proximiores, que tanquam minùs
cæteris figuris prominentes, & ad meridiem, benignioremque
cæli partem obuersæ, incorruptam prorsus formam feruant.

Vtriusque tandem Sarmatiæ, tam Asiaticæ, quām

Europeæ mulieres, hic ostendi credo, ex armaturæ

differentiâ: Europæ enim damus loricam è

squamis compaetam, ijs ſimilem, quas

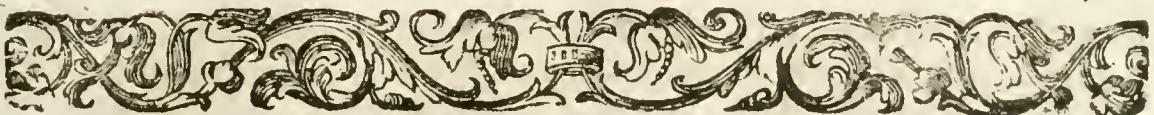
Equites Sarmatici Dacis finiti-

mi & auxiliares gestant

num. 147. & 161.;

Asiæ vero

Loricam hancis conſertam num. 211. & 277.; de quarum
differentiâ & materie, malè à Neoterico agnitiâ, in
ſequentiibus ſermo incident; ne propositi
argumenti finibus excedamus.

CAPUT II.

De Minutioribus quibusdam, ac perperam appositis.

L T E R V M affine vitium in historiâ illud existit, si grauioribus neglectis, tenuiora quæque Scriptor prosequatur: proinde merito dixerit quispiam, (sunt ipsa verba nostri Luciani in suprà laudato libello) tales Scriptores, rosam quidem ipsam non videre, spinas autem, quæ iuxta radicem nascuntur, accuratè contemplari. Eòque minus toleranda videtur huiusmodi micrologia, (vt sic vocem) minusque historiam, vt ait ille, producere per minutias ignobiles decet, quò plura & grauiora suppetunt in hâc Columnâ indaganda.

- D In ipso huius historiæ limine, harere me facit appellatio Prætorianorum, quattuor illis militibus post num. 22. adscripta: vt quid enim Processiæ illæ, vt vocant, seu frugum repositoria, per Prætoriam cohortem, quæ ab eo dicta est (vt ait Festus) quod à Prætore non discederet, custodiri merebantur? Quosnam itaque ego illos censem, suo loco aperiam; contentus modo indicasse, nostros Expositores vel hic vel alibi hallucinari; nam plures alio habitu suos Prætorianos ponunt, vt num. 104. 115. 123. & 197. Discrimen enim digitæ indicis elati, in quo, per ipsos, cardo rei vertitur, nihil profus est; quia & alijs differenti armaturâ præditis conuenit, & procul à Castris, & à Prætorio (quem dicunt) non semel conspicitur: Imò ij, qui & Prætoriani, & ante Prætorium excubare dicuntur, vtputa num. 314. (addam & num. 197. chartâ licet aduersante) digitum non eleuant, sed speciem præbent polum manu comprehendentium, vt dicemus istos quoque fecisse, nam digitæ indices non apparent, & hastæ, quas istos milites gestasse artifex intelligi voluit, ob fragilitatem (vt Interpretes dicunt ad num. 133. & 246.) ubique sunt omissæ. Alterum quoque discrimen gladij ad dexteram è balteo pendentis, est merè imaginarium; nam neque milites num. 115. & 123., qui & ipsi Prætoriani dicuntur, illud habent; & (quod hanc coniecturam euanidam reddit) inuenimus hoc habitu milites ut gregarios in opere castrametationis & lignationis, vt visitur num. 194. 299. & alibi; & tamen ex Festo, *Prætoriae cohortis milites ultra custodiam Imperatoris cætero militiae munere vacabant, & sesquplex stipendium accipiebant;* imò & duplex, si Percennio credimus apud Tacitum Annal. lib. I., qui *denis in diem assibus animam & corpus legionariorum ast mari exprobrat,* Prætoris verò cohortes binos denarios accipere; prout credere debemus consen-

tiente Dione lib. LIII., vbi ipsam Prætorianorum institutionem ab Augusto factam sic recenset, *tum statim futuris eius stipatoribus, quò accuratiori custodiâ nimirum munitus esset, duplex eius quod reliquis militibus pendebatur stipendium ut daretur, decretum est.* Utque paucis me expediam, adeò parui facienda videatur ista distinctionis regula pro Prætorianis dignoscendis, (quamuis videam eam amplexum fuisse ex Ioanne Antiocheno Salmasium in Not. ad Spart. in Seuero) *vt aliam longè diuersam, & quidem veriorem, statui posse non dubitem;* nempe, omnes omnino milites illius temporis, gladijs ad dexteram accingi solitos, præter Imperatorem, Legatos, & Tribunos, quibus parazonium præ dignitate attribuebatur, *vt de suo quoque æuo testatur Polybius, vna cum scuto gladium imperat, quem fert ad dextrum femur; sicque à basi ad abacum cernere est, tribus tantùm demptis (è quibus, duorum ne enses quidem, sed baltei solummodo conspicuntur) qui scalptori in tantâ iconum multitudine per lapsum forsan exciderunt; hoc est è segmentatis vno sub num. 183. quem nouis typis ignotum, studio veritatis, nostræ quamuis sententiæ aduersantem, reponendum monemus, pro aliо quem expungimus sub num. 211., vt Columnæ respondeat; duobus verò è loricatis, altero in arce num. 148. altero num. 182. quorum posterior, qui est ad caput pontis, potuit ex dignitate loci, & ex panni illius circa collum ornatu, (de quo aliàs dicemus) esse Tribunus, & ad lœuam, non gladium, sed parazonium gestare: consonantque omnes siue pedestres, siue equitres milites Arcus Constantini, è spolijs Traianorum monumentorum maiori & meliori ex parte constructi; *vt Antoninianam Columnam, & alia marmora omittam.* Ita vt non dubitem, quominus interfuisset id *eternum ignorare,* quām hanc Prætorianos dignoscendi regulam ediscere, *vt Salmasius friuolâ iactantiâ exultauit; nisi dicere velimus, solis Prætorianis hæc bella debellata, & robora legionum otiosa remansisse; quo nihil nouius & absurdius:* Ex institutione enim Augusti, de quâ Dio lib. LV., *vti Prætoriani stipant & custodiunt, domique & foris securitatem præstant, ita legionarij hostibus opponuntur.* Scio quidem paucis antea annis sub Vespasiano aliàs seruatum, testante Iosepho lib. II. de Excid. pedites *utrimque gladium gestant, longiorem illum quidem ad sinistrum latus, nam qui ad dextrum est, palmi mensuram non excedit:* sed hanc diuersitatem ipsamet duplicitas gladij exigebat, & rem omnino variasse, certum est ex Scriptoribus, & nos solum de Traiano & huius Columnæ militibus, seu alijs vnicum gladium gerentibus, inquirimus, non de alio tempore, aliouè armaturæ genere.*

Pergo, & de hoc flumine, quod pro Drauo constanter agnoscunt, interpellio; quisnam aperuit, quòd inter tot fluuios, quibus vti, & quos pertransire Traianum possibile fuit, nonniſi hunc Drauum & Tibiscum nobis monstrari videamus? Ast alij, inquam, melioribus fundamentis innixi, dicent, præparationem huius expeditionis processisse non à Drauo, sed à Sauo amne; etenim prope hunc in Vrbe Segesticâ classem instructam ad bellum contra eosdem Dacos ab Augusto Cæsare, loci opportunitate allecto, reperimus; fueritque hic

- A hic profectò statio Classis Pannonicæ, de quâ in Grutero pag. CCCCXCIII. 6.
Strabo siquidem lib. VIII. appellat Vrbem prædictam, *arcem in gerendo contra
Dacos bello naturâ perusilem*: & quamvis aliqua in textu Strabonis confusio
circa immissionem fluminum Pannonicæ vnius in alterum oriatur, ita ut Segesti-
cam ad Noarium assidere deduci valeat; tamen & locus Strabonis cæteroqui est
valde suspectus, dum præsertim Sauum vult in Drauum immittere; & res ex
B Appiano, in libro, quem de Bellis Illyricis inscripsit, melius intelligitur; ita
enim Appian. ex nouâ versione seu correctione Alexandri Tollij. *Huius in
ripâ Civitas (de Segestanâ loquitur) latissimo fluvio, & ingenti fossi munita con-
fident: quâ ex caussâ porissimum Cæsar illam inuasit, veluti bellum horreum in Dacos
Bastarnasque, qui ultra Istrum incolunt, habiturus. Idem fluvius his in locis Da-
nubius dicitur, nec multò deinde inferius elapsus uberioribus aquis, pro Danubio*
C Istri nomen assumit. Sauus autem Istrum influit; erantque Cesaris naues in eo
flumine, quæ committatum exercitu per Danubium afferrent. Ob id Segestam Vrbem
sibi assumpferat. Progradientे eo, Segestani Legatos destinant, quid factò opus sit
ab eo exquirunt. Ille custodias accipere, obsides cenium afferre imperat, vt tutè eo-
rum Vrbe, veluti horreo aduersū: Dacos, vt valeat. De Classe apud Sirmium pa-
riter ad Sauum, probat Lazius de Rep. Romanâ lib. XII. cap. III., concordat-
d que Pancirolus in Notitiâ Imp. Occid. cap. LXXXI. fol. 168. num. 7. Nec
immerito is amnis alteri in receptione Classis prælatus; quia & Drauo placi-
dior, vt Plinius lib. III. Hist. Natur. cap. XXV. testatur, & in eâ viâ situs,
quæ in Italiam ducit, vt Strabo dicto lib. VII.

Tibiscus verò nusquam non reperitur; quamvis non tam Daciæ, quâ
Iazygum regioni, tanquam vtramque disternans, (ita tradente Ptolem. lib.
E III. cap. IV. , & communiter recentioribus omnibus Geographis) adnumerari
possit, nec bene propterea num. 14. & 139. medium Daciam abluere dicatur;
& eo pacto, vt multiformis, non iam, peculiari fluvium epitheto, tauriformis
appareat. Namque, vt eius alueum recenseamus, primùm num. 139. pedi-
tatui fit perius; hic idem num. 146. equites equosque absorbet, hic denique
num. 182. ingenti poncte, prout fluuij nauigabiles, iungitur: Quodque magis
F nouum est, quò plus Romani Daciam penetrant, & ab eius ostio recedunt,
eo auctior, & postremò nauium patiens efficitur. Poterant igitur, & Marisius,
& Cusus, & Aura, & Alutas, & Crisius, & Valdamus, & Aucha, & Thomea,
maiori varietate, imò & forsan veritate, quandoque in scenam induci: Nam
Marisius præ cæteris Straboni celebratur, quòd per eum Romani milites vasa
in Dacicis expeditionibus deuehore soliti essent; quòd præcipiuus per eum esset
G in Daciam ingressus; quodque ipse, & non Ister, prout num. 231. Ciaconus
(non repugnante Nostrate Interpretē) edicit, proximus Regiæ Decebalii
reperiaretur, influente in eum Sargetiâ, siue Istrigiâ fluuiolo. Alutas autem ideo
videtur ad ingressum à Traiano factum in hanc Prouinciam opportunus; quia
illius fauces proximæ sunt pontis postea erecti ruderibus, vt hæc omnia per-
currit Lazius lib. XII. sect. II. cap. I.

Iam, quod vinum ferant Scaphæ illæ num. 34. & 38., & ob id *Scaphe vinarie* audiāt, (postquam onerarium nauigium ita exinanire libet) gratulor de proprietate vocabuli, & copiâ sermonis, per quam licebit, si Dijs placet, *vinarias* appellare birotas num. 196., imò & *frumentariam* Scapham num. 36. quamvis omnes sint formâ ad quamcunque vecturam indifferenti: multoq[ue] pressiūs (iuuante peculiari quâdam figurâ, & ministerio) vocassent hippaginem, vel hippagogam, nauem illam ad conuehendos equos inferuientem, num. 155. (non verò *equis aëtam* vt malè visum est Rosino Antiq. Rom. lib. X. cap. XX.) si Liuij, vel L. Cincij exemplum suppetijsset. Nauim quidem vinariam, exemplo Vlpiani in l. vulgaris 21. D. de furt., appellari posse, me non latet, sed eam, in quam ad cisternæ modum vinum infunditur, vt Iuris-consultus se explicat, & exemplo illustrat Bayfius de Re Nau. vers. *Atque onerarijs.*, eam comparando cum illis, quæ Venetias aquam venalem deferunt, non dolij prout h[ic], sed ipso ventre nauis inclusam.

Præclara illa de Danubio ad dexteram mundi partem, hoc est ad Orientem se conuertente, commentatio num. 39., totidem verbis, Pythagorâ, Platone, & Aristotele adductis, est apud Plurarchum de Placit. Philos. lib. II. cap. X. Et quemadmodum ibi non sinè contradictores transit, cùm Empedocles pro dexterâ Meridionalem plagam statuat, idemq[ue] Plutarchus in Quæs. Rerum Roman. LXXIX. Septentrionale latus à pluribus dexteram ac superiore m. Mundi partem vocatam fuisse referat; sic & apud alios authores secundum scientiarum diuersitatem accipitur, nec indefinitè proferri potest: In sacrâ enim paginâ dextrum latus pro meridie ponitur, vt adnotatur super cap. XXIII. vers. IX. Job, contradicente quamvis Blasio de Vigenere in Annot. ad Hist. Chalchond. col. 164., qui Orientem à sinistris, Occasum à dextris apud Hebræos agnoscit. Sicque etiam ex doctrinâ Augurum fuisse Dionysius lib. II. vbi de Romulo Rege creato, & Liuius initio lib. I., vbi de inauguratione Numæ Pompilij agitur, scriptum reliquerunt. Contrà ex Ægyptiorum mysticâ philosophiâ, diuersum omnino idem Plutarchus aperit lib. de Isid. & Osir. vbi commemoratâ lamentatione illâ sacrâ, quâ Oliridem suum, tanquam natum in sinistris partibus, in dexteris pereuntein, deplorant, hæc subdit, nam *Ægyptij statuunt*, *partes mundi ad Ortum Solis sitas*, esse faciem; *dextera que ad Septentrionem, sinistra que ad Meridiem* vergunt: Ergo Nilus (quem supra dixerat pro Osiride intelligi) à Meridie labens, & versus Septentrionem à mari absorbus, rectè dicitur nasci in sinistris partibus, perire in dextris. Ex hâc eadem Ægyptiorum doctrinâ loqui, ex antecedentibus & consequentibus, videtur Macrobius lib. I. Saturn. cap. XXI., vbi ait, *Nec solus Leo, sed signa quoque universa Zodiaci ad naturam Solis iurè referuntur*: & vt ab Ariete incipiam, magna illi concordia est, nam is per sex menses hibernales sinistro incubat lateri, ab equinoctio verno supra dexterum latus; sicut & Sol ab eodem tempore dexterum hemisphærium, reliquo ambit sinistrum. Quid, quod varijs rursus authores, varia ex Augurum præscripto obtinuisse, contra ea, quæ modo ex Dionysio & Liuiio statui.

A statuimus; asseruere? Varro etenim lib. VI. de Ling. Lat. de Templo Augurali loquens, ita ait, *Eius Templi partes quatuor dicuntur, sinistra ab Oriente, dextra ab Occasu, antica ad Meridiem, postica ad Septentrionem.* Contradicit huic, ex eadem, vt ait, Aruspicum disciplinâ Hyginus initio libri de Limit. Constitut., apud quem hæc leguntur, hæc ratio mensuræ constituta est ab Etruscorum Aruspicum disciplinâ, quâ illi orbem terrarum in duas pârtes secundum Sôlis cursum diuiserunt; dexteram appellauerunt, que Septentrioni subiacebat; sinistram, que ad Meridianum terrarum esset: & in hoc eodem conuenit Fragmentum Agrarium de Limit. à Goesio nuper editum, vbi hæc insunt, *Limitum prima origo, sicut Varro descripsit, ad disciplinam rusticam (alij aruspicam) noscitur pertinere, quod Aruspices orbem terrarum in duas partes diuiserunt: dextram dixerunt Septentrioni subiacere, sinistramque à Meridiano terre esse.* Sic quoque Poëtis & Historicis meridionalia lœua sunt: Lucanus de Arabibus inter tropicos sitis loquens lib. III.

Vmbras mirati nemorum non ire sinistras.

de quibus etiam Solinus, *vmbræ, que nobis dextræ sunt, illis sinistræs* nec hoc quidem firmâ & stabili obseruatione; nam apud Poëtarum principem Homericum Σχαῖαι τύλαι Scææ portæ, ideo Scææ dicuntur, vt optimè interpretatur D Eustathius, eruditèque, vt assolet, obseruauit Palmerius ad Strabon. pag. 391. lib. XI., quia mare versùs, & Occidente in ducebant, quam nominis deriuationem, à Græco, atque eruditissimo Scholiaсте profectam, potius amplectendam puto, quâm Seruij nostri ad lib. III. Aeneid. vers. 350., qui eam à Scæomate, scilicet, à cadavere Laomedontis, quod fuerat in eius superliminio, ita vocatam dixit; multòque minùs Ascensijs, qui à Scæo promontorio à se conficto etymologiam deducit. Homerus ipse lœua occidentalia expressè vocat in responsione Hectoris ad Polydamantem Iliad. M. vers. 237.

Tîn δ' οἰωνοῖσι Τευντερύγεσι κελθεῖσι
Πείθεδη, τῶν γὰρ μεταπέπομ', γέδ' αὐλενίξω,
Εἴτ' θητὶ δέξιι ὕστι περὶς ἥώ τ' ἥλιον τε,
Εἴτ' εὖτ' αριστερὴ τοίχες τῷ Λόφον ἡεργέντα.

F Auibus verò alas expandentibus iubes
Obedire, quas minime moror, neque curo,
Siue ad dextram vadant versùs Auroram & Solem,
Siue ad sinistram aduersus caliginem aeream.

G confirmatque doctissimus Pindari Interpres in Prolegom. Δέξια καλεῖ δ' Οὐρανοῖς τὰ αὐλονῖκα, αριστερὰ δὲ τὰ δυτικά, dextera vocat Homerus orientalia, lœua autem occidentalia.

H Aliter quidem hunc Homeri locum, ex alio Odyss. lib. IX. vers. 25. Strabo intelligit, Auroram scilicet ac Solem, dexteram inquam partem pro Meridionali latere, & tenebras siue caliginem pro Arctoo sumens, bis lib. I. rursusque lib. X.: sed nos, qui vanitatem definitionis impugnamus, ipsâ rei varietate, & authorum contrarietate gaudemus; & Quidium interpretationi Strabonis accendentem indi-

Indicamus, cui Mercurius ex Athenis versus Austrum proficiscens, à lœuâ Phœniciam habebat, vt locum aliâs valde obscurum Metam. lib. II. vers. 840.

*Quæque tuam matrem tellus à parte sinistrâ
Suspicit, indigene Sidonida nomine dicunt,
Hanc pete.*

in suis Retractionibus interpretatur Iacobus Micyllus: sed clariùs eidem Poëtæ à Ponticâ regione, quæ in vniuersum Borealis nobis est, Italiam dexteram fieri videmus Eleg. V. lib. V. Trist.

*Aspice, ut aura tamen fumos è thure coortos,
In partes Italas, & loca dextra frat.*

Plinio denique Varronem sequuto, lœua sunt exortua, & dextera occidua, sic enim cap. VIII. lib. II. tradit, omnium autem errantium syderum meatus, interquæ ea Solis & Lunæ, contrarium Mundo agere cursum, idest leuum, illo semper in dextram præcipiti; eodemque libro cap. LIV. lœua [fulgura] prospera existimantur, quoniam lœuâ parte mundi ortus est, repetitque iterum lib. VI. cap. XXII., Legatis ex Taprobane mirum accidisse, in nostro hoc climate, Solem à lœuâ oriri, & in dextram occidere.

Aliunde etiam destruitur hæc regionum determinatio; (vt augurali verbo utar) quia effigies Danubij non consideratur tanquam versus suos fontes iacens; sed, vt alibi notauimus, ad dexteram exercitus, illum, vt Daciam petat, traijacentis; & sic versus eius ostia: vnde hæc Pythagorica traditio conuertitur in Plinianam, & suâ dexterâ, non decursum ad Orientem Solem, sed originem ad Occasum nobis aperit.

Tantum verò est in hâc doctrinâ inanitatis, vt ipse met Nuperus Interpres, hunc ipsum Danubium, eodem corporis situ, in primo, vt hîc, exercitus traie-
ctu in Antonini Columnâ geminatum Tab. V., Septentriones facie manuque respicere dixerit, contrâ quâm ex tot Philosophorum placitis hîc euulgauerat: adeò illi placuit (vt quantum fieri potest eius variantes sententias excusemus) Arnobij Aduer. Gen. lib. IV. altius petita tam diuersarum de hâc re opinionum inanitatis ratio, *Dij leui*, ait Arnobius, à lœuâ sinistrarum tantum regionum sunt præsides, & inimici partium dextrarum, quod quânam istud ratione dicatur, quouè animi sensu, neque ipsi nos assequimur, nec à vobis confidimus posse in aliquam lucem communis intelligentiae perduci. Iam primum enim Mundus ipse per se sibi neque dexteras, neque lœuas, neque superas regiones, neque imas, neque anticas habet, neque posticas. Quicquid enim teres est, atque ex omni parte rotunditatis solidæ conuexione conclusum, nullum habet initium, nullum finem. Vbi finis & initium nullum est, esse aliqua portio sui nominis, & initium non potest: paucisque interiectis, si orientem Solem respxero, cardo mihi frigoris & Septen-
trio fit leuus; in quem si ora traduxero, erit mihi sinister Occasus, qui ab Sole posterganeus habebitur. Rursus verò, si iecero plagam in Occiduam lumina, in vocabulum sinistri Auster & Meridies transit: in quam si me partem necessaria temporis circumegerit ratio, fit ut Oriens leuus, immutata corporis conuersione, dicatur.

Lufi-

a Lusimus suprà in nomine scaphæ vinariæ, vt hic serio tale onus immutaremus in scaphâ, eam si libet acetariam nominando; & omnino alleuaremus in Romano milite: absonum enim est à castrensi disciplinâ, quam lapsam & extintam refouisse, ac reformasse Traianum, non semel in Panegyrico Plinius prædicat, inter onera militaria, de quibus num. 44. præsente ipso Traiano, & ex suggestu num. 62. inspectante, vini lagenam connumerari; vinum enim
 b nunquam bibisse milites, sed aquâ, aut ad summum poscâ, ex aceto & aquâ confectâ, prisco more vigente, contentos fuisse, pluribus probat Lipsius de Milit. Rom. lib. V. Dial. XVI. cùm nec ipsum nomen vinandi, Græcorum
 dñi respondens, (quod solleme apud ipsos fuit in vini præparatione exercitibus comparandâ) inter alia pabulandi, frumentandi, lignandi, seu materiandi, similiaque militaria ac castrensis verba, Romanus sermo, in huius
 c abstinentiæ testimonium, vñquam admiserit: solum enim occurrit mentio officij VINARIARII. IN CASTRIS. PR in marmore apud Gruterum pag. MCXVI. 17., ex quo non destruitur nostra de militibus in expeditione, & vigente exactiori disciplinâ, obseruatio: quia Urbanum otium in Prætorianis, & vetus mos in deterius postea lapsus, (cùm de tempore inscriptionis non liqueat, & nomen ipsum nouum videatur) aliud inducere potuerunt.
 d Facit, inquam, ad rem nostram singularis Spartani locus in Hadriano, vbi eius duritiem vitam militarem magistrantis commendans, subdit, cibis etiam castrenis in proposito libenter utens, hoc est larido, caseo, & poscâ, exemplo Scipionis Aemiliani, & Metelli, & authoris sui Traiani: prout etiam aliis in Paneg. Plinij num. 137. diuersam aquarum, celiique temperiem, ut patrios fontes, patrumque sydus ferre consueuisti; non enim decuit, Imperatorem abstinentium, milites vinosos habuisse. Nec nouum, aut peculiare Romanis militibus fuit vino abstinuisse, quia & Carthaginienses in exercitu vinum non gustabant iam ante Platonis ætatem, anno V. C. CDVII. demortui; ita enim ille de ijs testatur lib. II. de Legib. in fine. Inter aliorum etiam negotiorum occupationes, non illum quidem ealculum ponerem, fas esse huic Ciuitati vel homini indulgere ebrietati. Quin etiam magis quam Cretensium & Lacedemonum legum usum, Carthaginiensium legem amplecterer, ut ne quis vñquam in exercitu vinum gustet, sed illo omni tempore aquæ potio adhibeatur: & Aristoteles I. Oeconomic. cap. V. in candem sententiam, ita ait, Quoniam autem vini potu etiam liberi petulantibus effici solent, & in multis gentibus hoc liberi quoque homines abstinent, ut in Castris Carthaginiensibus patet, quod vel nihil vini, vel per quam parum contribuendum sit. Aceto igitur cupæ illæ num. 34. & 38. repletæ dicantur: nec deteriorem disciplinam
 e hæ præparations indicent, quām de suâ in Persas expeditione Julianus Imperator Epistolâ ad Libanum XXVIII. ostendit. Naves fluviales (ait ille, veluti ex hâc Columnâ instructus) implentur frumento, vel potius pane cocto, atque aceto.

Clavis æneis scimus antiquos fuisse usos in fabricandis nauibus, Vegetius siquidem cap. XXXIV. lib. IV. docet, ex magno ipse Archimede curatore ac præside fabricæ nauis Hieronis edictus, utilius æreis clavis, quām ferreis compingi;
 sed

sed in alijs terrestribus operibus, tumultuarijs plerumque, & minimè mansuris, aquè superfluum, inutile, ac dispendiosum puto; aptiusque pontem num. 98, aliasque similes itinerum complanationes, ferro confici, nihili persuadeo.

Archifaber iste num. 102. (Architectum seu Capomastro nimis triu' ali verbo inuertunt) qui militibus ad fossam operantibus præsidere dicitur, non potuit esse nisi ipse Centurio; ad hunc enim ex Vegetio lib. III. cap. VIII. opus metiri pertinet; prout ab eo fossa inspicitur ac mensuratur, & vindicatur in eos, qui negligentius fuerunt operati, idem Vegetius lib. I. cap. XXV.: dixeratque etiam Polybius de Mil. Rom. apud Lipsum lib. V. dial. V. diuiso autem latere unoquoque per manipulos, curam partium Centuriones gerunt, iisque assistunt; & niuersi autem operis probationem, duo Tribunorum: facitque gestus ipse, fossam, tanquam ex lege, fieri imperantis; nec dissentit habitus & ornatus, vti dicimus, cum de rebus militaribus sermo erit.

De Prætorianis num. 104. nihil sinceri vt iam tetigimus. Imò quod hic & alibi dicitur Prætorium, est tota & integra Castrorum circumuallatio, in arcum coacta ad rei significationem, non ad mensuræ fidem. Qui igitur ita distingunt, vt uno ambitu Castra, alio Prætorium contineri credant, Traiani præsertim tempore; ij certè Frontini sui non meminerunt Stratag. lib. IX. cap. I. exempl. XIII. originem & veritatem huius praxeos explicantis, per hæc verba, *Castræ antiquitus Romani ceteraque gentes per corpora cohortium, velut mapalia, consti- tuere soliti erant, cum solos Vrbium muros nosset antiquitas. Pyrrhus Epirotarum Rex, primus tetum exercitum sub eodem vallo continere instituit. Romani deinde victo eo in campis Arusinis circa Vrbem Beneuentum, Castris eius potu, & ordinatione notata, paullatim ad hanc usque metationem, quæ nunc effecta est, peruenient: quæ eousque vera sunt, vt plures earumdem partium exercitus, tres nempe C. Norbani, Cæsaris Octauiani, ac M. Antonij apud Philippos, quoniam diuersis locis habere Castra parùm videbatur tutum, commune vallum habuerint: Exercitus vero Bruti & Cassi (verba sunt Dionis lib. XLVII.) seorsim quidem, vt videbatur, uterque, sed re ipsâ coniunctim castrametati sunt; erant enim Castra, quod facilis in officio retineri milites possent, inter se diuisa; sed interuallum, fossâ erat valloque munitum, ac utraque Castra uno ambitu comprehendebantur: nec secus Scipionis, Labieni, & Petreij copias coniunctas, unis Castris factis adeò tutè consedisse, tradit Hirtius de Bell. Afric., quam noxiè postmodum, & ad interacionem exercitus, in terna castra despertitus legitur, tum apud eundem, tum apud Plutarchum in Cæsare. Si vero Castra augere & dilatare oportebat, non ea loco proxima fuisse, (vt isti volunt) sed aliâ nouâ, atque ampliore munitione vetera circoplexa reperimus, vt Pompeium ad Dyrrachium fecisse, Cæsar tradit lib. III. Bell. Ciuitatis. Cæsar paullò ultra eum locum Castra transiit, paucisque intermissis diebus, hæc eadem Pompeius occupauerat, & quod eo loco plures erat legiones habiturus, reliquo interiore vallo, maiorem adiecerat munitionem, ita minora Castra inclusa maioribus, Castelli atque Arcis locum obtinebant. Scio, hoc Frontini effatum, Lipsio, optimo quidem iure, non placuisse lib. de Mil. Rom. V. Dial. I., sed quod antiquior, & ipsis Troiani belli temporibus*

a tribus usurpata castrametatio sub eodem vallo , cò magis explodenda hæc , veluti
 per mapalia , Neoterici distributio . Quid autem hæc Castrorum multiplicatio
 sibi velit , iam attuli Cap. superiori , neque hic repetam ; sed id tantum subne-
 tam , per milites illos num. 104. veluti excubias agentes , eam militum partem
 designari , que vacans ab opere , ad propulsandum hostium incursum ordinatur in
 acie , & ipsos protegit operantes , vt idem Vegetius citato lib. VIII. faciendum
 b monet ; exemplumque dat Ammianus lib. XVI. ijs verbis , dum Castrorum opera
 maturè consurgunt , militis pars stationes prætendit agrarias .
 c Idem dixerim de Veteranis & Triariis ; nam nihil in ijs diuersi ab alijs legio-
 narijs militibus animaduertere scio , per quod ita denominari mereantur : Imò
 vt habitu inter se differunt ij , qui Veterani primò vocantur num. 97. , ab alijs
 num. 259. , (hi enim scuto , & loricâ segmentatâ , alij clypeo , & duplice thorace
 c muniuntur , ac insuper chlamydem gerunt) ita , nullâ varietate distinguntur
 Veterani hi num. 259. , seu 296. à Triariis num. 208. vel 269. , nec Triarij ,
 siue mauis Veterani à Pretorianis num. 104. Quid aliud igitur hoc est , quâm
 indoctis imponere , & vanis ac obsoletis nominibus eruditionem ostentare , &
 credulitate legentium abuti ? obsoletis inquam , quia Triariorum nomen hoq
 Traiani tempore à militiâ recessisse , plusquam credibile est ; nam Liulus & Dio-
 d nysius contemporanei authores , de eorum munere discordant , dum de illis
 vterque meminit circa idem tempus Belli Latini : Liulus enim lib. VIII. com-
 mendat eorum usum in recipiendo in interualla suorum ordinum Principes &
 Hastatos , sicque pugnam reintegrando . Dionys. verò lib. V. , & rursus lib.
 VIII. & IX. nonnisi ad custodiam Castrorum destinatos dicit , etiam tempore
 pugnæ ; ita vt ex horum discordiâ appareat , eos non de militiâ tunc vigente
 e loquutos , de quâ minimè poterant adeò esse ignari , vt diuersa , imò contraria
 traderent , sed de iam in desuetudinem inductâ . Quin etiam ipse Varto , licet
 longè antiquior , (Ciceronis enim tempore vixit) eodem pacto Triarios iam à
 militiâ recessisse testari videtur , inquiens lib. IV. de Ling. Lat. *Triary quoque*
dicti , quod in acie tertio ordine extremeis subsidio deponebantur . Sicque Vegetius
 de ijs tanquam de antiquato militum ordine loquutus est , vt patet lib. I. cap.
 p XX. & clariùs lib. III. cap. XIII. in illis verbis , *quos antiqui Triarios appellabant* .
 Et quainuis Erasmus in *Adagio Res ad Triarios rediit* , conetur probare ex
 Vopisco , eos adhuc tempore Firmi Imperatoris reperiri , tamen loco *Triary* ,
 Casaubonus in Notis *Tritanum* legit num. 19. Alio etiam non leui argumento
 hoc idem compêrimus , quia inter authores Gromaticos , Polybius vigente tunc
 cā militiâ , (habuit enim suos Triarios exercitus L. Æmilij Paulli in Macedo-
 niâ , vt ex Liuio lib. XLIV.) multoties de Triariis , eorumque pedaturâ &
 numeribus loquitur : apud Hyginum verò , qui Traiani tempore scripsit , vt pro-
 bat Lipsius I. Elest. XV. summum de ijs silentium , in prolixâ commemoratione
 omnium graduum militiæ , tam Romanæ , quâm auxiliaris ; vt proinde , recte
 corundem recens Commentator Anonymus R. H. S. non semel affirmet ,
 Marium , qui multa in militiâ immutauit , & hoc ordinum discrimen sustulisse .

Et ut quæ de Veteranis animaduertenda remanent expleamus : quamuis ad num. 296. dicatur, Veteranum illum distributioni frumenti fuisse præpositum; puto tamen & hoc gratuitò asseri , nec vllâ authoritate inniti . Quid enim dignitatis Veterano tribueret, frumentum per se metiri ? Atqui huic rei præfici, & Menorum fraudes coercere, iam vltra fortem priuatæ militiæ fuisse: erat enim Tribunorum officium, vel eorum, qui exercitui præsunt, vt disponitur in l. 12. versus finem D. de re milit.

Quatenus autem dicatur, id colligi ex lapide Carpensi apud eundem Crutrum fol. DXX. 8. VET· EX· NVM· FRVM· LEG· IIII· FL· Veterano ex numero Frumentariorum Legionis quartæ Flaviae; aduerti debet, malè pro eodem accipi munus Præfecturæ frumenti distribuendi, ac simplicis Frumentarij: horum enim officium in perquirendis frumentis, aut obseruandis ijs, qui ea contra legem asportarent, versabatur; & secreta explorantes per calumnias & delationes, malis Principibus pessimè inferuiebant, vt demonstrat ex Spartan. Casaubonus in Hadr. ad pag. 8. num. 18. : & insuper casu accidere potuit, quod ille & Veteranus, & simul Frumentarius existeret: quia alioquin aliæ inscriptiones apud eundem, Frumentarios absque adiectâ Veteranorum qualitate (alias memorabili & titulo dignâ sepulchri) pluries appellant; quâ de re adde etiam hæc exempla inscriptionum, vltra eas, quæ in Grutero habentur.

D M

IOVI·OPTIMO·MAXIMO
DOLICHENO·VBI·FERRVM·NASCITVR
C·SEMPRONIVS·RECTVS
CENT.. FRVMENTARIVS·D·D
Apud Scriptorem Vitæ Colorij.

T·FLAVI·FRVENDI
FR·LEG·VIII·AVG
M·SABIONIVS
CINNA·ET
L·FLAVIVS·TERTIVS
ET·C·MELLONIVS
SEVERVS·FR·LEG·XXII
PR·H·F·C

Horro de Vecchijs ad Arenulam.

Sed frustra coniecturas adhibemus, quando hæc alia inscriptio apud Gruterum pag. DLXV. 11. , excludit hanc de Veterano Frumentario traditionem; dum constat, eum non plusquam XXXV. annis vixisse; nec propterea vicena stipendia confidere potuisse, cùm non ante XVII. annum militiam ingredierentur, ex C. Gracchi, imò ex vetustissimâ Seruij Tullij lege, de quâ Gellius lib. X. cap. XXIX. , vt doctè probat Lipsius de Milit. Rom. lib. I. Dial. II., & ex innumeris Gruteri lapidibus comprobatur, si anni stipendiorum cum ætatis annis conferantur.

VAL·RVFO·MIL
FRVM·LEG·VII·G
EM·QVI·VIXIT
ANN·XXXV·DI
ES·VIII·POMPEIA
BASSILIA·CON
IVX·CVM·QVO
VIXIT·ANN·V
MENS·II·B·M·F

A Propriè tamen credo, hunc militem *Mensoris frumenti numerorum munus* exercuisse, quale ministerium tum ex dictâ lege 12. D. de re milit., tum ex lapide Moguntino apud Gruterum agnoscimus pag. DCXXXI. 8. LVCIVS LVCINVS MENSOR FRVMMENTI NVMERORVM; quæ etiam erogatio suum forsan Quæstorem habuit, notis illis Q·N· A FRVMMENTO Quæstor numerorum à frumento distribuendo, designatum.

VOLVSIAE · ARBVSCVLAE

PALLAS · Q· N

A F R V M

CONTVBERNALI · CARISSI

M AE · E T · S I B I

P E R M I S S V · D E C

Grut. pag. DXCIII. 2.

Hoc inquam *Mensoris frumenti numero um munus*, idem fuisse videtur, sub alio quamvis nomine, ac istud *Dispensatoris Castrorum*, quod in sequenti inscriptione inuenimus, inter nostras ineditas:

ASTVS · DISPE^SA TOR *sic
 CASTRORVM · ET · VLPI VS
 DIADVMAENVS · ET · ONESIMVS
 ET · IVLIANVS · FRATRES
 FECERVNT · ET · CLAVDIA
 MARCIA · AELIA · POLLIA
 FECERVNT · SIBI · ET · SVIS
 LIBERTIS · LIBERTABVS
 QVAE · POSTERISQVAE · EORVM
 HIS · MONVMENT · ITVS · AMBITVS · PRAE
 STARI · DEBETVR

quod etiam *Dispensatoris*, seu *Prorogatoris* officium, agnouit vetus Scholia stes in Persium Sat. II., & à roga, siue erogatione militari, posterioris verbi etymon deriuat Nicolaus Rigaltius in Glossar. verb. POΓΑ.

Alia Præfectura FRVMMENTI DANDI, de quâ Frontinus de Aqueduct. lib. II. num. 87., virorum proconsularium, & consularium propria, ut in Grutero pag. CLXXXIIX. 1. CDXL. 2. CDLXXI. 6., & MXCI. 8., hoc certè non pertinet; sed distributionem illam frumentariam in plebem respicit, de quâ Vincentius Contarenus agens, peculiari tractatiunculâ, ingenij sui vires, atque iram simul in Lipsium effudit, cap. IX. num. XXVI. Silet Contarenus de loco ad frumentarias eiusmodi largitiones destinato: at nos in ijs porticibus id factum putamus, qui à L. Minucio Augurino nomen acceperunt, vnde Minuciæ, seu Mimitiæ frumentariæ nuncupatio temporibus Rufi & Victoris adhuc perdurabat. En rei vestigium apud Gruterum, pag. CLXXXIII. 1.

TI · CLAVDIVS · AVG · LIB
 IANVARIVS · CVRATOR
 DE · MINV CIA · DIE · XIII
 OSTIO · XLII ~~D~~ ET
 AVONIA · TYCHE · VXSOR · EIVS
 PITVANIANI · SOLARIA · DE · SVA
 IMPESA · FECERVNT

quam rursus inscriptionem illustrant duæ sequentes inter meas ineditas,

D · M
 C · VIBIVS · C · F · CELER
 VIX · ANN · III · MENSIB · XI
 FRVM · AC · D · VII · OSTIO · XV
 VIBIVS · CELER · F · SVO

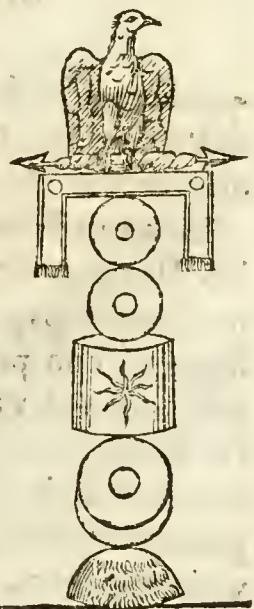
Genazzani ex Camilo.

C · SERGIVS · C · F · ALCIMVS
 VIXIT · ANN · III · MENSIB · III
 DIEBVS · III
 FRVMENTVM · ACCEPIT
 DIE · X · OSTIO · XXXIX
 SERGIVS · ALCIMVS · F · SVO

Ex Sponio.

ex puerili ætate eorum, qui frumentum statis diebus & ostijs, ad confusionem vitandam, acceperunt, ad eos pueros pertinentes, quibus ab initio Imperij Traianus alimenta assignauit, donec (vt ait Plinius in Paneg. num. 223.) alimentis ipsius ad eiusdem stipendium peruenirent, hoc est, ad legitimæ militiæ ætatem post XVII. annum, vt lege postea latâ constituisse Hadrianum, refert I. C. in I. Mela ait 14. D. de alim. & cib. legat. ; de quâ etiam puerili alimentorum præstatione nummos quattuor collegit Aeneas Vicus in Traian. pag. 9. num. I. II. & III. sub II. consulatu, & sub V. pag. 15. num. XXIX.

Proxiimè ad hanc nostram accedit alia frumenti erogatio, quam ærea lamina è regione posita ostendit; dignissima sanè quæ lucem publicam aspiciat, & è Museo Nob. Viri Syluij Allij Macarani ad literatorum notitiam perueniat. Quod vt accuratiùs fiat; aduertendum est, in summâ tabulâ, atque in parte eius mediâ, aquilam legionarem fulminiferam cum pendulis, & clypeis, alijsque ornamentis castrenibus, quales sæpe in Columnâ videntur, infixam fuisse, hoc exemplo: ad angulos verò hinc indè, simplices aquilæ cum fulmine extabant. Notabis insuper, memoriam consulatus Getæ, à Caracallâ, deletò etiam proprio nomine, (nam cum Bassiano fratre III. Geta Cos. II. processit) post fratricidium, Getamque hostem ab exercitu renunciatum iuxta Herodianum lib. II., abolitam; capitale enim fuit, vt ait Xiphilinus lib. XXII., si quis vel scilicet nomen Getæ scripsisset, aut pronunciasset, adeò ut, ne Poetæ quidem in Comœdijs eo nomine deinceps uterentur, fuereque proscripta bona eorum omnium, in quorum testamentis id nomen inueniuntur est scriptum. Ita tamen deletum hic nomen Getæ appetat, vt indubia nominis ipsius in quartæ lineæ lacunâ hæc supersint vestigia P. SEPTIMIO · GETA · II ·; vnde necessariò inf-

ratur,

IMPP. SEVERO · ET · ANTONINO · AVGG ·
BRITTANICA PSET · IVLIAE · AVG · Matri · AVGG · ET · CASTROR.

CVII · II · COS · C · IVNIO · RUFINO · PR · C · IVNIO · BALBO · S · PR ·
M · VLPIO · CONSTANTINO · TR · C · ATTICIO · SPERATO · 7 ·
GENIO · 7 · II · QVI · FRVMENT · PVBL · INCISI SVNT · KAL · MARTIS
DESVO · POSVERVNT · QVORVM · NOMINA · INFRA · SCRIPTA · SVNT · MILITES · FACT

ANVLLINE · II · ET · FRONTONE · CoS

T · SCVTRIV	S · T · LIB · FAB · SABINIANVS	ROM · M · F · PR · K · IVN · MAGNO · PR · FPADX · T · CXL · IVK	C
M · ANNIV	S · M · FIL · FAB · PRIMITIV S · ROM · M · F · VIII · K · AVG · MAGNO · PR · FP · AD · X · T · CXL · IVK	C	
T · FLAVIV	S · T · FIL · MAEC · ALEXANDER · NEAP · M · F · VIII · K · AVG · MAGNO · PR · FP · AD · X · T · CXL · IVK	C	
A · CERVIDIVS	A · FIL · IVL · REPOSTV	S · VTIN · M · F · VIII · K · AVG · MAGNO · PR · FPADX · T · CXL · IV	C
L · LAELIV	S · L · LIB · THARS · IVLIANV	S · CILIC · M · F · VIII · K · AVG · MAGNO · PR · FP · AD · X · T · CXL · IV	C
Q · VALERIV	S · Q · FIL · IVL · FELI	X · KARTH · M · F · VIII · K · AVG · MAGNO · PR · FP · A · D · X · T · CXL · IV	C
C · SATRIV	S · C · FIL · FAB · NEPTVNALIS · ROMA · M · F · IIII · ID · AVG · MAGNO · PR · FP · AD · X · T · CXL · IV	C	
Q · MINVCIV	S · Q · FIL · ARN · FLAVIANV	S · KARTH · M · F · XVI · K · NOV · MAGNO · PR · FPAD · X · T · CXL · IVK	C
M · GARGILIVS	M · FIL · FAB · IANVARIV	S · ROMA · M · F · VI · K · NOV · MAGNO · PR · FP · A · DX · T · CXL · IVK	C
M · CALVISIVS	M · FIL · VIP · FORTVNATVS · HADR	M · F · ID · NOV · MAGNO · PR · FPAD · X · T · CXL · IVK	C
T · MVUTILIV	S · T · FIL · ZOSIMV	S · MACED · M · F · VIII · ID · DEC · MAGNO · PR · FP · A · D · X · T · CXL · IVK	C
C · AVFIDIV	S · C · FIL · ARN · RESTITVTVS · KARTH	M · F · VIII · ID · DEC · MAGNO · PR · FP · AD · X · T · CXL · IVK	C
M · ARRIV	S · M · FIL · FAB · CASTO	R · ROMA · M · F · VIII · ID · DEC · MAGNO · PR · FP · AD · X · T · CXL · IVK	C
ADIVT L · CASSIV	S · L · LIB · AGOR · LEPIDV	S · REGIO · M · F · IIII · K · IAN · MAGNO · PR · FP · AD · X · T · CXL · IV	C

SEVERO · ET · VICTORINO · CoS

Q · SOSIV	S · Q · L · IVL · THEOMNESTVS	REGIO · M · F · K · FEB · MAGNO · PR · FP · AD · X · T · CXL · IVK	C
L · SEPTIMIV	S · L · LIB · FAB · HYGINV	S · ROMA · M · F · ID · FEB · MAGNO · PR · FP · A · D · X · T · CXL · IVK	C
ITEM · PRINCIPALIBVS · QVIBVS · HONOREM · HABVERVNT ·			
P · TVTICANIO	HERMETI	B · PR · P · AELIO · STEFANO · LIBR · I · D	
L · CORNELIO	HONORATO	VEX · 7 · L · CORNELIO · HERCVLANO · OPT · 7	
M · SENTIO	VITALI	TESS · 7 · CVRA · AGENTE	
L · CORNELIO	L · F · HONORATO	VEXIL · 7 ·	
ET · L · CORNELIO	L · F · HERCVLANO	OPT · 7 ·	

ratur, ut diximus, nomen Bassiani fratri, & in consulatu collegæ (sic enim alia quoque vetus inscriptio apud Gruterum pag. XLV. 13. euincit) è superiori tertia linea ablatum: & similiter sub. τῷ BRITANICA PS, quæ fuit ex TRIBVNICIA POTESTATE corrupta suppletio, initio secundi versus, sulci priorum harum literarum ET · GETAE · CAES · remaneant.

Hinc igitur abolitio nominis Getæ in veteribus monumentis adeò frequenter incurrit; quin etiam excisi visuntur eius vultus à clypeis, quibus aquilæ legionares ornantur, imò & integra eius imago, in Arcu Argentiorum ad Forum Boarium: idemque obseruauimus in tribus sequentibus marmoribus post Gruterum detectis;

IVLIAE · DOMNAE · AVG · MATRI VALVAS · SIGNA · DEORVM · AVG CASTRORVM · MATRI · AV GVST · IMP · CAES · L · SEP TIMI · SEVERI · PII · PERTINACIS AVG · CONIVGI · Q · SILICIVS VICTOR · ET · C · TADIVS · FOR TVNATVS · OB · HONOREM FLAM · SVI · PERPETVI · STA TVAM · CVM · BASE · EX · HS · BI NIS · MILIBVS · N · LEGITIMIS · AD IECTIS · TERTIS · EX · DECRETO PAGANORVM · PAGI · MERCV RIALIS · S · P · F · IDEMQVE · DEDI CAVERVNT	Q · BADVSIVS · Q · L · DELPHICVS VI VIRI · ET · VI VIRI · AVGUSTALES DEDICATIONE EPVLV
--	---

IVLIAE · AVG · MATRI · CASTROR
ET · AVG :: D · D · PVBL
Pisauri in Porticu ad Carceres. Extat apud
Gruterum pag. MXIX. 5. sed mutila.

IVLIAE · DOMNAE
AVG
MATRI · AVG · N ·
ET · CASTRORVM

Hortis Vrfinis ad Esquilias.

Florentia ex Africâ aduectâ.

quæ magis adhuc accuratâ malignitate, vbi nostra lamina, Iuliæ, *Matris Augustorum* titulum relinquit; ista siue notam pluralitatis filiorum amiserunt, siue N literam (ut in postremo) in vicem G receperunt, ut *Augusti nostri*, solius nempe Caracalla nōmen, vel inuita, propagarent.

Iuliæ Domnae frequentem in nummis appellationem, (quam, primum propriumque huius Augustæ nōmen vult referre Tristanus in Iul. tom. II. pag. 1 (9.) in lapidibus quoque hic ostendimus, semel tantum Thesauro Gruteri in iertam pag. CCLXVI. 7. , ibique à Scaligero in IVLIAM · DONINAM ineptè deformatam. Corrigendam simul moneo amici viri. interpretationem ad eam I. inscriptionis clausulam EX · HS · BINIS · MILIBVS · N · LEGITIMIS · ADIECTIS · TERTIS, ayans pour cet effet destiné la somme de deux mille Sesterces de leur juste valeur, avec un tier adjointe &c.; cùm de legitimis tertiijs VSVRIS ibi sermo sit, in l. eos qui 26. C. de usur. disertè explicatis.

Abrasum itaque nōmen Getæ, ut in hâc laminâ, alibi pariter cernitur: illud vix alibi conspexeris, caput Iuliæ Domnae, vt *Matris Castrorum* laureâ coronâ & lemniscatâ insignitum. Adest quidem nummus Hadriani mediæ magnitudinis in Museo Christinæ Augustæ, in cuius auersâ parte caput Sabinæ laureatum

A tum V. Cl. Franciscus Gottifredus agnouit, & pro tali in Indice Francisci Cameli adnotatus est; sed Patinus pag. 206. ad cultum quendam insolitum capit is retulit, prout fecerat Angelonius, qui prior nummum vulgauerat, inter alios Hadriani num. 67.: nostra verò Iuliæ effigies indubie lauream, viri coronæ param, in ornatum assumpsit.

B Neque hæc distributio ea erit, quam Columna ostendit; cùm non vniuerso exercitu militaris annona, sed paucis, & selectioribus quibusdam militibus è publico frumentum assignatum appareat: nouitatis attamen gratiâ, & vt docti de eâ dijudicent, tabulam apponere visum fuit. Notas illas obscuriores post nomen, tribum, patriamuè cuiusvis militis, quæ plana sunt, ita tentamus, Miles Factus PRidie Kalendas IVNij MAGNO PRæfato Frumentum Publicum Accepit Die X. Titulo (ostij scilicet, vt geminæ nostræ inscriptiones docent)

C CXL. Incisus Vrbis Karthaginensis Condito: vt Afer iste Imperator, è suæ Provinciæ amplissimæ & feracissimæ conditis, liberalitatem in milites hosce exercuisse ostendatur.

D Plurimam gigni confusionem, & ineptam interpretationem deduci video, dum planè diuersæ actiones, vel pro eâdem, vel pro inter se successiuis habentur. Et quamuis scalptor pluribus in locis prouiderit, interpositâ arbore à summo ad imum ipsius spiræ; hoc tamen distinctionis signo non animaduerso, Expositores suæ historiæ filum, quantumuis interruptum, connectunt. Huius generis aliqua adnotabo, vt vnuſquisque eandem admonitionem, vbi opus fuerit, applicet.

E Et primò, in oppugnatione, quam Daci aduersus oppidum à Romanis occupatum intentant num. 148., nauem frumento onustam num. 151. subsidio obſeffis venisse fingitur: cùm è conuersò, ab illâ Populi Romani Coloniâ (vt ex adiuncto amphitheatro colligitur, & ijdem Expositores alibi hoc argumento coniiciunt, hoc est num. 242.) ad aliud Oppidum num. 158. commeatus dederat: ibi enim ad nauem comportant, prout hìc è nauī efferunt: nisi aduersandi studio, etiam aduerso nauigio, obuersis remigibus, & gubernaculis pro rostris ad findendum amnem vſos fuisse, etiamnum asseratur: & Traianum inermem, alibi properantem, noctu quidem sed cum funeralibus (ita nimirum globos illos, seu clypeos ouatâ specie in signorum apicibus, peruerterunt) vt nemo non videat, suppetias obſeffis ferre. Cui & illud adiungitur, Traianum adeò remigibus destitutum fuisse, vt & Dacos captiuos ad remum adigeret; quod & si factum alias à Romanis Ducibus legitur, ita enim signanter Scipio captâ Carthagine nouâ, ex robustissimis inter captiuos remiges suppleuit, vt tradit Polybius lib. X. num. XVII.; neque tamen hìc probatur occasio, nec vllâ diuersitate vestitus inter remiges ipſos, talis diuinatio fulciri potest, quia omnes eodem pacto indui cernuntur; vt hinc liceat eorum habitum præfinire, tuniculâ quæ brachia exerta relinquat (colobio seu exomide antiquis dictâ, vt probat Ferrarius de Re Vest. lib. III. cap. VIII.) ac sagulo, in nodum super humerum vtrumque religato, constantem.

Sicque paullò ante, legio quæ sequitur aquilam num. 128. commiscetur cum alijs aquilis 129. & 130.; licet intermedia sit lignatio militum num. 128. Itemque Traianus prælio interesse dicitur, qui potius ante Castra, vel Oppidum illud 131. euentum expectat, postquam vnam & alteram legionem pugnatum miserat, non totis viribus decertaturus.

Nunquam pariter animum inducam, profectionem exercitus, quæ nobis describitur num. 269., incipere à leui armaturâ num. 275.; quia licet Vegetius lib. III. cap. VI. doceat, etiam in itinere leuem armaturam præmittendam: tamen inanis operæ est, hæc tam exactè in marmore quærere, vbi summatis res attinguntur, imò vix indicantur; nam si ad Vegetij normam exercitum ambulare dicamus, deficiunt equites in primo agmine; & impedimenta ac vehicula, quæ inter postremos ordines num. 270. visuntur, in medio collocari debuissent; & postremò Oppidum & Castra, quæ in medio occurrunt, hanc exercitus ordinationem penitus interuertunt.

Hâc de re verbum non amplius addam, postquam verba conserta inter Romanum num. 279., & Dacum num. 280. paulisper auscultauero. Hi ne, inquam, deditioñem meditantur, qui mox infensis animis adeò acriter pugnant? & Centuriones ideo ibi frumentatum milites educunt, (Centuriones enim ex chlamyde & clypeo eos esse aio, quos Excubitores vocant) vt cùm isti in suburbicario (sic volunt) agro inimicæ Vrbis fruges vastant, illi per otium obiter bellum componant, (vt olim Excubitores Romanorum & Gallorum sub Brenno, teste Plutarcho in vitâ Camilli) & sub ipsis mœnibus cum hoste transfigant? Certè eximij operis hanc scalpturam esse non ignoro, non tamen haec tenus animos in eius imaginibus introspexi, prout Neotericus, qui turbationem, paurorem, deditioñis cogitationem agnoscit, & tantum non verba refert; ita vt minus mirum iam sit, quod Plinius lib. XXXV. cap. X. de Aristide Thebano prædicat, *Is omnium primus*, ait ille, *animum pinxit*, & *sensus omnes expressit*, *quos vocant Graci ethi*: item *perturbationes*; *pinxit* & *supplicanteum penè cum voce*.

Ingens etiam pathos excitant, & Ixionis tormentum verbis extollunt, in illo militi, vt aiunt, rotæ alligato sub num. 164. Attamen ne videntes perturbentur, sciant ex nobis, rotam illam pœnalem merum pictoris deliramentum esse: atque humaniori spectaculo virum quempiam inter spolia, & impeditamenta super curru iacentem conspicí, qui vulneratus aut ægrotans ad curandum asportatur; (proxima enim curatio plurium militum ostenditur num. 168.) vt similis Traiani pietas erga suos milites commendetur, ac Lampridius de Seuero Alexandro in eius Vitâ his verbis commemorat, *Aegrotantes ipse visitauit per tentoria, milites etiam ultimos, & carpentis vexit, & omnibus necessarijs adiuit*: feceratque Labienus in Bello Africano per Hirtium descripto, qui & ipse saucios suos, quorum numerus maximus fuit, iussit in plostris delegatos Hadrumetum deportari. Quin etiam non tam pietate, quam arte Ducum, vt milites ad pericula promptos haberent, id fieri solitum fuisse credo, postquam

A quām sc̄uissimus ille Hannibal apud Liuium lib. XXIII. cap. XXXVI. eodem pacto è Campanis socijs à T. Sempronio Graccho ad Hamas profligatis, saucios vehiculis tolli, portariq̄e iubet.

B Dabimus afferentium authoritati, legionem decimam tertiam fuisse eandem, quæ præsidio ex Dione in Daciâ remansit, cùm & plurimæ inscriptiones in eâ Prouincia repertæ, de hâc legione varijs temporibus mentionem facientes, idem

B suadeant, & ipse Dio lib. LV. in Aug. ad ann. V. C. DCCLVIII. adhuc suo æuo dictam legionem ibi statua habuisse testetur: imò si eos imitari vellem, (vtinam nimij non essent) qui vetera leuissimis coniecuris cum recentibus connectunt, dicerem, Transiluaniae Prouinciae (quæ olim pars Daciæ non exigua fuit) insigne, tribus siue dentibus siue cornibus incuruis in planum iacentibus figuratum, à legio-

C nis huīus XIII. aquilâ parum dissimiliter ornatâ, sumptum fuisse; vt in subiecto lapide per Gruterum relato fol. MXXX. 9., in quo, flexiles illi circuli, militare armillarum donum,

D subditæ verò quadrangulæ figuræ, clathros ob tuitionem Castrorum, vt Vrsinus in vni- co gentis Arriæ nummo adnotauit, significare poterunt: sed quòd propterea legio ipsa

E fuerit Dacica vocata, vt num. 227. dicitur, nullibi me legisse memini; nisi (quæ forsan fuit erroris occasio) in glossemate apud Lazio lib. V. cap. XX. fol. 567.; per

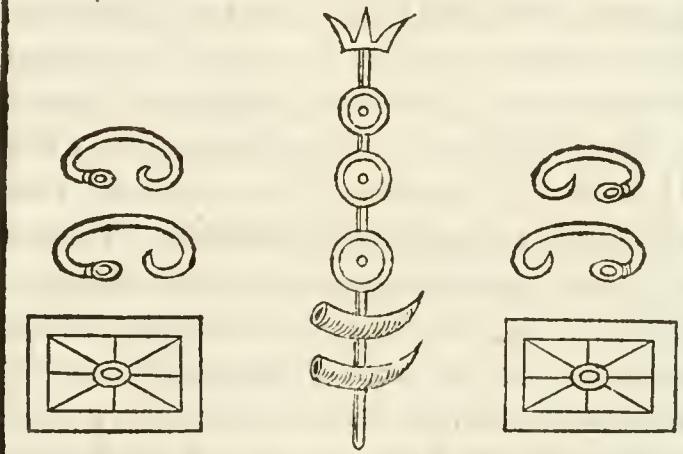
F quod, locum stationis, non titulum aliquem designare voluit, vt ex illius loci contextu apparet.

G Quiduis potiùs reportet ex Traiani liberalitate miles ille sacco onustus num.

176. ,quām congiarium, vt dicitur; potuit enim adorē donari ob aliquod egregium facinus, vt moris fuisse apud veteres Romanos, quartario, seu heminâ farris collatâ, memorat Plinius Hist. lib. XVIII. cap. III. , & iterum cap. VIII.

G utrobique in principio; nam propriè congiarium populari largitioni conuenit, vt militari donatiuum, Tacitus lib. XII. addic̄tum nomine eius (Neronis scilicet) donatiuum militi, congiarium plebei; id quod & Suetonius in Nerone cap. VII. eodem pacto explicat, deductus in forum iiro, populo congiarium, militi donatiuum proposuit, dequé nostro Traiano Plinius in Paneg. num. 215. datumque congiarium populo, & datum totum, cùm donatiui partem milites accepissent.

L. GELLIVS
OVF. VARVS
VETER. LEG.XIII
GEMINAE

Scio, semel Capitolinum in Anton. Pio confudisse, *congiarium militibus ac populo de proprio dedit*: sed cùm omnes authores, etiam illius temporis, distinctionem retincent, (dum Lampridius in Seuero tradit, *congiarium populo ter dedit, donatiuum militibus ter*) hunc mediæ latinitatis Scriptorem sequi, potius auget oscitantiam, quàm abusum vocis excusat; Scriptorem, inquam, qui paullò infrà à se varians, proprièque locutus, subdit, *congiarium populo dedit, militibus donatiuum addidit*; si non & hìc (vt Turnebus lib. XXV. Aduers. cap. XIIIX. intellexit) donatiuum pro stipendio accepit; prout nusquam sibi constans, rursus in Vitâ Max. & Balb. voce stipendiij pro donatiuo abutitur, vt aduertit Casaubonus ad fol. 251. vers. 25. Dicent forsan, ipsum latinæ eloquentiæ parentem id sensisse in Epist. V. lib. XVI. ad Attic. vbi de legionibus Macedonicis inquit, *Hæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt*: sed iurè ibi congiarium vocat Cicero, quod non vtì ab Imperatore militibus, sed tanquam à seditione ciue quiritibus, vt eos ad sua signa sequenda alliceret, oblatum fuerat: potuitque verè congiarium in frugibus & comestilibus offerri, ab homine, vt ibi subditur, pecuniæ egentissimo.

Parùm integrè etiam, atque impropriè, nî fallor, quod Xiphilinus retulit, de Decebalo Traianum venerato, isti ad Persicam quodammodo adorationem trahunt num. 221., prout suprà num. 195. alium Dacorum Regulum Traianum adorasse iam dixerant. Ut vt sensus verbi *τερψοντας* adorationis verbum admittat, vt etiam Godeleuxum reddidisse video in Not. ad lib. XXX. Liuij, imò ex minus recentibus Zonaram lib. II. Annal. de hoc factò Traiani scripsisse; tempore tamen quo isti ita loquuti sunt, iam obtinuerat, vt adoratio Principis nî aliud significaret, quàm salutationem, vt explicat Gothofredus in Comm. ad l. vnic. de Præpos. sac. cubic. in Cod. Theodos. tom. II. lib. VI. tit. VIII. Erubuissent enim profectò Honorius & Theodosius iunior, Principes, ille inter non malos, hic inter egregios recensendi, nimios, imò diuinos prorsus honores sibi præscribere, vt ibi, *adoraturi nostræ serenitatis Imperium*, & pluries eodem volume fidentiâ æquè inculpabili faciunt; reperitur enim modò *adorare Principem* l. vnic. de comit. & trib. scol., modò *eternitatem*. l. 3. de fabricen., modò *serenitatem Principis* l. 1. de decur. & silent., modò *purpuram* l. 5. de re milit. & alibi, modò *muricem* ipsius l. 16. de diu. offic. Quod cùm ita sit, dum loquimur de Traiani æuo, verba ex illo sèculo arripiamus, vtì Neotericus (nimis rigidè, vt videbimus) cum Ciacono in voce *labari* expostulat; ita enim, vt par est, vocabula accipiendo, inueniemus, quòd adorationis vox, neque marmori, neque ingenio Traiani conuenit; & ex Historicis potius contrarium colligere licet. Quod enim ad Historicos attinet, cùm adeò à Romanâ moderatione fastus iste barbaricus abhorret, non effugisset profectò posteritatis notam Traianus, si ad id dementiæ prouectus fuisset; vtì nec Caligula, nec Domitianus, nec post eum Heliogabalus, Diocletianus, aliaque huiusmodi hominum monstra effugerunt; nec Lampridio adeò noua accidisset Heliogabali vecordia, vt in Scueri laudem testatum reliquerit, *ipse adorari se cœtuit, quum iam cœpisset*

- A** *Heliogabalus adorari Regum more Persarum. Humanitas insuper Traiani hanc fugillationem tollit ; de quâ (si ea quæ effert Plinius ad amplissimas dignitates promotus non adeò credamus) ipse Xiphilinus audiatur ; dicet enim, quòd amari cupiebat magis quam honore affici ; paucisque, sed plenè Eutropius lib. VIII. gloriam tamen militarem, ciuitatem, & moderatione superauit, itaut quod aliqui Codices inscribunt adulatorium Martialis epigramma LXXII. lib. X. tanquam*
- B** Domitiano nuncupatum ; de Traiano (ut alia sparsa reperiuntur in eo volumine) dictum fuisse , alij melius iudicauerint ; eò quia Domini Deique appellatio versu tertio contenta, propria Domitiani fuit, ex Suetonio in eius Vitâ cap. XIII. ibi, *Pari arrogantiâ, cum procuratorum suorum nomine formalem dictaret epistolam, sic cœpit, Dominus & Deus noster sic fieri iubet ; unde institutum posthac, ne scripto quidem, ac sermone cuiusquam appellaretur aliter.*

C *Frustrâ blanditiae venitis ad me
Atteritis misrabiles labellis,
Dicturus Dominum Deumque non sum :
Iam non est locus hâc in Urbe vobis,
Ad Parthos procul iste pileatos,
Et turpes humilesque supplicesque
Pictorum sola basiate Regum .*

D *Non est hic Dominus, sed Imperator,
Sed iustissimus omnium Senator,
Per quem de Stygiâ domo reducta est
Siccis rustica veritas capillis :
Hoc sub Principe, si sapis, caueto
Verbis, Roma, prioribus loquaris .*

- E** Marmor postremò, si quæ esset in verbis Xiphilini ambiguitas ad tempus Traiani retroductis, eam omnino explicat ; & Traianum uti victorem sortitus suâ usum, non verò supra humanum modum elatum, nobis ostendit. Ait Xiphilinus Εἰς τὴν γῆν τεσσάρας καὶ τετράκοντα πόλεις, & prostratus ad ipsius pedes, siue aduolutus ipsius pedibus, veneratus est, siue etiam, adorauit. Id equidem videtur primâ facie referre ipsissimam Persicam adorationem, quæ humili prostratis corporibus peragebatur, ut ex Herodoto lib. VII., Valerio Maximo lib. VII. cap. III., Plutarcho in Vitâ Alcib., Q. Curt. lib. VIII., alijsque authoribus deprehenditur : sed dum oculis rationem capimus, cur Scriptoris, præsertim qui ex alio transtulit, autoritate in diuersum flectamur ? oculi igitur nos erudiunt, quòd Decebalus & asseclæ, genibus, & quidem ut plurimum vni tantum innixi,
- F** erga Traianum in suggestu sedentem manus & faciem eleuant, & prior ex ipsis. (bene Ciaconi typis expressus, non item in recentioribus, in quibus perturbata & confusa hæc actio cernitur) genua ipsa Traiani tangere velle videtur, qui verè supplicis & misericordiam captantis proprius est gestus ; quia nempe, ut adnotauit Seruius doctissimus Grammaticorum ad VI. Virgilij Eclog. *genua Misericordie consecrata sunt, ut auris Memoriae, frons Genio, digitii Mineruæ; iterumque*

lib. III. Aeneid. ad vers. 607. [*Genua amplexus*] Physici dicunt esse consecratas **A** numinibus singulas corporis partes, ut aurem Memorie; hinc est, Cynthius aurem vellit, & admonuit; frontem Genio; unde venerantes Deum, tangimus frontem; dextram Fidei, unde paullò post, atque animum presenti pignore firmat; genua Misericordiae, unde haec tangunt rogantes; & vt ait Plinius lib. XI. cap. XLV. hominis genubus quædam & religio inest obseruatione gentium: haec supplices attингunt: unde sape apud Homerum, precantes, aut precaturi, genua tangunt: **B**

οὐδὲ πέπεστο χείρεον οὐρανού

Iliad. T

Ιεράρχος λιτόεσθι,

vers. 464.

hic quidem tangebat manibus genua.

Cupiens precari,

Γύρων ἀτάραχοι λιπαρόσομοι, αὐτὸν ἐλεῖτην.

Iliad. Ω vers. 357.

Genua tangentes rogabimus, si forte misereatur. **C**

& alibi: addens hâc occasione, penè eundem, ultra genua, mentum barbamque vnâ tangi solitam in precando; Thetis namque dum sinistrâ genua tangit, dexterâ manu mento apprehendens, supplex alloquitur Iouem lib. A. vers. 501. & Dolon, vt à Dioniede mortem deprecaretur,

ἔμελλε γυναικί χειρὶ ταχεῖν

Iliad. K

Ατάραχος λιτόεσθι.

vers. 454. **D**

ipsum erat, barbam manu robustâ

Tangens, precaturus.

Plautusque in Asinaria act. III. scen. III. lepidè ad hunc morem respexit;

Pol hodie non feres, nî genua confircentur,

paullòque infrâ,

Nunquam pol facerem, nî tam nequiter fricares genua,

atque in Rudente sc. vlt. act. I.

Nunc tibi ampliètum genua egentes opum:

& sic Claudianus de Rapt. Proserp. lib. I.

genibusque suas cum supplice flentu

Admouere manus.

ac grauius (vt factum Persei Paullo Æmilio se submittentis postulabat) Liuius **E** lib. XLV. Consurrexit COS. & iussis sedere alijs, progressusque paullum, introeunti Regi dextram porrexit, submittentemque se ad pedes sustulit, nec attingere genua passus, introductum in tabernaculum, aduersus aduocatos in concilium sedere iussit: pariterque Plutarchus in Marcell. Nicias adsistens fleuit, ac tandem manus & genua Marcelli tangens, pro ciuibus, ac primo loco pro inimicis suis, deprecatus est: atque iterum in Pompeio, Hypsaeus homo consularis reus factus & ipse, Pompeium, à balneo ad cænam euntem, cum obseruasset, suppliciterque genua tangens inuocasset. Alia huius moris exempla habemus ex Dionysio lib. VIII. de Valeriâ & matronis Marcium rogantibus, & lib. IX. de Appio indignas eiusmodi preces fundere recusante, ac ex Zosimo lib. III. de Iustinâ, Theodosij inter preces genua tangente. Sed præ cæteris & vnum non iam ex Poëtis, sed ex veteri marinore subij-

A subiſciam, quod ad fores Ecclesiæ Castri Noui, siue, Ad XX. Viâ Flaminia obſeruaui & excepſi, Dacum catenatum ex habitu Traiano fortasse ſupplicantem exprimens. Aliud, mutæ pariter poëſeos, Thetidis Iouis genua tangentis, ut vindictam ob inhonoratum ab Agamemnōne filium impetraret, adnotauit ad Explicationem celeberrimæ Tabellæ anaglyphæ Ilij excidium continentis num. 14.

Quamobrem nedum prostrationem illam feruilem non videamus toto corpore procidentium, & veluti humi repentium; sed neque aliam, quam per manus ad terram demiflas fieri, & adorationem pariter vocari monstrat

D nobis Plutarchus in Artoxer. *Hic quidem (Pelopidas scilicet) nihil in se inhoneſtum admisit ; Ismenias adorare iussus , annulum ante ſe in terram proiecit , inclinansque ſe , eum ſustulit , itaque ſpeciem adorantis præbuit .* Concordat Aelianus lib. I. cap. XXXI. in formâ ſimulatæ per Ismeniam adorationis : sed ita factum inuoluit , vt vnicè Ismeniæ gloriā tribuat , & Pelopidae magnanimitatem , ac fastus Persici contemptum , silentio prætermittat ; & eâ laude , quâ Plutarchus E constantiam illius honestat , Aelianus meticulosam Ismeniæ fraudem potius oneret , tacitâ quoque societate legationis Pelopidae . Quamu's etiam , ſi terræ , & pedum Imperatoris contactum flexis genibus in Columnâ haberemus ; adhuc Neotericus adorationis vocem mittere debuiffet , ſi non planè iniquus Traiano , quem ſuis scriptis ornandum ſuscepit , videri voluiffet ; dum ignotum ſibi Ducentum talis vesaniæ non inſimulat , cum præfato prorsus habitu Regulum Persarum ad eius pedes prouolutum vidit , & ſuis notis illuſtrauit in Sarcophago Vaticano ad uſum fontis ad laeuam statuæ Antinoi inter Rom. Antiq. fol. XXXVIII. Ego autem ex rei aspectu verba ipsa Dionis (quæ Xiphilinum inuertiffe puto ex iam diſtis) non diſculter , melius ipſo Xiphilino , licet deperditio authore , (quod mireris) me reperiſſe confido ; ſuntque hæc , ſedentiique pro tribunali in conſpectum venit & concidit in genua , manusque tendens precatus eſt ; G unde nam amice hoc habes , inquies ? Ex ipſo genuino Dione lib. XXXX. ubi Vercingetorigis ſupplicem ad Cæſarem accedimus , Decebali ad Traianum , prout vides , in omnibus ut ouum ouo ſimilem , ijsdem deſcribit verbis ; & tamen ille , cæteroqui arrogantiæ & ambitionis immodicus , diuinofque honores adhuc viuens aſſequutus , ex Dione lib. XXXXIV. & Suetonio in eius Vitâ cap. 76. , inuidiâ vacabit ; huic , qui viſque ad reprehensionem amicorum comis & popularis

Iaris semper esse voluit, talemque se Imperatorem priuatis præbuit, (ò aurea ipsius verba) quales esse sibi Imperatores priuatus optasset ; huic inquam, virtutis præmium, iustaqué usura gloriæ , in superbiam impietati immixtam accipietur ?

Vias sternere præcipuum olim militum fuit munus, vt ex Tacito Ann. lib. I. Manipuli ante cæptam seditionem Nauportum missi ob itinera & pontes ; ex Liuio lib. XXXIX, Flaminius COS. ne in otio militem haberet, Viam à Bononiâ perduxit Arretium ; itemque ex inscriptione Aquileiensi apud Gruterum, & Spalatensi apud Lucium meum inter Inscriptiones Dalmaticas.

IMP · CAESAR · INVICTVS · AVG
 AQVILEIENSIVM · RESTITVTOR
 ET · CONDITOR · VIAM · QVOQVE
 GEMINAM · A · PORTA · VSQVE · AD
 PONTEM · PER · TIRONES · IVVEN
 TVT · NOVAE · ITALICAE · SVAE
 DILECTVS · POSTERIORIS · LONGI
 TEMPORIS · LABE · CORRUPTAM
 MVNIVIT · AC · RESTITVIT *Grut. pag. CLII. 4.*

CVIVS · VIAI · MILLIA · PASSVS ·
 SVNT CLXVII · MVNIT · PER ·
 VEXILIARIOS · LEG · VII · ET · XI ·
 ITEM · VIAM · GABINIANAM
 AB SALONIS · ANDETRIVM · APERVIT
 ET · MVNIT · PER · LEG · VII · *Lucius pag. 34.*

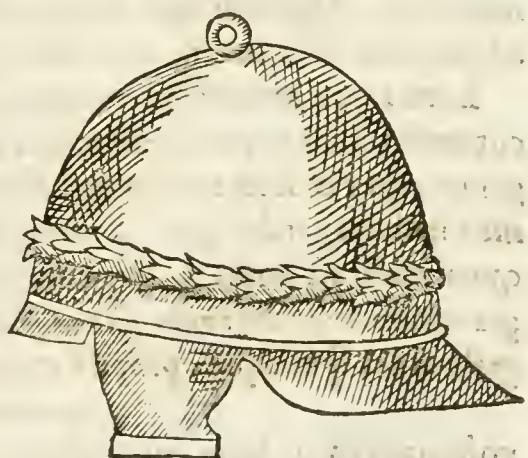
Ita ut non aliunde præciucas & nobiliores Vias, *Militares dictas putauerim*, nisi quia militum opere sternebantur ; ad quod me dicit locus ille Quintiliani lib. II. cap. III. itaque & stratum militari labore iter sæpe deserimus, compendio duclii. Omnia istorum militum (quos Stratores Viarum vocat Ioseph lib. III. Αλώσ.) ministeria in vnum ibidem cogit idem author, agmen Vespasiani aduersus Iudæos castra mouentis describens, Post hos , Stratores Viarum ibant , qui aggeris maligna corrigerent , & aspera complanarent , sylvasque obstantes preciderent , ne perplexo itinere fatigaretur exercitus . Huius , inquam , Viarum straturæ imaginem habemus non semel in Columnâ : primo scilicet num. 191. vbi obstantibus arboribus præcisis , solum lignis aptè complanatum , mox glareâ durâ sternitur , quæ hinc cophinis iniecta , indè ligonibus dispertitur . Et tamen hoc silentio inuoluitur , & sylva abscissioni ad tollendas insidias attribuitur , quasi non Exploratoribus caueri possit , vel iter suspectum & periculosum deuitari . Hoc idem opus complanationis , atque adeò marginationis Viæ , repetitur num. 251. (non castrametationis , quæ iam absoluta appetet num. 252. , imò ex ædibus introclusis illud Oppidum videtur) factum fortasse à Romanis ciuibus alicuius Coloniae Pannonicæ incolis , vt eorum habitus , & calceatus , Romano similis , suadet : nam neque Pannonij ut exertis brachijs esse possunt ; (habebant enim

A hi tunicas manicatas, vt tradit Dio lib. XXXXIX.) neque ex eodem manicarum defectu , prout ex femorum ac tibiarum nuditate , pro Dacis haberi debent .

B Laureis Coronis milites vñquam donatos ob egregia facinora (vt dicunt Interpretes de coronatis illis num. 271.) nullibi vidi; cùm potius sciam , laureas vsum Imperatoribus ipsis à Senatu concedi, ex Suetonio in Iulio cap. XXXXV. ex omnibus decretis sibi à Senatu Populoque honoribus , non aliud aut recepit aut usurpauit libentiūs , quām ius laureae perpetuo gestandæs vt paullò ante liberā Ciuitate magno illi Pompeio victorijs clarissimo, & immensâ potestate à ciuibus ornato, festis sollemnibus decretum fuerat, referente Dione lib. XXXVII. tit. Pompeius Victor . Quo igitur pacto hoc gestamine insigniri potuerint ijdem gregarij milites , suggeret fortasse nobis Tertullianus in suo de Coronâ Militis libello , vbi & de hâc militum , & de aliâ popularium num. 240. apta loquitur;

C hic scilicet in donatiui dispensatione , ibi ex principalium proprietatum exultatione, siue , ex municipalium sollemnitatum proprietate : & vbi ex Herodiano videmus milites laureas Coronas assumpsisse, ibi lib. II. his creditis milites , suasu quoque Tribunorum relictis armis , pomparum habitu laureati processerunt , & lib. VIII. quin exercitus etiam qui Aquileiam circumfederat pacato habitu prodibat laureatus ; tunc non cum armis vt hic , sed ijs depositis , vt reliqua pagana turba , sese offerrunt . In lustrationibus etiam exercitus , monet nos quasi obiter Plutarchus in Marcello , milites laureâ Coronâ insigniri solitos , qui enim prælio & cæde factâ hostes vicissent , ij Mirtium istum , & terribilem triumphum ducebant , lauro (vt solet in lustrationibus exercituum) arma & viros multâ coranantes , quod & hic videre est in illis militaribus viris , qui circa Traianum intrâ Castrorum ambitum sacrificijs lustratorijs assistunt num. 76. & 265. : quæ tamen obseruatio (vt verum fatear) deficit in militibus ad vtrumque latus Traiani in sacrificio simili num. 187. , non aliâ vt puto de causâ , quām ex scalptoris incuria .

D Hæc tamen extra ipsius facti fidem ac speciem dicta puto: nam Coronæ , de quibus loquimur , non ex lauro , sed minutioribus folijs, imò, vt videtur , germinibus , oculisque ternarum quique foliarum constant , in hunc ferme modum & magnitudinem ; persimiles Coronæ illi , quam oleaginam esse , PAX inscripta docet in nummo apud Golitzium ad A. V. DCCXXV. Quare , cùm Coronæ etiam huiusmodi inter epinicia numerentur , ita enim Festus Oleagineis coronis ministri triumphantium ritebantur , quod Minerua Dea belli esse putabatur ; & Dionysius lib. VI. occasione belli cum Latinis ad Regillum debellati , Tùm sacrificium splendidum quod P. R. quotannis per proceros equestris ordinis viros Idibus Quintilibus peragit , quâ die hæc illi victoria contingit . Præter omnia vero post sacrificium transiectio eorum , qui equos habent ex publico , qui per tribus & centuriás

rias distincti, ordine in equis vehuntur omnes, quasi è pugnâ redeant, coronati fronde oleaginâ: ad quod alludit Plinius lib. XV. cap. IV. Oleæ honorem Romana maiestas magnum præbuit, turmas equitum Idibus Iulij ex eâ coronando: item minoribus triumphis ouantes: Putarem propterea exinde victoriæ alicuius paullò ante partæ, & forsan naualis, celebritatem significari, quemadmodum & Augustus ex Dione lib. XLIX. post nauale certamen cum Sex. Pompeio prope Messanam, nauali prælio victoribus etiam coronam ex oleâ dedit, vt olim Spartiatas Eurybiadi ac Themistocli, in præmium Salaminiae de classe Persarum victoriæ, fecisse dixit Herodotus lib. XIII. cap. CXXIV. Nec enim defunct coniecturæ nauialis hoc Bello victoriæ à Traiano reportatae, quarum præcipuam præbent rostra illa in ornatum aquilarum assumpta, primùm sub num. 259., & proximè in concione num. 167.: concinit quoque nummus Occonis in Traiano pag. 198. IV. consulatu cusus, cum Victoriâ proræ nauis insistente, exemplo Titi Cæsaris, qui similem nummum II. suo consulatu VICTORIA NAVALIS inscriptum edidit, apud Patinum in Thes. Numism. Med. Magnitud. pag. 148. Aliud demum indicium habemus ex mentione Coronarum classicarum hoc Bello Dacico distributorum, in inscriptionibus apud Gruterum fol. CDXVI. & fol. CDXXX. 5. infrà Cap. VIII. inferendis. Classem enim instructam Traianum habuisse, (prout de Augusto in præparatione Belli Dacici suprà vidimus) tot naues frequenter occurrentes probant: & hoc præter, in lapidibus apud Gruterum mentio extat de classibus Mœsicâ & Pannonicâ, quæ circa Daciam stationem habebant pag. CDXCIII. 6. & DLXXV. 1.

Quod autem Plinius supra memoratis verbis innuit, minorem nempe oleaginæ, quam laureæ coronæ honorem fuisse; id expressius Virgilius Aeneid. V. aperuerat: In nautico enim certamine, Acneas Cloantho qui primas tulit, viridi aduelat tempora lauro; qui verò secundas Mnœstheus, is viridi euinctus olivâ inducitur. Alias quoque in triumpho milites laureatos incessisse scio: sed hic ad prælium educuntur, non verò triumphali pompâ circumferuntur, vt patet.

Lorica quæ hamata dicitur num. 147., est verius squamea, seu plumata nuncupanda; aliás corrueat differentia Authoribus cognita inter vitrumque lorice genus, quæ & satis conspicua habetur in Columnæ basi, vbi hinc squamea, indè hamata, Italisch giacco, inter aceruos illos armorum adamussim effigiantur, quos malè ad num. 7. Expositores trophya vertunt; trophya enim ex Nonio grammatico spolia capta fixa in stipitibus appellantur; hæc verò aceruatim congesta arma spoliaque, propriè cum Silio lib. VI. dicenda sunt

monumenta triumphi:

postquam enim inter triumphi fercula delata erant, domi triumphantium, vel in Deorum templis, aut in aliquo conspectissimo loco (vt sub triumphali hâc Columnâ) collocabantur; vt ex Authoribus tritum est.

Antequam manum de tabulâ tollam, non sinam inoffensam transire nauigationem, quâ num. 243. dicitur Traianum cum suo exercitu Adriaticum transmisisse, & quidem anni tempore non satis commodo, & mari nondum tuto,

- A tuto; quale ab Idibus Maij ad Arcturi ortum, (qui circa dimidium mensis Septembris contingere solet) transmissioni exercitum opportunum definit Venerius lib. V. cap. IX., intrà quæ temporis extrema nequaquam nos versari demonstrant cucullati illi milites ad frigus & pluuiam arcendam, vt sequentur. 244. subiungitur. Totum hoc (quod magis mirere) commentum, originem ducit à naui illâ 243., quæ minimè fluviatilis ex malo & anchorâ visa est; verùm non tantù id est, vt credamus, Traianum seculo itinere relictò, anno superiori (vt fatentur) iam trito, maris casibus, non magno viæ compendio, sese obijcere voluisse: eò maximè quia, initium nauigationis desumitur à num. 232. ubi Istrum agnoscunt, itaut non sibi constent, dum iterum ad oram Adriaticam Traianum reducunt. Si igitur labore pedestris itineris Traianum leuare volumus, & sedentariam expeditionem promouere; quidni dicere possimus, illum paullò ultra Tergesticam per fluuios Danubium versùs nauigasse; & nauem illam cùm anchorâ num. 243. denotare postremam Traiani stationem ad Danubium, per marinas naues, quibus frequentabatur, aptissimè à ceteris minoribus fluuijs, eiusmodi nauigiorum incapacibus, distinctum? plura autem Oppida, quæ Traianus pértransiit, Romani nominis fuisse, vel Illyricas Colonias, ostendit ipse obuiam procedentium habitus, & mos Imperatorum togatum & pacifice incedentem cum sacrificijs atque acclamatioibus excipiendi, sublatis mōre salutantiūm dexteris, vt & Antiochenos cum Tito Cæsare gessisse ostendit Ioseph de Bell. Iud. lib. VII. cap. XXIV. ex utroque viæ latere stantes (ita propemodum & hīc videmus) dextras cum salutatione tendebant; nec dissimili plausu receptum fuisse C. Iulium Cæsarem à Galliæ Togatae Colonijs & Municipijs, tradit Hirtius de Bell. Gallic. lib. VIII. cum liberis omnis multitudo obuiam procedebat; hostie omnibus locis immolabantur: & quidem taurus ubique pro victimâ est, tam in hac Columnâ, quam in copiâ illâ numerorum Hadriani, quibus eius ADVENTVS Africæ, Alex andriæ, Arabiæ, Asie, Bithyniæ, Ciliciæ, Galliæ, Hispaniæ, Italîæ, Iudeæ, Macedoniæ, Mauretaniae, Mæsiæ, & Thraciæ significatur, per Provinciam ad aram libantem, ponè quam taurus procumbit, & Imperatorem sublatâ manu accedentem. Hunc esse Pacificatoris habitum ex Quintiliano dixerat Neotericus ad num. 186., iteratque ad num. 238.: attamen incertus ille Quintiliani locus, quem puto lib. XI. cap. III. Orat. Instit. intelligi, fit & ille habitus, qui esse in statuis Pacificator solet, qui inclinato in humerum dextrum capite, brachio ab aure protenso, manum infesto pollice extendit, valde ab eo, de quo loquimur, gestu dissentit, Traiani vel Hadriani erectâ ceruice stantium, nec dexteram extendentium, sed leuiter attollentium: itaut potius is gestus hīc agnoscendi debeat, quo videantur

fecisse silentia turbæ

Persius

Maiestate manus,

Sat. IV.

ad hoc vt populorum acclamations compescerent, cosque benignioribus editis solarentur: eò magis quia pacatæ iam Provinciæ inuisebantur, nec pacificatore

catore opus erat. Locus Strabonis , cui nostra hæc coniectura fluvialis nauigationis innititur , is est lib. VII. Hæc ipsa nauigatio magnâ ex parte per fluvios in aquilonem ex Tergestâ in Danubium cursum habet per stadia circiter MCC. Penes Segeticam , est Syrcia & Sirmium , in eâ viâ situm , quæ in Italiam ducit . Terrestre autem interuallum idem Strabo lib. IV. hoc pacto definiuerat , Ocea autem pars est Alpium humillima , quâ ad Carnos accedunt , & per quam ab Aquileiâ curribus portantur merces ad locum , cui nomen Pamportum ; iter stadiorum non ultra CCCC. : hinc fluuijs ad Istrum , & adhuc ei regiones deueniuntur . Ut igitur suprà per repetitas Castrorum munitiones dies itineris enumeratos diximus ; ita hic forsitan per triuam hanc fluviorum cum suis liburnicis expressionem , vel trium dierum spatium , quibus constituit nauigatio , vel totidem flumina ad defluxum in Danubium inseruientia , artifex significauit ; quorum ultimum , Sauum esse dicemus , Expositoribus licet incognitum , non Drauum , quod inter paucos memorant ; tum ex enumeratione prædictarum Vrbium , quæ ad illius oram sitæ sunt ; tum forsitan , ut Oiselius voluit ad Tab. XXII. sui Thesauri , ex nummo X. per Dardanicos populos in honorem Traiani edito , cum matronâ stante , cui lauri vel oleæ ramus in dexterâ , ad eius memoriam dum ad Dacos proficeretur per eam prouinciam transeuntis , Sauo fluuiò vel conterminam , vt aliqui authores contendunt , vel certè haud longè dissitam . Vereor quidem , ne dum minutius hæc colligo , id quod in alijs reprehendo , mihi vicissim vitio vertatur ; veruntamen ratio suscepti muneris non sinit , vt ea , quæ aliquid momenti habere videntur , intacta dimitterem ; cum non animi morbo , sed studio veritatis , ad contradicendum inducar ; satîs enim multa silentio inuolui , ne morosus planè , & importunus apparerem .

C A P V T III.

De ijs quæ correptione non indigebant
emendatis:

X hoc totius veluti antiquitatis promptuario, multa præclarā hauserunt, & suis scriptis mandarunt quotquot superiori sæculo humanioribus studijs dederunt operam. Ut igitur illos, & inter eos Ciaconum (quamuis in aliquibus lapsum, vt viderimus) haud satis miror, quod lucem plurimis obscuritatibus attulerint: ita piaculi loco duco, infirmis & ambiguis rationibus ab eorum dictis recedere; in illis præsertim quæstionibus, quæ nihil ad fidem historiæ conducunt, & non tanti sunt, vt sapientioribus obstrepamus; ne nobis illud Fabij Quintiliani Instit. Orat. lib. X. cap. I. reponant, *Veruntamen modesto ac circumspetto de tantis viris iudicio pronunciandum est, ne, quod plerisque accidit, damnent quæ non intelligent;* quod ex Strabone lib. VII. videatur desumptum, de Callimacho grammatico, audaci & inepto Homeri correctore, *cum quæ ignorant ipsi, ea Poetæ exprobrant:* metuere enim debent Critici, mortuos, aduersus iustissimam illam Solonis legem, carpentes, vocem ab eo auditam, qui manes defuncti euocauerat, de quâ Plutarchus in Comm. de Gen. Socr. τὸν αὐτίντα μὴ κινεῖν, non mouenda ne moueto.

Istius generis fese offert in primâ ipsâ paginâ deprauatio inscriptionis huius Columnæ. In eo enim loco ubi lacuna visitur in ultimo versu, tam Lipsius de Magnit. Rom. lib. III. cap. VII. quam Gruterus pag. CCXXXVII. 4., Erizz. de Numism. in Traiano fol. 314., Panuinius, & alij, hucusque legerunt

TANTIS OPERIBVS; at Neotericus RVDERIBVS nimis ambitiosè repone voluit, vt nullo meliore prædictis authore, ita, vt videtur, nullâ genuinæ phraseos elegantiâ, vel loci capacitatem adiutus: recta enim ratio suadet, vt potius opera, quam rudera dicamus; nam si hic non fuerunt rudera reiecta, sed terra antea intacta ampliationi Fori Traiani cessit, aliisque post effosionem translata fuit, vt ipsa inscriptio, & plurimi Scriptores tradunt: certè in id, quod actum esse scimus, non quadrat ita dicere tantis ruderibus declaratur quantæ altitudinis mons & locus sit egestus, (huiusmodi enim inscriptio benè conueniret ipsi ruderum aceruo) sed congruentius, relicto, nec immutato verbo OPERIBVS, explicatur facti iam comperti historia. Ut verò mechanicâ demonstratione Lipsij & aliorum lectorum corroboremus, istamque noui verbi suppositionem non improbabilem solum, verum etiam impossibilem ostendamus; exactam loci

faciem subiectam putauit, cum mensurâ Romani pedis, literis in longum & latum applicandâ; vt experiamur, an lacuna, quæ extrebas illas litteras superioribus adamassim respondentes interiacet, longius, quamvis unico elemento, reposititum hoc verbum admittat.

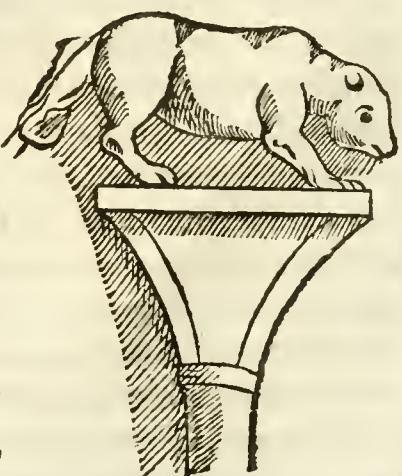
In hoc tamen culpæ socium damus illi Authorem Romæ Veteris inter Atlantes Blauij fol. 54., qui & duplceil receptæ lectio litteram addit, TANTIS EX COLLIBVS, ex Boissardo ut puto Antiquit. par. III. pag. 118. adhuc

NDVM QVANTAE TANTIS TRIBVS. TIS OPERI SRVDER

Scala pedum III.

putidiū supponens, unde & Oiselius suam lectionem depropnsit ad nummum huius Columnæ Tab. CVII. num. 8.; vt alium taceam, qui & ipse in eodem luto hæsit, mihi sanè non nisi cum laude memorandum.

Lapsus fuerat Auditor, & Dialogista Lipsij in eius tract. de Milit. Rom. lib. IV. Dial. V. vt ipse arietem crederet signum illud num. 181. oblongo ferculo prope aquilam legionarem impositum. Lipsius tamen, vt testis oculatus, illum per hæc verba edocet, *de oue es frustra, nam lupus est, & scis originem Romani parentis.* Nihil moratus Lipsij autoritatem Neotericus, arietem pro lupo, veteri Romanorum signo, reposuit, repetitâ ex Ciacono illâ ratione Diogeniani, antiquitus bellum suscepit. *Feciale mittebant, qui arietem adductum in hostium fines immitteret, hoc significantes pacto, ciuitatem & agros illos hostibus compascuam fore,* & tamen neque status belli iam prouecti hanc facialis formulam amplius exigebat; nec fictâ, sed viuâ bestiâ peragebatur; nec denique in lapide incisum simulachrum, picturæ, & egregiæ huic interpretationi respondet; illud enim ita se habet, vt hic vides; (postquam non semel hoc mihi faciendum est) pictor namque multoties in re apertâ caligauit, & hic plusquam æquum erat, illi credere, contemptâ aliorum contradictione, Nupero Interpreti visum fuit. Hæc quidem lupi inter Romana signa retentio, dicto Plinij è diametro opponi videtur lib. X. cap. IV. de aquilis ita loquentis, *Romanis eam legionibus C. Marius in II. COS. suo propriè dicauit: erat & antea prima cum quatuor alijs, lupi, minotauri, equi, aprique, singulos ordines anteibant; paucis ante*

annis

- A annis sola in aciem portari cœpta erat ; reliqua in Castris relinquebantur. Ma-
rius in totum ea abdicavit. Intelligendum igitur est, abdicationem illam tota-
lem, de quâ Plinius, minimè durasse, imò vix vnquam occœpisse, (nam vbi
signa cohortium, si vna & solitaria aquila, & nihilominus cohortes sub suis
quæquæ signis ?) Associat aquilæ Lipsius præter lupum hunc nostrum, sphyn-
gem, draconem, aliaque ex nummis, vt ait, ac lapidibus. Ridet sanè per hæc
B verba Steuuechius ad Veget. lib. I. cap. XXII. *Vix risum tenui, ubi minotauri,
lupi, aliaque signa (ab ipso Mario olim abolita) in vexillis depicta vidi, ita edita
à viro magno, quem non nomino. At rumpatur licet ; de lupo hic videmus, de
aliâ belluâ, elephanto scilicet, tradit Appianus II. Ciuit. exercitus Cæsaris ita
animo confirmatus est, ut quinta legio poposcerit opponi elephanti, eosque egregie
vicerit, ac nunc etiam eâ de caussâ elephantes in signa huic legioni constituantur.*
C Et si nouum & contra Plinium hoc foret ; cur non, inter ea quæ ex veteri disci-
plinâ Traianus restituit, etiam signa hæc, non quidem vt̄ totius legionis, sed
cohortium, inuehere potuit ?

Iam verò si Lipsio & Grutero, quibus parùm aut nihil debet, contrarium se
statuit ; cùm suo periculo id faciat, quoquo modo tolerandum. Sed Ciacono,
& si ipse largiter peccasset, passim contradicere, ex cuius contrectatis spolijs,
D vt olim Musæ ex Sirenum pennis, coronam sibi parauit, cuique totum &
solidum acceptum ferre tenetur ; id maximè ingratum vt mihi, sic cæteris le-
gentibus, futurum censeo : quantò enim rectius, honestissimus senex Palmerius,
Casaubonum in pluribus supplens, in Notis præclarâ eruditione refertis ad
Athenæum; opusculum illud suum, veniam quodammodo exposcens, ciuilis-
simâ hâc oratione claudit; *non dubito lector candide, plures fore, quibus mirum* &
E *insolens videbitur, me in his ad Athenæum Notis sèpissime à Casaubono, viro tali,*
dissentire : sed cogites, me tantum XXX. vel circiter locos notasse, in quibus mihi
visus est non tam bene litasse τὴν ἀστοχίαν ; sed ceteros, qui vt puto duo vel tria millia
restant, me silentio meo approbasse, & nunc verbis expressis profiteri, me in cæteris
summi illius viri πολυμάθειαν & αγχίωτα mirari, & in eius Notis me didicisse
centies plura, quàm in his Exercitationibus me adnotasse, plures foris mirabuntur ;
F *& id omnibus publicè testatum hoc loco volo. Hanc itaque loquendi formulam*
optimè moratam cuicunque in exemplum proponimus, qui in doctorem suum
cornua obuerit, quiqe ei, à quo multò plus recepit quàm contulit, iniquè
est iniurius. Pollicetur, inquam, Neotericus in Præfatione, appendices &
correctiones ad Notas Ciaconi alteris se indicaturum: Vnde videamus quàm
G *friuolè magnificum hoc promissum in pluribus impletat ; & ad examen eorum*
quæ correcta vel suppleta dicuntur deuenianus.

Vt quid, amabò, rationem quam Ciaconus subduxit de proceritate sta-
tuæ Traiani num. 14. argumento altitudinis compertæ ped. II. vnc. IV. capit. i
à vertice ad mentum nouies replicatae ; iste absurdam, & impossibilem prædicat,
& ad septem cum $\frac{2}{3}$, siue cum quinque ex septem partibus alterius restringit ?
(tot enim essent si 18. pedes, ad quos dicit redire ex Ciacono statutæ altitudinem,

per ped. 2. vnc. 4. diuiderentur) Quò plura quippe sunt, per quæ Ciaconi defensionem inire possumus, eò minùs immodestiam increpationis sustinere debemus. Et primò dicam, Ciaconum non nouem integra capita altitudini huius statuè dedisse, vt Nouitius assunit, & ex thesi malè intellectâ auget hypothesis erratum; sed *nouem modulos à vertice ad mentum*: per hunc enim loquendi modum, cruditis satis perspicuum, exclusa remanet ea particula, quæ est supra verticem capillorum in re&to faciei statu usque ad $\beta\epsilon\gamma\mu\alpha$, seu summitatem capitii. Ita enim perpetuò distinguit mirus ille pictor, & simul geometra Albertus Durerius; cuius propterea notiones impunè Ciaconus usurpare potuit: & ex vi ac proprietate ipsâ Latini sermonis, *vertex*, non summittatem & culmen, sed locum circa quem fit rotatio & conuersio, designat: quâ ratione Virgilius lib. I. Georg. vers. 242. cæli verticem, non eam partem nobis è directo & ad perpendicularum imminentem, sed polum vocauit, *obliquus* c *quà se signorum verteret ordo*, ibi

Hic vertex nobis semper sublimis, at illum

Sub pedibus Styx atra videt, manesque profundi.

Sic igitur, iuxta Albertum Durerium, qui segmento illi inter bregma & verticem intercepto, in figurâ octo capitum fol. XXXIX. dat septem, quas vocat, portiones, quarum partium, integrum caput portiones 78. continet, d (vt ex calculo, qui à tergo pag. XXXVIII. colum. I. habetur) in idem propemodum recidit, sumere IX. vertices, ac VIII. capita: nam ex Durerij præscripto, si à vertice ad mentum sunt portiones 71., quas Ciaconus in ped. II. vnc. IV. resoluit; integri capitii portiones 78. (iuxta regulam proportionum, quam aurcam vocant) resoluuntur in ped. 2. vncias 6. $\frac{5}{7}$, quæ octies sumpta exhibent colossum ped. 20. vnc. 6. & $\frac{6}{7}$. Alio etiam respectu Neotericus immunitam erroneamque mensuram collegit ad pedes XVIII.; quia saltem cum Vitruvio, qui capiti à mento ad summum verticem octauam altitudinis partem tribuit lib. III. cap. I., octo vncijs minus errasset Ciaconus, etiamsi verticem Vitruianum pro summo bregmate, & non pro linea orizontali conuersionis capillorum cum Durerio accepisset: quoniam pedes II. vnciæ IV. per Ciaconum assumptæ, si octies accipientur, reddunt ped. XVIII. vnc. VIII., vt patet calculo ritè subducto. Sed vt à subtilitatibus istiusmodi recedamus, quibus non adeò minutè ac strictè, grauioribus nempe rationibus vrgentibus, artifices se subiacere profitentur; aliunde & à nobiliori principio ratiocinium sumpfit Ciaconus, non alligatus tritæ illi symmetriæ octo capitum, quam ultra citraque negat consistere rectum nuperus legislator. Illud est, Athletis, fortibusque viris capita præ mole corporis exilia formare solitos fuisse veteres & nobiles statuarios. Quapropter reperto in expurgando puto in Transtiberinâ Regione, capite, vt videbatur Herculis; Guiglielmus à Portâ, non vulgaris sui temporis artifex, dubitari subaudiens, congruere posset necne truncō celebris Herculis Farnesiani è Thermis Antoninianis eruti atque illuc translati, illud ex paruitate promptè reiecit, tanquam ad proportionem diminutum (decimam scilicet partem longitudi-

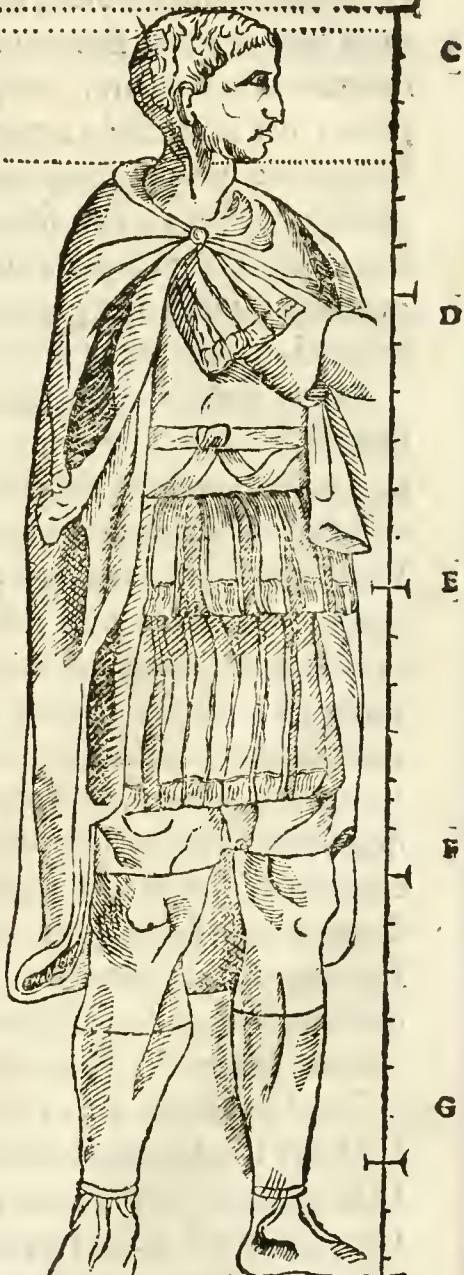
etudinis in se habens, ut meritus fuit Morillonius apud Gruterum pag. XLII. 9. & minimè coaptari debere, sententiam tulit; donec Michael Angelus Bonarota Lysippi præceptis imbutus, qui inter multa, quæ statuarie arti traditur contulisse, vt de eo ait Plinius lib. XXXIV. cap. VII. antiquiores correxit, capita minora faciendo quam antiqui, corpora graciliora, siccioraque, per quæ proceritas signorum maior videtur, par eidem si non superior in scalpturâ, illum cæterosque adhuc omnes (cognomine in & ciuem meum Raphaelem licet excipere) in picturâ superans; indubie primo intuitu, non minus ex styli indiscretâ similitudine, quam ex proportionis commensu, caput ex eodemmet trunco olim aulsum asseruit, additâ aduersùs alterius argumentum ratione antedictâ athleticae capitis breuitatis; idque euentus, & ruptura conformis comprobavit, valde admirante à Portâ, olim discipulo, iam artis æmulo, & primas, vt ingenius erat, sincerè Bonarotæ concedente; ad cuius iam pridem illustrem atque inueteratam laudem, perspicax eiusmodi solersque iudicium ingentem proptera, nec inimerito, attulit accessionem. Hanc narratiunculam à Raphaele Maggiotto propagatam inserere placuit, vt authoris memoriam referrem, quem adolescens, iam senem colui, & innocentissimis sanctissimisque moribus sacerdoti, vnaque eximio geometræ, non famam meis scriptis, (nam quantulus ipse) sed gloriam mihi, inserto eius nomine, & memoratâ nostrâ amicitiâ, qualitercunque aucuparer.

Sed vt quid intermortuas fabellas excitamus, quasi viuis probationibus destituti? En tibi Durerius, qui non solum corpus, cuius altitudinis caput sit pars nona, producit fol. XIV.; sed & effigiem staturæ prolixioris, nec proinde vitiosæ ex decem capitibus constantis fol. XVII. qualem esse dictam Herculis Farnesiani suprà docuimus; quæ si vñquam alias vsu venire poterat, hic potissimum locus erat; tum quia historicè scimus Traianum fuisse altioris staturæ ex Plinio in Paneg. num. 34. iam firmitas, iam proceritas corporis, iterumque num. 181. tu solâ corporis proceritate elatior alijs & excelsior; vnde non decuit emendatam & laudabilem corporis formam excessiuâ capitis proportione corrumperet; tum quia collocari debebat in altissimæ columnæ fastigio, quæ & ipsa modum suæ rationis notabiliter excedit, vt alibi considerabimus: itaut, et si erratum fuisset in nimiâ gracilitate colossi super impositi, id sagaci errore factum mirari deberemus, ob anguli optici, sub quo conspiciebatur, acumen. En inter statuas veterum præstantissimas, nouem & amplius capitum, non quidem à vertice, sed à summo bregmate; tales sunt inter eas, quas statum rectum habentes, & proinde faciliores ad mensurandum selegi ex Perrerio in suis Statuarum Vrbis Iconibus, Commodus fol. V., Venus Cælestis fol. LXXXVI., Apollo Pythonem iaculans fol. XXX. & XXXI., Antinous fol. LIII., omnes in Vaticano; Bacchus Lyæus fol. XLVI. in Hortis Burghesij; Ganimedes fol. L. in Hortis Medicæis; Vestalis fol. LXXII. in Ædibus Iustiniæis; Meleager Pichinorum fol. LI.; Diana Venatrix fol. LXIV.; signa Castorum in Quirinali fol. XXIII. & XXV.; Cæsar fol. IX., ac Musa fol. LXXIV.

LXXIV. in Capitolio; quorum aliqua, si non omnia, recognoui, ut de fide
pictoris periculum facerem, & firmâ fronte Ciacono defensionem contra inane
hoc præscriptum ex ipsis veterum operibus pararem. Verum hæc omnia missa
faciens; illud tantum quæro, an probus dimensionis index sit ipse Traianus;
alibi (haud tamen procul) ut facie suo archetypo simillimus, sic reliquo cor-
pore, ut probabile est, diligenter effictus? Si hoc Neotericus mihi concedet:
ostendam illi Traiani effigiem in Columnâ num. 87. toto capite, iuncto etiam
capillitio accessionis loco, nonam (minimum minus) eius staturæ partem
integrantem; hoc est, trium vnciarum, in altitudine vnciarum XXVI. sext.
II. & semis. Quod si glabrum ipsius caput consideremus, quantulâcunque
diminutione, quæ non minima dicenda est, in eo, quem non ad cutem ton-
sum, sed spissis & longiusculis capillis, quamuis
non cæsariatum, in Columnâ & numismatibus
conspicimus; proximè ad decimam partem to-
tius corporis accedit. Traianum itaque exactè in
suâ apud me gypseâ formâ dimensum hic sisto,
ut Ciacono suo prouinciali patronum se præbeat;
& eo pacto, vel inanimis, sophismata aduersus
illum excitata diluat, quo Diogenes quendam
motum negantem motu ipso deambulationis
tacitus confudit.

Rursus , quam ille catenulam circa clypeum
militis num. 33. appellat , hic fertum , inusto
asterisci stigmata , emendat : & cur , rogito , non
poterit hoc fertum *catenula* vocari , non quidem
vera , vt Neotericum suspicio inuasit , quam
ad hostem vinciendum inter onera militaria
pertari solitam ex Iosepho notat Lipsius , &
quandoque Germanos quoque in eam causam
consueuisse monstrat Tacitus Annalium lib. II.
*repertis inter spolia eorum catenis , quas in Roma-
nos , ut non dubio euentu , portauerant , seu ad
ordinem in pugnâ seruandum , vt Plutarchus
de Cimbris ait in Vitâ Marij , etenim qui primum
in acie locum tuebantur , longis catenis balteis in-
fisis inter se copulati atque connexi erant , ne di-
uelli ordines possent : cur , inquam , catenam eam
non vocemus , non quidem veram , vt dixi , sed
pro digmate ibi appictam , vt plerumque alia
eiusmodi appindi moris fuisse idem Ciaconus ex-
plicat num. 90. , & in specie catenulas num. 194. ?*

Nonne & ipse catenula quodammodo nobis exhibet in clypeo Victoriae num.

a 229. loco lauræ ex duobus ramusculis circumcurrentibus & in latum expansis assabré efformatae? quam hic saltem emendatam volui, ne præcipuum victoriæ insigne sibi ablatum ipsa Victoria conqueratur.

b Non contentus Romanus Interpres Hispanum reprehendisse, quod vocem labari num. 67. tanquam non ætati Traiani, sed Constantini conuenientem, introduxit, sequutus forsan fidem Commentat. in l. vnic. C. Theodos. de Præpos. lab. tom. II. fol. c CXLIII. , qui & ipse profert, nullam ante Constantinum illius mentionem occurgere; hoc idem ad stomachum usque saepius inculcat: & tamen ut Traiani tempore hanc labari denominacionem fuisse in usu nemo potest asserere, (quamuis Occo rerum antiquarum studio per celebris in numismatibus Traiani bis de labaro loquatur, & Angelo-

nius, quem dum nomino, artis magistrum, & uti Pythagoram discipulis, alicui me nominare non ignoro; nedum in Traiani, sed in II. Vespasiani & XIII. Galbae nummis labarum agnoscat) ita illud nedum minimè probatum, sed improbabile, quod primus Constantinus hoc nomen inuexerit. Authores siquidem qui Constantini pietatem in efformando labaro in sacrosanctum Crucis signum extollunt, illius antecedentem profanum usum non excludunt. Sozomenus enim lib. I. cap. IV. Eccl. Histor. ita dicit, σύμβολον ταῦτα πρωτότοκοι καλλιδύον λαζαρεῖν, signum quod Romani labarum vocant; quando autem vocare sic incœperint, in incerto sedet, nec definire audet Steuuechius, licet antiquorem originem agnoscat, & à Constantino mutatum, non verò inducitur, & ipse dicat ad cap. XVII. Vegetij lib. III. : & nos quoque proinde inter incerta relinquemus. Certum verò est, etiam tempore Tertulliani, qui sesqui-sæculo ante Constantimum floruit, labarum ita vocatum fuisse, nec tunc forsan nouum nomen, sed ut fuit Traiani ævo propior, usque à Traiani tempore, & antea deriuatum. Locum Tertulliani cap. XVI. Apolog. iam Ciaconus pro se adduxit, sed nihilo secius Neotericus transmisit, motus fortasse auctoritate Ludouisci à Cerdâ, qui inter nouissimos illius Scriptoris Commentatores, cantabri pro labaro nomen retinuit, eò libentiūs, ut puto, quò Cantabros suos (nobiliissimam & veteris & recentis Hispaniæ gentem) authores huius signi

prædicaret: nam alias emendatissimi codices *labarum* constanter ostendunt; a Parisinus scilicet Ioannis Roygnij anni MDXLV., Basileensis Frobenij MDL., eiusdemque officinæ anterior MDXXXIX., tres alij manuscripti, & cum ijs Scaliger, & Alciatus, ex recensione Pamelij ad Tertull. fol. XXVI., qui sub Ciaconi signis & labaro militat: quibus, vtpote maximi ponderis, adjicimus emendationem Ioannis Baptiste Bandini, ex Bibliothecâ Farnesianâ in Vaticananam translatam, ad marginem libri Parisijs impressi apud Audoënum Paruum MDLXVI. tom. II. fol. DCXXXI. vbi vocem *candelabrorum* in textu, in hanc *labarorum* conuertit, & Turnebum ita pariter in Tertulliano legentem, Aduers. lib. XV. cap. XVI.

Deinde esto quoque quòd *labarus* de tempore Traiani non ita vocaretur, & sub Constantino primùm sic vocari incœperit; quid indè, qui

Pascitur in viuis liuor, post fatu quiescit,

clarissimi viri memorie officere valebit? fortè Ciaconus personam Traiani de labaro, vt de re sui temporis in dramate loquentem inducit? an non potius ipse ex se hoc dicit? Certè nimiè affectatione assidue Neotericus in cautiam se insinuat, vt Ciaconum immerito redarguat: nam Tragicis Poëtis exceptis, quos nominibus illi sæculo usurpati, quo personæ loqui finguntur, res appellare decet; in alijs, Velleius Paterc. initio suæ Hist. leuissimum hunc vocis abusum admittit, nec asteriscos Homero aliter loquenti impingit; sed pro Mirmidonum Ciuitate Thessaliam, proq[ue] Ephyrâ Corinthum, à posterioribus authoribus, licet de tempore, quo Ephyrâ & Mirmidonum Regio dici debuerat, loquentibus, vocari permittit; indulgetque eidem Homero Strabo lib. X. vt Cretam alias C., alias XC. Vrbes habere ritè dixerit; dum enim XC. ex personâ Vlyssis & Belli Troiani tempore; dum verò C., sua ætate, & ex Poëtæ personâ aduersus Ephori impugnationem, intelligendum esse probat. Nec aliâ ratione Virgilius *Lauina litora*, *Nomentum Vrbem*, *Quirinalem lituum*, & *trabeam*, ante Æneæ in Italiam aduentum, Nomentum conditum, aut *Quirinum genitum*, *Tricremique* longè ante eam à Corinthijs inuentam, Circenses denique cum Sabinarum raptu in Clypeo Æneæ, cùm adhuc Consualium nomine Circo nondum extructo celebrarentur, inducit: Imò ex personâ Palinuri velut in dramate loquentis, *Portus Velinos* iubetur Aeneas requirere, quamvis *Velia* longè postea, DC. nempe annis elapsis, à Phocensibus, captâ ab Harpago Phocide, profugis, initium habuerit: eademque licentiâ in Aeneâ suos errores enarrante usus reperitur lib. III. Aeneid. vt aduertit his verbis Seruius ad vers. 603. [Aragas] notandum sanè hec *Virgilium* quantum ad sua tempora spectat dicere, non quantum ad Operis. Aeneâ enim nauigante, nec fuerat Camarina siccata, nec Gela, vel Agrigenum conditæ, quod frequenter facit: sed ideo nunc vitiosum est, quia ex personâ narrantur Æneæ. Neuè Poëtis tantummodo, minus verò prosaicis Scriptoribus id licuisse dicatur: qui ita distinguit, adeat Palmerium in Exercit. ad Chron. Marmor. Arundel. fol. 685. videbitque, Pausaniam, & cum eo alios, Aegyptum nominasse χαρτὶ τεργάνην, & secundum sui quemque temporis nomen

nomen; cùm Melampodium Regionem, siue, citra Nilum Libyam, aut trans eundem Arabiam, vocare debuissent, ne in Neoterici, prout Ciaconus, censuram inciderent; qui meritò voces illi suas reddere nunc posset eiusdem flagitij comperto, dum scilicet num. 40. Danubij iuxta veteres binominis cursum explicans, vbi Ciaconus Illyricum vocat, ipse Sclauoniarum nomen assumit, quinque & ultra scutulis post Traianum Prouincias illis à Sclauis post eorum irruptionem traditum: adeò, *nemo* (vt Catullus ait) *videt manticae quod in tergo est.*

Nec solummodo vnde labari nomen Neotericus eliminat; sed hoc ipsum labans quadratum hastae appensum, (de nomine iam nihil moror) equitatui tantum, præter Giaconi mentem, num. 234. attribuit: quād male ibi ostendit ipsa haualis expeditio, in quā neque equites, neque vexillationes usui esse possunt, ita ut necesse sit, & alibi vbi non adest equitatus, & hic præsertim, in eam ire sententiam, vt hoc sit illudmet signum Imperatorium, materie vel colore ab equitatus vexillis omnino distinctum & diuersum, quod Ciaconus, immēritò correctus, ex Herodiano, Lampridio, alijsque optimis authoribus nobis indicavit, & ferè semper circa Traianum ad rei comprobationem videmus; quodque ipsum Hadrianum gestasse ostendit nummus huius Imperatoris apud Choulium de Relig. Veter. Rom. pag. 35. Neotericus tamen dum iterum hunc lapsus vitat, ad Tab. L. Columnæ Antoninianæ, deteriora sequitur; ibi enim mira varietate, tria illa labara, *vexilla trium legionem signa*, abdicatis aquilis, esse docet.

Eousque prouehitur contradicendi studio Neotericus, vt aquila num. 276., quam Ciaconus alterius legionis à Traiano eductæ indicem appellat, equestre signum, & alijs ab equitibus gestari usum proferat. Ad quod, vt inuidiam meæ obiugationis amoueam, utar verbis Steuechij ad Veget. lib. II. cap. VI. id porrò *Tirones ex me discere cupio, in quacunque legione unam tantum aquilam fuisse,* monueratque Ciaconus ad num. 49. *singulis legionibus unica dumtaxat aquila præferebitur.* Et quoniam apud doctos res dubio caret (quidquid Choulio in mentem venerit lib. de Castram. Rom. fol. LIII.) ad alia properabo. Ut verò erroris caussam & hic detegamus, fieri potuit, Choulium, vel ipsummet Neotericum, icona Sarcophagi in hortis Lanteis ad Ianiculum, ex quo Aquila Choulij excepta est, fugientibus & minimè attentis oculis aspexisse, & indè rem hausisse, vt & ego subdubitaui dum primo intuitu aquila huiusmodi cquestris in eo mihi se se obtulit: sed si marmor diligenter contemplati fuissent, pedestris aquilifer, cuius hastæ truncum aquila respicit, trans equitem patuisset, cui propterea potuit, imò debuit aquila sua gestanda tradi. In pugnâ namque peditibus equitibusque permixtâ, agmini aquilam auferre, eamque equitatui, nullo authore, vel potius tot authoribus reclamantibus, adiungere, nouum in militâ non minùs, quād in literis, absurdum dici debet.

Neque est pariter cur ex labaro seu flamulâ sub Victoria signo num. 53. pendente, illud equitatui, vt facit, attribuat; quandoquidem pluries cum aquilis ipsis, quas soli pedestri agmini assignandas nuper meminimus, necnon cohorti-

tium signis idem velum iungitur, vt ante num. 49. in eodem folio, ne longius A probationem quæramus, quæ non deficit in alijs monumentis Traiani, Tabulâ seilicet XVI. Arcus Constantini inter Mirand. Rom. Antiq.

Sie rursus opinionem Ciaconi num. 8. & 9. tanquam improbabilem explodit, per illa nempe quattuor ferta ex quercu, & torum ex lauro, coronas ciui-
cam, & triumphalem à Senatu decretas significari; nec enim inconsulto, vt putamus, id Ciacono in mentem venit; sed ex Dione lib. LIII. vir eruditissi-
mus obseruasse potuit, ex eâdem ratione, quâ olim Augusto, postea Traiano,
haud absimilem honorem delatum fuisse; nempe, (sunt Dionis verba) ut ante
ipsius domum in palatio lauri ponerentur, ac super eas coronaे querne suspen-
derentur, nimirum, quod perpetuus hostium viator, Cuium esset seruator. Miror itaque
in hoc delicatissimum fastidium hominis, qui plurima alia symbolica, magis
longè petita deglutivit à Ciacono, imò de suo penū deprompsit; in hoc verò C
adeò difficultem se ostendit. Is enim est, qui promiscuam illam corporis mo-
tionem, & gestum militaris iactationis peculiarem, primùm in milite num. 22.,
& deinceps fortuito, vtputo, artificis conceptu, aliquoties in hoc marmore occur-
rentem; (pluribus tamen locis in Chartâ emendandum) modò ad constantiam, ex
nummo puto Claudij Cæsar is apud Oisel. Tab. LXIII. 12., modo ad victoriam,
vndenam ignoro, alludere nos docet; mirum quod hinc non desumat initium D
illius consuetudinis, quâ postea Cæsariani & Ghibellini studium partium per in-
dicis elationem professos fuisse reperimus, & signanter apud lepidissimum Poë-
tam Mantuanum Phantasiâ II. ibi Accernens fidem digiti, nomenque Ghibelli.
Is, inquam, qui ad num. 297. elationem manus in concione, ad fidem militum
declarandam refert, quidquid aliter nos doceat Suidas in verbo Χειροβία, qui
hinc vniuersalem quendam consensem & suffragationem elicit, senserintque E
Lucanus, Claudianus, & Flaccus; prior enim lib. I. de Bello Ciu. cecinit.

his cunctæ simul adscensere cohortes,
Elatasque altè, quæcunque ad bella vocaret,
Promiserunt manus,

alter lib. I. in Rufin.

Orantem sequitur clamor, cunctæque profanas
Porrexere manus.

tertius lib. I. Argon.

Dixerat hæc, oritur clamor, dextræque sequuntur
Verba ducis.

hunc enim assensum expressum puto etiam in militibus concionis sub num.
227. dexteras attollentibus, indices (vt in simili allocutione Horatij CoS. vocat
Liu. lib. III.) voluntatis virtutisque. Is demum, qui eodem num. 297. manum
in hastâ eminentem, quâ Lipsius & alij omnes hactenus allusionem ad mani-
puli vocem factam dixerunt, ad fidei significationem trahit. Post nimiris lon-
gam digressionem, redeo ad institutum sermonem; & pergo, Neotericum
agnouisse quidem vtranque coronam Traiano debitam, prout certè laurâ,
geminò

A gemino de Dacis triumpho bis caput cinxit, & ciuicâ dignissimus fuit, dum Ciuium sanguini parcens (teste Dione) securè gessit hoc Bellum magis quam celeriter. Vnde quid excludit, coronas hasce hic significari potuisse, ea Neoterici ratio, quod illæ iam in numismatibus continerentur? An ne nefas credimus, potuisse & hic, & in nummis idem exprimi, dum videmus Viam Traianam in monumentis Arcus Constantini, & rursus in nummo Angelonij B. XXXI.; alimenta Italiæ & ibidem, & in nummo apud Erizzum in Traiano fol. CCCXXXVII.; Faustinæ minoris apotheosim, alis victoriæ (hanc enim puto cum doctissimo Spahemio, potius, quam Dianæ Luciferæ cum Tristano) insidentis, in reliquijs Arcus M. Aurelij, vulgo di Portugallo, & in nummo apud eundem Tristano, pag. DCLXVIII.: & vt alia omittam, Victoriam quam in Columnâ cernimus num. 229., ex nummo argenteo ad vnguem desumptam. C. Hunc IV. CoS. cusum, tanquam non alibi editum, dabimus Cap. vltimo; expiatæ enim alienæ gazæ querelam timerem, si obuios apud authores, (vt summus vir fecit) quodque magis prægrauat, inopportunè, ac nihil ad hanc expeditionem pertinentes (vt videbimus) infererem.

D. Ad num. 180. Ciaconus id quod est in commentarium regerit, Traianum videlicet, re frumentariâ probè curatâ, exercitum iterum educere; aliter tamen Nuperus transcripsit, dum naues frumento onustas reddi profert, quâ veritate, alij iudicent; nam tres illos milites, gradum à nau referre, & nauclerium ex aceruo saccum qui superior est deiçere, nos claris oculis videmus.

Variare conspexi in vtroque codice locum trophæorum num. 263. Ciacono, nostro autem 262.; quia ille in montium cacuminibus, hic in summitate Arcus ad Tibiscum (nosti iam fluuim) ea collocat. Dum itaque vtriusque authoritati intercedo, & locum inuiso, magnam in marmore lacunam inuenio, quæ latè circumquaque locum de quo ambigitur absorbet, & propterea litem ad diuinationem redigit. Ast ego, si tantam fas est mihi soluere licet, quamuis Dauid sim, non Oedipus; sique nugis dare pondus licet, & cum laruis, vt sic dicam, luctari; inuentum Ciaconi magis ad fidem historiarum accedere putarim, quia vt notatur ad illud Virgilij lib. XI. vers. 5.

E. Ingentem quercum decisim vndique ramis

Constituit tumulo.

in colle, ait ibi Seruius, quia trophæa non figebantur nisi eminentioribus locis: vnde & Sylla, & Vinicius, & Scipio, & Pompeius, & Viriatus in altissimis montium iugis sua quisque trophæa erexit, quò magis longè latèque conspicua virtutis monumenta redderentur. Audiatur Silius lib. XV.

F. Pyrenes tumulo clypeum cum carmine figunt,
Hasdrubalis spolium Gradiuo, Scipio victor.

G. Plutarchus de Sylla in Vitâ ipsius, Alterum est trophæum in Thuriâ vertice postum de circumdatis ibi Barbaris, quod grecis literis Homoloico & Anaxidamo primam eius facti laudem tribuit. Dio de M. Vinicio lib. LIII. ob deuictos Germanos Fornix trophæum ferens in Alpibus ei positus est. Pliniusque lib. III. cap.

cap. III. Pompeius Magnus trophais suis quæ statuebat in Pyreneo DCCCXLVI. Oppida ab Alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris in ditione à se redactâ testatus: quamuis id non sine obtrectatione ei cesserit, vt Dio aduertit lib. XLI., quapropter (vt idem subdit) Cæsar subactâ iam Hispaniâ, deuictisque Pompeij ducibus, aram magnæ molis ex lapidibus politis constructam haud procul à trophaeis Pompeianis posuit; postquam ea euertere fas non erat, vt Dijs Belli consecrata, ex Vitruvio lib. II. cap. IV., & ex hoc ipso Authore lib. XLII., vbi de eodem Cæsare post superatum Pharnacem ita loquitur, *Manubias omnes, quamuis plurimæ erant, militibus donauit; quumque trophyum eo in loco Mithradates de Triario statuisset, quia id consecratum Belli Deis euertere fas non erat, ipse de Pharnace suum opposuit, atque ita Mithradaticum obscurauit, quodamque modo deiecit: ita tamen ut tempore ea paullatim absumente, minimè reficere ac tueri fas esset, teste Plutarcho in Quæst. Rer. Rom. XXXVII.*, quia, *vt cum primis illis gloriam antiquatam ac deletam putent, nouum aliquod ac recens virtutis monumentum consequi ac parare studeant. An istud verius, quod cum inimicitiae aduersus hostes signa tempore obscurentur, ipsos ea renouare, inuidiosum & acerbum esse censem: non enim qui primi apud Græcos æneum aut lapideum trophyum statuerunt, magnopere probati sunt. Adeoque immutabilia erant hostium spolia vbiunque ea affixa essent, vt ea nec emptori refringere liceret, (vt ait Plinius lib. XXXVI. cap. II.) triumphabantque etiam dominis mutatis ipsæ domus. De Viriato tandem Florus Hist. lib. II. cap. XVII. ait insignita trabeis & fascibus nostris, quæ cœperat, in montibus suis trophya fixisse. Vetusius autem, idemque amplissimum trophyum in montibus mirata est antiquitas in clarissimâ Damasci Vrbe, quæ tota & integra in trophyum Iouis ob deuictos Gigantes statuta fuit, vt Isaci ad Lycophronem memorat: vnde forsan Julian. in Epist. eam veram Iouis Vrbem appellavit.*

Pari sententia lis de Bigâ Martis aurigantis num. I 54. inter eosdem Interpretes dijudicanda venit. Nam nec biga, vt vterque ait, sed quadriga illa est: Martem verò in ea delatum, non possum cum Ciacono assicrere; sed demum nîl continuuisse, vt Nouitius pro comperto tradit, negare non vereor, ex brachijs currui adhuc inhærentibus; quæ credere faciunt, representari hic quadrigam triumphalem, quâ iam Traianum etiam ante triumphum Dacicum honoratum fuisse testantur tria numismata III. CoS. cusa apud Occon. fol. CXCVII. & CXCVIII. ex solo triumpho per Senatum decreto: moderationis quippe Traiani proprium erat,

Multos meruisse, aliquos egisse triumphos.

Nec aliunde dubitare potuissimus, Augusto, quamuis non adhuc triumphali, triumphalia ornamenta assumere licuisse, quæ re bene gestâ sæpe priuatis decernebantur, vt in Epigraphe M. Plautij ad Pontem Lucanum Viâ Tiburtinâ HVIC · SENATVS · TRIVMPHALIA · ORNAMENTA · DECREVIT OB · RES · IN · ILLYRICO · BENE · GESTAS, & alibi in marmoribus, & historicis est obuium; prout olim concessa fuisse Traiano Patri, ope potissimum filij, militiæ apud ipsum rudimenta ponentis, commemorat non semel idem Plinius in Paneg. num. LXXXI. CXXV. & MXI.

- A Currus ipse semicircularis est formæ, & à parte posticâ patulus; vt propterè ferendus in hoc non sit, is qui aduersùs Rubenium nuper decreuit, *currus huiusmodi capsam habuisse rotundâ figurâ*, & in ambitu clausâ, Zonaræ fidem accommodans, qui lib. II. suæ Hist. in descriptione pompæ triumphalis, hæc habet, *His triumphator peractis, currum concendebat, neque bellicis, neque ijs similem, quorum in ludis usus est; sed instar turris rotunde consecutum*: quamuis nec integrè Zonaras sibi suffragetur; nam eius sententiâ admissâ, obseruandum erat, ibi vetustissimam triumphi à Camillo de Vicentibus ducti formam explicari, & paullò infrâ, hæc subiungi, ac *triumphus olim huiusmodi fuit, sed seditiones & factiones, plurima in eis innouarunt*; inter quæ innouata, proculdubio hemicyclia ista, quam tuemur, figura admitti debet. Addit nouæ huius cogitationis inuentor, (vltrà quam Turnebus, cuius ipse nomen retinet, Aduers. lib. XI. cap.
- B XVI. ex eodem loco Zonaræ progressus fuerit) *Rubenij sententiam*, qui ex gemmâ (vt nos ex Columnâ) arcuatum instar hemicycli exhibit, *vetustis omnibus monumentis aduersari*. Quam enim hoc verum sit, videre poterat author, multiplicis sanè eruditionis, & præsertim rei nummariæ peritissimus, ex pluribus nummis, qui currus non quidem pompaticos, sed propriè triumphales, eiusdem cum hoc nostro figuræ referunt, quales innumeros concessit Goltzius in suis Fastis, itaut in unaquaque ferè paginâ, imò & bini alicubi, sese ostendant. Verum ne hi visum fugere ex paruitate dicantur; ampliores indicabimus, scilicet, Augusti num. L. Tiberij II. Traiani LIII. rursusque CIX. Aurelij Cæsarialis II. omnes apud Aeneam Vic.; & hos præter, extat currus triumphalis cum quattuor Elephantis huiusmet Traiani apud Eritz. fol. 303., quadriga Hadriani fol. 361., alia Maximini fol. 676., alia Vespasiani VI. iii ordine apud Patinum ad Suet. cap. VIII. fol. 391., aliaque demum eiusdem Hadriani num. LXV. apud Angelonium, quam verè triumphalem, & in memoriam triumphi à Traiano Aug. Patre post obitum gesti, nummo insculptam arbitror, de quo ita Spartan. in Hadr. *quum triumphum ei Senatus, qui Traiano debitus erat, detulisset, recusavit ipse, atque Imaginem Traiani curru triumphali vexit, ut optimus Imperator ne post mortem quidem triumphi amitteret dignitatem*. Nec prætermittendus est nummus Caracallæ maximæ optimæque formæ, in luculentiore Rubenij, imò & veritatis ipsius defensionem, cum quadrigâ & curru, qualem Rubenius describit; quem, libello numismatum selectorum è Museo Carpino, Joseph Monterchius pag. 29. nuper inseruit. Idemque erit contra eius Aduersarium, si non pro Rubenio, probasse, currus triumphales quandoque quadratâ formâ fuisset; vt, ne nimij iam in hoc simus, ex solo Angelonio deducemus, in nummo XV. Traiani, IV. Heliogabali & XII. Alexandri.

Obseruauerat Ciaconus ad aquilam illam num. 130., aquilas legionarias diuersimode ornatas apparere, vt singulæ in eum modum satîs distinguerentur, & Centuriones ac legionarij quicunque milites, suam aquilam ab alijs distinctam agnoscerent. Hæc minimè contemnenda ratio, quamuis alias doctos viros hoc idem dicere coegerit, non deterruit Recentiorcm, quominus & hic Ciaconum suum

suum, nescio an magistrum an aduersarium, obelisco iugularet; planè negando, huiusmodi distinctionem ex authoribus vel ex marmore elici. Quoad authores, dicendum est eum minimè vidisse Alexandrum Neapolitanum lib. II. cap. IV. Dier. Genial. vbi hæc sunt, consueuisse etiam singulas turmas, manipulos, & cohortes, ac legiones, proprium vexillum & militare signum habere, vulgo proditum est, ut cuius esset legionis quisque miles, & sub quo duce militaret, facilè dignosceretur; ne sine signis, sine imperio, inordinati & incompositi ducerentur, sed conspicua omnibus signa forent. Idque omnino ex mente ipsius Vegetij est, qui dum prouisum refert lib. II. cap. XIII., quòd singulis ceniurijs, singula vexilla constituta sint, itaut ex quâ cohorte, vel quotâ esset centuria in illo vexillo literis esset adscriptum, quod intuentes milites, in quantouis tumultu à contubernalibus suis aberrare non possent; imò ad hoc vt milites non solùm sua quique signa, verùm etiam suos contubernales ab alijs distinguerent, diuersis cohortibus diuersa in scutis signa pingebant, vt ipsi nominant δειγματα, sat conspicua & elaborata in marmore, sed in exemplo penitus ac pessimè confusa: multò magis necessarium eredit, quòd qui signa suæ cohortis dignoscere debebant, propriæ legiōnis aquilam non essent inter alias ignoraturi, sed tanquam nimis ex se notum omisit. Patet insuper hæc aquilarum distinctio varijs in numismatibus, quorum aliqua nobis exhibent aquilam simplicem absque ornamentis, alia aquilam eum fulmine, alia cum clypeis & imaginibus; & magis ad rem nostram, binas aquilas eiusdem exercitus vario inter se ornatu reprezentat vnum & idem numerus Hadriani apud Choulium fol. 26. Quò verò ad hoc nostrum marmor Columnæ, ipsam intuentium fidem obtestor, quām perfidiosè in hoc Ciacono detrahatur, cùm corām & parum elatis oculis liceat inspicere primum Danubij transitum in infimâ spirâ meridionali, & aquilas illas 49. 52., binasq[ue] post signum victoriæ sequentes, satis inter se diuersas contemplari; nî pro nostrate dicamus, ipsum vt suam de laternâ num. 50. & nocturnâ traiectione, de quâ mox loquar, opinionem firmet, sub malignâ hâc luce distinctionem signorum discernere nequissime; nam alibi in asterisco num. 259. eius quod hìc dixerat oblitus, planè aquilas illas inter se differre fatetur.

Perpetuam fermè hanc inter aquilas differentiam, aliquando in Columnâ sublatam (licet non simul in omnibus) video, hoc est in ternis, non amplius, aquilis prope Traianum exercitum lustrantem, tam in primo suouetaurili num. 76., quām in secundo num. 187., & in totidem ante Decebalum in amicitiam receptum num. 220. (quod in recentioribus chartis ne quæras, vbi ne quidem legionum signa dignoscas) similibus omnino imaginibus, clypeis, & titulis instructis: quæ tamen signorum confusio de industriâ exprimi potuit, quia suouetaurilibus, tanquam intra Castra peractis, & finito iam Bello, in prostratio-ne Decebali, legionibusq[ue] ad pompam & maiestatem circumstantibus, potuerunt aquilæ ijsdem prorsus ornamenti plures decorari, cùm tunc nihil inter esset, vt milites suam aquilam (id quod Ciaconus considerauit) ab alijs distinctionem agnoscerent.

A De Danubio, ait Ciaconus num. 40. quòd *Illyricum alluit*: quod quamuis Ptolemæo Geographorum principi aduersetur, qui inter Illyricum (prout Dalmatiam comprehendit) & Danubium, Pannonias, Dardaniam, & Mysiam superiorem collocat; tamen libens admitto, cùm alijs authoribus non destituatur. Non proinde admittenda est extensio Neoterici, qui dicit, illum *ingredi Schluoniam*, quod idem est ac eam Provinciam interluere. Nam quamuis, ut ei morem geramus, Schluoniæ nouum nomen pro veteri & latissimè patenti Illyrico accipiamus, Pæones, Rhætos, Noricos, & Mysios, ac quicquid est ad dexteram Danubij iuxta Appianum in Illyric. complectente, seu cum Suetonio in Tiber. cap. XVI. *toto Illyrico, quod inter Italiam, Regnumque Noricum, & Thraciam, & Macedoniam, interque Danubium flumen, & sinum maris Adriatici patet*: adhuc non erit nisi limitanea, & non per via Danubio Provincia. Si verò mihi obijciatur ex Rifi Festi Breu. inter XVIII. Illyrici Provincias etiam duas Dacias connumerari, ex eodem authore deceptionis caussa patens erit; paullò enim ante dixerat, ex verâ Daciâ vltra Danubium, per Aurelianum, translatis exinde Romanis, duas Dacias cîs Danubium in regionibus Moesiarum ac Dardaniæ effectas fuisse; idque latè prosequitur Pancirolus in Notit. Imp. Occid. cap. CXXVIII. de Vic. Dac. & Rect. qui sub eo erant; agnouitque doctissimus Holstenius in Annotat. ad Thes. Ortel. verbo *Vlpianam*.

B Nec felicius alicubi suppletur, quām emendetur Ciaconus; nam ad num. 197. vbi, ex Dione Valesiano, Lusium ac Mauros subsidio venisse probauimus, & vbi illud Dionis ex Xiphilino coniçere possumus, scilicet, quòd Traianus contendit *ad editiora loca montium*, alijs atque alijs occupatis collibus; ædificia illa montana, nescio an templo, an arces, vel castella, inter quæ transcurrunt milites superioris ordinis, Nouitio Interpreti seorsim à Ciacono videntur sepulchra militum Romanorum, motum se afferenti indicio funebris signi arborum illarum, quas cupressus ex acuminatâ figurâ indicat. Ast ego (pace eius dixerim) hic cupressum simulatum video; nam primò, militibus cæsis Traianus, ex eodem Xiphilino, non sigillatim sepulchra, (nam id nimis opersum fuisset) sed in vniuersum concrematis ex disciplinâ castrensi, aram statuit, & quotannis parentari iussit: vt in simili tumultuario funere Hannibal apud Liuum lib. XXII. *sepeliendi caussâ conferri in unum corpora suorum iussit, ad octo millia fuisse dicuntur fortissimorum virorum*; quo pacto Q. quoque Claudius Consul lib. XXVII. *suorum corpora collata in unum sepeliri curauit*: nec secus Germanicus apud Suetonium in Caligulâ, cæsorum clade Varianâ veceres ac dispersas reliquias uno tumulo humaturus collegit: & per Antiochum commendationem sibi apud Macedonas quarentem, eoruin cadaueribus qui ad Cynoscephalas ceciderant *tumulus est in unum ossibus, que passim strata erant, coaceruatis factus*, idem Liuius lib. XXXVI., Atheniensium exemplo, de quibus Silius lib. XIII.

Cecropidae ob patriam Mauortis sorte peremptos,
Decreuere simul communib[us] vrere flammis.

& præ cæteris nobilissimo Lacedæmoniū ad Thermopylas, qui vno tumulo, & omnium ore decantatâ inscriptione, (vt ait Strabo eam afferens lib. IX.) ita comprehensi fuerunt,

Ω ξέν' αὐτούσιεσ τηδεν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῆδε
Κείμενα Τοῖς κείνων τειθόμενοι νομίμοις.

Dic Lacedæmonijs hāc, hospes, parte iacere,
Dum illorum rigidis legibus obsequimur.

Nec ab re fuerit aliam Opuntiorum epigraphen ex eodem Strabone inserere, cùm per hunc authorem constet, quinque omnino columnas fuisse, quibus commune illud Spartanorum sepulchrum exornabatur, in quarum primâ, hæc exculta fuerunt,

Τὸς δέ πολες φθιμδόγες νέπερ Ελλάδος αὐτία Μήδων,
Μηχοωδέλιν Λοχρῶν κολύθει νόμων Οιωνεῖς.

Quos pro se in Medos morientes Græcia vidit,

Vrbs pia Locrorum nunc mater Opuntia claudit.

Vel ad summum duces à militibus separabantur, binis tumulis tantum erectis, prout Eumenem fecisse legimus apud Plutarchum in eius Vitâ, *cadaueribusque collectis, ianuas in propinquo sitorum pagorum conscidit, usque lignis ea cremauit, seorsim duces, seorsim gregarios milites, tumulisque eorum congestis abiit*; siue Sacerdotibus ab alijs Ciuiis, hisque à Seruis discretis, vt de Spartiatis post Platæensem pugnam ait Herodotus lib. IX. cap. LXXXIV. *Greci separatim quisque suos tumularunt; Lacedæmonij tribus sepulchris effectis, in eorum uno Sacerdotes, in altero reliquos Spartiatas, in tertio Seruos humauerunt*: longèque abest ab hâc sepulchralium ædificiorum excitatione mos ille, de quo Latinus de Termin. à Goesio vnâ cum alijs de Re Agrariâ Scriptoribus editus pag. 304. tot lapides defigendi, quantos milites ponebant, quod à militari simplicitate non erat alienum. Deinde hæc quam vocat Claudianus lib. II. de Rapt. Proserp.

tumulos tectura cupressus,

siue vt Lucanus lib. III.

non plebeios luctus testata cupressus,

in Daciâ, vt audiui, nascitur, *non enim fert omnia tellus*; & quamuis inferacissimo solo, non potuit tam brevi in proceram arborem euadere, cùm paullò ante, funus concelebratum fuerit; nisi binos in diem cubitos (vt de oleâ Mineruæ Atticæ tempore incensæ à Persis Vrbis Pausanias lib. I. refert, Herodoti hyperbole lib. VIII. cap. LV. duplò augens) nouo miraculo creuisse dicamus; præsertim cùm suppetat quod ad historiam reducamus, eoqué minus ad inania diuertere liceat, vt Neotericus, suis sepulchris & cupressis, nos, & Ciaconum abducit.

Instantes aduersarij ad transitum fluminum insidias vel superuentus facere consueuerunt, vt obseruat Vegetius lib. III. cap. VII.; hic tamen adeò incuriosus, & supinus Imperator, cæteroqui totius militaris artis peritissimus, figuratur, vt in ipsâ primâ profectione num. 50., & iterum vt obseffis præstò sit

num.

A num. 151., exercitum noctu transmittat. Subdubitauit quidem Ciaconus, illud
ferculum num. 50. esse laternam, quæ noctu iter agentibus militibus viam illu-
straret; sed id quod indeterminate, & genericè alter innuit, hic pro certo, & in hâc
annis transitione reposuit; repetitque in asterisco ad num. 151., vbi non iam
laternam, sed funalia & cerea patentia imaginatur, tanquam si venti à Dacicâ
regione, ut ab Olympi vertice, exularent; seu illos Traianus, Æoli munere, in
utre conclusos haberet. Erit illud igitur hostile, & ferculum, alteri super
quo inest aquila num. 49. simillimum, cui in istius defectum ipsamet aquila
infigi possit, à Vicario ipsius Signiferi, forsan ad muneris specimen, efferri soli-
tum, prout aliud extat post transitum fluminis num. 139. pariter à milite chla-
mydato gestatum. Fuisse enim aquilam indè amouibilem, Flori locus de clade
Varianâ lib. IV. nos monet, *Signiferum, aquilam intrà baltei sui latebras gerentem,*
c *in cruentâ palude delituisse;* & vt̄ locus iste aquilam à suo conto & ferculo fecer-
nit, ita alius Plutarchi in *Vitâ Syllæ*, contos absque aquilis & signis considerat;
ibi quod sanè Romanis diuinitus præsignificatum est: *Ignis enim sponte suâ ex contis*
quibus signa feruntur militaria emicuit, vixque extingui potuit; atque ipsos Si-
gniferos, ac Imaginiferos, suos Optiones habuisse necesse est, probantque
sequentes inscriptiones.

D DEAE · NEMESI

AVREL · MARIVS

OPTIO · SIGN

LEG · XIII · GEM &c. Gruterus pag. LXXX. 4.

Alia habetur pag. CDXXXI. 9. sed negligentissimè excepta, ac mendis scatens,
vers. tamen XIII. apertè habet OPTIO · SIGNIF. Itemque alia apud cundem

C · OPPIO · C · F · VEL

BASSO · P · C

PR · AVXIM · 7 · LEG

III · FL · FEL · EVO C · AVG

AB · ACTIS · FORI · B · PR · PR

SIGNIF · OPTION · TESSE

COH · II · PR · &c.

fol. CDXLV. 10.

sub dubio tamen an sit referenda ad Optionem Tesserarij, ut vult Scaliger in In-
dice, an Signiferi, ut Lazius lib. IV. cap. X. fol. 482., perinde ac ista DLVIII. 7.

FIDELIAE · VERVLAE

PRVDENTIVS · REVERES

OPTIO · SIGNIFERORVM &c.

G & prudenti admodum ratiocinio, quamuis non visâ lapidum authoritate,
assequitur Lipsius de Milit. Rom. lib. II. Dial. VII. *Ad Polybij & Liuij*, dico
duos quidem vexillarios dari, sed non consequi necessariò de duobus vexillis.
Possunt enim ita dari, ut alter alterius vicem obeat in defatigatione, (grauiam enim
haec signa) aut etiam in morbo: nisi dicere velimus, (ut latius infrà probare co-
nabor) aquilam à Primipilo ipso gestari solitam, huncque, & prædictum

num. 139. esse ipsius Centurionis Primipili Optionem; notissimi enim Centurionum Optiones tam ex authoribus de re militari scribentibus, quam ex lapidibus, & præcipue ex Festo ad verbum *Optio*. *Is adiutor dabatur Centurioni à Tribuno Militum, qui ex eo tempore quem velint Centurionibus permisum est optare, & nomen ex facto sortitus est:* facitque ærea lamina superiori capite allata, in quâ nota illa OPT. 7. Optionem Centurionis significat; & sequens apud me inscriptio sua barbarie commendabilis.

Q RAGONIAE CYRIACETI CONIVGI DVLCISSIME
ET INCOMPARABILI VNIVIRIAE CASTE BONE
QUE VIXIT ANNIS · XXI · MES VIII DIAEBVS · II
Q · IVLIVS DONATIANVS · OPTIO 7 COH III
CVM QVAM BENE VIXI · AMN · VIII MES IBV IIII
DIEBV. XXIIII QVAM NVPSI ANNOR XII I
MESVM · XI · DIERVM · XIII CONIVGI
BENEMERENTI HIC DORMIT

Nec solum Optiones, sed & Suboptiones, ex veteranis forsan omnes (vt hinc munieris dignitatem æstimemus) dispositos habuit antiquitas, vt legimus apud Gruterum pag. DXXIX. 8.

M · AVREL
MACEDO
VET · NAT
DELM
EX · SVBOPT
SIBI · ET
AVRELIAE · VICTORIAE
LIBERTAE · VIVVS
POSVIT
SI · QVIS · HANC · ARC
P · EX · F · S · S · S
A · D · F · C

quod ita explico: *Si quis hanc Arcam posuerit extra fundum sacrum suprà scripti Suboptionis Aurelij, dabit fisco centum.* Hoc tamen in præsenti sufficiat ostendere, neque esse locum laternæ suspectissimo vtrōbique tempore; nec figuram ipsius sceruli hoc suadere; & certò redargui hanc de laternis, & nocturno tempore traditionem, de quâ in asterisco post num. 151., quia ibi nîl tale in Columnâ apparet, idque meâ causâ pro comperto credant velim. Quòd si tandem exercitui noctu educto prælucendum foret, id non deteatis funeralibus, sed Vulcano in cornu clauso, vt Plautinâ loquendi formulâ vtar, fieri debuisse: eâ laternæ specie adhibitâ, quæ è tribus lateribus corio nigro conteatis, vnum tantummodo ad lumen transmittendum reclusum haberet, ne hostibus perspicua euaderet; vt ex Julio Africano, Olympiodoro, & Philone Mechanico hanc, aliasque laternæ militaris formas descripsit Casaubonus in Not. ad Æneam Tact. vetustissimum

A sumum illum ante Pyrrhum scriptorem, cap. XXII, num. XLV: & priuidi cuiusque ducis cautio, nullo etiam admonente, excogitare potis esset. Nec forsitan iustiori fannâ deridendus ille est, qui

ambulet ante

Noctem cum facibus,

quam hi milites in suo tenebrisoso ac malè feriato itinere cereos extollentes.

B Similiter ad num. 52. docemur ex asterisco, signum illud cum duobus alijs Victoriae antecedentibus Clssiarijs præferri: id quod dupliciter absurdum iudico; nam Clssiarij non erant in legiones conscripti, sed *wilis semper & vi- lium militiae*, vt ait Lipsius de Magnit. Rom. lib. I. cap. V.; aut enim ex socijs conscribebatur, qui ab hac militiae specie *navales* dicebantur; aut ex infimæ fortis, & pauperrimis ciuibus constabat, qui militiae nomen ob census tenuitatem dare prohibiti erant, vt habemus ex Gellio lib. XVI. cap. X., sed tantum (vt ait Polybius adductus à Lipsio lib. I. Dial. II. de Milit. Rom.) *ad nauticum usum reseruabantur*. Nauticos tamen socios etiam Ciues Romanos vocatos inuenio apud Liuium lib. XI. *naues XX. deductæ, naualibus socijs ciuibus Romanis qui seruitutem seruissent completerentur, ingenui tamen ijs praesent;* quamvis *sociorum & ciuum nomina, inter se plerumque opposita legantur*. Hos itaque Clssiarios, publicorum veluti scruorum more abiectos, & calceis ipsis exutos, Suetonius in Vespas. cap. VIII. nobis ita representat, *Classiarios verò qui ab Ostia & Puteolis Romam pedibus per vices commeant, petentes constitui sibi aliquid calcearij nomine, quasi parum esset sine responso abegisse, iussit posthac ex calceatos cursitare, & ex eo ita cursuant: Quod omnibus Tabellarijs commune fuisse videtur ex Musonio à Stobæo relato, αὐτωδοσία τολλήν ἀλυτίαν θιάτρην καὶ λαζαρίαν παρέχει τοῖς τοσίν, οὐτε γένοις οὐτε τοῖς ημεροδρόμοις ορθῶν εἰσὶν χρωμάτων μποδήμασιν εἰ ταῖς οδοῖς, καὶ τῷ θλαγύνων, τοῖς δερμάτοις δὲ τοῦ διωμάτων σώζειν τὴν χρήσον, εἰ δέοι ζέχειν αὐτοὺς εἰν μποδήμασιν, hoc est, sine calceis autem valde expediti & agiles sunt pedes, præsertim si adsit usus: unde Tabellarios videre est non uti calceamentis in itineribus, atque ex athletis, cursoribus celeritatem eandem non seruare, si currendum est calceatis: ideinque olim Lycurgo in suis Spartanis placuerat, vt obseruat Xenophon de Repub. Lacon. his verbis αὐτὶ τοῖς ἀπαλύνειν τοῖς πόδας μποδήμασιν, έταξεν αὐτοὺς κρατῦνειν, νομίζον εἰ τοῦτο, αὐτοῖσαν πολὺ μὲν ἔργον ἀν ορθοῖς γένεται αὐτοῖς πραγμάτων, καὶ αὐτοῖσαν πραγμάτων, καὶ αὐτοῖσαν πραγμάτων αὐτοῖσαν εἰ ησκηκὼς εἴν τοῖς πόδας, ή μποδεμένον, scilicet, pro calceamentis, pedum nuditatē, existimans huiusmodi exercitatione, longè facilius & locum declinem ascendere quempiam posse, & tutius declinem descendere, & saltare, & resilire; & celerius discalceatum currere, si pedes exercuerit, quam calceatum.*

Patet etiam Clssiarios, de quibus loquimur, non fuisse ciues, sed peregrinæ conditionis, ex iure ciuitatis, quo donati reperiuntur ab Imperatoribus, & in tabulâ relatâ per Lipsium ubi suprà, alijsque apud Gruterum pag. DLXXIII. 1. quæ loquitur de VETERANIS QUI MILITAVERVNT IN CLASSE. RAVENNATE · SVB · SEX · LVCLIO · BASSO, cuius proditionem &

tran-

transitum ad Flauianas partes recenset Tacitus in fin. lib. II. Hist.) ac pag. A
DLXXV. I.: quibus adiungi meretur alia post Gruteri collectionem Neapolit
reperta, quæ ita se habet.

IMP · CAESAR · M · IVLIVS · PHILIPPVS · PIVS · FELIX · AVG
PONT · MAX · TRIB · POT · IIII · COS · III · DES · PP · PROC · ET
IMP · CAESAR · M · IVLIVS · PHILIPPVS · PIVS · FELIX · AVG
PONT · MAX · TR · POT · IIII · COS · DESIGNAT · P · P
IIS · QVI · MILITANTES · SVNT · IN · CLASSE · PRAETOR · PHILIPPI
ANI · SEV · MISENENSE · QVAE · EST · SVB · AELIO · AEMILIANO · PR
OCTONIS · ET · VICENIS · STIPENDIS · DIMISSIS · H · M ·
QVORVM · NOMINA · SVBSCRIPTA · SVNT · IPSIS · FILISQUE · EORVM
QVOS · SVSCEPERINT · EX · MVLLERIBVS · QVAS · SECVM · CONCESSA ·
CONSVETVDINE · VIXISSE · PROBATE · SINT · CIVITATEM · ROMA
NAM · DEDERVNT · ET · CONVB · CVM · ISDEM · QVAS · TVNC · SE

○ ○
CVM · HABVISSENT · CVM · EST · CIVITAS · IIS · DATA · AVT · SI · QVI
TVNC · NON · HABVISSENT · QVI · S · QVAS · POSTEA · VXORES · DV
XISSENT · DVMTAXAT · SINGVLIS · SINGVLAS · AD · V · KAL · IAN
IMP · M · IVLIO · PHILIPPO · PIO · FEL · AVG · COS · DES · III
ET · IMP · M · IVLIO · PHILIPPO · PIO · FEL · AVG · COS · II · DES · COS

EX · OPTIONE

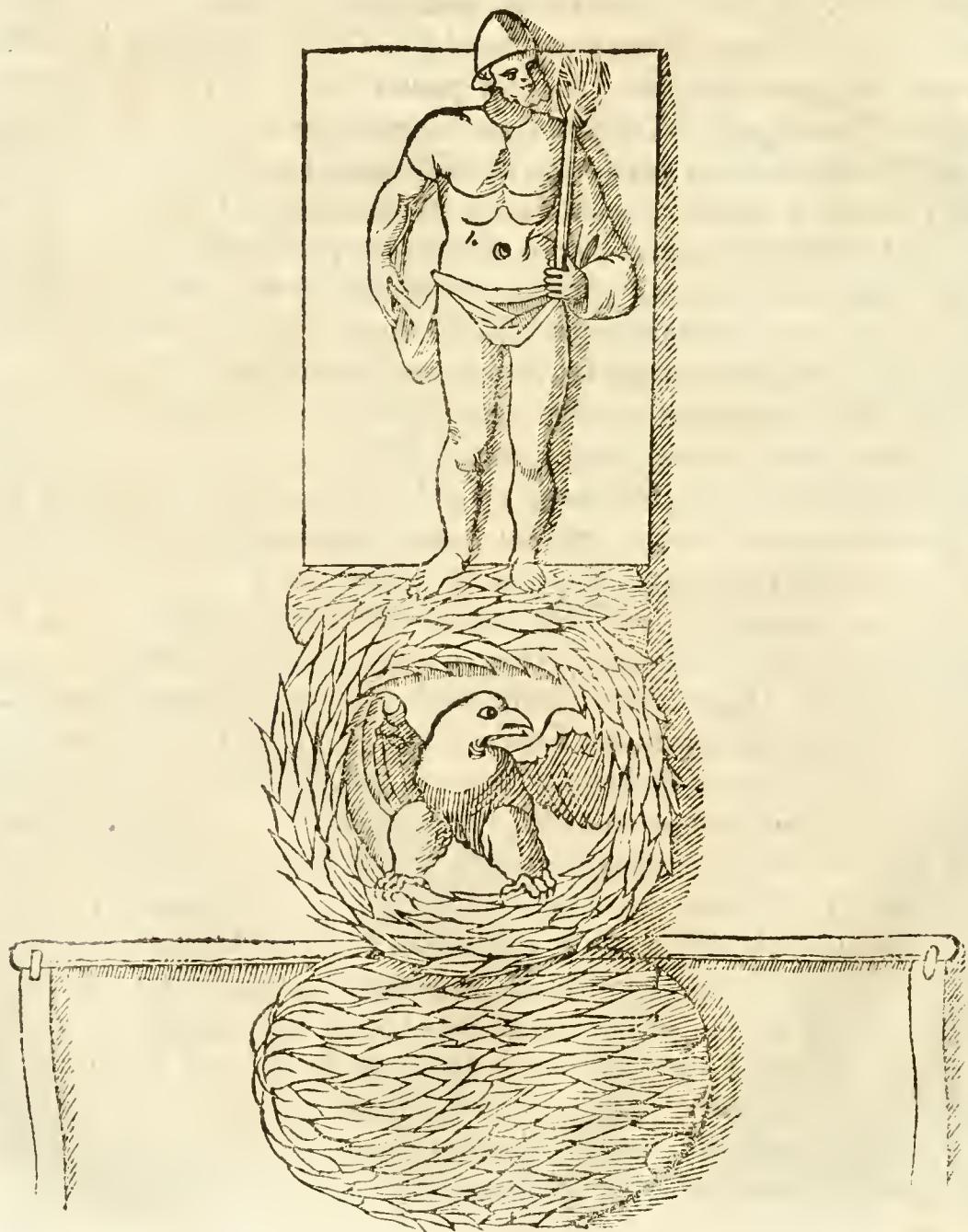
T · FL · FIL · ALEXANDRO · N · ITAL · D · MISEN · ET · MARC
PROCVLAE · VX · EI · ET · MARC · ALEXANDRO · ET · FL · MARCO
VLP · SABINO · AVREL · FAVSTAE · FIL · EIUS
DESCRIPT · ET · RECOGNIT · EX · TABVLA · AENEA · QVAE · FIX · EST · ROMAE
IN · MVRO · POST · TEMPLVM · DIVI · AVG · AD · MINERVAM

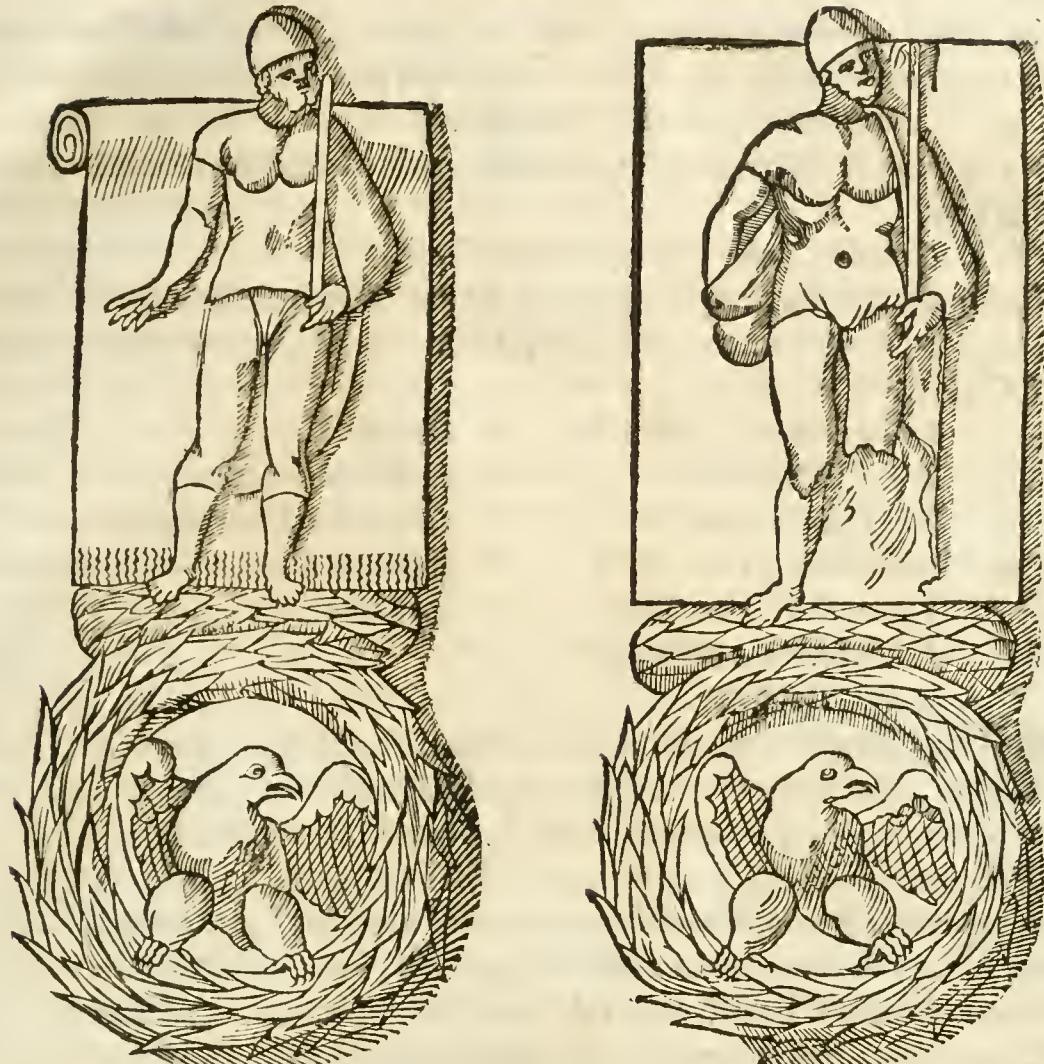
Neapoli lamina area penè Franciscum Antonium Picchiatum.

Minimè igitur Classiarij in legiones adscisci poterant, quæ ex Ciubus tantum Romanis legitimum censum possidentibus constabant, vt ex Polybio de Milit. Rom. habemus, estque notissimum; sed vix quandoque in iustam militiam Imperatoribus indulgentibus transibant, vt docet nos idem Author Histor. lib. X. num. XXXII. è naualibus socijs idoneos selegit, quos in legionum signa diuisit, itemque Suetonius in Galbâ cap. XII. nam cum Classiaries, quos Nero ex remigibus iustos milites fecerat, redire ad pristinum statum cogeret, recusantes, atque insuper aquilam & signa pertinacijs flagitantes, non modo immisso equite disiecit, sed decimanit etiam: idem propemodum habet Plutarchus in Vitâ eiusdem Galbæ, ac Lipsius tritum id apud Tacitum refert, cuius vnicum locum lib. I. Hist. citasse sufficerit, Otho Narbonensem Galliam aggredi statuit classe validâ & partibus fidâ, quod reliquos cæsorum ad pontem Milium, & securiâ Galbe in custodiâ habitos, in numerum legionis composuerat; facta & reliquis spes honoratioris militie: ex quo etiam, vt ex proximo Suetonij loco, colligimus, aliquan-

- A do Classiarios pro Remigibus accipi Ann. lib. XIV. quippe sueuerat triremi & Classiariorum remigo vehi, quemadmodum è conuerso Remiges pro Classiarijs lib. XIII. Clodius Quirinalis Praefectus Remigum qui Rauennæ haberentur: sed tamen siue Remiges, siue Epibatæ vocentur, (frequenter enim authores inter Classiarios siue Propugnatores, & Remiges distinguunt) militum numero comprehendebantur, vt ex Polybio Hist. lib. I. num. XXV. & XXVI. veluti demonstratione quâdam fit conspicuum; ibi enim enumerato priùs generatim milite, tum legionario, tum classico, numerus ad centum millia & quadraginta constituitur, quibus in classem tercentum & triginta nauium distributis, cuiilibet naui, ex Propugnatoribus centenos vicenos, ex Remigibus tercentenos assignat; qui nisi milites simuli ac remiges, & auteretæ fuissent, vt Argonautæ, & Vlyssis socij, vix quadraginta millium militum numerum implerent; & tamen
- B Polybio GXL. M. sunt: cuius verba, postquam calculum & declarationem præmisimus, audiamus, Romani quidem classe CCC XXX. nauium longarum & rectarum Messanam appellunt: & infrà paucis interiectis, igitur Romani apparatus ad utrumque se instruebant, siue res mari gerenda foret, siue in hostium terram exscensio facienda, quare etiam fortissimo quoque milite delecto è copijs terrestribus, omnem exercitum quem ducturi erant quadripartito diuidunt &c. erant
- C eminio in hâc classe militum ad centum millium & quadraginta; unaquâque naui Remiges capiente trecentos, Propugnatores vero centenos vicenos. Nostra, inquam, hæc signa (vt ad rem redeamus) quæ Classiariorum dicuntur, cùm suas aquilas habeant, non possunt extraneæ, seu sordidæ militiæ attribui. Distinguunt enim apertè Scriptores (ultra ea, quæ supra concessimus) inter iustum illam, & minus decoram hanc militiam: sic Liuius lib. XXVI. paucos dies, quibus morari
- E Carthaginem statuerat, exercendis nauibus pedestribusque copijs assumpit. Primo die legiones in armis quattuor millium spatium decurrerunt; secundo die arma curare & tergere ante tentoria iussit; tertio die sudibus inter se in modum iustæ pugnae concurrerunt, præpilatisque missilibus iaculati sunt; quarto die quies data. Hunc ordinem laboris quietisque, quoad Carthaginem morati sunt, seruauerunt; Remigium, Classique milites (supra socios nauales hosce eodem vocauerat) tranquillo in altum enecti, agilitatem nauium simulachris naualis pugne experiebantur. Et mox lib. XXIX. milites (de duabus Cannensibus legionibus præmisserat) ut in nauis ordine ac sine tumultu conscenderent ipse eam sibi curam sumpsit: Nauicos, (hi & socij nauales & pugnacissimi maleque cum legionarijs cohærentes lib. XXVI. dicti) C. Lelius qui Classis Praefectus erat, nauibus ante conscendere coactos, continuo; clariusque & breuius lib. XLV. ad finem, in eâ concione, in
- F quâ inducitur M. Seruilius de triumpho Æmilio decernendo ad populum dicens, ita ait, & legiones ex Illyrico laureatae Urbem inibunt, & nauales socij s. Macedonice legiones, suo abregato, triumphos alienos spectabunt? paullòque infrà in distributione prædæ post triumphum L. Anicij de Rege Gentio, de preda militibus singulos XLV. denarios, duplex Centurioni, triplex equiti, socijs non mini Latini quantum ciubus, & socijs naualibus dedit quantum militibus.

Præterea, cùm tota ista coniectura de ignotis hæc tenus Classiæ signis, a
tribus illis imagunculis inhæreat, quæ gubernacula alterâ manu, alterâ palmas
gestare dicuntur; si eas tollamus, & fictitias esse ostendamus, quicquid talibus
iactis fundamentis constitutum postea reperitur, supercorruat necesse erit.
Tria igitur illa signa, omnino inter se similia, nisi quòd duo vltima minùs
quam primum corrofa sunt, ita propemodum ut in sequentibus iconibus se
habent. Nullus profectò ibi clausus ad nauem régendam, seu palma; at solùm
in lœuâ huius primæ figuræ (quantum paruitas ipsius permittit, non maior
hic expressâ) baculus, siue mallei manubrium, (mallei namque vestigium ali-
quod in apice hastæ prioris imaginis remanet) vel quid simile; pileolus Græ-
canicus in capite, breuis tunicula, cæterà nuda; non labaro appicata, ut in
nouis typis videmus, sed imò ponè se paruum illud vclum ab humeris ad talos

E demissum habentia; corollis è lauro seu aliâ fronde, vt & Victoria (malè ibi super globo) insistentia . Vnde cùm nec militia Classiariorum digna sit, quæ sub aquilis consistat, nec signa aliquid classicum contineant, præstabat tuto silentio prætergredi, & Ciaconi numina admittere .

Ita & nos fecisse forsitan potius fuisse; sed nouam quandam coniecturam, licet talionem veriti, doctioribus, saltem ænigmatis loco, proponemus . Videntur mihi, inquam, ista tria sigilla, Cabirorum, seu Corybantum, Idæorum Daëtylum, aut Dioscurorum esse potuisse, non vnâ quidem ratione: Consentit enim numerus, quia tres agnouit antiquitas, vt de Idæis Daëtylis, eorumque nominibus *Celni*, *Dammeneo*, & *Acmone*, prodidit Scholiastes Apollonij lib.I. Argon. vers. 1129.; & de Dioscuris Cicero lib. III. de Nat. Deorum, *Dioscuri apud Græcos multis modis nominantur*; primi træ, qui appellantur *Anaces*, *Athenis* ex Rege Ioue antiquissimo & Proserpinâ nati, *Tritopatreus*, *Eubuleus*, *Dionysius*; secundi, Ioue tertio nati ex Leda, *Castor* & *Pollux*; teriij, dicuntur à nonnullis *Aleo*, & *Melampus*, *Emolus*, *Atrei filij*, qui *Pelope natus fuit*. Idem habet Pausanias in Laconicis prope finem libri, ex versione Amasæi, *In eo (de Brasiijs Eleuthero-laconum Oppido loquitur) sigilla pileata videoas nihilò pedalibus maiora, non facile dixerim Castorum è an Corybanum ex nominibus sanxerint : tria certè sunt*

sunt eā figurā, quibus quartum accedit Mineruæ simulachrum. Emendandus tamen Interpretis lapsus, qui Δίοσκουροι, non pro Anacibus, qui priores sunt Dioscuri Ciceroni, seu pro alijs Cabiris aut Corybantibus, de quibus mox sermo erit, sed pro Castoribus, qui secundi, malè admodum accepit: quomodo enim in vos,

Gemelle Castor, & gemelle Castoris,
tria ista simulachra conuenire possunt? ac præ cæteris authoritatibus, quas ex alijs Scriptoribus afferemus, rem illustrat inscriptio sequens apud Gruterum pag. CCCXIX. 2.

ΓΑΙΟΣ· ΓΑΙΟΥ
ΑΧΑΡΝΕΥΣ· ΙΕ
ΡΕΥΣ· ΓΕΝΟΜΕ
ΝΟΣ· ΘΕΩΝ· ΜΕ
ΓΑΛΩΝ· ΔΙΟΣ
ΚΟΡΩΝ· ΚΑΒΕΙΡΩΝ
ΕΝ· ΤΩΙ &c.

Gaius Gaij f.
Acharneus Sacer-
dos faetus Deorum Ma-
gnorum Diof-
curorum Cabirorum

de quo Gaio Sacerdote ineminit alia inscriptio apud Reinesium Clasi. I. num. CXXXV. Nec semel puto in hoc errasse Amasæum, nam & suprà lib. I. in Attic. Διοσκοροι, qui apud Cephalenses Magni Diij appellabantur; itemque apud Clitorios lib. VIII., Διοσκορων καλυμ्पρων δε θεων μεγαλων i.e. Δioscurorum Magnorum Deorum nomine templum, quos utrobius ipse Castores reddit, non nisi Cabeiri iudicandi sunt, tum ex hac inscriptione, tum ex autoritate Caisij Heminæ apud Macrob. lib. III. cap. IV., qui tradidit, Samothracas Deos eosdemque Romanorum Penates propriè dici θεος μεγαλος, θεος χρηστος, θεος δυωπος: & præsertim quia, estò quod Deorum Magnorum appellatio Castoribus quoque conueniat, vt infrà dicam, iisque Anaces (prout & priores Dioscuri apud Ciceronem vocantur) dicti fuerint, vt in Plutarchi Theseo, rursusque in Numâ habemus; attamen Clitorios, Arcadicum populum, perpetuâ simultate Laconibus oppositum, Spartanis Heroibus cultum & templum attribuisse, parùm fit verisimile.

Post Amasæum Gallandius in secundâ Epistolâ ad Spon. illius libello de Ignotis Dijs insertâ, sibi persuadere non posse, ait, sub hoc Dioscurorum nomine, alias quam Castorem & Pollucem designari: sed Ciceronis locus, atque inscriptio iam allata de Dioscuris Cabeiris, optinè persuadent, alias quoque hoc nomine dignatos: & ultra prædicta, Serapidem, Isidem, Anubim, atque Harpocratem, Dioscuros vocat lapis in Delo Insulâ ab eodem Galladio obseruatus, qui hæc continet.

ΠΟΡΛΙΟΣ
ΤΟΥΤΡΩΡΙΟΣ
ΤΡΕΠΕΑΤΤΟΥ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ ΣΑΡΑΠΙΔΙ
ΙΣΙΔΙ ΑΝΟΥΒΙΔΙ ΑΡΠΟ

Publius
Tutorius
pro se ac
suis Serapidi
Isidi Anubidi Harpo-

ΚΡΑΤΕΙ ΔΙΟΣΚΟΥΡΟΙΣ	crati Dioscuris
ΕΓΡΙ ΙΕΡΕΩΣ	Sacerdote
ΣΤΑΣΕΟΣ ΤΟΥ ΦΙΛΟ-	Staseo Philo-
ΚΛΕΟΥ ΚΟΛΩΝΗΘΕΝ	clis f. Colonete

A Non tamen doctissimum Romanorum Varronem id latuit, qui lib. IV. Ling.
 Lat. singillatim inter Samothraces Serapidi & Isidi locum facit, his verbis, quæ
 B forsan Harpocratem eorum numero includunt, *Principes Dei Cælum & Terra,*
hi Dei ȳdem qui in Aegypto SERAPIS, ET ISIS, & se Harpocrates digito signifi-
catur, qui sunt Taautes & Astartes apud Phœnicias, ut ȳdem principes in Latio Sa-
turnus & Ops. Terra enim & Cælum, ut Samothracum initia docent, sunt Dei
Magni, ET HI QVOS DIXI MVLTEIS NOMINIBVS: namque quas
Ambracia ante portas statuit duas virileis species abeneas, Dei Magni; neque, ut
 C *vulgaris putat, hi Samothraces Dij, qui Castor & Pollux, sed hi mas & fœmina;*
& hi quos Augurum libri scriptos habent sic, DIVI POTES: & sunt pro illeis
qui in Samothrace ΔΥΝΑΤΟΙ ΘΕΟΙ. Hæc duo Cælum & Terra, quod anima &
corpus, humidum & frigus. Malè ad hunc locum Scaliger pro Ambraciâ reponit
 D *Imbrasiam, quasi ita dicatur Samothracia à fluvio Imbrafo, olim Parthenio;*
quia iste Samum Ioniam cum hâc Samo Thraciâ temerè confudit, ut doctè
 P *ostendit Cuperus lib. IV. Obseruat. cap. IX., & dixerat Lipsius ad Tacit. Annal.*
lib. I. num. 117.

Vt autem ad Cabeiros, & eorum numerum redeamus; idem pariter innuit Strabo lib. X. per hæc verba, *Acesilaus Argiuus, Cabeirâ & Vulcano natum ait Camilum, hoc tres Cabeiros, ex his Nymphas Cabeiradas; Pherecides ex Apolline & Rhytiâ nouem Corybantes, qui habitauerunt in Samothrace: è Cabeirâ Protei F. & Vulcano Cabeiros tres, & tres Nymphas Cabeiradas; utrisque sua sacra fuisse, maximè autem in Lemno & Imbro Cabeiros cultos; sed & secundum Vrbes Troiæ: nomina eorum sunt mystica.*

Istorum Cabeirorum ex Vulcano eademque Nymphâ Cabeirâ genitorum; numerum imminuit, & ad geminos reducit Nonnus Dionysiac. lib. XIV. vers. 19.

F Τιέας Ηφαίστοι δύω θύερης Καβείρης,
 Οὔνομα μπλέος ἐχοντας ὁμόγνυθ, γέ πᾶς ἀμφα
 Οὐερνίῳ χαλκῆ τέκε Θεῖοσα Καβείρω,
 Αλκεω, Εὐρυμέδων τε, δαήμονες ἐχαρεῶνθ.
 Filios Vulcani duos armavit Cabeiros,
 Nomen matris habentes gentilitium, quos ante ambos
 Celesti fabro peperit Thracia Cabeiro,
 Alcon, Eurimedonque, periti foci.

G quod, & rursus, repetit lib. XXIX. vers. 193.

Θεηκίνης δὲ Σάμοιο πυρισθεύεες πολιῖται,
 Λημνιάδος δύο τῷδες ἐβακχεύοντο Καβείρης:
 Thraciæ verò Sami igne-validi incole,
 Lemniadis duo filij bacchabantur Caberes.

Totidemque, sed alios ab istis, Iouem nempe, & Dionysium, recenset Scholiares Apollonij lib. I. Argon. vers. 917.; & paullò ante, ex Athenione alios duos Cabeiros substituerat, ex Ioue & Electrâ genitos, Iasonem & Dardanum.

Quo pacto autem idem cultus ex Aegaei maris Insulis in Phrygiam translatus fuerit, supplet, sed ex diuersâ, vel potius contrariâ traditione Dionysius Halicarnasseus lib. I. cap. LXI., ubi, de Iaso & Dardano, ac Idæo huius filio, hec ait, *Hi magnâ classe demigrarunt è Peloponneso, ac præter Europam nauigantes, & in Melanem sinum delati, appellunt ad Insulam quandam Thracie, de quâ non possum affirmare, desertanè, an priùs quoque habitata fuerit. Ei Samothraciam nomen fecerunt, ex viro, & loco compositum; ipsa enim ad Thraciam pertinet; conditor autem eius fuit Samon Mercurij filius, & Nymphæ Cyllenice Rhene nomine. Ibi non diu commorati, quod molestem vitam agerent, pugnantes simul cum sterili terræ, & maris asperi difficultatibus, paucis aliquot in Insulâ relictis, denuo maior pars migrarunt in Asiam, deducente Coloniam ipso Dardano; nam Iasus in Insulâ fulmine iectus periit, quod Cereris concubitum appetiisset. Exsensione autem in Hellesponto factâ, eam habitauerunt terram, quæ nunc Phrygia dicitur; Idæus Dardani filius, cum parte exercitus, montes, qui nunc Idæi ab eo vocantur; ubi condito Matri Deûm Templo, mysteria, & sacra instituit, quæ ad hæc usque tempora durant per totam Phrygiam. Ipse autem Dardanus, in eâ quæ nunc Troas est, sui nominis Oppidum condidit.*

Indigenam Samothraciæ è contra fuisse, vnde forsan Dardaniæ nomen ea Insula sortita est, vt refert ex Callimacho Plin. Hist. lib. IV. cap. XII. Indigenam, inquam, eiusdem Insulæ Dardanum, paullò ante Dionysium Diodorus Siculus prodiderat, qui & in alijs de hâc superstitione variat lib. V. verbis sequentibus, *Post hæc, quendam ex Insularibus Saonem, (natum, vt quidam aiunt, ex Ioue & Nymphâ, vt alij, ex Mercurio & Rhene) populos antea dispersos in unum congregasse; latisque legibus, multitudinem ille in quinque Tribus distinxit, filiorum suorum nōmina illis imponens: ipse verò ab Insulâ nomen adscitum habebat. Constitutâ ad hunc modum re publicâ, eduntur apud eos ex Ioue & Electrâ filiarum Atlantis vñâ, Dardanus, Iason, & Harmonia: ex his, Dardanus vir magnanimus & acer fuit, qui primus in Asiam lembo traiecit, & Dardano Vrbe conditâ, regnum, à Troiâ postmodum extructâ nomen adeptum, constituit, Ciuesque de se Dardanos nominavit. Multas præterea gentes in Asiam sub ditione habuit, cuius etiam Dardanorum gens supra Thraciam Colonia esse dicitur. Cumque Iupiter alterum quoque filium ad honores euectum cuperet, mysteriorum ei ritus præiuit, antea quidem in hâc Insulâ receptos, sed tunc traditione renovatos, quos nemini præter initiatos audire fas est. Videtur autem hic primus exterros quoque initiasse, vnde maior cæremonijs his celebritas accessit. Rursus, Hinc Iason Cybele matrimonio iunctus, Corybantem genuisse fertur; illoque inter Deos recepto, Dardanus, Cybele, & Corybas, in Phrygiam simul profecti, Matris Deorum sacra in Asiam transtulerunt: tum Cybele Olympi primi coniux facta, Alcen suscepit, Deamque hanc Cybelem suo nomine appellauit: Corybas autem, matris sacra cum lymphatico furore*

A furore obeuntes, Corybantes de se nominauit. Nec solùm à Dionysio, sed à seipso dissentit Diodorus, nempe, ab eo, quod lib. III. in hanc sententiam tradiderat. Occupauit etiam [Myrina Amazonum Imperatrix] Insularum nonnullas, in primis Lesbum, in quâ, germanæ suæ commilitantis nomine, Mitylenem condidit. Interim, dum alias quoque Insulas subigit, tempestate affligitur. Ibi, votis Matri Deûm pro salûte nuncupatis, deserta cuidam appellitur. Hanc, per somnium admonita, Deæ quam diximus consecrat; structisque illic aris, sacra magnifica peragit. Samothrace, Insule nomen est, quod, Insulam sacram græcè translatum sonat. Sunt tamen inter historicos, qui scribunt, Samon antea vocitatum, à Thracibus incolis Samothraces nomen accepisse. Postea tamen, Amazonibus in continentem reuersis, Deûm Matrem Insulâ hâc oblectatam, cum alios, tum filios suos, quos Corybantes vocant, in eam collocasse fabulantur. Quo verò hi sint patre, in arcanis c mysteriorum sacris traditur, quorum ritus ipsa docuit, & lucum ibi augustum, & inviolabilem (asylum Græci vocant) instituit.

Videtur hinc colligi, eandem fuisse Samothraciam, & Phrygiam superstitionem; sed vtramque distinguit, suum cuique tribuens authorem, Clemens Alexandrinus in Admonit. ad Gen. Pereat ergo qui huius fraudis fuit princeps & author hominibus, siue Dardanus qui Matri Deorum ostendit mysteria, siue d Eetion qui Samothracum suggestit orgia, & sacra mystica. Illud autem quod Diodorus verbis paullò ante relatis indicat, ante Dardanum sacra eiusmodi in Samothraciâ quidem recepta, atque ab eo renouata solùm fuisse, ab Herodoto lib. II. cap. LI. sumptum apparet, Hec quæ dico, ait ille, quisquis Cabirorum sacra imitatur, quibus Samothraces initiantur, nouit à Pelasgi esse sumpta: nam Samothraciam quondam incoluerunt hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus habitaerunt, à quibus orgia Samothraces acceperunt.

E Varro Humanar. II. à Macrobio lib. III. Saturn. cap. IV. relatus, secum & ipse, vt videbimus, discordans, narrationem paullò aliter à Dionysius concinnasse videtur; nisi quòd Deos Penates Dardanum è Samothrace in Phrygiam traduxisse ait, quos eosdem, Aeneam è Troiâ in Italiam secum asportasse subiungit. Additque ex incertis, sed ipsis qui diligentius eruunt veritatem authoribus f Macrobius, Penates, quos Varro non exprimit, eos esse, per quos penitus spiramus; per quos habemus corpus, per quos rationem animi possidemus: esse autem medium æthera Iouem, Iunonem verò imum aëra cum terrâ, & Mineruam summum ætheris cacumen: & argumento vtuntur, quòd Tarquinius Demarati Corinthij filius, Samothracicis religionibus mysticè imbutus, uno templo, ac sub eodem tecto numina memorata coniunxit: Capitolini scilicet Iouis, ex hac descriptione Dionysij lib. g III. Templum situm est & fundatum in altâ crepidine octo plethrorum ambitu, ducentis ferme pedibus patens per latera singula, pari propemodum longitudine, atque latitudine vix XV. pedum differentiâ; frons eius meridiem spectat; porticum habet cum triplici ordine columnarum; in lateribus ordo duplex est. Tres in eo Aedes seu Celle pares, communia habentes latera; media quidem Iouis, hinc & inde Iunonis & Mineruæ, sub eodem fastigio & tecto: Mineruæ tamen Aede à Statuâ dextrum

dextrum locum occupante, vt ex Liuio lib. VII. cap. III. arguitur, vbi tradit, annalem clavum fixum fuisse dextero lateri Aedis Iouis Optimi Maximi, & ex parte, quâ Minervæ Templum est: & ne de hoc dubitetur, faciunt nummi 9. & 10. Tab. LI. & 4. Tab. LII. apud Oiselim; in quorum prioribus, numina ipsa, in ultimo, aues vnicuique dicatæ, eodem ordine collocantur, Aquila media, Noctua ad dexteram, ad lœuam Pavo. *Vide Alderda* ~~scriba~~

Plutarchus denique in Vitâ Camilli, non Deos Penates, sed Palladium fuisse dicit, id quod Dardanus è Samothraciâ Troiam, & hinc in Italiam Aeneas asportauit, sub Vestalium postea custodiâ retentum, & in arcanis habitum. En ut alter alterius errorem adiuuat.

De ternario, quem diximus, numero, conuenire videtur Mnaseas apud Apollonij Scholiasten dicto lib. I. vers. 917.: nam quamvis primò, quattuor numero esse dicat; quartus ille, vt minister & καστρις interuenit, vnde Camillos suos Romani vocarunt: sed varia nomina, hoc est Cereris, Proserpinæ, & Plutonis, siue Ditis Patris, substituit, in quorum explicatione, ingeniosissimè ex linguae Phœniciae proprietate, versatur Bochartus Geogr. Sacr. par. II. lib. I. cap. XII., atque hinc forsan copulata leguntur tria horum numinum signa in Aede Mysicæ Cereris apud Pausaniam lib. II.: neque enim absque allusione ad hæc mysteria Cabiriæ Cereris & Proserpinæ lucum, in quo ingredi nisi initiatis fas non esset, Templo Cabitorum proximum fuisse putamus, vt ait idem Author lib. IX. Magnæ namque Deæ Ceres & Proserpina, quæ & Sospita vocabatur, si Pausaniæ credimus ita libro VIII. dicenti. Aliud sacrificij Samothracio ritu eisdem Deabus oblati vestigium, in Britanniâ, seu adiacentibus illi Insulis, Artemidori Geographi tempore adhuc permanebat, vt refert Strabo lib. IV. Quæ autem de Cerere & Proserpinâ dicit, [Artemidorus] magis sunt probabilia; perhibet enim, Insulam esse Britannicæ propinquam, in quâ Deabus his sacrificetur eodem ritu, quo in Samothrace.

Addamus denique Tertullianum, vt satis sit exemplorum. Is in libro de Spectac. ita ait, *Quot igitur in habitu loci ipsius idolatrias recognoscis; singula ornamenta Circi, singula Templa sunt. Qua honori Castorum adscribunt, qui illos quo editos credendo, de cycno Ioue non erubescant. Delphinos Neptuno vount. Columnas Sessias à sementationibus, Messias à messibus, Tutelinas à tutelis frumentum sustinent. Ante has, tres Arae trinis Dijs patent, Magnis, Potentibus, Valentibus, eosdem Samothraces existimant. Harum trium Ararum indicium fortasse habetur ex triquetro illo facello, asterisco * huiusmodi ad marginem notato in Circensis decursionis delineatione ex Aedibus Nob. de Lancellottis desumptâ, & Cap. VI. huius Syntagmatis inferendâ.*

Auge è conuerso ternum hunc Dioscurorum Cabeirorum numerum Damascius apud Photium Cod. CCXLII., qui septem Sadyci filios Dioscuros seu Cabiros facit, & octauum Esmunum, quem Aesculapium quendam, alienum ab Aesculapio Epidaurio, interpretatur. Et sic prorsus, è Sachoniæ historiâ, Philonisque Byblij verbis, tradidit Eusebius de Præpar. Euang.

- A Euang. lib. I. cap. VII. *A Sedech*, qui (vt obiter tangam) non alias fuit quam Iupiter, vt me docuit ex vetustissimis Hebreorum monumentis idem Bochartus lib. II. cap. II. Geograph. Sacr., *A Sedech*, inquam, *Dioscuros natos, aut Cabiros, aut Cyrbantes, aut Samothracas*, qui primi naues construxerunt; (magna enim istorum nominum confusio, vt apud Hyginum quoque CXXXIX. Fab. Curetes Corybantes & Lares indistincte commiscentur) paullòque infrà
- B Eusebius, post longam inanum Deorum genealogiam, *hæc autem omnia*, ait, à septem dicit *Sedech filijs, Cabiris appellatis*, & ab octauo ipsorum fratre *Aesculapio*, uti eis *Taautus Deus præcepit, conscripta fuisse*. Hæc Eusebius. Huic Aesculapio similia admodum eis quæ Cybeli & Attini contigisse, ita fabulatur ibi Damascius, *Hic visu pulcherrimus, & iuuenis qui visus admirationem excitat, quem, vt ait fabula, Astronoë Dea Phœnissa Mater Deum adamauit. Solitus*
- C que in saltibus venari, vt vidit Deam sibi insidiantem, & se dum fugeret insequenter. & iamiam comprehensuram, pudenda securi sibi amputat. Ipsa hoc casu dolens, & Peana vocans iuuenem, recreatum vitali calore, in Deos retulit, à Phœnicibus *Esmunum* vocatum ob calorem vite. Alij dignantur *Esmunum* octauum interpretari.
- Ampliat adhuc Arnobius Cabirorum censem, vbi lib. III. Aduers. Gen. ita habet, *Digitos Samothracios, quos quinque indicant Græci, Idæos Daëtylos*
- D nuncupari: quem locum ita illustrat Commentator Pricæus num. 54. Erant cum alibi legerent, Indigetes Samothracios, nitebantur quippe Macrobius auctoritate, qui Deos magnos, Deos Samothracas, eosque Penates vocat lib. III. Non tamen facile mutandum, Digitos; nam Digitæ, & sunt Daëtyli, de quibus ait Iulus Pollux, τὸς Ιδαῖος, δακτύλων κεκληθεὶς λέγεται, οἱ μὲν κατὰ Θν αριθμὸν τέσσερες. Idæos, vocatos Digitos ferunt, ob numerum, quoniam quinque sunt; quot nempe
- E statuit Pausanias in Eliacis lib. V., Herculem, Pœonæum, Epimedem, Iasium, & Ionam eos nominans, eosdemque cum Curetibus esse dicens. Labefactare autem videtur Arnobij sententiam idem Diodorus lib. V. dum, præ ambarum manuum digitorum numero, decem ad minus Idæos Daëtylos extitisse credit, idem forsitan Strabo lib. X. intelligens, qui prioribus quinque fratribus totidem sorores ex Sophoclis opinione adiungit. Addit primò vnum Apollonij
- F Scholiares Argon. lib. I. vers. 1129. dexteros sex masculos faciens, reliquos quinque sinistros fœminas: mox ex Pherecyde, dexteros XX., sinistros XXXII. fuisse dicit; hosce incantatores, & beneficos, illos contrarios, utpote qui maleficia dissoluerent: alijs tandem cum Strabone eodem lib. X. usque ad centum numerant.
- Inter istos Samothraces, cælestes Geminos connumerari, statuit Author
- G Hymnorum qui Orpheo tribuuntur; sed tamen sub varijs nominibus, prout varijs Scriptoribus placuit; alijs enim receptioni opinione de Ledæis iuuenibus Polluce & Castore sentiunt, alijs de Hercule & Apolline, alijs de Triptolemo & Iasione, alijs denique de Zetho & Amphione; vt pleniùs, ne aliena scrinia me compilasse credant, videre poterunt apud Vossium de Orig. & Progr. Idolol. lib. II. cap. XXXVI. Sanè & Castores (vti de Cabeiris supra ostendimus)

DEOS MAGNOS vocat inscriptio sequens apud Grut. pag. II.C. 9.
 CASTORI · ET · POLLVCI · DIIS · MAGNIS
 S VLPITIA · Q · SVLPIII · F · VOTVM
 OB · FILIVM · SALVTI · RESTITVTVM

Quæ & si superioribus contraria apparent, attamen nūl mirum tantam in describendis hisce sacrī inesse varietatem: nam præterquam quòd, ut Pausanias Græcus ipse Scriptor in Messenicorum initio fatetur, *omnis fermè de Græcæ rebus controversa est historia*; arcana etiam hæc superstitione summo silentio præmebatur: initiati enim, sua in vulgus mysteria efferre nequibant; cæteri, ut de re incertâ, & abstrusâ, ad suum quisque captum loquuti sunt. Exemplum præbet Strabo eodem lib. X., vbi postquam de Curetis varias opiniones in medium affert, hæc propius ad nostram quæstionem subiungit: *Qui Cretenses res tradunt, Phrygiasque, iij quibusdam sacris ministerijs implicant Curetes, cum arcanis, tum alias Iouis in Cretâ educationi puerili, & Matris Deûm sacrificijs in Phrygiâ, ac locis circa Idam Troiæ montem. Ingens est diuersitas harum narrationum; alij eosdem cum Curetibus ponunt Corybantes, Cabeiros, Idaeos Daetylos, Telchines; alij cognatos inter se, & exilibus distinctos differentijs. Rursus, atque hæc sacra quodammodo communia habere pleraque censemur cum Samothracijs, Lemnijs, alijsque compluribus; ideo quòd ijdem omnium famuli perhibemur. Rursusque, sunt qui Ioue & Calliopa natos, autument eosdem cum Cabeiris, eosque venisse in Samothracem, quæ antea Melita dicebatur, eorum actiones esse mysticas. Hæc non probans Scepsius, qui fabulas istas conscripsit, quia in Samothrace nulla de Cabeiris mystica ferantur; tamen Stesimbroti Thasij refert opinionem, qui sacrificia Samothracia Cabeiris adscribit, nomenque eorum deducit à monte Berecynihæ Cabeiro. Monemur hinc, peius adhuc Amaseo errasse Xilandrum in Plutarchi Vitis: locus in quo lapsus fuit, est in Vitâ Æmilij Paulli, de Perseo iam deuicto, & militibus suis Cretensibus per auaritiam illudente, neque enim soluit his argentum, sed quæstu XXX. talentorum ab amicis facto, quæ breui post capturi hostes erant, nauigauit Samothracam, atque ad templum Castoris & Pollucis supplex configit, καὶ δέ φεύγων, ἐπὶ τοῖς Διοσκύροις ἵκετεν. Vel enim τὸ Διοσκύροις Cabeiros, vel simpliciter Dioscuros, nunquam autem Castorem & Pollucem vertere debuisset; præsertim, si in memorâ hæsisset, quod suprà ex Varrone lib. IV. adnotauimus, neque, ut vulgus putat, hi Samothraces Dij, qui Castor & Pollux.*

In hâc cædem Samothraciæ Insulâ, cultum quoque præbitum fuisse Veneri, Potho, & Phaëtoni, monet Plinius lib. XXXVI. cap. V. Is [Scopas] fecit Venerem, & Poton, & Phaeontem, qui Samothraciæ sanctissimis cærimonijis coluntur.

Iam igitur ex tantâ confusione, ea quæ ad rem nostram conferunt seligendo; vel tres, ut diximus, Cabiros statuemus, quibus nostri in Columnâ respondeant; vel si plures fuerunt, dicamus, tres ex illis, ex obseruatione primi & perfectioris numeri, fuisse sepositos, haud secus quam in nummo MGNHTQN

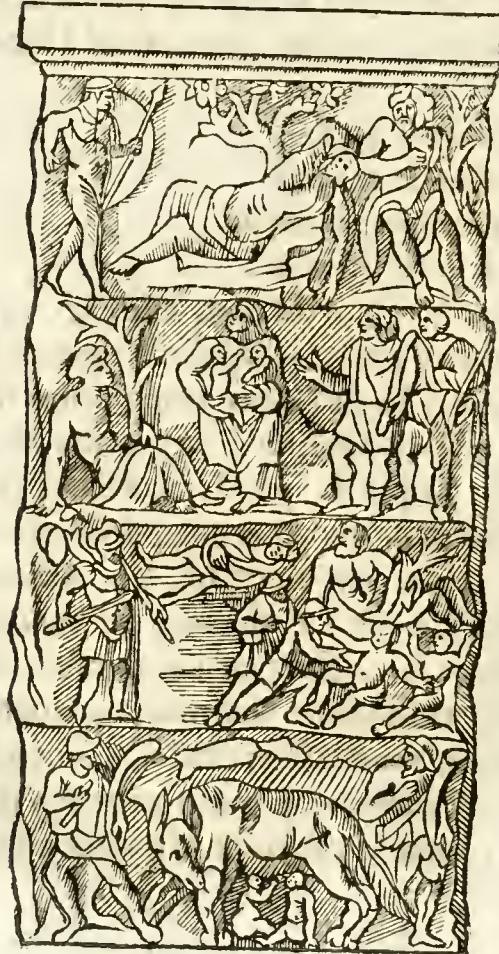
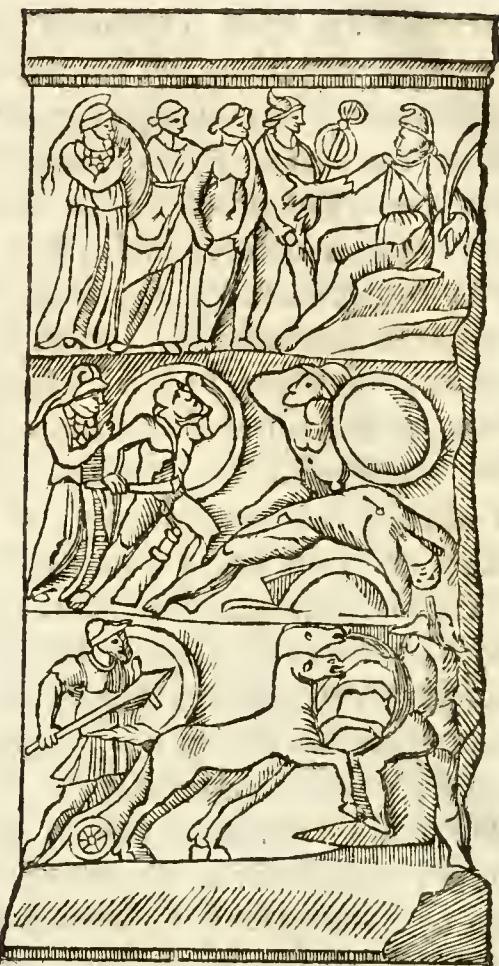
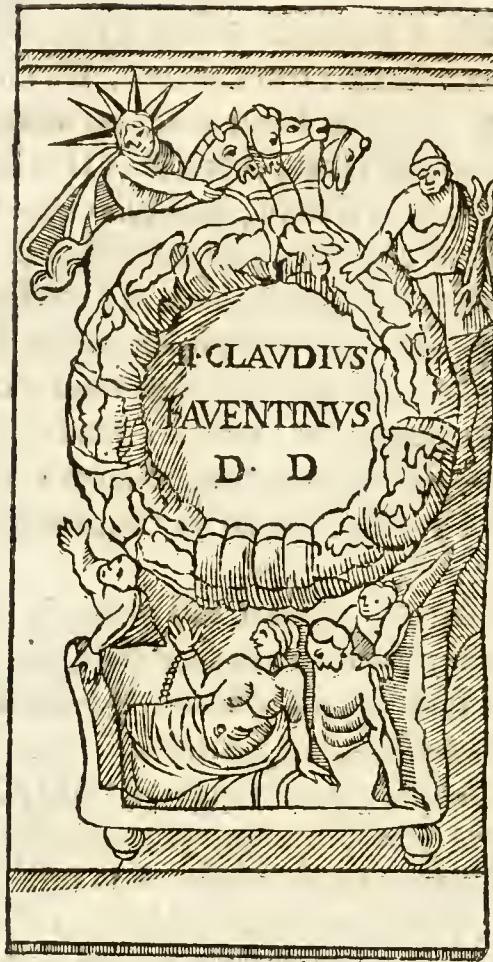
- A Caracallæ 23. apud Tristanum; aut in alio Commodi ΔΙΟΣ ΓΕΝΕΘΛΙΑ ingeniosè admodum per Patinum nuper explicato, tres Curetes, seu Corybantes inter plures insculpti cernuntur, qui *infantem Iouem mulceant armorum sonitu, concinnaque gesticulatione*, vt ait Dionysius Antiq.Rom.lib.VII. ; simul verò omnes superstitionem Deorum Samothraciæ referre, quâ plerosque Herroas legimus imbutos fuisse, dum hâc insaniâ correpti, credebant se iustiores ac sanctiores euadere, in periculis præsentissima numina habere, & à naufragio præsertim immunes fieri; vt ex varijs authorum locis colligit Bochartus dicto cap.XII. : eò vsque, vt solâ Idæorum Daçtylorum singulatim nominum recitatione, ad auerruncandos terrores vfos fuisse nonnullos, referat Plutarchus in libello de Profect. Virt. Sentien., & annuli quidam ferrei, Samothraces vocati, ad idem gestari consueuerint, vt pluribus probat Pinedo in Comment. ad Steph. de Vrbib. verbo *Samothrace*.

- Cabeirorum item simulachra, Vulcani statuꝝ, quam Cambyses multo cum derisu cauillauſ est, similia fuerunt; ita enim habemus ex Herodoto lib. III. cap. XXXVII. , qui eos Pygmei viri staturâ fuisse dicit, & à Vulcano oriundos: atque etiam lib. II. cap. LI. eosdem cum Samothracibus confundit. Nec mirum eos Vulcano assimilatos, si (vt Hesychio placuit ad vocem KABEIPOI) ipsius Vulcani filij dicti fuerunt, prout suprà Strabonem quoque tradidisse vidimus; quapropter in nummis Thessalonicensium apud Patinum in Iuliâ Piâ pag. 270., & rursus in Gallieno pag. 416., Vulcanum ipsum videntur referre, nisi quòd pro forcipe malleum habent, communiora scilicet fabrilis artis instrumenta, & in eodem Vulcano, dextrâ tantum, lœuâque manu apud Homerum Iliad. Σ distincta;

γέντο ὁ χειρὶ¹
Ραγῆνει κεφατεργύ, ἐπέρηφι δὲ γέντο πυράγην:
accepit autem manu

Malleum grauem, alterâ verò accepit forcipem:

- atque ita in nummo Lemniorum apud Spanhemium Dissert. VI. pag. 557. coniunctim expressa: quo indicio, cum malleo, quem Seguinus agnouit in lœuâ sui Cabeiri inter Selec. Numis.cap.I. num.VII. forcipem (incognitum sibi instrumentum) iungendam esse credimus; & in hoc pariter, hæc nostra, Columnæ insculpta, cum eâ effigie Vulcani in tuniculâ, pileo, ac abiectâ corporis nuditate (& forsitan in mallei gestatione dexterâque manus libertate, vt suprà innuimus) optimè conueniunt, quam Arnobius lib. VI. Aduers. Gent. vtì sollemnem exposuit, *cum pileo* (ait ille) *Vulcanus, & malleo, manu liber, sed dexterâ, & fabrili expeditione succinctus*; ad cuius instar, sequens Vulcani species composita fuit; cui (ita suadente marmoris nouitate, & argumenti nobilitate) auctarij loco addemus alia tria latera baseos, mutam, vt sic dicam, poesim, originis, fundationis, & incrementi huius æternæ Vrbis continentis, in solo Nobilium de Millinis, inter Cœlum & Esquilias nuper effossæ.

A Possem & alias plures huic compares imagines exhibere ; sed vt in re sat's notâ , volens libens abstineo . Vide autem , si libet , Vulcanum prout hic cum forcipe & pileolo , in nummo Gentis Aureliæ apud Fulium Vrsinum num. 2. , & in alio Gentis Statiæ siue Treboniæ allato per Seguinum in Selec. Numism. Familiar. cap. III. num. VIII.

B Cabeiri isti , de quibus impensè tot & tam varia ex plurium authorum monumentis collegimus , iam nulli sunt , si Seldeno credimus , qui in libro de Dijs Syris Syntag. II. cap. IV. & rursus cap. XVI. pro re minimè dubiâ , tradit , nomen Cabeirorum , ab Hæbraico seu Phœnicio , Cabar , formatum , potentes generatim Deos , vñi sunt vniuersi ; seu ðwâlgs , reuerâ denotare , vt cumque ab antiquorum nonnullis , qui ne id quidem suspiciati sunt , singulares dumtaxat aliquot Dij eo nomine indigitentur . Hæc ille è Scaligero , non tantâ sanè adscuerantiâ eadem adnotante ad Varronem de L. L. lib. VI. pag. 74. tacitus surripuit , & sua fecit : qui idem Scaliger , plagium quod à Seldeno patius est , in Ioannem Füngherum commisit , apud quem parùm diuersa leguntur in Etymolog. Triling. pag. 149. Ingenium miror , frontem fortasse alij ; sed tamen nouâ , & tot sæculis ante ipsos incognitâ etymologiâ me non affici , planè profiteor.

C Sint ne modo Cabiri aut Corybantes , nec ne , alij iudicent ; id ego ab initio (à quo longè me digressum agnosco) probare statui , melius ac cautiùs generali locutione vsum Ciaconum , qui ternas Imagines hafce , Deorum reputauit ; quam eius emendatorem , qui totidem aquilas Classiariorum reposuit . Nam , missis cæteris rationibus , si verum est , quod Hyginus (vt voluit Nuperus eius Illustrator R · H · s · in prolegom.) contemporaneus Traiano fuerit ; patet ex eius libro de Castrametat . Classicos Misenates & Rauennates non fuisse legionibus intertos , tanquam qui inter exterros in prætenturâ collocabantur , seiuneti à cohortibus legionarijs , subsidio ad Vias muniendas inseruentes ; & ulterius , exiguo numero à suis nauibus extrahi solitos , ne vacua Classis linqueretur ; vt paullò plus quam cohortem , ne dicam tres legiones implere potuerint , Classici omnes , ait Hyginus , ideo prætendunt , quod ad Vias muniendas primi exeunt : (suntque forsan ad num. 251. armaturâ & habitu nec integrè Romano , nec planè Barbaro in hoc eodem munitionis Viarum operc expressi) & infrâ , Classici Misenenses D. Rauennates DCCC. Exploratores CC.

E Explicato itaque (vereor ne nimium verbosè) Classiariorum munere , & naualis eorundem militiæ genere ; adhuc restat de legionarijs iustisq[ue] militibus Classi addictis , aliqua subiungere . De ijs ita tradit Vegetius lib. V. cap. I. apud Misenum & Rauennam , singula legiones cum Classibus stabant : quem locum (venia sit dicto) non bene Lipsius de Magnit. Rom. lib. I. cap. V. intellexisse videtur , dum Vegetum corripit , (quasi de Classiarijs istis , quos modo descripsimus , semiremigibus , & vt quam maximè honestemus , nauilibus socijs , dixerit) illum scilicet pro more sui æui , & parùm conspecte loqui ; non solum enim Vegetio , sed pluribus antiquitatis monumentis , legiones hæ Classis , seu Classicæ longè ante ipsius Vegetij tempora celebrantur .

Siquidem M. Antonius Triumuir suo nummo, apud Fuluium Vrsinum fol. 26. legionem XVII. Classicam appellat; in lapide apud Gruter. fol. CCCCXIII. 3. cohortis II. classice L. ille Flauius Præfectus dicitur; & MXCIII. 8. COLONIA IVLIA FELIX CLASSICA SVESSA vocatur, quod Veteranos alicuius Classicæ legionis in Colonos receperit. Liuius lib. XXII. numerum ipsius legionis, (vti Antonij nummus) nobis indicat, *M. Claudius Marcellus ab Ostiâ M D. milites, quos in Classem scriptos habebat, Romam, ut Vrbi præsidio essent, mittit; ipse, legione Classis (ea tertia legio erat) cum Tribuno militum Theano Sidicino præmissâ, Classe traditâ P. Furio college, paucos post dies Canusium magnis itineribus contendit;* Tacitusque lib. II. Histor. *Prima Classicorum legio in Hispaniam missa, ut pace & otio mitesceret;* & iterum lib. III. *Vitellius ut è somno excitus, Iulium Priscum, & Alphenum Varum cum X V. Prætorijs Cohortibus, & omnibus Equitum alis, obcidere Apenninum inbet: secuta è Classicis legio, Tuque ipse, optime Lipsi, ut omnes, vel eximiâ doctrinâ excultos, quandoque labi posse fidem faceres, in Analect. ad Milit. Rom. lib. II. Dialog. V. duas legiones Classicas, Rauennatem & Misenatem, correptionis suprà scriptæ oblitus, non aliunde certe, quam ex Vegetio à te reprehenso, agnouisti; quia Taciti locus per te allatus, nîl de legionibus apud Misenum, Rauennam, aut Forum Iuli habet, sed in fine clausulæ, in quâ Classes istas comprehendit, valido cum remige (nostris scilicet Classiarijs, & socijs naualibus) easdem obtineri tradit. Non tamen cum Lazio legiones eiusmodi Clasibus instruendis inferuentes, Classiaris vocare licebit; quia ubi apud Tacitum lib. I. Histor. ita legimus, *postquam uniuersa Classiariorum legio sacramentum eius [Othonis] accepit;* ideo milites isti Classiarij ibidem appellantur, quia ex eâ legione erant, quam è Classe Nero conscripserat; proinde veteri eorum nomine retento, eo pacto Tacitus propriè illos vocare potuit.*

Ne verò ab hoc Ponte discedamus; quod traiçere amnes vel vado vel pontibus, imò & pontonibus, *traiectus* appellaretur, & filij Grammaticorum, etiam inuisis numismatibus, scient: quod verò hæc ratio traiisciendi flumina, *traiectus* vocaretur in numismatibus, vt ad num. 46. adnotatur; si de alijs transvectionibus dici potest, nîl habet præcipui, quod asteriscum mereatur, & iam Ciacconus de aptissimo hoc traiisciendi verbo meminerat: si de hoc tantùm flumina transmittendi exercitus modo, (vt eius verba innuunt) falsum; quia & maritimos *traiectus* significatos videmus in nummo Gordiani III. apud Erizz. pag. 709., in alio Carini apud Stradam pag. 163., itemque in eo quem alicubi legi esse transvectionis Britannicæ Imperatorum Seueri & Caracallæ, allato à Scheffero fol. CXXXIII. de Milit. Nau. Veter., pariter cum Prætoriâ, & epigraphè **TRAJECTVS AVG**. Nummus insuper M. Antonini cum transitu huius eiusdem Danubij in expeditione Marcomanicâ super ponte huic nostro consimili, dupliciter inscribitur, nempe apud Eriz. fol. CCCCLXXXVI. **ADVENTVS AVG**, & apud Choulium pag. 22. **VIRTVS AVG**; quò pluribus monumentis pateat, nec semper *traiectum* fluminum ita vnicè vocari, sollem;

- A nec, & quasi ex formulâ fuisse; nec proprium fluuium solummodo transitio-
num; nec, quod sciam, plusquam semel, hoc est in nummo eiusdem Gordiani
III. apud Eri. fol. DCCI. ita dictum, quamuis Neotericus plurali numero
loquutus fuerit. Modum autem quo pontes huius generis componebantur,
ipsis Arriani verbis (quoniam luculentissima sunt, & nostræ fabricæ, ac gra-
dibus ad capita apprime respondent) lib. V. de Exped. Alex. ex versione Vul-
canij proponemus. Porro facillima, (ait ille) expeditissimaque fuit Romanorum,
quod norim, struendorum pontium ratio; quam quidem ego, quod commemoratu-
digna est, hic recensebo. Naves dato signo in annem demittebantur, non quidem
recta, sed tanquam pupibus inhibitæ; atque has quidem subducit (ut par est)
cursus fluminis; remigiorum verò impulsus retinet, donec ad statum locum perue-
nerint. Tum crates vimineas in pyramidum modum extructas, selectis ad id saxis
oppletas ad proras singularum nauium demittunt, ad inhibendum fluminis cursum:
quumque una nauium firmata fuerit, aliam continuò aduersa prorâ admouent,
tanto spatio ab eâ separatam, quantum, onus quod ei insternendum est requirere
viderur. Exinde tignis innectis, quæ ad utriusque nauis extremitatem pertingerent,
tabulas transuersas; quibus inter se iungantur colligenturque, imponunt; atque ita
deinceps per reliquas naues, quæ ad iungendum ponte flumen sufficient, eadem
operis ratio seruatur. Ad utrumque verò pontis caput, amplos gradus ligneos affi-
gunt, quod tutior sit equorum & currum traiectus. Breui porro totum opus perfic-
tur, neque suus, operi in speciem tumultuario, ordo deest; & gubernatorum per
singulas naues celestis, atque eorum qui segniores in officio sunt obiurgationes,
nihil impediunt quominus mandata confestim auribus excipiant, opusque summâ
celeritate conficiatur. Naves autem istas latus iacentesque describit Eunapius
apud Suidam, quales in Columnâ ex quæ fluuiatiles sunt apparent; quamuis
Lipsius in Poliorc. lib. II. Dial. V. cauas ac sublimes exhibeat.

Circa Iouis simulachrum num. 133. idem omnino velamentum visitur in
antiquâ picturâ, ac in istâ recenti; vnde non est cur dicat, se aquas sub pectore
vndantes reposuisse; nam neque hoc fecit, nec facere debuit, quia in marmore
nihil tale conspicitur: essetque hoc, mare cælo miscere, & antiquam Iouis cum
Neptuno litem concire. Sic asteriscus num. 82. nîl amplius ac Ciaconus dicit,
imò aliquid minus; quia vbi Ciaconus de labaro etiam meminit, iste labarum
reticet, (odiosum sibi vt suprà diximus nomen) nec ad minùs vexillum substi-
tuit, quia non animaduertit id quod nos emendandum edicimus, hastam
labari diuersam esse à ferculo aquilæ, vt in Columnâ apparens est, & in typis
Mutiani habetur. Sic, quod in asterisco num. 91. subiungit de thoracibus
segmentatis, ille ex se extulit sequenti num. 92. Sic, quod suum facit de distin-
ctione Sarmatiæ septentrionalis & orientalis in asterisco num. 147. Ciaconus
prædixit; eo amplius addito, quod ex regiones, Poloniæ dominatui maximâ
ex parte subsunt. Sic, vt finem faciam, Traiani indumentum num. 261. quod
Ciaconus vtì domesticum, & aliàs multoties visum præteriit, Neotericus aste-
risco notabile, & insuetum nobis indicat; quamuis (si pictoris errorem, corri-
gamus)

gamus) nō noui continet, præter fibulae positum, quæ ut plurimum in dextro humero chlamydem iungit, hīc (ut fluxæ & labiles sunt hominum vestes) & alibi quoque, sub mento prolapsa est. Vide labantem num. 233. decisam num. 157. 179., & alibi si vacat; idem enim obseruauit Rhodius in suo opusculo de Aciâ cap. IV. fol. 55. ita dicens, *nec ratione multum dissimili, in Traiani Columnâ, si memini, chlamydes & lacernæ, nunc dextro humero, nunc summo, vel medio pectore neētuntur.*

Inter pacis à Romanis initæ conditiones, sollempne fuit, ad exemplum, & ad disciplinæ militaris vim retinendam, transfugas recipere, in illosque pœna capitis animaduertere, flagris cæsos necando, imò & vtì seruos bestijs obijcendo, vt exempla passim in historijs declarant. Ulta hunc receptum morem, quo tantùm attento, pro transfugis redditis agnoscere potuissimus eos qui manibus pœst tergum reuinctis num. 221. inter Decebalum & primores Dacos c antc Traianum consistunt, Xiphilinus expressè de transfugis deditis meminit, & ex eo Ciaconus. Attamen Neotericus vndique nodum in scirpo quærens, & vbique addubitans, præterquam vbi magis dubitare decuisse, seu famam nouitatis captans, eos pro captiuis habet: quamuis nec captiuos nec obsides datos inter pacis conditiones alicubi reperiamus, aut magnanimitati Traiani videatur consentaneum, eos ita vincitos ob oculos ponere, & Decebalum, in extremâ demissione, suos olim triumphos viatoribus ipsis obtrectare.

Fidenatis ruinæ parum memores fuerunt, quicunque amphitheatum ligneum num. 262. construxerunt, si modò ligneus est. Ego sanè ligneos puto qui tale credunt; nam, si non aliud, portæ semicirculares, & non prout in ædificijs ligneis quadratae, lignæ huic structuræ minimè conueniunt. Nec firmiori conjecturâ Castrense diëtum puto, nam id otij militibus non fuit sœuiente bello, & vix dum confecto Ponte: itaut probabilius sit, solitâ licentiâ, & pro libidine noua & incompta monstrandi, hæc nobis diuenditari. Ut enim aliquid de suo in Ciaconum addere videatur, non veretur (exempli gratia) Decebalum primò se se occidentem cum Ciacono, imò cum Dione ipso agnoscere num. 310., (facinus quidem in Columnâ non omittendum, sed tanquam catastrophe tragœdiæ in scenam producendum) & deinde quasi rediuiuum à Romanis militibus captum dubitare, asterisco post num. 312. fol. CVIII. Quod minùs putidum foret, si saltem postea alterum sibi manus inferentem (quod de Decebalo ex Dione certum est) reperiremus. Leuiter hīc transibo, originem huius erroris, accipi forsan ab Erizz., qui fol. CCCXVIII. hanc Decebali capturam narrat, ne scio vndenam tractam: prout ignorare me fateor, quo idoneo ex veteribus teste, Angelonius ad nummum XIX. Traiani, dicat, filium Decebali obsidis loco post primum Bellum à patre abductum.

Illa minutiora, & vix efferenda, siue iurè siue iniuriâ reposita fuerint, prætermittam; cùm parùm ad historiam, vel ad rem literariam pertineat, inter equos an mulos, vros an boues, alces an ceruos, sint recensenda simulachra num. 111. 278. & 316. An Ciaconus calzas pro caligis bene verterit num. 30. (cum

- A (cū tamen vtrumque vernaculum idioma, nostrum scilicet à Hispānicū, calzas pro tibialibus, non pro femoralibus, vt populari Romæ idiotismo accipitur, propriè intelligat) vel melius dicatur *dolabrum* quām *culturum*, instrumentum illud sacrificatorium, de quo num. 73. Hoc certè asseruērim, dolabrum non posse dici, sed per genus fœmininum efferendum semper esse hoc nomen, & tunc præcipue, quando instrumentum Lanionis significat, ex
- B Paullo I. C. in l. XVIII. D. de instruc. vel instr. leg.; itemque, tolerabilius loquutum fuisse Ciaconum, qui *pallam*, quām nostrum, qui *pallium*, tegmen illud militum num. 244. nuncupauit, græcum certè nomen, nec militare sed philosophicum indumentum; dum præsertim in promptu habemus verè latīna vocabula, seu Iunij Colum. qui cap. VIII. lib. I. de Re Rust. vestem hanc ad ar- cendum frigus & pluuiam *sagum cucullum* nominat, seu Iulij Capitol. in Vitâ
- C L. Veri, qui *cucullionem vulgarem viatorum*; si non propriè *Bardalicum cucullum* dicere velimus; quā veste, ipsimet Bardiae Illyrici populi (à quibus dicta fuit, vt ad Capitolini Pertin. adnotant Casaubonus & Salmasius) in eorum regione, Traiano occurrentes significantur, vt tantum à Romanis frigus propulsimus.
- Qui tamen in hisce minimis tam acutum cernebat, oculis inunctis aliqua præteriit, in quibus immorari magis expediens erat. Exemplum esto: Colum-
- D nam Etrusco opere construētam dicit num. 12., & tamen Corrector, qui Archi- tectonographiæ labantis hac ætate restitutoris nomen meruit, Doricam ratio- nem agnoscere debuisset ex diametros ad altitudinem proportione, quæ in Tu- scanicis operibus sextuplum non excedit, in Doricis verò septies crassitudinem continet, vt docet Vitruvius lib. IV. cap. I.: hæc autem septem semis prope- modum habet; eaque certè de cautiâ modum præscriptum non seruat, quia in
- E altioribus & coöscoteris columnis, & ipsam augeri conuenit, vt alia mem- bra superiora augenda esse ipse Vitruvius lib. IV. cap. III. demonstrat. Accedit ad excludendam Tuscanicam simplicitatem, præsertim in Græco Architecto, obseruatio strigium, quæ in summo scapo Columnæ paulisper se ostendunt, ex quibus Doricam formam ei tribuit Serlius de Antiq. lib. III. pag. LX.: notissimum est enim, striges Doricas (quales Columna ostendit) in angulum
- F desinere, minusque concavas esse quām Ionicas, in quarum cauo norma circum- acta, suo acumine circumrotundationem tangit, vt docet Vitruvius lib. III. cap. vltim.: & ulterius, inter canaliculos spatium planum habere, quod *striam* Philander ibi appellat.

Drauum item in Danubium rectâ ferri Meridiem versùs, ait Ciaconus num. 15., quod ideo corrigendum erat, quia non per ambages de dextrâ à sinistrâ

G Mundi parte loquutus fuit, sed certum designauit cursum, non parùm, sed ad normalem angulum à vero deflectentem: Danubius enim ipse qui ad Orientem (vt admittit Neotericus ad num. 39.) cursum dirigit, quamuis circa ostia Draui ali quantum in Meridiem vergat, quomodo Drauum, qui à dextero latere in eum influat, à Septentrione recipere poterit? Item Ciaconus examinando tem- pus erectionis Columnæ num. 10., id accidisse ait decimo septimo Traiani Plebis.

Tribunatu, quod Correctori non erat ferendum, sed emendandum decimo
 septimo anno Tribunicia Potestatis; quia scilicet Tribuni Plebis munus (sic ait Dio
 ad finem lib. LIV.) neque Augustus, neque ullus alius Imperator gessit: Impe-
 ratores enim ut potè patritij, Tribuni Plebis esse nequibant, sed Tribuniciam
 tantum Potestatem pro arcano quodam Imperij perpetuo cursu assumebant;
 eâ ratione, quam idem author attulerat antecedenti lib. LIII. At Tribunicia
 Potestas, quam praeclarissimus quisque Imperator olim habuit, efficit, ut intercedere
 ijs, quæ ab alijs contra ipsorum placitum monentur, possint, ac sacrosancti sint,
 ita ut si vel minimo sermone se ab aliquo læsos existimant, eum indictâ caussâ,
 tanquam qui se piaculo obstrinxerit, necare queant. Gerere quidem Tribunatum
 Plebis nefas ducunt Imperatores, quum utique ipsi patritij sint, omnem verò Tri-
 buniciam Potestatem, quanta unquam maxima fuit, accipiunt; & quia quotannis
 eam cum Tribunis Plebis eius anni renouant, annorum Imperij ipsorum hinc summa
 concipi solet: Vnde nam autem sacrosancti (ut Dio ait) efficerentur, Liuius
 lib. III., ubi de huius magistratus instauratione meminit, ad primam in-
 Monte Sacro institutionem se refert; Tribunos, inquiens, vetere iureiurando
 plebis, cum primùm eam potestatem creauit, sacrosanctos esse: & insuper
 Horatiâ lege tunc cautum, ut qui ipsis nocuisset, eius caput Ioui sacrum esset,
 familia ad Aedem Cereris Liberi Liberæque venum iret: Per quam iam legem D
 (sic subdit) Iuris Interpretes negant quemque sacrosanctum esse, sed eum qui
 eorum cuiquam nocuerit sacrum sanciri. Quam verò primam legem immunitatis
 Tribuniciae Liuius omisit, ipsis conceptis verbis Dionysius ita recenset lib. VI.
 Tribunum inuitum nemo ut unum è vulgo quidquam facere cogito, nec verberato,
 nec alium verberare iubeto, nec occideto, nec occidere iubeto; si quis contrà fecerit,
 sacer esto, & bona eius Cereri dicata sunt; & qui eum occiderit, purus à cæde esto.
 Mox addit, & ne imposterum plebi potestas esset abrogare hanc legem, sed perpetuò
 maneret immobilis, adacti sunt omnes Ciues iurare per sacra omnia, utique hâc
 lege in sempiternum usuros & se & posteros; additaque imprecatio, ut eius obser-
 uatoribus superi & inferi essent propitij, transgressoribus verò à Dijs & Semonibus
 accideret contrarium, tanquam grauissimo obstrictis piaculo: Indeque mos apud
 Romanos obtinuit, ut Tribunorum corpora sacrosancta sint, qui manet usque ad no-
 strum saeculum. Item regula quam Ciaconus subdit, liquet eius Imperij anno
 XVII. fuisse dicatam; tanquam fallax quandoque, & præcipue in Traiano,
 declaranda erat à Correctore, quod scilicet locum non sibi vindicat, quando
 Principes Tribuniciae Potestatis honore, alio imperante potiuntur; ut aduer-
 sus Scaligerum, qui ad hunc eundem scopulum impegit, aduertit Noris in
 Dissert. II. de Numism. Liciniani. Tiberius enim, qui XXIII. Imperij anno G
 fato functus est, ut Dio lib. LVIII., alijsque Historiæ Augustæ Scriptores tra-
 dunt, iam Tribunicia Potestatis XXXIX. numerabat ex Occone fol. XCV.,
 èò quia XVI. suæ Tribunicia Potestatis anno, Rhodiano insuper secessu inter-
 ruptæ, ut ex Suetonio patet, adhuc cognomine Augusti, & Imperio carebat;
 ut ex I. nummo apud Goltzium in Fast. pag. CCXXXIV. Titus, qui vix II.
 Impe.

- A Imperij annum expleuit, in TR. P. XI. versari in nummis Romanis, ΔHM. EΞ. IA. in Græcis enunciatur apud eundem Goltzum in Thes. pag. LV., & Occonem pag. CLXVII. Idemque error ex pari ratione (licet non ultra vnius anni notam) in Traiano incurri potest, qui & ipse, statim quidem ab adoptione simul filius, simul Cæsar, mox Imperator, & consors Tribunicie Potestatis, & omnia pariter, & statim factus est, ut habet Plinius in Panegyr. num. LXXV.: non tamen ut Imperatoris nomen pro absolutâ summaque potestate usurpauerit, & ab ipsâ adoptione annos Imperij numerare cœperit; sed (ut Dio distinguit & explicat lib. XLIII.) antiquâ tantum pro consuetudine, quâ Imperatoris titulus ijs ducibus tribuebatur ab exercitu, qui in bello rem eo cognomento dignam gesserit; ultra VI. M. nempe ex hostibus occidendo, si Diodoro credimus in Excerptis apud Photium ex lib. XXXVI. claus. ultim.; siue decem millibus cæsis, ut Appianus lib. II. Ciuil. de suo tempore loquitur; vel tantum mille aut duobus millibus (adeò variatum est in hoc pro temporum ratione, ne Scriptores contraria inter se prodidisse dicamus) ex Cicerone Philipp. XIV. at si quis Hispanorum aut Gallorum aut Thracum mille, aut duo millia occidisset, non eum hâc consuetudine, que increbruit, Imperatorem appellaret Senatus? tot legionibus cæsis, tantâ multitudine hostium interfectâ, clarissimis ducibus supplicationum honorem tribuemus, Imperatorum nomen adimemus? Nimia tamen istius acclamations facilitas, de quâ Cicero, ad corruptelam eorum temporum ipse met paulò ante retulerat, etenim cui viginti his annis supplicatio decreta est, ut non Imperator appellaretur, aut minimis rebus gestis, aut plerumque nullis? nam Dio lib. XXXVII. vbi de victoriâ M. Antonij aduersùs Catilinam, quamuis numerum hostium cædendorum non determinet, licenter tamen eum Imperatorem appellatum miratur, millibus certè tribus hominum acerrimè pugnantium cæsis; quia nempe numerus cæforum constituto minor esset.

Idem Dio Imperium in rem Romanam à Traiano adeptum, à tempore quo Cæsar per adoptionem factus fuit, euidenter segregat, inquiens, itaque Traianus, quamquam Nerua propinqui non deerant, tunc Cæsar, ac postea Imperator factus est. Supremæ itaque potestatis vis & robur, titulo AVGVSTI continebatur, vtì alias IMPERATORIS, propriè acclamationem modò dictam, ex potiori & vetustiori suâ significatione, designabat; quod bene agnouit Capitolinus in Vitâ Maximi & Balbini ita se explicans, Inter hæc Gordianus Cæsar sublatus à militibus, Imperator est appellatus, idest Augustus. Nummus etiam ipse adoptionis à Tristano expressus fol. CCCLXXVIII. hoc ostendit; in eo enim non AVGVSTVS, sed AVG. F. Traianus noster inscribitur, prout nec PONT. MAX. sed solummodo PONT., vt decuit eum appellari, incolumi Neruâ Patre, qui eo honore, & quidem solus, potiri poterat: ita enim prorsus Tiberius usque ad eius Tribuniciam Potestatem XVI., sub quâ, defuncto Augusto, absolutum Imperium capessiuit, PONTIFEX, & AVGVSTI FILIVS in nummis dicitur; quo etiam exemplo, Antoninus Pius, post adoptionem ab Hadriano de se factam, & ante sumnum Imperium adeptum, HADRIANI

AVG. F. & PONTIFEX tantum, nuncupatur apud Occonem pag. 248. a
nummo in ordine II. Vtrumque simul in sequenti marmore post Gruterum
detecto comprehenditur.

PLEPS · VRBANA · QVINQVE · ET
TRIGINTA · TRIBVVM
DRVSO · CAESARI · TI · AVG · F
DIVI · AVGUSTI · N
DIVI · IVLII · PRONEPOTI
PONTIFICI · AVGURI · SODAL · AVGUSTAL
COS · ITERVM · TRIBVNIC · POTEST · ITER
AE R E · C O N L A T O

Hæc alia duo affert Gruterus pag. CCXLIV. 2. & CCXLV. 2. prius
T · CAESARI IMP · CAESARI CAESARI · AVG · F c
VESPASIANO VESPASIANO · AVG DOMITIANO
PONTIF · TR PONT · MAX · TR · POT COS · DESIG · II
POT · II · IMP · III IIII · IMP · VIII · COS · IIII PRINCIPI · IVVENTVTIS
COS · II P · P
C · PAPIRIVS · AEQVOS · 7 · LEG · III · AVG · TESTAMENTO · PONI · IVSSIT
EX · AVRI · P · X

alterum

I M P · C A E S · V E S P · A V G · P O N T
MAX · TRIB · POT · X · I M P · XX · C O S · IX · P · P
I M P · T I T V S · C A E S · A V G · F · P O N T · T R I B
P O T · V I I I · I M P · X I I I · C O S · V I &c·

Sed nîl iuuat nummos ac lapides coaceruare, vbi constanter id seruatum fuisse, tradit Dio, qui tempore Seueri Alexandri historiæ suæ finem imposuit: ita enim ille lib. LIII. ex emendatâ per Spanhemium veteris Interpretis versione, *ex eo autem quod omnibus Sacerdotijs inaugurati sunt Imperatores, & quod alios in pleraque illa collegia adsciscunt, semperque unus eorum, vbi duo, vel tres simul imperant, summum Pontificatum gerit, continuò fit, ut omnium religionum & sacrorum domini euadant.* Concordant tres alij nummi apud Goltz. in Thes. pag. 41. colum. 2. NERVA. CAES. NERVAE. AVG. F. TRAIAN. GERM. P. TR. P. COS. II. in alio PONT., & in fine IMP.; tertius, NERVA. TRAIAN. CAES. GER. NER. AVG. F.P. TR.P. COS.II. IMP.: in quibus etiam trium nummorum inscriptionibus, Spanhemij obseruatio Diss. VII. pag. 661. locum sibi vindicat, (modò ea certa sit) nondum scilicet Traianum Imperium adeptum fuisse, quia *Cæsar* appellatio prænominis vicem non occupat; non enim dicitur *Cæsar Traianus*, vt aliàs post Imperium, sed *Traianus Cæsar* cognomenti loco. A temporibus Maximi & Balbini, confusione huius regulæ factam non ignoro; vterque enim in nummis ex æquo PONT. MAX. inscribitur, nec obscurè eruitur ex Capitolino in eorum Vitâ cap. VIII., silentibus quamuis de huiusc rei nouitate simul ac magnitudine,

de

- A de re literariâ meritissimis Casaubono, Salmasio, & Grutero Interpretibus. Quod namque ex tribus nummis Caracallæ apud Occoneum cum titulo PONTIFICIS MAXIMI sub secundâ Tribuniciâ Potestate pag. 369. & 370., alioque Getæ pag. 390. in contrarium argui potest; parui apud eruditos momenti erit: Nam in Getâ, ipse Occo nummum corrigendum agnoscit, & ex Notis P. M. hanc vnicam PONT. conflat, prout emendare cogunt alix
- B omnes nummorum eiusdem inscriptiones: in Antonino autem, manifestè deceptus fuit, vt nummos Heliogabali, titulorum similitudine, Caracallæ fuisse crediderit. Non solùm etenim contradicerent nummi illi alijs posterioribus, qui PONTIFICATVM, non quidem maximum, vsque ad eius Tribuniciam Potestatem XIII. retinent: verùm etiam chronologiæ omnium Fastorum Consularium, in quibus II. Caracallæ consulatus non sub Tribuniciâ Potestate II.
- C sed sub octauâ reperitur, nummis quoque consentientibus. Id recte Panuinius assecutus fuit, dum in suis Fastis, Tribuniciæ Potestatis tertium simul & quartum annum cum tertio consulatu, & sic deinceps, coniungit; gnarus forsan ita M. Aurelium Cæsarem inscripsisse Tribuniciam hanc Potestatem VII. & VIII. eodem nummo relato per Spanhemium Diss. VIII. pag. 702., quem exquisitæ raritatis non immerito prædicat, tanquam certâ quâdam die percussum, in
- D renouationis huius Potestatis, de quâ suprà ex Dione diximus, memoriam; in confinio scilicet alterius cessantis, alteriusque prorogatæ.

Dum hanc *annorum rationem*, tanquam eam quæ ex Solino *facit cardinem veritatis*, scrupulosè tractamus, (pleniùs adhuc Cap. vlt. tempus vtriusque triumphi, aliaque ad scriem historiæ facientia examinaturi) vnicâ Neoterici asseueratione, rem vt sic dicam funditus subuersam admirati fuimus; nescientes ex quibus chronicis libris excerpserit adnotata ad marmor Arcus Constantini fol. XVIII. inter Admir. Roman. Antiquit. hisce verbis RESTITVTORE VRBIS siue ADVENTVS AVG ROMAM VLTRA EVPHRATEN ET TIGRIM AD OCEANVM PROPAGATA DITIONE ROMAM TRAIANVS INGREDITVR ET DACICVS APPELLATVR. Totum hoc, vt obiter percurram, mendis scatet, & non nisi vnicâ pariter liturâ, spongiâ scilicet obductâ, coercendum: nam Traiano, Restitutoris Italiæ, quin imò Conditoris Orbis vniuersi ΟΙΚΟΥΜΕΝΗΣ ΚΤΙΣΤΗΣ, Propagatoris orbis terrarum, & Locupletatoris Ciuium; sed nunquam Restitutoris Vrbis titulum adscriptum recordor; Septimio Seuero primùm, & mox Caracallæ tributum in nummis, ac Constantio, & huic ipsi Constantino in lapidibus; eoque imprudentius hic adinuentum, quò verè odiosum atque inuidiosum memoriae optimi ac benefici Principis Nervæ fuisset, cui Traianus ex adoptione successit. Traianum denique Romanam amplius aduenisse postquam ad Euphratrem & Tigrim perrexit, (non enim ante accessum ad Orientales Provincias, si partem Arabiæ à Palmâ eius auspicijs adquisitam, excipias, Imperio illas adiecissem probatur) Dacici verò cognomentum ex Asiaticâ expeditione reportasse, pulchre quidem, sed inani verborum sonitu sine sententiâ dicuntur.

Asterisco post num. 115. caudam Hippopotami ab equitis casside Corre-
ctor amouet; sed equites leuis armaturæ (à Ciacono ita vocatos) non impro-
bat; Choulio, vt infrà de aquilâ equestri dicam, nimiùm fidens, qui in opu-
sculo de Castramet. Roman. egrégie pictos tam leuis armaturæ milites, quām
Iaculatores, & Sagittarios, equestris omnes, ostendit. Quantūm verò Ra-
phael Volaterranus, qui equites hosce induxit, & posteriores quique eum
sequuti, in hoc errauerint, plenissimè probat Julius Barbaranus in Prompt.
Rer. Roman. tom. I. tit. III. num. 7. indubie afferens, *nullibi haberi in militiâ*
Romanâ, nisi per errorem alicubi, forte ex traductione perperam factâ, equites leuis
armaturæ. Authorum dicta penè innumera ad id cumulat, ex quibus euiden-
ter colligitur, equites, & leuem armaturam, semper veluti duo inter se diuersa
enunciari. Atqui in Equitatu Romano nostræ Columnæ, cò magis inaniter
leuis armatura indicatur, quò nulla grauior adest, quæ ostendi, & ab hâc distin-
gui meritò possit. Et si leuis ista vocatur, quæ galeâ, thorace, hastâ, (ob
fragilitatem omissâ) & gladio munitur; dicant amabò quodnam armorum
genus legionario, seu prætoriano equitatui tribui debeat, quo ei motus & actio
relinquatur; ne alias, hasce equestris copias *acciendis ictibus impenetrabiles,*
inferendis inhabiles concipere cogamur, vt Gallorum Crupellarios fuisse osten-
dit Tacitus Annal. lib. III.

Quemadmodum igitur non meliora silentio fuisse ea, quæ Neotericus
in Ciaconum congesſit, primâ huius capitî parte, ni fallor, ostendi;
ita hâc postremâ, ipsis perperam in eundem prolatis, peius
adhuc fuisse silentium eorum, quæ in illum animaduerti
ex susceptâ correctione debebant, nouo culpæ
genere probare sum conatus. Quid multa?
ab ultimo repetens omnia, quæ hac-
tus in hoc Ciacono-mastige,
obseruaui, dicam, vereri
me quidem ne verba
illa Iosephi in
Appionem
initio
lib. II. mutato nomine ipfi accommodentur;
Horum quæ ab ipso conscripta sunt, alia
similia quidem sunt dictis aliorum,
alia valde frigida, plurima
verò, quandam tantum-
modo detractionem
habentia.

CAPVT IV.

De coniectaneis, & in vtramque partem
disputabilibus.

ACTENVS animum Censoris sumpsimus, licet oneri imparis, & non legitimis suffragijs electi, sed in munus irrepentes: nunc paulisper censoria virgâ depositâ, disceptantis, non redarguentis officium exequar; eò magis ex animi sententiâ, quod, *in studijs, homines magis timorem quam fiduciam decere cum Cæcilio sentiam, & meæ inscitiae conuenientiùs ducam, discere, quam docere; doctiorem præsertim, & in quo licet paucula quædam carpserim, multa inesse fateor quæ admirer, & (si quid meæ laudes conferre possunt) vniuersim laudatum, non illibenter collaudem.*

Quidlibet audendi potestatem picturæ attributam, & statuariæ geminæ germanæ arti competere, nemo non fatebitur. Ut igitur pictores, plerumque in adulationem proni, obiecta ad maiorem speciem & elegantiam componunt; ita nostrum artificem, Vallum, Aras, Tribunal è cespite reddere dignatum, ea è quadrato lapide splendide extructa, licentiâ Horatianâ usum, nobis descripsiisse aio. Verè equidem, non minus quam docet, Expositores ad num. 96. Castra militaria, mansurum in modum posita, varijs postea Oppidis originem dedisse monuerunt, aduertitque nuper Io. Freinsheimius ad Q. Curt. lib. IV. cap. VII. num. 2.; sed nostræ hæ castrametationes non erant in diuturnitatem temporis protractæ, sed subitario operc à legionibus transeuntibus excitatae, in quibus propterea non erat operæ pretium marmora ad muros, & ad Tribunal secare & aggerere; cum potius Castra, è disciplina horum præcisè temporum, de quâ Joseph, illius æui author, lib. III. Aλώς. testatur, destrui solita essent procedente aliorum exercitu, *Castra verò (inquit ille) incendunt, eò quod sibi alia munire facile sit, & ne quando hostibus eadem usui sint.* Ita mecum distinguit Lazius lib. IV. cap. III. Tot autem statua permanentia, exercitus habere non potuit, cum non plusquam ter in primâ expeditione hybernauerit, vt ex serie historiæ Cap. vlt. demonstrabimus. Nam cum Traianus tertio suo consulatu Plinium à Kal. Septembris suffecerit, & cius gratiarum actioni paullò ante ex Germaniâ redux præsens fuerit iam ingruente hyeme; non nisi primo vere, hoc est inito Cos. IV. ad Bellum Dacicum proficiisci debuit, quod ipso initi V. consulatus anno, vel fortasse ad finem antecedentis, expletum credimus, ne nimium hanc primam expeditionem producendo, secundam, quâ debellatum fuit,

corri-

corripiamus; ut fusiū dicto Cap. vltimo prosequemur. Quidquid, inquam, de alijs castrametationibus dubitari posset; (inter quas non negauerim aliquas cœmentario opere conspici, qualis est illa num. 167. vbi materia, cœdente lapicidâ, & calx commixta cernitur, & hybernacula sorsan significabit) certè hæ priores non potuerunt ad hybernandum construi; sed dum exercitus ducebatur in hostem, disciplinæ caussâ excitabantur; & cur toties multiplicata fuerint, rationem iam assignauimus. Indicia quoque huius rei, scalptor ipse reliquit, nam hic ostendit milites sudes comportasse, illic fossam percussisse, ibi ligna dedolasse, & alibi grandioribus veluti pistillis contudisse, & solidasse; quæ muro cespititio, non autem lapideo conueniunt. Observetur insuper, vbiique pinnas & ceruos (licet quadrato & tanquam sub asciâ perfecto opere) vallum superextare. Itaut non immerito credere possimus, (quod iam dixi) venustatis gratiâ murum lapideum fuisse effectum, cùm cespites inter se compositi & substructi secundum imperatam & sollemnem mensuram, sesquipedis in longum, pedis in latum, & semis in altum, (vt habetur apud Vegetium lib. III. cap. VIII.) quandam muri formam, non hisce absimilem, referant. Et ex hâc forsan similitudine, factum est, ut authores vnum pro alio acceperint; nam Plutarchus in Crasso, vallum CCC. stadiorum, ad claudendum Spartacum in Bructio angulo, & cherronefo prope Rhegium, *murum* vocavit; *magnum id opus & difficile*, præter omnium opinionem, modico temporis spatio perfecit, fossâ à mari ad mare perductâ, longitudine CCC. stadiorum, latitudine & profunditate XV. pedum; eique fossæ, miræ altitudinis roborisque murum imposuit: hunc tamen non murum sed vallum agnouit Appianus Ciuil. lib. I. Sic pariter Xiphilinus ex Dione lib. LXXVI. loquens de Mæatis Britanniæ populis, ait, *Incolunt iuxta eum murum qui Insulam in duas partes diuidit*: idemque habet Spartanus in Seuero, *Britanniam muro per transuersam Insulam ducto, utrumque ad finem Oceani munivit*; cuius verba Victor transcriptis. Eutropius contrâ lib. VIII. *vallum* hoc disertè vocat, per CXXXII. M., passuum à mari ad mare deductum, idemque habet Cassiodorus in Chronicô: & acriter vallum non murum fuisse, contendit Beda, magni in re præsertim domesticâ nominis author, Histor. lib. I. ita inquiens, *Seuerus receptam partem Insulae, à ceteris indomitis gentibus non muro (ut quidam existimant) sed vallo distinguendam putauit; murus etenim de lapidibus, vallum verò, quo ad repellendam vim hostium Castra muniantur, fit de cespitibus; quibus circumcisus, è terrâ velut murus extruitur, altus supra terram, itaut inante sit fossa, de quâ lenati sunt cespites, supra quam sudes de lignis fortissimis præfiguntur*. Itaque Seuerus magnam fossam, firmissimumque vallum, crebris insuper turribus communictum, à mari ad mare duxit. Si ergo quod plures de muro expressè testantur, alijs de vallo accipiendum probant: facilius hic, vbi signa valli plura videmus, & exercitum transiuntem temporanea tantum statuua habuisse res ipsa suadet, interpretabimur, tam Castra, quam Tribunalia, & quandoque ipsas Aras è cespite constitisse. De Castris, quod è terrâ fuerint, res est in promptu; vbiique enim apud authores de vallo, fossâ, & cespite fit mentio, &

A Virgilius munitionem nouæ Troiæ in litore Laurenti èxcitatæ referens lib. VII. ita ait,

primasque in littore sedes,

Castrorum in morem, pinnis atque aggere cingit:

itaut, *militare sepimentum*, hoc quod fossâ & terreo aggere componitur; propriè & *xat' εξοχήν* vocet Varro de Re Rust. lib. I. cap. XV. De Tribunali,

B mittam locum Taciti lib. I. Annal. *vñā tres aquilas, & signa cohortium locant,* simul congerunt cespites, extruunt Tribunal, quò magis conspicua sedes foret; quia doctissimo viro placet, (cui assentior) non ad ascensionem Imperatoris, sed ad signa locanda suggestum illud erexit. Misso, inquam, Tacito, adest pro nostrâ sententiâ Dio lib. LXII. siue eius compilator Xiphilinus, *in Tribunal factum ex terrâ palustri more Romano concendit*: Plutarchus in Pompeio, *Tribunal nullum erat, neque adhuc militari more, magnis cespitibus inuicem impositis, suggestum excitauerant*: Vopiscus in Taciti Vitâ de inauguratione Probi, deinde concursus, *& cespititium Tribunal, appellatusque Imperator*: Ammianus lib. XXIII. de concione habitâ à Iuliano post Euphratis transitum, *quum centuriæ omnes & cohortes & manipuli conuenissent, ipse aggere glebali assistens, coronâque celsarum circundatus potestatum, tertia ore sereno differuit: & loco omnium*

D Plinius de more ipsius nostri Traiani in Panegyr. num. DCXXXV. *Tribunal viridi cespite extructum, nec fascium tantum, sed pilorum signorumque honore circundatum*: Inter Poëtas verò Lucan. lib. V.

sterit aggere fulti

Cespitis, intrepidus vultu,

Statius similiter lib. V. Sylu. II. vers. 144.

E *Hic suetus dare iura pater, huc cespite turmas
Affari.*

Et Prudentius in Pug. Concord.

*Extruitur mediâ Castrorum sede Tribunal,
paucisque post versibus,*

confidunt aggerè summo

Conspicuae.

F Aræ etiam è terrâ effangi poterant, nam videmus Hyginum æquè de ijs ac de alijs constructionibus loqui, eodem enim pacto statui Tribunal dixit, ac *Aras institui*. Quin antiquitus apud Hebræos, à quorum veriori cultu omnis in gentes dimanauit supersticio, cespititiæ primùm Aræ attolli iussæ sunt Exod. XX. 14. quarum usum Ethnicos retinuisse scimus, vt ex Pausaniâ in Eliac. Prior. Ara

G Dydimis luto ex victimarum sanguine subacto, aliæque plurimæ ex earundem victimarum cineribus compactæ commemorantur. Id genus fuisset *Rudēs*, quos idem Pausanias vocavit, *Focos* in Atticâ, & *Sylvestres* Statij V. Theb. *Aras*, & *semidoctas villici manu structas*, *Rusticas* Martialis lib. IX. Epigr. XLVII. ac lib. X. Epig. XCII. siue *TEMPORALES ARAS*, de quibus ter mētio habetur in Fragm. Inscript. Fratrum Arualium apud Gruterum pag. CXX. dicere

dicere possumus: eoque magis, quia expressè de Aris cespitijs Capitolinus in Maxim. & Balb. loquitur, *Hecatombe autem tale sacrificium est; centum Arae uno in loco cespitiæ extruuntur;* idemque habet Trebellius in Claud. Id verò obseruatum in Castris, prout res & casus postulabat, verosimile est; quia si usquam alibi, decebat ibi veterem sequi morem, secundùm quem, *apud priscos. illos Quirites,* vt ait Tertullianus in Apologet. *pauperes ritus,* & nulla Capitolia certantia cælo, sed temeraria de cespite Altaria, & vasa adhuc Samia: nec aliò spectauit Lucanus lib. IX. Pharsalid. dum Cæsarem introduceit, qui Hectoris manibus parentaturus,

Erexit subitas congestu cespitis aras,
seu Silius Italicus lib. XVI.

Et simuî extructis cespes surrexerat Aris,
Victimaque admotæ stabant subiecta bipenni.
aut Iuuenalis Satyr. XII.

Natali, Coruine, die mihi dulcior hæc lux,
Quâ festus promissa Deis animalia cespes
Expectat.

sue denique Ouidius Metamorph. lib. XV.

viridiisque è cespite factas,
Placat odoratis herbosas ignibus Aras.

Vnde Stuchius de Sacr. Gentil. fol. LXIII. i. Aram dictam autumat per syneresin, quasi ægæa, quia antiquitus ex terrâ, seu cespite confici erat solita.

Genuinam Pontis super Danubio descriptionem Columnam ostendere num. 260. dubitat Nouitius Interpres, quia hunc pilis tantum marmoreis suffultum, cæterà è ligno compactum; illum, prout à Xiphilino explicatur, totum lapideum fuisse tradit. Ego tamen potius si illum lapideum viderem, adhuc ligneum crederem, vt de Vallo & Tribunali nuper dixi; quād dum ligneum apertè se nobis exhibet, illum Gorgoneo intuitu in lapidem vertam. Moueor itaque rei evidentiâ, & ipsius sculpturæ inspectione; eo præsertim argumento, quòd duī ea quæ ex cespite aggesta dixi, tamen tanquam ex quadrato marmore fabrefacta video; vero haud mihi simile est, quòd opus adeò magnificum, & vix vlli alteri huius generis æquandum, artifex extenuasset, & ad viliorē materiem reduxisset; contrà quād Constantinus fecit, qui Pontem hunc super Danubio, expeditionis aduersus Sarmatas & Gotthos monumentum, (de quâ extat nummus SARMATIA DEVICTA 17. apud Angelonium in Constant.) quamuis suo æuo arcubus etiam ligneis carentem, lapideis instructum, spretâ, vt ait ille, *conscientiâ dum famæ consulit, numismate figurauit apud Eriz.* fol. DCCLXXII.

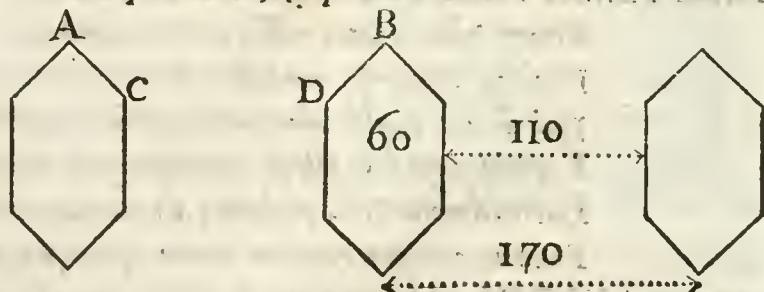
Tantumque abest, vt textus Xiphilini repugnet, & totum marmoreum Pontem fuisse conuincat; vt potius meæ opinioni fauere videatur. Nam, dum primò Pontem lapideum factum dicit; si totum intellectisset, minùs propriè loquutus infrâ fuisse, subiungendo, pilas fuisse è lapide quadrato: propriè autem

A autem lapideum nuncupauit, quamuis supernè ligneus fuerit, ad differentiam verè sublicij, & sumptâ denominatione à parte magis præcipuâ, & cum fluminis impetu, ac glaciei irruptione assiduè luctante. Tum maximè, quia dum resert destructionem Pontis ab Hadriano factam, ne Barbari, oppressis custodibus Pontis, in Mysiam facile transirent, vtitur his verbis ἀφῆλε τὴν επιπολῆν κατασκευήν, abstulit summitatis, sine superioris partis structuram, quasi diuerso constructionis genere, eoque appositio & amouibili, pars superior inferiori coaluerit. Rursus, si Xiphilinus adeò immoratur in celebrandâ pilarum strukturâ; non minori encomio arcus prosequi debuisset, qui ob vastam pilarum inter se distantiam CLXX. pedum, non minoris admirationis, ac pilæ ipsæ esse potuissent; & propterea dum de his non loquitur, credibiliùs est, eos non adfuisse, nisi vt Columnâ repræsentat: contentari enim, &, vt sic loquar, saturari potuit gloria Traiani solâ pilarum constructione, per quam, magnificum, & saepius (vt Ammianus scriptum reliquit lib. XXIV.) conceptum yotum satîs impleuit, sic Pontibus Istrum superem; Darijque Regum superbissimi, qui pelago ipsi compedes iniecit, hunc tamen Istrum (vt credit Arrianus de Exp. Alex. lib. V.) non nisi Ponte super scaphis constructo domuit, longè magnificentiam antecessit.

B Modica adhuc visa fuit Lipsio Pontis huius immanis & vix credibilis magnitudo, qui pilarum inter se CLXX. pedum distantiam, non centralem ex A in B, vt in subiecto schemate, sed in intercolumnio (vt sic dicam) & ex C in D metiendam his verbis putauit lib. III. de Magnit. Rom. cap. XIII.

C Atqui descriptio ista viginti pilarum, quæ sexaginta pedes latè sint, quarum fornices centum septuaginta: quid efficit & colligit, nisi fluuij latitudinem quattuor mille septingentorum septuaginta fuisse? id est paullò minus unius milliaris. En ut vicies sumptâ pilarum crassitie resultant ped. 1200., rursusque multiplicato semel & vicies spatio ped. 170., quod intercapedini fornicum Lipsius tribuit, fiunt alij ped. 3570., hoc est in totum passus 954. paullò minus unius milliaris.

D Atqui ex nostrâ supputatione, duobus circiter stadijs, nempe totâ viginti pilarum crassitie, longitudo Pontis decrescit. Et ne temere tantum virum corripere me credant; ultra proprietatem locutionis, & solitam in omnibus artibus, atque in architecturâ præsertim, superabundantium verborum parsimoniam; quâ, iuxta nostrum intelligendi modum, describendæ Pontis longitudini vnicâ tantum operatione fit satîs: egregiè fauet nostræ huiç sententiæ pictura Pontis, exactè cum marmore consentiens. Nam si quis LX. pedes crassitiei pilarum impetratur, itemque latus internum alterius ex pilis, pedibus CX. ab opposito, & pa-

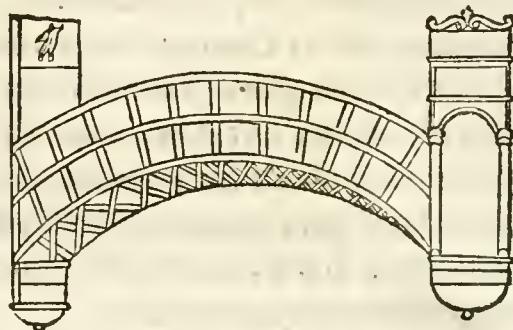
E nibus artibus, atque in architecturâ præsertim, superabundantium verborum parsimoniam; quâ, iuxta nostrum intelligendi modum, describendæ Pontis longitudini vnicâ tantum operatione fit satîs: egregiè fauet nostræ huiç sententiæ pictura Pontis, exactè cum marmore consentiens. Nam si quis LX. pedes crassitiei pilarum impetratur, itemque latus internum alterius ex pilis, pedibus CX. ab opposito, & pa-

rallelo latere semotum collocet , vt in schemate , ipsissimam illius Pontis proportionem habebit , & distantiam ped. 170. , centralem esse nobiscum fatebitur . Verba autem illa , *fornicibus coniunctæ* , siue ut textus habet ἀγαθούσινος μηνὸς ἀψιδιbus coadūctis , sunt indifferentia ad significandum forniciem lapideum , ac curuaturam ligneam ; cum æquè propriè dicatur *apsi* : ligneus ille circulus rotam ambiens , in quo radij figuntur . Accedit huic conjecturæ stabiliendæ , obseruatio numismatum , quæ ligneam huius Pontis supernam contignationem exhibent , prout solidam quodammodo inferiorem partem . Id præcipuè videre est in nummo XXVI . Traiani per Aeneam Vicum delineato , cui simillimos alios duos vidi in Museo Christinæ Augustæ Suecorum Reginæ ; in quibus omnibus , peculiari distinctione , trabes transuersæ inferiores ipsius forniciis in hanc speciem dispositæ apparent . Difficultatem primâ fronte mihi iniecit Procopij locus lib . IV . de Ædificiis Iustinianis , ubi tradit nauigationem Danubij impediri ob rudera & fundamenta Pontis : sed de ruderibus ipsarum pilarm intelligi poterit , consideratâ earum mole & elatione , ac quantum tam longi temporis tractu (intercesserant enim ferè CDL. anni inter tempora Traiani & Procopij) potuerunt ex adiatis stirpibus & gelicidijs faticere , & laxari , atque alueum impedire .

Subit hinc mirari de tertiatâ dimensione pilarm à Xiphilino omisiâ , nec ab ullo quem viderim nedum cogitatâ , ne dicam requisitâ . Credamus enim pilas habuisse altitudinem pedum CL. , latitudinem LX. , at longitudinem earum quamnam esse dicemus ? Istud oculis aptius , quam mente prædiscere nos debuisse , quis ignorat ? nec secus præsentiam , atque (vt sic loquar) faciem loci desiderat alia dijudicatio , num pilæ XX. fuerint ut Xiphilinus ait , & ex eo forsitan Tzetzes Variar . Histor . Chiliad . II . vers . 67 .

Εἴχετο λίθοι σερεάπι τεξάγωνοι μενάλαι ,
Πλάτος ἐξηγούτα ποδῶν , οὐ δέ υψός , πλὴν θεμέθλων ,
Ποδῶν ως ἔχειτον εἰσὶ τενήροντα λαχῆτα .
Viginti lapides solidi quadranguli magni ,
Latitudinem LX. pedum , altitudinem vero , præter fundamenta ,
Pedum circiter centum erant quinquaginta sortiti .

num vero XXXIV . ut Iouius lib . XXXX . suæ Historiæ constanter asserit ; sed tamen , dum etiam in id incumbimus , & succedaneam operam à docto & bonarum artium studiose viro haud procul à Pontis ruinis commorante expectamus ; diuinare ut incœpimus & hinc non pudeat . Utque architeconice seruetur , & simul quam minimum , opus alias ingens & vastum , in longum excrescat , pilas quadratas constituo , additis hinc inde frontibus , quas vocant , aut cuneis ad angulum rectum ; (vt Palladius faciendum docet lib . III . cap . X . & in pluribus antiqui operis Pontibus obseruare licet) iam pilæ in longitudinem dupli-

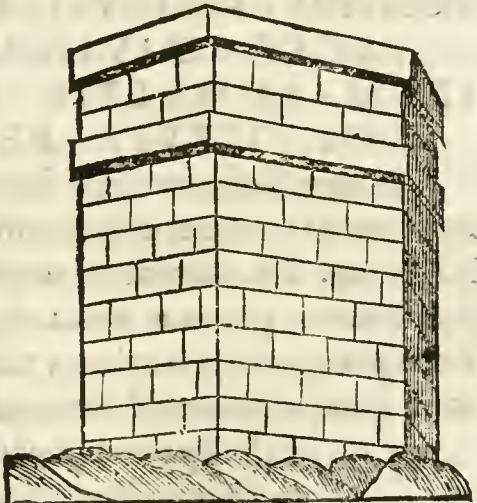
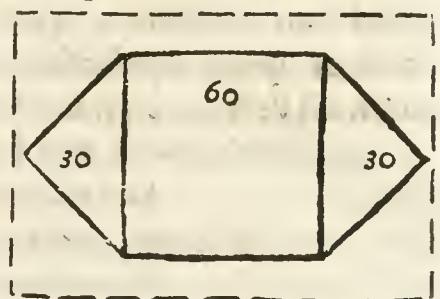

- A duplicabuntur ad pedes CXX. vt in supposito schemate patet: vnde opportunè idem Tzetzes vers. 91. rationem constructionis huius Pontis ex Xiphilino explicans, æqualis longitudinis pedum CXX. & LXXX. pedum latitudinis capsam fuisse ait, in quâ fundamenta Pontis iacta fuerunt; nempe vt capacior ista area, quam lineolis interruptis notauiimus, stereobatæ vim habeat; firmioraque sint inferiora superioribus, vt ratio exposcit, monetque Vitruvius lib. III. cap. III.

Λέγων Θν Απολλόδωρον τὸν Ισηγον γεφυρῶντα,
Κιβώτιον τεχίναντα περὶ προθεμελιώσκει,
Μῆκος ποδῶν μὴν ἐκαθέν καὶ ἀντιστούτοις;
Eis ταλάτῃ δὲ σύδονηντα.

Dicens Apollodorum Istrum ponte iungisse,
Arculamque fabricasse ad iacienda fundamenta,
Longitudine quidem pedum centum, & viginti amplius,
Latitudine verò octoginta.

- Nec præterea putent, temerè à me cuneos hosce induci; nam quamuis pictor quadrangulas (vt Tzetzes versibus primò adductis) pilas ostenderit, & cuneos reddere omiserit in nouis typis, quod pluries dolendum; in Columnæ Ponte, & quidem in parte inferiori, ne de superiori & flumini obuersante dubitemus, assabré, & hoc pacto effigiantur. Adiectam etiam duplē fasciam obseruo, & pro argumento ad excludendos lapideos arcus assumo; quia iuxta rectam ædificandi rationem, sub arcubus non nisi simplices fascias ubique vide-re est; & mendosa prorsus foret hæc fasciæ duplicatio in lapideo opere, quæ aliæ mirè ligneo conuenit, dum inferior, ad ornatum, superior ad fulciendos inclinatorum laterum cuneos aliquantulum prominet, & opus ipsum pilarum crassissimum paucamento tegit, protegitque. Ut denique mensura illa rerum optima, iuxta Pythagoræ symbolum; etiam in latitudine viæ, siue supremi tabulati seruetur, eaquæ à superfluâ LX. pedum amplitudine in aliquam arctiorem redigatur; credibile est, fornices non totam pilarum crassitatem impleuisse, sed spatio hinc inde relieto, viam quadraginta circiter pedum constituisse. Sicque Angelonium, tanquam de re sibi certâ asseruisse video in Traiano fol. CVIII. 10. licet nesciam vnde nam habuerit; quod tamen minimè mirum est in homine; illo, cui multa authoritas plerumque pro eruditione inest, cuique, vt ait Plautus, *verba sunt sine penu*. A cæteris si quæ adhuc dubijs occurrant, expediam me cum Procopio, qui ingenuè ait, *Quomodo Pontem hunc exstruxit, mihi plane*

cura non sit, expendat autem Apollodorus Damascenus, totius operis præcipuus artifex.
Illud non omittam, quod incepè Tristanus in Traiano fol. CCCXCVII.
laudem operis Apollodoro detrahit, ut eam Iulio Laceri attribuat: quattuor
enim illi versus epigrammatis, per quos Procopium vanitatis redarguit,

*Ingentem vastâ Pontem qui mole peregit,
Sacra litaturo fecit honore Lacer:
Pontem, perpetui mansurum in secula mundi,
Fecit diuinâ nobilis arte Lacer:*

& tam huic, quam Tzetzæ contradicit, illum de pudendâ veri indiligentia
redargunt; nam si integrum perquisiuisset, de alio Ponte ad Tagum, duobus
post hunc ad Danubium annis extructo ex collatâ stipe Municipiorum Lusita-
niæ, loqui reperisset; vt patet apud Gruterum pag. CLXII. 1. 2. 3., ex quo
integrum dodecasticon hic transtulimus.

TEMPLVM · IN · RVPE · TAGI · SVPERIS · ET · CAESARE · PLENVM
ARS · VBI · MATERIA · VINCITVR · IPSA · SVA
QVIS · QVALI · DEDERIT · VOTO · FORTASSE · REQVIRET
CVRA · VIATORVM · QVOS · NOVA · FAMA · IVVAT
INGENTEM · VASTA · PONTEM · QVOD · MOLE · PEREGIT
SACRA · LITATVRO · FECIT · HONORE · LACER ·
QVI · PONTEM · FECIT · LACER · ET · NOVA · TEMPLA · DICAVIT
ILLIC · SE · SOLV VOTA · LITANT
PONTEM · PERPETVI · MANSVRVM · IN · SÈCVLA · MVNDI
FECIT · DIVINA · NOBILIS · ARTE · LACER
IDEM · ROMVLEIS · TEMPLVM · CVM · CAESARE · DIVIS
CONSTITVIT · FELIX · VTRAQVE · CAVSA · SACRI

Cinctum Gabinum, qui Sacerdotibus conceditur num. 68., malim magi-
stratum & virorum militarium proprium dici, cum Turnebo Aduersar. lib.
XXII. cap. XX. Sacerdotes enim Romani potius ex Etruriâ, matre & genitrice
superstitutionis, (vt eam vocat Arnobius Adu. Gent. lib. I.) & Cæretanorum;
sacris præcipue operantium, vicinâ, & ritus & habitus sumpserunt. Admissâ
enim quoque historiolâ Seruij ad illud VII. Æneid.

*Ipse Quirinali trabeâ, Cinctuque Gabino
Insignis, reserat stridentia limina Consul,*

quod Ciues Gabini subito ab hostibus dum sacra fäcerent inuasi, togis sublati
ne impedimento essent, ita ab aris ad bella profeeti sunt; nihil hoc facit ad ha-
bitum Sacerdotum. Imò illud Seruij, de togâ sic in tergum reiectâ, vt vna eius
lacinia reuocata hominem cingeret, minimè trahi valet ad hanc quam vide-
mus Sacerdotum vestem: nam siue à parte anteriori, (prout fol. VII. primus
sinistrorum) siue posticâ (vt fol. XXXVII. postremus dextrorum) illos inspi-
cias, nullum togæ siuum reuocatum videbis, sed simplicem vestem laxam
manicatam & talarem, cinctu breuiorem redditam, tanquam sursum attractam,
dum pars superior inferiori circumquaque superimponitur; id quod Theocriti
versus

A versus explicare videntur Idil. XXVI. Bacchus graphicè representantes ad Pentheum persequendum altè succinctas.

Πενθέσ μδὺ φθύγεν πεφοεημάρτ, αἵδ' ἐδίωκον,
Πέτωλος ἔκ ζωσῆρες ἐπ' ίγρυν ανερύσασαι,
Pentheus quidem fugiebat expauefactus; at illæ persequebantur;
Longas vestes à cingulo ad poplites trahentes.

B nec aliter apud veteres Scriptores reperio. Quin potius in Cinctu Gabino vetus Persij Interpres ad illud Sat. V. vers. 31. [Succintis laribus], dexterum humerum (contrà àc hīc videmus) nudum repræsentat, sic locum explicans, quia Gabino habitu Cinctu que Dij Penates formabantur, obuoluti togâ super humerum sinistrum, dextro nudo: Et ipse Seruius ad lib. V. Æneid. vers. 755. alium ritum Sabinum (Gabinum fortasse dicendum) paullò à recensito dissimilem ita explicat [Vrbem designat aratro] quem Cato in originibus dicit morem fuisse; condituri enim Ciuitatem, taurum in dexterâ, vaccam intrinsecùs iungebant, & cincti rite Sabino, id est togæ parte caput velati, parte succincti, tenebant stituam incuruam, ut glebae omnes intrinsecùs caderent. Video certè Prudentium aliud sentire, dum in historiâ Romani martyris, sumnum Sacerdotem, taurobolio (vt ex insanâ illâ superstitione loquar cum lapide apud Gruterum pag. XXVIII. 2.) in æternum renatum, deridens, de eo canit,

Cinctu Gabino sericam fultus togam;

Sed vel ille habitus alius fuit ab hoc quem in Columnâ descriptum videmus, & Gabinum fuisse non assentimur; vel Prudentius potuit formulam Virgilianam vti Poëta, non veritatem sectari: idemque dixerim de Lucano lib. I. Pharsal. vers. 596.

E Turba minor rite graditur succincta Gabino.

nam ipse Virgilius, non Sacerdotis, sed ducis indumentum expressum voluit. Et quidem Consuli bellum indicenti hic Cinctus, siue se præcingendi modus, maximè conueniebat, quò pacificus Ciuitatis status per assumptionem militaris habitus non turbaretur; & rursus militare hoc munus non prorsus togato habitu, sed extempore in militarem conuerso perageretur. Sicque apud Liuium lib. V. Caius Dorsuo vir militaris, non vti Sacerdos, sed vt gentilis Fabiæ Gentis, & iterum lib. VIII. Pub. Decius Pater Consul postquam se deuouit Bello Latino, prout erat armatus in acie Gabinum Cinctum usurpauit; quem vti deuotione, ita & habitu imitatus dicitur Bello Samnitico Decius filius lib. X. Imò ne dubitetur vni aut alteri, vel tanquam Sacerdoti, vel tanquam Auguri, aut Pontifici competiisse; rem toti exercitui communem, docet nos Festus, siue eius Epitomator Paullus Diaconus, Procincta classis dicebatur cum exercitus cinctus erat Gabino Cinctu confestim pugnaturus: quod & alibi explicauerat in verbo Endoprocincta, procinctos, quasi præcinctos atque expeditos, nam apud antiquos togis incincti pugnasse dicuntur.

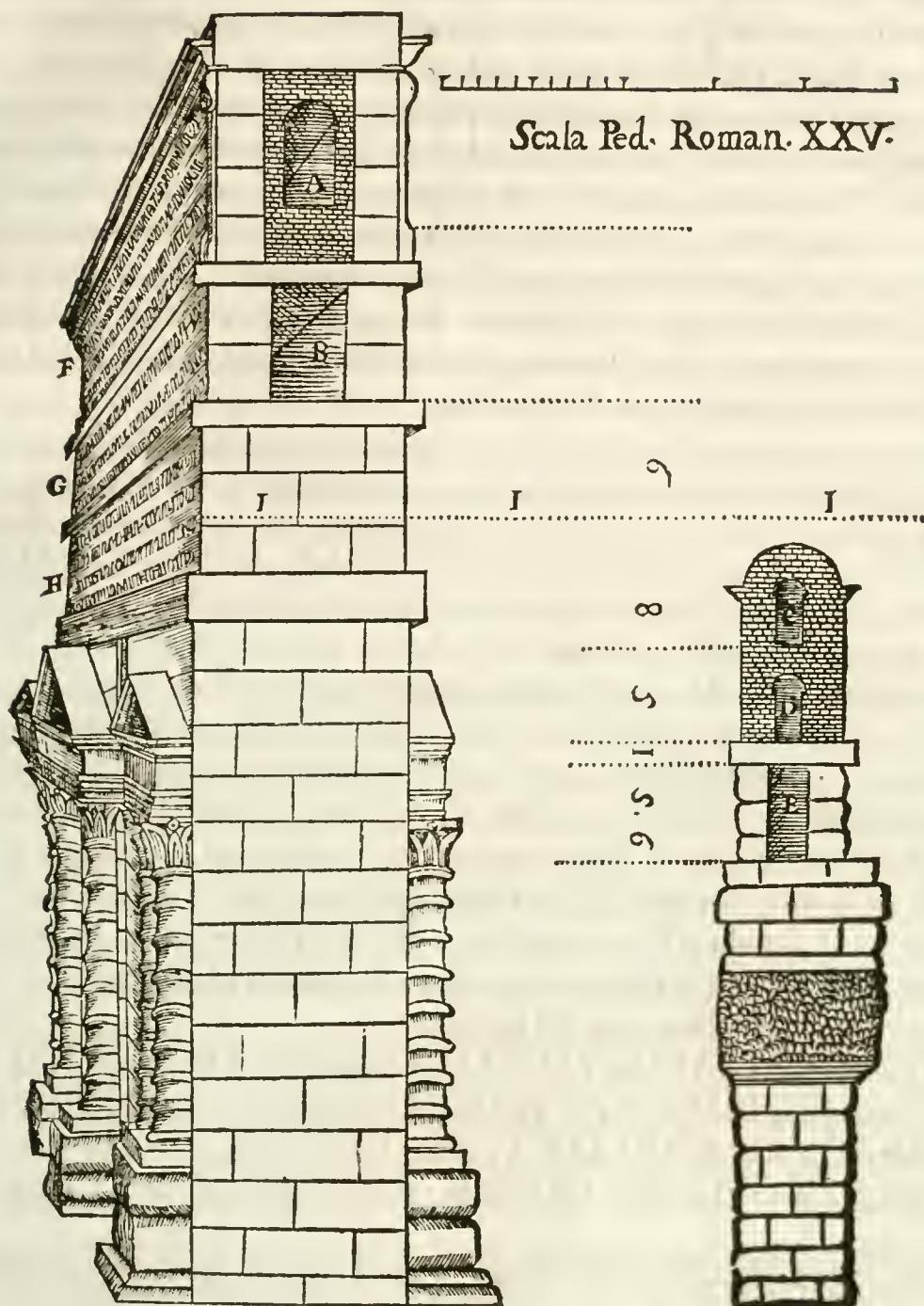
Idemque probat celebre Cenotaphium Lucij Cæsar is nuper à V. C. P. Henrico Noris illustratum, in quo Cinctus Gabinus, siue vt ibi dicitur CABINVS non

non iam Pontificibus aut Sacerdotibus, sed ijs QVI PRIVATIM VELINT A MANIBVS EIVS INFERIAS MITTERE iniungitur; id quod nescio quā ratione ad DVVM VIROS pag. 407. in Explicatione restrictum fuerit, dum vt alibi toti exercitui, ita hīc cunctis ē populo usurpari licuisse Cinctum istum. Gabinum probare volumus, nec demum in sacrificolis nostri num. 68. expressum, aut ipsis tantū conuenisse contendimus.

Album adjicio calculum opinioni (quamuis nutanti) quōd simulachrum illud num. 162. numinis in modum velamento circa caput expanso, Dianam referat; eandemque iterum repræsentari num. 318., non autem Solem, vt ibi notatur, plerumque, prout in nummo huiusmet Traiani 3. apud Angelonium, nudum effigi solitum: Cultui enim huius numinis addictum Traianum videsmus in marmore Arcus Constantini, (cuius maiorem, melioremque partem ad Traianum pertinuisse, notissimum est) in quo Diana sacrificium instaurat, tanquam venationis studiosissimus, qualem eum testatur Plinius in Paneg. num. 940. Potuit igitur primū Diana suæ vota pro victoriâ concepisse; & demum postquam debellatum fuerat, victoriam illi acceptam referre: id quod artifex utraque expressione designauit.

Difficiliorem modò quæstionem aggredior, de Trophæis, hactenus pro Marianis habitis, & à Neoterico fol. 118. & 119. in Traiani honorem deriuatis. Argumenta ergo ipsius primò examinemus, & deinde aliorum authorum opinionem, ac Populi Romani vocem & consensum, publicis monumentis contestatum, substinere, & si opus fuerit substruere conemur; vel faltem, rem, vt non pauci fecerunt, inter quos P. Donatus lib. III. cap. X. de Vrbe Româ, in medium relinquamus. Ait Neotericus, ideo se arbitrari hæc Trophæa Traiani fuisse, quia collocata fuerant ad ornatum Castelli Aquæ Marciæ ab eodem Imperatore restitutæ & auctæ, testemque adducit Frontinum in lib. de Aquæd. Sed probare opus esset, Castellum ipsum fuisse à Traiano excitatum vel exornatum; nam Frontinus testis citatus, negabit se hoc dixisse, nisi hebetibus auribus, & surdâ mente excipiatur; at solum num. 74. Indicis M. S. marginalis Millini, non iam ope ipsius; sed potius Neruæ, Marciam à Cœlio monte in Auentinum usque perductam, seu verius redditam fuisse, vt ibi dicitur, & euidentissimum fit quoque ex superioribus; & signanter num. 63. disertis verbis ait, Cœlium & Auentinum, prius quam Claudia perduceretur, quod idem est atque ante Traianum genitum, ne dicam ante adoptatum à Neruâ, Marciam, & Iuliâ usq;.

Vt tamen id se nobis probare vñquam posse animum despondeat; aurem illi vellamus, & rem, sibi nouam quidem, sed certissimam regeramus; Castellum nempe illud non potuisse Marciæ inseruire, cuius libram ultra XXV. pedes superare dignoscitur. Hoc vt palam fiat, subiectum schema omnium quinque Aquarum quæ dupli opere arcuato ad Vrbem perducebantur, prout hodie apud Portam quam Maiorem vocant conspiciuntur, ex meo de Aquæductibus libello exscriptum apposui.

Scala Ped. Roman. XXV.

- A Specus Aqua Anienis Noue
- B Specus Aqua Claudio
- C Specus Aqua Iulia
- D Specus Aqua Tepule
- E Specus Aqua Marciae
- F Locus inscriptionis TI. CLAVDII
- G Locus inscriptionis VESPASIANI
- H Locus inscriptionis TITI
- I Libra recentis Aqua Sixtinæ, siue Felicis

Nomina

Nomina earundem, secundum vniuscuiusque elationem ex Frontino num. 25. A petere possumus, *Altissimus* (ait ille) *Anio est Nonus*, proxima *Claudia*, tertium locum tenet *Iulia*, quartum *Tepula*, debinc *Martia*, quæ à capite etiam *Claudia* libram aquat: sed veteres humiliore directurâ perduxerunt, siue nondum subtili exploratâ arte librandi, seu quia ex industria infra terram Aquas mergebant, ne facile ab hostibus interciperentur, cum frequentia adhuc contra Italicos bella garentur. Occurrento autem obiectioni quæ ex textu Frontini parum emendato (vt in pluribus necessariò fatendum est) nobis fieri posset; lapides ipsos in eandem sententiam loquentes inducamus. Et quidem de Claudiâ & Aniene per altiores arcus delatis, ita habet inscriptio inter duas supremas fascias ex vtrâque parte, locis huiusmodi litera F signatis.

TI·CLAVDIVS·DRVSI·F·CAISAR·AVGVSTVS·GERMANICVS·PONTIF·MAXIM
TRIBVNICA·POTESTATE·XII·COS·V·IMPERATOR·XXII·PATER·PATRIAE
AQVAS·CLAVDIAM·EX·FONTIBVS·QVI·VOCALEANTVR·CAERULEVS·ET·CVRTIUS·A·MILLARIO·XXXV
ITEM·ANIENEM·NOVAM·A·MILLARIO·LXII·SVA·IMPENSA·IN·VRBEM·PERDVCENDAS·CVRAVIT

De Marciâ quæ ex Frontino alias duas deferebat, ibi num. 27. A Piscinis in eosdem Arcus recipiuntur, summus ijs est Iuliæ, inferior Tepule, deinde Marcie: de hâc inquam Marciâ, gemina extat epigraphe super fornice, qui modò Tiburtinam efficit Portam, cuius Specum eundem esse cum antedicto prope Portam Maiorem, multipliciter demonstratur. Argumentum minimè fallax esto, eadem hic & ibi riui altitudo, pedum V. & semis, & latitudo pedum II. & S. vt ad ipsius latus dextrum Româ exeuntibus (quoniam Arcus ipse ab Aquâ Sixtinâ occupatur) ibi propè in mœnibus obseruare licet, vbi eandem insuper structuram, & lapidum seriem videbis: duo item alij Iuliæ & Tepulæ eidem impositarum Ductus qui ibidem cernuntur: & demum libræ per nos recognitæ inter vtrumque æqualitas. Ita ibi legitur,

IMP·TITVS·CAESAR·DIVI·F·VESPASIANVS·AVG·PONTIF·MAX
TRIBVNICIAE·POTESTAT·IX·IMP·XV·CENS·COS·VII·DESIGN·VIII
RIVOM·AQVAE·MARCIAE·VETVSTATE·DILAPSVM·REFECIT
ET·AQVAM·QVAE·IN·VSV·ESSE·DESIERAT·REDVXIT

IMP·CAES·M·AVRELIVS·ANTONINVS·PIVS·FELIX·AVG·PARTH·MAXIM
BRIT·MAXIMVS·PONTIFEX·MAXIMVS
AQVAM·MARCIAM·VARIIS·KASIBVS·IMPEDITAM·PVRGATO·FONTE·EXCISIS·ET·PERFORATIS
MONTIBVS·RESTITVTA·FORMA·ADQVISITO·ETIAM·FONTE·NOVO·ANTONINIANO
IN·SACRAM·VRBEM·SVAM·PERDVCENDAM·CVRAVIT

His positis: Ductus qui Aquam ad hoc Castellum deferebat, in eâdem prorsus altitudine est cum Specu Claudiæ ad Portam Maiorem, vt exactâ quantum fieri potuit, mensurâ examinauimus, & hinc profectò Grut. pag. CCLXXIV. 5. Arcum Gallieni, cuius ibi inscriptionem affert, proximum huic emissario, sic vocat, *Aqua Claudiæ*, quâm optimè statuit. Igitur impossibile est, aquam, quæ suopte ingenio in declive fertur, à Ductu Marciae pedibus XXV. S. depressiori, vt patet, in id loci vñquam scandisse, nisi machinis hydraulicis prouectam dicamus.

Quidnam

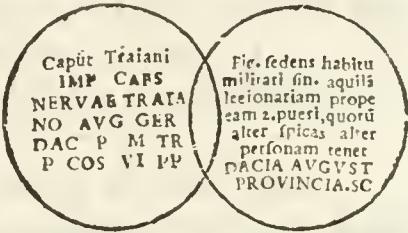
- A Quidnam verò de hoc Nymphæo sit dicendum, non est huius loci; nec longius iam ab institutâ Trophæorum Traiani oppugnatione nos digredi decet.
- B Subdit argumenti loco Neotericus, sculpturæ formam redolere prorsus Traiani tempora, & simillimam esse imaginibus huius Columnæ. Id, bonâ ipsius veniâ, planissimè nego, negabitque mecum, quisquis opus vtrumque conspexerit, nec stylo eiusdem pictoris omnino fidet, per quem assimilare in chartâ videntur, quæcunque delineanda assumit; adeò vt inter imagines Antonianæ Columnæ, siue Arcus Septimij, quæ longo interuallo à perfectioribus huius Columnæ distant, nihil interesse, ne quidem in vultuum lineamentis, ille dixerit, qui istius tabulas, non marmora ipsa contemplatus fuerit. Est enim absolutissimo operi haud parùm detrahere, Columnam cum illis Trophæis committere; nam vt eâ nihil venustiùs venustas ipsa efficere potest; ita hæc, si genij illi, summæ cassides, & pleraque alia ad libitum pictoris appositiæ auferantur, in emblematis nimium affectatè ornata, & καροζηλία verè laborantia; in operis summâ, rudia nimium, & impolita dignoscuntur: id quod signanter conspicitur in thorace cum cingulo ad lœuam Trophæi paludati, magis saeculo Constantini, & inferioribus eius Arcus, quam nostræ Columnæ figuris congruente; vt postea conqueri non debeat, si cum Martiale dicere eō gor, *Aquilisque similes facere noctuas queris.* Aliâ etiam vtitur coniecurâ; hæc scilicet Trophæa coincidere cum appositis in Columnâ num. 228. & 230. Verùm hæc quoque labare ostendit; nam similitudo in eo quod gemina sint, toties reperitur, quoties symmetria exposcit vt hinc indè ornatus sibi inuicem respondeat: in eo autem quod alterum thoracatum, alterum paludatum existat; pluribus passim conuenit, quæ non propterea Traiani dicenda sunt, vt videmus in stylobatis columnarum exteriorum eiusdem Arcus Constantini, Metam sudantem respicientium, latere pariter vtrinque exteriori; in arcâ sepulchrali infixâ parieti Hortorum Ianiculensium DD. de Lantes supra memoratâ, & alibi: è conuerso autenî Trophæa hæc Capitolina præcipuis Dacorum armis destituta sunt, nempe gladio falcato, nusquam in Trophæis quæ de hoc Bello in nummis habentur omitti solito; & speciali quâdam distinctionis notâ huic Provinciæ attributo in nummis Med. & Min. For. apud Carolum Patinum Philippi Aug. patris fol. 382. Otaciliæ Seueræ fol. 385. Philippi Iunioris fol. 387. & Æmiliani fol. 404. Deficiunt quoque Capitolina, à Trophæis Columnæ de Dacis, in labaris & draconibus eorum signis, (falsò enim dicitur, *con le medesime inseigne*) & insuper in pluribus redundant, quæ etiam in expeditionum differentiam influunt; cùm crista cassidum equinâ iubâ ornatae sint, quod nescimus, nec in Columnâ conspicimus, fuisse Dacorum proprium; paludamentum vtrumque villosum (amphimallum Plinio dictum) existat; thorax plumatus, non item hamatus dicendus, vt aliâs monui, ibi linteo, vel laneo tantum thorace suffultus, hic quadruplici segmentorum ordine conspicuus; clypei exagoni ibi inter tot armorum aceruos nusquam extantes, hic præcipuo loco affixi; & demum Provinciæ captiuæ figura hic exuberat; nec, quod plus est, Daciam significare videtur

videtur ; siue enim ex habitu Dacarum mulierum nostræ Columnæ ipsius Provinciæ habitum inuestigemus, illæ num. 165. & 178. caput velis obtendunt, hæc autem nudos capillos nodo coërcet ; siue etiam extra Columnam cum Daciâ celebris marmoris Cæsi conferamus , ea quoque , prout suæ in Columnâ mulieres , velato capite , conspicitur . Ne tamen spernere & silentio transmittere videar Neoterici coniecturam de clypeis hisce exagonis , (dicam pro eo & octagonis ex nummis XXI. & XXII.) ideo Traiani de hoc Bello Trophæis adscribendis , quia & in eius nummis ad hanc expeditionem pertinentibus cernuntur : respondere licet , (misso etiam quod Trophæis Columnæ in hoc non respondent , vt diximus) debile admodum fulcimentum hoc esse cui coniectura innitatur , (nullo alio authore succollante) quæ valeat illico antiquos & receiptos titulos abradere . Quid enim de hâc suspectâ argumentatione dicemus , si nedum alijs Imperatoribus , & ob alia Bella Trophæis , scuta hæc exagona conuenire , (nîl enim in nummis frequentiùs) sed si Trophæo C. Marij CoS.V. de Ambronibus Theutoneis Cimbrisque Germaneis triumphantis , tale propemo- dum affixum videamus ? Ita apud Goltzium in Fastis effingitur ad annum Vr. DCLII. pag. CLVIII. , non suspecto numero , quales sunt Patino quattuor illi cum C. Marij VII. CoS. imagine per ipsum allati in Suetonij Cæs. cap. XI. Itemque , eò coniectura leuior euadet , quia similes clypei , ante hoc Dacicu- visuntur inter spolia Germanici Belli , ab eodem Traiano feliciter gesti , ex quo GERMANICVS appellatus fuit ; vt in nummo IV. Æneæ Vici II. CoS. Potuerunt itaque monetarij eosdem clypcos spolijs quoque & Trophæis Dacicis immiscere semel usurpatâ licentiâ , eosque minimè scalptores sequi . Vel etiam , cùm Traianus in fine pri mæ expeditionis tam de Dacis quam de Scythis triumphauerit , vt Cassiodorus in Chron. est author ; (vnde non omnino absque authore Ciaconus num. 161. Traianum etiam de Sarmatis , Scythicâ natione , triumphasse dixit , acriter propterea à suo Aristarcho ibidem reprehensus) ideo in numismatibus ad utrumque alludendum fuit ; sepositâ ad hanc Columnam solius triumphi Dacici materiâ . Racemi autem vitium clypeis Trophæi paludati insculpti , ex quibus vini feracitatem in Daciâ argui volunt , fortasse apposita fuerunt à Cimbris , vel alijs Germanicis nationibus , ad desiderium huius liquoris , quo carebant , & cuius potiundi potissimum causâ , teste Polybiô , Italiam votis & armis petebant , vt antea gens Gallorum secerat , famâ dulcedinis frugum ; vt ait Liuius lib. V. maximeque vini nouâ tunc voluptate capta ; non verò ostentui redundantiae vini , vix credibilis in frigido climate , & montanâ , asperâque regione , tempore etiam quo meram barbariem spirabat , ac post iam excisas ibi superiori saeculo vites , suasu Bœrebistæ , qui ibi tempore Augusti rerum potiebatur , vt Strabo tradit lib. VII. : ad quod refertur illud Ouidij Eleg. XII. lib. III. Trist.

Nam procul à Getico littore vitis abest :
nec vineta fuisse inibi longè latèque postea exulta sciamus , antequam Probus Imperator citeriorem Danubij ripam Bacchi donis locupletasset : quam etiam ,
licet

- a licet magis meridionalem, parum vitibus amicam nobis demonstrat Dio, qui ibi praeftuit lib. XLIX. inquiens, *neque apud eos oleum aut vinum, nisi paucissimum nascitur*, prout etiam Herodianus lib. I. de hac ipsa Dacica regione, in qua Marcus Imp. bellum gerebat, ita eius milites loquentes facit, *Ad hæc, ripas Istri, ut omni tempore incommoda vituperabant, quæ neque pomiferos haberent frutices, & perpetuis rigoribus nubibusque obtinerentur*. Nam, quem Neotericus
- b audacter vocat vuæ botrum in suo nummo Daciæ XXVII.; Occo glandem esse dubitat fol. CCII. & in alio simili sub VI. Traiani Cos. renouato, penes se existente, Comes Franciscus Mediobarbus Biragus, neque glandem neque racemum, sed distinctè personam in pueruli illius manibus agnoscit,
- c atque ita nummum descripsit, mihique exemplar exposcenti perhumaniter misit. Stat igitur contra animosum hoc Nouitij Scriptoris pronunciatum, (præter contradictiones ex ipsius dictis eratas) probabilitas, Augustum vti Marianorum partium, Trophæum quod illi erectum scimus, & nummi exhibent, vel duplex ex Cimbris & Teutonibus deuictis, vel ornatus causâ, vt suprà tetigimus, geminatum, in ornando eodem Castello, dum RIVOS AQVARVM
- d OMNIVM REFECIT (vt loquitur titulus summus dicti Arcus recentioris Portæ Tiburtinæ) inibi honorandi Marij gratiâ fixisse: Ita enim Diuus Iulius pater ex Suetonio cap. XI. *Trophæa C. Marij de Iugurtha, deque Cimbris atque Teutonis, olim à Syllâ disiecta restituit*. Stat propinquitas veteris areæ Marianorum monumentorum Æliæ domui, siue Hortis Lamianis, qui eiusdem domus locum retinuerunt. Stat denique denominatio Cimbrorum, etiamnum
- e viuentibus Marliano & Mauro loco inhærens, vt prior lib. IV. cap. XIV. alter cap. X. pag. LXXII. testatur: quinilio ante quingentos ab hinc annos scriptis Benedicti S. Petri Canonici his verbis asserta, *Progreditur ante Trophæum Marij; quod vocatur Cimbrum, transit per Merulanam*, quæ ibi vetustissimo nomine adhuc retento proxima adhuc extat Ecclesia Diuo Matthæo Apostolo dicata: vt fileam tot doctissimorum virorum assensum, & inter eos Famiani
- f Nardini, ex quo aliqua ex his desumpsi, pleniùs apud eum videnda, non vulgaris iudicij, & singularis insimul modestiæ Scriptoris; quod imprimis in res dubias & obscuras tractantibus commendandum duco. Integrum tamen sit cuique, vel cum Capitolinâ epigraphe, & non vnius saeculi conspiratione TROPHAEA ·C· M A R II, vel cum solo præ omnibus confidentissimo Neotrico *vetustam famam impugnante, diuturnitatique temporis bellum faciente*
- g (vt ex Simonide loquitur Plutarchus in Theseo) TROPHAEA TRAIANI primùm nuncupare, & quotquot huc usque hallucinati fuerunt, errorem corrigere. Huic solitariæ opinioni, tanquam pleno literatorum Senatu dictante promulgatae, obiter assensit Sponius, lib. I. sui Itin. pag. 399.

Non malè autem cum P. Donato rem, vt primò diximus, in medio quis relinquet, si qua presertim fides Celso Cittadino præstanda venit, qui nouâ

sententiā omnem nostram disputationem sustulit, per hæc verba, quæ ex eius MS. Martinellus in suâ Româ Sac. cap. XIII. fol. 430. inseruit, *Io fui il primo, ait Cittadinus, che scopersi che quelli Trofei erano di Dominiq[ue]no de Germanis, hauendo trouata quella inscritione sotto uno di essi, anco prima che fossero mossi di là, cioè Lapidem mutilum, & informem video, variè insuper à Grutero dispositum;*

IMP. DOM. · · AVG · ·

GERM. · · PER · ·

CHRES. · · LIB · ·

· · · · · · · ·

pag. MXXII. 5. ex *Alciatinis*

IMP. DOM. AVG

GER. PER

LIB

CRE

LIB

IMP. DOM. AVG

GER. PER

CREZ. LIB

pag. MLXXXIV. 5. ex *Cittadino*

sed de eo nîl definire libet, dum alterius definitionem impugnare satîs habeo.

Suos Heroas non nisi fermè quàm ex ære Homerus armavit; & rectè quidem, c siue enim vt ait Lucretius lib. V.

*Et prior æris erat quàm ferri cognitus usus,
atque Hesiodus, qui rationem adiungit, Oper. vers. 150.*

Χαλκῷ δ' ἐργάζοντο, μέλας δ' ἀνὴρ ἐτεί σιδηρος.

Dum ferro caruere, as ferri præstigit usum.

siue quia, vt dixerunt Proculus & Tzetzes in Comment. ad eiusdem Hesiodi locum vers. 149. Oper. & Dies Tois δ' ἦν χαλκεα μδψ τθλ'χεα, vigebat tunc ars æs indurandi, quæ postea amissa fuit; adeò vt non solùm arma quibus defendebantur, sed etiam ea quibus hostem feriebant, ærea olim fuisse, aliunde quoque vltra Homerum colligamus; ita enim ex vetustis Templorum donarijs recentet Pausanias in Lacon. ex ære autem Hercuum temporibus omnia pariter arma fuisse Homerus testatur, cùm securim Pisandri, & Merionæ sagittam describit; argumento etiam est Achillis hasta Phaselide in Mineruæ Templo posita, & apud Nicomedenses in Aesculapij, Memnonis ensis totus ex ære, cùm hastæ illius imitantum & summa cuspis ærea sit; necnon Plutarchus in Marcell. Oppidum est Siciliæ non magnum, nomine Engyium; per antiquum tamen, & ob Deas quas Matres vocant ibi visas celebre. Templum ibi à Cretensibus positum ferunt; ostentabanturque hastæ & galeæ æneæ Merionis & Ulyssis, inscriptione qui eas dedicassent: æneasque propriè fuisse, latino nec dubio verbo, (vt aliqui de græco χαλκὸς, quasi hoc ferrum quoque significet, dixerunt) tradit Cicero in VI. Verrin. Magnæ Matris Fanum apud Engyinos est: in hoc Fano loricas galeasque æneas, cælatas ope- re Corinthio, hydriasque grandes simili in genere, atque eâdam arte perfectas, idem ille P. Scipio, vir omnibus rebus præcellentiissimus, posuerat. Quibus fortasse Heroum armis, tanquam rebus veteritate iam ac raritate notabilibus sua Prætoria exornasse potuit Augustus, referente Suetonio cap. 72.: siue etiam quia (vt Feithius ratiocinatur lib. IV. Antiquit. Homeric.) generosi illi Martis famuli, qui virtutem cum humanitate coniungebant, victoriam potius de hostibus, quàm necem contemplabantur; unde ære eos aggredi quàm ferro maluerint, quia, vt ex Aristotele tradit Plutarchus lib. III. Symposiac. cap. vlt. vulnera æreis lanceis

aut

A aut ensibus inficta, minus dolent, facilisque curantur. Homerum autem imitatus Virgilius, quamuis ferro iam inuento, haud secus Turnum inducit lib. XI.
rutilum thoraca indutus, ahenis

Horrebat squamis:

B imò Dionysius priscis illis Romanis sub Seruio Tullio ex selectâ classe loricas ex ære lib. IV. imperatas fuisse memorat; quo etiam metallo Salios ornauerat Numa Pompilius, teste Plutarcho in eius Vitâ; & Plinius lib. XXXIV. Hist. cap. VII. victis Samnitibus, è pectoralibus eorum, ocreisque & galeis, loris colossum in Capitolio conflatum ait; Campanis denique loricas, imò & enses quoque æreos tribuit Virgilius lib. VII.

Aerataeque micant pelte, micat æreus ensis.

C At quod poeticè, vel ad alterius sæculi, vel regionis mores hi finxerunt, vel retulerunt, non potest hinc pro certo enunciari, neque de Romanis, vi num. 25. & alibi, neque de alijs nationibus, quas tunc temporis iam ferrum induisse credibile est; cum vix ullam æris mentionem apud Strabonem, qui omnium gentium mores & arma recensuit, inueniamus, nisi in Lusitanorum hastilibus lib. III., & Ligurum clypeis ad Græcam originem declarandam lib. IV. Iam enim à vetusto tempore, nempe à primo Bello Gallico, Romani galeis è ferro

D vti cœperant ex Plutarcho in Vitâ Camill. Cum autem perspexisset, Barbarorum vim maximam in usu gladiorum esse, quibus ictum defuper barbaro more, & nullâ arte inferentes, per capita præsertim & humeros hostium exigebant; plerisque suorum militum ferreae gileas, easque leues dedit; ut ijs illisi gladij, aut delaberentur, aut frangerentur: & circa nostræ Columnæ tempora, ita effert Titus Caesar apud Hegesippum lib. III. cap. XXIV. Tegitur galeâ caput, lorica pectus, totumque

E clypeo corpus. Vbi feriat hostis Romanum militem reperire non potest, quem ferro teatum circumspicit. Sallustius in Fragm. Equis paria operimenta erant, quæ linteae ferreis lamnis in modum plumæ adnexuerant; Plutarchus in Vitâ Lucull. deque eodem loquens, primusque in hostem duxit, thoracem ferrari: squamis compactum rutilantem indutus; qui iterum in Crasso, cataphractis Parthorum thoraces ex crudis tergoribus, ferroque confectos tribuit. Minusque de Sarmatis

F (prout legimus ad num. 204.) hoc dici debuit; quia thoraces eorum gentis, vti ferro & commercio carentis, proprij, ex equorum vngulis aptati erant. Modum, & rei caussam explicat Pausanias in Attic. lib. I. ante med. dum

Æsculapij templum Athenis, & in eo spectanda describit, ibidem, ait ille, & alia complura, & Sarmatica lorica dicata est, quam qui intucatur, nihil quæm Græcos ad artes excolendas Barbaros minus solentes putabit. Nam Sarmatis nulla sunt ferri metalla, neque ad eos aliunde ferrum importatur: sunt enim hi præcunctis earum regionum Barbaris ab hominum commercijs alienissimi: ob eam igitur ferri penuriam, ossis hastarum cuspidibus (ita pro vimineis Amasei, & benè, emendat Palmerius immutato verbo ὄστειν in ὄστειν, suffragante sibi Tacito, apud quem Germani sagittas, inopiâ ferri, ossibus asperant, ac Ammiano lib. XXXI., qui Hunnos acutis ossibus pro spiculorum acuminâ arte mirâ coagmentatis bellum

gerere

gerere ait) uti, pro ferreis excogitarunt &c. loris hoc fermè modo faciunt: magna equorum armenta habent, neque enim in partes terra descripta priuatorum usibus seruit, aut quidquam prater agrestem sylam fert. Compascua igitur tota regio est, & incole nomadæ, id est, vagi pastores appellantur. Equis non ad belli munia solum utuntur, sed ex eodem pecore, & hostias Dijs cedunt, & sibi cibum comparant. Vngulas, ubi legerint, perpurgatas ac disseclas, ad similitudinem squamarum draconis expoliunt. Quòd si quis draconem non viderit, haud errarit, si opus illud vngulis consertum, pineæ nucis adhuc viridis torulis simile, esse putarit. Has itaque squamas perforant, & equinis, vel bubulis neruis consuunt, unde sibi loris concinnant, quæ neque elegantia, neque firmitate, loris Grecorum inferiores sunt: ea namque tum cominus tum eminus percussæ, ictus sustinent. Et quæ ille circa Traiani tempus refert, (floruit enim sub Antonino Pio, vt ex eius scriptis colligitur) Ammianus etiam suo æuo parum immutata durasse, fidem facit; ita enim lib. XVII. Augusto inter hec quiescenti per hyemem apud Sirmium, indicabant nuntij graues & crebri, permixtos Sarmatas & Quados vicinitate & similitudine morum, armaturaque concordes, Pannonias Mæsiamque alteram cuneis incursare dispersis, quibus, ad latrocinia magis quam aperto habiles Marti, hastæ sunt longiores, & loricæ ex cornibus ratis & laevigatis plumarum specie, linteis indumentis innexe. Et ut grandiores, has corneas plumas, quam ferreas esse convenit, vt parua illa foramina quibus connectuntur, non in extremo friabilis materiæ aperiantur, sed orificio ampliori remanente, durabilius laminæ iungantur; ideo quæ obseruauit, referre non erit superfluum; squamas scilicet ferè duplò ampliores in simulachris Columnæ, quam hic in libro apparere; & praeterea manus, ut & pedes, usque ad digitorum iuncturas contegi, cassidesque laminis quadratis instructas esse. Ingens autem equorum copia in hâc regione, Pausaniæ memorata, facit vt eam Daciæ quoque finitimæ facile communem credam, nummumque Traiani Decij V. apud Angelonium, in quo Dacia repræsentatur, caput equinum ob id referre, non verò asinum, longè nimis petitâ allusione, vt Tristano & Patino placuit in hoc nummo explicando; in quo alias Patinus egregiè fallitur, dum Pannoniam Daciæ adscenset, vera enim Dacia transdanubiana fuit. Imò nec nouæ duæ Daciæ ab Aureliano, vt cap. superiori diximus sufficitæ Pannoniam, sed Mysiam tantummodo occuparunt. Quòd si altius rem repetens, reponat ex Dione lib. LII. Dacos ex utrâque Danubij parte habitasse, habitasse quidem fatebimur, sed nomen regioni non dederunt, imò ab eâ acceperunt, vt statim idem Dio subdit, & apertissimè de resibi compertâ refert Strabo lib. VII. nostris item annis Aclius Catus ex Transistrana regione quinquaginta Getarum millia in Thraciam habitatura traduxit; quæ gens eadem quâ Thraices utitur lingua, qui hâc etiam ætate ibidem habitant, Mysique vocitantur. Melius enim de Daciâ, & equorum in eâ abundantiam nummum Tryphuleorum cum muliere inter duos equos mediâ intellexit Tristanus in Augusto num. I 8. pag. 95., quam ab Equis ad Asinos deflectens, prædictum Traiani Decij sibi I. in ordine Tom. II. pag. 581.; contradicente Columnâ, in quâ fre-
quens,

A quens, & numerosus Dacorum equitatus apparet, asini ne vmbram quidem confspexeris.

Nec dubito (Turnebo quamuis refragante Aduer. lib. XXIV. cap. XXVIII.) quin armaturam hanc Sarmaticam in Sarmaticâ expeditione, de quâ Suetonius cap. VI., Domitianus imitari voluerit, iuxta Epigramma Martialis II. lib. VII.

*Invia Sarmaticis Domini lorica sagittis,
Et Martis Getico tergore fida magis;
Quam, vel ad Aetole securam cuspidis ictus,
Texuit innumeri lubricus vnguis Apri:
Felix sorte tuâ; sacrum cui tangere pectus
Fas erit, & nostri mente calere Dei.
I comes, & magnos illæsa merere triumphos;
Palmatæque ducem, sed citò, redde togæ.*

Hoc etiam diuersum in cataphractis istis Europæis ab alijs Asiaticis obseruabimus: nostros, vt videmus, vndique armatos; illos, tibias ac femora nuda habuisse, vt ex eodem Plutarcho in Lucull. colligitur, simul in cataphractos duxit, mandato suis ne pilis veterentur, sed statim gladijs femora & tibias hostium (hæc enim sola armis nuda sunt cataphracto) ferirent. Cæterùm scuto nostros hosce, vt ex Tacito lib. I. Histor. suos Sarmatas, caruisse videmus, qui & illorum tegmen ferreis laminis, aut præduro corio (cornu Lipsius legit, cui ex iam dictis assentior) consertum tradit. Ut autem Sarmatarum nomina, gentesque diuersas Columna indicet; factum puto, vt modò infrænes, & contis armatos; modo sagittiferos (vt in scuto Æneæ Vulcanus eos finxerat apud Virgilium lib. VIII.) redditos videamus: In latissimâ enim regione, varius armaturæ mos vigere poterat; vltra enim hunc duplicem nostræ Columnæ, alium colligimus ex Tacito, (pariter in equitibus, nihil enim ad pedestrem pugnam tam ignavum, eodem authore) gladiorum quos prælongos utrâque manu regunt.

Pugnam etiam quam fugacem vocat Boëthius, Parthicæ assimilem, cernere est in equite Sarmatâ sagittario num. 161. versis (vt Virgilius ait) sagittis in ipso in contrariam partem cursu: quod venustè simul acuteque exponit Sidonius lib. IX. Epist. XIII. hisce versiculis.

*Vbi tornus, & per artem
Resupina flexus ora,
It equo, rediisque telo,
Fugiens fugansque Parthus.*

Indicium hoc igitur minimè omittendum duxi, vt mos iste tot authoribus celebratus ob oculos obijciatur. Exemplum autem damnosæ huius fugæ, describit in Struthio-camelo Diodorus Siculus lib. III. contra vim insequentum, iactu lapidum se defendit, quos pugni crassitudine è pedibus, tanquam fundâ extorquet. Ita nullius non humani stratagematis bruti vel participes, vel authores fuere.

Duo miscet Neotericus in asterisco num. 158. (non destitutus, vt verum fatear, aliquorum exemplo, & præsertim veteris Scholia stœ ad illud Statij lib. V.

*extantem rostris, modò gurgite in imo,
Nunc celo Tritona ferens,*

qui hæc adnotat, *TVTELÀ TRITONIS*; cui Seruius, sub dubitatione
quamuis, adstipulari videtur ad lib. V. Aeneid. vers. 116. [Pristin.] *Vel à
TVTELÀ depictâ, vel ἀπὸ τῆς πρίζερ τὰ κύματα, idest à secundis fluctibus*)
Duo, inquam, confundit, quæ inter se, si germanâ proprietate loqui velimus,
quantum à prorâ puppis distare existimo, vt alij ante nos distinxerunt, inter
quos omnium nouissimus, sed abundantia ingenij, atque trilingui eruditione
τρισμένος Bochartus in Geogr. Sac. lib. II. cap. III. & XI. : ait siquidem Neo-
tericus de Portumno proræ insculpto verba faciens, marina hæc numina effigia-
ta olim in nauibus, vt nauigationi fauentes redderentur, & ab ijs nauigia deno-
minata, idque ex Dial. Luciani vltimo colligi posse autumat, vbi nauigium
illud quod dialogo nomen tribuit describens, è regione, ait, *equâ proportione
prora preminet, in anteriorem partem longè porrecta, cognominem nauim Deam I sidem
utrimque habens.* Attamen crediderim, vtì nomen nauis proræ inscribi solitum,
ex quo Arietem Phryxeos, & Taurum Iouis, naues fuisse, hisce animantibus
in prorâ conspicuas, aliqui dixerunt; & Strabo lib. II. docet, Gaditanos pista-
tores vsos fuisse nauibus, *quas equos appellabant à proræ insignibus;* idemque
Seruius ad vers. 219. lib. X. Aeneid. *Hunc uehit immanis Triton,* adnotet
[pictus in nauis prorâ sedens]: ita numina ad custodiam, quæ *Tutelæ* dicebantur,
puppi affixas fuisse: sic enim propriè hanc puppis partem vocat Seneca Epist.
LXXVII. *Tutela nauis ebore cælata;* atque Lucanus lib. III.

non robore picto

*Ornatas decuit fulgens Tutela carinas.
codemque hemistichio Valerius Flaccus I. Argonaut.*

*Visa coronata fulgens Tutela carinae
Vocibus his instare duci.*

Hæc distinctio habetur ex Virgilio, qui vbi nomen seu insigne nauis monstrat,
illud in prorâ statuit; sic lib. X.

Aeneia puppis

*Prima tenet, rostro Phrygios subuecta leones:
τὸ puppis enim hic intelligitur, non propriè, sed per synecdochem; propriè
verò rostrum proram significat, cuius extrema pars est: ibidemque, & Centau-
rum, & Pristin, & Chimæram, aliaque suarum nauium nomina fuisse concedo,
vt ex Seruio modo adnotauimus: At verò vbi non insigne, sed Tutelam intelligi
vult, tunc puppi apponit,*

*aurato fulgebat Apolline puppis:
sic Ouidius in Epistolâ Parid.*

*Accipit Ο πίctos puppis adunca Deos:
necnon Persius Sat. VI.*

*Ionio iacet ipse in littore, Ο νὰ
Ingentes de puppe Dij.*

A ac Silius lib. XIV.

Numen erat celsæ puppis vicina Dione.

& iterum,

Hammon numen erat Lybicæ gentile carinæ.

& quidem in puppi vt antea præmiserat: Papiniusque lib. VIII. Theb.

solus stat puppe magister

Peruigil, inscriptâque Deus qui nauigat alno:

B clariusque vtrumque discretim complectitur Quidius Eleg. IX. I. Trist.

Est mihi, sitque precor, flauæ tutela Mineruæ;

Nauis & à pictâ casside nomen habet.

C ex quibus consequitur, non posse Isidem ad Tutelam trahi, quæ ex ipsis Luciani verbis nomen Nauis præstitit, cognominem Nauis Deam Isidem utrinque habens: nec

Insigne & Tutelam, vnum & idem esse, vt male arguit ex dictâ Epist. LXXVII. Senecæ Brodæus in Miscellaneis lib. I. cap. X. eius enim verba, quæ sequentia sunt, *Nauis bona dicitur non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui argenteum rostrum est, nec cuius Tutela ebore cælata est;* hæc, inquam, verba, rostrum à Tutelâ velut duo diuersa membra separant, vt verè separanda esse probauimus.

D Nec nouum videri debet ex ipso Isidis numine nomen illius nauigij ortum

esse; quia ita propemodum Nauis Alexandrina, quæ D. Paulum ex Melitâ Insulâ in Italiam exposuit, vt habetur in Act. Apost. cap. vltimo, Castores in παρασημον̄ seu Insigne ad denominandam Nauim, non in Tutelam habuit; & in Gruterianis inscriptionibus occurrit idem nomen Isidis Tiriemi Classis Misena- tis impositum, aliaque Apollinis, Fidei, Aesculapij, & Prouidentiæ &c. sic enim interpretandam esse hanc notam III. in sequentibus epigrammatibus, contex-

E tus eorundem omnino euincit, & similitudo cum alio Gruteri pag. MXXX.2.

vbi TRIERE CAPRICORN O expressè legitur: iunctâ eâ quoque co- niecturâ, quæ ex locis repartarum earundem, hoc est prope maritimas Vrbes, & Tiriemum ipsarum stationes, insurgit. Quod nam quæ vnâ tantùm obser- uatâ, eâ nempe quam ex Grutero pag. DLXI. 1. subijciemus. Scaliger in In- dice Tertiam Cohortem Fidem denotari crediderit; lasciuiae ipsius ingenij, nñ ignorare tolerantis, imputandum: at verò in pluribus ea nota repetita, non iam tertiam, (quomodo enim credibile erit tot tertias, nullasque vel primas, vel secundas sub eodem nomine obuias esse?) sed Trierem, vt præmisimus, si- gnificabit.

Puteolis

D M

T I · P E T R O N I · C E L E R I S
N A T · A L E X · E X · I I I · I S I D · V I X
A N N · X L · M I L · A N N · X V I I · T I T I
V S · A Q V I L I N V S · E P I D I V S · P A N S A · I I I · I S I D

H · B · M · F E C E R V N T

Grut. pag. DLVI. 8.

P

ibidem

ibidem
 D . M
 C · SENIO · SEVERO
 MANVPLARIO · EX · I II · FI
 DE · NATIONE · BESSVS · VIXIT
 ANN · XXXVI · MIL · ANNOS
 XVI · AEMILIUS · DOLENS
 ERES · B · M · F
 idem pag. DLXI. i.

Patauij ex Aquileiâ adiecta
 CH
 ALEX
 MIL · A · XXVII
 M · T I T I V S
 HONORATVS · HER
 I II · A P O L
 B · M · P

pag. DLXX. s. emendata ex Monum. Patauinis
Ursatis pag. 57.

ibidem
 D . M
 P · MARIO · NI
 GRO · CORVI
 NA · NI · CON
 VIX · AN · LXII
 MIL · AN · XV
 I II · AESCVLA
 PIO
 ASCLEPIO
 DOTI
 pag. DCCCVL. 10.
 emendata ex eodem Ursatis pag. 57.

Rauenne
 D . M
 M · AVRELI · VITA
 LIS · MILITIS · CL
 PR · A N T O N I
 NIAN · RAVENN
 NATIONE · PANN
 I II · PROVIDENTIA
 STIP · XXVIII
 VALERIA · FAUSTI
 NA · FOCARIA
 ET · HERES · EIUS
 B E N E M E R E N T I
 POSVIT
 pag. MCVII. 3.

ibidem
 D . M
 T · FLAVIO · CANDIDIO
 MILITI · CLAS · PR · RA
 BEN · I II · HERCVLIS
 NATIONE · SIRVS · C
 IVLIVS · VICTORINVS
 HERES · FACIENDVM
 CVRABIT

Ex Biblioteca Barberinæ

ibidem
 D . M
 M · AVR · ROMANI
 MIL · CL · P · RAV
 I II · AVG · N · SVR
 STIP · XX · M · AVR
 ROMANVS · MIL · CL · S · S
 PATER · FECIT

Ex eadem

ibidem
 D . M
 M · FVRNIUS · ALEXANDER I II
 TRIVMPHO · NAT · GR · VIXIT · AN · XLV
 MIL · ANN · XXV · DAPHNE · PATRONO
 B · MERENTI · IDEM · ET · CONIVGI · P · C

Ex eadem

ibidem

ibidem

C· TREBONIUS · NARESSVS
 LVPVS · MIL · EX · C · P · R
 III · PACE · V · AN · XXXVIII
 M · VAL · RVFINVS · H · C
 PON · CVR · AMI · BENEMEREN

Ex M. S. Barberinis

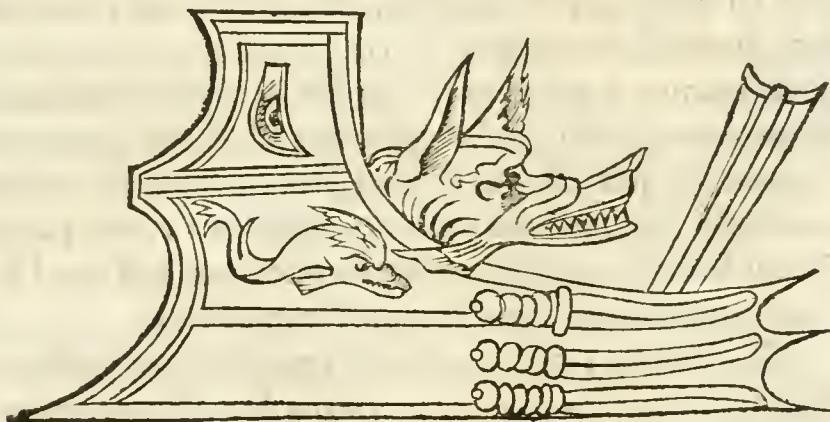
Et de Liburnâ Naui nomine Dianæ appellatâ , extat inscriptio Rauennæ ,
 quam ex schedis ijsdem Barberinis hic exponimus .

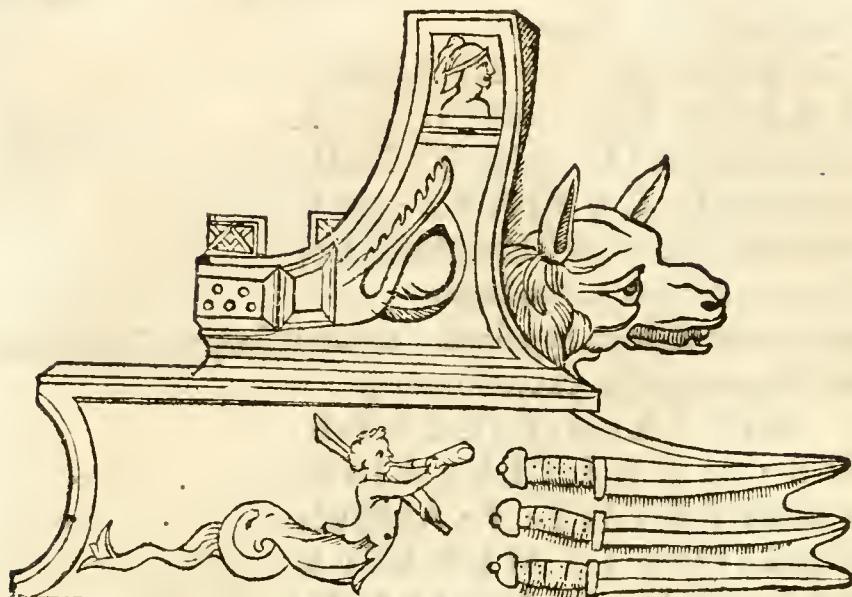
VLCIA · M · I · GLAP · R
 OB · MERITIS · EIVS
 POSVERVNT · T · ALFIVS ·
 LABIO · ET · MVRCIVS
 ZANATIS · F · ET · SVAVIS
 DE · LIBVRNA · DIANA.

sub effigie muliebri ab Eq. Danesio Holstenio transmissa

Locus igitur vbi insigne Nauis inscribebatur , erat ipsum rostrum , prout
 visitur in Triremi Imperatoriâ Columnæ num. 233., quæ Marino Equo nota-
 tur , & in sequentibus Nauium proris , Delphine , Tritone , & Marino pariter
 Equo distinctis :

In Aede D.
 Laurentij
 extra muros

ibidem

ibidem

quarum eleganti & scitâ imitatione, conficta sunt Insignia in proris recentis illius Columnæ Rostratæ, quam vetustissimæ C. Duillij basi in Capitolio ad pedem scalarum Domus Coss. imposuerunt. Ostendere etiam possem Crocodilum in prorâ alterius Nauis, & ad latus ærei rostri, in marmore alicubi Romæ existens: sed quia marmor ipsum nullatenus vidi, quamuis eius exemplar sât diligenter efformatum, ab egregio viro, literisque ac Episcopali dignitate illustrissimo Iosepho Maria Suaresio acceperim, ab eo exhibendo abstineo; & ne inaniter prorsus hæc dicta sint, faciet meritissimi Præfusilis elogium, cuius eximiæ eruditioni modicâ quamvis hâc laude parentatum volo. Hinc itaque ea omnia, quæ aliâs in summâ prorâ, supraque rostrum appinguntur, non erunt nisi superuacanei operis emblemata; vt hoc pacto ab insigni & nomine Nauis seu Ἀνθρός Græcorum, quod non nisi apud Rostrum, & sub catastrophate agnoscimus, opportunè distinguantur.

Illa è contra, quæ non sinè significatione artifex apposuit, prætermissa, lectors merito conquerentur, qualia sunt, Cheniscus, siue Anserulus in summâ puppi Triremis Traiani, alibiique; ac baculus cum tenijs volitantibus prope aplustre, siue dietam Biremis quæ præcedit Hippaginem num. 155. Illum siquidem & in ornatum, & simul in omen fixum reperio ex Etymologo à Schef-fero citato lib. II. de Militiâ Nauali cap. IV. *Dicitur Cheniscus, vel Anserulus, quia fabri Nauium, caput anserinum deformant, & in eius summitate collocare solent, atque ita Nauim Anseri quodammodo assimilant: ominis fortasse caussâ, ne Nauis submergatur, quemadmodum Anseres, qui per fluctus nullo periculo nauigant.* Ridiculum autem in hâc questione se præbet Dausqueius Silius Commentator, qui dum ad lib. XIV. Heynsio de loco Insignis & Tutelæ insultat, verba Luciani in præcitato loco expendens, *vt autem ipsa paullatim puppis adsurgit inflexa aureo imposito Anserculo; contrâ autem æqua proportione prora in anteriorem partem longè porrecta supergreditur, cognominem Nauis Deam Isidem utrinque habens:* hæc, inquam, verba ita intelligit, ac si Anser iste appositius, & Nauium commune

A commune omen, è puppi
surgens, & dieræ incum-
bens, Nauis Insigne foret,
vt simul Isidem quæ proræ
appicta erat, eiusdem nauis
Nomen & Tutelam statuat.

B Eadem nox animi, simò &
maior, Ludouicum Cœ-
lium occupauit, qui cap.
XVII. lib. IX. Var. Le&t.
ex præallato Luciani ser-
mone, Naves quasdam.

C esse quæ Anseres vocentur,
pro re nouâ & notabili ob-
trusit; vt Equis illis, quos
suprà in commune Gadita-
narum Nauium nomen ex
Strabone indicauimus, suos hosce Anseres faceret pares.

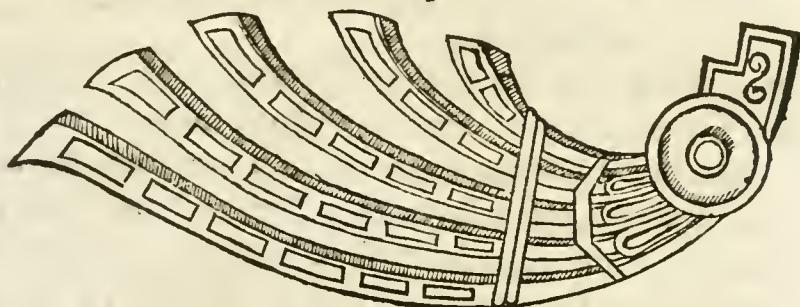
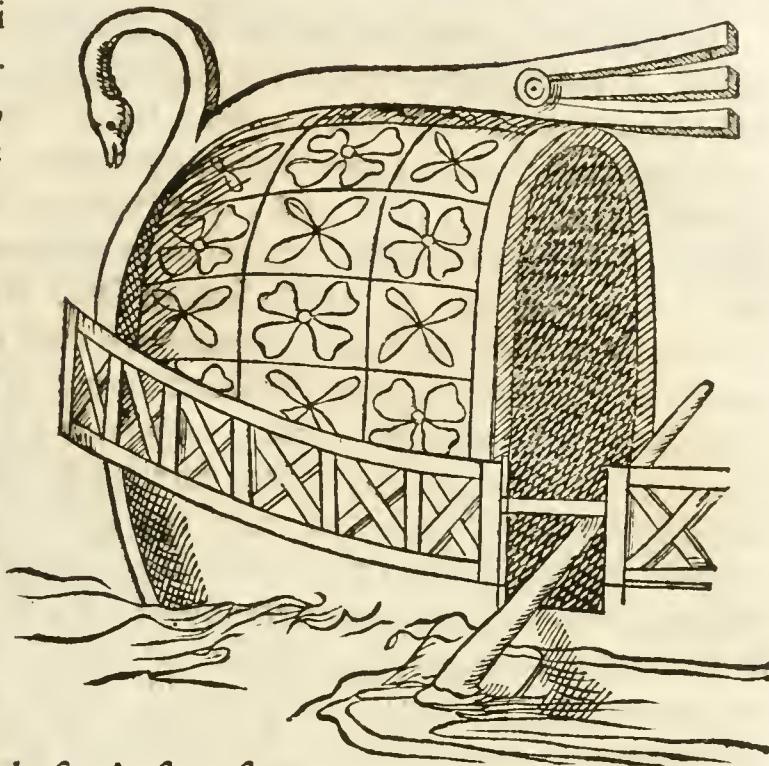
D Hinc forsan, continuatâ allusione, huic anserino capiti & collo annexuntur
alæ, figuratæ in eâ prominentiâ supra Dietam in
pennarum formam disse-
ctâ, ἀφλασον Eustachio
nuncupatâ; hîc ruditer
quidem, sed eleganter
expressa in hanc speciem
in prædicto antiquo marmore apud D. Laurentium. Loco tamen anserini capitîs,
alarumue, melius forsan olorum vtrumque dici posse credo: non tantùm
quia prolixiora & inflexa, vereque Cycno magis, quam Anseri conuenientia
huiusmodi colla videntur: sed quia Cycnorum candidum (seu faustum, vt Ca-
tullus in Epithal. Iul. verbum accepit) nautis fuisse omen Seruius nos docet ad
versum illum lib. I. Æneid.

Aspice bis senos letantes agmine Cycnos,
vbi hæc ad rem nostram probè facientia adnotat, *Item Cycni nulli dant nisi*
nauis augurium, sicut lectum est in ὄγριθολογίᾳ,

Cycnus in augurijs nautis gratissimus ales;

Hunc optant semper, quia nunquam mergitur undis.

G Baculus autem qui σηληνή Græcis vocabatur, ideo ibi affixus erat, vt fasciæ
illæ spirantis venti indicium ficerent; vt probat nobis idem Schefferus, transcri-
ptâ ex Bayfio hâc ipsâ nostrâ Biremi; apud quem per diligentem habebis par-
tium Nauis nomenclaturam lib. I. cap. ultimo, Liburnis huius Columnæ in plu-
rimis conuenientem.

Triremem supra memoratam audis, & curiosè, ut puto, non minùs quam frustrà, si nouos typos respicias, requiris, meque vaniloquum haud immerito tutè tecum reputas. Ast ego, marmore, si non picturâ fretus, eam esse eandem met Prætoriam Nauim Equo Marino insignitam, expertus affirmo cum ipso Ciacono ad capita 235. & 236., quæ Interpres noster, quia de Triremibus loquebantur, vertere omisit: tertiam enim remorum seriem, debito interuallo sub duobus delineatis, & è medio secundi inter circulos tabularum ordinis ex cuntem recognouit D. Hadrianus Auzout, dum pro nostrâ amicitiâ mecum accuratè optico tubo marmor inspiceret, prout est æquè eruditione pollens, ac (ut illum pro me describit Apul.) *perspicacior ipso Lynce, vel Argo, & oculenus totus;* quam etiam, vtì Prætoriam, cæteris instructiorem, & proinde Imperatore ipso onustam, λαυπτήν num. 233. gestasse, solamque Insigni distingui meruisse inter plebeculam minorum Liburnicarum videmus. Speciale enim in Prætoriâ nauis esse, vt ignem cæteris præferat, habemus ex Diodoro lib. XX. de classe Antigoni, *Hinc magistris Nauium iniungit, ut faciem Prætoriæ Nauis obseruantes, eam sequantur;* necnon ex Dione lib. XLIX. extincto igne quo Naves Prætoriæ reliquis prælucere solent, ut subsequi certius possint, ad quod respexit Virgilius lib. II. vers. 256.

flammas cùm Regia puppis

Extulerat.

quamvis pictor aliâ ratione illam deformare curauerit, dum remex qui ad pedes Traiani remum ad pectus vtrâque manu trahit in Columnâ; hic duplitem hinc indè remum, tanquam in lintre, aut scaphâ ducere fingitur. Oculum verò in prorâ Biremis, Prætoriæ proximæ, iterumque in aliâ

num. 242. ideo effigiatum puto, non ut Insigne significet,

sed ut propriùs imaginem rostri, à quo metaphoricè
pars illa Nauis nomen sumpsit, nobis exhibe-

beat, qualem in numismatibus &

marmoribus frequentissimè

videre poterunt.

C A P V T V.

De remorum ordinibus in veterum Triremibus,
& alijs multiremibus Nauigijs.

ANC remorum collocationem in nostrâ Triremi, cæterisque Columnæ Biremibus, liti quæ hactenus quodammodo sub iudice erat, An scilicet remorum ordines, per quos Nauis, Triremis, Quinqueremis, &c. nuncupabatur, secundum longitudinem, an verò secundum altitudinem computandi sint, finem imponere debuisse mihi suadebam: nî adhuc eâ conspectâ, plures contrarium sensisse, imò & nunc sentire audiuerim. Ne igitur ex scalptoris lusu id emanasse credatur; (immeritò quidem, quia in alijs Nauium partibus exprimendis accuratissimum suprà cognouimus) veterum Scriptorum testimonia, quamuis à multis recentioribus expensa, hic in vnum congerere, minimè absonum fore existimo; vt & fidem ex ijsdem marmori conciliem; & vicissim ex marmore, imò etiam ex numismatibus, fax authoribus, quatenus obscurè se se explicuissent, admoueatur.

Veteres, inquam, Scriptores haud obscurè hoc innuerunt: Et vt Poëtas primò excutiamus; isti, lege quantumuis carminis cōerciti, & pedum veluti compedibus illigati, satis rem suis dictis pandunt. Nam inter Græcos, Aristophanes in Ranis Sc. II. Actus IV. subeturpi sanè dicendi modo, sub personâ Bacchi per deridiculum toto illo dramate in scurram deformati, ait,

Nὴ τὸν Απόλλωνα, καὶ περσταφδέην γέε τοσόμα τῷ θαλαμάκι.

Ita per Apollinem, & oppedere in os inferiori remigi.

Nam per hæc verba, inferior ordo, cuius iuga eò inferioribus superiora sint, vt unius caput sub superioris ordinis transtris iaceat, ferè ob oculos ponitur.

Iam Virgilius ex Latinis propriè loquitur, dum canit lib. V.

triplici pubes quam Dardana versu

Impellit, triplici consurgunt ordine remi.

ac Lucan. lib. III.

validaque Triremes;

Quasque quater surgens extructi remigis ordo

Commouet:

surgere enim & consurgere, vix, at ne vix quidem, de in planum iacentibus intelligi potest. Idemque visum fuit Kippingio Dissert. I. de Exped. Marit. expressisse eundem Lucanum in sequentibus versibus,

Celsior

*Celsior at cunctis Bruti Prætoria puppis
Verberibus senis agitur, molemque profundo
Inuehit, & summis longè petit aquora remis.*

*Summis enim remis, & quidem longè petijsse (ait ille) unde facile apparet, habuisse
etiam remos alios viciniores aquis. Satis etiam clarè Silius lib. XIV.*

*Intrat diffusos pestis Vulcania passim,
Atque implet dispersa foras; trepidatur omisso.
Summis remigio; sed enim tam rebus in arctis
Fama mali nondum tanti penetrarat ad imos:*

summos itaque remigium omisisse, imosque adhuc retinuisse, passim diffusam per Nauim flammam, ordinem insimum tabulato distinctum, digito, prout noster artifex scalpello, demonstrat. Nec angustia & humilitas Nauis tamquam locum non præbens inferioribus remigum turmis, ratiocinio huic nostro (ut magno viro excidit) opponitur: quia ut alibi ponderauimus, frustra hic mensuram requirimus, ubi exempli gratiâ, integra Arx, siue ea statua Castra sunt num: 174. cum captiuis & militari custodiâ, vix comprehendere videntur.

Tantillum loci, ubi catellus cubet.

Clarius modo solutâ oratione rem explicatam fuisse deprehendemus; si non adeò præsenti consuetudini, per quam toto orbe maritimo remi in omnis genus nauigij in planum vnicâ serie iacent, adhæreamus; ut obduratus animus contrarijs persuasionibus nobis insit, & haud aliter fieri potuisse, præoccupatâ mente, clavum fixerimus; ex occurrentium rerum specie, ad præterita malè arguentes.

Antesignanum statuo Anonymum Aristophanis Scholia sten ad dictam Coœdiām Εἰτεῖχ. qui ita loquitur, in explicatione nominis illius θαλάμαχος καπηλατύντι οὐ τῷ κάτω μέρῃ τετίγχει, οἱ δὲ θαλάμαχος ὀλίγῳ ἐλάμβανον μισθὸν διὰ τὸ κρατεῖσθαι χρῆσθαι καπάσι τῷ τάξις ἀλλας τοῖς ταξιδεῦσι ἐφετυῶν καὶ μὴ κάτω θαλαμίται, οὐδὲ μέσον ζυγίται, οὐδὲ αὐτὸν θεριται. Thalamaci, hoc est remum agitanti in inferiore Triremis parte; Thalamaces verò modicum accipiebant stipendum, eò quod brevioribus utebantur remis, si cum alijs tribus ordinibus remigum comparabantur: magisque erant vicini mari: & ordo quidem inferior Thalamitæ, medius Zygite, superior verò Thranite. Hanc remorum inæqualitatem, & consequenter in altum distributionem, probat etiam locus Thucydidis lib. VI. ubi, Thranitis, qui longiores remos trahebant, ab ipsis Trierarchis super publicam nautarum mercedem, aliam contributam fuisse resert; & aliis Dionis lib. XLIX. Pompeiani enim aduersarios suos impetu terrebant, Nauesque nonnullas vehementius incitatis suis inuidentes, ita ut earum remos quoque exteriores detergerent, lœdebat; remi enim exteriores, qui ut longissimi omnium detergebantur, erant ipsimet nostrorum Thranitarum: alijs in eodem plano absurdissimum est, remos alios exteriores, alios interiores, ac breuiores imaginari.

Hoc idem habetur in Scholio ad Ac.I.Sc.IV.Com.Bailex. τῶν γὰρ ἐφετούντων οἱ πλὺν αὐτὸν ἐφετούτες θεριται λέγονται, οἱ δὲ μέσοι ζυγίται, οἱ δὲ κάτω θαλάμοι, remigum enim qui supra remigabant Thranitæ, medij Zygite, infimi verò Thalamij.

Hæc

Hæc per se satè dilucida locutio, claritatem accipit ab Appiano, qui lib. V. Ciuit. sic ait ex versione Celenij, *Agrippa autem Nauim Papiae petebat maxime, ietamque sub prorâ (κατὰ τὴν ἐπωτίδα) Græcum habet, quod, proræ munimine verti potest) & concussam perfregit usque ad carinam: Qui in eius turribus ad propugnandum constiterant, excussi sunt; mare in Nauem admissum obruit remigum ordinem infimum, (sic enim per circumloquutionem exprimit οἱ μὴ γαλεάται πάντες) reliqui perfractâ tabulatione natatu euaserunt.* Quid enim magis respondens, & manum, ut sic dicam, admouens carminibus allatis Silij Italici, quam, vt illic flammâ desuper ingruente, Thranitas trepidos, & à remigio vacantes, Thalamitasque adhuc mali nescios; hic, aquâ subtus erumpente, Thalamitas demersos, alios verò superiores remigum ordines, nempe Zygitas, & Thranitas, per catastroma sursum euadentes?

Accedit locus Polybij in Excerptis lib. XVI. ex versione Casauboni, *Philippi Deceres, quæ Praetoria tunc Nauis erat, casu quodam mirabili in hostium potestatem venit. Subierat ipsam Triremiolia quædam Nauis; in hanc iectu violento impactata circa medium alueum sub scalmo superiorum remigum (Thranitas vocant) illigata hæsit, neque enim gubernator potuit amplius Nauis impetum retinere. Itaque Deceris è cuius latere Nauigium pendebat, magnis incommodis affecta, nullam in partem flecti poterat.*

Anonymus etiam Author Tacticorum Æliano additus, ordines in altum indubie collocat, vbi ait, ή Ειακόντορες, καὶ τεσαρακοντορεῖς, καὶ τεντηκόντορεῖς, λέγεται κατὰ πλῆθος τῶν κώτων, ή μονήρες, καὶ δίηρες, καὶ εφεξῆς, κατὰ τὰς σίχους τὰς κατὰ θύρας επ' αλλήλαις. *Triacontorus, Tessaracontorus, Pentecontorus,* dicitur à multitudine remorum, Soliremis, Biremis, & quæ sequuntur ordine, ab ordinibus, seu versibus secundum altitudinem, unus super alterum.

Sic è Philologicis, Etymologicum Magnum, οἱ κατώτατοι ἐρέτης θαλαῖμι Λέγεται, οἱ δὲ μέσοι ζυγίται, οἱ δὲ ἀνώτατοι θεραίτης, imus remigum Thalamius dicitur, medius verò Zygius, supremus Thranites. Pollux, καλλιτοῦ οὐ καὶ θαλαῖμι Θαλαῖμοι ερέται, τὰ δὲ μέσα τὸν ζύγα, οἱ δὲ ζυγίται καθηπταὶ, οἱ δὲ τοῖς κατάσρωμα θεραί, οἱ δὲ θεραίται, dicitur tamen Thalamus, vbi Thalamij remigants mediae verò Nauis partes Zyga, vbi Zygitæ consident; quod autem prope catastroma, Thranus, & ibi Thranitæ sunt. Suidas, τῶν ἐρέτοντων, οἱ μὴ ἀνωθεραίται λέγονται, οἱ δὲ μέσοι ζυγίται, οἱ δὲ κατώτατοι, remigantium, οἱ qui in summo, Thranite dicuntur, qui vero in medio Zygitæ, qui autem in imo, Thalamite. Hesychius denique, θαλαῖμαι κῶπαι αἱ κατωτάτω, καὶ οἱ ταύτην ἔχοντες τὴν χώραν θαλαῖμοι λέγονται. Θαλαῖμι οἱ κατωτάτω: thalamij remi, qui infra sunt, & qui eum locum obtinent, Thalamij dicuntur. Thalamius infimus: iterumque θαλαῖμι οἱ ερετίδες, οἱ κατωτάτω ερέτων οἱ τῇ νηὶ Thalamius, dicitur remex infimus, qui inferius remigat in Nauis: & rursus θαλαῖμι Λέγεται οἱ ερετίδες, οἱ δὲ μέσοι ζυγίται, οἱ δὲ ἀνώτατοι θεραίτης. Thalamius dicitur extremus, medius verò Zygius, supremus verò Thranites.

Arrianus item lib. VI. de Exped. Alex. interprete Blancardo, humiliorem

ordi-

ordinem remorum in Biremibus classis periclitantis inter vortices confluentis A
Hydaspis in Acesinem, ita describit, oblongae verò Naves, quarum latera non ita
alta erant ut collidentium undarum impetum ferrent, maius à vorticibus dampnum
aceperunt, ut & Biremes, quippe quarum inferiores remi parùm admodum supra
undas eminerent; quumque transuersæ in ipsis fluctibus hærerent, neque remos
attollere possent, facile undarum vi confrigebantur.

Pausanias in Attic. non intellectus Bayfio, vt ipse fatetur, in libello de Re
Naual. si ad hanc sententiam applicetur, facillimam recipit interpretationem:
ait siquidem, τὸ δὲ ἐν Δῆλῳ ταῦτον γένεται πω νυκήσαντα οἴδα; καθηγεῖται εἰς ἐνία
εργατας διπλοὶ τῶν κατασχεματων, Ναιι vero quæ Deli est nullam noui superiorem,
quæ à catastromate in nouem remiges descendit, dispersitos scilicet in suos quique
ordines à summo tabulato ad imum Nauis; hoc enim est descendere remiges,
alijsque superiores, inferiores alios denominari, vt ex proprietate verbi καθηγεῖται
ritè aduersus Amasæi versionem explicat Palmerius in Exercit. ad Auth.
Græc. ad dictum Pausaniæ locum pag. 367.

Nil autem clarius videtur eidem Palmerio posse adduci ad hanc persuasio-
nem inducendam, quam Memnonis autoritatem in Fragmento, quod ad hanc
rem perpendit, sicque latine reddit pag. 178. & Octoremis una quæ Leontopho-
ros nominabatur, ob magnitudinem & pulchritudinem admirabilis; in eâ enim
centum homines unumquemque remorum versum remigabant, adeò ut in unoquo-
que latere octingenti forent, in ambobus verò, mille & sexcenti. Quid diceret hic
Bayfius? (exclamat Ioseph Scaliger, qui & ipse hanc sententiam mordicus tue-
tur in Animad. ad Euseb. ad ann. MCCXXX.) octingentos homines in porrectum
esse? Aut quid, si non hoc?

Inter Latinos modò authores (quamuis in re notissimâ parùm immoratos)
satis colligitur remorum ordines fuisse vnos alteri suppositos, cessante etiam
numismatum, & Columnæ euidentiâ : sic enim Vegetius lib. V. cap. VII.
Quod ad magnitudinem pertinet, minimæ Liburnæ remorum habent singulos ordines;
paullo maiores binos; idoneæ mensuræ ternos vel quaternos, interdum quinos for-
tiuntur remigum gradus. Si igitur gradus, ergo in altum, non in longum, di-
cemus cum eodem Scaligero: Præsertim quia in illis subsequentibus verbis,
Scaphæ tamen maioribus Liburnis exploratoriæ sociantur, quæ vicenos prope remiges
in singulis partibus habeant, iam non de ordinibus, sed de remorum numero in
vnico ordine vniremis Nauigij diuersimode loquitur. Præterea, cùm aliij om-
nes græcâ imitatione nomina efformauerint Triremium & Quadriremium;
imò & græcis ipsis nominibus vñi fuerint in Penteribus, Hexeribus, alijsque
ab inđe suprà: nil diuersum à Grecis authoribus de hâc re intelligere potue-
runt.

His ita se habentibus; non desunt, vt præmissimus, qui contrarium sentiant,
nempe Bayfius & Steuechius, remorum ordines in longum & in eâdem lineâ,
aliquâ distinctione intermediâ, iacere arbitrati, & ita suis iconibus pingentes,
ille de Re Nau. pag. XL. alter in Not. ad Veget. lib. I. cap. XVI. fol. CCCIII.

A Attamen si virum viro conferamus; pro Bayfio & Steuuechio, de republicâ literariâ optimè quidem meritis, habemus hinc Salinasios, Scaligeros, Snel- lios, aliosque maiorum gentium literatos: Si verò argumenta alterius partis opponamus; ea, vt puto, infirmiora reperiemus.

B Primum enim ex eodem Scholio Aristoph. in Ran. ita sub allatis à nobis verbis reponente, θερανίτης ὁ περὶ τὴν πεντέμηνν, ζυγίτης ὁ μέσος, θαλαμίτης ὁ περὶ πεντέμηνν. Thranites igitur qui ad puppim, Zygites medius, Thalamites qui ad proram, iure meritò exhibilatur à Scaligero & Palmerio, tamquam infarctum optimis illis veteribus Scholijs ex fæce sequioris sæculi per aliquem Græculum, qui numquam Triremes nequidem per somnium vidit, (iam enim referente Zosimo lib. V. suæ Hist. qui Theodosij iunioris æuo floruit iuxta Euagrium, longo iam tempore confici desierunt) ac propterea ad suum captum detorsit veteris Scholij sensum: & quidem adiectâ particula ἡν, quæ, vt ritè monet Palmerius, est hominis qui ex supra dictis aliquid concludit, non illius qui iam conclusum subuertit, prout iste conatur suâ vetustatis ignoratione. Nec in hoc tantùm inscitia huius Scholiaſtæ deprehenditur, qui suos centones optimæ alterius supellec̄tili assuit; nam & Sc. IV. act. V. eiusdem Comœdiæ, contradicit de Alcibiade ijs, quæ rectè decernuntur in Scholij initio, vt aduertit Palmerius, alia eiusdem absurdâ frequenter manifestans.

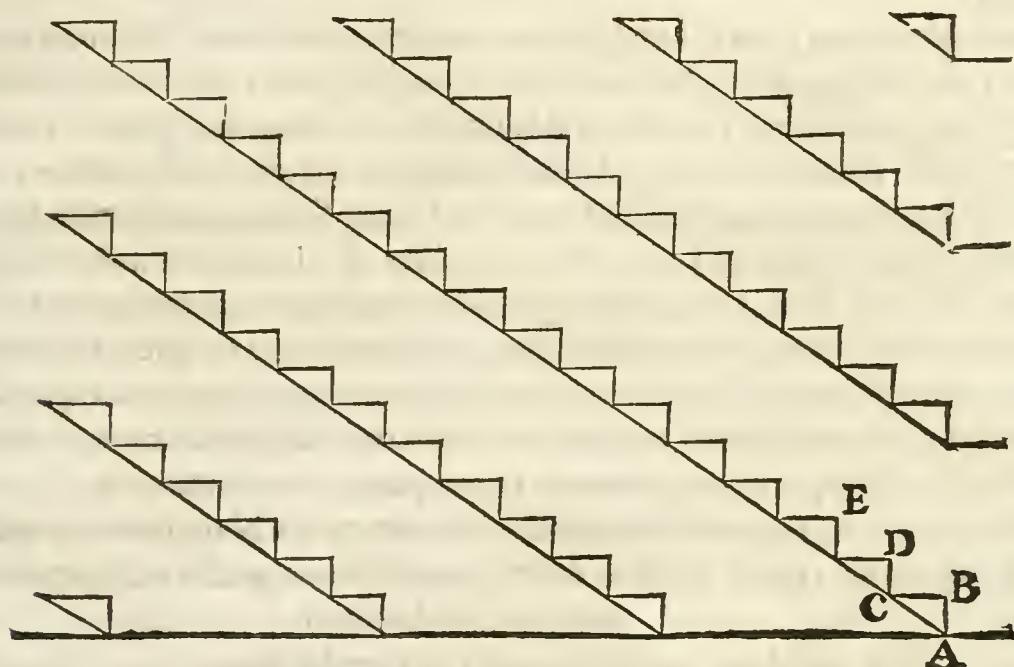
C Sed vterius, non quod istud additamentum præferat, sed quid verè dici debuisseſet, ad examen reuocantes; manifestum fit, hanc ordinum distributionem per planum, nedum præcedenti Scholio, sed alijs receptissimis suprà allatiſ Scriptorum sententijs contradicere. Si enim Thranitæ habent suos scalmos etiam in medio Nauis corpore, vt ex Polybio lib. XVI. quem adduximus, ergo non fuerunt solummodo ad puppim, vbi Scholiaſtes, quisquis tandem ille sit, eos statuit. Rursus, si media Nauis pars depreſſior quam prora, vt omnium ætatum nummi, & Naves huius nostræ Columnæ ostendunt; Thalamij qui infimi dicuntur, cur non ad medium, vt pote infimum locum, potius quam ad proram ſedebant? Denique, quia verè in omnibus Nauigij, quorum effigies, vel in numiſmatibus, vel in marmoribus remanet, remi in eodem plano collocantur; ſi admittenda eſſet ea diſtinctio ordinum in longum, quam Bayfius, & alij ſequaces promouent; tum in monumentis facile foret eam di- gnoscere; tum in eius explicatione authores (vt ait Palmerius) diſtinxiſſent non ab ἀνω & κάτω, ſuprà & inſrā, idest, vt explicat hęc eadem aduerbia Arist. de Anim. Incess. cap. IV. περὶ τῆς πεντέμηνος τὸν Ἀρχόντα, ad terram ſcilicet aut ad cælum; ſed à περὶ & ὀπίσω, ante & post; hanc enim diſtinctionem per ſuprà & inſrā expouſtant loci Appiani, Pausaniæ, & Pollucis, qui de cataſtromate meminerunt in suis de hęc re explicationibus. Cūm ergo cataſtroma ſit illud tegumentum & tabulatum quo milites coſtibant, vt Pollux, & Hesychius apud Schefferum definiunt, idque non in prorā & puppi tantum, vt antiquitus, ſed iam in longum per totam Nauim productum fuerit, vt refert Plinius cap. LVI. lib. VII. patetque in pluribus nummis, quorum binos producit

Schefferus lib. II. cap. V. fol. CXXXIII.; alium Gordiani Pij TRAIECTVS AVG. indicauimus suprà cap. III. paullò infrà nobis memorandum; vt cæteros in re tritâ omittamus: Hoc inquam catastroma proximum ordini Tranitarum, non certâ parte aut angulo designatur, sed per totam Nauim se expandit, quâ milites ad propugnandum consistere vsu venit; vnde dum ordines ab eo descendendo enumerantur, debent singuli ex dictis ordinibus vtì per totum alueum iacentes considerari.

Alterum argumentum contra hunc nostrum ordinum descensum sumunt qui aliter sentiunt, ex immensâ & incredibili longitudine summorum remorum, putâ in Nau Philopatoris ordinum XL. descriptâ ab Athenæo ex Callixeno lib. V. Deipnosoph.: nam quantumuis reini Thranitarum dicantur octo & triginta cubitorum; tamen quadraginta, vnu supra aliud, se se attollentes remiges, si non yltra tres cubitos altitudinis cuique vt pote sedenti demus, surgent ferè in triplum eleuationis illius Nauigij, quod à puppis catastromate ad mare vsque demittebatur non plûs quam cubitis LIII., è quibus demenda erat altitudo carinæ, quam remis nemo occupatam dixerit, & maior puppis super reliquo ambitu Nauis elatio. Huic tamen incommodo multifariam occurri potest. Primo timidè & pudenter respondendo cum Palmerio, multò facilius esse contrariam sententiam euertere, vt tentamus, quam nostram stabilire. Secundò, ea Nauim verè dixerim prodicia, non fuisse ad usum, sed ad miraculum, & in gloriosam, seu potius inanem ostentationem potentiae constructa. Quodque vsu remorum careret dicta Philopatoris Nauis, quamvis Callixenus referre erubescat, tamquam rem, quæ exaggerationem maximopere extenuabat; aperit nobis Plutarchus in Demetr., qui de cā dicit, *Verum hec Nauis spectaculo magis & ostentationi, quam usui fuit, quod difficuler, neque sine periculo commoueri posset, parumque ab ædificijs fixis differret*: nec perinde erubuit Moschion apud eumdem Athenæum de duplo minori Hieronicâ, cuius fabricæ Archimedes præfuit, confiteri: hæc enim, cum viginti tantum remorum ordinibus, remulco Alexandriam deducta fuit, vbi cam consenuisse & computruisse credendum est, postquam alienâ & extrinsecâ ope in ipsâ primâ sui prouectione indiguit. Ineptam etiam traducit Liuius Sedecirem Philippi lib. XXXIII. *Naves omnes teatas tradere, quin & Regiam unam inhabilis propè magnitudinis, quam XVI. versus remorum agebant.* Quod si in Nauibus Demetrij XVI. pariter ordinum, celeritas & utilitas earum iuxta Plutarchum maiori erat quam moles miraculo, vt ille supra modum ingeniosus fuit, (verba sunt Diodori lib. XX.) & præter architectorum artem multa adinuenit; non propterea quia earum structura, & absque confusione remigium, nobis post tot sæcula mirum accidit, vt & id temporis ex eodem Plutarcho cunctis admirationi erat; ideo indubium reuocare debemus, fieri potuisse ea, quæ minùs intelligimus, quæque hodie non est qui exhibere sciat. Alias, laboraret annalium fides, de tempore, & pensili M. Scauri theatro; de columbâ Architæ, & de recentiori aquilâ, imò & muscâ Norimbergensi, de speculo vistorio Procli; de grue, cæterisque

Architæ.

- A Archimedis machinamentis , per quæ Marcellum ; eiusque eximias terrâ marique vires diu inuictus elusit , patriamque vnuis homo seruasset , adeò Marcellus animum desponderat , sibi Deos ipsos oppugnare visus , nî longâ obsidione institutâ , astu & fraude , non , vt semper aliâs Romanus , virtute superior extitisset ; dequé tot alijs stupendis apud veteres mechanicæ artis effectibus , quorum rationem vtì vrget obliuio , frustraque postliminio reducere tentauit huc usque imitatio , ita perennis hominum memoria celebrabit . Tertia responsio erit , quod cùm non iam conjecturaliter , sed certò ex aspecto Columnae & numismatum , sciamus , remos non fuisse ad perpendicularum , sed in quincuncem dispositos in ipsis Triremibus , in quibus maius spatium patebat : ea propter in pluriremibus Nauigis potuerunt tantò magis in suâ collocatione obliquari , vt ratiocinantur Schefferus & Palmerius ; quorum schema in Sedecim reme proponam , (nam indè suprà , Naues , si non fabulosas , inutiles vidimus)

- D Non miror tamen huiusmodi schema Schefferi , siue Palmerij , absurdum
E Aduersarijs videri , cùm & ijs qui huic opinioni assentiuntur incongruum apparet possit , ob nimiam sui breuitatem , & minimam inter-scalmiorum obliquorum B D E &c. distantiam . Nam iuxta Palmerium , datæ altitudini A B sediliis pedis vnius & quadrantis , latitudini verò B C pedis pariter vnius & dodrantis ; subtendens A C erit plus minus binûm pedûm & duarum vnciarum ; quæ distantia malè sufficit etiam in minimis lintrium remis , ne se in motu inuicem concutiant , mutuoque sibi ipsis impedimento existant . Sit igitur , vt in sequenti figurâ , distantia A C , hoc est remi infimi ordinis ab alio ordinis immediate superioris , pedûm saltem trium ; iam latitudo scamni BC erit vnc. XXXII. pedûm scilicet duorum & vnc. VIII. , quæ disperita in XV. altitudines vnius pedis & quadrantis , vt dictum est , (tot enim sufficient pro XVI. remis à foramine seu scalmo F. supremo ad scalmum I. infimum , vt in schemate vides) sexdecim re-

etim remorum ordines egebunt pedibus XVIII. vnc. IX: in altum : additisque nunc ab imo Thalamitarum scalmo ad aquam alijs cubitis V. hoc est pedibus septem ac semis ; perpendicularis à summo scalmo thranitico ad aquæ superficiem erit pedum XXVI. vnc. III. Inclinato itaque remo, eo pacto, vt in suâ ternum cubitorum immersione constituat angulum semirectum, linea subtendens à thrano ad aquam erit plus minus pedum XXXVII., quibus si adiungantur alij octo pedes & semis, quos puto pro manubrio sufficere, & quattuor ac semis, vt diximus, pro illâ portione remi quæ in mari mergitur; sunt in totum pro remi longitudine pedes L. hoc est cubiti XXXIII. ac vnciæ VI.; magna quidem, sed minimè abnormis longitudo, nec perinde intractabilem remum efficiens, si aliquo artificio iuuetur; cum audierimus, alias Philopatoris, VII. pedibus longiores, fuisse nihilominus tractatu & remigio in usu faciles, ob plumbum ad manubrium additum, ex quo aliquantò quidem breuiuscum manubrium constituì.

Crederem tamen, iuxta hoc sistema, remiges, præfertim Thranitas, non multum remos propulisse, aut reduxisse: quia longitudo manubrij, nimiaque inter ipsos propinquitas, motum valde concitatum impedire poterat: contentos verò fuisse remos attollere & demittere, subque breui circuli portione raptim maiori quâ poterant vi reducere, vt modò in Galæis faciunt, cum versùs puppim contrario motu (vulgò *alla sìa*) retrocedendum est. Nam quamuis ita agendo debilior videatur Nauis impulsus; pluralitas nihilominus remorum CCXL. scilicet quolibet latere, vt mox dicemus, frequentiorque reciprocatio, validior rem per maioris circuli peripheriam remorum motum abundè compensabat: & ita etiam, quò minor erat remorum diuariatio, eò minus mutuæ concussonis in tantâ tamque densâ remorum segete periculum imminebat.

Præfabor etiam, motum huiusmodi immensæ molis Nauigiorum præcipue ex velis dependisse, quod & Silius docet ijs carminibus paullò infrà repetendis,

veloque superba capaci

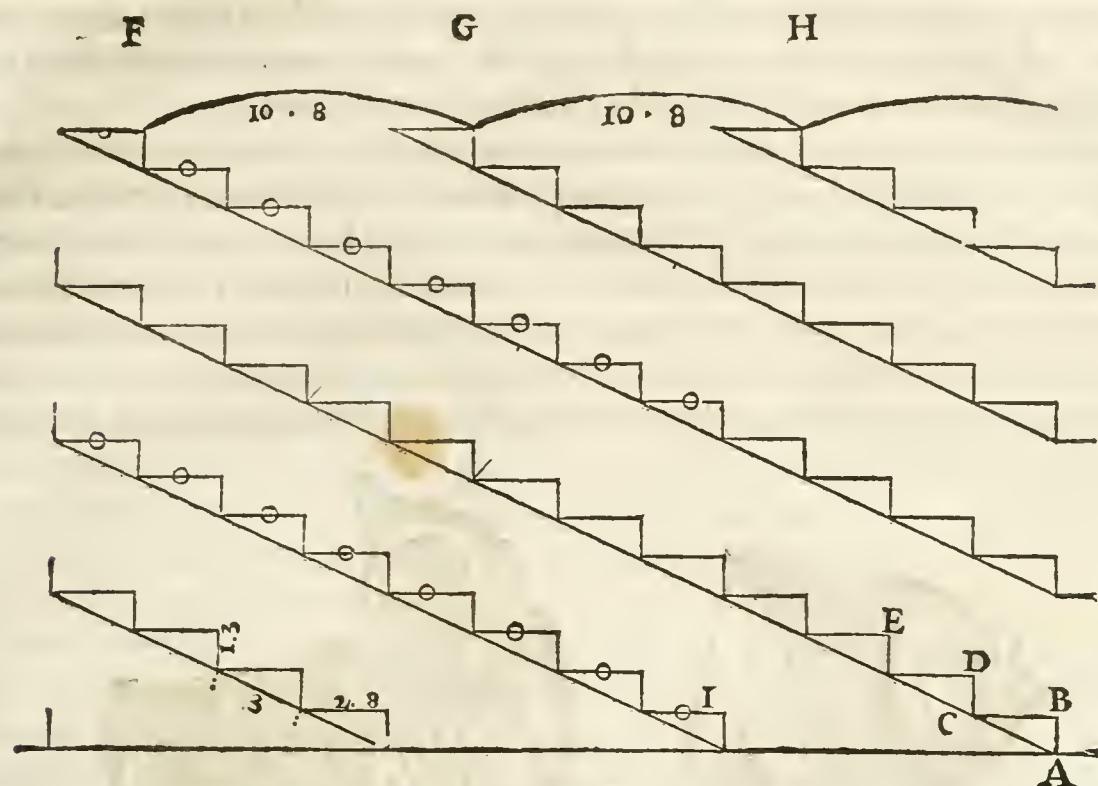
Cum rapidum hauriret Boream, & cornibus omnes

Colligeret flatus, lento se corpore agebat,

Intraret fluctus solis si pulsâ lacertis:

hincque tanto magis fiebat, vt tot ordines remorum merè ad pompam, seu ad vastitatem Nauis indicandam computarentur. Insuper, ne per tot scalmos, seu foriculas remorum, præfertim inferiorum ordinum, fluctus maris ingredi possent, eas suis fenestellis cessante remigio occludi debuisse; vt uno verbo, possilitas quidem XVI. ordines remorum explicandi inesset, sed rarissimè id usu veniret, plerumque alternis ordinibus, siue superioribus à medio aluco ad catastroma adhibitis, tam ad confusionem euitandam, quam ad ingruentem à scalmis aquam turbato mari arcendam: tunc tantum iugis remigibusque omnibus exercitis, cum malacia vim remorum exigebat, & foriculas omnes patulas esse permittebat, nec inæquales vndæ, remos, nimium certè inter se proximos, concuriebant.

Subiectam itaque oculis speciem debitæ iugorum inclinationis, atque inter scalmos distantia proponimus,

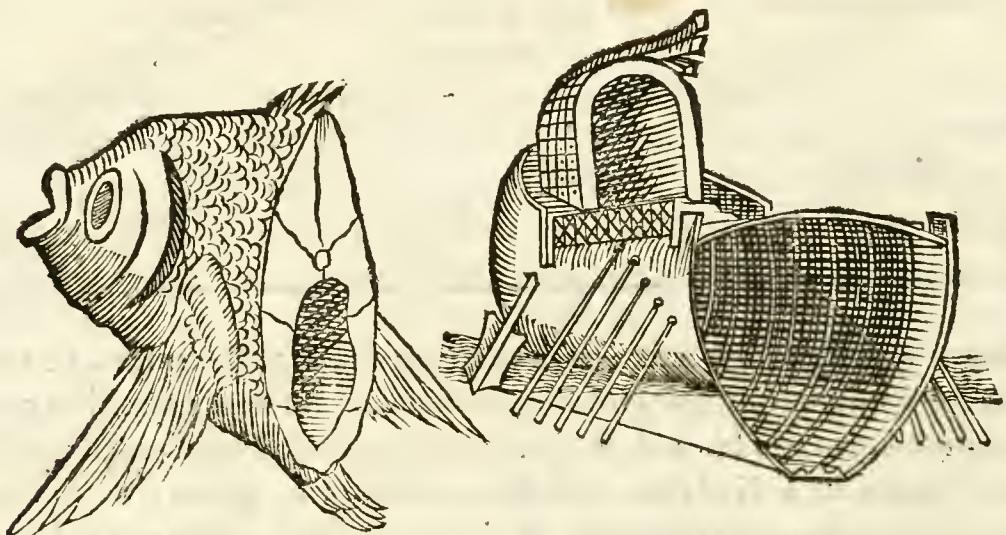

per quam, in longitudine etiam minori quam habeant Galeassæ, ut vocant, Venetorum, (quibus quinquaginta iuga tribuit, eas antiquis Deceribus æquipans in mole Furnerius lib. I. de Re Nau, sua vernaculâ linguâ conscripto) uno versu XV. remi in F G H &c. consistere possunt; eo pacto, ut sub quarto quoque sedili, alias inferior remex ad perpendicularum locetur, ut debitam habeat supra se altitudinem; quæ erit dimidiato ad huc pedes ultra tres cubitos, quot nempe homini sedenti sufficere Palmerius computat. Et hinc fortasse (quod aliàs explicatu non est ita facile) ex inter-scalmio, secundùm Vitruvium lib. I. cap. II. inuenitur symmetria Nauis ratiocinatio; nam ut amplum hoc nostrum inter-scalmium F G H &c. pedum denum & vnciarum octo, denotat Nauim esse Sedeciremem; ita eo imminuto, & consequenter ad minus acutum angulum elatis sedilibus, arguemus ad minorem numerum ordinum, & proinde minorem ipsius Nauigij magnitudinem.

Scio & hoc argumentum ad suam hypothesim pluralitatis ordinum, ex numero sedentium ad eadem transtra, traxisse Nicolaum Vitruvium de Nau. Regim. par. I. cap. II. fol. 12. fig. I. sed is, nec praxi, cui maximè totus eius liber, in hac re accuratissimus, inferuit, medium illam suam sententiam accomodabit; nec vlo antiquitatis adminiculo adstruit: imò nec sibi constat, dum aliam diuersam, pariterque nouam rationem comminiscitur, quâ plures tandem (sed commodè, ut ait, non ultra tres) remorum ordines in altum datos agnosces, ex ijs præ numero multiplicato remigum ad latus, ordines multiplicat, ut in Append.

Quatenus autem incongrua videatur dictarum veluti alarum (sic enim cū Homero Odyſ. A. vers. 124. remos appellabimus , τὰ δὲ πλεγὰ νησοῖ πέλον) ex remorum pennis in poliremibus expansio ; aut impossibilis motus attemperatio : Ad virumque , tum ex naturā magistrā , tum ex veterum exactissimā in hisce militarib⁹ munijs disciplinā , satisfacere conabimur .

Naturam , inquam , cādem penitus ratione in suis (vt hinc petitā metaphorā vtar) viuentibus Nauigis remigium instituisse , crediderunt hucusque Physiologi ; videntes alas ipsas (sic vocare liceat) prope branchias , in pluribus piscibus ita disperitas , vt inferiores ex ijs pinnæ breuissimæ , sensim vsque ad summas augeantur , eam propemodum dum expanduntur formam exhibentes , ac nostræ hæ multiremes , si in suā orthographiā considerentur . Exempla componam , & Auratae pisces , vt quotidianā capturā notissimi , sectionem hic dabo ,

in quo , vt in Afello , Trachuro , Boopa , Apro , sexcentisque alijs , illud etiam præcipuum pinnæ habent , vt obliquè , & non normaliter afflurgant ; quò magis probabile sit , primos Nauium huiusmodi fabricatores , imitatos se putauisse supremi illius Opificis in rebus animatis structuram , quam pariter referunt alæ in volucribus , in obliquum & ipsæ , atque inæquali remigio distributæ ; vt nempe è pluribus in latum , magisque fixis stationibus , violentius Nauis per remorum vēctes impellatur , quam cum vnicum in longum sulcum vnuis ordo remorum findit ; nam tunc non è proportione pluralitatis remorum vis crescit , quia primi tantum , vt pote aquam immotam naecti , motum validè promouent , cæteri à priori remorum pulsu aquam adhuc fluidam ingressi , ita debiliter impellunt , ac si secundi fluminis vndas scinderent , eo aduerso eluctaturi , siue , vt Virgilij verbis comparationem exornem ,

*Non aliter , quam qui aduerso vix flumine lembum
Remigis subigit ;*

vt acutissimus geometra Ioannes Alphonsus Borellius in Academicâ Dissertâtione de his nostris remorum ordinibus ingeniosè probat : Quò fit , vt , vbi ex ordinum pluralitate , veterum Liburnæ vnicō remorum pulsu velocissimè pro-
gredie-

A grediebantur, vt Silius lib. XIII. describit,

*Quanta est vis agili per cœrula summa Liburnæ,
Quæ pariter quoties reuocatæ ad pectora tonsæ
Percussere fretum, ventis fugit ocyor, & se
Quam longa est uno remorum præterit ictus.*

B Galeæ nostræ, multiplicatis parùm utiliter in longum tot remis, & CCL., vt minùs, remigibus adhibitis, vix ternâ reciprocatione remorum quam longæ sunt prouehi valent. Iamque hinc optimè assequimur, quid sibi velit Lucanus, vbi ait,

Celsior at cunctis Brutii Prætoria puppis

Verberibus senis agitur,

C propriè enim sex verbera, sunt sex remorum ordinum, vnius altero longioris, differentes pulsus; alias congruentiùs fuisset dinumerare remos, qui singuli mare verberant, vt Silius facit, de suâ Punicæ Classis Prætoriâ loquens,

Sed quater hæc centum, numero so remige, pontum

Pulsabat tonsis.

D Quòd veteres ita crediderint; pinnas nempe infra branchias parte pronâ ad motum piscium progressuum data fuisse, vt voluit Aristoteles de Hist.

E Animi. lib. I. cap. V., de Part. Anim. lib. IV. cap. XIII., & de Anim. Incess. cap. XVIII., dubitanter suprà dixi, & solùm vt adstruerem, eos ita opinatos, motus remorum ad instar pinnarum ordinasse: non quòd reuerâ subtilissimo Galilæo non assentiar, qui pluribus experimentis cooperit, motum piscium ex caudæ flexu deriuari, alasque, de quibus loquuti sumus, pisce procedente complicatas remanere, & tunc tantùm extendi, cùm cursus compescendus est: bre-

F uibus, in eo tantum munere remos imitari, quo demissi in Nauigijs motum inhibent. Quod obiter dictum volui, (quamuis non sit hic locus) vt egregiæ simul ac perspicuæ philosophandi methodi præstantissimi viri mentionem iniicerem; qui hoc vnum habuit peculiare, vt suâ facilitate docendi, rudiores non deterreret; nobilitate doctrinæ, principes viros ad contemplationem rerum naturalium alliceret; scholamque cam aperuerit, in quâ & Reges auditores habuit;

& mox, magno reip. literariæ bono, successores reliquit.

G Aliam obiectionis partem, de impossibili tot remorum & ordinum discordi concordiâ, diluet recordatio veteris disciplinae, per quam, multa, secundùm nostros mores incredibilia, trita & vulgaria illo sæculo fuisse legimus. Utque alia taceam, pleno calamo, & abundantí encomio à Lipsio in suis Admirand., & de Mil. Rom. libris congesta; frequentius, sed non ideo minùs celebrandum

castrametationis quotidianum opus. paullùm contemplabimur: longè enim magis arduum mihi videtur, quam ad mensuram remos tractare, subito Vrbem quodammodo campestrem, tutissimam aduersus hostium incursum, altis mœnibus, latissimâ fossâ præcinctam extruere, stationes, vias, tentoria, tribunal, aras designare; idque tamquam per otium, expleto militari itinere, hostibus quandoque ingruentibus, muniaque interturbantibus. Ut vè res tanti mo-

menti exactius, & ad vnguem procederet, scimus eos Hortatoribus, quos etiam Magistros vocarunt, fuisse vsos. Horum enim officium in tirocinio Romano-rum remigum instituendo, describit nobis Polybius Hist. lib. I. num. XXI. ex versione Casauboni, *Enim uero, dum illi, quibus construendarum Nauium cura incumbebat, in parandâ classe occupabantur, alijs socios Nauales cogere, & ad remigandum eos hoc modo in terrâ exercere.* Remiges sedere ad remigia iussos in litora, eodem seruato ordine, ut si in Nauium transitis considerent, Hortatore in medium locato, omnes simul reclinare se se manus adducendo, & rursus incumbere easdem propellendo, principio & fine motus ad Pausarij iussionem facto, assuefaciebant. In ipsâ verò seriâ remorum tractatione, explicat Arrianus de Exped. Alex. lib. VI. cuius versionem à Scheffero emendatam subijcio, *Miranda res erat remorum sonitum exaudire, tot Nauibus uno temporis momento remigantibus, & Hortatoribus, suo celestmate, remigationis initium, intermissionemque prescribentibus, tot remigum, uno impulso flumen remis verberantium, clamoribus sublatis;* & Plutarchus in Alcibiade, ait, *Callipedem histriionem tragico uestitu, & cothurnis indutum, cæteroque habitu instructum, quo vii solent, qui docendis fabulis in theatro certant, remigum officia (in Tiriemi quâ Alcibiades ab exilio reuertebatur) cantando direxisse:* Et poëtico lepore (vt alia exempla omittam, à Scheffero collecta) Silius lib. VI.

medie stat margine puppis,

Qui voce alternos nautarum temperet ictus,

Et remis dicit sonum, pariterque relatis

Ad numerum plaudat resonantia cœrulea tonsis.

Ipsius nostræ sententiæ authores sibi vt Cæcias nubes congregantes, ad aliam difficultatem prolapsi sunt, quam in Scriptoribus è quibus illam hauferunt minime deprehendere scio: Estque, quomodo singuli homines tam longos remos, quales thraniticos fuisse par est, moliri possent; extra omnem dubij aleam stantentes, non plures fuisse remiges, quam remos. Sic Scaliger ex præcitato loco Memnonis colligit: at recurre, & breui inspectione videbis, Memnonem certè non remos, sed solum remiges enumerasse. Schefferus lib. II. cap. III. id ex Plinio simul, ac Silio infert, dicens, *Quinqueremem certè, remos quadrigentos habuisse, Silius nos docet: At eandem quadrigentorum remigum operâ incedere Plinius dicit; unde non plures remiges quam remos habuisse manifestum est.* Sed & hic contrariâ ratione apertissimè fallitur, nam Silius qui remos numerat, neque de remigibus, neque de ordinibus meminit: hisce enim carminibus lib. XIII.

media s inter sublimior ibat

Terribilis visu puppis, quâ nulla per omne

Egressa est Lybicis maior Naualibus æuum:

Sed quater hæc centum, numero so remige, pontum

Pulsabat tonsis; veloque superba capaci

Cum rapidum hauriret Boream, & cornibus omnes

Colligeret flatus, lento se corpore agebat,

Intraret fluctus solis si pulsa lacertis.

hisce

A hisce, inquam, carminibus Nauigium immane singit, quod multò citra poëticam fidem dicere possemus vigintireme; eò magis quia, inter subdita huic ingenti Prætorio, connumeratur Hexeres illa,

que Sidonios vultus portabat Elise,

Bis tenuis Ratis ordinibus graffata per undas.

Vnde eò absurdius, nullo authore, Quinqueremem Schefferus nominat, quam b Hexeribus præfuisse idem Silius nos docet.

Si autem negatiuum usurpent argumentum, ideoque sic putare dicant, quasi nusquam habeamus, plures remiges vnicuique remo incubuisse: hoc adeò infirmè concludit, perinde ac si in nostris Galæis, in quibus scimus, quinos ut plurimùm remiges vnicuique remo applicitos, immò & quandoque senos, in ijs transstris quæ malum & puppim interiacent; ideo res olim in controuersiam reuocetur,

c quia nostrates historici (cùm nesciam an vlli dictum) hoc non recensuerint. Non enim id curat historia, quæ debet, ex Ammiani præcepto lib. XXVI. discurrere per negotiorum celsitudines, non humilium minutias indagare caussarum. Et nihilominus, non deest de hâc pluralitate remigum aliquid, nec leue vestigium, ex Leone Basili filio in Tacticis, qui multiremes, non adeò ut nunc obsoletas, instaurauit; hic siquidem postquam ita præscripsit cap. XIX. num. VII. ἔχασ-

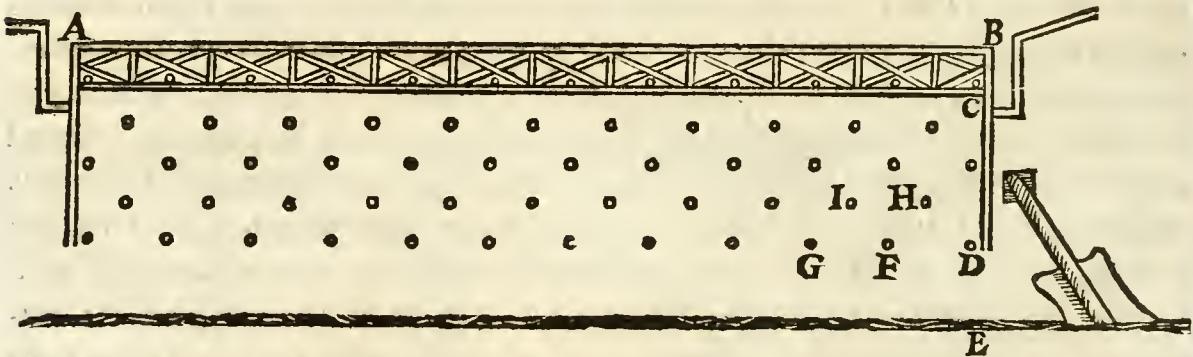
D δε τῶν δερμάτων διληκτούς εἴσω, καὶ σύμμετέος, ἐχών μὴ τὰς λεγομένας ἐλασίας δύο, οὐ τε καὶ τὸν αὐτὸν, τυνusquisque autem Dromon oblongus sit, εἰ cum debitâ proportione, duos habens ordines remorum, alium superiorem, alium inferiorem; subditum. IX. ὃν δι μὴν ν' τὴν καὶ τὸν ἐλασίαν ὑπεργνήσοιν, δι τὸν δὲ τὸν αὐτῶν ἀποτελεῖται μάχη. Κοται τοῖς τολμείοις. εἰ quibus quinquaginta in inferiore remorum ordine locabuntur, centum quinquaginta superius, omnes aduersum hostes armati pugnabunt. Nec dubium quòd & ipsi superiores ad remum & pugnam insimul destinati fuerint, quia infrà num. XIX. eorum supplementum ex inferioribus

E quinquaginta (siue milites siue nautas dicamus) promouet, εἰ δέ τινας τῶν σεξτιωτῶν αἰδοὺς εργος δηπτῶς, ταῦτας εἰς τὸν καὶ τὸν ἐλασίαν τέως παρατεμπε, καὶ εἰ ποτὲ τις πληνῆς ή τέσση τῶν σεξτιωτῶν, τὸν ἀκείνας τότε τὸν καὶ τὸν ἐξ αὐλήκοντος αὐτηπληγῶν, σιν quos ex militibus ignauiores esse deprehenderis, eos in inferiorem ordinem remorum depelle; εἰ si quam plagam superiores milites acceperint, eorum loca ex inferioribus necessariò supplebis.

F Potius igitur, & si veteres chartæ silent, cùm nihil contrarium suggerant, credere debemus plures remiges vnicuique remo fuisse addictos: sic etenim duo maximè consentanea sequuntur. Primùm, inextricabilis difficultas euitatur, quomodo vnicus remex longissimos illos contos erigere tantum, ne dicam validè impellere valuerit. Secundò vindicatur ab impossibili, vel saltem ab incredibili & improbabili, longitudo veterum poliremium: nam missis pro nunc alijs à quinque ordinibus remorum infrà, cum quibus utpote aptioribus & frequentioribus hanc digressionem claudemus; Nauis profectò Memnonis centum iugorum, duplò maior fuissest Venetis istis maximis admirandisque Nauigijs, quæ ex Furnerio suprà relato nonnisi quinquaginta iuga in versum ha-

bent; imò etiam quartâ sui parte maior prodigiosâ quadraginta ordinum Nauis Philopatoris, quæ, cùm in totum longa fuisset CCLXXX. cubitos, vt Athenæus refert, hæc cum brevissimo non plusquam duorum cubitorum inter-scalmio, prorâ ac puppi additâ (quarum insimul longitudo non minor ventre in quo remi collocantur esse solet) CCCC. forsan æquasset, si centum remiges, totidemque remos in longum exorrectos habuisset.

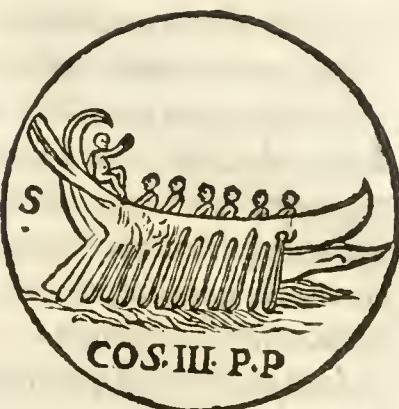
Modò itaque, postquam hæc magis insueta Nauigia non incommodè, seu, vt mihi dicam, non impossibiliter ad praxim reducere tentauimus; facilius id me obtinere posse spero in alijs, quæ vocat *idoneæ mensuræ* Vegetius dicto lib. V. cap. VII., quæque ad summum quinos sortiuntur remigum gradus; eò maximè, si supremus ordo (vt in Columnâ videmus, & in nummis etiam intelligere licet, dum remiges superextantes apparent) suos remos è clathris seu propugnaculis exerat. Quattuor enim inferiores ordines purè in quincuncem dispositi, non integrlos septem cubitos aluei Nauis supra carinam occupabunt; sicque immunitâ etiam altitudine ipsius carinæ ad proportionem Nauis, deprimetur altitudo cathetica, & consequenter hypothenusâ longitudinis remi inclinati, huiusque respectu, portio manubrij, & immersionis; ita vt & *idoneæ mensuræ* remi quoque dici mereantur, vt consideranti sit planum, & per suppositum schema aliquatenus imaginationi succurremus; non iam exactè mechanicum supputantes commensum, sed probabile reddere, & à fictione vindicare conantes id, quod (vt plures iam diximus) in marmore, & in nummis cernimus.

AB alueus *Quinqueremis* longus ped. LV. **inter-scalmia DFG&c. orizontaliter** distat **CD** altitudo perpendicularis à summo scalmo **inter se** ped. V.
Thanitarum ad imum Thalamitarum **eadem inter-scalmia obliquè**, putâ DH HF
ped. X. **FI &c. distant** ped. III. & semis, &
DE altitudo ab imis scalmis usque ad aquā **aliquid amplius**; nempe radicem numeri 12. cum dimidio

Nummi ergo & ipsi (quod nescio an alicui adhucusque obseruatum fuerit) nostram ordinum in altum distinctionem mirum in modum promouent. Nam quamuis pusillus circuli ambitus, literis quibus circumsignatur angustior redditus, vix hanc diuersam seriem pati posse credas: tamen illam nedum in primæ formæ, sed & in mediocris magnitudinis nummis videre est. Et quidem diuersimode; nam in primo ex his subiectis, è remorum extremitatibus (palmulas vocant) pluralitas ordinum, & quidem trium, (nisi infimus aquam contingens nos fallit) vt in Prætoriâ Traiani num. 233;

in alijs

in alijs duobus, ex alternâ depressione scalmorum, siue foricularum è quibus remi exeunt, duplex versus, vt in cæteris Biremibus Columnæ, apertè contijcitur.

c Ne verò de nummorum adulteratione dubium oriatur; primum recognouit in Museo Regis Christianissimi, & plumbo exceptum in nostri gratiam sibi mittendum curauit Illustrissimus Octavius Falconerius; id quod & ad nummi fidem fanciendam, & ad meas grates erga virum egregium immaturo fato nobis creptum testandas, dictum volui: alterum, quem pluribus omni suspicione carrentem ostendi, & cæteris si qui diffidentes se præbebunt monstrare paratus sum,

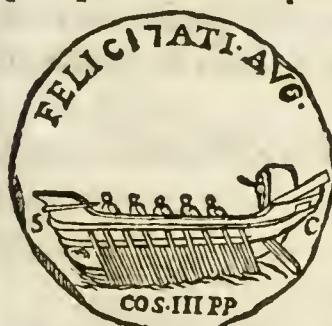
D ab Eminentissimo Cardinali Gaspare Carpino Domino meo humanissimo accepi, dum hisce apud ipsum otiijs fruor, inter officium & cultum, quem, pro meæ clientelæ munere, illi tribuere teneor: tertium à Iacobo Sponio Lugdunensi de patriâ suâ benemerito habitum, vetustas equidem penè omnino absumpsis, remigio tamen in parte pepercit, quod nobis sat est. Addo & alium postquam hæc scripseram repertum in Musæo, literaturâ æquè à dignitate

summi viri Cardinalis Petri Ottoboni, eiusdem Hadriani, æqualis cum suprà adductis magnitudinis, XVII. remis alternatim distributis instructum, quibus adiungi posse videtur numisma Q. Metelli Macedonici, desumptum à Goltz. in Fast. pag. CXL., in quo, aliâ etiam ratione, ad latus remorum superiorum versus puppim, duo inferiores aliam seriem inchoare videntur; aliudque eiusdem Gordiani sed diuersæ à nobis formæ apud Oiselium

F Tab. LXXXVIII. num. 11. Sed præ his omnibus singularem admirationem meretur Quadriremis in alio Gordiani III. numismate euidenter expressa, quod

pariter ex Gazâ Carpineâ hic producimus, in Pontiani Coemeterio nouissimè repertum; adeoque ab omni temporis iniuriâ immune, vt & simul recens cusum videri possit, & indubiam vetustatis fidem peritis ostendat.

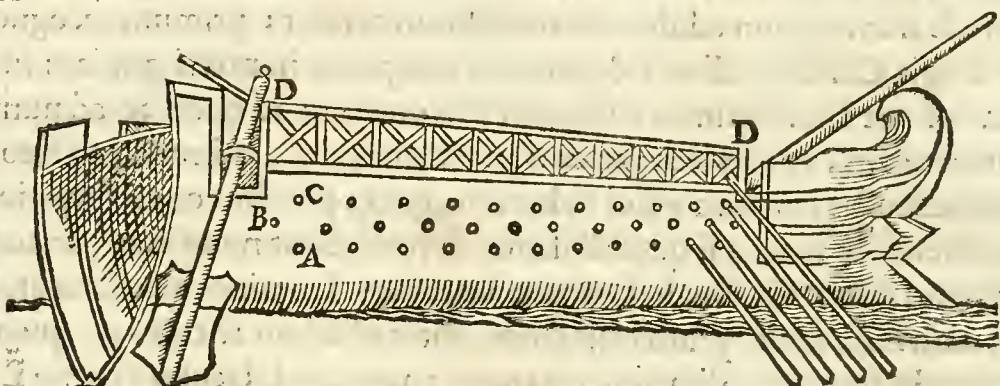
Producunt & contrariæ sententiæ authores suos nummos, & marmora: Sed è recidunt omnia, vt singulos remos (ampliores aliquantò vel cufos vel etiam imaginatos) pro totidem ordinibus accipiant, vt veritate cogente faslus fuit Schefferus, olim aliarum par-

partium affecula, postea ad nostras perfuga de Mil. Nau. lib. II. cap. II., cuius sol-
cium in mutandâ sententiâ do tibi Morisot. de Orb. Marit. lib. II. cap. XLIX.

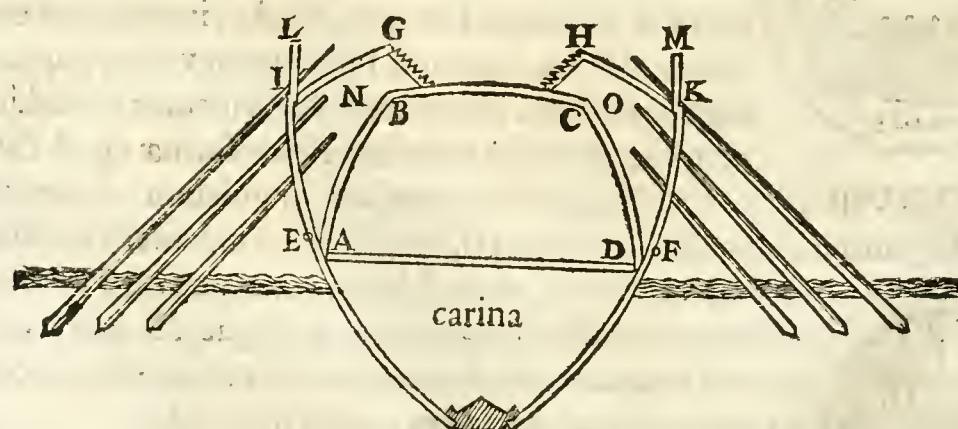
Si quis verò cum Bayfio fateretur quidem Biremium ordines ita collocatos
fuisse, de Triremibus autem negauerit: nœ is à Scaligero vapulabit, qui aceto
nigroque sale hanc (sic vocat) desultoriam Bayfij sententiam respertit. Ne
agitur erga doctissimum, nostrique præsertim iuris consultissimum authorem
conuicia, quantumuis alijs dicta, refricemus, ad eumdem in dictis Animaduers.
Lectorem remittimus.

Iam tandem ad praxim & usum descendentes: ordines ipsos non fuisse inter
se tabulatis distinctos, optimè iam ratiocinatus fuit Borellius in prædictâ suâ
Dissertatione, nám alias omne commodum distributionis scalmorum in quin-
cuncem (qualem in Columnâ videmus) amitteretur: tabulatum enim inter-

medium inter primum A & tertium ordinem C, tolleret situm ordini secundo
B qui laterali suâ distantiâ locum inuenit. Vnicum igitur tabulatum sub clath-
ris D D fuisse, necesse est; ibi enim tam milites constitisse, ex nummis, & lo-
cis Historicorum suprà probauimus, quām summos Thranitas, qui & milites &
remiges simul erant, confedisse, perspicuum fit ex Leone in Tact. & pariter ex
Columnâ ac nummis.

Testudinem verò quam Borellius inducit, (sicque in suâ sectione se habet)

ABCD testudo

BC deorsum testudinis

EF fenestelle, vulgo Brunali

GH HG scælae, per quas à catastromate
ad dorsum testudinis descenditur

IG HK catastroma circumcurrentes

IL KM clænatio clathrorum

NO spatia inter testudinem & latera Na-
uis, in quibus sedilia remigum disposita
sunt

maxime

A maximè congruentem reproto: tum vt in eâ remigum subsellia infigantur: (quorum tamen aliqua, si non omnia, firmitatis gratiâ ab vno latere Nauis vsque ad aliud pertinere vellem) tum vt spatio quod inter illius dorsum & catastroma aperitur , ipsi remiges viam ad scamina habere possent : tum etiam , vt aqua, si qua desuper supernè, vel per foriculas remorum ingreditur , imis fenestellis defluens , circumquaque apertis in loco E F, vbi testudo lateri Nauis coniungitur, mari restituatur .

B Liceat autem pro fulciendo catastromate aliquantò à figurâ Nauis Borellij mei recedere , qui mutulis à latere in obliquum surgentibus illud sustentat: Ego enim scalis illud inniti vellem à B in G, & à C in H debito interuallo dispositis ; quæ etiam transitum militibus & nautis rectâ ab vno ad aliud Nauigij latus opportunè præbebunt , & fabricam omnino benè compactam constituent .

C Hæc ita firmiter contignata Nauis , in eo nostratisbus quæ remis carent erit primò vtilior , quòd in malaejs, non prout illæ, immobilis, scopuli in modum, remanebit , per plures quandoque dies *Zephyros morantes increpitans*; Galæas verò agilitate , vt puto , tamquam illis breuior , (longitudo siquidem velocitati motus plurimum obesse probavit sæpè laudatus Borellius) certè securitate nauigationis longè superabit : vnâ etiam in re vtriusque generis Nauigij defecum emendat ; cùm scilicet opus est ad anchoram stare sœuiente pelago , & Nauim reducere quò fluctus & ventus abducit , vt Menæ vsu venit apud Dionem lib. XLVIII. qui cùm tempestatem præuidisset , Naues in altum deduxit , anchorisque laxioribus , ne funes inter tendendum rumperentur , fixit ; eoque modo vento restitit , quum neque funes ulli intenderentur , & semper eodem in loco ipse cum Nauibus persisteret , Naues in eum locum , unde eas ventus propulisset , remigando reducens : nec enim Galeæ , fluctibus impares , hoc euéniente , ibi consistere ; nec nostræ Naues , remis destitutæ , reduci vlo pacto potuissent : & illud in re bellicâ maximi momenti peculiare habebit , quòd scilicet mari etiam sœuienti se committere poterit ; cùm è contrâ , nostræ Longæ Naues , ita mare pacatum exigant , vt

quum Alcedo pullos educit suos;

quò fit , vt occasionses rei bene gerendæ vt plurimùm amittantur : & insuper (in quo summam nostrarum rationum clademus) subductioni facilis erit , per quam , etiam in hostili regione , quamuis portu careamus , tutò consistere possimus .

G Breuiores antiquas Quinqueremes nostris Galæis suisce , à posteriori (vt cum Dialecticis loquar) ex hâc ipsâ subductione probatur : quâ enim aliâs potuissent nedum ad litus promptè attrahi , (quod Galæis, quæ adeò depressa habent latera , factu difficillimum , & prolixo plurium dierum operis , esse videmus) verùm etiam quandoque longo terrestri itinere isthmos transmittere , (vt non desunt qui dixerint) nî maiorem hisce alijs altitudinem , breuitate saltem compen-sassent ?

Numerus etiam remigum, Polybio (loco à nobis suprà pag. 71. d. allato) tercentum non excedens , in Nauibus quas Quinqueremes fuisse coniectamus , monstrat , multò pauciora habuisse iuga , ac modò habeant nostrates Galeæ ; & proinde alueo illis breuiore fuisse. Non enim puto excessisse iuga XIV. in quo libet versu , si non plūs quàm tres remiges demus superiori ordini Thranitarum , binos duobus inferioribus , & singulos cuique ex infimis : (reliquis ad alia munia & ministeria Nauis attributis) Ita etiam plūs minùs ostendunt numimi , inter quos ille Nasidij apud Schefferum fol. 304. ad amussim XIV. remos in longum continet , XIII. verò aliis primæ notæ Hadriani III. COS. cum eādem epigraphe FELICITATI AVG. ac suprà relatus , quos selegi tamquam diligentissimè incisos , & alia omnia Nauis membra exactè referentes , ut quò magis fieri licet , responcionem Aduersariorum præoccupemus , numerum remorum non posse adeò subtiliter iniri , sed per paucos expressos (quod nos & alibi adnotauimus , sed ubi non vigebat proportio quam hic videmus in omnibus) multò plures significari .

Vsum subductionis , cuius paullò suprà meminimus , habemus ex Homero in toto suo diuino poëmate , classis Argiæ apud Ilium in sicco Castris conclusæ : eò namque libentiùs hoc illud exemplum , cæterisque antiquius inducimus , quò id dignitatis nactæ sunt Homericæ fabulæ , vt historicis narrationibus inseri mereantur : ac etiam , quò vetusti anaglyphi portionem ad rem comprobandum ob oculos ponamus ,

cum Nave Aiakis hinc indè longurijs suffultâ , pleniùs totum & integrum hoc nobilissimum cimelium pro auctario operis daturi & exposituri. Relictis autem commentitijs rebus , inter quamplures subductiones apud Historicos obuias , aliquas commemorabimus , quæ de Nauibus maioris formæ , hoc est de poliremibus nostris loquantur . Talis est ea , numeroque longarum Nauium memorabilis , (ultra enim MM. fuisse ferunt) quam Amilcar prope Himeram perfecit , & Diodorus ita describit lib. XI. Vbi ad urbem peruentum , bina ponit castra , hac terrestribus , illa nauticis destinata copijs . Tum quidquid est Nauium Longarum subducit , profundâ eas fossâ , lignoque vallo circumdans . Similis isti , alia fuit Romanæ classis ad Uticam , de quâ Liuius lib. XXIX. ad finem , uno vallo & Naualia castra amplectitur , iugo medio legionum castris impositis , litus ad Septentrionem versus subductæ Naves , naualesque socij tenebant , meridianam vallem ad alterum litus deuexam , equitatus : Quamuis enim nulla mentio de Triremibus vel Quinqueremibus ; præterquamquod aliunde scimus tunc temporis

- a pōris Romanas classes plurimum ex ijs constitisse; suprà de Rostratis ac Longis Nauibus idem author meminerat, atque (vt monet Glareanus in suis Annotationibus) quas hic Naves Longas vocat, paullò ante Rostratas nominavit; libro autem primo huius belli, quas primū Quinqueremes, paullò post Longas vocat: videntur igitur confusa hec tria nomina, Longa, Rostrata, & Quinqueremis Nauis. Aliam subductionem habet Liuius in fin. libri XXXVI. Phoceam transmittit,
- b ubi relictis ad pr̄sidium urbis quattuor Quinqueremibus, ad Canas classis venit, & cùm iam hyems appeteret, fossā valloque circumdati, Naves subducte. Cæsar quoque, Nauibus Longis instructā classe, vt ipsemet ait in suis Comment. de Bell. Gall. lib. X. Naves suas in Britanniā cum castris vnā munitione coniunxit, inter quas & Longas recenset, & peculiaris cuiusdam structuræ fuisse Dio tradit lib. XL. scilicet, mediæ inter eas quas secum celeres adduxerat, atque onerarias quas ibi acceperat naturæ; vt & quām maximè agiles essent, & vim fluctuum tolerare possent, inque sicco destitutæ, iniuriam nullam acciperent. Aliam Dio lib. XLIX. de Nauibus Cæsarianis post conflitum ad Liparam inter Agrippam & Damocharem, quas propter molem tardissimas paullò supra dixerat: His motus [Cornificius] Naves quæ à pugnâ supererant, & ad castra delata fuerant, combussit; castrisque relictis, Milas iter conuertit. Aliam (vt ex omnibus celebrioribus Historicis aliquid carpamus) recenset Polyb. lib. I. cap. XXIX. per hæc verba ē τερσδεξιαληροι τὰς ἐπιπλεύσας Καστραυθα νάυς, καὶ πάντα συναθροίσατες ὅν σόλον, ἐπλεον τῷχα τὴν χώραν, ἔως ὅτι τὴν Αστίδα καλυψάμενη πόλιν αφίκησο. ποιοσάληροι δὲ τὴν απόβασιν ἐντάντη, ē νεωληπταῖς, ἐτί ἢ πάφρω καὶ χάρεσκι τελελαβόντες τὰς νάυς, ἐνίοντο τεργάς τὸ πολιορκεῖν αὐτὴν, quæ ita vertenda sunt cum Perotto, eo loco Romani ad nauigantes, Naves recipientes, & cunctam Classem restituentes, eam regionem præter nauigant, & ad Ciuitatem usque Aspidem perueniunt. Ibi non procul ab urbe, expositis in terram copijs, Naves subducunt, valloque & fossā diligenter muniunt; non item vt Casaubonus, qui forsan subductioni huiusmodi minimè fidem habens, licentiā Criticis sollemni, Nauibus in portum subductis, temerario errore reposuit; cùm Romanos ante urbem captam portu potitos fuisse, nec sit qui referat, neque ex se admodum credibiliter dicatur.

Corrigendus hâc occasione est Ptolemaei lapsus, qui lib. IV. cap. III. Aspidem & Clypeam duas vrbes sub diuersis meridianis constituit: tam enim ex Solino, quām ex Strabone patet, vnam sub dupli nomine fuisse; itaut recentium quoque Geographorum vel connuentia vel dubietas in re tam manifestā, criminē non vacet: prior itaque Strabo ita rem enucleat, Κόσμερα δὲ περὶ τῆς Λιλυβαῖς, καὶ περὶ τῆς Αστίδης Καρχηδονικῆς πόλεως, ἦν Κλυπέαν καλῦπται, μέσην αἰμφοῖρη καλυψάν, καὶ τὸ λεχθὲν διάσημα ἐφ ἐκατέρας απέχεσσα, Cossura, alia Insula est ante Lilybæum sita, in medio inter id & Aspidem Carthaginensium urbem, quam Clypeam dicunt, spatio utrinque LXXXII X. stadijs distans. Nec minùs exprefse loquitur Solinus cap. XL. Clypeam ciuitatem Siculi extruunt, & Aspida primū nominant.

Nec dubium quominus hæc Romana classis ad A spidem subducta & Triremes, & Quinqueremes comprehendenderet; eadem enim prorsus erat, quam superiori anno parauerant, Triremibus XX. Penteribus C. constructis, & incredibili audaciâ, cum de mari ne cogitassen quidem usque ad illam diem, (vt Polybius cap. XX. extollit) Pænns, qui traditum à maioribus maris imperium sine certamine obtinebant, mari quoque brevi superarunt. Aliam, imò & duplicem Hirtilius de Bell. Afric, classis Vari prope Uticam, & Cæsaris prope Adrumetum, utriusque, Triremibus & Penteribus refertæ. Et demum (Dioni licet minimè creditam) mirari est tanquam saltem non penitus incredibilem, nec formæ Nauigiorum alias repugnantem, subductionem ad sinum Ambracium Nauium Augusti, de quâ idem author sequentibus verbis lib. L. accepi etiam eum Triremes ex mari exteriori per murum in sinum Ambracium transstulisse, loco sulcorum per quos ex ducentur, tergoribus animalium recens direptis, oleaque inundatis usum. Cui tamen fabulæ (sic illi visæ) idem Dio hic incredulus, alibi in maiori difficultate facilem se exhibet, transvectione Nauium Octauiani Augusti per Isthmum Peloponnesiacum hyemis metu assertâ: aliaque grauissimi authoris narratio concinuit, Plutarchi inquam, qui in Anton. reseit Cleopatram toto Isthmo qui Arabicum sinum à Mari Mediterraneo distinguit CCC. stadiorum longitudine, subductionem suarum Nauium intentasse, & aliquarum etiam perfecisse. Quæ de Isthmi Corinthiaci transitu ex Dione retulimus, apud Strabonem incontrouersa sunt: non enim semel, sed ter lib. VIII. de hac subductione, vti de re tritâ, hoc pacto loquitur, Isthmum, quæ Naves per sulcum quendam terrâ ab uno mari ad alterum traducuntur, stadiorum esse quinquaginta dictum est. rursus, Apud Schœnuntem angustissima est Isthmi pars, quæ Naves per terram ex uno mari in alterum traducuntur: & demum, Ille (à Lechæo scilicet) porrectum litus usque ad Pagas Megaridis alluitur sinu Corinthiaco, sed introrsum fleatur; itaut ad oppositum litus quod ad Schœnuntem Chencreis vicinum, per terram traduci Naves possint. Et quamuis Strabo de maioribus Nauibus nominatim non loquatur, de quarum tantum subvectione nos tractaturos promisimus; adeò tamen generalia eius verba sunt, & absolute dicendi forma, vt nullum Nauigij genus excludere videatur.

Modum huius subductionis iam vidimus ex Dione suppositis pellibus fuisse, siue fulcis excauatis per quos Naves traherentur; plaustris priùs, rudi ad huc sèculo, necdum Græcis artibus agresti Latio illatis, deinde Helice machinâ post Archimedem, per quam, facili negotio Vigintiremem Hieronis deduxit, vñā manu, non contentè, sed leuiter, ansam machinæ cuiusdam agitans, vt Plutarchus in Marcell. & Athenæus referunt.

Phalangis siue Palangis etiam subiectis, duci & reduci Naves solebant ex Julio Polluce lib. VII. ac Nonio Marcello, qui frequentior hodie est modus quo recentes vtuntur nautæ, & proprie Nauis machinatio à Cæs. de Bell. Ciuit. lib. II. vocatur; quarum loco, Romanos captiuos olim Poeni subiecerunt, ita referente Varrone de Vit. Pop. Rom. lib. IV.

A Non ad miraculum subductionis, (quia breuis fuit tractus, & Naves haud magnâ mole, vt Liuius, Polybio in hâc narratione diligentior, præmittit) sed ad machinationem contemplandam, cùm de plaustris & boum pellibus recèns di-reptis mentio recurrat, addemus classis Punicæ transvectionem à Portu Taren-tino ad apertum mare, descriptam per Liuum lib. XXV. & Silium lib. XII. *Contracta extemplo* (prior ait) *utique plauftra, iunctaque inter se, & machine ad subducendas Naves admotæ, muritumque iter, quò facilitora plauftra, minorque moles in transitu esset: iumenta indè & homines contracti, & opus impigre cæptum; paucosque post dies, classis instructa ac parata circumuehitur arcem, & ante ipsum portum anchoras iacit.* Pleniùs adhuc, & maiori cum perspicuitate, hæc habet Silius Italicus.

*Inclusas igitur, quibus haud enare dabatur
Arce superpositâ, claustris maris exultit astu,
Perque auersa tulit portatus in arua carinas:
Lubrica roboreis aderant substramina plaustris,
Atque recèns cæsi tergo prolapsa iuuenci,
Aequoream rotâ ducebat per gramina puppim;
Et iam per colles, dumosque ad littus adacta,
Innabat pelago veniens sive remige classis.*

Strabo lib. VI. facilitatem similis subductionis perhibet, tanquam si non sola hæc Hannibal's tempore, sed frequenter per collum illius Chersonesus acciderit; cuius verba, quia etiam ad descriptionem loci faciunt, hic subdam. *Tarentini sinus pars maxima importuosa est, ubi maximus atque pulcherrimus magno includitur ponte. Circuitus vero est stadiorum centum, eque sinus interioris parte Isthmum efficit, exterius prospectantem pelagus, adeò ut urbs ipsa in Cherroneo iaceat, ut per ipsam facile Nauigia protrahantur, cùm viroque ex litore humile collum existat. Cùmque oppidi depresso solum sit, quâ tamen arx ædificata est, paullulum altius attollitur. Antiquus sanè murus ingentem circuitum habet: nunc autem, qui prospectat Isthmum, plurimâ defecit ex parte. At pars, quæ portus ori vicinior applicatur, quâ arx perdurat, non mediocris urbis magnitudinem explet. Stadium habet ornatumissimum, & Forum amplissimum, ubi situs est Iouis colossus, ex ære fabrefactus, eximiae post Rhodium magnitudinis. Inter Forum autem atque ipsius portus os, arx ipsa extollitur, perpaucas veterum ornamentorum & statuarum reliquias continens: quorum cùm magna copia foret, urbe potius Carthaginenses pleraque vastauere. Aliqua etiam Romani, capto per vim oppido, ut spolia vendicarunt; è quibus Herculis imago sublimis ex ære, in Capitolio fixa est, opus Lysippi, quod à Fabio Maximo oblatum est donum, qui urbem ceperat.*

Præstantia itaque polirenum Nauigiorum, (vt tandem peroremus, & paucis multa concludamus) ea erit, vt veterum instar ædificata Nauis, progressionis initium in se habeat, nec ad motum, auras, æstiuo & opportuniori ad res bellicas tempore vt plurimum cessantes, præstoletur. Ut ijsdem ventis tutò vta-tur, cùm sciamus Galæis quando magis secundus à puppi spirat, tunc maxi-

num periculum immersionis imminere , si omnino recta (vtque nautæ dicunt,
di filo) excipiatur . Ut instabilis suopte ingenio elementi varietates minùs me-
 tuere possimus , nec ex quâuis vel leui maris agitatione , iter differre , vel in-
 termittere cogamur ; prout Galeæ solent , diu multùmque in portibus latitan-
 tes , rectoribus id Nauigij fragilitatis conscijs , ob quam , licet scopulorum im-
 pactum vitent , curuo vndarum subrepentium dorso libratas , quandoque suo
 pondere fractas , mediasque diruptas scimus : Et tanquam hisce breuior , & à
 remis instructior , velocius feratur , seu agilius circumueratur , ad impetus seu
 inferendos , seu euitandos . Ut nautæ sua ministeria absque remigum impedi-
 mento peragant ; quod in Galæis minimè permittitur , suspenso remigio ad
 quamcumque circa velum , anchoram , aliaque huiusmodi , operationem . Ut
 milites hac illac , quâ fert occasio , siue conferti , siue rari discurrere , vel
 se tueri valeant , cùm in Galæis immoti , & ictibus expositi sparsim
 consistant . Utque demum (quod postremò diximus , sed
 summo loco reponimus) vbique in tuto attrahi possit ;
 & portum , vt ita dicam , nauigantes secum ferant ;
 ac quoquis loco , si non à naturâ , à virtute
 saltē & labore , præmio equidem
 maximo , nempe incolumitatis
 proposito , sibi datum
 existiment .

C A P V T VI.

Obseruanda circa veterum ritus, & superftitionem.

ON est mei instituti, laciniam, quæ veste ipsa maior foret, attexere: cùm ea quæ de antiquorum idolatriâ & cæremonijs dici poterant, alij feliciùs & pleniùs pertractauerint; ita vt actum, quod aiunt, agere viderer. Imò hæc pauca, quæ in nostrâ Columnâ de hâc re extant, dum vel noua, vel aliter, quâm intelligenda esse credo, intellecta, ostendere aggredior, scrupulum quodammodo iniecerunt, minimè Christianum hominem decere; cùm Authoris cæteroqui heterodoxi monitum in Notis ad Tertulliani librum, de Cor. Milit. auribus intonet, *nobis piè & prudenter curiosos esse oportere; eosque prepostere diligentes videri, qui Ethnicorum rebus ad unguem inuestigandis vacant.* Habeo tamen quod opponam: scilicet, veræ pietatis cultum, comparatione falsæ superstitionis magis elucere, & per cruenta illa sacrificia, Christi fideles impelli ad gratias vero numini ex animo iugiter reddendas, quòd incruentam, purissimamque æterni Filij hostiam nobis ad spem salutis, & perennis gloriæ arrham substituerit; *nosque, vt ait Eusebius de Præp. Euang. lib. III. cap. III. à vetustissimâ istâ cæcitate per euangelicam doctrinam suam liberauerit.*

Solitaūrilia, siue Suouetaūrilia dare in exercitib⁹, è Romano more fuisse, meminit Tacitus lib. VI. Annal. vbi ad ripam Euphratis simile sacrificium L. Vitellij peractum refert; nec aliud ab hoc fuisse credendum, lustrale pro exercitu sacrum, de quo generatim meminit Plutarchus in Crasso. Id in Columnâ ter repræsentatum, paullò fusiùs agitabimus, quia res celebris, non negligenter, & solutè tractari, sed certis, si fas est, regulis comprehendi debet.

Suouetaūrilia, an Solitaūrilia dicendum sit hoc sacrificium, authores inter se de nomine discordant, de re tamen conueniunt. Festus namque qui Solitaūrilia vocat, etymon ab integritate genitalium desumit, *Solum enim, lingua Oscâ integrum, Tauros autem, nostro & græco sermone, eam pudendorum partem, quæ à castratore exciditur significat,* vt eundem Festum intellexerunt ex philologis Passeratius, & Rubenius Ele&. lib. I. cap. X. eodemque pacto in Aldino Codice vocantur hæc sacra per Catonem de Re Rust. cap. CXII. & Varronem lib. II. cap. I. Audiamus Festum ex Dempsterij emendatione lib. IV. cap. XVII. Antiq. Rom. Solitaūrilia, hostiarum trium diuersi generis immolationes significant, *Tauri, Arietis, Verris, quod omnes hi solidi integriquesint corporis;* contra-

rij Verrees, Maialesque, quia, solum, Oscè totum & solidum significat; unde etela quædam soliferra vocantur, totaferrea; & homo bonarum artium, solers; & que nullâ parte laxata, causaque sunt, solida nominantur. Atque harum hostiarum omnium inviolati sunt tauri, quæ pars scilicet ceditur in castratione. Quamuis autem hanc grammaticalem argutiam reijsere, & Suouetaurilia nuncupare placeat, prout Liuij textus recentiores lib. I. & VIII., & optimæ notæ lapis Fuluij Vrsini apud Gruterum fol. CXXI. bis nobis indicant; adhuc, integras esse debere hostias, satijs superque probatur, tum ex Scriptorum authoritate, tum huius Columnæ evidentiâ; vt longissimè dissitus licet, Tiguri usque aduertit author libri de Sacrif. Gentil. fol. XLIV. ex illo ipso autem monumento (de Columnâ loquitur) liquet mascula fuisse ea animalia, quandoquidem illic videre licet Arietem, & Verrem; & ita nos,

multo non sine risu

solidatum ad Festi sensum, & cum suis tauris, Taurum num. 79. conspeximus, qui, vt in nouis typis vides,

sectus arte pictoris

Virilitatis damna maret erepta. Martial. lib. IX. ep. VII.

Scriptores, inquam, etiam huic secundæ lectioni inhærentes, idem ac Festus probant. Nam primò, Varro ubi suprà, ait, *Populus Romanus cum lustratur Suouetaurilibus, circumaguntur Verres, Aries, Taurus.* Asconius Pedianus ad Diuination. Cicer. in Verr. vers. [Etiam Censorium nomen] idem firmat, inquiens, iudeo completo quinquennio Urbem lustrabant, & Solitaaurilia sacrificia de Sue Oue T auro faciebant. Quintilianus similiter lib. I. cap. V. *Suouetaurilia iam persuasum est esse ex Sue, Oue, & Tauro: & sanè ita se habet sacrum, quale apud Homerum quoque est.* Glossæ veteres, interpretando hoc verbum, subdunt, θυσία ὅκους, ρεις, Ταυρός, sacrificium ex Sue, Ariete, & Tauro. Concordat Etymologicum Magnum ex Callimachi sententiâ, Εἰδὼν θυσίαν, Καλλίμαχος τὴν ἔκ ρεις Ε ταυρός Ε ρεις; sumptâ scilicet voce ρεις pro domestico quoque Sue, vt ex Homero, & Hesiode Lexicographi accipiunt. Et licet Dionysius Halicarnasseus Antiq. Rom. lib. IV. & ex eo procul dubio Suidas, Arieti & Tauro tertium faciat Hircum: nihilominus, si non Dionysium, (rerum nostrorum locupletissimum testem) certè transcriptorem errasse, meritò putat Rubenius, & ρεις, pro θυσίᾳ supposuisse. Quodque ita sit, patet, si Liuij locum conferamus, qui de eādem Tulli lustratione, de quâ Dionysius tractat, illumque propterea emendat, dum Suem; non verò Hircum aperte nominat; iuuante etiam ex Græcis Homero, omnium rerum ac disciplinarum magistro Odyss. XI. vers. 130. (ad quem locum, verbis suprà allatis Quintilianum respexisse dicemus) qui, ne de integritate victimarum ambigatur, commemorat

Αἴγειον, Ταυρέγε τε, αὐῶντ' θητεῖτο ερεις κατερπός,

Arietem, Taurumque, Suum & maritum Verrem:

consensitque Hesychius, Εἰκτύνω inquiens Εἰδὼν εὐοι θυσίαν ρεις, ρεις, Ταυρός, Trictuan, Triada, quidam esse dicunt sacrificium Verris, Arietis, Tauri: dcinde,

Εἰκτες

- A Εἰκτερεῖ τὴν τριθήνα, θυσία Εὐωλίω· θύεται δὲ τῶν τριῶν οὐρανοῦ, Τριθεῖρα, σιue Trithya, sacrificium Marti: immolantur autem omnia tria cum suis testibus. Quām malē igitur mascula victimarum signa, tam in Tauro primi huius sacrificij, quām in Ariete secundi num. 187., seu prauā quādam verecundiā, seu supinitate, pictor nouæ huius editionis omisit; tam incuriosè institutum illius minimè assecuti Interpretes, primus num. 188. Veruecem à Festo interdictum, tanquam Laribus Traianus sacra facturus esset, alter num. 187. la Pecora in hoc ternione reponunt; nam *is demum latine Aries dicitur*, qui excastratus est, vt simili Varronis apud Gellium lib. IX. cap. IX. monitione utar. Ad eundem scopulum, Ciaconi imitatione, amicissimus mihi vir appulit, & Veruecem non rite in hoc sacrificio adhibuit; quem non ideo inter literatos optimum prædicare desinam, quod minimis hisce vrgeri deprehenderim.
- B Illud etiam adnotari meretur, quod lapis vult nos non esse nescios, circumductio nempe victimarum antequām ad aram statuantur; ea enim oculis fidelibus plusquam semel in Columnā subiicitur, & præscripto Varronis, ac etiam Catonis, vt videbimus, respondet. Nec immerito in lustralibus sacrificijs adhibebatur, quia *circumductio*, lustrationem continet apud Græcos, quibus ipsomet circuitionis verbo *purgatio* significatur, vt in vocibus *περιαθάψει*, *περιαγέειν*, *περιαθεειν*, notat Turnebus Adu. lib. IX. cap. X.: nec secus apud Latinos authores, vt animaduertit Nonius cap. IV. sequentibus verbis, *circumferre est propriè lustrare*. *Lucil. Satyr. lib. II. Tum farto omnia sunt circumlata*, *Plaut. Amphitr. Quin tu istanc iubes pro ceritâ circumferri*, *Virgil. lib. VI.*

Idem ter socios purā circumtulit undā:

E ex quo etiam more Appuleius lib. III. Metamorph. audaci verbo, *circumforaneas* (seu, vt Gutherus emendat, *circumferraneas*) huiusmodi lustrales hostias appellavit. Rursus autem è conuerso, *lustrare* idem est ac *circuire* apud Latinos, vt patet ex Varrone de Ling. Lat. lib. V. *Id ab luendo, aut lustro, idest, quod circumibant ludentes ancilibus armati*: itemque ex Claudiano in Ep. ad Seren. de Orpheo, dicente

Qui sibi carminibus toties lustrauerat aras:

F atque ex Plinio lib. VIII. cap. XXX. *Quibusdam magicis artibus* (Hienam intellicit) *omne animal quod ter lustrauerit in vestigio hærere*: ex quo Solinus sua transcriptis cap. XXIX. *Hiena, quodcumque animal ter lustrauerit, mouere se non potest; qua propter, magicam scientiam ei inesse pronunciauerunt*; & adnotat Macrobius III. Saturnal. cap. V. ad eos Virgilius versus in Apotheosi Daphnidis in Bucolicis

G *Hæc tibi semper erunt, & cum sollemnia vota*

Reddemus Nymphis, & cum lustrabimus agros:

explicatque Seruius ad lib. VI. Æneid. vers. 681. & alibi; planèque hoc apparet ex synonymiâ in describenda circuitione peditum equitumque, quā vtitur Virgilius lib. XI.

Ter circum accensos cineti fulgentibus armis

Decur-

*Decurrere rogos, ter mæstum funeris ignem
Lustrauere in equis.*

Circumlatas hic tamen victimas Pontifice stante ac quiescente obseruo; contra legem feralium, & ad Manes euocandos institutorum sacrorum; in quibus placuit Gutherio de Iur. Pontif. lib. IV. cap. II. Pontificem cum magistratu solitum fuisse aram circuire, & hunc Statij locum pro se allegat,

*Ter circùm aëta pyras sancti de more parentis
(de Manto Tiresiae filiâ, & tunc administrâ sermo est)*

*Semineces fibras, & adhuc spirantia reddit
Viscera, nec rapidas cunetatur frondibus atris
Subiectare faces.*

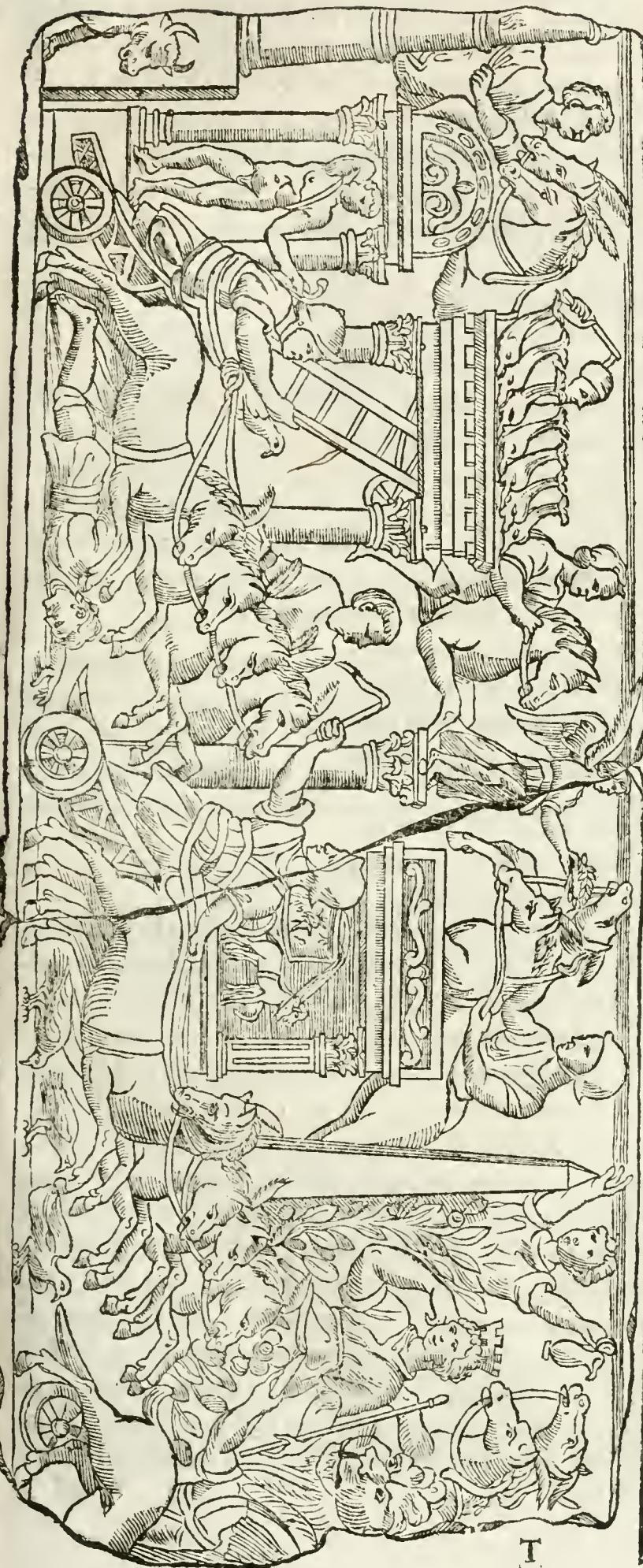
vbi impensè doctus Nuperus Commentator Barthius, falli Gutherium, aut tale quid dixisse Papinium, ne si Manto ipsa ariolatrix affirmauerit, credere se velle, obtestatur: nec nos proinde credemus, locupletiore authore, & ipsâ Columnâ (in aliâ quavis circuitionis specie) contrarium suadentibus.

Trinamque fuisse hanc circuitionein, generatim de lustralibus sacrificijs admonet Virgilius lib. I. Georg.

*Terque nouas circùm felix eat hostia fruges,
Omnis quam chorus, & socij comitentur ouantes:*

& in specie de hoc nostro Dionysius, *Eas hostias ter circùm castra duci iussas, mactauit ienenti Campum Marti;* prout in lustratione Classis idem seruari Appianus lib. V. Bel. Ciuil. hoc modo declarat, *In litore maris altaria posita marinis alluuntur vndis, omnisque circumstat multitudo de nauibus linguis fauens: Tum Sacerdotes in mari stantes, sacra faciunt, terque per classem scaphis circumuecti, sacra piamina ferunt.*

Itemque à dexterâ versùs lœuam circumagi solitos hinc elicitor; non fortuitò, vt puto, cum perpetuò idem seruetur; sed eâ naturali progressione, per quam & formam scribendi in sacrâ Hæbreorum linguâ sinistrorum tendere obseruant Patres; & scalarum ascensus codèm vergere debere Architecti præscribunt, imitatione cochlearum limacis in animantibus; ac præterea, ratione è Physicis defumptâ, quòd in omni animato motus à dextrâ oritur, vt probat in Tim. Plat. Chalcidius, & in libro de Animal. Incessl. cap. IV. Aristoteles, vbi inquit. *Quòd autem à dextris motionis est initium, argumento sunt omnes, qui sinistrâ solent onera bainulare; ita enim gerulus soluto motore, ac disiuncto, facile moueri potest; quare sinistrâ se sustinentes, faciliter vnglos superfilunt utres, διὸ οὐ συγχρέονται, græcum habet, quoniam dextera mouere, sinistra moueri apta est; qua propter onus non in mouentem partem, sed in motam insidere oportet; si enim in ipso mouente, & motionis principio imponatur, aut non mouebit penitus, aut difficilis mouebit.* In Circorum etiam decursionibus idem obtinuisse ex numismatibus, & quamplurimis lapidibus dignoscimus, atque in hisce duobus præsertim à me primum obseruatis, & publici iuris factis, quorum autographa extant, superioris in Nobilium de Lancellottis, alterius in Em. Card. Barberini Ædibus, quin

quin & ex gemmis ipsis, vt apud Stephanonium de Antiq. Gemm. Sculpt. pag. 12. & ex dypticis consularibus eburneis rarissimæ nouitatis, vt monuit humanissimus P. Henricus de Noris, hoc idem apertè colligimus; siue ex principio huius, quem diximus, naturalis motus; siue fortasse ex militari disciplinâ, ad quam exercitationes circenses proludebant; nam circuitio ad iustum inferendum commodiùs ad lœvam, quam ad dextram fiebat, vt ostendit nobis summus Poëta in pugnâ statariâ Aeneæ pedestris cum Mezentio circa eum equitan- te lib. X.

*Ter circum astantem lœuos equitauit in orbes
Tela manu iaciens; ter secum Troius Heros
Immanem erato circumfert tegmine syluam.*

Vnde cumque, inquam, emanauerit institutum, idem in Circensibus obserua- mus, vt indicant numismata Neronis & Alexandri apud Angelonium, Traiani pulcherrimum in Museo inclytæ Suecorum Reginæ, per quod corrigendum venit VI. eiusdem Angelonij inuersè positum, bene tamen olim exceptum ab Augustino Tab. LIX. IV. & Erizz. fol. 332. Idem habetur ex Ouidio lib. III. Amor, vbi equos circenses à Metâ nimium diuagantes introducens; quò eos retrahat, aurigam monet, vt habenas sinistrorum inflectat,

*Me miserum, Metas spatiose circuit orbe,
Quid facis? admoto protinus axe subi.
Quid facis infelix? perdis bona vota puellæ,
Tende precor validâ lora sinistra manu,*

& expressiùs ex Lucano lib. VIII.

*non si moderator equorum
Dexteriore rotâ lœnum quum circuit axem,
Cogit inoffense currum accedere Metæ,*

quamuis ibi Glareanus & Montfortius interpretes, potius lapsum Poëtæ incusarunt, quam rei veritatem, Parasito Libanij Sophistæ suo quidem damno mani- festam, agnouerunt: iste enim equo circensi quò celerius ad cœnam perueniret inuectus, circum aram quandam, tanquam circa Metam delatus, lœvam corpo- ris partem ferme contriuit, ita exactè & aptè equus ad eandem se flexit. Alia loca tam Silij, quam variorum Poëtarum obseruata vidi per copiosissimum Bulen- gerum in lib. de Circ. Rom. cap. XXIX. de Flexione Metæ, per quem nostra hæc pluribus adhuc Græcorum Poëtarum exemplis fulcitur sententia. Aliqua etiam in hanc rem apud disertissimum Statij commentatorem Gasparem Barthium videri poterunt ad vers. 444. lib. VI. Thebaid. Papini Statij: quibus adiungam apertam hanc assertionem Scholiaстæ Sophoclis in Electrâ vers. 722. G [Σειρά] @ iωπον] τὸν ἔξω τὸ ζυγόν, τὸν δεξιόν. περοκείδηνος ὃ τῷ καμπλῆγι απί- σεργόν. [Dextrum equum] extra iugum, dextrum, admonetur autem Metæ sinister: ad quam tendebat argumentum eiusdem Scholiaстæ in Antigone vers. 143. Δεξιόσεργος, ὁ θύραιος. οἱ γὰρ ιχυροὶ ιωποι εἰς τὴν δεξιὰν σειράν ζεύγουν] τὸ άρματος, Dexter equus generosus. Robustiores enim equi (tanquam longiori cursui sufficiunt)

ad dextrum funem iungantur currus. Rectè verò ac propriè medios equos quadrigarum, iugales, seu introiuges dictos fuisse, ostendit iugum quo copulantur in sequenti hoc marmore apud me;

quod tanquam vetusti moris recens monumentum, Lectores non dubito quin libenter accipiant; ut noua quoque est in antecedentibus quadrigis lapidis Barberini, funeralium cum iugalibus³, loro mediante, connexio.

Exemplum Homeri, quod Bulengerus ex libro Iliados XXIII. adducit, ex nostro iam Cap. superiori indicato Cimelio, ad oculum exhibemus; bigarum

scilicet in Iudis funebris Patrocli ab Achille indicatis sese ad lœuam in recursu conuententium.

Neuè de ratione huiusmodi ad lœuam in Circensibus circumflexionis ambigatur, aut id casu euenisce reputetur: etiamnum videmus, Circos latiorem habuisse partem dexteram quam sinistram, nec Spinam exactè in medium protensam circa Carceres; quæ omnia Panuinius, qui plures Circorum ichnographias produxit, incuriosè transmisit, quamuis plurimum ad exactam huius rei cognitionem conferant: cùm enim initium currendi ex eâ parte fieret, opus erat ampliori spatio dum adhuc quadrigæ, alijuè currus vnti erant, nam in progressu, alijs alios retro relinquenteribus, lœuum latus, angustius licet, sufficiebat. Ita annis superioribus obseruauit, Circum, Gallieni forsitan, ad Viam Appiam, qui

vulgò Caracallæ dicitur, ad dexteram CXL. ad sinistram XXXVII. S. minus pedes in latum patere, vt hæc eiusdem portio ostendit:

Vbi etiam animaduerti aliud, solertiâ certè antiquorum dignissimum inuentum, nimirum æquata fuisse spatia, ita ut perinde esset, dextrum, lauum, an medium locum in Carceribus obtinere: idque factum fuit producto latere dextro ad pedes XXXIV., Carceribusque non in rectâ lineâ, sed in orbem collocatis, ad eam circuli portionem, cuius centrum sit in punto A. quo, yndecumque è carceribus emitterentur, cursum Aurigæ contendebant, & per æquale curriculum ferebantur: quapropter Ouidio *equus carcer* dictus fuit, versibus præcitos antecedentibus,

Maxima iam vacuo Prætor spectacula Circo

Quadrijuges quo Carcere misit equos.

Vnde euidenter patet I. C. Bulengeri error dicto libro de Circ. Rom. cap. XIV. asserentis, eos qui sortiti erant ostia viciniora mediæ ianue, meliori fuisse conditione quam alijs; quod idem alijs verbis antea innuerat cap. XI. *cursores & quadrigarij ostijs apertis, sublatiisque repagulis, curriculum protinus arripiebant, licet non simul exirent, sed ordine prout fors dedisset.*

Aliud grauius Bulengeri erratum, quo & eruditissimum scriptorem Ludovicum de la Cerda ad lib. V. Æneid. vers. 131. num. 6. secum abripuit; & acerrimorum criticorum Pinelli, & Barthij, qui eum authorem citant, impune censuram euasit, huius nempe ad Statij Thebaid. lib. VI. vers. 469. illius in Additam. ad Notas in Panuin. de Circ. pag. 28. col. 1. datâ occasione emendandum duxi; ne Panuinij recta æquè ac perspicua de eâdem re sententia, tumultuarâ locorum congestione, quâ author ille plurimum pollet, apud incautos lectors fortasse euellatur. Ita igitur de septenis spatijs, & metarum circuitione Panuinius lib. I. cap. XIV. Porro autem circum Metas equi singulares & desultorij, item omni curruum generi iuncti, à Circi Carceribus dato signo emissi, ex uno

- A. ex uno latere decurrentes, ad ultimam Metam in fine Spinæ positam, versus eam Circi partem, que in semicyclum desinebat cursitabant; ad quam peruenientes, circum ipsam flectebantur; reuersique ex aliâ Circi parte, versus bisserorum ostiorum situm reuocabantur: sicque in orbem circum easdem Metas decurrentes, Spinâ Circi in medio posita, ne ex una in alteram curriculi partem transilirent, prohibebantur. Hæc Panuinij opinio optimis authoribus fulcita, nummis, marmoribus, & postremo ipsis Circorum adhuc restantibus ruderibus (vt videbimus) asserta, Bulengerus de eâdem Circensium ludorum materiâ tractanti, ita non satisfecit, vt Metam ultimam vnicè inferuire cogitauerit, & primam quæ ad Carceres spectabat, superuacuò, & ad simplicem ornatum Circi erectam, opinatus fuerit: sic enim tradit cap. XXV. Cæterum equi Carceribus emissi cum uno tantum ex latere decurrerent, ad ultimam Metam, versus eam Circi partem, que in semicirculum desinebat, ferebantur, ubi Metam septeno spatio circumflectebant; mox alio Circi latere ad Carceres, & primam Metam pro Carceribus positam recurrebant, ut is victor renuntiaretur, qui ante alios septimum spatium confecisset. Rursus cap. XXIX. In Graciâ forte plures Metæ fuere, Romæ unam septeno circuitu flectendam demonstrabo: id quod dum se perfecisse frustra credit, paullò post concludit, Quorsum igitur Metæ prime? ad ornatum Circi. Inter authores quibus suam tueri possit cogitationem putauit Bulengerus, primus & præcipuus Homerus contra ipsum apertè retorquetur; apud quem Iliad. lib. XXIII. vers. 365. primò cursus equorum à Nauibus in campum, mox regressus ad mare vers. 573. antequam ultimum hoc spatium Diomedi victoriā adiudicaret, describitur. Virgilius pariter lib. V. vers. 124. Metam procul in pelago constituit, sed unde circumflectere cursus; itaut in ipso portu terminus ad victoriā consequendam, non verò (iuxta Bulengerum) vt coronâ iam meritâ potirentur, constitutus appareat. Statius, etsi celsitudine loquendi plerumque obscurior, non tamen obscurè recursum ab ultimis Metis ad primas significat Thebaid. lib. VI. vers. 469. vbi ait,

iam puluere quarto

Campum ineunt:

- B. inire namque campum, est liberis spatijs excurrere, non autem minutâ rotazione, circa eandem Metam currum agitare: præsertim quia vetus Scholia, id quod Statius suprà vers. 455. de circumflexione Metæ dixerat per hæc verba,

Obligant, tenduntque vias,

- C. dimidiato circulo hoc peractum fuisse exponit, vt recursus postulat; non certè per integrum circulum, imò per septem integros orbes, continuato gyro. Siodonius in Panegyr. de Laud. Narb. non nisi ex Panuinij sententiâ interpretari potest, ijs verbis

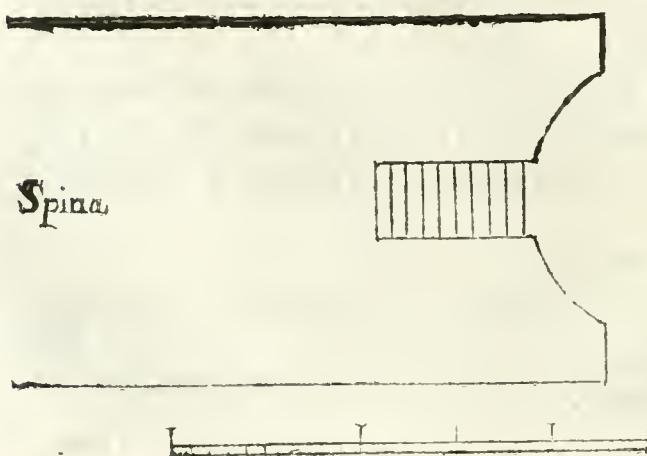
Ut Meta ulterior remisit omnes;

- D. remisit nempe versus aliam Metam citeriorem, non circa se retinuit: hocque evidentius fit, ex ijs quæ infrà subdit,

Iam sexto reditu perexplicato,

hoc

hoc est, *reditu* ad primas, proximasque Carceribus Metas. Cæteri siue Poëtae, siue prosaici scriptores, quos properanter pro se Bulengerus adducit, propriæ ac perspicuâ dicendi vi vim sibi illatam repellunt; & solùm Libanum Declamat. VII. ei obijcitemus, iiii tantâ copiâ neglectum, cæteris forsan omnibus clariorem: in ludicrâ enim quam diximus equi circensis Parasito insidente circa aram, quam Metam putauerat flexione, equus morem suum sequutus, non ibi septenam rotationem expleuit, sed *menarrabili impetu eâdem viâ remeauit*. Redundantis igitur operæ esse videtur, vltierius in hoc morari; mirumque fit, ipsum omni probabilitate destitutum, rem nouam, atque, vt tandem liberius dicam, absurdissimam promouisse. Quandoquidem omnes ij variorum Cæsarum nummi à Panuinio selecti pag. 12. 32. 50. & 62. sexdecim simul numero, & præterea aliij duo Augusti, & Caracallæ apud Oifelium Tab. XCVII. num. 2. & 5., Spinam vsque ad Metas exorrectam, vel breuissimo interuallo, vix singularis equi capace, distinctam, similiter ostendunt. Concordant egregie marmora ab eodem Panuinio allata pag. 14. lit. D. pag. 18. lit. G. pag. 41. lit. L. 2., aliudque Fulginij existens, sub cädem lit. L. 1. ac nostrum ex Museo Barberino expositum, quoq; examissim angustiam semitæ inter Spinam & Metas, qualem in Circō ad Viam Appiam videmus, expressam habet. Rudera tandem ipsa Circorum, Bulengerianam vertiginem condemnant; in nostro enim, quem non omnino tempus absumpsit, primæ Metæ ab initio Spinæ vix XII. pedibus distant, quantum nempe ad cellulam illam sub Metis latitanter adeundam, vel ad Spinam ascendendam satîs esse videbatur: & spatium non maius relictum fuit ad vltimas Metas, vt ichnographia Panuinij pag. 56. lit. Q. patefacit; nosque effosione factâ, & Spinâ repertâ, (quia à Panuinij tempore terra ibi IV. pedibus excreuerat) certiores nuper redditii fuimus, simulque areolæ formam inter Metam & Spinam, Metæ vltra latitudinem Spinæ projectionem, scalæque per quam ad Spinam ascensus aperiebatur vestigia, exactâ dimentione deprehendimus; de quibus omnibus, aliam hanc peculiarem & distinctam delineationem subijcimus, Scalâ XXV. Pedum Romanorum suppositâ. Et quidem ipsa vtriusque Metæ adhucusque permanentis forma, inepta fuit quæ circum ambiretur: non enim rotunda erat, sed angulosa, & notabili circuli segmento deficiens, vt hic vides.

Spina

Verum

A Verum relictis ijs quæ oculis prædiscere potuimus; libet modò coniecturis agere, & an nostræ præponderent, ad æquum lectorem prouocare,

B Et primò, quisnam faciliè credat, dimidiā Circi partem, hoc est integrum lœuum latus, otiosam prorsus remansisse, si nullus indè recursus haberi debuit? Deinde, si Consulum sedem ex Sidonio supra Carceres Bulengerus statuit cap. XIV., bene equidem egit cum suis Consulibus, totâ Circi longitudine à pulcherrulo spectaculo, & proinde omnem eorum vi sum effugiente, semotis. Idem dixerim de reliquâ spectatorum multitudine, præter eos qui circa ultimas Metas versabantur, & de ipsis Magistratibus, quibus cap. XXXII. locum ad Metas Murcias (easdem cum primis prope Carceres iuxta ipsum cap. XXV.) fuisse refert; quin etiam de Imperatore, cuius Podium, magnitudine & sublimitate præcipuum, ad primas Metas constitisse, in sepe dicto Gallieni Circo videmus.

C Item, si viator auriga proximè primam Metam currū desiliens in Spinam Circi insiliebat, & gradibus quibusdam in locum præmij dicatum concendebat ut præmium acciperet: (verba sunt. Bulengerij cap. XXV., sed à Panuinio, cuius nomen perpetuò retinet, suffurata lib. I. cap. XIV. pag. 34.) parùm sanè æqui æstimatores & iudices ij fuissent, qui incertis sibi viatoribus longinqui præmia contulissent.

D Plura adhuc ponderanda remanerent; sed iam nimis multa aduersus infirmiorem, & ex se labantem sententiam dixisse fortè censemur.

Allusit proculdubio ad hanc lœuorsum in Circenibus inflexionem Virgilius in ludicro certamine nauali lib. V. vbi postquam his versibus Metam constituit;

*Est procal in pelago saxum, spumana contra
Littora, quod tumidis submersum tunditur olim
Fluetibus, hyberni condunt ubi sydera Cori,
Tranquillo filet immotaque attollitur undâ
Campus, & apricis statio gratissima mergis.
Hic viridem Aeneas frondenti ex ilice Metam
Constituit signum nautis pater, unde reuerti
Scirent, & longos ubi circumflectere cursus.*

E circumflexionem ad lœuam fieri debuisse, ostendit paullò infrâ, adiectâ Giæ ad Menœtem nauis rectorem oratione,

*Quo tantum mihi dexter abis? hic dirige cursum,
Litus ama, & lœuas stringat sine palmula cautes.*

F Seruius vti rem tritam ibi adnotare omisit; sed postea vbi Poëta casum Sergesti commemorat,

*Namque furens animi, dum proram ad saxa suburget
Interior, spatioque subit Sergestus iniquo,
Infelix axis in procurentibus hæsit.*

G interior, idest sinister, explicavit: prout rursus in eandem sententiam ad hos Virgilij versus lib. XI.

*Orsilochum fugiens, magnumque agitata per orbem
Eludit, gyro interior, sequiturque sequentem.*

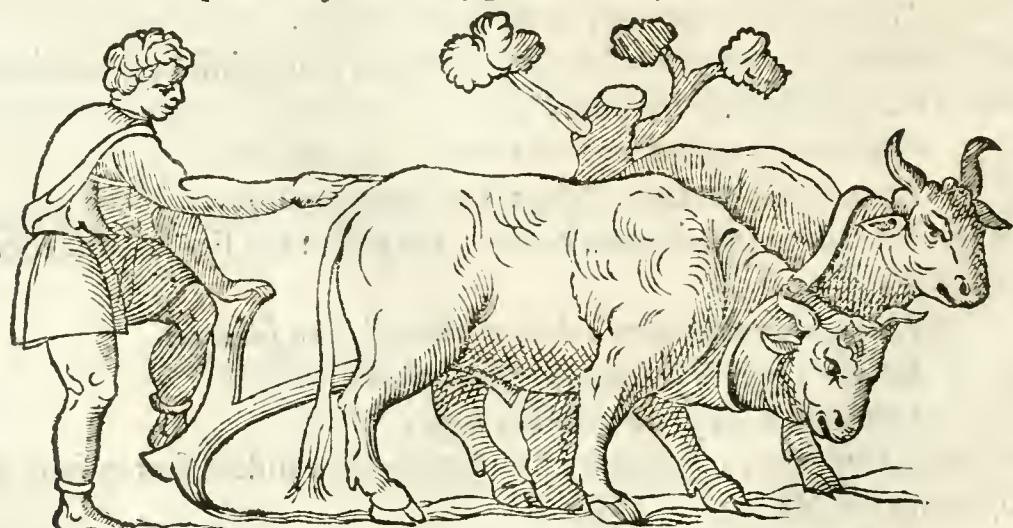
hæc

hæc adnotat, [*interior*] *sinisterior*, quod malè intellectum Turnebo Aduers. lib. XIV. cap. IV. Seruij, & quidem indignè, reprehendendi, in caussâ fuit.

Maritimam aliam decursionem Amorum monstruosis piscibus insidentium, tridentibus loco Metarum infixis, atque ad sinistram pariter currum flectentium, repræsentari videmus in marmore quod in impluvio Matthæiorum asseruatur, eodem petitâ ratione.

Ex hoc eodem principio, illa etiam aratri circumductio, quæ in urbe auspicato condendâ fieri solita erat, de quâ Varro lib. IV. Ling. Latin. & Plutarchus in vitâ Romuli loquuntur, ad læuam tendebat. *Oppida* (sic Varro ait, ex quo Plutarchus sua transtulit) *condebant in Latio Etrusco ritu multa, id est, iunctis* *lobus Tauro & Vaccâ interiore, aratro circumagebant sulcum, terram ubi exscalperant, fossam vocabant, & introrsum iactum murum*: nam quia aratum ad sinistram partem terram euersam egerebat, & dexterâ fossam relinquebat; ideo necesse erat in læuam semper aratorem circumagi, ne contrâ agendo, fossa pone murum consisteret, ut cogitanti obuium sit, & Seruius ex Catonis de Origin. authoritate ita expressius docet ad lib. V. Æneid. vers. 753. *Condituri Civitatem, Taurum in dexteram, Vaccam intrinsecus* (quis amplius dubitet læuam hic intelligi?) *iungebant; & cincti ritu Sabino, id est togâ parte caput velati, parte suc* *cincti, tenebant stiuam incurvam, ut glebae omnes intrinsecus caderent. Et ita* *sulco ducto loca murorum designabant &c.* Quod autem hic pro comperto assumimus de cestione terræ in sinistram partem, & fulco dextrorsum relicto, id ex figurâ aratri è veteribus monumentis desumptâ palam fit: tam enim in nummo Commodi, quem exceptimus ex Choulio de Relig. Veter. Roman. pag. 180. quam in marmore sequenti descripto per Lucam Pætum post suum librum de Mensur. & Ponder., regula illa super quâ arator

premens stiuam designat moenia fulco,

læuo lateri stiuæ infigitur; & proinde ex eadem parte inclinato è vomere introrsum, siue sinistrorum (quod idem est ex Seruio allato) terra attolitur.

Ratio-

Rationem verò huius ritus primùm vidi apud Ioannem Laurentium Lydum Philadelphensem, nuper Latio donatum ab eruditiss. amico Iosepho de Iulijs, & iam iam è Manuscripto apud ipsum, mutilo quamuis, publicam lucem inspe- aurum: ratio, inquam, hæc est, metà dè Tñ ε̄ώι Tñ ἀναγρέσεος Tñ πόλεως Τελετήν, ζεύξις Τελετή μετὰ δαμάλεως, τερπηλή τὸ τεῖχος, Τὸν μὲν ἀρρένα δῆι Tñ τῷ πεδίῳ πλαθεῖν ζεύξις, Tñ dè ημέτερον εώι τὸ τῆς πόλεως μέγες. ὥστε ίδιον μὴν ἀρρένας τοῖς ἔξω κύριοι φοβερούς, τὰς δὲ ημέτερας τοῖς ἐνδόν γρίμους. Post ceremoniam in designa- tione Vrbis, iungens Taurum cum Vaccâ, circumdescripsit murum, masculum quidem ad agri latius annexens, fæminam verò ad Vrbis partem: quasi masculi exte- ris esse deberent terribiles, fæmina verò incolis fœunda.

Exemplum fundationis huius æternæ Vrbis relatum per Tacitum mirè hoc quod diximus comprobat atque illustrat: locus is est lib. XII. Annal. Igmar in Fors Boario ubi æreum Tauri simulachrum aspicimus, quia id genus animalium aratrum subditur, sulcus designandi Oppidi cœptus, ut magnam Herculis Aram complectetur: indè certis spatijs interiecti lapides per ima montis Palatini ad Aram Consi, mox ad Curias Veteres, tum ad Sacellum Larium Forumque Rominum. Certum enim est ex successuā recensione primò Bouis ærei (quem ex Æginâ captum refert Plinius lib. XXXIV. cap. II.) siue Fori Boarij, quod ad Septentriones, Aræ Consi, quæ ad Metas Circi delituit, ad Occasum; Curiarum Veterum, quas opus est Meridiem & Cœlium respexisse; Sacelli Larium, quod in summâ Via Sacra ad Orientem, rursusque Fori Romani, quod itidem ab eodem septentrio- nali latere quo Boarium, progressionem ad sinistram sub Palatino indicata- iri. Ita prope modum colligitur ex hâc Sardæ gemmæ apud me sculpturâ; in

quâ, aratrum in lœuam par- tem, sinistroque pede pressum, Vacca demissâ ceruice fini- strorum, Taurus elatâ fronte superbus exteriùs, iugo adacti, arator galeatus & ense accin- dus, ipsum Romulum Vr- bem condentem, eleganter non minùs, quâm cuius- ter exprimere creditus. Cum itaque insitus fermè sit ani- mantibus hic motus, ut nuper ostendimus, haud mirum est, cæmonias Etruscorum hanc

legem in qualibet rituali circuitione, naturæ similem, induxisse.

In eâ autem conuersione, quâ adorantes totum corpus circumagebant, aliud obtinuisse viri docti statuerunt, scilicet

ut dextrum vertantur in orbem;

ex Valerio Flacco lib. VIII. Argon. Facit locus Plauti in Curcul. A&. I. Sc. I.

vbi, Phaedromo dicenti,

quò me vertam nescio;

lepidè Palinurus respondebat,

Si Deos salutas, dextroruorsum censeo:

& Plutarchus in Camil. *hæc loquitus, cum, ut est moris Romani, se ad dextram circumageret.* Hoc tamen in lauum fecisse Galli religiosius credunt, vt ait Plinius lib. XXIX. cap. II. sed id leuiter attigisse sufficerit, vt extra nostram segetem.

Tot itaque constanti ritu ad lauem circuitiones, eleuant meo quidem iudicio obseruationem illam Turnebi Aduersar. lib. V. cap. VIII. iterumque lib. XIX. cap. vlt. quam ex eo repetierunt Kirchmannus, & Salmasius, ac nuperrimè Barthius in Thebaid. Stat. lib. VI. vers. 215. *in sinistrum orbem, quod infausta*
& inctuam res: Sat enim ostendimus, nedum in infaustis, sed in auspiciatissimis cæremonijs, hoc idem ipsum, veluti ex communi lege lustrationum, seruatum fuisse. Et quatenus id ex ipso Statio deduci videtur, dum, vt *luctus aboleatur, mox dextro gyro equites suos redire fingit: agnoscimus ibi aliquam ex ineptis adiectionibus,* de quibus hunc Statij librum haud temerè culpat eximius censor Julius Scaliger, & *ultraloquentiam Papinianam, vt cum Barthio in proœmio eiusdem libri loquar;* cum nihil tale in Homeri, Q. Smyrnæi, aut Virgilij funebribus ludis habeatur; ratioque potissima funesti, tanquam ad lauem, circuitus, ex nostris obseruatis, manifestè repugnet. Vnde etiam *παρέσθω* Cl. Viri Ludouici dela Cerdæ traditionem supplebimus, qui ad lib. V. Virg. vcl. 170. in solâ Circensi cursione, morem hunc obtinuisse decernit.

Nec inanis est obseruatio, circuitionem istam, siue lustrationem in aperto fieri, quia Romani, vt ait Plutarchus in Quæst. Reî. Rom. V. τὸς καθαρὺς θεάνων πάντας ἐν ὑπαγόμενοις ποιῶνται, expiationes plane omnes sub dio peragunt.

Duplicia fuisse etiam Suouetaurilia colligitur, maiora siquidem, & minora. De primis loquitur lapis Vrsinus LVSTRVM· MISSVM· SVQVETAVRILIBVS· MAIORIBVS· indubie referenda ad ea quæ maioribus hostijs, hoc est ijs, quæ iam adoleuerant, & perfectæ erant ætatijs, non verò quæ maioribus animalibus, etiamsi lactentes essent, procurari solebant; vt reprehenso Scalige-ro sentit, & ex Tullio distinguit Gutherius de Vet. Iur. Pontif. lib. IV. cap. VIII. aduerteratque etiam Brissonius de Formulis lib. I. fol. 13. & ante istos, in Rullianos Petri Rami Commentarios Turnebus adnotauerat. Posteriora, sic dicta, tanquam integris quidem ac bene masculis, sed tenellis tamen & lactentibus victimis, Porcello, Agno & Vitulo reddita, habemus ex Catone, qui & illorum formulam concipit loco iam allato, sequentibus verbis; *Mars Patitur te precor quæsique, ut si volens propitius mihi, domo, familiaque nostræ, quois rei ergo, agrum, terram, fundumque meum Soltaurilia circumagi iussi, ut tu morbos visos inuisosque, viduertatem, vastitudinemque, calamitates, intemperantiasque prohibeas, defendas, auerruncesque; viisque tu fruges, frumenta, vineta, virgulæ gradire, beneque euenire sinas, pastores, pecuaque salua seruassis, duisque bonam salutem, valitudinemque mihi, domui, familiaque nostræ.* Hancemè rerum ergo

ergo fundi, terræ, agri que mei lustrandi, lustrique faciendi ergo, sicuti dixi, macte hisce Solitaurilibus lactentibus esto. Item cultro facito struem, & fertum uti adfiet. Inde obmoueto, ubi Porcum immolabis, Agnum, Vitulumque sic oportet, eiusque rei ergo macte hisce Solitaurilibus immolandis esto, nominare vetat Martem, neque Agnum, Vitulumque; si minùs in omnes litabis, sic verba concipito, Mars Pater, si quid tibi in illiscè Solitaurilibus lactentibus, neque satisfactum est, his Solitaurilibus piaculo; si uno, duobusue dubitaueris, sic verba concipito, Mars Pater, quod tibi illuc Porco neque satisfactum est, te hoc Porco piaculo. Meminit etiam eorum Festus in verb. Opima. ibi, pro primis spolijs Bouem; pro secundis, Solitaurilibus; pro tertijs, Agno publicè sacra fieri debere: mox capita legis adducit his verbis, cuius auspicio classe procinctâ opima spolia capiuntur Ioui feretrio darier oporteat, & Bouem cedito: qui capit aeris cc. secunda spolia in Martis aram in campo Solitaurilia vira voluerit cedito: tertia spolia Iano Quirino Agnum marem cedito, centum qui cœperit ex are dato huic ædis: per quæ explicatur locus Plutarchi in Marcello, qui alias, nec de Ioue Feretrio, nec de Iano Quirino, aut de qualitate hostiarum quicquam explicat, sed summatim rem ita perstringit; Spolia hæc opima peculiari appellatione dicuntur: non desunt, qui Pompilium Numam in Commentarijs mentionem priiorum, secundorum, tertiorumque opimorum spoliorum fecisse prohibeant; & iussisse, prima Ioui, altera Marti, tertia Quirino sacra esse; referentibus, prima asses ccc. secunda cc. tertia c. asses præmium statuisse. Legem tamen hanc de quâ Plutarchus dubiè scribit, veteribus, & obsoletis verbis conceptam, ex Vrsino ita protulit Lipsius,

Quo ius auspicio classe procinctâ opima spolia capiuntur, Ioui Feretrio Bouem cedito. Quei cepet, aeris ccc. darier oporteto.

Secunda spolia in du Martis asam, en do campo Suonetaurilia vtra volet cedito. Quei cepet, aeris cc. darier oporteto.

Tertia spolia Iano Quirino Acnon marem cedito. Quei cepet aeris c. darier oportet. Quo ius auspicio capta, Dis piacolom dato.

Ordinem in mactandis victimis eumdem esse qualem in Columna obseruamus, dictus Catonis locus confirmat, ubi Porcum immolabis, Agnum, Vitulumque sic oportet; hâc enim serie perpetuò se sequuntur, & hâc, & in Arcu Constantini; nec non in basi descriptâ per Gruterum pag. CXVI. 4. ac in marmore relato per Choulium fol. CCXLI. Quamuis enim in alio Ædium Sanctacruciorum, inuerso ordine, Taurus prope aram, mox Aries, dein Verres sequatur. Hoc tamen marmor (admirandi sanè operis, vt reliqua eiusdem cauædij) nîl mirum, quod à nostris obseruatis in aliquibus discordet: quia sacrum fit à Pontifice minori, & proinde coronato, adstante exercitus Duce; tibia ac lyra à fœminis pulsatur, nullus adest Popa qui victimas mactet, nec Sacerdotum, aut Liticinum, ac Tubicinum chorus qui pompam ducat; ita vt præparationem quædam potius, quam Solitaurilia ritè instructa exhibere, dicendum sit.

Sic etiam ordo ille mactandarum victimarum apud Virgilium lib. V. Æneid.

cedit quinas de more bidentes,

Totque sues, totidem nigrantes terga iuuencos.

ad hæc Suouetaurilia non pertinet, (quidquid Turnebo Aduers. lib. XIV. cap. IV. placuerit) sacrificium enim ibi ferale demonstratur, neque numero, neque victimarum qualitate, aut colore, cum hoc nostro congruens.

Et certè non deest ratio pro hâc quam cernimus victimarum ordinatione. Varro etenim lib. II. cap. IV. de Re Rust. *Ab Suillo pecore immolandi initum primum sumptum*, disertè tradit; quin imò, & ipsam immolationis vocem græcâ deriuatione à *Sue* etymon duxisse. *Sus græcè dicitur ὄς, olim θύτις, ab illo verbo dictus, quod dicitur θύειν, quod est immolare.* Idem Poëtico argumento prosequitur Ouidius Metamorph. lib. XV.

prima putatur

*Hostia Sus meruisse mori, quia semina pando
Euertit rostro, spemque interceperit anni.*

vbi infrà, aliarum etiam huius sacrificij victimarum mactandarum, prout quæque nobis utilior est, seriem gradatim exponere videtur.

*Quid meruistis Oves, placidum pecus, inque tuendos
Natum homines, pleno quæ fertis in ubere nectar?
Mollia quæ nobis, vestra velamina, lanas
Præbetis, vitaque magis quam morte iuuatis?
Quid meruere Boues, animal sine fraude doloque,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immæmor est demum, nec frugum munere dignus,
Qui poruit, carui dempto modò pondere aratri,
Ruricolan mactare suum, qui trita labore
Illa, quibus toties durum renouauerat aruum,
Tot dederat messes, percussit colla securi:*

quæ erga animal humano generi maximè proficuum, & ruralis operis socium commiseratio, Domitianus innocuum adhuc à cædibus animum ita mouit, ut editio, eiusdem immolationem vetare proposuerit, testante Suetonio in eius Vitâ cap. IX. *Inter initia, usque adeò ab omni cæde abhorrebat, ut absente adhuc patre, recordatus Virgilij versum, Impia quam cæsis gens est epulata iuuencis, edicere destinauerit, ne Boues immolarentur.* Nec putemus exaggerationem & inuidiam quandam Ouidij verbis inesse, quasi Boues aratorios descripserit eos, qui Tauri, & agriculturæ expertes immolabantur. Minimè enim compertum est Romanos non nisi Tauros ex bubulo pecore in sacris adhibuisse, cum Græcos expressè Boues operarios quandoque assumpsisse constet ex Pausaniâ lib. IX. Apollini præterea Polio Tauros olim immolabant Thebani: & aliquando, cum instaret iam sollemnitas, & hora sacrificij urgeret; hi qui missi fuerant ad Taurum non redierunt: atque ita qui forte aderat ex curru alterum Boum Deo immolant: & ab eo tempore Boues qui faciendis operibus sunt destinati, putant esse sacrificandos. Simile quid à Lindijs factitatum, immolato cum execrationibus Boue aratorio, origine rei relatâ, tradit Philostratus in Imag. lib. II, cap. XXIV. Theodamas.

Marti

Marti etiam fieri solita tam maiora quām minora apud Romanos, ex præcitatibus authoritatibus liquet; & ex alio Liuīj loco lib. VIII. vbi Decij patris deuotione recensitā, hæc adiicit, *Telo super quod stans Consul precatus est, hostem potiri fas non est; si potiatur, Marti Suouetaurislibus piaculum fieri.* Distinguit tamen Gruterus in notis ad inscriptionem iam dictam Fulu. Vrsini fol. CXXIII. in hisce vltimis inuocari Martem Syluanum; id, vt puto, ex Turnebo mutuatus in Aduers. lib. XV. cap. XIV. : quod profectò aduersatur ipsius Catonis loquendi formulæ, qui suprà cap. LXXXIII. vbi de eo sensit, clarè in inuocatione *Marti Syluano in sylua*, vota nuncupanda edisserit: hic verò non Martis Syluani, sed *Martis Patris*, quater constantissimè meminit. Non veretur quidem Gutherius de Iur. Man. lib. I. cap. IV. ipsum *Martem Patrem vlorem*, armis spolijsque inclytum, vt eum nummi representant, quos cumulat Choulius fol. 171. ad dictam inscriptionem Fratrum Arualium *Syluanum* appellare, eumq[ue] credere, *cuius agrorum tutela fuit & pecorum*: liceat tamen authoritatem, cæteroqui apud me magnam, Iurisconsulti & Critici exactissimi, non sequi: inq[ue] eo potissimum, quòd locum Plauti in Trucul. Act. III. Sc. I.

fuit ædepol Mars meo iratus patri,

Nam Oues illius haud longè absunt à Lupis,

ad suam sententiam detorquet; qui sanè non Martem rusticum protectorem, Ouium, sed Martem Quirinum Luporum tutelarem ac patronum, exprimere videtur. Constat enim hoc animal esse in tutelâ Martis, vt ait Seruius ad lib. I. Æneid. quapropter *Martius* à Virgilio lib. IX. vers. 566. & *Martialis* ab Horatio lib. I. Carm. Od. XVII. vers. 9. Lopus appellatur. Iocum autem in secundo Plauti versu, vt à doctissimo Mureto refertur Var. Lect. lib. IX. cap. XV. hic explicare non erit superfluum: intelligit siquidem alludi ad *Oues*, idest ad XX. mñas, quas Strabax ad emendas *Oues* à patre acceperat, & ad *Lupas*, meretrices nempe, à quibus *Oues*, siue pecunia pessum danda, non longè aberant.

Dixi, apud Romanos; quia Græci licet easdem victimas vnà mactasse consuerint, vt ex Homero Odys. XI. vers. 130. iam probauit; non tamen Marti, quòd sciam, eos ynquam Solitaurilibus litasse legitur; & ibi Vlisses iubetur à Tiresiâ Neptuno Regi Sacrum facere: prout Æsculapium in Titane Sicyoniæ monte, *Tauro*, *Agno*, & *Sue*, cultum memorat Pausanias in Corinthiacis, Quin etiam suam Trittyan, quam Solitaurilibus æquiparauimus, varijs victimis Græci ipsi instruxerunt; ita enim ait Eustathius ad dictum Odysseæ locum, Ισέῳ δὲ ὅτι ή Ιοιαύτη θυσίᾳ ξιφίᾳ λέγεται τῷ τοῖς ταλαιποῖς, εἰ ξιτύων ἔλεγον τὴν ἐκ Ξιών ζώων θυσίαν, οἵ διο μηλῶν καὶ βόος, ὡς Επίχαρμος, ή βόος καὶ ἄρνες & πρεβάτες, ή καπρές καὶ κρέας καὶ ταῦρος, Sciendum quòd tale sacrificium Trittya dicitur antiquis, qui Trittyā vocabant ex tribus animalibus sacrum, sicut duarum Ouium & unius Bouis, vt Epicharmus; aut Bouis Caprae Ouis; aut Verris Arietis Tauri: pariterque Etymologicum Magnum, post relatam Callimachi de Ariete Tauro & Verre sententiam, subdit Ισέῳ δὲ τὴν ἐκ βοῶν ἀρνῶν ἔων ἀρσενῶν, ταῦτα ξιτέων, Istrus autem ex Bobus Capris & Suibus masculis,

trien-

triennibus omnibus.

In hoc quoque Græca à Romanâ superstitione discordauit, licet Plutarchus in Marcell. dicat, *Romanos quām maximè Græcorum ceremonias imitari solitos*; quod nostris, lustrale semper hoc sacrificium, Martique propriè dicatum extitit; illis, alijs quoque Dijs factum, siue ad grates exsoluendas, ut apud Homerum Neptuno, & si libet addere etiam apud Theocritum, qui modicâ diuersitate Priapo, si voti compos fiat, tres victimas vovet Epig. IV.

Pέξω γό δαναλλαγ, Λάσι τερέψει, ἀγρα τὸν ἵχω
Σακίταν,

*sacrificabo enim Iunencam, hirsutum Hircum, (& hinc forsan Dionysio erroris iam dicti causa) Agnum quem habeo stabularium : siue ad vinculum foederis, & iuramenti, vt apud Plutarchum in Pyrrho, *Pax facta [cum Lysimacho]* & conuentum est in unum locum, vi hostijs cæsis fædus sanciretur, Porco, Tauro, & Ariete adductis; & Demostenem in Orat. Aduers. Aristocr. Deinde non vulgare aliquod iuramentum dare cognur, (qui nempe de cæde agit) sed quale nemo in ullâ re aliâ iurit, extans super frusta Porci, Arieti, & Tauri σὰς δη τῶν τοπιών κατέφει καὶ κρίθει καὶ τίγει; quo casu, veteri religione sancitum fuit, ne tali victimâ homines vescerentur, teste Pausaniâ in Eliac. Prior. lib. V. : siue denique in heroicum cultum, vt ex Diodoro lib. IV. *Menœtius Aëtoris F. Herculi amicus, Tauro, Sue, & Ariete tanquam Heroi immolatis, heroicos ei cultus, quotannis in Opuntiorum Ciuitate obcundos, instituit* : quod idem sacrificij genus apud Pausaniam in Corinth. lib. II. in Tritane Sicyoniac monte Æsculapio tributum legimus, Postea Alexanor Machaone Aesculapij filio genitus, in Sicyoniam profectus, in Titane Aesculapij Fanum erexit, & infrà; At Coronidis quod extat ligneum simulachrum, nullâ est in ædis parte constitutum; verum ubi Deo ipsi Tauro Agno & Sue fecerunt, Coronidem ipsam in Mineruæ transportant, ibique eam colunt. Heroico enim cultu vtrumque sacrificium olim primoque incœptum, & post tributos etiam Herculi & Æsculapio diuinos honores, ex introductâ consuetudine retentum.*

Lustratio verò exercitus apud Macedones, si eam scire desideras, ita describitur à Liuio initio libri XL. Fortè lustrandi exercitus venit tempus; cuius sollempne est tale. Caput media Canis præcisæ, & prior pars ad dexteram cum extis, posterior ad laevam viæ ponitur. Inter hanc diuisam hostiam copiæ armatae traducuntur &c. mos erat, lustrationis sacro peracto, exercitum decurrere, & diuisas bifariam duas acies concurrere, ad simulachrum pugnæ: affini quâdam superstitione cum hac, cuius testis est idem Pausanias lib. III. Corinthiac. Ceterum quod Methanis sum maximè admiratus, id ipsum quoque scribam. Ventus Africus cum in germinantes ibi vites ex sinu Saronico incidit, gemmas earum obortâ siccitate corrumpit. Flante itaque vento hoc, gallum gallinaceum, alas habentem omnino candidas, duo viri in contrarium nitentes discerpunt: ad eum verò locum cum redeunt, undè excurrerant, partes illas defossas terrâ obruunt: atque hoc quidem aduersus Africum excogitarunt. Q. item Curtius lib. X. cap. IX. num. 12. eandem Macedonici exercitus lustrationem

tionem refert; ad quem locum Io: Freinsheimius commentator, mensem & diem sollemnem indicat, hoc est VIII. mensis Xanthici, quem Aprili ferme respondere putant.

Aras coronari solitas, frequentissimè reperitur, præsertim apud Poëtas: Sic Valerius Flaccus lib. III.

*& summas frondentibus intulit Aris,
libauitque dapes.*

Propertius lib. III. Elog. IX.

Inde coronatas ubi thure piaueris Aras;

Horatius III. Carm. Od. II.

Ara castis

Vincta verbenis,

& Virgilius III. Georg. pendentia propriè hæc ab Aris ferta describens;
nexit ornatae torquibus aræ.

Ex nostratis autem irridendo commemorat Tertullianus de Coron. Militi; ipsæ denique fores, ipsæ Aræ & hostiæ, ipsi ministri & Sacerdotes eorum coronantur; & ita propemodum Aræ omnes huius Columnæ, (si primam septimæ paginæ excipias) XII. numero, suæ fronde circumquaque adornantur. In primâ autem, quæ coronâ nudata reperitur, coronæ defectus (cum ipsa cespititia apparet, & ita statui potuerit per ea quæ cap. IV. attulimus) ex superimposito gramineo, viuoque, ut Poëtæ vocant, cespite suppleri valuit, ut de simili sacrificio adnotauit Seruius ad illud Virgilij Aeneid. XII. & Dijs communibus Aras gramineas, per hæc verba, Romani enim moris fuit cespitem Aræ superimponere, & ita sacrificare; Gramineas autem, ideo quia & de bello res agitur, & Marti sacrificatur, cui gramen est consecratum, quod secundum Plin. in Natur. Hist. ex humano cruore procreatur. Vnde etiam perpetuus Virgilij imitator Silius lib. IV.

Gramineas vndis statuit socialibus Aras.

Quamuis autem Sacerdotes ipsos, omnesque ad sacrificium adstantes coronatos videamus vbiique in marmoribus, & suprà allatus Tertulliani locus confirmet, itaut veluti mirum & inusitatum quoddam, sine tibijs & coronis in Paro Charitibus immolari, relatâ rei origine, tradiderit Apollodorus Bibliot. lib. III, nusquam in hoc marmore Trajanus, vel Camillus illi ministrans, coronam gerunt, ut bene in hoc veteres typos correxerunt, constatque ex sacrificio M. Aurelij adstante pariter Camillo, quod in marmore Capitolino visitur ad latus dexterum impluuij vnde scalæ lumen accipiunt, & ex alio nuptiali in Templo D. Laurentij extra muros, recensitis in Admir. Rom. Antiq. Vestig. fol. XXXV. & LXXII. An quia ille, maximo Pontificatu insignitus, lustrali & καθάρτικῃ fronde minimè vt cæteri indigebat; (prout etiam in sacrificio Septimi Seueri laterè dextro Arcus Argentiorum obseruatur) hic, innocent adhuc ætate, itidem puritatem præferebat; neque alter ex dignitate, ex impollutis adhuc moribus alter, metuebant illud Sapphonis relatum ab Athen. lib. XV.

αὐτοῖς εφανώτες δ' αποστέφονται [μαίχαρει]

eos [immortales] auersantur coronam qui non habent.

An

An quia lauream vti supplicem induere Imperatorem, tanquam Dijs, ex subditorum adulatione, parem, moxque Diuum futurum, minimè vt cæteros sacrificulos decebat, erant enim supplices coronarij apud ueteres, vt ait Tertullianus d.lib.de Cor. Milit. pluribusque probat Paschalius de Coron.lib.IV.cap.XII.

Diuersum quid ex Suetonio in Vitâ Galbæ cap. XVIII. colligi videtur; illum scilicet Imperatorem simulque Pontificem Maximum coronatum sacrificasse, vt hæc verba idem Paschal. lib. IV. cap. XIII. intellexit, *Obseruatum est Kal. Ianuarij sacrificanti coronam de capite excidisse, auspicanti pullos euolasse.* Sed ne nostris monumentis Suetonij authoritas aduersetur; ipsius verba non ad Galbam, sed alium sacrificij, & auspicij pro eo capti administrum, referenda erunt. Tam enim minori Sacerdoti in sacrificio pro Galbâ perpetrato, quām ei qui in auspiciū adhibetur (& quidem alium veluti socium adhiberi probat Cicero de Nat. Deor. lib. I. cap. XVII.) sinistrum omen factum, infortunium Galbæ portendere poterat: præsertim cùm sequentia per Suetonium enarrata ostenta, ex facto quamuis alterius, Galbam ipsum minarentur, *Adoptionis die neque milites allocuturo castrensem sellam de more posuam pro tribunali, oblitis ministris, & in Senatu curulcm pernversè collocatam.*

Et postquam in Camilli mentionem incidimus: videatur an is esse deberet patrimus & matrimus (id quod expositores nostri non tetigerunt) Et sanè patrimum & matrimum esse debuisse, satís apud authores probari credo; nam licet Festus de solo Flaminis Dialis Camillo meminerit, dum dixit *Flaminius Camillus, puer dicebatur ingenuus patrimes & matrimes, qui Flamini Diali ad Sacrifica præministrabat, antiqui enim ministros Camillos dicebant:* tamen quod quicumque pueri Flaminum ministri patrem & matrem superstitem habere deberent, tradit Gyraldus de Dijs Gent. Syntag. XVII. fol. 500. desumpsitque profectò ex Dionysio lib. II. qui genericè loqui videtur; vt etiam loquitur Festus, dum *Flaminicas indistinctè ricâ seu palliolo uti ait, quod conficiunt virgines ingenuæ, ciues, patrimæ ac matrimæ:* & ita pariter absolute definit Iacobus Gutherius de Vet. Iur. Pontif. lib. II. cap. XIII. fol. 222. Faustum enim, & boni omnis erat, pueros eiusmodi cæteris etiam sacris assistere, vt in Liuio lib. XXXVII. legimus, *procurandarum quarundam religionum cauffâ, decem ingenuos, decem virgines, patrimes omnes matrimesque ad id sacrificium adhibitos:* quod & Julius Obsequens de Prodig. cap. LV. in eandem sententiam, verbisque parùm diuersis narrat; atque aliam expiationem subiungit cap. C. Ex Silyllinis in Insulâ Cimoliâ (Cimolus, ex Cycladibus vna apud Strabonem lib. X.) *sacrificatum per XXX. ingenuos patrimos & matrimos, totidemque virgines.* Quin & Græci ipsi in suis sacris hanc prærogatiuam agnouerunt, cùm Daphnophorijs vnoquoque anno in Apollinis honorem celebrari solitis, puer patrimus & matrimus præsideret, ex Proclo apud Photium Cod. CCXXXIX. & in simili expiatione apud Macrob. Saturn. lib. I. cap. VI. *pueris ingenuis itemque libertinis, sed & virginibus, patrimis matrimesque pronunciantibus carmen;* vti etiam in Ludis Megalensibus Cic. in Orat. de Harusp. Respon. nos admonet,

An si

*An si Ludius consistit, aut Tibicen repente conticuit, aut puer ille patrimus & matrimus si terram, (mallem acerram, quam semper à nostris Camillis gestari videmus) aut tensam, aut lorum amisit, aut si Aedilis verbo, aut simpulo aberrauit, ludi non sunt rite facti? itemque in ludis sacerularibus Zosimus lib. II. vbi eorum pompam fusè recenset, *Die tertio in Apollinis Aede Palatinâ, ter novem illustres pueri cum totidem virginibus, omnes utrinque florentes, hoc est qui ambos parentes superstites habent, hymnos & paeanes grecâ romanâque lingua canunt, id quod istis Catulli verbis in Carmine Sæculari, seu Epigr. XXXII. continetur,**

Dianæ sumus in fide,

Puella & pueri integri:

vt intellexisse Turnebum video lib. XIV. Aduers. cap. VIII. Hisce etiam carmen indictum reperio in depulsione publicæ imminentis calamitatis, vt ex hâc Vlpij Syllani sententiâ apud Vopiscum in Aurelian. *Agite igitur Pontifices, quæ puri, quæ mundi, quæ sancti, quæ vestitus animisque sacris commodi, Templum ascendite, subsellia laureata constituite, veteranis manibus libros euoluite, fatu Republicæ, quæ sunt æterna, perquirite, patrimis matrimisque pueris carmen indicite; nos sumptum sacris, nos apparatum sacrificij, nos agris ambarualia indicemus.* Isti quoque assumpti fuerunt in dedicatione Templi Augusti per Caligulam, de quâ ita Dio lib. LIX. *Deinde Caius habitu triumphali Templum Augusti dedicauit, nobilissimis pueris patrimis quorum uterque parens superstes esset, cum talibus etiam virginibus hymnum canentibus:* pariterque in restitutione Capitolij per Vitellianos milites pridem incensi apud Tacitum Histor. lib. IV. dein *Virgines Vestales* (quæ & ipsæ non nisi patrimæ ac matrimæ capiebantur ex Gellio lib. I. cap. XII. Nox. Attic.) *cum pueris puellisque patrimis matrimisque, aquâ riuis & fontibus amnibusque haustâ perluere:* & in alio Iustrali sacro Fratrum Arualium de quo Gruterus fol. cxxi. PVERIS· PATRIMIS· ET· MA· : prout è contra ad augendam rei infamiam, ille qui sacris perinde ac profanis omnibus abutebatur Heliogabalus, benè ominatos hosce pro victimis selegit, ita dicente Lampridio, *cedit & humanas hostias, lectis ad hoc pueris nobilibus & decoris per omnem Italiam patrimis ac matrimis.* Isti denique ad nuptiarum sollemnia adhibebantur ex hoc Festi fragmento lib. XVI. *Patrimi & matrimi pueri prætextati tres nubentem deducunt, unus qui facem prefert ex spinâ albâ, quia noctu nubebant, duo qui tenent nubentem:* quos eosdem felicissimos Seruum appellasse constat ad lib. IV. Æneid. vers. 167. sequentibus verbis [fulsere ignes] Varro dicit, *aqua & igne mariti uxores accipiebant: unde & hodie & faces præludent, & aqua petita per felicissimum puerum, vel aliquam puellam de puro fonte, interest nuptijs, de quâ nubentibus solebant pedes lauari.*

Non agnouit certè lectissimorum horum puerorum dignitatem Oiselius, dum Camillum in Victimarium conuertit ad nummum VIII. Tab. CXI. sui Thesauri, vbi rursus auctarium adjicit, Popam in Tibicinem assumens. Id tantum ibi rectè adnotat, atque ex Ouidio ac nummis probat, victimas indifferenter vel securi, vel malleo percuti solitas: quod ex Columnâ quoque com-

probatur, & quidem in eodem Suouetaurilis sacrificij genere; nam primum & secundum num. 80. & 187. securi, tertium num. 265. malleo perficiuntur. Nec profectò licenter, sed à Græcis more deriuato: ita namque de duobus iuuencis à Iasone Apollini Embasio in expeditionis Argonauticæ limine ma-
etatis, Apollonius lib. I. vers. 425. factum fuisse indicat;

τῷ δὲ θηρίῳ βασιν

*Ζεστάθην Αἴκαῖς ὑπέρβιον Ηερακλέν τε·
Ητοι οὐ μὴ ἐπάλω μέσων καὶν αἱμφὶ μέτωπα
Πλῆξεν, οὐ δ' αἷδρός τοι πεσὼν σφερίσατο γάγη;
Αἴκαῖς δέ τέργον κατὰ πλατύν εὐχέντα κόψας
Χαλκείω πελέκει, κρατεργὺς διέκερσε τένοντας.*

illi autem ad iuuencos

*Accincti sunt Ancaeus magnanimus Herculesque;
Videlicet hic quidem clavā medium caput secundūm frontem
Percussit, qui repentinus ibi collapsus affixus est terre;
Ancaeus verò alterius latam ceruicem feriens
Aereā bipenni, validos discidit tendines,*

pluribusque comprobat Euerardus Feithius, author sanè inter paucos doctus & ingeniosus Antiq. Homer. lib. I. cap. X.

Est pariter notatu dignum, è tribus Solitauriliorū victimis, Taurum & Verrem suas gerere fascias, seu serta ex frondibus, Arietem verò semper incoronatum procedere: (tollas enim per me licet à nouis typis fertum secundi sacrificij fol. XXXII. quod, prout alia multa, falsò irrepsit) vtque aliquam, non sub dogmatica assertione, (id quod in alijs non ferimus) sed scepticā hæsitatione causam demus; ea esse potest, vel quia tanquam prima & antiquior victima, & à quâ aræ suam denominationem mutuatæ fuerunt, (vt voluit Isidorus Origin. lib. I. cap. I.) præ cæteris, absque tenijs, seu lustralibus herbis appareret; imò ipse ad lustrationem peragendam valuerit, vt olim circumlato in murorum Tanagræ ambitu Ariete, Mercurium pestem depulisse Græci fabulati sunt; qui propterea & ibi, & in Carnasio saltu Mercurio χριστόρῳ templum & signum erexerunt, vt refert Pausanias in Messen. de signo, & de templo in Boëotic. Vel etiam quia id prærogatiuæ assecutus esse poterat, vtì supremo ex vanis illisnuminibus, atque hominum diuumque patri Ioui, facer; quapropter in nummo C. TREBONII apud Goltzium fol. CLXXXII. hinc Iuppiter, indè ara atque Aries, in alio Hadriani apud Choulium pag. XLVIII., idem Iuppiter Arieti insidens; in alio eiusdem Cæsaris apud Occonem pag. CCXXXIX. Aries cum capite Iouis supra dorsum cernitur. Non enim Aries ideo Ioui gratus, vt qui amatorijs ipsius furtis inferuierit, prout Cygnus & Taurus: sed vel tanquam symbolum imperantis & principalis naturæ; cum apud vetustiores Græcos τὸ κρέας imperare, & κρίον Herōa seu Principem significet, vt in Artemidoro lib. II. cap. XII. atque in Etymologetico, & Suidā obseruare licet; ex Homero certè desumptum Odyf. I. vers. II.

Αλκίνοε πρέπειον πάντων ἀριστείκετε θεῶν,

Alcinoe Imperator omnium præstantissime populorum,

imò ex sacris veteris testamenti paginis, vt probat Magius III. Miscellan. cap. I. vnde in alio nummo Domitianus Cæsar is Iuuentutis Principis, Aries effigiatur: vel tanquam ipsius Diuinitatis velamen, id enim *Amoun* apud Ægyptios significat, teste Plutarcho, & Iamblico. Vt proinde mirer deriuationem illam Ammonis, à nomine pectoris qui templum Ioui dedicauit, vt vult Pausanias lib. IV. vel ab arenâ ἄλμυνω græcè vocatâ (siue ea Seruij, aut Nigidij, siue Festi sit in verbo *Himmo*) aduersùs politi & limati iudicij authorem, ex popularium traditione loquentein, ac alium penitiore Ægyptiorum philosophiâ instructissimum, inualuisse: cùm etiam suo Ægyptio nomine *Anmus* ab Origene indigenâ appellatus fuerit lib. V. contra Cels. Verba Plutarchi sub initio libri de Iside & Osir. sunt hæc, porrò cùm plerique existiment, peculiare apud Ægyptios nomen *Iouis* esse *Amoun*, quod nos producio vocabulo *Ammon* dicimus, Manethos *Sebenuita* cā voce, occultatum, & occultationem indicat significari. Hæcateus autem Abderranus hoc verbo inuicem vii Ægyptios ait, cùm alter alterum vocat, esse enim vocem inuocatiuam: & cùm principem Deorum eundem cum uniuerso putent, utpote obscurum & absconditum vocari ab alijs, & orari *Amoun* dicentibus ut prodat se, & conspiciendum præbeat, Iamblichus autem lib. de Myst. Aegypt. opifex, inquit, intellectus, qui & veritatis est dominus atque sapientia, quatenus in generationem progrediens occultam latentium rationum potentiam traducit in lucem, *Amoun* Ægyptiæ linguâ vocatur; hucque etiam fortasse respexit nummus Antinoi Herrois apud eumdem Choulium fol. CLXXVII. quem, vt Hadrianus Diuum ostenderet, HPOA vocatum, (quod idem in græcis nummis, àc Diuus) Arietis Symbolo affecit.

Cùmque diuersimode Verres modò fascia, modò serto herbarum vel frondium præcingatur, vii etiam alibi, nempe in Hortis Matthæijs, Taurum non insulâ vt hic; sed serto instructum obseruauimus; capropter indifferentis videatur uno vel altero modo viætmas ornasse. Quòd verò id ornamenti genus *dorsuale* appellandum veniat, quòdque esset *sericeum*, *discolor*, *prætextatum*, & *purpuram in limbo habens*, vt adnotatur ad numerum 79. id forsan non satiis probatur: nam locus ille Trebellij Pollionis in Gallieno, *Processerunt etiam altrinsecus centeni albi Boues cornibus auro iugatis*, & *dorsualibus sericeis discoloribus præfulgentes*, accipi potest de sacrificio peracto (vt paullò supra dixerat) nouâ specie pomparum. Adeò vt nomen hoc *dorsualis*, quod proprium & sollemne statuunt ad designandam fasciam, aut sacrificale sertum, Passeratius ad equinos seu bubulos sagulos reiecerit; prout & Salmasius in Notis ad Capitol. in D. Ver. pag. CIV. Et quidem sagulo pænè pictor æquauit, dum triplo latius, quam prout in Columnâ est insculptum, illud hic & alibi reddidit; nos tamen ad debitam proportionem & simplicitatem, sublato omni phrygio opere, reducendum monemus; non enim aliud magis peculiare ex antiquis habemus, nisi, viætmas seu coronatas, seu vittatas fuisse, promiscuè vtrumque accipien-

do : ita enim Virgilius, *velatum auro, vittisque iuuencum*, ex quo Ouid. lib. XV. Metamorph.

Victima labe carens, et præstantissima formâ,
Sistitur ante aras, vittis præsignis et auro;

Tertullianus vbi supra, ipse aræ et hostie coronantur ; Plinius lib. XVI. cap. XIV.
Postea Deorum honori [coronas] sacrificantes sumpsero, victimis simul coronatis;
Lucianus de Sacrif. Iam verò quum immolant coronatam pecudem, quæ multo ante
sit ne ad sacra legitima explorarunt, ne quam ex his mactent quas vetat religio, ad
aram adducunt ; et εφιφόγος βῆς, vacca insulata, siue vittata, ut Canterus vertit,
vocata est apud Lycophronem in Cassandrâ vers. 327. quia ad victimam desti-
nata erat. Imò, quòd ut in hostijs, ita quoque in Sacerdotibus & ministris,
vittæ istæ ampliores, & nostris Diaconorum stolis persimiles, coronarum vicem
supplerent, obseruatur in Arcu Argentariorum in Foro Boario, & in tabulâ
eius sinistrâ (quæ idem ferme ac dextra representat) relatâ per Choulium fol.
CCXXXIII. nec fecus in quattuor summis figuris lateris externi occidentalis,
itemque in alio marmore in impluvio celebratarum Aedium Matthæiorum
ordine supremo lateris orientalis ; atque in imagine I. AVRELII QVINTI
sacrificantis, quam Dissertationi Secundæ Opusculi mei de Aq. & Aquæd.
num. 198. inserui. Hoc tamen vittæ genus nîl commune habet cum alijs in-
fusis aut lemniscis, coronis annexi solitis, quæque appendicis loco coronis ex
frondibus accedebant, ut maioris dignitatis argumento essent, iuxta explica-
tionem Seruij ad lib. V. Aeneid. vers. 270. & de quibus loci Poëtarum per
Paschalium de Coron. lib. IV. cap. XIII. adducti intelligi debent : nusquam
enim coronas simul & stolas (sic ad distinctionem vocare liceat) in marmoribus
vidisse contigit ; itaut de sua sententiâ id commentum fuisse Panuinum arbit-
trer, vbi in Schemate Triumphi, sacrícolas ita dupliciter ornatos inducit. Vta-
mūr igitur vel fasciâ, vel infulâ, vel tæniâ, vel vittâ, latinis verè nominibus,
relicto cui magis arridet *dorsuali*, quod iam mihi
olei stabulum merum.

Promiscuè item aspergillos vel ex frondibus, vel ex setis adhibuisse, eodem
tempore conspicitur, ut expressius patet in tertiatâ lustratione numeri 263. vbi
bini Sacerdotes compositi procedunt, prout in nostris supplicationibus mos in-
ualuit, sinistrâque vas aquæ lustralis, prout dextrâ aspergillos tenent. Thallum
rursus siue ex oleâ, siue ex lauro indistinctè usurpatum crediderim ; quamuis
Seruius ad illud Virgilij lib. VI. Aeneid.

Spargens rore leui et ramo felcis oliue,
commentetur ex Donati opinione, & quâdam de Augusti lauro narratiunculâ,
oliuam pro lauro esse positam, nam communuer laurus adhibebatur. Quia etsi apud
Ouidium lib. IV. Fastor. dicatur

Virgaque rorales laurea misit aquas,
atque lib. V.

Vda fit hinc laurus, lauro sparguntur ab uðâ,

a Porphyrius in antro Nympharum, & Theocritus Idil. XXIV.

Θάλαφος ὅπλος ἀγένδη εἰς ευμήδον αἰλαχέες οὐδωρ

Ramo virenti oliuē coronatam inspergite puram aquam

adhuc oleam Virgilianam retinent ; nec adeò Grammaticis deferendum est , vt
suis frigidiusculis vt plurimū animaduersioribus , Poëtam nullis magis pro-
priè usum , quam sacris & sacrificalibus verbis , (vt de eo Macrobius ait lib. III.

b Saturnal. Sermon. cap. I.) contraria dicere cogant . Imò ex ipsâ grammaticâ
proprietate , thallum pro ramo oleagino , & antonomasticōs accipiemos : vnde
apud Philostratum lib. VII. de Vit. Apollon. cap. XIV. Domitianus sacra factu-
rus , θάλλον σέφανον εἰχών , quod vertitur communiter , oliuē gestans coronam , in-
ducitur ; & Suidas lib. XI. cap. III. θάλλον , ait dici καλόδον , idest rānum oliuē .

In pristinæ frugalitatis memoriam , patera num. 77. esto ex luto , non ex

c ære vt efformant . Vtque ea quæ luculenter ad rem congerit Rubenius Elector.
lib. II. cap. IV. breuitatis gratiâ prætermittamus ; authoritate Appuleij , qui post
hæc tempora scripsit (ne usum posteriorum aliud induisse dubitetur) contenti
erimus , qui in Apolog. ait , eadem paupertas etiam Populo Romano Imperium à
primordio fundauit , priusque eo in hodiernum , Diis immortalibus simpulō , & catino
fictili sacrificat ; communi cum Atheniensibus simplicitate , apud quos mini-
stri sacrorum , (nimis fortè in hoc morosi) patellam , quod non ex urbanis figli-
nis , sed longè ad portata esset , ex antiquis moribus , & ex reip. etiam utilitate
fregerunt : ita locum Athenæ lib. IV. pag. 137. egregiè interpretatur Palmerius
in suis Exercit. pag. 497. Minus autem Interpretes nostros errasse putauerim ,
si auream induxissent , qualem Virgilius Aneid. lib. VII. ab Ilioneo Latino Re-
gi dono datam memorat ,

Hoc pater Anchises auro libabat ad aras ;

siue extero ritu , ita enim Macedones auro & argento libabant , vt probatur ex
Plutarcho in Vita L. Aemilij Paulli ; siue Poëticâ imitatione Homerum vt in
pluribus alijs sequutus , qui xenium eiusmodi ab Alcinoo Vlyssi oblatum fin-
git Odyss. Θ. vers. 430.

Καὶ οἱ ἐγὼ τόδ' ἄλσος⑩ εὔμὸν πεικὸλλες ὀπάσσω ,

Χρύσεον , ὁφρὸν ἐμέθεν μερυῆμδυθοῦ , ιματίᾳ παντα

Σπένδῃ τὸν μετάρρω Διῖ τὸν ἄλλοισιν τε θεοῖσιν ,

Atque ego ei hoc poculum meum pulchrum prebebo

Aureum , vi mei memor , diebus omnibus

Liber domi siue Iouique , alijsque Diis .

Pro æneâ igitur paterâ , dicamus cum Festo securim ipsam sequentis numeri

g 80. alisque sacrificas , æneas fuisse , ac peculiari nomine acieres vocatas ; (vnde
forsitan vernaculum nomen *accetta* deriuari potuit) & ex eo metallo , licet ad se-
candum ineptiori , retentas , etiam post ferrum inuentum , solius vetustatis gra-
tiâ , iuxta ea quæ de antiquorum armis suprà Cap. IV. adnotauimus : atque in
his maximè sacris , quibus delinire aliquos , aut deuouere , aut denique exigere mor-
bis volebant , vt Macrobius percurrit lib. V. Saturn. cap. XLIX. , vbi exemplum

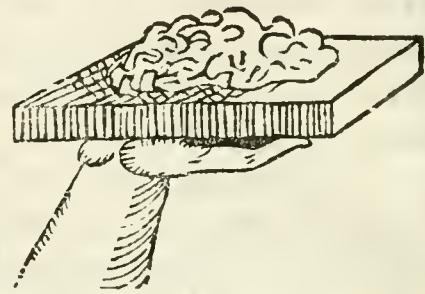
& ra-

& rationem affert, cur in magicis sacris & deuotionibus herbas maleficas ad Lunam æncis falcibus secare mos esset, ac demum Carniniij veteris authoris in libro de Italiâ II. hæc verba adducit, *Prius itaque & Tuscos æneo vomere ut cùm conderentur arbes solitos, in Tageticis eorum sacris inuenio; & in Sabinis ex ære cultros, quibus Sacerdotes tonderentur*, vt Flaminem Dialem tondi solitum, ait Seruius ad Virgil. lib. I. Aeneid. vers. 448. Notum id fuisse video eruditissimo Ciacono, qui sub num. 64., securim, quâ victima erat ferienda, æncam fuisse dicit; in eo tamen lapsus fuit, quod securim Lictoris, quadratae & peculiaris formæ, pro eâ quam Popa ad sacrificia gestabat num. 79. incogitans accepit.

Pari, imò longè maiori luxu, aureum, siue vt minus argenteum describunt canistrum num. 69. quod attentiùs inspicio, est enim visu facilè cùm in imâ Columnâ jaceat, cretaceum quadrulum dijudicauimus cum molâ salsâ superimpositâ, huius propemodum figuræ. Nec insolens est hæc forma aut materies, cùm specialiter in sacrificijs far in canistris & fictilibus quadrulis inferri solitum ex antiquo more usque ad suum æuum testetur Dionysius dicto lib. II.: & notum alioqui est, quadram, pro instrumento super quo cibi vel apponuntur vel dissecantur, latinè sumi.

Eò demum excreuit sumptuositas hæc sacrificialis apud Neotericum, vt tab. XXIII. Columnæ Antoninianæ, aram illam plicatilem, (cui similem ex ære antiquo vidimus in Musæo Equitis Ioannis Francisci Gualdi Ariminensis) auream quoque, siue argenteam, nescio quo tradente, proponat; colebantur enim religiones (vt cum Liuio sic loquar lib. III.) pie magis, quam magnificè apud Romanos.

Aries item & Verres nullo adstringuntur vinculo, sed soluti à Victimarijs adducuntur; à Victimarijs, inquam, pedibus, non genibus (vt eos insulsè ad num. 187. contra veteres tabulas, & veritatem ipsam pictor imaginatus est) iter emetientibus: & ita quidem adduci, non autem trahi debuisse, pluribus ostendit Brissonius de Formul. lib. I. fol. 14. Neque huic dicto aduersatur, Taurum plerumque loro reuinctum cerni; lorumque pariter habuisse Taurum illum, qui apud Suetonium cap. XVIII. securis iectu consternatus, rupio vinculo, effidum Galbe inuasit, elatis ue pedibus, to:um cruro perfudit: nam sufficit quod sponte se ad aram sistat, & manibus non loro apprehensus iustum expectet; eo pacto, quo in dicto Arcu Argentariorum vtroque latere interiori conspicitur; quamuis Choulius qui fol. CCXXXIII. marmor lateris læui, vt suprà diximus, exhibuit, Taurum faciat capistratum, laxo tamen fune, quod in idem recideret. Ibi igitur, hinc Tauri loro tracti procedunt, indè ijdem manibus tantum apprehensi, proprièque aris admoti,

Expectant manum

Cernice pronâ.

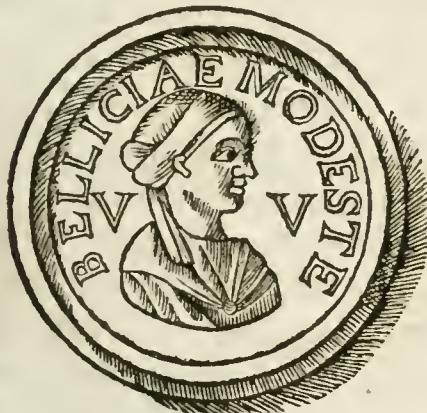
Ex eodem Arcu animaduertendum est, tempore quo victima percutitur, fasciam quam

quam in pompâ gestabat ei auferri, ne funere, ut puto, pollueretur. Et sic quoque vittis sertisque suis carentes victimæ iam mactatæ in Columnâ exhibentur num. 237. & 242. tangitque hanc rationem Appianus lib. I. Εὐφυλ. ubi narrat, *Merulam apice deposito venas sibi incidisse, quod Flaminem apicatum mori nefas fuerit*; & Scytharum moribus id receptum tradit Herodotus lib. IV. cap. LX. *Victima ipsa primoribus implicita pedibus sistitur, cuius à tergo stans immolator, amora in primis insulâ, pecudem ferit; eaque concidente, Deum inuocat cui illam mactat; deinde circumdat laqueum collo, tum iniecto baculo circumducit, hostiamque strangulat, non incenso igne, non votis nuncupatis, non sumptis libamentis; sed ubi pecudem strangulauit, eiique pellem detraxit, ad coquendum se conuertit.* Tales autem vittas, seu tænias, lanceas potius, quam sericeas, præ iam dictâ frugilitate fuisse, facilius mihi persuadeo; cum præsertim legam apud Ouidiū III. Fast.

Decidit ante sacros lanea vitta focos;

& Festus qui *tænias* græcam esse vocem dicit, *laneum capitum ornatum ex Verrio interpretetur, ut & insulas Sacerdotum & hostiarum, lanea vocat filamenta.*

Insulas atque vittas indistinctè, nec propriè forsan accepimus; sed torrente authorum, qui utramque vocem promiscuè assumunt, ab ripi passi sumus. Differentiam tamen à Seruio ad lib. V. vers. 269. & iterum ad VII. Æneid. vers. 341. & demum ad lib. X. vers. 470. primùm definitam, per quam libenter cum Paschalius de Coron. lib. IV. cap. XXII. agnoscimus; quin imò non vulgari, sed solido arguento comprobare accingimur, ex hisce duabus nempe

Virginum Vestalium imaginibus; in quibus, ea quæ caput præcingit, *insula* erit, illæ verò quæ fluitant, *vitta* dicentur; insulas enim, simulque vittas ornamento Vestalibus fuisse, ostendit nobis Prus-

dentius lib. II. contra Symmach. à vers. 1085.

Interea, dum iorta vagos ligat *insula* crines,
Fatalesque adolet prunas innupta Sacerdos,
Fertur per medias, ut publica pompa, plateas,
Pilento infidens molli; seq̄ue ore retecto
Imputat attonita Virgo expeſabilis Vrbi.
Inde ad confessum caueæ pudor almus, & expers
Sanguinis it pietas, hominum visura cruentos
Congressus, mortesque, & vulnera vendita pastis
Spectatura sacris oculis: sedet illa, verendis
Vittarum insignis phaleris, fruisurque lanistis.

& bre-

& breuissimè , Diuo Ambrosio memorantur *in fula vittati capit is earundem*
Virginum .

Ambo hæc cimelia , rarissima illa quidem , nec cara auro contrà , ex Museo
Eminentissimi D. Cardinalis de Carpineo habuimus . Bellicæ effigies æræ
lamellæ insculpta magnitudini sui autographi omnino respondet ; inscriptio
circa eam perspicua est **BELLICIA E MODESTE VIRGINI VESTALI.**
Aliam onyche gemmâ expressam , indicato hoc eius magnitudinis
modulo , in maius auximus , quò magis conspicua foret : vultus su-
perextans , prout & literæ , (quas ita lego **NERATIA VIRGO**
VESTALIS) candidissimi sunt coloris , cæterà fului ac pellucidi .
Elegantiam ac nouitatem prioris , tanti fecerunt viri rei numma-
riæ periti , vt illam cuius rariori nummo Pertinacis , Pescennij ,
atquè adeò ipsius Othonis anteponendam putent , habitâ præser-
tim ratione viridis illius nitoris (vulgò patinam dicunt) quem ex antiquitate
duxit . De arte quâ eusa est , dubitatur adhuc ; an scilicet obtusioribus scalpel-
lis , pice subditâ , malleolo expressa sit ; an verò ab eætypo grauioribus malleis ex
auersâ parte plumbeam mastam impellentibus , eaque cauitates implente , for-
mam assumpserit . Quidquid autem de hoc sit ; patet vetustissimi eam operis
esle , si modò vera est obseruatio illorum , qui negant licuisse priuato alicui re-
publicâ vigente suam faciem nummo exprimere . Facilius enim certè vnum
pluresuè nummi percuti potuissent ; ni mos iam dictus obstitisset : quod vtinam
& hodie vigeret , in tantâ obscurorum & mechanicorum hominum licentiâ ,
qui sua numismata cum magnifice mendacibus titulis passim euulgant ; vt quo-
rum nomina ijs ipsis quibus conuiunt ignota sunt , posteris præpostera glo-
riolâ fucum faciant . Ex ijs , inquam , non solùm vittarum & infularum discri-
men ad Seruij mentem patet ; vittasque ita ad infulas se habere , vt lemniscos ad
corollas , de quibus ita Festus , *lemnisci, id est fasciolæ coloriæ dependentes ex coronis;*
verùm etiam nonnulla alia de Virginum Vestalium cultu supplenda & emandan-
da iudicamus . Inter quæ primò deducimus , vstitatum & quotidianum Vestaliū
cultum nullum admisisse velamenti vel suffibuli gestamen ; & propterea si quæ
tecto capite Vestalium imagines ostenduntur , vt in genimâ Rascasij per Iaco-
bum Gutherium de Veteri Iur. Pont. descriptâ lib.l. cap. XXIX. pag. 127. illæ,
Vestalem , penum Vestæ ingredientem describent , ex hâc lege in Sacrario Dex
Opeconsuæ scriptâ HOC PRAETER VIRGINES VESTALES ET SAC-
CERDOTEM PVBLICOM INTROIRE NEFAS ESTO IS CVM
INTROIERIT SVFFIEVLVM HABETO ; vei generatim Vestalem sacri-
ficantem ; in quo actu nihil in Vestalibus nouum aut peculiare , quia commune
fœminis omnibus erat , in sacrificando caput obtegere , vt colligitur ex his ver-
bis Varronis de Ling. Lat. lib. IV. Rica , à ritu , quòd Romano ritu sacrificium
fœminæ cùm faciunt , capita velant . Dubitat quoque Lipsius de Vest. & Vestal.
cap. XII. an Vestales crimen olim in ingressu attosum , & capillari arbori suspen-
sum , postea crescere permiserint : quam quæstionem cimelia hæc nostra per-
soluunt,

soluant, in quibus nulli quidem crines à tergo & in ceruices diffusi, (vt Lipsio ornatus statuæ quam in fine Syntagmatis adducit, vittarum ex infulâ dependentium, non item capillorum, apertè imposuit) sed verè coma attonsa, & astricta, *ἀπὸ τὸ κομῆν*, quod cædere est, sic dicta, conspicitur.

Monile tandem illud, quod collum statuæ à Lipsio descriptæ circumdat, & bullam quandam ante pectus sustinet, Virginis Vestalis Maximæ insigne præcipuum, nec cæteris commune, fuerit; inscriptio etenim statuæ subdita, COE-LIAE CONCORDIAE VIRGINI VESTALI MAXIMAЕ statuam conlocatam testatur. Nec prætereundum est, in Neratiâ, intimæ illius circa collum tunicæ vestigia, carbasinam fortasse vestem designare, de quâ Lipsius ex Dionysio & Valerio meminit.

Insignem modò, & Interpretibus nostris intactam, nescio an incognitam, differentiæ rationem enucleare conabor, cur Traianus modò capite operto, modò aperto sacrificet, mutatâ etiam veste, quæ nunc ad pedes demissa, nunc ad genua reducta apparet; id quod distinguendo non difficulter assequemur. Nam quò ad habitum; cùm sacra facere possit tam vtì Pontifex, quām vtì Imperator, vt patet ex Lamprid. in Seuero, *acepit prætextam etiam cùm sacra faceret, sed loco Pontificis Maximi, non Imperatoris*: sollemniora Solitauriliorum, habitu Pontificali & solemini, cætera, Imperatorio & quotidiano exequutus est. Quā dicendi occasione oblatâ, subdam, eliminandam prorsus esse correctionem, verius corruptionem marmoris Arcus Constantini fol. XIX. inter Admir. Roman. Antiq., repositionis scilicet in chartâ; eius quod in anaglypho deest, capitis nempe ipsius Traiani in Sueouetaurili sacrificantibus; nam postquam id ausi fuerunt, debuissent saltem Imperatorem capite, prout hic, velato nobis reddere, ne & imposturæ, & cæmoniarum simul ignorationis crimine, uno eodemque tempore notarentur. Ea igitur, vt mox dicebam, quæ Marti, vtī vni ex duodecim Maioribus, Selectis, & Consentibus Diis sacra siebant, velato capite fieri par erat, ex præcepto Heleni Vatis, Æneam ita instruentis apud Virgilium lib. III.

Purpureo velare comas adopertus amictu,

vbi subdit eam rationem,

Ne qua inter sacros ignes, in honore Deorum

Hostilis facies occurrat, & omina turbet:

quæ verò Indigetibus, Semonibus, atque Heroibus, veluti Diis medioxum mis ac terrestribus, detecto capite peragi debebant, vt Plutarchus nos admonet in Quæs. Rer. Roman. num. XI. Vnde coniçere haud male possumus, Traianum Herculi suo, cui præcipue græco ritu, hoc est, aperto capite, sacra primùm Romæ ab Euandro facta, refert Dionysius lib. I. & ex eo Brisonius, prout ex Cornelio Balbo, confirmat, tali pacto & ipsum immolasse. Videbar etiam me id egrégie probare posse ex nuper memorato Constantini Arcu, remque ipsam acu tetigisse, dum Traianum ibi conspicio, non Pontificali, sed priuatâ veste, & capite velato, Marti ac Dianæ (quæ numina inter duodecim ex-

Iestia numerantur) operantem fol. XXIX, & XXX, Herculi verò intecto capite fol. XXXI. Atq[ue]amen , & hic non solum, intolerando iam abusū, Traianum regumento, imò & capite ipso carentem, vidimus, qualem hic veritatis ama-

toribus proponimus ; sed Leonis caput pro Vrso , & Herculem *lustratorem Orbis*, *purgatorem terrarum*, *gentium dominatorem*, vt eum Appulcius in Apologiâ vocat, pro Vertumuo suppositum , relicto quidem in fistulâ pendente ruralis ipsius conditionis indicio .

Ne hoc tamen omnino malè cedat, (vt de puero nouercam pro cane, cui primò istum direxerat, saxo inpetentem Plutarchus alicubi iocatur) transferimus prodigiosam hanc interpretationem sacrificij Herculei, ad veriorem &, dicam etiam, acceptiorem gratiâ nouitatis Vertumini cultum . Imprimis autem seriò admonendi sunt ij qui studio huiuscmodi dant operam, vt bona fide agant, nec marmora, vt alij superiori sèculo numismata, adulterent : fieri enim potest, vt posteri credant, id quod reuerà tempore ipsius scriptioris deficit, postea excidisse, hincque inexplicabiles orientur tricæ, & cum ineruditis, qui facile sibi imponi sinunt, controuersiæ . Scitè igitur nullâ omnino facie noster Vertumnus effingitur, vt explicetur, illum in quamcumque libuerit verti solitus : vt enim ipsemet de se ait apud Propertium Eleg. II. lib. IV.

Opportuna mea est cunctis natura figuris;
In quamcumque voles veritatem, decorus ero.
seu

seu ut Ouidius de eo dicit XIV. Metamorph.

formasque aptè fingeretur in omnes.

Ideo etiam , pro collo rudem truncum repositum iudico , vt veteris eiusdem
Vertumni cultus memoria renouaretur, de quo idem Propertius,

Stipes acernus eram , properanti false dolatus ,

Ante Nūmam grātā pauper in Vrbe Deus .

Vrsi caput , pro quo Leoninum nobis suppositum fuit , nedum congruit , sed
necessum est hic restituere ; quia si ea animalia tamquam Dijs grātiora immo-
labantur , quæ ob contraritatem , vt ait Seruius ad Il. Georg. vers. 380. oberant
eorum muneribus , vt Porca quæ obest frugibus , Cereri , & Caper qui obest
vitibus , Libero ; quod Ouidius venustissimè expresserat lib. I. Fastor.

Prima Ceres auidæ gauisa est sanguine Porcæ ,

Vlta suas , meritā cæde nōcentis , opes :

Nam sata vere nouo teneris lactentia succis

Eruta , setigeræ comperit ore Suis .

Sus dederat pœnas , exemplo territus huius ,

Palmite debueras abstinuisse caper ;

Quem spectans aliquis dentes in vite prementem ,

Talia , non tacito verba dolore , dedit :

Rode Caper vitem , tamen hinc cùm stabis ad aram ,

In tua quod spargi cornua possit , erit .

Verba fides sequitur : noxā tibi debitus hostis ,

Spargitur affuso cornua Bacche mero .

qui etiam inferiùs lib. IV. simili de caussâ apud Carseolanos ritum immolandi

Vulpes in Cerealibus viguisse testatur;

Vtque luat pœnas , genus hoc Cerealibus ardet ,

Quoque modo segetes perdidit , ipsa perit .

Ita Vrsus vti omniuorum animal , ac terrestribus frugibus , simulque arborum
fœtibus , quos scandit , inferens vastitatem ; gratissima Vertumno victima exi-
stit : Et vltteriùs , si quid præ vetustate corrosum & informe in incerto foret ,
illud coniecturâ non leui coarguitur : Si enim venationes cum sacrificijs com-
ponamus ; vt Aper folij XXV. Diana fol. XIX. appenditur ; Leonis fol.
XXVII. animantium bellicosissimi exuum , Marti bellipotenti fol. XXX
Sic quoque Vrsus fol. XXVI. AGGRESSVS , DETERRITVS , STRA-
TVS , Vertumno statuetur , vt & ipse fabulam agat , & Leo duplicem , inde-
coramque personam non inducat . Caprina rursus , prout videtur , pellis (di-
phteram vocant) quâ & à sinistro humero pube tenus contegitur , quamque
pomis refertam eadem manu substantat ; indumentum proprium exhibet eo-
rum , qui in rusticò opere morantur , vt ex veteribus Comicis colligitur ; om-
nigenanique hanc fructuum copiam bene exprimunt Ouidij carmina , ipsius
nomine (dissimulato tamen vetulæ vultu) ad Pomonam directa :

quæ tibi poma coluntur ,

Primus habet, letaque tenet tua munera dextrâ.
Ac postremò, coronæ ab agresti viro sibi impositæ præcipuus honor, non ex inanibus folijs, prout

Reddidit artificis manus, sed sine sensu,
at ex fructibus, ac pomis compactam credere potius licet, eo pacto, quo Propertius ab agricolis ex primis insertorum arborum productionibus oblatam monstrat,

Insitor hic soluit pomosâ vota coronâ,

Quum prius, inuito stipite, mala tulit.

Iam tandem ad Traianum Herculi sacrificantem respicientes; quod ipse Herculis cultui maximè deditus fuerit, abunde eruitur ex varijs inscriptionibus, ac numismatibus, quæ recensere, occasione oblatâ, operæ pretium duco: Et primò lectoriem admonitum velim, inscriptionem illam per Neotericum relatam IV. in ordine VICTORIAE AVG. in quâ Hercules ipse Traianus vocatur, Grutero pag. CIII. 5. valde suspectam haberi; nobis etiam suspectiorem, quia Neoterius dicit eam extare in ruinis VVarel, hoc est Vlpiae Traianæ; Lazius verò multis parasangis hinc hinc procul repartam ait, nempe apud Sorni ruinas, prope Pontis vestigia, quæ à Vlpia octo dierum militari itinere distant, si Ortelio credimus. Et quia insuper ad labefactandam ipsius fidem, (si quam meretur inconcinnitas conceptionis) accedit enunciatio Gherardi Mercatoris, non vulgaris Geographi, qui in suâ Transiluanæ tabulâ fol. XCIX. aliud quid, fortasse vero propriùs accedens, depromit; eos scilicet versiculos fuisse à militibus Romanis decantatos. Tutiora igitur monumenta, per quæ, Traianum, vel Herculem vocatum, vel eius numini addictum fuisse appareat, sunt hæc. In hortis Carpensis sub stemmate Traiani Hercules clavam dexterâ, Leonis exuicias sinistrâ gerens, & sub ea inscriptio IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. FILIO. NERVAE. TRAIANO. AVG. GERMANICO. DACICO. PONT. MAX. TRIB. POT. VIII. IMP. III. COS. V. Grut. fol. CCXLVII. 1. vnde corrigemus in transitu errorem Boislardi qui Consulatum III. cum Trib. Pot. IX. inconuenientem, in hoc lapide legit. pag. 80. lib. IV. suarum Antiquit. Romanar. DEO. HERCVLI. PRO. SALVTE. DIVI. TRAIANI. AVGUSTI. ET. MARCIANAE. SORORIS. AVG. COLONIA. DAC. SARMIZ. idem fol. XLVI. 1. Confertque ea, per quam appareat yniuersam Vlpiorum gentem fuisse sub Herculis tutelâ, HERCVLI. CONSERVATORI. DOMVS. VLPIO. RVM. SACRVM. M. VLPIVS. VERECUNDVS. idem fol. XLV. 10. Hanc sub Auentino inuentam, in quâ Regione Victor priuatam Traiani collocat, optimâ coniecturâ Panquin. lib I. Comment. Reip. Rom. c. de Urbis Region. ipsius Traiani Domui conuenire putat. Inter numismata verò, quæ nostram sententiam promouent, occurrit illud apud Occonem, pag. CXCVI. ΥΠΑΤ. B. cum lauru, arcu, & clava. Aliud cum effigie Traiani sub figurâ Herculis, cum pelle Leonis, & capite laureato ΥΠΑΤ. B. fol. eodem.

Aliud

Aliud apud Aeneam Vicum fol. VII. num. I. cum Hercule super basi, clauam dextrâ, exuuias sinistrâ sustinente, codem secundo consulatu; replicatum consulatu quarto fol. XIII. num. XXXVII. & inter ytrumque consulatum, interiectum aliud sub COS. III. apud Oisel. in Thesaur. tab. XLIV. 4. cum globo amplius; siue pomo Hesperidum in sinistrâ manu. Aliud apud Occon. consulatu III. fol. CXCVII. cum capite Traiani laureato, pelle, & clauâ, auersâ S. C. clauâ Herculis (ni hoc sit illudmet, quod Vicus tab. XI. num. 36. non cum effigie Traiani, sed ipsius Herculis exibet) Aliud fol. eodem cum clauâ Herculis. Aliud Imperatoris equitantis, & Leonis exuuijs caput & corpus induit fol. CCXI. Alia duo successiue pag. eadem cum hisce inscriptionibus, IMP· HERCVLES· CAES· AVG· P· M·, & IMP· HERCVLES· ROMANVS· CAES· AVG· P· P·; quæ tamen se non vidisse fatetur, neque fuit, puto, est, eritque qui viderit; tanquam Commodi arrogantiam potius, quam ciuitatem Traiani redolentia. Aliud cum aquilâ stante coram Herculis clauâ fol. 217. Addatur aliud penes Angelon. in Traiano num. 22. cum clauâ super exuuijs erectâ. Aliud apud Oiselium tab. XXI. 3. cum Dianâ Luciferâ, (sic vocat ille, quam Erizz. Victoriam pag. 329.) curru à Leone & Apro vectâ, dexterâ facem tenente, & præeunte Hercule clauam dextra humero gestante. Aliud tandem cum Hercule arcu armato, quod Occonem aliosque fugit, obseruauit in Museo Eminentissimi Cardinalis Petri Otthoboni.

En igitur rationem sacrificandi aperto capite, hoc est Herculi, ut ex prædictis credimus. Nec dissentit vel primitiarum & fructuum oblatio, vel Tauri mactatio ut in Columnâ. Nam ex fructibus sacrum Herculi fieri solitum apud Thebanos quâdam introductione recenset Pollux in Onomast. ybi Historia Herculis huius, Pomarij exinde dicti, habetur. Pineisque & fructibus sacra facientem caput aperisse videmus Bassianum, ut credo, Septimij Seueri filium, in figurâ superiori lateris lœui dicti Arcus Argentiorum; aliumque ignotum, Consularem forsan virum (ut ex duabus aquilis legionarijs quæ consularē exercitum constituebant ad latera insculptis) me obseruasse memini in basi statuæ quæ in Hortis Perettis ad Aggerem Seruij Tulli adseruatur. Ritus vero immolandi bouis, usque ab Euandro profectus est, ut ex iam citato Dionysij loco lib. I. Euander vero qui è matre Carmenta iam ante audiuerat, esse infatis, ut Ioue & Alemenâ prognatus Hercules, immortalis ex mortali virtutis ergo fieret; mox ubi hunc ipsum esse didicit, occupare volens eam gratiam, primus omnium Herculem diuinis dignatus est honoribus, extructaque pre nimio studio ac festinatione arâ extemporali, ad aram istam Herculi mactauit iuuencum iniugem, oraculo prius cum eo communicato.

Alia quoque peculiaris ratio considerari potest in sacro fol. LXIV. sub num. 242. quod propriè in ipso itineris progressu celebratum appareat, sacrificandi Herculi profiscendi gratiâ, quodque propter viam appellatur secundum Festum, Propter viam fit sacrificium, quod est profiscendi gratiâ, Herculi, aut Sanctorum, qui scilicet idem est Deus; ubi Paullus subdit, Profecturi viam, Herculi, aut

Sanco sacrificabant; scilicet tanquam numini Vali, &c., vt Græci vocant ἐνόδιω, qualis ex Homero Iliad. XXIV. vers. 334. & communiter ex alijs quoque veteribus Scriptoribus, Mercurius præcipue agnoscitur. De hoc, ultra iam dictum Festi locum, ac vetus Palladæ epigramma in Antholog. lib. I. cap. XXXVIII. num. 9.

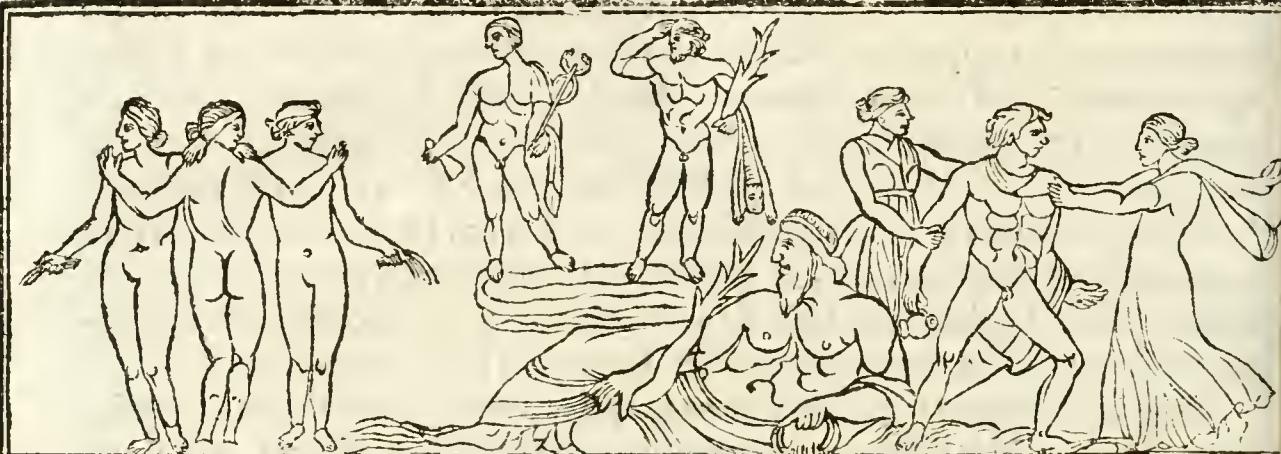
Tὸν Δίος Κνέλοδοισν ἐθάνυμασα χρ' λκεον γὰ,

Tὸν πεγίν Κνέυχωλαῖς, νῦν τοῦτο πόλιμον.

Iouis in triujs admiratus sum aeneum filium

Cui prius supplicabant, iam verò abiectum:

nouam coniecturam subinistrat sequens lapis ante veteris Portæ Capenæ situm nuper sub Hortis Matthæis ad ipsam Viā Appiam effossus.

EPITYNCHANVS·M·AVRELI·CAES·LIB·ET A CUBICULO·FONTIBVS
ET · NYMPHIS · SANCTISSIMIS · IIIVIVM *SEX VOTO · RESTITVIT*

In eo, occasione refectionis Triuij, Hercules cum Mercurio Viaco (sic legimus cum Indice Scaligeriano inscriptionem Gruteri pag. LV. 5.) colendus in compito, propterque viam proponitur; simili associatione, ac in alio Epigrammate Leonidæ num. 4. eiusdem cap. XXXVIII. obseruamus,

A'μμες ὄρων φύλακες διώοι θεοί, ὁν ὁ μδὺ Εγμᾶς,

Οἰον σῆns μ' · ˘τ· δ' ἀτεοցs Ηεχκλένs.

Nos terminorum custodes duo Dij, quorum hic quidem Mercurius

Vt vides me; hic autem alter Hercules.

Nec solum ut Dij Viales, sed ut Dij lucrij ambo concelebrari solebant; ut namque *Mercurius apertis lucris & negotiationi præest*, sic *Hercules opertis lucris, siue thesauris*, ut adnotant veteres Horatij Scholiaſtæ ad Sat. VI. lib. II.; & hinc apud Arnobium Adu. Gent. lib. IV. lucra promouere vterque dicitur; quin etiam iustiori cultu Hercules venerandus est authore Cornuto (siue alio nomine vocandus sit) Persij Glossatore ad Sat. II. vers. XI. *quia diuitiae non sine virtutibus acquiruntur, vel quia Hercules labore proprio omnia adeptus est bona.*

Animaduersione dignus in hac tabulâ est gestus Herculis fese coronantis, in alijs eius imaginibus à nobis obseruatus, nempè Dissert. II. de Aquis & Aquæd. ante num. 189., & præcipue in celebri nummo maximæ magnitudinis Eminentissi-

nentissimi D. mei de Carpino IV. inter rariores à Iosepho Monterchio selectos pag. 17., in significationem coronæ quam ipsem ex Oleastro sibi imposuit in ludis Olympicis à se primùm institutis, teste Pindaro in Olymp. Od. II. & III. & in Nem. Od. XI., ac Plutarcho in Thesei Vitâ: quam explicationem, vt à celebri Poëtâ Statio mutuatam hisce versibus Theb. lib. VI. vers. 5.

primus Pisaea per arua

*Hunc pius Alcides Pelopi certauit honorem,
Puluereum que ferâ crinem deorsit oiuâ,*

& morem Herculeæ magnanimitatis referentem, non alienis suffragijs, sed se iudice meritos honores occupantis; vt de coronâ ex apio Macer, (siue quis is sit) de herbarum viribus scribens ita cecinit,

Ipse sibi talem primùm imp̄ suisce coronam

Dicitur Alcides;

quam, inquam, explicationem meritò præponendam duximus alteri, quæ ex dicentis potius acumine, quâm ex alicuius autoritate pendet; immò Dionysij verbis, quibus fulciri prætenditur, apertè contradicit; ait enim Dionysius, *Aborigenes & Arcades tam se, quâm Herculem coronasse*, vnde honorem coronæ extrinsecus Herculi collatum, non à se (vt nummus ostendit) assumptum, reetiùs deduci potuisset: repugnatque insuper Macrobi lib. III. cap. VI. Saturnal. traditio, ne *Herculis ad Aram Maximam si nulachrum illud quis credat*; nam ibi Hercules operto & velato capite conspiciebatur, *Custoditur* (ait Macrobius) *in eodem leço*, *ut omnes aperto capite sacra faciant*; *hoc f. t ne quis in Aede Dei habicium eius imitetur*, nam ibi operto ipse capite est. Inter scribendum, oblatus est

sequens numimus maximæ itidem formæ ex eadem Gazâ Carpineâ, haic Herculis coronationem mirificè illustrans; hinc enim sacrorum Ludorum Præses sedens ad latus Circi coronam offerre videtur; Hercules autem, (qui talis ex clauâ positâ, & ex Heracleotarum inscriptione appareat) in medio consistens, sinistrâ palmam tenet, dextrâ sibi coronam asserit.

Maximè etiam notabilis est noster Hercules, pro clauâ arundinem manu gestans, rarissimo quidem emblemate, quo cæteris numinibus aquarum præsidibus adiungitur; quia nempe ipse scientiâ reperiendi, vniendi, & ducendi aquas præstittit, vt de eo ait Plutarcho initio Opusc. Quod expediat Philos. cum Princ. versari; cuius Herculis peritiæ memoriam Træzenij asseruabant, ex Pausaniâ in Corinth. lib. II. *Domum item Hippolyti vidisse me memini.* Ante eam fons extat qui Hercules vocatur; repetit enim Træzeniorum opinione illum Hercules; itemque Pheneatæ in operosis illis barathris, & ingenti fossâ ad exsiccandum eorum agrum, de quibus ita idem author in Arcad. lib. VIII. sub Caryis situs est ager Pheneatarum. Factâ autem olim exundatione, eversum laiunt Pheneum antiquum, ita ut nostrâ

nestrâ etiam etate signa restent in montibus, quos superasse aqua fertur. A Caryis distat V. stadijs mons Orexis nomine, & alter item Sciathis: in utroque barathrum est, quod ex campo profluentem aquam excipit. Barathra hæc manu esse facta Pheneatæ perhibent; facta autem ab Hercule, cum Phœbe apud Laonomen ageret, matrem Amphitryonis. Natum enim Alcæo aiunt Amphitryonem ex Laomene Gûnei f. muliere Pheneaticâ, non autem Pelopis Lysidicâ. Quod si verè Hercules ad Pheneatas commigravit, non abs re quis existimauerit, eum ab Eurysteo, ut Tirynthe fuit expulsus, non Thebas statim esse, sed Pheneum priùs profectum. Per medium autem Pheneatarum campum Hercules fossam duxit, ut flueret in eâ Olbius fluuius, quem Arcadum nonnulli Aroanium nominant, non Olbium. Longitudo fossæ est L. stadiorum, profunditas mensura XXX. pedum, sicuti nihil adhuc est collapsum. Verumenimvero non hæc fluuius iam delabitur, sed relæto quod Hercules fecit receptaculo, ad pristinum fluxum rediit. Ad hoc idem, sed vt Poëta fabulando, allusus profectò Apollonius Rhodius in Argon. lib. IV. vers. 1441.

Ηλυτε δ' οὐ κακένθ, ἀτε χθόνα πεζὸς οὐδὲ θνῶν,

Δίψη καρχαλέθ. πάφασε δὲ τὸνδ' αὐτὰ χῶρον
Τρωγεῖσεων, τὸ μὴ θύποθι μέλλεν ιδέανθος.

Ηνδ' ἀρα τις πέτρη Τριπονίδος ἐνύθι λίμνης.

Τὴν οὖν διπλασθεὶς, ἢ κ' θεῶν αἰνεῖσθαι,
Αδεξ ποδὶ τύφεν ἐνεργεῖ. Θ δ' αὐθούν εὐλυσεν οὐδωρ.

Venit vero & ille, [Hercules] tanquam per terrâni pedes iter faciens

Siti aridus, ruebat autem per hunc agrum.

Aquam queritans, quam quidem nusquam licebat videre.

Quædam ramen petra Tritonida prope paludem,

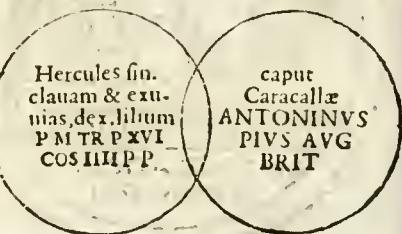
Eum ille deprehendens, siue & Dei suasu,

Cum calce pedis pulsauit, infra ipsa dense erupit aqua.

Hincque forsan cōiectare licet, meum hunc argenteum Caracallæ numimum, de reperitione noui Fontis Antoniniani, & Aquæ Marciaæ ad Urbem reductione, de quâ suprà Cap. IV. pag. 104. & epigraphen exposuimus, non absurdè intelligi posse: Hercules enim aquarum, vt vidi-
mus, ductor & repertor, hoc aquatili flore, lilio

nempe lutei coloris, cuius ingens
in viginosis locis copia innascitur, tale factum signabit: Ex
hoc, lucem accipit aliis nummus antecedenti anno cusus
apud Occonem pag. 376. ANTONINVS PIVS AVG.
BRIT. P. M. TR. P. XV. COS. III. PP. Hercules nudus stans,
dexirâ ramum, sinistrâ spolia Leonis cum clavâ; ramum enim

nummi Occonis nîl diuersum à flore huius nostri referre puto;
& indè tempus istius publici beneficij primò determinari, quod ex iam dictâ inscriptioне incertum remanebat, hoc est sub Tribuniciâ Potestate XV., primo post Impérium à Caracalla absolute & sine socio adeptum (occiso scilicet Getâ fratre)

fratre) anno ; renouatâ anno sequenti in hoc nostro numero rei memoriâ . Si autem hæc vera sunt , nummus pariter Septimij Seueri argenteus apud eundem Occonem pag. 350. L· SEP· SEV· PERT· AVG· IMP· VIII· P· M· TR· P· VI· COS· II· P· P· Hercules nudus stans , exuuijs Leonis induitus , sinistrâ clauam , dextrâ raimum , ad Aquam ab eo Seuerianam seu Septimianam dictam , de quâ in III. Dissert. de Aquæduct. num. 379. aliqua attulimus , trahi poterit . Sed hæc omnia coniecturæ loco affero , nec de ijs aliquid certi statuo .

Dicere etiam possumus , ne semper eidem Numini factum videatur , & quia res ipsa suadet , sacrificium ad transitum Istri num. 261. Numini , seu Genio eiusdem fluminis peractum fuisse , ex religione tam apud Græcos , quam apud Barbaros vigente : vt de Pamiso , Clitumno , Marsya , & Meandro , eruditè suo more percurrit Vossius de Orig. & Progr. Idolol. lib. II. cap. LXXIX. ; & Homerus Iliad. V. vers. 76. Hypsenorem memorat ,

ὅς γα Σκαμάνδρῳ

Agentης ἐτέτυχο .

qui Scamandi

Sacerdos factus erat .

vnde apud Virgil. VII. Aeneid. Aeneas Italiam salutatus ,

frondenti tempora myrto

Implicitat , & Geniumque loci , primamque Deorum

Tellurem , Nymphasque , & adhuc ignota precatur

Flumina .

& ex eo Silius lib. VI.

& Nymphas , Numenque precamur

Gargitis ignoti .

inesse enim suos amnibus Genios , & minores etiam fontes sacros à Virgilio vocari Ecl. I. vers. 53. quia (vt ait ibi Seruius) omnibus aquis Nymphae sunt praesidentes , Traianus vtì Pontifex Maximus ignorare minimè poterat ; Pliniusque in Paneg. num. CCLXI. admonuerat : In quo etiam occurrisset illi imitatio Luculli , qui , vt ait in eius Vitâ Plutarchus , Euphrati Taurum immolauit , gratias ei pro transitu agens ; siue Alexandri Magni , qui pariter , vt tradit Arrianus lib. I. huic eidem Istro sacrificauit , ὅτι γένεσις αὐτῷ εγένετο , quod se haud difficilem in transitu præbuiisset , & rursus Hydaspi fluuio , quem postea , vtì & Acefinem , & Indum , in suæ nauigationis initio inuocauit , referente eodem Arriano lib. VI. propriè enim Taurum fluuio veteres immolarunt , vt Homerus Alpheo & Xanto Tauris factum docet Iliad. lib. XI. vers. 727. & XXI. vers. 131. eo scilicet animali , cuius mugitum imitetur ; sic enim Acheloi ab Hercule subacti fabulam explicat Strabo lib. X. adnotatque Eustathius ad illud Iliad. φ. vers. 237.

μεμυκώς ήντε Ταῦρος ,

taurinamque hinc frontem Poëtæ affinxerunt . Alexandri , inquam ; quem virtute & militari gloriâ in Oriente emulatus , vnicè coluit , eidem vtì Heroi parentando ; de vtroq ue enim testem habeo Dionem lib. LXVIII. sub fine .

Hinc etiam forsan Olympiadis puerperium veneratus fuit, in nummo relato per Angelonium IV. pag. XXII., qui tamen alias exoticas assert interpretationes, longè à Traiani modestiâ, & *inustatâ*, vt cum Eutropio loquar, *civilitate* petitas; siue generis ab Alexandro ducti, siue diuinæ, prout ipse Alexander, originis. Deque congruenti offerumento (vt Festus loquitur) pinearum & fructuum, sponsorem accipe lapidem apud Gruterum pag. LXXV. 2., in quo (prout hic) super arâ cum pineis & fructibus vinum infunditur, ac **GENIO CONSERVATORI HORREORVM GALBIANORVM** sacrificatur: quemadmodum & Taurus pro suâ Genio vicitimâ bis determinatur in aliâ inscriptione fol. CXVIII. **GENIO IPSIVS TAVRVM**, rursusque fragm. I. fol. CXIX. & fol. CXXII. 1., vt & Lucullum in Euphratis transitu suprà fecisse vidimus. Taurum tamen (vt hic rursus moneam) integrum solidumque in sacrificijs exquirerem, non Tauram, qualem exfectis cornibus in nouis typis conspicio: non enim contentus piator hanc victimam emasculasse num. 79. suisque *viribus* eneruasse, (non aliæ enim *vires* Tauri, vt eruditè explicat Spornius ad veterem inscriptionem quam assert pag. 38. sui iam laudati libelli de Ignot. Dijs) iterum supernè mutilat, præsidioque simul ac decore priuat.

Notabis quoque eandem victimam num. 242. *in vulnus cecidisse* ex disciplinâ victimariorum, nam *subtus capita iuguli effodiebantur*, vt ad librum IV. Papinij Statij vers. 463. iam pridem Scholiaſtæ animaduerterunt: retentâ insuper eâ distinctione, quam Feithius Antiquit. Homer. lib. I. cap. X. ex alij nonnullis Scholiaſtis adiungit; hoc est, ideo iugulationem fieri versùs terram, quia Heroibus, vt diximus, non verò cælestibus numinibus ibi sacrificabatur. Non quidem ex Columnâ, verùm ex alio Traiani monumento, Arcu nempe Beneuentano, dum hæc scribimus, ope nob. Viri Ioannis Abb. Iordani hoc: Patriæ suæ decus promouentis, typis imprimendo, nouum mihi Taurorum mactandorum genus, non securi vel malleo, sed cultro inter cornua adacto, obseruatum, obiter hic indicabo. Aliud *truncō* seu *stipite tanquam malleo verberando*, ex Magorum disciplinâ profectum, edocet Strabo sub finem lib. XV. ostenditque nummus Ludorum Sæcularium Augusti editus à Choulio pag. 250., ac marmor apud Casalium de Vrbe & Imp. Rom. par. III. cap. I. pag. 367.

In vitroque tamen, nostram hanc interpretationem tam ipsos, quam cæteros omnes effugisse videmus; & hoc rite aduersus Salmasium pronunciasse Casalium, crassum illum stipitem ad Dendrophororum insigne crassè admodum fuisse pertractum.

C A P V . T VII.

Excerpta de re militari.

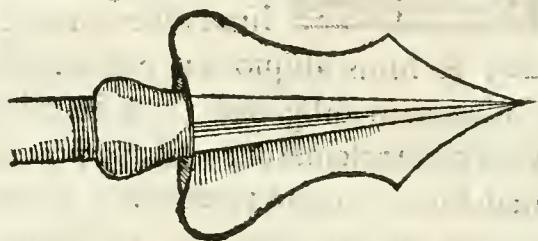

VPLEX quidem periculum me manere video in hâc tractatione, quam inter postremas seposui; nam et si literatis viris fortè fortunâ satisfecerim, quod me maximè solicitum habet; non proinde tutus ero, quin nouus aliquis Hannibal me quasi Phormionem subsannet, in scholis & vmbra de re militari differentem. Rideant porrò, dum ego intus mihi plaudo; & lusus aliquorum patienter fero, qui me, quòd è pluribus stationibus Columnam diligenter (nec inutiliter vt credimus ex iam dictis) cum libro contulisse rescierunt, nîl aliud quâm bullas in balteis obseruantem apud Trimalchionem suum traducunt; quamuis isto maledicto nobis leue vel nullum, penitus probrum obiectari profitemur; imò laudem attribui: *nobis* (vt cum Grutero loquar) *qui veneranda antiquitatis producimus, minima iuxta ac maxima, ne spretis quidem rutis cæsis.* Verùm dum plaustris nostris vtimur, asinos conductitios non' curemus, & propositum iter continuantes, id quod restat defecato animo dimetiamur.

Primò itaque aliquam inter militares gradus, ex vestitu, aut armorum parturâ, distinctionem perquiramus. Ut autem ab Imperatore ipso incipiamus: Is, quoties armatus conspicitur, eundem ac Legati ornatum præfert; hoc est (vt ex Traiani suprà Cap. III. pag. 56. à nobis expositâ imagine patet) calceos habet paullò supra talum ligulis obstrictos, feminalia arcta vsque ad suras descendentia, nudatis tibijs, non autem caligâ vsque ad medium crus coniectis, vt num. 30. contrâ quâm marmor se habeat adnotatur; nudam enim partem pro coniectâ, & è contrâ habuit Neotericus. Vnde cùm adeò dicta feminalia membris apta videam, puto hanc indumenti illius partem esse, de quo D. Hieronymus loquitur ad Fabiol. de Vest. Sacerd. *solent militantes habere lineas quas camisias vocant, sic aptas membris suis, & adstrictas corporibus &c.* Tegit hanc camisiam (sic vocare liceat) duplex campestre; intimum ferè ad genu demifsum, quod succinctorium ex D. Augustino de Ciu. Dei lib. XIV. cap. XVI. vocare etiam possumus; extimum, idemque segmentatum seu fimbriatum, non-nihil ex intimo conspicuum relinquens; & ita (vt mihi videtur) cinctum, vt supernè alias segmentorum ordo eodem ex panno decidat: ex quâdam enim prominentiâ, quæ non obscurè sub thorace conspicitur, cingulum aliquod, quamuis latens, suppositum iudicari potest; quod satis in hisce imaginibus,

quamvis ita paruis, expressum. Thorax coriaceus cum cingulo, & ab hoc ensis, seu parazonium à latere lœuo dependens : tunica interior, seu thorax ille lanceus sit, aut subarmale vocari debeat cum Ferrario de Re Vest. lib. III. par. II. cap. XVII. in brachij ferè vsque ad cubitum apparet, fimbrijs item brevioribus superpositis, cubito & lacertis intactis : & postremò paludamentum fibulâ supra dexterum humerum consertum. In hâc tamen uniformitate, color paludamenti Imperatorem à cæteris distinguebat ; ad idque respexit Plinius Hist. lib. XXII. cap. II. cùm *coccum Imperatorij dicatum paludamenti* dixit, estque apud Scriptores obuium ; nullibi tamen clariùs, simulque breuiùs ad rem nostram, quâm apud Eutropium lib. IX. *Nam prius, [ante Diocletianum] Imperij insigne in chlamyde purpureâ tantum erat, reliqua communia.*

Illud etiam obseruauimus, & nouum ac notabile duximus, Traianum. num. 136. & iterum dum è Tribunalí Sueuos (vt credimus) subsidio aduenientes excipit num. 141. sinistrâ manu hastile quoddam gerere, vtrinque cuspidem æqualem in hanc formam habens, & ad longitudinem V. pedum & semis, habitâ proportione magnitudinis Traiani, rediens. Ita antiquitus pila fuisse vult Dionysius lib. V. expensus à Lipsio lib. III. Dial. IV. & nimiâ authoritate correctus, dum vbi ille dicit ἐν ατέργη τῶν ἀκρων, ab utroque extremorum, hic reponit ὅν θατέργη ab altero; quod procul dubio non protulisset, si pilum hoc, & alia monumenta vetustatis, vt dicemus, Dionysio adstipulari animaduertisset. Verè tamen subdit, quod ratio dissentit ; interrogatque, cur duplex tam grandis ibi mucro ? cui usui, immò quomodo non impedimento sit ? Ob quæ, posterior à Dionysio, siue à Bello Sabino, de quo loquitur, ætas, potuit (vt videmus) pilam immutare, reponendo istius secundi mucronis loco, imam cuspidem breuiorrem & obtusiorem, quæ σαυρωθῆ Græcis vocatur, ad defigendam solummodo in terrâ hastam inseruientem ; idque in militibus, relictâ Imperatori hâc vetusti moris imagine ; vt & hodie, antiquata armorum genera à Ducibus, Optionibus, & alijs nuperæ militiæ, quos vocant, Officialibus, usurpari videntur. Huius etiam duplicitis mucronis exemplum dant nummi sequentes, nempe XXXIV. Antonini apud Angelonium, quem in Cos. II. & in hastâ, vt hæc nostra, à terrâ elatâ, corrigit Oiselius Tab. LXVI. 12. Heliogabali apud Occon. fol. CCCXIX. ADVENTVS AVGVSTI cuius ectypum videbis apud eundem Oiselium Tab. XC. 7. Postumi apud eundem Tab. CV. 2. Q. Pompei Rufi apud Spanhemium Diss. VI. pag. XLIV. vbi telum vtrinque acutum, cum laureâ & sellâ curuli, tanquam insigne & ipsum consularis & Imperatoriæ potestatis, iungitur ; & II. apud Fulvium Vrsinum in Gente Fabiâ pag. XCIII. quibus non malè forsitan adiungere fas erit omnes quotquot videamus hastilia continere, quæ imâ cuspidi terram respiciant, superiori extra nummi spatium subintellectâ. Hos passim inuenire est, & proinde aliquos indicasse

dicasse suffecerit, scilicet apud Æneam Vicum Tab. XLIX. XVII. nummum Aurelij Cæsaris, & rursus Tab. LIII. nummum LXXIV. & LXXIX.; apud Angelonium pag. CXLVIII. nummum XXV. Hadriani, pag. CXCIII. nummum XIV. M. Aurelij; nummos Anton. Pij & Caracallæ apud Choulium pag. 200.

MARTI VLTORI. Neuè obijciant vnicam quidem fuisse cuspidem, sed humi defixam ad aliquam peculiarem significationem: eleuabitur siquidem argutia, si inspexerint, vt facile admodum est, eandem imaginem modò elato, modò depresso mucrone describi; & minùs dubiè ad vetustas illas Dionysij hastas rem referri, postquam expressam integramque duplicitis huius acuminis in Columnâ, & prioribus nummis, atque in hâc iaspide gemmâ annulari, quæ apud me est, imaginem habemus.

Longiora attamen (vt semel hoc dicamus) fuisse hoc Traiani tempore militaria pila, hoc est pêdum plus minus VII., prout ex Polybio Lipsius supputat, apparebit, si indices digitos Neoterico huic nostro Interpreti in constantiae signum erectos num. 115. & alibi, ad pilum ipsum comprehendendum inflextamus, sicuti verè inflexi cernuntur, manu hastili impletâ, quod ob fragilitatem produci non potuit: sic enim milites illi

stant longis adnixi hastis,

vtque Silius lib. XIII.

Stabant innixi pilis exercitus omnes,
 æquè àeorum contubernales, de quibus certò liquet; nempe altero supra numerum 116., binis ante & post numerum 122., totidem post numerum 197. & alibi, horridas ferro manus ostendere intelligentur; (vt & initio Cap. II. adnotauimus) non autem ignavi atque otiosi, aërem digito terebrantes, symbolicas & hieroglyphicas notas, aut nescio quam renouati sacrauenti militaris formulam, exhibent; seu tandem, (licentiùs forsan cum iocosissimo Vate dicam)

Digito fidei mortaros lingere parent.

Notandus est quoque Speculatorum, siue Custodum corporis habitus; is ut credo repræsentatur in suggestu circa Traianum num. 62. & alibi; semper tamen ubi Imperator, vel inter suos milites, vel inter amicam gentem, in aulâ vt sic dicam, non autem in agmine versatur: nam præcipue Cohortium Prætorianarum pars erant Speculatores, vt probant sequentes inscriptiones, ultra alias binas apud Gruterum pag. DXIX. 10. & DXL. 10.

CN · SENTIVS

CN · F · TER

SATVRNINVS

ATINE · SPEC

COH · VIII · PR

7 . SEVERI

MIL · ANN · VIII

VIX · ANN · XXII

D · M ·

AVGVST I AE · FAVS

TINAE · CONIVGI · Q

VAE · VIXIT · AN · XXXV

AVREL · CRISPVS

SP · COH · VIII · PR · B · M · F

Harum

Harum prior in Viridario PP. Theatinorum ad D. Siluestri in Quirinali afferuantur; altera vrnulae elegantissimæ insculpta est apud me: comprobatque Tacitus lib. I. Hist. vbi relatâ concione Pisonis, quâ post Othonis molitionem, *cōhortis quæ in Palatio stationem habebat animum tentari placuit*, subdit, *dilapsis speculatoribus, cetera cohors non aspernata concionantem*. Distinguitur itaque eorum habitus, quod supra tunicam chlamydem induant summo pectore adstrictam, non tamen vndique in angulo, sed relictâ è latere sinistro parte laciniæ, seu sinus illius, quæ è fibulâ dependeat. Lanceam etiam oblongam gerunt, proprium ipsorum gestamen, vt ex Suetonij Claudio cap. XXXV. *neque coniuia inire ausus est, nisi vbi Speculatores cum lanceis circumstarent*: Et rursus in Galbâ cap. XVIII. *descendentem [ex esredo] Speculator lanceâ profè vulnerauit*; unde Lancearij forsan dicti videntur in prioris hic subiectæ inscriptionis fragmento apud Gruterum pag. CCCCXCV. 3., & Haltiferi in aliâ Reinesij pag. 183.

ANTH · NEP · AC · F · FL · MEMORIO

V · P · QVI · MILITI · INT · IOVIANO . S · ANNOS
XXVIII · P · RO · DOM · ANVI · PRAE · LANCIA RIS · ST
AMICO · MES · P · L · PAEANICO · M · MAVRE · ET
INCANT VIX · ANN · LXXV · PRAESIDI
COS · DVVMVIR

SIG · GENII

MAMERIVS · EVPREPES · MAGIST
ASTIFEROR · D · N

Ex munere igitur Imperatorem protegendi, ac inter Lictores versandi, non minùs quàm ex insolentiâ cultus & armorum præ cæteris militibus,

non male Speculatores, seu Stipatores videntur nuncupari posse. Imò vnum inter ipsos Tribunum Stipatorum credidi; cum scilicet qui laciniâ vettis fimbriatâ, & loci proximitate conspicuus appareret; cùm ferè à latere Traiani adstet post legatum num. 65. hoc enim officium ex Dione lib. LXXVI. notum habemus, vt aliud Præfecti Protectorum, seu Satellitum Aug. ex lapidibus penès Gruterum fol. DC. 14. & MXXVIII. 2. seu Tribuni Protectorum apud Ammianum lib. XVIII.: sed marmor meam conjecturam debilitauit; quia nihil in hoc Speculatore reperi, per quod à cæteris differat; sed fimbrias potius ab imitatione veterum typorum, quàm ab ipsâ Columnâ exceptas (frequens pictoris erratum) cognouimus. Quòd verò inermes & tunicati nostri Stipatores incedant, id optimè in Traiano sedet, & fiduciæ suorum morum tribui potest, honoriq[ue] legionum datum, inter quas, veluti in Vrbe apud ipsum, milites nihil à plebe habitu, tranquillitate, & modestiâ differebat; vt effert Plinius in Panegyr. num. CXCV.; eodem namque pacto Philippus Magni Alexandri pater, remotis corporis custodibus, in totius veluti Græciæ conuentu, dum nuptias Cleopatræ & Alexandri celebrabat, versari solitus erat, quòd (vt Diodorus lib. XVI. ait) benevolentiâ Græcorum munitus, Satellitum præsidio neutiquam indigeret: *qui quis enim Princeps & Rex* (vt Agasides dicebat apud Plutarchum in Apopht.) *sine satellitio regnare potest, qui quemadmodum*

Traia-

Traianus) sic subditis imperet, ut filijs pater: Etenim, vt Clodianus cecinit,
Non sic excubie, nec circumstantia pila,
Quam tutatur amor.

Custodes Corporis, quos suprà cum Speculatoribus coniunxi, alterius forsitan
& interioris militiae nomen fuit, vt Grutero placuit, qui hosce inter milites, illos
inter Officia Domus Augustæ centuriauit inscript. 12. & 13. pag. DC.

BASSVS · NERONIS	HILARVS
CAESARIS · CORPORE	NERONIS · CAESARIS
CVSTOS · NATIONE	CORPORE · CVSTOS
FRISIVS · VIXIT	NATIONE · FRISAEO
A N · XL	VIX · A · XXXIII

Habes hic Frisos paullò ante sub Claudio nomini Romano *infensos aut male fidos*, imò etiam sub ipso Nerone occupatis agris expulsos, & male multatos, (de utroque Tacitus Ann. lib. XI. & XIII.) in eius custodiam asertos; superante, vt puto, fidei opinione, quam generoso impetu Legati illius gentis in Pompeiano Theatro Nerone præsente iactarunt, *nullos mortalium armi aut fide ante Germanos esse.* Loci, & virtutis proximitate ad idem Custodis Corporis munus toridem Batauos à Nerone adhibitos lego in hisce alijs inscriptionibus inter meas Manuscriptas:

TI · CLAVDIVS
CHLOREVS
NERONI\$ · CLAVDI
CAE SARIS · AVG
CORPORIS · CVSTOS
DEC · SPICVLI
NATIONE · BATAVS
VIX · ANN · XLII · SE · POSVERVNT
TI · CLAVDIVS · DIADMENVS · ET
CENSOR · DEC · SPICVLI
HER EDES · EIVS · EX
COLLEGIO · GERMANORVM

Cippo, muro Vineæ inserto, Via Fornacum sub Aurelia.

ALCIMACHVS
NERONIS · CLAVD
CAISAR · AVG · GER
CORPOR · CVST
DEC · ALBANI
NAT · BATAVS
VIX · ANN · XXXV
H · S · E · POSVIT
BATAVVS · DEC · MONTANI
HER · EIVS · EX · COLL · GER

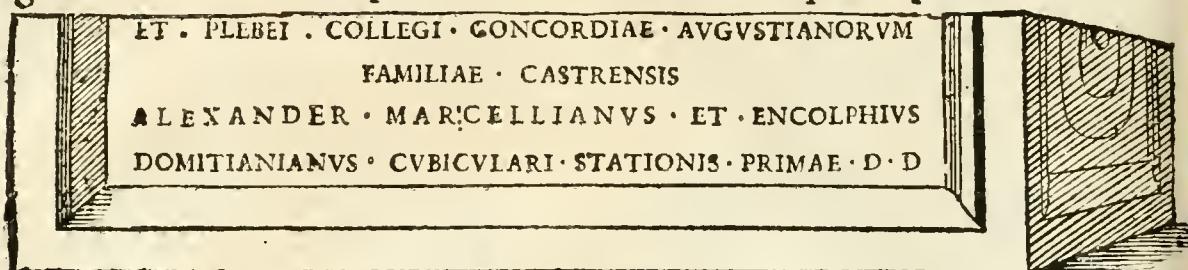
alio, ibidem

eiisdemque custodiæ fuisse credo eos, quos *Lateranos* in sequenti inscriptione reperio penè Vitæ Colotij Scriptorem.

DIS · MAN.
L · ANTONIO · L · F · QVIR · OLYMPIONICO
CROTON
MILIT · LATERANO · LEG · III · PARTH
MIL · ANN · XX · VIXIT
ANN · CIII · D · XV
L · ANTONIVS · L · F · QVIR · MARTIANVS
H · S · F

Viderint

Viderint docti, an hoc trahi possint Augustiani isti Satellites ex familiâ castrensi in varias stationes diuisi, de quibus & eorum Collegio, in sequenti fragmento basi, scrræ Lapidarum à me erecto, reliquæ supersunt;

tenues equidem, sed quæ alijs marmoribus lucem non modicam afferre valent. Hinc namque intelligitur quid sibi velit 3 CVBICVL · ET · A · LOCIS · CVBICVL · STATI &c. apud Gruterum pag. DLXXV. 3. & tutò emendare possumus Indicem Scaligeri ad hanc aliam inscriptionē pag. DLXXVI. 5. quem male *Cubiculariam ex Collegio DOMITIAM* constituisse patet, dum tale Collegium ex viris, prout cætera omnia, constitisse probamus.

Rursus, qui simpliciter *Augustianus*, nouo apud Gruterum nomine (de quo tamem meminit Suetonius in *Nerone* cap. XXV.) in hac inter meas ineditas inscriptione dicitur, is ex corpore huius Collegij fortasse fuit.

Sed hac iam satís sint, de Speculatoribus, eorumque, vt dicebamus, habitu, & munere.

Nec variam agnoscimus in Lictoribus vestitus formam, vtì nihil aut parùm variabat vtrorumq; ministerium; siquidém corporis custodiam æquè obibant vt ex Liuio & Valerio colligit Lazius lib. II. cap. IV. ; prout ad sumendum de reis supplicium, modò hi, modò illi adhibebantur, vt fusè ostendit author Nouar. Cogit. in Tacit. lib. I. Annal. pag. XXIV. ; ita vt Dionysius quem primò Lictorem dicit lib. X. à Tribunis correptum, vt è saxo Tarpeio deiiceretur, paullò infra φύλακα stipatorem nominauerit: nec secus Capitolinus in Maximo Protectores pro Lictoribus accipere videtur, per ea verba: *Inde Carthaginem venit cum pompa regali, & Protectoribus, & fascibus laureatis.* Nescio tamen quā veritate Kipping. lib. II. cap. IV. vers. VII. eosdem credit, olim Lictores, postea Cæsarum æuo Speculatores appellatos; cùm inueniam Lictorum nomen vige-re ipso tempore Traiani nostri; & solùm ex vicinitate officiorum effectum, vt unus pro alio sumeretur, iuuante etiam habitus vt mox diximus indifferentiâ. Celebreū inquam Lictoris memoriam habemus, hoc eodem Traiani tempore,

D M
ZMARGADI
L · DOMITIA · POLLIN
CVBICVLAR
EX · COLLEG
CVRANTE · NICOSTRATO
AMICO
B ⚡ M

EPAINVS · MESSALINVS
AVG · AVGVSTIANVS
IVLIANVS
SELEVCVS · C · CAESARIS
COCVS · GERMANIC
Genazzani ex Camelo

per sequentem lapidem , eâdem prorsus epigraphe duplicatum , & in pariete
Domus ante aream Ædium Nobb. de Spadis hinc indè præ foribus conspicuum:

M · VLPIO · AVG · LIB · PHEDIMO
DIVI · TRAIANI · AVG · A POTIONE
ITEM · A LAGVNA · ET · TRICLINIARCH
LICTORI · PROXIMO · ET · A COMMENT
BENEFICIORVM · VIXIT · ANN · XXVIII
ABSCESSIT · SELINVNTE · PRI · IDVS · AVGVS
NIGRO · ET · APRONIANO · CoS
RELIQVIAE · TREIECTAE · EIVS
III · NONAS · FEBR · EX · PERMISSV
COLLEGII · PONTIFIC · PIACVLO · FACTO
CATVLLINO · ET · APRO · CoS
DVLCISSIMAE · MEMORIAE · EIVS
VALENS · AVG · LIB · PHAEDIMIANVS
AVESTE · BEN · MER · FECIT

quem eapropter integrum inserui , quia aliud insuper notatu dignum continet ;
obitum scilicet Selinunte (vbi & Traianus iuxta Dionem , quamuis alij Seleu-
ciæ dicant , fato concessit) altero post eum die , mōcrore , vt Tristanus conij-
cit , & desiderio amissi Domini .

Stratorum oblii fuerunt Interpretes , quamuis Lipsio obseruatorum lib. II.
Dial. XI. de Milit. Rom. positis illorum iconibus , quarum prima respondet
nostræ post num. 184. Hi plurimis in locis , simili tamen cultu , conspicui sunt ;
chlamyde scilicet (vel κλαυδιώ , eius , vt dicemus , succedaneo) dupli thorace ,
& quandoque clypeo , prout siue ad pompam , siue ad prælium procedebant .
Chlamydes quidem , vt & Centurionibus , benè huic ordini conueniebant ,
ratione dignitatis , quâ inter Proætores & Palatinos medij Stratores erant , vt ex
Cod. Theodos. de Strator. l. vnicā to. II. fol. CCXXVII. aperit Gothofredus in
Comment. De munere eorumdem , quia alij plura dixerunt , eorum dicta non
transcribam ; summatim referens , quòd ad conquirendos , & probandos milita-
res equos in Provincias mittebantur , in sternebant , tenebant , & domino con-
scendentí opem ferebant . Qui exempla quærit , adeat Lipsium lib. III. Dial.
VII. & Steuuuechium ad cap. VII. lib. I. & cap. X. lib. III. Vegetij . Nec vile
videatur officium , circa equos versari , eosq̄ue , vt videamus num. 121. , ad po-
tum adducere : quia castrensis veterum tam Græcorum , quam Romanorum ,
institutio , plura admittebat , quæ hodie abiecta videntur , in quibus & corporis
vigor exercebatur , & obedientia , præcipuum rei militaris columen , in omni-
bus probabatur . Vnica enim gloria vincere , & ad id laboribus , vigilijs , & vix
credibili duritie præparari : omnis siquidem militum disciplina , è referebatur ,
(verba sunt Plutarchi in Lycurg.) ut obtemperare imperijs , perferre labores , vincere
in certamine scirent . Ita enim in Ammiano lib. XXIII. Iouianus , miles celsi no-
minis , reducebat equos petu satiatos à flumine ; iuxta Iosephum parùm aberat à mu-

lis sarcinarijs pedes Romanus ; & similiter, Macedones armis inclyti (vt ait Curtius lib. IV.) *dorso, sicut iumenta portabant onera* : ijdem ex Polybio lib. V. Historiarum, sic iubente Philippo, remis tractandis, lices phalangi adscripti essent, continuis experimentis assuefacti ; quod de legionarijs quoque C. Iulij Cæfaris militibus legitur, lib. V. de Bell. Gall. quâ in re admodum fuit militum virtus laudanda, qui *Vætorijs, grauibusque Nauigis, non intermissò remigandi labore, Longarum Nauium cursum adæquarunt*. Quid multa ? & Reges Tigrano equitanti pedestres adstitisse, & Augusto Reges pariter togatos Romano habitu circa vehiculum cucurisse, tradunt Plutarchus in Vitâ Luculli, & Eutropius Histor. Rom. lib. VII.; quodque ferè fidem excedit, Galba, haud dubiè nobilissimus, & vetere prosapiâ, vt de eo effert Suetonius cap. II. *ad effendum Caïj Imp. per XX. passuum millia cucurrit*, teste eodem cap. VI.: vt vt barbarico Sesostris fastui istud quod de eo refert Diodorus lib. I. condonemus, *Quanquam verò multis præclaris rebus excellat Sesostris, omnium tamen magnificentissimum videtur, quod in profectionibus Regis circa principes factitatum*. Qui enim gentium deuictarum regna indulgentiâ ipsius tenebant, aut alioqui principatus acceperant maximos, statim tempore in Aegyptum ventitabant : quos Rex exceptos, ceterà honorare & exigere prouehere, sed templum, vel urbem ingressurus, equos à quadrigis soluere, Regesque ac Duces quaternos subiugare solebat.

Quattuor primi militares viri à num. 22: qui Prætoriani, nescio cur tam procul à Prætorio, appellantur, & tales eos minimè esse posse, iam ostendere, Cap. II. in princ. conati sumus, Centuriones potius mihi videntur; et si Lipsium quoque aduersum habeam, qui ex facibus ad turrium fenestras exertis, eos pro Vigilibus agnoscit lib. V. Dial. IX. Indicium facit eos Centuriones esse quotquot hoc habitu conspicimus, (duplici scilicet loricâ, seu thorace indutos, quorum superior ferè semper hamatus appetet, clypeo non scuto munitos, & chlamydem, siue aliud quid eius loco, vt dicemus, succedaneum gestantes) diversitas à gregarijs militibus vestitus, vt illorum paullò ornatoris, ita infra Tribunorum, seu Legatorum decus & elegantiam; qualis enim fuerit Centurionum habitus, et si illum nemo descripserit, certè diuersum à manipularibus fuisse, & congruentissimum perse videtur, & Liuius lib. VI. ostendit; P. nempe Decium, eruptionem illam à loco quo à Samnitibus obsidebatur mediantem, ne ab hostibus notaretur sagulo gregali amictum dicit, *Centurionibus, ad eos pariter occultandos, manipularium militum habitu duclis*. Loricatos etiam dictos fuisse Centuriones, ex lectione IV. veterum Codicum probat Steuuechius ad Veget. lib. II. cap. XIII. Item proxima apud Imperatorem assistentia vt num. 87. in isto suggestu 113. 115. 214. 220. 268. 284. 291. (vbi ille qui est Traiano proximior, est prout ceteri chlamydatus, licet secus in novis typis appareat) 293. ponè ipsum Trajanum, 297. 307. & 311. Munus pariter castramentationi, ceterisque militaribus operibus præsidendi, vt videamus num. 97. 102. 191. 279. ac 300. siue etiam viam explorandi, vt num. 106. ex Suetonio in Tib. cap. LX. *exploratorem vix, Prætorianarum cohortium*

Centurionem, stratum humi penè ad necem verberauit : & tandem, ipsamet arcium numeri 20. & sequentium custodia. Non enim putandum, quòd vnicus tantùm miles Castella isthæc cum externo ambitu munitionis, ac ligneo vallo tutatus fuerit ; nam etiam in tumultuariè excitatis, Vegetius lib. III. cap. IX. aliquantos pedites, imò & equites in angarijs retinendos esse vult ; sed singulos Centuriones fuisse. illorum custodiæ præpositos, vt legitur in Suetonio lib. I. cap. LXVIII. *Scæua Centurio, excusso oculo, transfixo femore, & humero, CXX. ictibus scuto perforato, custodiam portæ commisi Castelli retinuit.* Vt verò in præangusto spatio multò plus intelligatur quām exprimitur ; in compendium hīc & alibi (vt paullò infrà dicam) copias redactas puto, Centurionibus tantùm, & ne ijs quidem omnibus, effigiatis.

Castra apud Romanos propriè ex aggere & vallis, vt iam diximus, constitisse, vulgatius est, quām quòd vllius autoritate nobis probandum sit. Non tamen hoc vbiique & semper factum fuit, repugnante alicubi vel inopiâ cespitis, atque asperâ soli duritie, vel etiam temporis angustiâ, aliâue ingruente necessitate aliud suadentibus. Regionis igitur Dacicæ natura efficere potuit, vt in maximâ syluarum abundantia, milites dum in agmine proficiscerentur, vallos (quos ternos, aut quaternos fuisse dicit ex professo Polybius) gestare non cogerentur ; nam hastæ illæ militum num. 43. & 44. sunt ipsæ furcillæ ad gestanda onera, quæ *erumnulae*, aut *muli Mariani* (aliam quidem significatiō nem huic dictorio tribuente Plutarcho in Marij Vitâ) ab inuentore dictæ fuerunt, ipse enim vt ait Frontinus IV. Stratag. *vasa & cibaria militum in fasciculos aptata furcis imposuit* : sed hæc eadem aspera tractatu terra, dum fossam excauari minimè permittebat, aliud munimenti genus, ne milites in aperto consisterent, suggerebat ; quale dedisse puto strues illas congestorum stipitum, quæ Castra faciunt vel suppletum num. 203. 217. 222. 290. & 303.; suppletum namque hoc pacto vallum videmus apud Tacitum lib. I. Annal. è lignis à Syluâ Cæsiâ abscissis, *At Romanus agmine proprio Syluam Cæsiam, limitemque à Tiberio cæpium scindit, Castra in limite locat, frontem ac tergum vallo, latera concædibus munitus.* Sic aliâs clitellæ iumentorum, ac impedimentorum sarcinæ à Cn. Scipione pro vallo dispositæ fuerunt ex Liuio lib. XXV. : sic iuxta Valerium Maximum lib. VII. cap. VI. atque Hirtium de Bell. Hispan., Cæsarianus exercitus apud Mundam (non verò apud Cordubam vt Appiano excidit lib. II. de Bell. Ciuil.) *cum aggeri extruendo materia deficeret, congerie hostilium cadaverum, quam desiderauerat altitudinem instruxit, eamque tragulis & pilis, quia robore & fudes deerant, magistrâ nouæ molitionis necessitate usus, vallauit.* Trabes autem pro muro iam notæ sunt in historiâ, vt legimus in Appiano Ciuil. I. de Æquulano Hirpinorum oppido, *cuius moenia trabibus constabant;* & in Liuio non semel arborum truncos loco aggeris inseruissæ ; atque in Tacito Annal. lib. XII. Vispen Vrbem cratibus iunctis, mediâ humo mœnia habuisse ; meritòque increpat Lampridij commentatorem Goesius de Re Agrar. ad illum locum Aggennij in Frontinum, *In tutelam rei urbane assignatæ sunt syluae, de quibus ligna*

in reparatione publicorum m̄xiūm traherentur; quasi impossibilis & absurdum illi visa fuerit hæc murorum compages: verba Goesij pag. 150. quibus alia ad rem nostram exempla indicat, hæc sunt, Hunc locum, ad Lampridium adducit postremus Commentator, cui mirum videtur, ligna in reparationem murorum trahi, nisi muros ligneos cogitemus. Verum, non ille legit quod est apud Nehem. 2. 8. apud Cæarem de Bell. Gall. 7. 23. & de Bell. Ciuit. 2. 15. atque apud Vitruvium 1. 5. aliisque plures: quibus addi meretur Herodotus lib. IV. cap. CVIII. & CXXIII. aliusq; eiusdem Vitruvij locus lib. II. cap. IX. de alternis trabibus transuersis, uti pyra inter se compositis, (en ipsam speciem nostræ castramentationis) vnde constitutum Castellum illud Larignum, ita à materiâ vocatum, circa Alpes, ab omni ignis violentiâ intactum, quod plurimam Cæsari difficultatem facessit. Citra verò vllam necessitatem, sed solum ut Christianis Philadelphiae propugnatoribus terrorem incuterent, vallum ex humanis ossibus, calce inductâ obsoleatum, Turcas excitasse, refert Sponius (qui & frustum operis se vidisse addit) Itiner. par. I. pag. 350. Cuius rei cum nullum alium authorem inueniam, puto eidem ex traditione indigenarum impositum; & mendacium istud à veriori illâ, horridâque circa eadem Philadelphiae captæ tempora constructione ortum habuisse, de quâ ita Ducas Michaelis nepos Hist. Byzant. cap. XVII. Occisorum capita abscondi; in edificanda deinde turri, ordines lapidis capitibusque distinxit, ita ut caput unum ad lapidis latus coagmentaretur, faciesque ordine dispositæ essent; atque in secundo ordine lapidi caput, lapis capiti superstruebatur, vultusque omnes in exteriorem superficiem versi erant; conspicendum illic exhibebatur nouum prodigium, inhumanumque commentum; vt barbaras alias Castramentationes de quibus Vegetius lib. III. cap. X. ex carris in orbem connexis; (adde ex Claudiano in Rufin. ab. 2. 60. boum pellibus obtensis, seu aggere usque ad medias rotas facto obfirmatis, vt de Spartanis contra Pyrrhum ait Plutarchus in eius Vitâ) aut fassis puluerulentâ arenâ repletis; vel tandem ex Herodoto lib. VII. cap. CXCI. ex naufragijs Classis Persicæ, per Borcam Atheniensibus auxiliarem Magnesiæ litoribus impactæ, omittamus.

Postulat hic locus, ut aliam speculationem (meam non dico, quia eam etiam apud Kippingium inueni Antiq. Rom. lib. III. cap. I. quamuis & mihi eonondum viso enata foret) depromam, & ex hâc Columnâ si non probare, saltem nouitatis horrorem paullum mitigare studeam. Credo equidem, & utram nec vana fides, primi pilii Centurionem fuisse eundemmet Aquiliferum, & aquilæ nedum præfuisse, ut ex Vegetio scimus, sed etiam illam gestasse: video enim tam eos, quos Centuriones ex habitu iam descripto esse dijudico, ut munere Aquiliferi; & rursus quos Signiferos ex pellis contextu indubie omnes fatentur, Centurionis munus exequi. Sed prius, ut in alijs fecimus, authoritates veterum Scriptorum examinemus. Et ut à notioribus ad ignota viam aperiamus; liquet ex Valerio Máximo lib. I. cap. VI. num. XI. ad Primipilum pertinuisse aquilam euellere, aquilarum altera vix euelli à Primipilo potuit: cuellet, inquies cum Lipsio lib. II. Dial. VIII., ut Aquilifero suo in manus det. At,

iam

iam hoc est machinam inuehere ; & quod nec Scriptores testatum vñquam reliquerunt, & à cæteris Signiferis discordat, pro certo assumere : de cæteris enim cohortium signis, scimus ad eosdem & figere & refigere spectasse, vt fit palam ex Cicer. de Diuinat. lib. II. num. CII. *timidè fortasse Signifer euellebat, quod fiderenter fixerat* : loquitur siquidem non de ipsâ aquilâ, referturque ad illud lib. I. num. CXXXI. *quo tempore quum Signifer primi hastati signum non posset mouere loco.* Cur ergo primus hic Centurio diuersâ lege censembitur, & manum Signifero accommodabit ? Dicet fortasse quispiam, maiestatem ipsius aquilæ hoc exposcere, vt à dignissimo contrectetur. Atqui si hoc dicere consentaneum sit ; cur non idemmet summus Centurio decentius non euellat solùm, sed deferendo tutetur & protegat ? ea enim huius gestaminis dignitas, vt Augustus ipse Mutinensi Bello Pro Pr. munere fugens, *Aquilifero legionis sua grauiter saucio, aquilam humeris suis subierit, diuque portauerit,* (sic Suetonius refert cap. X.) indignum ducens ab inferioris ordinis milite, etiam ad dedecus amissionis euitandum, asportari. *Quin imò, vel citra pugnæ necessitatem, Imperatores hoc ipso onere latabantur, summamque purpuræ dignitatem signis submittere non abhorrebant,* vt monstrat Herodianus lib. IV. *nonnumquam etiam signa militaria longissima, & aureis ornamentiis prægrauia, ac ne robustissimis quidem militibus facilia, ipse (Antoninus scilicet Caracalla) humeris subire.* Sed de hoc forsan dubitamus? nonne admonet nos Tacitus III. Histor. Atilium Verum primipili Centurionem, aquilam multâ cum hostium strage ad extremum usque morientem seruasse? nonne Siccius, (siue Sicinius cum alijs vocandus sit vir ille strenuissimus, quem Festus Achillem Romanum appellauit) in militari illâ sua iactatione, de quâ Dionysius lib. X. quiritur se Primipilo prostrato, cum aquila in hostium potestate venisset, aquilam recepisse, & Primipilum eripuisse? de Primipilo enim & non de Præfecto, aut Tribuno, vt habet versio Gæleniana, loqui Dionysium, optimè probat Lipsius Dial. VIII. lib. I.: nonnè Cæsar de Bell. Ciuil. lib. III. refert, aquilam conseruatam fuisse, omnibus primæ cohortis Centurionibus interfectis, præter Principem priorem? (qui idem est ac Primipilus) Si vero ita non intelligamus, iam & hic subaudire debemus, Atilium Verum non aquilam penè se retinuisse, sed Signifero morienti veluti obiectu corporis pro muro stetisse; & non ob lapsum primi Centurionis aquilam ablatam Dentatum recuperasse, sed aliâ interiectâ persona, eo humili strato, à Signifero (de quo nulla habita est mentio) hostes abstulisse; neque eò quod cum alijs Centurionibus non ceciderit Primipilus, aquilam euasisse quominus in potestatem hostium veniret; sed quod alias Aquilifer eam seruauerit: id quod nec Liuius, Tacitus, aut Cæsar dicunt, nec nos supplere decet in Scriptoribus minimè rudibus, sed potius consensu omnium seculorum, formâ & proprietate loquendi præstantissimis. Sed apud Cæsarem ex antecedentibus res fit clarior, *In eo prælio (habet ipse) cum graui vulnere esset affectus Aquilifer, & viribus deficeretur, conspicatus equites nostros;* hanc ego, inquit, & viuis multos post annos magnâ diligentia defendi; & nunc moriens eadem

eādem fide Cæsari restituo; nolite obsecro committere, quod ante in exercitu Cæsaris non accidit, vt rei militaris dedecus admittatur, in columenque ad eum referre. Hoc casu aquila conseruatur, omnibus primæ cohortis Centurionibus interfectis, præter Principem priorem. Quemadmodum igitur adhuc viuens, vt cautiùs aquilam protegeret, eam equitibus referendam tradidit; sic rursus per M. Antonij aduentum, Pompeianis (vt subditur) loco pulsis, & compressis, Aquiliferum eumdemque Primipilum, graui quidem, (sic dicitur) sed non insanabili *vulnere* affectum, mortem euasisse, solumque ex quinque Centurionibus socijs seruatâ aquilâ superstitem remassisse, congruè, ni fallor, interpretari valemus. Nec difficultatem faciet, quòd primus Centurio, si aquilam gestabat, pugnare non poterat; nam primò in pugnâ statariâ, qualis plerumque Romanorum erat, aquila figebatur: ita Tacitus lib. I. Annal. vbi pugnam illam periculi plenam inter Cæcinañ & Arminium penè ob oculos ponit, plurimus circa aquilas laber, quæ neque aduersum ferri ingruentia tela, neque figi limosâ humo poterant; ad quēm morem alludens Prudentius in Pugn. Luxur. ait

*Vexillum sublime Crucis, quod in agmine primo
Dux bona prætulerat, defixâ cuspide sistit,*

Nil insuper dicere vetat, Signiferos, qui vigore corporis animique in primis præstantes eligi solebant, vt ait Polybius de Milit. Rom. multoque magis hunc ipsum, cui præcipuum signum vniuersæ legionis, aquila, custodienda tradebatur, vnâ aquilam ferre, & gnauiter præliari potuisse: apud Frontinum enim reperimus, quòd Ser. Tullus adolescens, prælio quo Tarquinius Rex aduersus Gabinos conflxit, Signiferis segnius dimicantibus, (en ipsos manu promptos) raptum signum in hostem misit; ita ille Stratagem. lib. II. cap. VIII. exempl. I.

Clarius hoc etiam fit ex lapi de isto apud Gruterum paginâ DLX. I. quem cum eo lego *Centuriâ Testi Aquiliferi Prætorianorum Vrbis*, non autem coacte cum Pighio, diuisis verbis, & barbarismo indito *Centuriâ Titi Esti à curâ Praefetti Vrbis*: aduersus quam lectionem illud primùm occurrit, inter centum & vlt̄rā inscriptiones Gruteri, in quibus de Centuriâ seu Centurione fit mentio, non nisi duo cum prænomine, vt hic vult Pighius, reperi. Deinde, quantum vnum elementum pro alio admittere velimus, in scripturâ, quæ emendatissimam scribendi rationem de cætero retinet; explicit quæso, quid sibi velit officium illud AQURA · PRAEFF · VRBIS, nam à curâ amicorum, & ctiam à curâ catellæ præpositos inuenio; Præfectum vero Vrbis QVRATORE indigentem non adhuc reperi, nec me reperturum confido. Vna suppetit cauillanti obiectio: quòd nempe ipsemet C. SALLVSTIVS, non iam *Testius Centurio*,

D · M · S
C · S A L L V S T I
M A R T I A L I S
M I L · C O H · X · V R B
7 · T E S T I · A Q · P R A E T · V R B I S
V I X · A N N · X X V I I I
M I L I T A V I T · A N N · X
A D A V C T V S · L I B
P A T R O N O · O P T I M O · F E C
H · S · E

fuerit

A fuerit procedente tempore Aquilifer Prætorianorum Vrbis: Quæ tamen facile tollitur ex solâ ipsius iuuentâ, & paucitate stipendiorum; nam *lentus erat ad primum hunc ordinem ascensus*, vt Plinius annotat ad fin. cap. I. lib. XIV.; hincque Iuuenalis carpendo (vt illi mos) tarditatem præmij, cuius intuitu tot militiæ labores obdurandi erant, ait Satyr. XIV.

*Vt locupletem aquilam tibi sexagesimus annus
Adferat.*

B Hæc duo Plinij & Iuuenalis loca, argumento etiam fortasse non leui sunt, ean- demmet aquilam, gestamen fuisse eius muneris, quod per ipsam significabatur: quia si vitis pro Centurionatu sumitur,

Vare Parethonias latiâ modò vite per urbes

Nobilis, & centum dux memorande viris.

C Martialis lib. X. ep. XXVII. & Spartianus in Hadr., *nulli vitem nisi robusto;* & *bone famæ dedit*; itidemque in lapide apud Gruterum fol. DXXII. 6. ET MIHI · VITEM DEDERIT: si purpura, pro magistratu; idem Martialis lib. VIII. ep. VIII.

Purpura te felix, te colit omnis honos,

D & Plinius lib. X. cap. XXI. de spectaculo gallorum pugnantium, *ut planè dignæ aliti tantum honoris præbeat Romana purpura: si sceptrum, pro regno,*
à nato sceptris excutiere tuis.

Ouidius IV. Fastor.

sic nos in sceptra reponis.

E Virgilius Æneid. lib. I: latus clausus pro Senatorio ordine: anulus pro equestri, & alia sexcenta huiusmodi: eò quod qui regnabant, magistratu fungebantur, ordinesque ducebant, purpuram, sceptrum, vitem gestabant: cur aquila pro Primipili honore sumpta, ab alio, non ab ipso Primipilo gestatam fuisse intelligemus? non enim sine violentiâ Dionysij verba lib. X. quæ post recensitum factum Dentati sequuntur, aliâs intelligi posse videntur, *ego pariter pugnans, & aquilam seruaui, & Prefectum eripui, qui gratiam mihi auxiliij eius referens, ducatum legionis cessit, & aquilam dedit.* Planè ego quidem abhorreo à peruicaciâ plurimi Critorum, vel potius rabie, quæ eos exagitauit, vulgatas lectiones alterando, & monstra sensuum inducendo, atque ut quisque suam lectionem mordicus tueatur, scse inuicem iurgijs ac probris è triuio petitis lacerantium: attamen iure meo vti non abstineo, dum ab alijs agnita ad meum prouentum traduco.

F Hoc præfari volui, antequam duplii lectione meam sententiam autoritatem Plinij tuerer, quæ veræ, anni sint, fides esto penes Dalechampium, qui primam Turnebo, alteram veteri Codici adscribit, in margine mei libri Coloniae Allobrogum de anno MDCXV. impressi. Legunt igitur præallegatum Plinij locum, *Centurionum in manu vitis, & opimo præmio tardos ordines ad leuatas, (siue ut alter) ad elatas perducit aquilas;* quod idem est ac ostendere aquilas ab ijs, non verò ab alijs inferioris dignitatis Signiferis efferti, seu leuari solitas: eodemque colli-

collimat vetus Iuuenalis interpres, qui & ipse signum aquilæ deferre putat Fri-
mipilarem istum per Iuuenalem dictis versibus significatum, dum ait, *vt Signi-
fer sit stipendijs emeritus, anno sexagesimo, quo stipendia deponebantur.* Meminit
& aquilæ Primipili Cicero XII. in M. Ant. Philippicâ, vbi L. Antonij fratri
rapacitatem proscindens, ait, *bic idem Myrmillo Asiaticus, latro Italiae, collega
Lentonis & Nucule, cum aquile Primipili nummos aureos daret, de meis bonis se
dare dixit.* Quæ verba licet videantur posse intelligi de Signifero alio ab ipso
Primipilo, eiique subdito; congruentius tamen applicantur Primipilo eidemque
Aquilifero. Nam superflua & redundans, imò impropria foret oratio latinæ
loquentiæ parentis, si aquilam Primipili pro aliâ quâm quæ ab ipso gestaba-
tur accepisset; nulla enim alia, aut alibi in legione, vt iam diximus. Salsè ita-
que, pro Primipilo, vel Aquilifero, quem nominare sufficiebat, aquilam
Primipili adiecit; vt sequenti ioco locum faceret, *si enim de suis dixisset, ne aqui-
lam quidem ipsam credituram putauit;* scilicet inanimem quamuis, nedum Pri-
mipilum literatum & solerterem, qualem ad hunc effectum illum exigit (vt &
cæteros Signiferos) Vegetius lib. II. cap. XX., qui Signiferos olim non solum
fideles sed literatos eligi solitos dixit, qui seruare deposita, & singulis reddere
rationem scirent.

Talem quoque agnoscere possumus militem illum in nummo apud Pati-
num ad Suet. cap. VI. pag. 337. maijum iungentem cum Othonem togato, in-
scriptoque CONCORDIA · PRAETORIAN ·, atque in alio olim à Clau-
dio cum simili Imperatoris atque Aquiliferi gestu percusso, vt apud Oiselium
Tab. XC. 2. solumque in epigraphe PRAETOR · RECEPT · variante; Is
enim cum aquilam ferat, non è numero Signiforum, sed potius Primipilus
esse debuit, qui fidem militum suorum polliceri idoneus fuerit, suo insigni, &
gestamine significatus.

Gestabatur quoque aquila in apice sceptri per Consulem, vt tot nummi
consulatum ipsius triumphantis indicantes ostendunt. Confudit tamen hanc
cum legionariâ Author Vanarum (sic meritò vocentur) Cogitationum in
Tacitum, huc detorquens irrisiōnem consularis superbiæ, de quâ Prudentius
in Hymn. D. Rom.

*Aquila ex eburnâ sumit arrogantiam
Gestator eius, ac superbit, bellue
Inflatus osse, cui signum est alitis.*

& rursus contra Symmachum,

*Post trabeas, & eburnam aquilam, sellamque curulem:
quod obiter animaduertisse, necessarium duxi.*

Modò ad marmor redeentes, Aquilifer num. 49., prout aliis qui fereculum
absque aquila gestat sub num. 50. (quem propterea eius Optionem & Subcen-
turiōnem alibi iudicauimus) non habent, prout cæteri, galeas ferinis pellibus
tectas, sed æquè ac alijs, quos suprà pro Centuriōnibus agnouimus, chlamyde
ornantur: sicque obscurare licet in Aquilifero num. 127.; itemque eo, quem

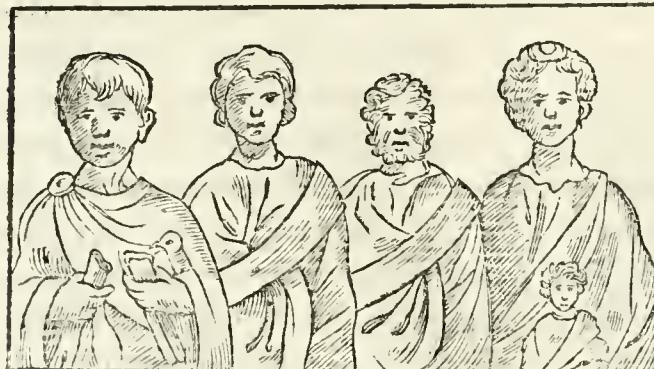
Optio-

Optionem diximus num. 139., neenon alio num. 276. Hinc enim potissimum deducitur, quod qui aquilas ferunt, habitu aliquando Centurionum vntuntur, id quod in alijs cohortium Signiferis obscurare nequicquam datur: sicut è conuerso Signifer num. 102. (qualem cum esse arguit clypei & pellis gestamen) si fossæ & castrametationi præest, vt videmus, & alibi diximus, est que propterea pro Centurione habendus; certè vt vesti & simul muneri respondeat, non aliud signum quam aquilæ gestabit, & Centurio primipili dicendus erit.

Hoc Aquiliferi (si is est) indumentum, & præcipiuè pannus quem videamus circa collum alligatus, & ad utrumque extremum ante pectus dependens, argumentum suggerit, illum chlamydis vicem præstisset, & notam dignitatis supra gregariam militiam ostendere; malè enim, & ex capite, vt aliâs, legionarijs aliquibus num. 126. & num. 216. attribuitur, & alibi, quod sciam, non apparet, nisi semel, vt obseruauimus, sub num. 183. Nuperus scriptor, *Sudarium mappam* nominasse contentus, nî ultrà curauit: ne tamen in hoc sibi impunè complaceat, dicat nobis, quid ad rem mappa illa Petronij Arbitri conferat? Ille etenim ter, nî fallor, de mappâ loquitur, & toties de linteo ad manus in conuiuio extergendas intelligi vult iuxta communem huius vocabuli significacionem, ab ipsis Græcis agnitam & usurpatam, vt ex Cedreno docet Meursius in Gloss. Græco-barb. verbo Μέτα Μεπτα, qui hinc etiam μανδυλίς nomen nostro mantili respondens deriuat: Nec quid diuersum inducit locus ille in meâ editione Hadrianidis pag. 104. circa oneratas ueste ceruices laticlauiam immiserat mappam; nam & ibi author de triclinio loquitur, & de ridendi illius senis lautitijs, ceruicalibus vndique constipati, & vix capite extantis; cui proinde mappa fimbriata circa ceruices explicari debebat, non vt eam collo alligaret, multoque minus ad ornatum militarem, vt hic quærimus. Suetonij item locus in Nerone cap. LI. ex quo Dio suum omnino similem desumpsit lib. LXIII. etiamsi de sudario circa collum loquatur, non habitum militum, sed dissoluti planè & discincti hominis cultum depingit, *Circa cultum habitumque, adeò pudendus, vt comam semper in gradus formatam, peregrinatione Achaicâ etiam ponè verticem summiserit, ac plerumque Synihesin indutus* (quam & Saturnalitiam, & conuiualem uestem apud authores reperimus) *ligato circa collum sudario, prodierit in publicum, sine cinctu, & discalceatus;* hæc Suetonius, cuius propterea prout nec Petronij est sudarium hoc, seu mappa, vt sub asterisco dicitur; sed in ligne, prout credimus, alicuius militaris prærogatiuæ; quodque segmentum, seu ρχαυδιον vocabimus, vt mappæ & sudarij nomina proprijs usibus reseruemus. Hoc itaque chlamydion ex pedestri militiâ certò videmus promiscuo usu inferuire Signiferis & Stratoribus, quos chlamydis usum habere indubie cæteroqui appetit. Videantur quinque simul iniuncti Signiferi numeri 129. alijs duo rursus num. 140. tres ex quinque Stratoribus num. 121. totidem inter alios num. 139. vt reliquos omittam. Idem in Centurionibus, quos suprà agnoscerentia uimus, obtinebit; si enim Centuriones sunt chlamydati illi numeri 97.

num. 209. num. 220. post Stratores, fol. LXXX. sub tribunali Traiani, alibi-
que; Centuriones profectò erunt etiam corum socij, eidem muneri vnà cum
ipsis assistentes.

Discretis hoc pacto Signiferis, Stratoribus, & Centurionibus; (nam legio-
narij ex ipsis eorum muneribus, ac peculiari, segmentato scilicet, limbisue fer-
reis cincto armorum genere, sub signis vbiue se produnt) quosnam esse puta-
bimus, tot quā equites quā pedites, quos hoc eodem chlamydio potiri vide-
mus? Centurionum siquidem numerū, præ alijs gregarijs qui exhibentur
militibus, longè exuberare dici potest. Ideo pedestres, inter Primipilarēs, Cen-
turiones, & Euocatos; equestres inter Decuriones turmarum, & Equites Sin-
gulares Imperatoris connumerabimus. Neuē id nos vigilantes somniasse di-
cant; quantum fieri poterit opinionem ad probabilitatem accommodabimus,
nam certam de hāc re notitiam vtī p̄fētare non valemus, ita nec polliceri fa-
tiūs fuerit. Euocatos igitur vtī in vitis gestamine Centurionibus æquatos sci-
mus ex Dione lib. LV. ac ijsdem in pluribus alijs iunctos & equiparatos, de quo
Lipsius de Milit. Rom. lib. I. Dial. VIII., ita credibile est, reliquo ornatu ipsos
imitatos fuisse, citra tamen confusionem, quia ad hosce distinguendos sufficerē
poterat signum valde conspicuum quo dignoscabantur ex Vegetio lib. II. cap.
XIII. hoc est *transuersæ*, siue etiam vt cap. XVI. *argentatæ cassidum cristæ*. Adeo-
quæ eorundem Euocatorum dignitati blanditur Montanus ad Hirtium de Bell.
Afr. pag. 812., vt eos (præeunte tamen Lipsio vbi suprà) ipsis Legatis, quo-
rum proxima Imperatoribus authoritas, comparet per hāc verba [*Legati Euo-
catique*] Non tantū Centurionibus comparabantur Euocati, sed & ipsis Legatis
quandoque, vt̄ hos loco apparet, adiungebantur: quod liberius etiam dixisset, si
nedum vitem, sed & volumen eisdem gestare conspexisset, in utroque quod
Subdimus è veteribus monumentis exemplo. Prærogatiuam vitis, de quā su-
prā, Dionem testatum fuisse di-
ximus, adstruit in hisce Euocatis
marmor apud Gruterum paginâ
DLIII. 8. in quo Euocati effi-
giem & ornatum è M. S. Carpi-
neo è Schedis R. P. D. Peñæ
compacto supplemus, & ex eo
Boissardi negligentiam depre-
hendimus, qui pag. 92. to. III.
Rom. Antiq. volumine sinistram
spoliauit, illudque in dexteram
vitis loco transtulit. Aliud cum
eisdem insignijs damus sequenti
paginâ, ex Villâ Cæsarînâ, olim
Bosij, prope veterem Viam Fla-
miniam, à Grutero ex Mazochio incendiatè productum pag. DXXVIII. 9.

MINVIO· AELIANO· EVOK· ET · IVLIO
HILARO · ET · IVLIO · MODESTINO
IVLIA · MODESTINA · COIVX
COIVGI · ET · FILIBVS · SVIS
BENE MERENTIBVS

*In domo Praefidis Cancellarie
Apostolica.*

miniam, à Grutero ex Mazochio incendiatè productum pag. DXXVIII. 9.

AVR · IVLIANVS · EVOK · EX · BNF
 SALARIOR VIII · CHOR · III · VIX
 ANN · XXXII · MIL · ANN · XXVIII
 NAT · DĀCIA · IVLIA · VRSA
 PATRI · B · M · F

72

Quamplures verò ex hisce emeritis circa se Imperatores habuisse, obsequij
 causā, vel spe promotionis allectos, patet ex historijs; Pompeio enim ante
 prælium Pharsalicum, referente Cæsare de Bell. Ciuil. lib. III. aderant inter alias
 cohortes ut ibi dispositas, Euocatorum circiter due, quæ ex beneficiarijs superiorum
 exercituum ad eum conuenerant, quæ totâ acie dispersæ erant. Quòdue dispersi mi-
 litauerint, vt suâ virtute, exemplo & incitamento cæteris esſent, vltra præalle-
 gatum Cæsaris locum, (quem plerique non de cohortibus, sed de numero duo-
 rum millium Euocatorum legunt, vt inter cæteros Lipsius de Mil. Rom. lib.
 IV. Dial. VIII.) coniçere licet etiam ex mox allegato lapide, & alijs sequenti-
 bus apud Gruterum, in quibus leguntur transpositi in Cohortes Prætorias.
 C· ANINIVS · C· F· POM· GALLVS · DOMO · ARRETIO · g · LEG · IIII ·
 SCYTH · MILITAVIT · IN · PR · ANN · XVII · EVO · AN · II · pag · DXX · 3 ·
 AVRELIE · MAVRISIE · FILIE · DVI · CISSIME · QVE · VIXIT · ANN · VII ·
 M · VIII · D · XXII · AVR · MAVR · EVO · CHO · IIII · PRET · FILIE · DVL ·
 CISSIME · FECIT · pag · DXXX · 2 ·
 M · AVR · M · F · SECUNDINO · VET · EVO · EX · COH · III · PR · pag ·
 DXXXI · 10 ·
 P · OVINCONIVS · P · F · POL · INGENVOS · DOMO · BODIN COMAGVS ·

MILI·COH·VI·PR·7. ANDASI·MILITAVIT·AN·II·VIXIT·AN·XXI·
CVRAM·EGIT·SEPVLTVRAE·C·VARIUS·OPTATVS·COMMANNI-
PVLARIS·EVOK·pag. DLV. 7.

D·M·SEMPRONIO·SENECIONI·EVOK·COH·VII·PR·pag.DLX. 11.
VALERIVS·RVFINVS·EVOCATVS·COHORTIS·TERTIAE·PRAE-
TORIAE·pag. MCX. 4.

cum aliis sciamus, Prætorianos non ex legionibus, vel huiusmodi emeritis le-
gi solitos, sed ex more institutoque veteri, nonnisi ex Italia ac Macedonia & No-
rico atque Hispania, quorum proinde & species vultusque modestior, & simplicio-
res mores essent, ut habetur in Fragm. Valesiano Dionis lib. LXXIV. Supple-
tamen ex Tacito Ann. lib. IV. ex vetustiori adhuc institutione, Etruriā ferme
Umbriaque, aut Vetere Latio, & Colonījs antiquitus Romanis deligi solitas; Pri-
mus enim Seuerus (ut ibi Dio subnectit) eam consuetudinem sustulit, imposterum
verò constituit, ut ex omnibus legionibus supplementa prætorijs cohortibus deligeren-
tur; cuius etiam rei indicium habemus ex lapidibus hic ex Grutero transcriptis.
PRO·SALVTE·DD·NN·AVG·HERCVLEM·DEFENSOREM·GENIO
CENTYRIAЕ·EX·VOTO·POSVIT·L·DOMITIVS·VALERIANVS·
DOMO·KAPITOLIA·DE·STIP·XVIII·MIL·COH·X·PR·P·V·7·FL·CA-
RALITANI·LECTVS·IN·PRAETORIO·D·D·N·N·EX·LEG·VI·FERR·
pag. XLV. 13.

C·ATTILIVS·C·F·POM·CRESCENS·MILITAVIT·LEG·IX·ANNIS·
VIII·TRAIECTVS·IN·PRAETORIVM·COH·V·PR·MILITAVIT
ANN·III·pag. DXXIII. 6.

D·M·ET·PERPETVAE·SECVRITATI·CORNELIO·CERVNTO·
COH·V·LEG·XX·MILITI·PRAETORIO·pag. DXXXVIII. 6.

A·GABINIVS·A·F·SER·PONTIANVS·MIL·LEG·XX·CANDIDATVS·
TI·CAES·AVG·RELATVS·IN·PRAET·pag. DXLIII. 1.

SEX·LVCCEIVS·SEX·F·AIMIL·TROPHIMVS·VET·LEG·IV·SCYT·
TRAIECTVS·IN·PRAETOR·COH·VI·PR·7. pag. DLI. 2.

DIS·MANIBVS·Q·MANLIVS·Q·F·CAM·SEVERVS·ALBA·POMPEIA
VETERI...V·A·XLII·M·I·D·VII·TRALATVS·EX·LEG·XXII·PRI-
MIG·IN·PRAET·COH·VII·IN·Q·MILITAVIT·ANN.XV·pag.DLII. 1.
Idemque colligitur ex fragmento inscriptionis apud eundem pag. DLXXII. 5.
vbi appetet, militem illum è legione septimā lectum in Prahitorium.

Addo hanc aliam inscriptionem è MMSS.
Bibliothecæ Barberinæ cum aliquo sanè men-
do depromptam; nam legionis V. Vlpiae nec
mentio est ullibi, sed tantum vigesimæ & tri-
gesimæ in Grutero; (XIII. enim quam Re-
nesius Inscr. XXV. Class. I. sublatâ interpun-
ctione siglarum illarum V.L.P. VLP. quasi
Vlpiae legit, vbi nos Voto Libens Posuit liben-

D · M

Q·MASVRIVS·Q·F	
AIMIL·LEVTER	
MIL·LEG·V·VLP	
TRAIE·IN·COH·VI	
PR·Q·ANN·XII·MIS	
SVS·DVOBVS·GEM	
SIBI·ET	
tissimè	

A tissimè ex formulâ admittimus, nēquam recipi valet) neque in hoc præsertim lapide esse potuit, LXX. annos Traianum & Vlpias ab eo legiones denominatas antecedente.

B Memoranda tamen alias hæc epigraphie nobis redditur ex duobus Geminis in cā comprehensis, quibus Consulibus Christus Dominus redemptionem humani generis operatus est; vt ex Tertulliano & alijs probat Cardinalis Baronius ad An. Chr. XXXIV. num. CXXXVIII. : cuius leue erratum in nominis *Fufij* Gemini, qui Baronio *Fusus*, & simul Panuinij in prænomine Rubellij Gemini, qui *Lucius* non (vt ait ipse) *Caius* fuit, emendat sequens lapis Mediolanensis inter Collect. Archinti.

D Non omittam tanquam publicè proficuas (quamuis extra ordinem) alias II. correctiones parium consularium ex varijs hisce figurinorum signis; adeò nūl inutile in veteribus monumentis existit.

E Ex hoc primo enim constat, cum SERVIANO III. Consulem VARVM, non autem VERVM iuxta Panuinum ad A.V.DCCCLXXXVI processisse: eundemque esse VIBIVM VARVM, quem cum SERVIANO III. iungit inscriptio Beneuentana apud Gruterum pag.CCCCXXXI.9. cui magis credendum est, latere hoc præsertim conteste, quām alteri apud eundem Gruterum pag. CXV. i. ex eodem Panuinio, cuius in hoc sublestam esse fidem alibi demonstrauimus, sub nominibus SER. SERVIANI & C. IVVENTII VERI conceptæ.

F Ex alio signo, quod sequenti paginae consignauimus, liquet, non iam POMPEIANVM & ACILIANVM, vt Panuinius ad A.V. DCCCLXXXII. eos Consules vocat, sed PONTIANVM & ATILIANVM dici debere.

G Ali-

SILVANIAE · MARIAE
SEMPER · HONESTISS
VIX · SINE · VL · QVEREL
dicitur extare in Via Flaminia in Vine
Lucij Vrsini.

P · T V T I L I V S · P · F · O
V E T E R A N V S · S I G I N
A Q V I L I F E R · L E G · V
C V R A T O R · V E T
A C C E P I T · A B · I M P E
P R A E M I A · D V P L
N A T V S · E S T · A · H I R T I O
V I B I O · P A N S A · C O S · D I
C · F V F I O · G E M I N O · L · R V
G E M I N O · C O S · S I B I
P A T E C I N G I · F
D E M I N C A E
A N D O B L A T O N I · P F
G N A T A E P F
T F

Aliquando tamen integrum ex hisce Euocatis, de quibus loquebamur, legiōnem à Pompeio conscriptam fuisse, habemus apud Cæsarem de Bell. Ciuit. lib. III. unam [legionem] ex Cretā & Macedoniā ex veterānis militib⁹, qui dimissi à superiorib⁹ Imperatorib⁹ in ijs Prouincijs confederant; hi enim propriè Euocati, vt de aliā legione idgenus militum, retento expressè nomine Euocatorum, meminit Dio lib. XLV., ipse, (Cæsar scilicet Octavianus) Campaniam usque progressus, magnam manū ex Capuā præsertim contraxit, quod hi à patre ipsius, quem ulcisci se ferebat, eam urbem, & agros accepissent. Iis multa pollicitus est, deditque confessim singulis II. M. nummum. Et his à viris orta tunc Euocatorum appellata legio (quos Anacletos Græcè quis dixerit, qui impetratā missione militie, rursus ad eam vocati fuerint) in usu esse cœpit. Recte etiam Reuocatos eos appellaueris ex sequenti lapide Lugdunensi apud Gruterum pag. DXXIV. 7. ita enim propriè præcitatum locum Dionis vertit Turnebus Aduers. lib. I. cap. IX. quod militiā perfuncti ad eam rursus reuocarentur: & ideo Tacitus genuinā locutione usus fuit, vbi lib. II. Histor. ait, *Prima belli cura agere dilectus, reuocare Veteranos;* quamvis Lipsio hæc, quam agnoscimus, proprietas minimè arrideat, ipse etenim euocare ex nescio quibus alijs codicibus legit, & reuocare emendat in Not. n. 95.

D · M

ET · MEMORIAE · AETERNAE
ATTONI · CONSTANTIS
VET · LEG · XXII · RE MISS
VS · HONESTA · MISSIO
NE · CASTRIS · INTER · CE
TEROS · CONVETERA
NOS · SVOS · REVOCATVS
QUIQVE · BELLO · INTER
FECTVS · OBIIT · ATTIA
FLORENTINA · CON
IUGI · CARISSIMO
ET · SIBI · VIVA · PONEN
DV M · CV RAVIT · ET · SVB
ASCIA · DEDICAVIT

Nomen

A Nomen certè istius Euocatorum legionis nusquam inueni, nisi fortè ea sit, quam hæc marmora vocant *Voluntariorum*:

DIIS · MANIBVS
SEX · IVNIVS · SEX · F · CLVENT
FRONTINVS
VET · LEG · PRIM · ITAL · VOLVNT
VIX · ANN · LXIIX · M · IIX.
H · S · E

DIS · MANIB
SECVNDVS · CLA VDI
VS · SEX · F · PALATINA
AVSPICALIS
BONONIA
MIL · COH · X · VOLVNT
C · R · OPTIVS · TRIB
LEG · I · VOLVNTAR
MILIT · ANN · XVII
VIX · ANN · LXIII
T · F · I

Gruterus pag. DXLVIII. 9.

Reinesius Clasß, VIII. num. 76.

verè enim *Voluntarij* ij, qui iam emeritis stipendijs, vltra delectui non suberant; & sic propriè appellatos Veteranos milites iterum nomina dantes ex Liuio collico lib. XXXI. *Sulpicio*, cui nouum, & magni nominis bellum [Macedonicum] decretum erat, permisum, vt de exercitu, quem P. Scipio ex Africâ deportasset, *Voluntarios* quos posset duceret, inuitum, ne quem militem veterem ducendi ius esset; & ex Cæfaris lib. III. de Bell. Ciui. vbi *Craftinum*, fortissimum illum ex Primipilo *Euocatum*, in exercitu ipsius Cæsaris aduersus Pompeianos prorumpentem, milites electos circiter CXX. *Voluntarios* eiusdem centurie prosequutos fuisse dicit; æqualis scilicet conditionis, & emeritis olim stipendijs tanquam Euocatos militantes, vt credimus, cæteris suprà allatis coniecturis inducti. Appellatio item insueta tribus *Cluentiæ*, quæ neque ex primitiis XXXV., neque ex alijs in honorem Cæsarum postea denominatis (quales fuerunt Iulia, aliaque) esse reperitur, argumento esse potest, istam fuisse ex nouis illis tribubus, quæ ex auctoritate C. Marij per P. Sulpicium Tribunum plebis è nouis ciuibus ac libertinis conflatae fuerunt; vt refertur in Epit. lib. LXXVII. Histor. T. Liuij; siue, iuxta Appianum lib. I. Ciuil. quas Senatus, vt Bello Sociali finem imponeret, veteribus illis XXXV. addidit: vtque Samnites, socijque, cum quibus Romani paullò antè bellauerant L. Cluentium Ducem habuerunt, ita forsan ex potentissimâ Cluentiâ familiâ nomen huic tribui partum. Panuinius aliam quandam *Cluuiam* tribum ex oppido Samnij inducit, de Ciuit. Rom. cap. de Tribub. Rom.; sed cum nusquam tale nomen integrum reperire sit; ex malè intellectâ notâ CLV. quæ vel nostram Cluentiam, vel etiam Clustumnam (pro Crustumna), vt apud Gruterum pag. CDXVII. 6.) significare potuit, puto illum nouam hanc tribum de suo excogitasse. Alias verò plurics de Voluntariorum cohortibus memoriam agitatam obseruaui in lapidibus; easque ex veteranis constitisse puto, qui distributis sibi agris limitaneis, ad corum tuitionem centuriaabantur; non alibi enim quam ad ipsos Romani Imperij fines, & loca hostibus, vel dubiæ fidei populis, applicita, harum cohortium statua videre est, vt colligitur ex locis repartarum inscriptionum, quæ de hâc re in Grutero extant; hoc est pag. CLXIX. 1. de Cohorte XV. Voluntariorum in Cattorum Vico ad ostium Rheni, pag. DXXIII. 3. & MXV. 2. de Cohor. XXIV. ad Nicrum, pag.

MXXX. 7.

MXXX. 7. de Cohorte XXXII. ad Moenum annes : & de Voluntarijs Campannis, è quibus legionem integrum modò constitisse suspicati fuimus, in Pannoniâ Inferiore pag. MCVIII. 3. Hanc tandem apud Troiam repartam exceptit
 & suo Itinerario inseruit Sponius lib. III. pag. 90.

Nec leue est indicium dignitatis huius militiae, quod apud Gruterum pag. CDXXXIV. 1. Tribunatui legionis, titulos augendo, Tribunatus similis cohortis subdatur. Itaut alios hos fuisse ab illâ seruili manu, quam M. Aurelius

Pij f. armavit & nomine Voluntariorum nuncupatam voluit, proculdubio videatur ; de quâ ita Capitolinus in eius Vitâ, Seruos, quemadmodum Bello Punico factum fuerat, ad militiam parauit, quos Voluntarios exemplo Volonum appellauit.

Vt̄ itaque se habent inter pedites, Centuriones & Euocati, ita in equestri ordine Decuriones, & Equites Singulares, quorum dignitas ex innumeris marmorum titulis cognita, facit vt eos ex iam dicto honoris signo indicasse sufficerit; cum hâc etiam obseruatione, quod & hi, modò cum chlamyde, vt numero 144. & numero 246., modò, vt alibi frequentissimè, cum nostro hoc panno incedunt.

Similitudo autem armaturæ (secluso hoc dignitatis indicio) in alijs loricâ hamatâ indutis, suadet vt credamus, cæteros ex eisdem, tam pedites, quam equites (cùm iam auxiliares equites Mauros agnouerimus) esse ex cohortibus prætorijs, non iam ex militibus leuis armaturæ; cuius rei aliquod fortasse indicium habemus in exploratoribus viæ num. 105. cum eorum Centurione chlamydiato, quod munus Prætorianorum fuisse ex Suetonio in Tiberio suprà pag. 186. ostendimus, cùm cæteroqui nullibi in opere conspiciantur, sed munia castramentationis, & viarum sternendarum, per segmentatos illos milites, qui certè non alij quam legionarij & gregarij esse possunt, exerceri videamus.

Non, inquam, leuis armaturæ esse possunt pedites num. 275. & equites num. 125. prout adnotatur ab Interpretibus : Non solum, quia in equitibus huius Columnæ, & generatim in Militiâ Romanâ equestri, omnem leuem armaturam explosimus suprà Cap. III. pag. 92. b; verum quia in peditatu quoque illud in summâ certius est, velites, & omnem leuem armaturam post C. Marij tempora fuisse sublatam è legionibus, & solum inter auxilia, Ferentarios, Funditores, & Sagittarios, aliosque leuiter armatos (quales in Columnâ videmus peregrino semper habitu) meruisse, qui neque priscâ re publicâ ; neque sub primis Imperatoribus, pars legionis fuerunt; vt eruditè more suo percurrit Author Notarum in Hyginum ad vers. XXII. fol. 15. ad mentem Lipsij in Analect. de Mil. Rom. lib. III. Dial. I. Nec nouum aut mirum videatur, inter cohortes prætorias equites quoque annumerari, quia tam in Hygino, quam in marmo-

DIVI · IVLI · FLAMINI · C · ANTONIO · M · F · VOLT · RVFO · FLAMIN · DIVI · AVG · COL · CLAPRENS · ET · COL · IVL · PHILIPPENSIS · EORVNDEM · ET PRINCIPI · ITEM · COL · IVL · PARIANAE · TRIB · MILIT · COH XXXII · VOLVNTARIO · TRIB MIL · LEG · XIII · GEM · PRAEF EQVIT · ALAE · I · SCVBVLORVM VIC · VII

marmoribus; extat s^æp^e mentio de cohortibus equitatis, idest, peditibus simul & equitibus refertis, vt probat idem Author Not. R. H. S. ad vers. CCXV.fol. LXXXV. , & exp̄s^e habet inscriptio apud Gruterum pag. DXXXIV. 4. Q·CAECILIO·Q·F·AN·OPTATINO·PRAEF·COH·I·AQVITANOR·EQVIT·

alia pag. DL. 4. P·LICINIO·P·F·GAL·LICINIANO·PRAEFECTO· COHORTIS·VII·PRAEFECTORVM·EQVITATE·IN·GERMANIA· alia pag. MCVIII. 5. L·FLAVIO·T·F·QVIR·SECVLARI·PRAEF·COH· PRIMAE·EQVITATAE·CIV·ROMAN·IN·GERM·INFERIORE·

binaſque cohortes equitatas continet h^ac alia Reinesij pag. 462. M·MAENIO C·F·COR·AGRIPPAE·ET·VSIDIO·CAMPESTRI·HOSPITI·DIVI·HADRIANI·PATRIS·SENATORIS·PRAEF·COH·II·FL·BRITTON· EQVITAT·ELECTO·A DIVO·HADRIANO·ET·MISSO·IN·EXPEDITIONEM·BRITTANNICAM·TRIB·COH·I·HISPANOR·EQVITAT·

Sub cādem adēmū ap- C·EGNATIO·CATULLO pellatione cohortis equitatē MILITI·PRAET·COH·VIII·EQ intelligendam: putamus i- MILITAVIT·ANN·XIII·VIX·ANN·XXXI stam ab eodem exhibitam IVNIA·FIRMILLA·MATER Class. VIII. num. XXIII. INFELICI·F·POSVIT·ET·SIBI Propriè autem dē nostris Equitibus Pr̄torianis, vltra Suetonium in Calig. cap. XLV. & in Claudio cap. XXI. ac Dionem seu Xiphilinum in Seuero, qui equos ip̄s ademptos tradit, memoriam reperimus in Grutero in sequentibus inscriptionibus.

D·M·T·AELIO·MALCO·LICTORI·EQ·PRAETORIAN·COH·III·PR· fol. CCCXVII. 7.

C·ARRIO·C·F·COR·CLEMENTI·MIL·IX·COH·PR·EQVITI·COH· EIVSDEM·fol. CCCLXV. 5.

D·M·S·M·AVRELIO·BARBAE·MIL·COH·VI·PR·7. VALENTIS·FRA TRI·INCOMPARABILI·M·AVRELIVS·PAVLVS·EQ·COH·VI·PR·BEN MERENTI·FECIT·fol. DXXVI. 8.

AVR·SATVRNINO·EQ·COH·VIII·PR·7. VERISSIMI·fol. DXXXI. 7. & in Corrigendis.

L·CVSONIO·L·F·PROCVLO·CI·THESSALONIC·EQ·COH·VIII·PR· 7. REPERTI·fol. DXXXIX. 9.

D·M·C·IVLI·VALERIANVS·EQ·COH·X·PR·3. ANICETI·fol. DXLVIII. 3.

D·M·M·SATVRNIVS·M·F·CLA·MAXIMVS·CELEIA·EQ·COH·X·PR· 7. APTI·fol. DLX. 4. & in aliā quamreperio inter meas ineditas

Ex ip̄s verò legionarijs (quia pr̄toriani non exprimuntur) conscripta erat cohors illa equestr̄is, cuius centurionatum gerebat P. Accius Aquila, de quo rescribit Trajanus ad Plinium Ep. 108.

DIS·DEABVS
C·IVLIVS·C·F·ARN
AFRICANVS·BRIXEL
LO·OPTIO·EQVIT

lib. I., & si numerū velis, aperit Hyginus dicto
tract. vers. CCLV. centum scilicet pro quāque
cohorte prætoriā; qui Equitibus Singularibus iun-
cti, quorū non inferior apud eundem copia,
validus simul & numero & virtute equitatus,
veterem illum legionarium qui iam desierat (si
recte aduerit R. H. S. cap. XIII. de Agm. Vespasianī fol. CCXCVIII.) bene supplebat; armis *Hortis Justinianis*,
enim hi quoque insignes erant, & specialiter thoracatos eos fuisse memorat
Xiphilinus ex Dione lib. LXXVIII. in Macrino.

Obijcent forsan, tam Centurionum, quām cæterorum insignitorum nu-
merum, nimium præ cæteris videri. Ad quod vt occurram, meminerint ve-
lim, (vt & alijs admonui) quòd cùm hic è paucis expressis multa subintelligi
curauerit artifex; produc̄tis dignioribus, reliquam numerosiorem turbam ani-
mo plūs quām oculis obiecit: Nihil enim in Columnā frequentius, quām præ-
lia vix vnā aut alterā militum decuriā confecta; (non tamen vt historicè dici
possit, ea paucis pugnantibus gesta, vt ad num. 161. adnotatur) præsidia &
stationes duobus alicubi legionarijs obitæ; Castelli custodia solo Centurione
denotata; testudo binis scutorum ordinibus (vt numero 213. in nouis typis,
sive ternis, vt verius in Columnā) constans; omniaque, vt breui complectar,
militaria munera, per paucissimos, eosque (non absque ratione, vt plūs in-
telligatur quām extet in marmore) digniores vt plurimum expedita.

Similis istis modò dictis loricam hamis insertam gestantibus, est armatura Si-
gniferorum; qui hoc amplius, & serè semper, leonino tegmine loco galeæ caput
muniunt; & modò chlamyde, modò chlamydio præ muneric dignitate potiuntur.
Vnde optimo Lipsio imposuit, quisquis Signiferos, qui apud eum lib. V. de
Mil. Rom. Dial. IX. segmentato & communi gregariorum habitu visuntur, ex
hâc Columnâ se excepisse credit, eiique, in rei exemplum inferendos, misit.

Quæ de Signiferis, eadē de habitu consimili Aeneatorum seu Cornicinum
obseruauimus; vt par est, eos qui *signa*, quæ Vegetius appellat *semiocalia*, alijs,
qui *muta signa* gestabant, æquiparari. Tria instrumenta ad castræ munia-
inseruisse memorat idem Vegetius lib. III. cap. V. *Tubam*, *Cornu*, & *Buccinam*;
Tuba quæ *directa* est, *Buccina* quæ in *semetipsam* æro circulo flectitur, *Cornu* ex *uris*
agrestibus argento *nexus*. Sæpe autem ista nomina confundi apud authores no-
tauit Steuechius ad dictum Vegetij locum: & quidem ipse Vegetius lib. II. cap.
VII. prius dixerat *Tubicines* eos esse qui *Tubâ*, *Cornicines* qui ære curuo, *Buccinatores*
qui *Buccinâ* committere prælium solent: quibus verbis iam *Cornua* non nisi ex ære
fuisse docetur, idque usque à Varronis temporibus obtinuerat, dicentis lib. IV.
de Ling. Lat. *Cornua*, quòd ea quæ nunc sunt ex ære, tunc fiebant ex *bubulo cornu*:
vnde etiam *Aeneatores* apud Festum (quos ex æneo instrumento ita vocatos
fuisse certum est) *Cornicines*, idest *Cornu canentes* dicuntur. Nostra autem
Columna in pedestri militiai *Cornicines* sive *Aeneatores* solummodo ostendit, &
quidem

COH. VIII. PR. 7. IVLI
SIGNVM. AEREVM
PANTHEVM
D. D. V. L. L. M
DEDICATVS. X. K
AVG. BARBARO. ET
REGVL O. CoS

quidem constantissimè pluribus in locis, hoc est ad num. 57., 139., 170., 195., postnum. 263. num. 272., 274., 278., & 295., quamuis in sacrificijs præcipuis Solitauriliorum Tubæ cum Cornibus concurrant, sacricolis laurreatis eas inflantibus ad num. 83. 187., & 265. Vnde patet inanem & falsam esse distinctionem Acronis ad Horat. Ode I. vers. 23. quam plures postea sequuti sunt, *Tubâ* pedites, equites verò *Lituo* ad pugnam aduocari: quia ut hīc peditibus Cornicines admixtos cernimus, ita turmas equitum *Tubicines* habuisse docet hæc inscriptio ad Hortos Quirinales.

D · M

P · A E L I V S · A V I T V S
 · T R A I A N O P O L I
 T V B I C E N · E Q · S I N G A V G
 T V R M · A E L I · L V C A N I
 N A T I O N E · T H R A X
 V · A · X X X V · M I L · A · X V
 P · A E L I V S · A V R E L I V S
 HER · ET · I V L I V S · M A X I M V S
 D E C V R I O · S E C V S · H E R · O P T I M O
 A M I C O · F A C I E N D . C V R A V E R

elephant in suos sinistro maximè cornu vericerent, *Mauros*, ac *Numidas*: alter lib.
 II. Annal. Tum *Sentius* occanere *Cornua* *Tubas*que, & peti aggerem, erigi scalas iussit: quæ, inquam, si vera sunt, necesse etiam fuit, promiscuè in ipso peditatum *Cornua*, quām *Tubas* commixtas fuisse; vt iussi Ducis, cui inter pedites locus erat, prestò essent, & modò signis, modò militibus, quidquid è rē foret, ex subito emergentibus promptissimè imperarent: vnde *Tubicinem* inter pedites, simili Signiferorum, nostrorumque *Cornicinum* habitu in Colunnā Antonianā cernimus Tab. 64. Buccinæ autem vix alibi locum factum puto, quām in ijs quæ intrà Castra explenda erant, vtpote ad vigilias distinguendas, classicum canendum, conuiuium vel conuocandum vel dimittendum, aliaque eiusmodi, quæ quis ex varijs authorum locis coniçere poterit.

Vlt̄ia hæc tria signa, *Lituum* quoque, à Vegetio quamvis pretermissum, & Gruterianis inscriptionibus incognitum, militare tamen instrumentum fuisse, ex pluribus autoritatibus patet, & ex hæc quoque inscriptione (nc lapides omnino desint) comprobamus. Ea etenim inscriptio, de quā Bartholinus dc

SEX · AVTRONIVS · SEX · FIL.
 PALATINA · NIGER
 LITICEN · LEGION
 III · PARTH
 FECIT · OLL · XXX
 in *Vita Coloiij* pag. 101.

hoc aliud *Cornicinum*, de quo prima

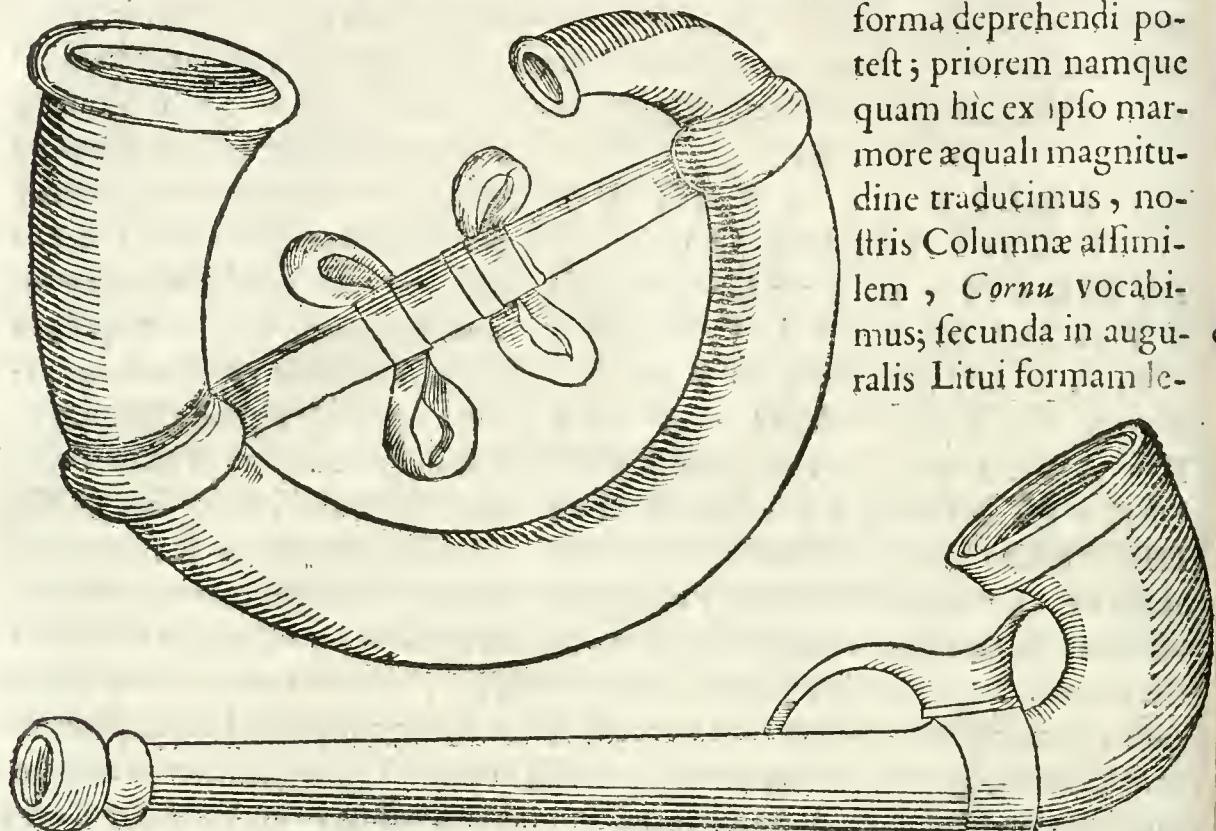
Tubicines scilicet ad bellum milites vocare, & rursum receptui canere solitos; *Cornicinibus* autem canentibus, non milites sed signa ad eorum nutum obtemperasse: itemque, in pugnâ *Tubicines* & *Cornicines* pariter occinuisse; quod ultimum ex

Liuius quoque, ac Tacito habetur, ita enīm *Liuius* lib. XXX. *Tube* *Cornua*que ab Romanis cecinerunt, tantusque clamor ortus, ut

Tibijs lib. III. cap. vii. M · I V L I V S · VICTOR · EX · COLLEGIO · LITICINVM · CORNICINVM, non probat, *Lituos* in militiâ adhibitos; cùm Collegium illud, aliudque *Fidicinum*, & *Tubicinum*, Sacerdotibus ministrare, & sacris publicis prestò esse potuerit: vt mentio occurrit in sequenti fragmento

nuper in Hortis Cœlijs Nob. de Theophilis reperto: eò eruditis gratius futurum,
M I N E R
D O N V M
C O N L E G I
N I C I N quo M. Varronem Mineruæ Adem conuentui fidicinum affi-
gnantem lib. IV. de Ling. Lat. illustrat, quæ eadem Cornici-
nis quoque ad eundem fortasse usum inseruit. At bene ex fi-
guris, quas inscriptio Bartholini complectitur, *Litui & Cornu*

forma deprehendi po-
test; priorem namque
quam hic ex ipso mar-
mone æquali magnitu-
dine traducimus, no-
stris Columnæ assimi-
lem, *Cornu* vocabi-
mus; secunda in augu-
ralis Litui formam le-

uiter eâ in parte unde vox exit inflexa, *Litus* propriè dici merebitur, quidquid Choulius in lib. de Castrament. Rom. figuris pariter adhibitis, & Neotericus ipse in Explicatione Columnæ Antonianæ Tab. 6. 24. & 26. nomina permunt, peruertantque. Litui elegantiores imaginem, veluti ex draconis buccâ vocem edentis, vide in Columnæ basi inter arma aceruati posita, & in numero 2. IVNIAE gentis Tab. IV. pag. 131. apud Fulium Ursinum; cuius explicationem tam à Fuluio, quam à Patino prætermissam, tentare hic libet; vt scilicet Litui illi decussatim positi, cum simpulo supernè & paterâ infrâ, ludorum funebrium memoriam reuocent, primò gladiatoriibus exhibitis, à Marco & Decimo Bruto institutorum, patris cineres honorando, vt testis est Valerius Maximus lib. II. cap. IV. num. 7.: tam enim vasa illa sacrificalia, sacrum ferale ludis admixtum indicant, *agonalis enim moris fuerat post sacrificia ad hæc certamina funebria deuenire*, vt docet Seruius ad vers. 329. lib. V. Æneid.: quam Litui, Tubarum sonum quibus ludi funebres committebantur, ex eiusdem Seruij sententiâ ad vers. 113. dicti libri V. significant; quia signanter in gladiatorio certamine sonabant clangore ferali *Tubæ*, vt ex Quintiliano alijsque probat Lipsius Saturnal. lib. II. cap. XIX. nec aliâ de caussâ sub imagine L. Annæi Gladiatoris apud Boissardum to. IV. pag. 119. (de quo pluribus in fine Cap. sequen-
tis

tis agemus) tres Tubæ collocantur.

Nec quem moueat, pro Tubis de quibus authores loquuntur, Lituos in hoc nummo conspici; quia yltra leuem illam nominum confusione quam in hisce instrumentis notauiimus; *Litus & Tuba* pro vno eodemque à Virgilio habentur: postquam enim de Miseno ait lib. VI. vers. 167. quod.

Et Lituo pugnas insignis obibat, & hastâ;
in eius sepulchro pro *Lituo*, *Tubam* collocatam fuisse legimus vers. 233.
suaque arma viro, remumque Tubamque.

Eodem habitu & dignitatis loco ij consistunt qui num. 53. & 273. Imagines tantum deferunt, & propriè Imaginiferi vocandi sunt, & à Signiferis & Aquiliferis distincti in marmoribus etiam conspiciuntur. Imagines autem eiusmodi aquilis quoque iunctas aliquando cernere datur, tam Deorum num. 52., quam Cæsarum, ut ibidem, & alibi passim; sed tunç potiorem dignitatem ac titulum, nempe Aquiliferorum retentum credo. Ad harum autem Imaginum cultum & custodiam (qualem enim cultum nactæ fuerint, ostendit Lipsius de Mil. Rom. lib. IV. Dial. V.) institutum puto *Collegium* illud *Magnum Larum & Imaginum*, de quo primam mentionem offendi in hoc veteri lapide; in alijs duobus à tergo sequentibus à Gruterio sumptis, tertioque apud me è schedis Barberiniis, adumbrata.

Ex hoc quoque lapide apparet, Siluanum fuisse huius Collegij seu Sodalitiū tutelarem; vanaque esse ea omnia, quæ commentus fuit Scaliger ad inscriptionem illam Gruteri pag. lxiiiij. 1. SILVANO SACRVM SODAL· EIVS· ET· LARVM &c. quasi de *Hercule*, *LiberoPatre*, & *Mercurio*, tanquam sodalibus Siluani, simulque Larum, intelligi debat: notuin enim aliā nouā inscriptione fecimus hoc Siluani Sodalitium, per decurias distinctum, in nostrā II. Dissert. de Aq. & Aquæd. num. 190.; nec proinde Siluanum yllum Larum agnoscimus, qualem idem Scaliger, aliam inscriptionem Gruteri pag. LXVI. 1. corrumpendo, sibi finxit; cui nuper Prideaux accessit, atque hincum mulgenti cibrum supposuit, in suis Marm. Oxon. Inscr. XLIX. in Append. pag. 113.

SIL-

SILVANO
SANCTO · SACRO
LARVM · CAESARIS
N · ET · COLLEGI · MA
GNI · CN · TVRPILIVS
TROPHIMVS · VOTO
SVSCEPTO · A RAM
DE · SVO · D · D

pag. LXV · 2.

IMAGINVM · DOMVS
AVG · CVLTORIB · SIGNVM
LIBERTATIS · RESTITVTAE
SER · GALBAE · IMPERATORIS · AVG
CVRATORES · ANNI · SECUNDI
C · TVRRANIVS · POLYBIVS
L · CALPVRNIVS · ZENA
C · MVRDIVS · LALVS
C · TVRRANIVS · FLORVS
C · MVRDIVS · DEMOSTHENES
S · P · D · D

pag. CCXXXVIII.

IMP · CAESARI · DIVI · NERVAE · F · NERVAE · TRAIA
NO · AVG · GERM · DACICO · PONTIF · MAX
TRIB · POT · XIII · IMP · VI · CoS · V · P · P · PROPA
GATORI · ORBIS · TERRARVM · LOCVPLETA
TORI · CIVIVM · CVLTORES · LARVM · ET · IMA
GINVM · DOMVS · AVGVSTAE · SOLO · PRIVATO
SVA · PECVNIA · FECERVNT

Parcat igitur Reinesius verba illa SACRO · LARVM , verè & optimè ita se
habentia , in SCHOLARVM vel SCHOLARIVM inuertere , vt fecit ad Inscript . CI . Class . I . ; ne de illo fabula narretur , quam Chimentellius aduersus
gratuitos Asclepiadas instituit , medicas manus lapidibus admonentes , quos nec vi
derunt nec tetigerunt , in quo , ita me Deus amet , vi quâdam ingenij , & erudi
tionis affluentâ vir alioqui maximus fæpiuscule offendit .

Alij de Laribus & Imaginibus familiaribus & domesticis Domus Augustæ
nouam hanc nostram Inscriptionem interpretabuntur ; sed nobis aliud videtur ,
quia imagines illæ veteres ac fumosæ , nullo cultu , verùm ad nobilitatis ostensi
onem in atrijs prostatibant , ad gentilitiorum funerum ornatum destinata , vt
monstrat Plinius Histor . lib . XXXV . cap . II .

Postquam igitur Cornicines & Tibicines , militum , atque adeò Signifero
rum habitu longâ oratione indicauimus ; restat adhuc Tibicinum vilitatem ,
quam Neotericus ad Columnam Antoninianam Tab . 23 . in militiam induxit ,
amouere . Nullum itaque esse in eo M . Aurelij quod ibi describitur sacrificio
MILITEM TIBICINEM bifori Tibiâ canentem & buccas inflantem , serio
asserimus ; sed pictoris somnio militem ibi squameo thorace adstantem , nescio
quâ illusione vel allusione in Tibicinem euassisce : vnde Interpres sibi imponi
passus fuit , vt ignauo atque ignobili hoc munere militarem virtutem ingenui
tatemque dehonestaret . Satis namque Tibicinum fordes probauit Bartholinus
de Tibijs lib . III . cap . I . : cuius tamen dictum in hâc eâdem re corrigo , vbi
lib . II . cap . V . voluit , Romanis quoque , perinde ac Græcis , in bello eos usui
fuisse ; eò quòd Seruius Tullus ex Liuio lib . I . cap . 43 . eos in centurias interquæ
milites distribuerit , ibi , in his Accensi , Cornicines , Tibicines que in tres centurias

distrī-

distributi, quia Siganus ex emendationibus codicibus *Tubicines* legit; & vtcris ita legendum probat ex Dionysio lib. IV., cui σαλωτισμη in eadem (sed paullo apud ipsum variante) Tulli distributione, idest *Tubicines* memorantur.

Mutasset, profecto Lipsius sententiam circa duplarem Loricam, quasi ex duabus partibus, anticâ & posticâ (fibulis iungentibus) constantem, lib. III. Dial. VI.; si verè duplarem, hoc est binam, alteram alteræ superpositam ad roboris specimen in pluribus, quâ Centurionibus, quâ Stratotribus, alijsque huiusmodi principalibus (vt Vegetius vocat) militibus obseruasset; ita enim armatum Scæuam illum, qui duabus Loricis onustus, inter undas, quas hostili sanguine infecerat, enatauit, mihi persuadeo, quales hic non infrequentes, hoc quod præ cæteris selegimus exemplo num. 169.

sparsim occurunt; ne armaturam illam Home- ricam gyallo-thoracem, formâ, vt Pausanias subdit, planè suis temporibus inu- statâ, nec ad hæc nostra vsque tempora in mar- moribus vllibi visam, in Cæsariano milite reno- uemus.

Duplici ista, eius quam explicauiimus formæ, loricâ septum obseruo militem istum qui alteri me- dicas manus admouet: ex quo colligo, Medicos legionarios istius temporis, suæ arti simul, ac militiæ vacasse, & inter milites connumeratos fuisse. Istius temporis subdidi, cum non sim nescius, aliud postea inualuisse, nempe vt Medicis extranei ad milites curandos assumerentur; ita enim habetur ex Textu in l. inter eos 23. D. ex quib. caus. maior, & in l. 1. C. de profess. & Medic. lib. 10.; alias frustra Medicis huiusmodi concederetur immunitas, quam ex solâ militiâ tam domi, quam foris milites obtinent, vt in l. milites 7. D. cod. tit. Sed quia Traianus veterem disciplinam ac dignitatem militarem per omnia seruare atque instaurare cupidus erat; fieri potuit, (si tunc mos iste non aderat) vt ex vetustatis exemplis id deprompsferit. Notissimum enim est, Patroclum, Podalirium, & Machaonem, & Achillem ipsum, aliosque ex præstantissimis illis uiris per Homerum in Iliade celebratis, & Iasonem quoque ex Chironis disciplinâ, vt ait Scholiastes Apollonij ad vers. 554. lib. I. Argonaut. hâc arte non minùs, quam bellicâ virtute claruisse: & sepositis fabulis, Alexandrum Magnum artis Medicæ non tantum studiosum, sed quodammodo professorem ostendit Plutarchus in cius Vitâ; non enim contemplationibus modò delectatus est,

sed

Sed & amicis ægrotantibus medicinam fecit ; curandique, & vietius quasdam rationes præscripsit : & iterum , Pausaniae Medico , qui Cratero veratrum exhibiturus erat scribens , partim solicitudinem suam indicauit , partim de eo medicamento propinando instruxit . Quamquam hoc ipso tempore Traiani , Medicos commilitio adscriptos ostendit , Epigramma apud Gruterum pag. LXVIII . i . in quo octauus Domitianus Consulatus (cuius nomen erat ex Decreto Senatus iuxta Sueton . cap . XXIII .) & Sabini continetur , nouem annis , ex Fastis , primum Traiani nostri , & Glabronis antecedens . Quin etiam inter omnes cæteros castrenses artifices inter milites centuriatos , ex nostrâ Columnâ producere possumus , lucem Lipsio afferentes , qui lib . V . de Mil . Rom . Dial . XIII . id sub aliquâ perplexitate pronunciat , quasi pagani artifices , legionarijs immixti fuerint : dubium siquidem Lipsio injicere valuit Liuuij assertio lib . I . Fabros apud veteres Romanos stipendia quidem , sed sine armis , secus atque hic apparet , in exercitu meruisse . Non solum enim castra munire , fossam præducere , & sarcinas ferre dum in agmine incedunt , passim milites cernuntur : (itaut absurdè sanè dicatur ad num . 96 . milites Fabris murarijs ad munitionem castrorum inferuire ; vbi enim ibi quos Fabros murarios vocare , & à militibus discernere possint ?) sed ijdem , opus Fabri lignarij exercent circa eadem castra num . 113 . & 200 . , ac in structurâ pontium num . 98 . 114 . & 117 . ; ijdem Naues ædificant num . 303 . ; ijdem lapides cædunt num . 167 . , vias sternunt (vt alibi diximus) num . 191 . , calcem præparant , murosque ducunt num . 167 . ; ijdem Ballistas aduechunt num . 170 . & 202 . ; ijdem currus & carrucas agitant , & veterinorum curam gerunt num . 196 . 270 . 273 . 183 . & 308 . ; ijdem aquatum , frumentatum , lignatum , & pabulatum proficiscuntur , vt num . 107 . 218 . 278 . 128 . & 213 . ; ijdem denique absque seruorum vel cassionum ope onera baiulant , vt num . 34 . 157 . 176 . 180 . 219 . 220 . & 296 . , atque , vt suprà adnotauimus , equos ad potandum adducunt . Quæ omnia , vilia ut plurimum munia , per caculas , ac mancipia , & inutile Marti (vt ait Silius lib . V .) lixarum vulgus exerceri solita , restitutæ à Traiano disciplinæ tribui debent .

Extra Columnam de his ferè omnibus exempla non desunt , à Lipsio abundè congesta ; cuius largiori messi hoc veluti spicilegium adiungam , Vlysscm absque fabris , eisque minime indigentem , suo labore celerrimè ratem confecisse , iuxta Ælianum lib . VII . cap . V . , ex Homero certè Odyss . lib . V . vers . 234 . ; imò Herculem ipsum Argo Nauem in Ossâ Thessaliæ monte exædificasse , iuxta Ptolemæum Hephaestionem lib . II . apud Photium Cod . CXC . : itemque Naues per milites compactas pluries in Cæsaris Commentarijs legi : turbam inutiliem in transmissione exercitus relictam ab eodem Cæsare , dum à Brundusio in

Græ-

ASCLEPIO · ET

S A L V T I

COMMILITONVM

SEX · TITIVS · ALEXANDER

MEDICVS · CHO · V · PR

DONVM · DEDIT ·

AVG · VIII

T · FLAVIO · SABINO CoS

Græciam, & iterum dum à Siciliâ in Africam aduersùs Scipionem transfretaret; quod idem fecisse Darium ad Alexandrum proficiscentem ait Diodorus lib. XVII. *ut enim exercitum haberet minus impeditum, impedimenta turbasque bellis inutiles, Damasci, quæ Syriæ urbs est, depositus: milites demum exactioris disciplinæ caussâ, à Mario ad Bellum Cimbricum copias instruente, impedimenta sua (vt Plutarchus tradit) ferre, & sine lixis atque calonibus ad vietum necessaria parare coactos fuisse.* Variæ etiam inscriptiones in Grutero extant de castrenibus ministerijs per milites exercitis, quæ apud ipsum videri possunt, & eas præter, tres sequentes è meis manuscriptis hîc transtuli.

M· CRITONIVS · M · F

APPOLLONIVS

MILES · EX · ARMAMEN
TARIO · AVGVSTOR

BALTEARIUS

FECIT · SIBI · ET · SVIS

LIBERIS

IN · FR · P · XIII · IN

AGR · P · XVIII

SEX · NAEVIUS · RVFVS
MILES COH VII VIG SAGARIUS
VIXIT · ANN · LVIII · M · VIII

è schedis Barberinis

omnes

Q · NAEVIUS

MARINVS

MILES · EX · AR
MAMENTARIO

IMP · CAESARIS

DOMITIANI

GERMANICI

CASSIDARIUS

VIXIT · ANN · XXXX

Ad nostrum Medico-militem iam tandem reuertimur, nouum, nî fallor, eisdem etiam Medicis, quamuis eruditissimo hominum generi, compositum; nec sine aliquâ prærogatiæ notâ exhibitum, vt indicat armatura, quæ non ex segmentis, vt in gregarijs militibus, sed hamata & duplex, vt diximus, apparel. Confert quoque non leuiter sequens inscriptio apud Gruterum pag. CCLXIX. 3

IMP · CAES · M · AVRELIO

ANTONINO · PIO · FELICI · AVG

TRIB · POT · XIII · IMP · II · CoS · III

PRO COS · P · P

IMP · CAES · L · SEPTIMI · SEVERI · PII

PERTINACIS · AVG · FILIO

DEVOTA · NVMINI · ET · MAIESTATI · EIVS

COH · II · VIG

C · IVLIO · QVINTILIANO · PR · VIG · M · FIRMIO

AMYNTIANO · & · PR · C · IVLIO · ANTIGONO · TRIB

M · AVRELIO · MAXIMO · 7 Q · COTTIVS · RVFVS · COR · TR

C · IVLIO · ATT · A · 7 C · IVLIVS · ONESIPHORVS · B · PR

C · RVTILIO · MITHRAE · 7 G · VALERIVS · IVLIANVS · B · PR

M · AVRELIO · ANTIPATRO · 7 VALERIVS · KARICVS · B · PR

L · DONNIO · MANSVETO · 7 T · SEPTIMIVS · FELICISSIMVS · B · PR

M · AVRELIO · MAVMERIO · 7 M · IVLIVS · INGENVVS · B · PR

P · AELIO · CANDIDIANO · 7 MEDIC · COH · II · VIG

CLAVDI · THAMYRA · FLAVI · PANMEN · APHRODITE · AVRELI · HEGVMENE

inter Centuriones & Beneficiarios Præfedi Vigilum, M. Iulium Ingenuum,

Medicum secundæ cohortis Vigilum dedicantis recensens : aliaque epigraphæ
 Sarcophagi in Villâ Pamphiliâ ad D . M
 Viam Aureliam cum clypeis ad L . VIBIO . RVFO . MEDICO
 latera insculptis , vt propemo- COH . V . PR . VALERIA
 dum in militum titulis fieri solet . RVFINA . CONIVGI . OPTIMO . FEC
 Dicet quispiam , istis vulnerum curatoribus nominis huius honorem dene-
 gandum , & Chirurgos , non autem Medicos eosdem appellandos . At apud
 doctos res est extra controversiam : Medicinæ siquidem potior , atque nobilior
 pars , tamquam ea quæ certioribus principijs innititur , & militari strenuitati
 præstò est , hæc semper iure meritò habita fuit ; illam quæ nedum ex antiquitate
 laudat Celsus in Præfat. , sed ex ratione Christiano homine dignissimâ , hanc
 necessariam , aliam verò quæ modò primas occupauit , superfluam iuxta Home-
 ri sententiam inducit : morbos namque ad iram Deorum immortalium à Poëtâ
 relatos fuisse , & ab ijsdem opem posci solitam ; prout mala valetudo ex desidâ ,
 & luxuriâ , nobis met ipsiis authoribus prouenit . Eo tamen fato Medici primarij
 vetustissimâ hâc & præstantissimâ medicinæ specie in præsens abstinent , & ad
 tonstrinas quodammodo ablegarunt ; quo , celebriores nobilioresque inter no-
 stros Iurisconsultos , caussas capitî orare , reosque siue agere , siue tueri , tantope-
 re abhorrent , summorum quondam virorum præcipuum in re pub. munus .
 Ut enim Celsi & aliorum Medicorum testimonia de præstantiâ vulnerariæ cu-
 rationis , & connexione istius cum alijs medicinæ partibus , plenè à Meibomio
 de Iusiur. Hipp. cap. XVI. recensita , missa faciam ; solum Pindarum , ubi de
 arte medicâ Chironis loquitur , hic adducam , qui in elegantissimâ enumeratio-
 ne omnium Medicinæ operum , hanc Chirurgicam , non solum cæteris admi-
 scet , sed etiam anteponit Pyth. Od. III. Stroph. γ .

Tous μὴν ἄστοι μόλον αὐτοφύτων

Ελκέων ξυνάσπεις , ἢ πολιῶ

Χαλκῶ μέλη τετρωμδόοις ,

Η χερμάδι πηλεβόλω ,

Η θεριγῷ πυρὶ τερι-

θόμδροι δέμας , ἢ

Χερμῆι , λύσαις ἀλλονάλ-

λοίων αχέων

Εξαγρῷ τὸς μὴν μαλακαῖς

Επαοιδαῖς αμφέπων ,

Tous ὃς τερσανέα πί-

νονταῖς , ἢ γύοις τελείπων πάντοθεν

Φάρμακα , τὸς ὃς τομαῖς ἔσασεν ὁρθοὺς .

Eos itaque quotquot venerunt ad ipsum sponte-natorum

Hulcerum participes , aut corusco

Ferro membra sauciati ,

Aut saxo eminus missō ,

hoc est ,

Aut

*Aut æstiuo igne
 Consumpti corpus, aut
 Frigore, liberans alium alijs
 Doloribus eripuit.
 Quosdam quidem mollibus
 Incantationibus tractans,
 Quosdam vero lenia pharmaca bi-
 bentes, aut membris circumponens vndique
 Pharmaca, quosdam etiam sectionibus, stare fecit rectos.*

Nouus item (vt paullum occasione arreptâ digrediar) ornatissimo huic ordinu honor accedit, ex duplici Pergamenorum nummo, in quo Galenus Æsculapium sustentans cernitur. Eum enim indubie esse credimus in nummo Commodi apud Octauium Stradam, & in alio consimilis, nempe maximæ magnitudinis, penes Eminentissimum D. meum Cardinalem de Carpineo; quorum auersæ partis symbola conferam, & explicabo, postquam alij, qui plura de hoc secundo & recens inuento numismate loquuti sunt, *de tribus capellis, de præcipuo inquam eorum argumento, dicere prætermiserunt.* Galenum itaque insculptum utroque iudico, ex pileo, barbâ, & baculo, quæ omnia Æsculapij imitatione Medici asuperunt, ut probant Gaspar à Reyles quæst. V. fol. 50, & Meibomius Comment. in O'g̃ Hippocrat.

cap. V. num. 35. Barba namque præsertim, ita à totâ antiquitate Medicis tributa fuit, vt Apollo ipse, cui æterna est, Bacchoque iuventa, apud Syros (ex Luciano de Deâ Syr.) barbatus pingeretur, ad prudenter Medico necessariam respicientes.

Conuenit in omnibus eum descripto Medicorum habitu ectypa hæc vetusti operis scalptura, unguis minimi digiti amplitudine ex smaragdo apud me, quæ inter scribendum à propolâ quodam Cynico & pannoso, Vrbi notissimo, vili sanè prætio oblata fuit. Hanc ipse Mineruam cum galeâ, noctuâ & hastâ, modicum in re modicâ cernens, esse iudicauerat; sed nos ope microscopij auctam, suæ veræ Æsculapij formæ redditam, ex præfatis signis,

atque insuper ex Cornice, in Coronidis matris indicium, (vnde *Coronides* ab Ouidio lib. XV. Metam. vers. 624. vocatur) nostræ interpretationi opportune seruire fecimus. Cornicis autem inspectio, submonet, hunc forsan esse τὸν Αἰσκαλάπιον τὸν ιερὸν σέργον, *Aesculapij sacrum passerem*, de quo *Ælianu*s lib. V. cap. XVII. , in cuius loci explicatione laborauit Schefferus in perquam eruditis ad hunc Authorem Notis.

Aesculapius hic noster de Coronide matre glorians, infamiam quâ eam Ouidius affecit lib. II. Metamorph. vers. 600., quod Apolline iam grauida cum Ischyre concubuerit, & Phœbo pœnas dederit ab eo occisa ; infamiam, inquam, matris abolere, & narrationem Epidauriorum apud Pausaniam lib. II. confirmare videtur, *Venisse in Peloponnesum Phlegyan, visendæ eius terræ studio simulatio* &c. Is cùm iam Peloponnesum intrasset, filia [Coronis] quæ patrem sequebatur, cùm adhuc se vterum ex Apolline ferre patrem celasset, in Epidauriorum finibus puerum enixa, illum in monte exponit, cui hâc ipsâ etiam ætate *Titthion* nomen, [à mammâ ibi præbitâ, quæ τιτθίον Græcis vocatur] cùm ante *Myrtion* appellaretur. Et quidem omnis huius Dei cultus ex Epidauro acceptus iuxta eundem Pausaniam, inter tot de matre ac genitûrâ Aesculapij fabulamenta, receptiora esse debere ea quæ ab ipsis Epidaurijs processerunt, non parùm persuadet.

Accedit vrgens coniectandi causa de Galeni, quam diximus, effigie, ex quo Pergameni, qui nummos cuderunt, Galeni ciuis gloriā pergratâ Commodo Imperatori memoriâ recoluerunt : nam Galenus & ipsi Commodo, & Marco Aurelio Antonino patri, qui eum vtì philosophum, & principem locum inter Medicos tenentem, plurimi faciebat, vtilem in morbis curationem adhibuerat, vt colligitur ex cap. XI. & XII. libri de Præcognit. ad Posthum. Quantì enim Galenus fieret, (vtut non integrè iam dicto Gaspari à Reyes credamus, vbi quæst. IV. fol. 47. eum, statuâ Romæ positâ, immortalitate donatum testatur) tum ipsemet ostendit, se ex Iberiâ, Celticâ, Asiâ, & Thraciâ consultum frequenter asserens lib. IV. de Loc. Affect. cap. II., tum Eusebius lib. VIII. Hist. Eccles. cap. vlt. luculento tradit encomio, illum tempore suo in summâ estimatione habitum, scribens.

Nec certè nouum accidit, insignes viros à suis ciuibus numismate cuso celebrari : quandoquidem ita prorsus Homerum tam Chienenses, quâm Smyrnæi, apud quos, nummus quidam ex ære *Homerus* vocatus fuit, vt Strabo refert lib. XIV., & vtì istorum Coloni Amastrianæ Vrbis incolæ, Pythagoram Samij, Sapphonem Mytilenæi, Charondam Catanenses, Horatium Venusini, Pompeiopolitæ Philemonem, & Aratum Poëtam (seu Chrysippum Stoicum vt vult Sphanhemius Dissert. VI. pag. 528.) Parij Archilocum, Teij Anacreontem, Medaurentes Apuleium, Tarentini Architam, Cynegitum Athenienses, & Apollonium Tyanæi effigiarunt, vt Fulvius Vrsinus in. Viro. Illustr. Imagin. distinctè ostendit: quibus ex Ioanne Angelo Caninio in suâ Iconographiâ adde Alcæum & Pittacum in nummis Mytilenæorum, & in. alio Megarensum Euclidem geometrarum principem ; ex Seguino Cyzicum in Cyzicenorum, ex

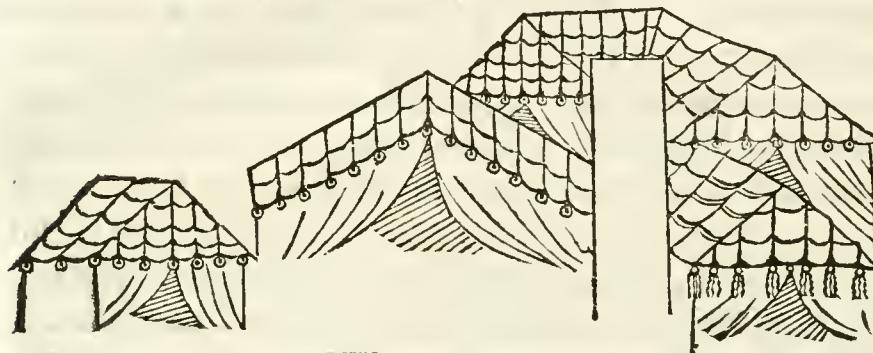
Spanhe-

Spanhemio Ganymedem in Iliensium; aliosque nec nobis, & forsan nec ipsi visos, quos longâ serie recenset Diff. I. non sceptris solum & rebus gestis inclitos, sed etiam ingenij artibus spectabiles: & ex Museo Braccesio pulcherrimum corundem Iliensium nummum cum Hectore quadrigas moderante: quod idem est, ac communem cum ipsis Conditoribus Vrbium (quorum frequentius imagines nummi referebant) cultum nancisci, hoc est heroicos, & diuinos honores æquare, ut idem illustris Spanhemius Dissert. IX. de Præst. Num. probat. In hisce autem Galeni nummis, adhuc præstantius quid inest, quod videlicet in vna eademque nummi facie, ipse Pergami ciuis cum Androclo Ephesi conditore coniungitur: nemini enim dubium esse debet, quin iste sit Androclus Codri F., ex face quam in nummo Stradæ sinistrâ gerit, ad sacra Eleusiniæ Cereris referenda, per ea, quæ de hoc heroe habet Strabo lib. XIV. *Ducem Coloniae Iōnum ait [Pherecydes] fuisse Androclum Codri Atheniensium Regis filium legitimum, qui eam post Aeolicam deduxerit, Ephesumque condiderit. Itaque ibi regiam Ionum fuisse positam tradunt, & qui ex eâ sunt progenie etiamnum Reges appellantur, habentque suos honores, primum scilicet in confessu locum quando spectantur certamina, purpuramque insigne Regij generis, Scipionem loco sceptri, & sacra Cereris Eleusinae; & quidem ex dupli hoc, & in vnum Androclum tum lanceæ siue sceptri, tum facis concurrente indicio, Lysimachus qui nouam Vrbi sedem dedit, eamque muris circumdedit, nomenque Arsinoes vxoris indidit, manif festò excluditur; atque Strabonis, aliorumque scriptorum traditio fulcitur, Ephesinos nempe tam loci mutationem quam nouum nomen grauatè sustinentes, & nomen pristinum reassumpsisse, & vetustissimum conditorem suis nummis veneratos fuisse. Vnum verò quod obiici potest; quomodo Galenus suarum laudum minimè parcus, de præcipuo hoc decore inter tot scripta siluerit; facillimè diluitur, ex deperditione plurimorum eius voluminum, quorum cùm ad quingenta conscripserit, teste Iulio Alexandrino; vix dimidia pars supererit: & ipsem de iacturâ librorum suorum in incendio Bibliothecæ Palatiniæ conqueritur, in quem locum, labores suos scriptores eius temporis depo- nere confueuisse, ait.*

Vt tandem ad alia digrediamur: *huc reiecimus censuram illius dogmati-
num. 55. quod ex omnibus huius Columnæ simulachris, deprehenditur, milites Ro-
manos tantisper galeâ usos fuisse dum præliarentur; nam & hoc penè fortuitum
non potest in legem verti. Quid si enim in concione quæ in castris habetur,
vbi nulla prælij proximitas, semper propemodum (nisi num. 141.) teati pro-
deunt? quid si in ipsâ concione galeati, post concionem, quando ad expedi-
tionem procedere videntur, galeam deposuerint, vt num. 190.? quid si modò
sub signis galeam gestant vt num. 274. modò abiiciant, vt num. 276.? Illud
potius obseruationem meretur, galeas tunc temporis non penitus clausas fuisse,
sed præter angustas quasdam maxillas quibus sub mento religabantur, vultus
patentes reliquisse: in quo à galeis veterum variatum est, quæ, vt Barilius ad
Claudian. in Rufin. lib. II. animaduertit, integrum faciem occultabant; vt
præter*

præter exempla à Barthio congesta, admonet nos illud Plutarchi in Vitâ Aristid. de armaturâ Masistij equitatus Persici ducis, qui in terram ab equo excusus, *vix ab instantibus & ferientibus Atheniensibus confici potuit, non pectus modò & caput, sed artus etiam, auro, ære, ferro & munitus: tandem quâ oculum galea conspiciendum dabat, inferiori hastæ cuspide ictum, quidam interfecit.* Longissimè à nostrorum Interpretum præscripto absuit Arnoldus Montanus, ad illud Hirtij de Bell. Afric. iamque cum procul hostis conspici posset, milites in campo iubet [Cæsar] galeari, & ad pugnam parari, ita adnotans [galeari] idest armari, ut *κατὰ συνεργούν, pars pro toto accipiatur: quasi usquam miles sine reliquis armis reperiretur, quas nec quietis aut somni gratiâ deponebat, ut videre poterat apud Lipsium de Milit. Rom. lib. V. Dial. XI.*

Visuntur in Columnâ Papiliones pellibus consiti, (quorum exemplar ex ijs qui sunt ad num. 103. desumptum exhibemus) non satis curiosè in nouo libro

redditi: quadrati sanè omnes, ut ex Hygino esse debere colligit R.H.S. in Notis pag. 2.; & ita compositi, ut attolli possint, quemadmodum legimus in Lampridio de

Seuero Alexandro Imp. apertis Papilionibus prandit atque cœnauit; ac de Magno Alexandro in Q. Curtio lib. III. pellibus sepe tabernaculi alleuatis, ut consiperet hostium ignes.

Alutarum quoque usus in Diætis, & tegminibus Biremium, ex pellium commissuris appareat: imò & in ipsis velis, ut ostendit illud quod est fol. 62. supra Arietem machinam ante num. 240., & alterum quod prominet ex latere Biremis supra Prætoriam num. 233. Pronior enim sum, ut coriacea reputem vela, tam huius Columnæ, quam nummorum Q. Nasidij apud Schefferum fol. 504., L. Pinarij Scarpi apud Angelonium in Augusto fol. 24., aliorumque plurium minuta hæc quadrula habentium; quòd video apud Cæsarem de Bell. Gallic. lib. III. ea maximè commendari, hoc sermone, *pelles pro velis, alutæque zenuiter confectæ, siue propter lini inopiam, atque eius usus inscientiam, siue, quod est magis verisimile, quòd tantas tempestates Oceani, tantosque impetus ventorum sustineri, ac tanta onera Nauium, regi velis non satis commodè arbitrabantur; ut & à Dione lib. XXXIX. incitabantur autem vento multo, eoque vehementi, quòd velis coriaceis uterentur, quæ omnem venti impetum affatim exciperent: cui velorum generi, pro rudentibus catenas intendisse, supplet Strabo lib. IV. de eisdem Venetis populis, & trajectione Cæsaris Britannicâ loquens: ac quia insuper ex Plutarcho in Bruto obseruamus, è reliquo Cæsaris exercitu, qui cladem à Murco & Aenobarbo illatam in trajectu è Brundusio in Græciam effugerat, eos qui superfuerant, coactos suisse præ fame vela & rudentes comedere, quod idem apud*

Appianum habetur Ciuil. lib. IV. ; pellicea scilicet illa, hosque ex bubulis & contortis loris contextos, iuxta præscriptum M. Catonis de Re Rust. cap. CXXXV. ; quorum usum Homero haud ignotum monstrat Seruius ad lib. VI. Aeneid. vers. I., verbum illud, *habenas*, tam metaphorice, ut retinaculum, quam propriè, ut lorum tortum, accipiens. Locus Homeri de quo Seruius intellexit, erit sub finem libri XII. Odyss., ubi naufragium quod Ulysses ad Forum Siculum passus est enarratur,

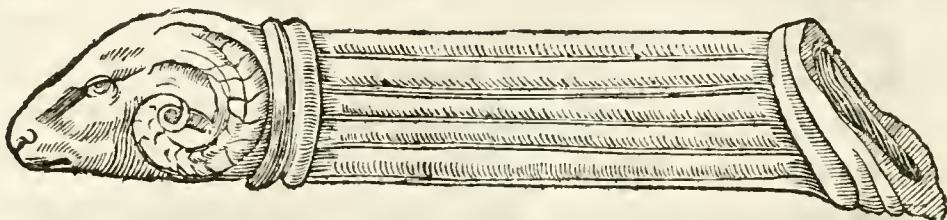
Αὐταρές εγώ δέλλη νηὸς ἐφοίτων, ὅφελόποτοιχους
Λῦσε καύδαν θόπιθε, τὴν δὲ ψιλὴν φέρε κύμα.
Ἐκ δὲ οἰησὸν ἔαξε ποτὶ θόπιν, αὐταρές επ' αὐτῷ
Ἐπίτονθε βέβλητο, βοὸς γίνοιο τετευχώς.
Cæterum ego per Nauim incedebam, donec latera
Soluebat carine vis tempestatis, quam inermem ferebat fluctus:
Euulsum autem malum fregit usque ad fundum, cæterum super ipso
Lorum reuinctum erat, bouis è corio factum.

alias enim linum aut cannabis, si ex his constitissent vela, in alimentum cedere, quantumuis fame enectis, minimè potuisset, ut corium, quod pluries famelicos sustentauit, nempe Athenienses in obsidione Syllæ, Calilinos, Petilinos, & Reginos, virginibus Hannibale & Dionysio, Byzantios Vrbem vehementissimè oppugnante Seuero, alijsque similibus quæ suggerunt historiæ exemplis: inter quæ, illud vniuersæ nationis Hylogonorum siue Syluigenarum Aethiopum, non infreuentur recurrere solitum, memorasse libet ex Diôdoro Siculo lib. III. Quod si venatus ferarum deficit, exuuias pridem captarum madefactis structo igni imponunt, pilisque sub cinere ambustis, coria inter se dispertiti, coacto famem cibo sedant: quod parùm diuersè Strabo de Enderitis ita expressit lib. XVI. Hi plerumque feras de arboribus sagittant, interdum etiam à terrâ. Maxima est apud eos sylvestrium boum multitudo, quorum, & aliarum ferarum carnis vitam sustentant. Vbi nihil capiunt, sicca coria prunis assantes, ijs contenti nutriuntur. Lucianus etiam in Dialogo cui titulus Nauigium, de corijs velorum meminit, tam in vetustioribus versionibus, quam in ultimâ emendatissimâ Benedicti Salmuriensis, diu stetimus ad malum, sursum spectantes coria (βυρσῶν, quod verbum pro velis contra omnes interpretes contraque verbi proprietatem sumit Schefferus lib. II. cap. VI.) alia alijs superimposta numerantes. Euidenter autem scoreta hæc vela demonstrat, ex Sarcophago, quod in Aedibus Barberiniis ad Quirinalem asseruatur, suprà excepta Nauis imago.

Quod

Quod ad rem machinariam attinet, habemus num. 150. Arietem, quem A Interpretes nec prout est in Vegetio, nec ut in Columnâ, nobis descripsérunt. Durissimam quidem frontem quâ subruat muros cum Vegetio lib. IV. cap. XIV. effinxerunt; at hic noster verè oris acumine, potius quâ frontis crassitie murum percutit, æquè ac ille qui in Arcu Septimij cum suâ testudine visitur; seu alius sub trophæo Marij, Capitolium ascendentibus sinistro, iacet, seu denique iste, nuperrimè hâc eâdem magnitudine ex ære repertus ad huius machinæ ima-

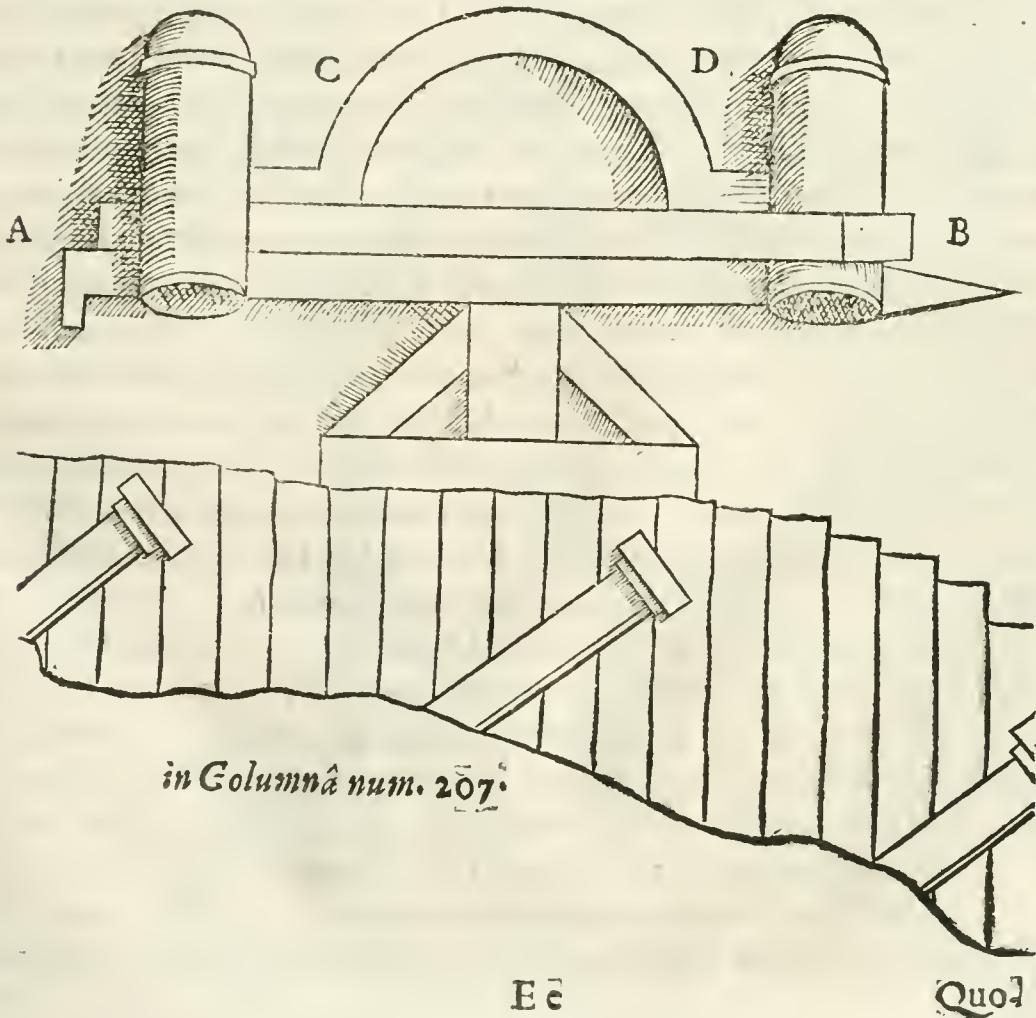
ginem in Cœlio monte, Hortisque Theophilis; cum quibus comparare licebit: propiusque, hoc ipso in libro, cum eo, qui supra rostrum Nauis ante num. 240. collocatus visitur. Ac de ijs propterea rectius, quâ de hoc quem cornibus incurvantem finixerunt, intelligi potest Ammianus, qui lib. XX. ad med. bis vocat *acumen Arietis*; ac Procopius eum lib. I. de Bell. Gotth. describens, qui illius *caput præacutum, sagittæ spiculo, vel incudi* assimilat; ex quibus locis etymon Beroaldi confirmatur, qui ad mox allegandum Properti locum, ideo Arietem dictum putat, quia quadrupedis illius naturam imitatur, qui ut vehementius & impetu veluti extra se quæsito feriat, retrocedit. Lipsius & ipse in Poliorcet. Tab. 30. & 31. Arietem cornupetam producit; Tabulâ tamen 49. bis *ore prominulo*, nostroque similem reddidit: ut leuior forsan hæc differentia visa fuit, quæ tantum virum morari mereretur. Rursus à Vegetio recedunt, qui ipsius caput ferro vestiri tradit: at hi, materiem, ut alias, deditati, æreum, infirmius licet, supponunt, Propertianum illum lib. IV. Eleg. XI. in omnibus sequuti, qui

muros cornu pulsabat aheno,

ut poëtica potius, quâm historica (quemadmodum alibi notauiimus) arridet loquutio. Ferream tamen cuspidem dant nobis Diodorus Siculus Biblioth. lib. XIII. Εξ μὴν τὸν περιβάλλοντας τοῖς μεγέθεσιν ἐπέσησε, Τοὺς ἴδιας δὲ κατασεισθέωμέν τε στρέψει τοῖς τείχεσι, Sex enim summæ altitudinis turres [Annibal in obsidione Selinuntis] propè erexit, totidemque ferratis frontibus Arietes ad muros adegit: Ammianus lib. XXIII. eligitur abies, vel ornus excelsa, cuius summitas duro ferro concluditur & prolixo, Arietis efficiens prominulam speciem, (en & hic acumen) quæ forma huic machinamento vocabulum indidit: Iosephus de Bel. Iudaic. cap. IX. immensa est materia malo Nauis assimilis, cuius summum graui ferro solidatum est, Arietis effigie fabricato, unde nomen accepit: paullòque infrà, quatit muros prominulo ferro: & Vitruvius lib. X. cap. XXI. Is autem Ariès, habuerat de ferro duro rostrum, ut Naves Longæ solent habere: ubi notandum est, quod ferrum durum vocari videtur tam ab Ammiano quam à Vitruvio, id, quod iste paullò suprà dixit ferrum ex frigido ductum, ne scilicet ignitione friabi-

fribilius euaderet. Vnde tantò magis æs huiusmodi alienum excludit, qui in ferro ipso maximam querit duritatem, per quam lapides comminuere, & mœnia subuertere possit.

Hæc de Ariete. Vtinam autem hâc euidentiâ Balistæ structuram, & usum, pluries in Columnâ repræsentatae, percipere daretur. Non tamen, quia de re etâ huius machinæ eiusque temperaturæ cognitione oppidò desperamus; ideo de cā aliquid, vel inutiliter, loqui omittemus. Duplex hic Balistarum genus aduertere est; Carrobalistas nempe num. 170. & 202. de quibus Vegetius lib. II. cap. XXV. *quibus muli ad trahendum, & singula contubernia ad armandum, & dirigendum, hoc est undecim homines deputantur;* (ad quod respexit inscriptio illa apud Gruterum pag. DC. 14. D. BAL Decurio Balistariorum, à Scaligero in Indice interpretata) aliasque ab hisce diuersas, & minores, quas Manubalistas puto Vegetio dictas lib. IV. cap. XX., antiquitus, iuxta eundem, Scorpiones appellatas, vt num. 201. 203. & 207. Diuersitas inter utrasque, in eo sita est, vt priores illæ, ac curules, (si ita vocare licet) aliquo rotarum machinamento in tabulatione ipsius currus occluso, siue simplici fuculâ, quia rotæ quæ extrâ ad latus lœvum forsan steterunt, minimè conspicî possunt) funibus & neruis intendebantur: alteræ, vt simplicissimâ compage, attracto tantum radio transuerso A B, ex parte A quâ solutum & liberum remanet; non vt priores rotis & funibus, sed manibus tantum, pondus ex recursu radij impulsu iaculetur.

Quomodo autem rotis aut scutulâ Balistæ primi generis temperarentur, habemus tum apud Ammianum lib. XXIII., tum apud Authorem. Notit. Imper. & ipsum Vitruvium de Architect. lib. X. cap. XVIII. sed ratione hactenus incomptâ, vt Buteo ad Vitruui. alijque recondite eruditionis viri fateri non erubuerunt, quamvis Tarnebus aliquid ex Græcis scriptoribus ad illustrationem Vitruuij tentauerit Aduers. lib. II. cap. IV. & V. Nos proinde, quibus non concessere Columnæ supra doctos sapere, marmore admonente conciliabimus forsitan contrarietatem authorum, quæ Steuechij ad Veget. cap. XXII. libri IV. annum torsit; itaut, tam saxa vt aliqui, quam iacula vt alij, Balista ejcere possit, tanquam ad vtrumque, vt Isidoro placuit, suâ figurâ instituta. De iaculis à nostrâ Balistâ euibratis, certi reddimur, dum ea adfixa videmus in curribus machinarijs num. 170. propriâ quâdam figurâ, & trigonâ cuspidi, vnde fortasse trifacis nomen id genus telo impositum legimus apud Festum, *Trifax*, *telum longitudinis trium cubitorum*, quod *Catapultâ* mittitur, Ennius, aut permaceret *paries percussus Trifaci*. Ex quâ Festi mensurâ, eò libentiùs emendandam indicimus prolixam telorum longitudinem in Balistis ad num. 170. quia ita Columna quoque ipsa iubet. Bina autem illa tela singulis Balistis applicita, in eam me opinionem adduxerunt, vt eadem à machinis istis vnicō ictu eiaculari solita fuerint, quemadmodum in Dione legimus lib. LXXV. Atrenos à Seuero obfessos tela ita conieciisse machinis quibusdam, vt sèpè satellites Seueri prosterrent, nam uno impulsu bina tela emittebant. Cur enim operosissimum hoc tormentum vnicō iaculo contentetur, & intrà fatum vnius hominis vim immensam profundat, si plus valuisse nouimus Armenium hippotoxotam ex Zosimo Histor. lib. II. qui ita de Menelao ait, *memorie proditum est, hunc arcui tria simul aptantem eodem tempore tela, & unâ dumtaxat utentem eiaculatione, non in unum ea corpus, sed tria defixisse?* Quòdque ad lapides quoque ordinata fuerit, indicat arcus C D, per quem, foramen Vitruvianæ Balistæ describitur, magnitudini & ponderi lapidum commensuratum, ex regulis prolixè ab eo traditis cap. XVII. : idemque Vitruvius apertè vtrumque usum admittit, dum infrâ, capite XXII. libri ultimo, hæc de oppugnatione Massiliensi commemorat, etiam cùm agger ad murum contrâ eos compararetur, & arboribus excisis eoque colligatis, locus operibus exaggeraretur; *Balistis vectes ferreos cudentes in id mitten' o, totam munitionem coegerunt conflagrare:* in quo ei Lucanus lib. III. de eâdem obsidione loquens consentit,

nec enim solis excussa lacertis

Lancea, sed tenso Balistæ turbine rapta,
Haud vnum contenta latus transire, quiescit,
Sed pandens perque arma viam, perque ossa, relicta
Morte fugit, supereft telo post vulnera cursus:
At saxum quoties ingeni verberis usu
Excuditur, qualis rupes, quam vertice montis
Abscidit impulsu ventorum adiuta vetustas,
Frangit cuncta ruens.

Et si ex Lucani loco dubium aliquod remaneret, quasi non de vno & eodem; sed de varijs tormentis Poëta loquutus fuerit; in Silio Italico res minimè ambigua est lib. I.

adductis stridula neruis

Phocais effundit vastos Balista molares,
Atque eadem, ingentis mutato pondere teli,
Ferratam excutiens ornum, media agmina rumpit.

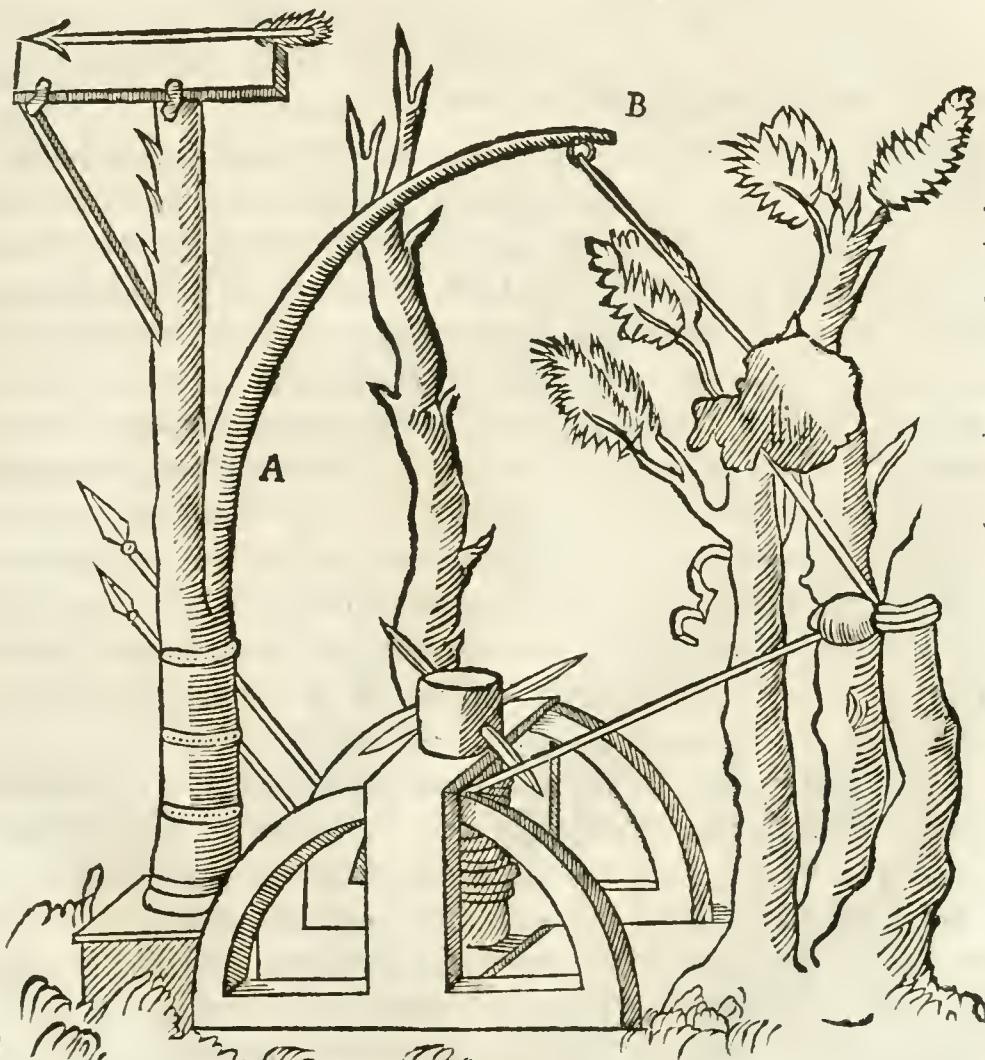
Vt nihil licentiae suæ intactum referuaret pector, hunc quoque in saxis eiacyculandis vsum corruptit in modò memoratis Columnæ Balistis; foraminibus semicircularibus earum ita depresso in Manubalistis fol. XLVI. & XLVII., vt nullius solidæ molis transmittendæ capaces appareant.

Pleniùs hæc apud Lipsium in Poliorcet. lib. III. Dial. II. tractantur: is attamen vt in Catapultis alternum hunc vsum excludat, locum à se allatum Apiani in Iberic. *Catapulte turribus impositæ, & quæ spicula mitterent, & quæ saxa;* aliumque in Lybic. *Acceperunt Catapultas hasti & saxi-iaculas;* ita interpretatur, vt nomen Catapultæ cum specie Balistarum commune faciat; & in Balistis tempora ante & post Cæsarem distinguit: bene an perperam alij iudicent; cùm præfertim aduersùs à se inuentam distinctionem, quâ Balistas olim non nisi lapides missi.

contendit, occurrit in ipsis Cæsar's de Bel. Ciui. Com ment. lib. II. afferes pedum XII. maximis Balistis missi.

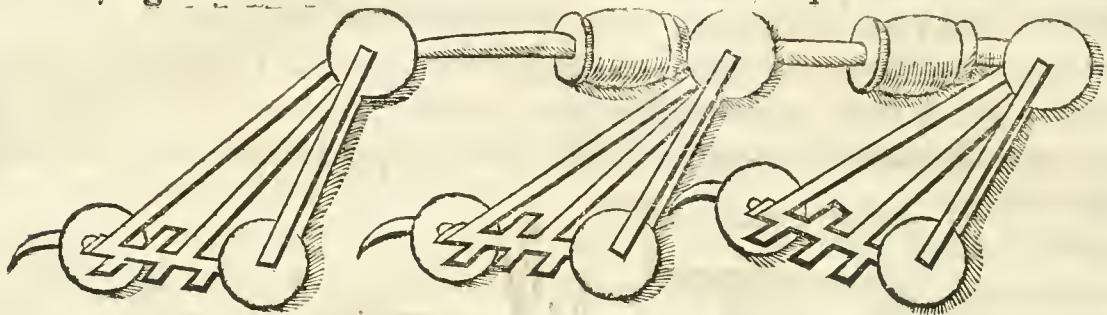
Et quidem facile credent, quod variante vsu, ex solâ destinatione, machinæ istiusmodi seu lapides seu sagittas, prout moderatori libuerit, emittere aptæ fuerint, qui meminerint (si modò vera memorarunt)

Quadraginta duobus plus minusuè ab hinc annis, in duplici illâ ac cele-

ac celebratissimâ (prout olim Alexiæ apud Cæsarem de Bell. Gallic. lib. VII.) Augustæ Taurinorum obsidione, Hispanos qui vicissim Gallos Vrbem cingentes circumclaudebant, eodem met bellico instrumento quo olim tela emittebantur, globos æreos farinâ & puluere tormentario repletos, quarum rerum defecâ Taurinenses laborabant, appulsi brachij A B per vim attracti in oppidum obfessum pluries immisisse, paruo sumptu ænei atque igniuomi mortarij vim, quo frequentius vtebantur, imitantes. Machinam ipsam figuræ hinc exprefſæ habemus Vrbini inter Poliorceticas, quibus exornatur basis extima magnificientissimarum Ædium, quas Federicus Feltrius Regionis illius Regulus excitauit, quibusque (absit dicto iactantia) nullæ vsque ad ea tempora lautiores à Regibus ipsis extructæ fuerunt.

Aliud machinamentum (nec illud quidem, vt videbimus, Barbaris finitimiſ insuetum) significabunt forsitan Rotæ illæ num. 285. quas hinc verè accuratè-

que è Columnâ describendas curauit. Dijudicent igitur inspectores, an, vt aiunt, sint rotæ quibus machinæ veclæ aguntur: (quæ enim machinæ triquetro isti rotarum fulcimento inniti vnquam potuissent?) an verò hæ rotæ in sublimi præ muris montanæ Ciuitatis dispositæ, ad Romanos proculcandos institutæ fuerint: vt ferme Gotthi in obsidione Auximi, Belisarij exercitum in collem euadentem procul arcere conati sunt. De hâc re ita Procopius lib. II. *Barbari itaque Romanorum astu ac viribus superati, id demum excogitarunt: demp:as è plaustris cum axibus rotas in summo collis paratas sistunt, ipsi interea pabula desecare incipientes, cùm ad collis medium superasse Romanos vidissent, rotas confestim in subeuntium capita vi magnâ, ac supernè compulsa, deferri sinebant.* Damnosiores attamen hæ Dacorum, quorum axes extrinsecus falcibus, intrâ præacutis tignis muniuntur; ideoque tertia rota in trianguli vertice addita, ne in transuersum reliquæ ferantur, sed expansæ (aliâ sic rapidum earum decursum moderante) cum strage in hostem impingant.

Quò ad rem equestrem, non prætereundus est mos equitantium, clypeum commodè deferendi sub ephippij latere dextero inter vtramque stragulas, vt num. 182. & 247., de quo etiam Ioseph lib. III. Excid. cap. III. *Equitibus autem ad dexteram gladius est longior, & contus in manu, transuersusque ad equi latuus clypeus;* vt & modò Hispani, innocuè æquè ac aptè ad usum sclopum gestant, ore ferrei tubi caudam equi respiciente.

Stragulas autem modò dictas, in Equis Imperatorijs paludamenta vocasse Lipsium, (vt ad Tab. VI. Columnæ Antoninianæ adnotatur) aut, vt hinc in asterisco

risco ad num. 59., *saga olim dicta fuisse*; non vidi, *neque usquam fictum neque pictum*, *neque scriptum in poematis credo*: interque eos barbarismos repono, per quos græcè & latinè eruditissimus vir, Italorum autem idiomatis inter quos consenserat, iuxta ignarissimos rudis, *Clitellas*, ingeniosâ circumlocutione medium *Afni tunicam*, vernaculè *giubbone dell'Afno* vocitabat. Nec ideo tamen *paludamentum improbo*, quasi *pallio aquiescam*, quod equinum tegumentum cādem Tab. VI. & iterum Tab. XL. Columnæ Antoninianæ ipsi est; scio enim inter *promiscuas vestes pallium reponi à Bayfio*, ad Taciti etiam mentem, sed *viris & fœminis*, non brutis quoque *promiscuas*.

Aliam quoque loquendi improprietatem continet num. iste 59. in postremis illis verbis, *le lune al petto*, si chiamauano monili lunati de' caualli. Non enim lunæ (vt verba sonant) sed ipsa pectoralia lora à suspensis lunulis lunata dicebantur: ita namque (& rectè quidem) ex mox subiiciendis Statijs versibus adnotat ipse Neotericus ad Tab. VIII. Admirand. Rom. Antiquit. Veruntamen, quia fortè minùs rectè, at certè minus integrè Papinijs sentententiam cepit, æquo, si libet, animo se suppleri patiatur, & rationem audiat, cur lunulæ huiusmodi inter militaria ornamenta recenseantur, quiduè illis significationis insit, postquam neque Schefferus qui de Torquibus Brutorum scripsit, in lib. de Antiq. Torq. §. XIII. eam assecutus est.

Poëtæ locus est in Thebaid. lib. IX. vers. 683. in hâc descriptione Parthenopæi Atalantæ filij,

Illum acies inter medias iam cede superbum,
Nescius armorum, & primas tum passus habenas,
Venator raptabat equus, quem discolor ambit
Tigris, & auratis aduerberat vnguis armos:
Colla sedent nodis, & castigata in barum
Libertas, NEMORISQUE NOTAE sub pectore primo
Iactantur NIVEO LVNATA MONILIA DENTE.

Nemoris itaque *notas*, hoc est signa venationis, & veluti imperfectæ pugnacissimæ feræ spolia, equis bellatoribus appensa fuisse, docet nos Papinius, qui proindè monilia aprinis dentibus distincta, *lunata* vocat; prout etiam Calpurnius Eclog. VI. simile Cerui cicuris pectorale ornamentum, *lunam* appellat,

ubi pendulus Apri

Dens sedet, & niveâ distinguit pectora lunâ.

Quæ autem monilia *lunata* seu *lunas* vterque Poëta figuratè nuncupat, apud Græcum Epigrammatarium Philodemum in Antholog. lib. VI. cap. II. epig. I. purè ac propriè *ornamenta dentifera* dicuntur,

Tέλε τεῖ σέργοις κόσμον ὁδοῖσι φέρειν,

Et circa pectus ornamentum dentiferum.

Dentes item, sed lupinos, monilibus equorum implicatos legimus apud Iulium Africanum in Cœtis, diueisâ tamen ratione; quasi non ostentatione virtutis, vt in equis militaribus modò adnotauimus, sed ad velocitatis incitamentum,

tum, & ad Circenses usus, ciusmodi ornatus assumeretur; quo pacto idem Neotericus in quadrigis Venetæ factionis se obseruasse testatur: ita enim Africanus à Bulengero relatus de Circ. Roman. cap. IX. οἱ κυνόδοντες Λύκοις ζῶντας, τοῖς περιδεξέσθαις ἐμπλέκοντας, καὶ εἰς αὐμφότερα συμβάλλοντας, ἀνύποπλος τε εἶναι τάχθο βοῆθεια καὶ φαλάρων κόσμος ἐναλογίων. Canini dentes Lupi viventis anulsi, monilibus equorum implicantur, & profundit in utramque partem; cum ad cursum occulte iuuent, & phaleris ornatum præbeant.

Commune hoc ornamentum tam apud Romanos, quam apud Dacos, ut in equo num. 146., cù magis suadet, venationis notas ex Græco ac vetusto more has lunulas ubique repræsentare, vt commune fuit apud bellicosas gentes, in quibus illud Ouidij I. Metamorph. locum habet

*Qui dare certa feræ, dare vulnera possimus hosti,
strenuitatem in venatione exhibitam, in bello ipso, ad quod venatio proludit ostendere: nam ita Hercules apud Pindarum Isth. Od. VI. se, Leonis exuuium, quem olim apud Nemeam, primum omnium laborum, interfecit, assumpsisse gloriatur: vt longè antea Argus πανόπλης de taurina pelle fecerat ex relatione Apollodori Biblioth. lib. II. Hic etiam viribus præstans, sublato qui Arcadiam denastabat Tauro, eius sese corio circumtexit: & nostrâ ratione expressè additâ, de Ægidis spolijs idem fecisse Mineruam, refert Diodorus lib. III. Mineruam aiunt eum sapientiâ rum fortitudine & viribus fretam, eam feram [Ægidem monstrum] necasse, & eius corium pectori obduxisse, tum ut munimentum corpori, & præsidium ad cætera pericula, tum ad virtutis partæque gloriæ memoriam ostendendam.*

Ad hunc morem alludere dixerim Virgilium lib. VII., Homeri Iliad. K. imitatione, in varijs Agamemnonis, Menclai, Diomedis, Vlyssis, & Dolonis indumentis.

*tegmen immane Leonis, & iterum
fuluosque Lupi de pelle galeros. libroque XI.*

Tigridis exuiae per dorsum à vertice pendent.

*Huic horret thorax Samnitis pellibus Vrsæ,
Et galea annosi vallatur dentibus Apri,*

Sil. lib. IV., itemque lib. VIII.

Pectora pellis obit cæsi venatibus Vrsi,

& apud Statium lib. VI. terrificos amictus, patriumque Suem: [Calydonij scilicet Apri pellem] & si quas alias ferarum exuias in bellicam armaturam, siue etiam simplicem Herōum ornatum cessisse vidimus, quas luculenter collegit Paschalius de Coron. lib. IX. cap. XXV. & lib. X. cap. XVIII.; mitiori quidem, atque humaniori virtutis ostentatione, quam ea fuit, quam ex eodem Apollodoro lib. I. Minerua in Gigantomachiâ, ex Pallantis, unius ex Terræ filijs, pelle detractâ suum sibi corpus contexuit; aut quam citra fabulas, Scythæ ijsdem humanis corijs, siue pro mantilibus, ea equorum habenis suspendendo, siue pro tunicis vtebantur, vt ait Herodotus lib. IV. cap. LXIV.; aut Iudæi aduersus Romanos tumultuantes, ducc Andracâ quodam, carnibus in bello de-

uicto-

uictorum saturati, pellibus eorundem induebantur, iuxta Xiphilinum in Traian. aut etiam Geloni apud Solinum cap. XIX. de ipsâ hostium cute, sibi, & equis suis præliaribus tegmina parabant, eo pacto (sic Pomponius Mela explicat lib. II. cap. I.) vt sc capitulo, equos reliquâ corporis pelle velarent. Venatoriæ namque artis quām sit (perinde ac de pugilicâ Statius cecinit)

bellis & ferro proxima virtus;

ne prolixâ authorum allegatione lectorem oneremus, ex duobus Xenophontis & Plutarchi locis colligi potest. Ita alter de Pæd. Cyr. lib. I. *bellicarum rerum hec meditatio verissima videtur esse; consuefacit enim ad surgendum diluculo, & ad frigus calores; ne perferendum; atque etiam ad itinera & cursus exercet. Præterea sagittis iaculisque bestiam petere necesse est ubicumque inciderit; nam que offerunt sese bestie, feriende sunt; ab ijs autem cauendum, que in venantem irruunt: adeoque non facile quis reperiat, quidnam eorum que bellum habet, à venatione absit.* Pres-
siùs verò alter in libello de Solent. Anim. *At in terrestri venatione, ferocia anima-
lia congregientium exercent audaciam & fortitudinem; versuta, insidianum calli-
ditatem; velocia, robur & laborum tolerantiam apud insequentes: quæ Plinius in
Paneg. ad Traianum nostrum, ad verbum propemodum reddidisse videtur, cer-
tare cum fugacibus feris cursu, cum audacibus robore, cum callidis astu.* Et ex hâc
belli & venationis affinitate, Plato eleganter nomina reciprocando, in Sophist.
vel de Ente, bella vocat θέας αὐθεόπων, idest hominum venationes: atque ita
vsurpauit Plutarchus in Vitâ Alexand. *Bello etiam ad leniendum dolorem [ex
obitu Hephaestionis] vsus, veluti ad hominum venationem exiuit, Cossævique
gentem subegit, & occidione occidit.*

Ex iam dictis pariter, veriorem fortè rationem desumemus, cur Commodus, & Caracalla in nummis maximæ magnitudinis V. & VIII. inter selectos ex Mu-
seo Carpino, pellibus induti appareant: non quidem (vt ibi explicant) quod
gaufapa & rhenones, Barbarorum triumphatorum spolia, in ornatum & indu-
mentum triumphantium transiuerint; verùm quia, vt vidimus, & Scholia festes
Appollonij tradidit lib. I. Argon. vers. 324., σύνθετοις ἡρωσ τὸ δεματοφορεῖν,
consuetum heroibus, pellibus amictos esse: Vnde & Gallienus in maximo hoc
nummo, quem ex predicto Commodo renoua-
tum erdas, nudum ad eius instar corpus pelle-
ad modum chlamydis contegit. Nummus, ex-
miâ præ ceteris illius saeculi magnitudine conspi-
cuus, reliquis selectis eiusdem Musei Carpini
nuper accessit: eius auersa pars habet tres Mon-
etas cum hisce in orbem literis MONETA AVG
nimis communi Imperatorum illius æui symbolo.
Hinc etiam Commodus in similis formâ numis-
mate apud Inclytam Suecorum Reginam, (vt in
Indice Francisci Cameli reperio) Aegidem, quam in Mineruæ spolium ex Dio-
doro cessisse paullò ante vidimus, usurpauit: eumque pari vanitate imitatus est
Cara-

Caracalla in hoc alio his diebus inuenito, quod integrum ex vtrâque parte exhibeo, vt lectio hucusq; ambigua & controverfa, longè aliter exposita à Scalig. dc Em. Temp. lib. V. p. 479. hoc exemplo firmetur. Recurre etiam Lector (quia huc quoque pertinet) ad numimum Androclis quem suprà dedimus cum pelle brachio suspensâ.

Lunularum ornatu genuinæ suæ institutioni reddito; alias in speciem foliorum, quibus non raro ephippiæ distinguuntur, obseruandus occurrit; & ad eam fortasse originem reuocandus, quam apud Photium Cod. CXC. Ptolemaeus Hephaestio lib. V. his verbis indicat,

Καὶ Περγάδες ἵπωι χλωεὶν φαλακρὸν εὐχότιν,
Et Procli equi viridem psalacantham habent.

Psalacantha autem herba est Aegyptia, quæ equis alligata, victoriam præbet & felicitatem. Quatenus verò hæc longè nimis petita videantur; meminerint ambo, minutiora quæque apud antiquos suâ significatione non destitui.

Iumenta calceasse, ante Traiani tempora introductum non ignoro: cùm autem in equis huius Columnæ soleas non agnouerim, (quamuis alia multò minutiora vndique expressa sint) prout neque in alijs marmoreis vel æneis veterum signis, (quòd viderim) uno tantum, vt infrà dicam, excepto; minimè vanum dicere erit, Romanos in suis equis bellatoribus tunc temporis hoc pendulum munimine non fuisse vsos, quòd non paruo opere leuarentur, & equi ipsi minus damnosè inter se turmatim versari, minusque mutuis iniurijs lædi possent. Nam sic etiam Xenophon lib. de Re Equest. nedum de soleis non meminit, (re alioqui non negligendâ) sed rationem docet quo pacto subiectis lapidum aceruis vngulæ durescant, & lotionem crurum ob humectationem vngulis damnosam prohibet: quæ superflua essent, ferro calceatis pedibus. Nostrí quoque authores ubi soleas huiusmodi recensent, eas iumentis clitellarijs aut carrucarijs attribuunt, vt Suetonius in Nerone cap. XXX. *nunquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis;* idem in Vespasian cap. XXIII. *milionem in itinere quodam suspicatus ad calceandas mulas desilijisse,* vt adeunti litigatori spatium moramque præberet; & Catullus ad Colon. XVII. ultimis versibus,

Et supinam animam graui derelinquere cœno;
Ferream ut soleam tenaci in voragine mula:
sic & Plinius de camelis lib. XI. cap. XLV. longiore itinere sine calciatu fatiscent

Dē mularum pariter genere ad carpenta fœminea loquutum fuisse eundem auctorem credimus cap. XI. lib. XXXIII. nostrā quoque etate Poppea coniux Nero-nis principis, delicioribus iumentis suis soleas ex auro quoque induere solebat: mulabus siquidem Sabinam agi solitam Dio tradit lib. LXII. circa quas, licet de soleis taceat, similem luxum carpit, aureis scilicet funibus eas subligandi. Non enim nouum *carpenta* propriè *mularia* fuisse, vt Lampridij verbum in Heliogalo usurpem; sicque exhibent varij nummi Iuliæ, & aliarum Augustarum, ac antiquius re repetitâ, mulos currui iunxisse Medeam dum ad Hecates templum veheretur, tradit Apollonius in Argonaut. lib. III. vers. 840.; vt olim Homerus de curru Nausicaæ Alcinoi filiæ finixerat Odyss. lib. VI. vers. 72. & ex Latinis Plinius de Vir. Illust. Tulliæ impium facinus sic describit, *cum domum rediret, viso patris corpore, mulionem euitantem, super ipsum corpus agere præcepit*; carpento enim ex Liuio lib. I. in forum inuecta fuerat: hocque sibi voluit Plautus, dum inter mundum muliebrem *mulos* ac *muliones* alicubi annumerat. Semel, vt supra dixi, equum Imperatorum soleis, iuxta hodiernum usum clavis suffixis, instructum vidi in marmore quo ornatur latus areolæ quartæ retractionis scalarum Ædium claræ memoriae Cyriaci Matthæij, quas, vt eius amoenissimos Cœlios Hortos, verè primas summasque delicias & voluptates Antiquariorum vocare possumus. Sed nîl istud ad Traiani æuum; quia vel Seuerum Alexandrum iam adultum, centum & viginti annis à Traiano distantem; vel ex posterioribus Cæsaribus aliquem refert. Hoc tantum indè colligitur, ignaros huius rei fuisse eos authores, qui apud P. Theophilum Raynaudum in Tabulâ Chronologica ad A. D. DCCIC. per Lascum Polonum inductionem solearum ferrearum equinis pedibus primò factam autumant. Proprioribus autem à Traiano temporibus M. Aurelij æneus Capitolinus equus, aliasque marmoreus in primâ dictarum scalarum requie, nudas ferro vngulas habent; imò etiam bini ipsius Traiani, utrinque fornice medio Arcus Constantini. Ne verò dicant, non vacasse statuarijs hæc minima persequi; utrobique factum est, vt soleæ militarium calceorum clavis ferreis spissioribus, vnde *clavata* calceamenta huiusmodi vocant Festus & Isidorus Orig. XIX. cap. vlt., artifex munierit, (quales caligas creberrimis & acutis clavis suffixas cæterorum militum more Iulianum, Centurionem gestasse refert Iosephus de Bell. Iudaic. lib. VII. cap. III.) quò facilius equis, quibus vnicum id pedis tegmen, quam viris quibus corio substerne sufficiebat, tribuendum ferrum fuisset, si id moris tunc in Romanâ militiâ viguisse dicamus. Nec temerè ad Romanorum equitatum me coarctavi, cum meminerim in Artemidoro Daldis in Lydiâ oriundo lib. IV. cap. XXXII. hæc legi ἐδοξε τις ἕπει πάντας ὑποδηματας ὑποδεδέδοι, *visus sibi soleas equi induere*; & apud Appianum in lib. de Bell. Mithr., Regem illum dum ad Cyzicum morabatur, *equos tunc inutiles, & infirmos ob inediam, claudicantesque solearum inopiâ detritis vngulis, auersis ab hoste itineribus misisse in Bithyniam*; superfluitate quidem Asiaticâ, nec Romanis, nisi post corruptam veterem rigidamque illam militiam, imitandâ; nisi forsan à vetustissimo tempore id fieri consueuisse quis iu-

dicit, ex eo Homeri loco Iliad. XI. vers. 151.

ὑπὸ δέ σφισιν ὥρτο κονίη

Ἐκ πεδίων, τὴν ὥρτον ἐγίγνθησι πόδες ἵππων
Χαλκῶν δηιώντες.

sub ipsis autem concitatus est puluis

*E campo, quem excitarant multisoni pedes equorum
Aere [terrā] pulsantes.*

Habenas pariter, quas hic damus, simplici ferro, quod ori equino inseritur
(*morsum* nostri vocant) compositas vides, hastulis
extrinsecus carentes, quamvis pluribus in locis secus,
sed male effigientur in nouis typis, nosque ubique
corrigendum admonemus: ut hinc colligi possit optimā
equorum instructio & tractabilitas, qui leui frē-
no, & non aspero lupato coērcebantur. Idem in alijs
marmoribus, & in Columnā Antoninianā perpetuō
obseruaui; nisi quod alibi maior simplicitas, hic ali-
quoties, ne frēnum fluitet, geminata lora à latere,
aliudque additum à mediā fronte ad nares.

Gladium suprà ex Iosepho oblongum equitibus fuisse didicimus, talesque ostendit ubique Columna, & signanter in ijs qui Sarmatas num. 161. inse-
quuntur; quorum enses, duplò expressis in eisdem nouis typis longiores sunt,
& usque ad medias clunes equi pertingunt; qualis iste, è veteri monumento
olim in Hortis Colotianis, transcriptus appetat, ad quod etiam notabilis est lo-

cus Dionysij lib. VIII. eos qui pro-
piùs accedebant, rēquestribus longiori-
bus gladiis ferientes. Peditum enim
breuiores, & hic, & in alijs veter-
um statuarum monumentis vide-
mus, eamque mensuram non ex-
cedentes, quam nobis Plutarchus
in Vitâ Bruti ostendit, qui stricti
gladij manubrium utrâque manu
suffulciens, in mucronem incubuit,
itaque finem vitæ fecit; & iterum
in Othonē, quem pariter in gladiū
erectum ac utrâq; manu suffultum
incubuisse ait. Non tamen è tra-

AVR · SATVRNINO · EQ · COH · VIII · PR · 7
VERISSIMI · QVI · MILITAVIT · IN · LEG · SE
CVNDA · ITALICA · TESSERARIUS · ANN · V
QVI · VIXIT · ANN · XXVIII · AVR · OPTATIANVS
EQ · FRATRI · BENE MERENTI · POSVIT
ex schedis R. P. D. Peñia.

ditione illâ Polybij, habens mucro-
nem eximum, & ictum utrinque
validum, variasse apud veteres di-
xerim gladij formam, quantum
ex remanentibus veterum mar-
morum

morum indicijs colligere licuit : nec enim usquam conspexi talem gladium ; qualem Lipsius de Milit. Rom. lib. III. Dial. III. his verbis ad dictum Polybij locum describit , transcribente , & approbante Arnoldo Montano in Annotat. ad Cæsar. de Bell. Gallic. lib. VII. pag. 365. Nota, utrinque ; & hinc facile formam , faciemque Romanij gladij colligas , qualis ferè est hodie noster equester . Apparet ita in monumentis priscis , etsi in ijsdem etiam acie simplici , & supernè leuiter pandus , ad orientalem , aut Turcicam formam . Et rursus in Analect. explicans à se dicta verba [in orientalem , aut Turcicam formam] hæc ad latus XII. iconis subiungit , Conspicitur ita in Columnâ Antonini , atque alibi , (vbinam locorum scire vellem) sed omnino rariùs . Vide militem , qui indidem effictus . Conspergit ille forsan , nam de fide optimi viri quis dubitet ? sed marmor aliquod nouum & subdititium , in restauratione veteris operis ab imperito rerum antiquarum scalptore sic negligenter effictum , (vt sexcenta exempla afferre possem) eruditissimum Lipsium decepit .

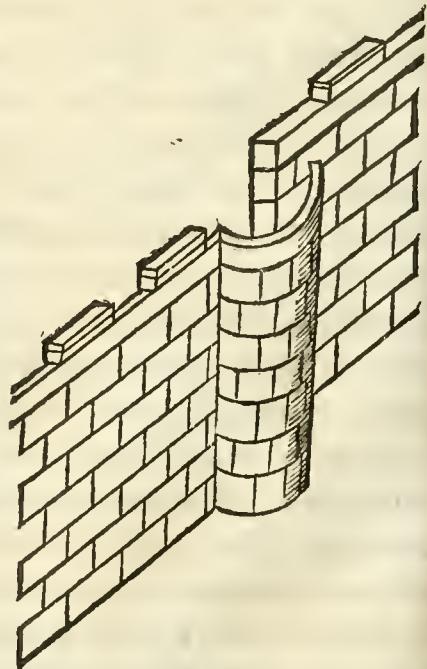
Cùm è rectâ institutione sit , milites non nisi accinctos operari , ex quâ , fertur Domitium Corbulonem militem quia vallum non accinctus , alium quia pugione tantùm accinctus foderet , morte punisse , Tacit. Annal. lib. XI. ac apud Vegetum quoque lib. III. cap. VIII. *cincti gladio fossam aperiunt* ; certò dixerim , in Columnâ ad veteris moris obseruantiam testandam , quandoque (vt in castrametatione num. 194.) milites cum gladijs describi , sed vt plurimum id omitti , non quòd tunc vigor disciplinæ imminutus fuerit , sed ob eandem difficultatem , per quam & pila , & cætera nimis fragilia desideramus . Vnde etiam factum est , vt hastæ quæ aquilas & signa legionum sustentant , perbreues sint , & neque iniam cuspidem ad defigendum , neque vncum ad reuelandum contineant , quæ in alijs marmoribus , & in pluribus numismatibus apparent .

Nimis tandem rigidè cum Dacis Exploratoribus agunt Interpretes , in quorum mente Dolonis in exploratione deprehensi , cui à Diomede caput amputatum fuit , species insidebat , dum ad num. 191. Exploratorum capita putant esse ea , quæ præ foribus castrorum exposita cernuntur . (castra enim reposuimus , ubi duas domunculas ex errore veteris impressionis pictor transtulerat) In eos enim Exploratores capitis pœnâ animaduertere ius erat , qui secreta hostibus nunciabant ; & ideo tanquam proditores , & domestici hostes neci dabantur I. omne delictum 6. D. de re milit. : Aliàs tamen qui ex ipsis hostibus perspicere vires inimici exercitus deprehendebantur , vt plurimum innocuè , non semel cum honore , & humaniter habiti . Exempla subministrant historiæ , de Carthaginiensibus à Scipione dimissis , post eos per castra circumductos apud Liuum lib. XXX. , prandio etiam dato , vt ait Eutropius lib. III. in fine ; addentibus etiam Polyæno lib. VIII. & Appiano in Punic. cap. 21. ter hoc idem ab eodem factitatum : de L. Messio Antonij Triumviri Exploratore , quem pariter Cæsar (etsi antè Perusia quoque ceperat) dimisit , apud Dionem lib. L. : de Exploratoribus Atheniensium à Xerxe apud Polyænum lib. III. & Plutarchum

in Apoht. in princ. : de alijs intrà Castra repertis à Valerio Læuino Col. , & quoties libuisset redire iussis, apud Frontinum Stratag. lib. IV. cap. VII. Vnde ne fiduciæ sui exercitus , & magnanimitati Traiani (à quibus fontibus huiusmodi actus dimanabant) detrahamus ; eamque illi notam atrocitatis inferamus, quâ Boëmundum Tarentinorum ducem insimulatum audimus ob insolens, ferum, inhumanumque factum , quo (vt ait Æmilius Hist. lib. IV.) Turcas Exploratores apud Antiochiam trucidauit : dicamus vtique, Traianum ad vincendam hostium proteruiam imitatum fuisse illud L. Syllæ stratagema, qui, vt refert Frontinus lib. II. cap. IX, his qui Præneste obsidebantur, occisorum in pælio Ducum capita hastis præfixa ostendit, atque ita obstinatiorum peruicaciam fregit .

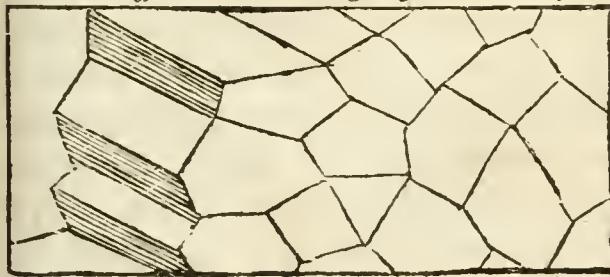
De Castris , quamuis pluries iam dictum sit , adhuc remanet obseruandum , Machinas ac Turres circa ea dispositas conspici , ad præscriptum Iosephi de Bell. Iud. lib. III. cap. III. Machinas siue Balistas vide ad num. 201. ad defensionem Castrorum iuxta Vegetum lib. II. cap. vlt. ordinatas. Et forsan Machinæ castrensis genus præfert contignatio illa num. 184. aliaque post num. 252. in mediâ pag. 69. atque alibi , ex ijs quas Græci acrobaticas vocant , Vitruvio scansoriæ latine dicuntur lib. X. cap. I. , quòd in earum summum speculandi causâ ascendatur, vt earum usum explicat Turnebus Aduers. lib. IX. cap. XX. Trabs autem catenata, è quâ sublimis pendet Dacus num. 305. , (malè , veluti iacens & somnum captans , à pictore expressus) aliam machinationem in Castrorum à Dacis oppugnatorum tutamen fortasse indicat, ei similem , quam Diodorus lib. XX. Agathoclem inuenisse tradit apud Uticam, suspenſis scilicet captiuis Poenorū ad suam muralem machinam , vt hostes eam intactam seruarent , quòd ciuibus parcerent . Turres verò seu ligneas ad instar turriū compages sæpe cernere est , vt num. 186. 195. 252. & alibi , Græcæ castrametationis exemplo à Thucydide allato lib. IV. vbi Vallum circa Delium, ligneis pariter turribus munitum, describit . Portæ eorumdem Castrorum , modò patentes & amplæ, quales Lipsius in suâ castrametatione agnoscit , modò foribus occlusæ sese offerunt : variatum enim in hoc puto , prout timor , vel quandoque etiam affectatio timoris suadebat ; cùm apud Cæsarem de Bell. Gallic. lib. VIII. tanquam quid inusitatum, & ad ostendendum terrorem ex conspiratione Bellouacorum, Ambianorum, Aulercorum., Caletum, Velocassium, & Atrebatum, conceptum, portas foribus , & altioribus turribus munitas fuisse legatur .

Obseruetur etiam , vt plurimum latera valli ad portas non in directum iaccere , sed vnum supra aliud exporrigi , & ingressum obliquum præbere, vt & hodie in recentioribus circumuallationibus

seruatur; aliquâ interdum munitionis specie additâ, vt num. 300. & 314.; quarum priorem ijs qui Columnæ tabulis carent hîc ostendimus: in quâ pariter ratio à Vitruuiò lib. I. cap. V. considerata non deficit; fit enim vt procurrente parte lœuâ, tunc dextrum latus accendentibus, quod scuto non erit tectum, proximum erit muro; & sic ad offensas propugnantium irrumpentes veluti inermes patebunt.

Asterisco notabilis visa fuit Neoterico ad num. 286. differentia Dacicæ à Romanâ munitione, *le mura de' Daci non sono fabricate di sasso quadrato, come le Romane, mà con roze pietre à guisa di macera*: at verius, aduersùs huius admonitionis autoritatem, ostendi potest, & Dacos vt plurimum alio munitionis genere; & Romanos isto non infrequenter fuisse usos; & proinde utrumque axiomatis membrum incertum & fallax reddi. Primum etenim, mœnia scilicet Dacorum ex quadrato lapide constitisse, haud procul inde colligitur, in Castello illo munitissimo, quod Dacorum esse dicitur ad num. 254., & rursus num. 280. 289. & 292. E contrâ autem ita Romanorum proprium fuit eiusmodi structuræ genus quod incertum vocatur, vt Vitruuius, vbi illud lib. II. cap. VIII. describit, *antiquum*, tanquam per excellentiam, nuncupet, *Structurarum genera sunt hæc, reticulatum, quo nunc omnes utuntur, & antiquum, quod incertum dicitur: ex his vetustius est reticulatum, sed ad rimas faciendas ideo paratum, quod in omnes partes dissoluta habet cubicula & coagmenta. Incerta vero camenta alia super alia iacentia, inter seque imbricata, non speciosam, sed firmorem quam reticulata præstant structuram.* Eoque firmior ea structura erit, si lapides prismatis formam habeant, seu, vt Vitruuius paullò infrà explicat, *sunt perpetuâ crassitudine utrinque frontati, quos Græci διατόνες appellant*; Exemplum,

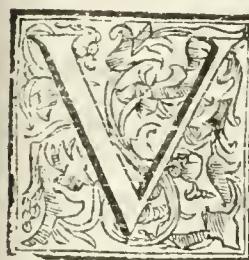
quod hîc damus, ex ipso Latio & Latinis Vrbibus desumptum est: non solum enim in pluribus Viarum Consularium marginationibus & substructionibus, atque in parte mœniorum Prænestinæ Vrbis, alibi que, vestigia huius eiusdem.

operis remanent; sed totus & integer Albæ ad Lacum Fucinum murorum ambitus in eam speciem constructus hodieque visitur; itaut Viam silice stratam, non in planum iacentem, sed erectam videre putas, nisi quod lapides Viarum semper exagoni, (præter exteriores, & marginem contingentes, qui pentagoni) isti omnino incerti, & in angulorum numero variantes, inter se coagmentantur.

Spatio quidem modicum, sed latius expianti cogitationi maximè admirandum se se offert opus illud rectâ trium murorum productione præclusæ vallis num. 256. Ita Cæsar aduersus Heluetios in Gallias erumpentes *murum à Monte Iurâ ad Lacum Lemanum in altitudinem pedum XVI. fossamque se produxisse* dicit lib. I. de Bell. Gall.; sed triplex hîc labor contemplandus occurrit; suspicio nempe ex utraque parte Dacorum incursu, vel inimicarum copiarum cursu,

cursu, muri exteriores clausi, medius portis perius apparet, vt quâ impetus
ingrueret, omnes simul intermedij milites obuiam ire possent; & altero ex
aggeribus superato, in reliquo adhuc præsidium foret: quod nullo
historiarum exemplo illustrari posse crediderim, cum
ea quæ de triplici eiusmodi munitione sup-
petunt, vnicam, & exteriorem
tantum irruptionem
respiuant; vt est in Thucydide lib. I. triplex illa Tragiæ
per Periclem obfessæ munitio, & in Diodoro
lib. XX. triplex cum altâ fossâ vallum,
quo Lysimachus apud Dory-
læum sua Castra
firmauit.

C A P V T VIII.

Inscriptiones ad hanc Belli Dacici historiam
facientes.

ETERVM inscriptionum dignitatem, quantumque ab eis ornamenti & auxilijs in palestrâ literariâ versantibus accesserit, nemo qui scientias amoeniores sectetur ignorare potest: ita enim egregia illa ac laboriosissima Iani Gruteri recollectio ingenuas omnes disciplinas instruxit, vt qui hisce veluti ex eius THESAVRO gemmis sua scripta ornare siue necit, siue negligit, is verè $\alpha\mu\gamma\sigma\sigma$ censi debeat. Ut igitur in nupero Expositore inuentum probauit, ita eundem imitabor & sequar: in id tamen aciem intendens, vt ad rem pertinentia adducere, & non extra chorū saltare videar, alieno (vt mox dicam) periculo cautior in hoc redditus.

Ex octo itaque inscriptionibus quæ recensentur fol. 117. Quartam in ordine VICTORIAE · AVG · iam vt̄ sup- posititiam Cap. VI. pag. 172. c refutauimus, eiusque loco aliam consimilem hic substituimus ex Zamudio integræ fidei scriptore, quæ extat inter Gruterianas pag. CII. 4. cui si libet lacunam nomine Traiani replere, (vt replendum puto) addant sequens fragmentum apud eundem Gruterum pag. CIII. 4.

Septimam, in basi Columnæ, suæ lectioni initio Cap. III. restituimus, hic præterea superuacuò vt numerum replete ex ipsâ basi fol. II. rursum transcriptam.

E reliquis igitur sex, Primam IMP · CAES · nullibi insculptam crediderim, (nec Author indicat) sed nummo alicui adiectam, quales plurimi sub eadem epigraphe, si vtraque facies iungatur, occurunt.

Secundam FORGVNAE · AVG · ex Grutero pag. LXXIII. 8. desumptam, operæ pretium fuisset cum eiusdem Gruteri dubitatione, cui *spurium quid resipit*, excerpere, nec tam de eâ animosè stātuere, & tenebras posteris offundere, ea pro veris & compertis recipiendo, de quibus maiores, ne dicam meliores, dubita-

SPEI · VIRTVTI · VICTORIAE · D · D · D
QVARVM · NVMINE · PROSPERI
TAS · ET · HONOR · IMP · CAES
TRAIANI · SVCESSV · FELICI
AVCTA · SVNT · Q · AXIVS · AELI
ANVS · PRO C · NVMINI · EIVS
L · D · D · D

VICTORIAE · AVG · ..

IMPERIO · NERVAE · ..
SATVRNINVS · L · .. ·

dubitarunt. Imò de illius fide non dubitauit Gruterus, qui in Corrig. & Aniamaduert. col. 4. pronunciat, pro suâ in Archaismo Dictaturâ, eam debere *proculdubio allegari ad supposititia*. Et si post maximam tanti viri autoritatem, rationes adhuc querere opus est: primò Lazius ipse forsitan imposturæ author, seu; ut minus, altor, quem Gruterus vñi antesignanum citat, contrarius sibi est, dum lib. V. cap. XIII. fol. 547. eam in Mœsiâ, postmodum cap. XX. fol. 567. immemori mendacio, apud Transyluanos repartam prodit. Accedit scriptioonis inconcinnitas, totusque contextus, vulgaris cuiuspiam Grammatici commentum planissimè redolens.

Fortunam tamen ibi quoque cultam fuisse, & quidem hoc eodem elogio, apud Gruterum pag. LXXX. 1. colligimus; dum perinde ac si omnia cum ratione & iudicio distribueret, NEMESIM vocatam videmus, (unde suam RHAMNVSIAM simius ille artipuit) quo pacto Capitolinus quoque in Maxim. & Balb. cap. VIII. Fortunam cum

DEAE · NEMESI
SIVE · FORTV
NAE
PISTORIV S *Alba*
RVGIANV S *Iuliæ*
V · C · LEGAT
LEG · XIII · G
CORD

Nemesi confundit; vbi, postquam Spectaculum Gladiatorium expeditionibus præmitti solitum narravit; ita concludit, *Multique dicunt, apud veteres hanc devotionem contra hostes factam, ut Ciuium sanguine litato, specie pugnarum, se Nemesis, idest vis quedam Fortunæ, satiaret.* Id quod, non secundum mythologiam & theogoniam dictum puto, sed vñā ex pluribus acceptione, quā Dio Chrysostomus Orat. LXIV. de Fortun. II. vt numen hoc rhetorica amplificatione celebret, plurimam in varijs rebus efficaciam, atque indē varia nomina sortiri ostendit, itaut de illo dicere videatur, quòd vetus marmor apud Gruterum pag. LXXXII. 2. de Iside, TE TIBI VNA QVAE ES OMNIA: sic enim ait: Θεούσσον αὐλῆς, Νέμεσις. Τὸ δέ ἀδηλον, Ελπῖς. Τὸ δὲ αὐτοκαίον, Μοῖρα. Τὸ δέ, δίκαιον, Θέμις. πολυωνυμός Τις ὡς ἀληθῶς Θεὸς, καὶ πολύτερος. ταῦτη ἐπέθεσαν καὶ γεωγοὶ Δίκης ὄνομα. καὶ τοιμάχεις Πανός, καὶ ναῦται Λαθροθέας, καὶ κυβερνῆται Διοσκύρεων. Prout enim equabile quid est, NEMESIS, incertum, SPES; necessarium vero, FATVM; iustum autem THEMIS: multorum prorsus nominum multorumque morum Dea. Hanc & Agricola CEREREM nominant, & Pastores PANÄ, & Nautæ LEVCOTHEAN, & Gubernatores DIOSCVROS. Vnde Suidas hæc alia sub Nemesis nomine comprehendi tradidit, Μέμησις, Δίκη, Τύρης, Φθόνος, Τύχη, Quærela, Iustitia, Inuidia, Fortuna.

Nos tamen blandimentum aliquod in hâc nuncupatione Fortunæ inesse suspicamus, dum cæcam istam, insanam, & brutam, (vt ei conuicium facit Pacuvius) sanctissimi numinis appellatione honestabant: vnde in aliâ sub iam dictâ inscriptione num. 4. Albæ Iuliæ pariter repertâ, absolutè NEMESIS vocatur: quemadmodum non solum reginam, sanctam, & salutarem, in varijs Gruteri inscriptionibus, & in hâc inter meas Manuscriptas nouo item epitheto superam; verum etiam, vt eam sibi propitiam, & iuuantem experirentur IVNO-

NEM

MVTILLIA
ALBA N A
HOSIRI · ET
FORTVNAE
SVPER AE
IMPERIO
POSVIT
*in Horto DD. de
Vecchis trans
Tiberim.*

pag. XCVII. 1. Vel denique dicamus,
sub Fortunæ nomine non eam Nemesis
sim venire, quām ἀπὸ τῆς Δημονίας,
hoc est, à suo cuique tribuendo, Ari-

NEM quoque aliquando vocatam inuenio, in basi statuæ
bipedalis magnitudinis apud Nobb. de Costagutis, rotâ,
gubernaculo, & copiæ cornu insignitæ, sub his verbis,

IVNONI · FORTVN · HELITIAN

Helitiana nempe *Fortuna*, vt pote ab aliquo gentis Helitiæ
dedicata, vt paullò infrà de Torquatianâ, alijsque domesti-
cis, vt sic loquar, numinibus explicabimus: & absurdiori
adulatione, Febrim, quæ à feritate, vt Grammatici aiunt,
nomen duxit, in cādem Transiluaniæ Prouinciâ his verbo-

rum lenocinijs exceptam legimus apud eundem Gruterum.

FEBRI · DIVAE · FEBRI

SANCTAE · FEBRI · MAGNAE

CAMILLA · AMATA · PRO

FILIO · MALE · AFFECTO · P

stoteles ad Eudemum scribens dictam interpretatur, & quæ insolentioribus ho-
minibus implacabilem se præbet,

tumidis infesta colit quænumina Rhamnus;

(vt Pausanias in Attic. & Lucanus Phars. lib. V. de cā loquuntur) in quam
propterea Fortunæ nomen non cadit, quæ ab inconstantiâ & temeritate seiungi
non potest, vt ait Cicero lib. III. de Nat. Deor.; seu quæ iuxta Senecam in
Hippolyt.

Res humanas ordine nullo

Fortuna regit, spargitque manu

Munera cæca, peiora fouens,

& præcipuè, audacissimos quosque iuuat, & protegit: sed eam, (ex eodem
Pausaniâ ibidem) quæ apud Smyrnæos recentiori superstitione colebatur, alas
ad instar Cupidinis habens, (ita enim suæ quoque Adrastiæ pinnas aptat Am-
mianus Marcellinus lib. XIV.) cuiusque numen ad amatores maximè pertine-
bat. Reliqua de Nemese, apud Liliū Gregorium Gyraldum in Hist. Deor.
Syntagm. XVII. videre licet; diligentissimus enim ille scriptor, totiusque eru-
ditionis gnarus, quidquid de cā Græci ac Latini finxerunt, collegisse videtur.
Adde tamen, *Nemeses plures pro vñ à Smyrnæis cultas*, vt subdidit Pausanias
lib. VII. in Achaicis; in quarum pluralitate, facilius varietas, quæ inter ipsas
apud authores obseruatur, locum inuenire potest.

Tertiam, PROVIDENTIA · AVG, quamuis videam absque contradic-
tione receptam à Grutero, Occone, alijsque emunctæ naris viris, adhuc non pos-
sum non in dubium reuocare: ex quo enim inter alias suspectas apud Lazio-
reperi lib. XII. cap. I. in fin., aliasque evidentiùs falsas apud Leunclauium in
Not. ad Dion., malè de cā cogitare cœpi; quia si proba eslet, Zamosius eam
profectò referre non omisisset in suis de Antiq. Dac. Analectis: eò præsertim,
quia hanc illi iunctam, & ex ipsis IMP · CAES · D · NERVAE · FILIVS
pariter ruderibus Pontis ad Danu- NERVA · TRAIANVS · GERM
biūm vt dicitur erutam, titulo Dª PONT · MAX · TRIB · POT

cici carere animaduerto ; qui Traiano (si Dioni & nummis credimus) post pri-
mam expeditionem , & ab eâ in Vrbe redditum, tributus fuerat ; & sic, ante fabri-
cam Pontis , non nisi secundâ expeditione (vt Dio subdit , & confirmat Co-
lumna) erecti : quique propterea in opere memorando , Dacis ipsis obiecto
omittendus mihi non videbatur .

Qui tamen illam ferre non renuit , nec laborat , vt olim Gruterus , ab eo fri-
gore, quod mihi ex illâ clausulâ *Augusti verè Pontificis* innascitur, emendet eam
saltem in vltimo verbo DANVBIVS , quod apud Leunclauium , ex quo Gru-
terus pag. CLXII. 9. epigramma transtulit, DANVIVS signatur ; vt & alias
sempre apud eundem in lapidibus DANVVIVS pag. CDXLIX. 3. CDLIII. 1.
CDXC. 2. DLXII. 3. & MCXXV. 1.; atque apud Occonem in nummis Traia-
ni pag. 202. 203. & 204. per V non per B efficitur .

Non proinde feremus alias duas, quas Leunclauius antedictæ socias adiunxit.

IOVI · STATORI
HERCVLI · VICTORI
M · VLP · NERVA · TRA
IANVS · CAESAR
VICTO · DECEBALO
DOMITA · DACIA
VOTVM · SOLVIT
ADSPICE · ROMVLE · PATER
GAVDETE · QVI
RITES
VESTRA · ISTA
EST · GLORIA

IOVI · INVENTORI
DITI · PATRI
TERRAE · MATRI
DETECTIS · DAC
THESAVRIS
CAESAR · NER
VA · TRAIANVS
AVG
SAC · F

de priori enim Gruterus in Corrigen. col. II. ad pag. XXIII. 2. sic censuit,
*Hanc ab otiosis fictam non ambigo, ideoque inscripsisse commentitiam, nisi arbitra-
tus essem, aliquid dandum gratiae amicorum duorum, à quibus ipsam habueram:
interim cum vel sic inepta sit, esto deinceps spuria.* Et tamen putidæ huic &
commentitiæ inscriptioni, ex Gruteri, viri vndique maximi, censurâ, tanquam
dignitatem, & nobilitatem spiranti, clarissimè plaudit Boldonius in Epigr. lib. I., de Elog. Natur. pag. 27. iconicam (vt sic dicam) eam reputans, & tan-
quam exemplum ad imitandum proponens. Et quidem vltra ineptitudinem
vltimæ clausulæ, gaudete Quirites, vestra ista est gloria , quæ ab hâc Martialis
expressa videtur, gaudete cunni, vestra res acta est epigr. LXII. lib. XI., atque
alia quæ spurietatem conuincunt; appositio illa prænominis nominisque, sub
mentione Cæsaris aut Augusti, suspecta esse potest, nusquam in latinis monu-
mentis (quod viderim) Traiano post Imperium suscepimus, & sub Imperatoris
nomine usurpata, nisi semel in fastis consularibus signandis, peculiari quâdam
ratione, quam sequenti Capite attingam; & rarissimè inter Græca, in nummo
scilicet Goltzij in Traiano col. 63. cum epigraphe MAP · ΟΥΛΠ · TPAIAN · ΣΕ-
ΟΥΑΣ·, atque in sequenti fragmento lapidis apud Sponium in libello de Ignot.
Dijs · · · NEMATΣΩ · · · ΟΥΛΠ · TPAIANON · ΚΑΙΣΑΡΑ · ΣΕ-
ΒΑΣΤΟΝ; Aliam eam hanc inscriptionem apud Gruterum pag. LX. 6., quam
nimis

nimirum facili & simplici animo vir magnus admisit, cui nempe inexpertæ erant Ligorij, à quo emanauit, præstigiæ, nos apertè rei sciendam putamus: tum quia Traiani libertum, M· VLPIVM· POLUMONEM vocandum, primis duobus nominibus à Patrono assumptis, nemo nisi bardus ille ignorare potuisset, vt in alias Fabiorum gentem inferret; ipse enim magnus somniorum coniector Ligorius, qui vigilans quoque semper somnia creuit, animaduertere potuisset, in Artemidori Oneirocrit. lib. I. cap. 47. & lib. V. cap. 91. duo priora nomina libertum ex manumittente assumere; tum & quia barbarum hoc nomen APTIMPAΣA, quo apud Scythas *Venus Cælestis* vocabatur ex Herodoto lib. IV. cap. LIX., non erat cur à Græco homine usurparetur, succurrente nuncupatione Α'φερδίτης Ο'νεραβίας, quam ex ipsis Athenis Atticis, ubi Ægeum huius numinis cultum & superstitionem induxisse testatur Pausanias in Attic., sumere poterat; vel cum Herodiano lib. V. ab ipsis Phœnicibus primis eius Deæ cultoribus voce mutuatâ Α'σεραδέχην vocare, ynde suam Α'σεράνην Græci concidendo effecere, vt voluit Oiselius in Thes. Tab. XLVIII. num. 5.; quam colentes Syros, ab esu piscium abstinuisse, (vt in transcurso hoc dicam) refert idem Artemidorus lib. I. cap. 9.

Alteri ex dictis duabus Leunclauij, vtì suspicionis notam fronti inussit Grueterus pag. XXI. 8., sic etiam remotis arbitris in Corrig. col. II. statuit, confitam fuisse ex Dione, qui factum, non tamen adeò partite & distincte vt Cianconus num. 308., sed his verbis refert, *Thesauri Decebali quanquam in Sargetiâ flumine non procul à Regiâ eius repositi erant, inuenti sunt*; Decebalus enim, flumine operâ captiuorum auerso, perfozzoque alueo, magnam vim argenti aurique, tum pretiosissimas quasque res, quæ humiditatem ferre possent, eò congererat; ijsque rebus magnis lapidibus aggeribusque rectis, flumen pristino alueo restituerat: fratera vestes & alia quæ sunt eiusdem generis abdiderat in speluncas per eosdem seruos, eosque peracto negotio iufferat occidi, ne quod aëtum erat patefacerent: sed Bicilis, socius & familiaris Decebali, cui res erat cognita, captus, hos thesauros indicauit. In ijs igitur quæ ab Expositoribus diuersimodè referuntur, ipsis viderint, vndenam fidem suam liberent, nam Dio, ad quem nos relegant, nil amplius habet. Aliam huius thesauri detectionem addit Lazius lib. XII. cap. I., quam pariter eius fide, prout & verbis, exponam; *Huius thesauri reliquum, ante annos circiter octo, in eodem fluvio Sargetiâ, quem VV alachi Istrigam appellant, inuentum est hoc euentu. Nauigabant ex Marisco per ostium VV alachi pescatores in Istrigam, & cum forte ad truncum arboris cymbas admouissent, conspicati sub aquâ aliquid quod valde splenderet, cum illud efferre fuissent aggressi, magnam vim aureorum extulerunt: quare alacriores effecti, fundum diligentius rimati, peruererunt postremò ad ædificium quoddam paruum sub undis instar loculi; cuius fornicem, quia arbor enata, vetustate decidens, ad ruinam tracto ædificio, aperuerat, omni diligentia perscrutari, ingentem vim nummorum aureorum, (qui magnâ ex parte Lysimachi Thracie Re-*

ΔΙΙ· ΠΑΤΡΙΩΙ.
ΚΑΙ· ΑΡΤΙ· ΠΑΣΑ
Λ· ΦΑΒΙΟΣ· ΠΟΛΕΜΩΝ
ΑΡΕΛΕΥ· ΜΑΡ· ΟΤΑΡ
ΤΡΑΙΑΝ· ΣΕΟΤΑΣ
ΑΝΕΘΗΚΕΝ

gis græcam inscriptionem ostendebant) millia (ut ex fide dignis audiuius) piti; quam quadraginta, & massas insuper auri sectiones grauis ponderis. Quibus domum delatis, atque inter se diuisis, cum, Albam Iuliam ingressi, aurificibus ostendissent nummos, & valorem sciscitarentur; res palam facta, Georgium Monachum, qui cum pupilli Regij nomine Transsyluaniae praesidebat, exciuit ut rei inquisitionem faceret. Fecit ille quidem, & multa adhuc millia vel inuentoribus ademerat, vel de novo in edificio memorato inuenerat; ceterum, certiores ante facti qui antesignani huius reperti erant, cum aliquot oneratis plaustris in Moldauiam procul auferunt. Et hactenus de inuentione Dacici thesauri.

Conficitam eandem inscriptionem à posteris, nuper Reinesium quoque pronciasse, Grutero in hisce studijs famâ proximum vt patriâ, gauisus sum. Vide locum in Class. I. eius Inscrp. Antiq. pag. 18. Ab eodem, sinceram istam, ex quâ duas ipse forsan ad TERRÆ TERRÆ correctionem fecit, *Terra* MATRI · M MATRI · M Salariae *Matri* in eâdem Prouinciâ dicatam, mutuatus ANTONIVS ANTONIVS in Horto sum. Extat hæc alia apud SATVRNI SATVRNINVS Class. I. NVS DEC · COL num. 36. Gruterum pag. XXVI, 6. V · S · L · M V · S · L · M & 38. iam olim ibi detecta, vnde fuci faciendi forsan Leunclauio ex imitatione occasio enata est. TERRÆ · MATRI · MAROGATANVS · PRO · SALVTE SVA · ET · SVORVM · V · S · L · M Et ne communis istius matris cultum Dacia sola sibi vindicare videatur, hasce duas Romanas adiunxisse, neque inopportunum, neque ingratum fore credo,

DEAE · SANCTIS	CAELO · AETERNO
SIMAE · TER	TERRÆ · MATRI
RAE · MATRI ·	MERCVRIO
AVRELIA · FLA	MENESTRATORI
VIA · IVLIANA	SACRVM · POSVIT
C · F · VOTVM	L · OCTAVIVS · L · F
SOLVIT	VERVS · ET
<i>in cippo ad SS. Sixtum & Dominicum in Quirinali</i>	
<i>in Vineâ Greppia ad Viam Francinam</i>	
OCTAVIA · EVHODIA	
MATER	

Quintam de VICTO · DECEBALO ex Panuinio excerptam, & exinde (quæ fuit viri clarissimi in his rebus authoritas) à Lipsio, alijsque literariæ reipublicæ Patribus Conscriptis, supino animo acceptam, prout à Panuinio ponitur, non puto vnquam in rerum naturâ extitisse, (non enim ipse locum indicat) sed eius reliquias, ex aliâ per Lazio obseruatâ, quam Gruterus pag. CXC. 1. operi suo inferuit, collectas & digestas fuisse. Ea ita se habet cum suis lacunis;

· · · · ·	ESAR · DIV · V · NERV
· · · · ·	TRA · VS · AVG · · ·
· · · · ·	NICVS · DACICVS · VICTO
DECE	· · · · PONTIFEX · MAX
· · · · ·	POT · IIII · CoS · V · PROC

nam

▲ nam nec primus ego , solusùc , qui de fide Panuinij dubitem ; cùm anteā , maximus Gruterus homini fœnum in cornu apposuerit ; semel quidem ad Notas in epigr. CCXLIV. 6. sed frequentationem ita obiectans , *confictum ab Panuinio , ut alia multa :* & de falsâ nummi inscriptione , modestè ex fraterni sodalitij lege arguat P. Noris de Numism. Diocl. & Maxim. Diss. I. cap. II. pag. 15. Faciliùs itaque cum Lazio in V. Consulatu , quām cum Panuinio in IIII. consentio , cmendatā tamen Tribuniciā Potestate IV, quæ cum titulo DACICI conuenire nequit ; & Scaliger , Augustinus , Occo , ac Vaillant , qui illum cum III. Consulatu iungunt , (in III. Trib. Pot. gesto , & quartā incipiente completo) hic in nummo argenteo Matidiæ to. II. fol. 66. de Numism. Præstantior. Imp., Occo in nummo CYBELES SACRA fol. 198. Augustinus in Tab. XXX, nummo I. & Ioseph Scaliger ad Chron. Euseb. Ann. MMCXVII. omnes , vt̄ humani , falsi ac decepti sunt ; quia ante initium Belli Dacici CoS. III. Traiani absolutus fuit , vt plenè sequenti Capite me probaturum spero . De illorum fide certè non dubito , sed potius credo , eos , superioribus apicibus trium vnitatum inspectis , priorum in imo concursum non obseruasse ; & sic loco notæ numeralis CoS. VI. , aliam CoS. III. reposuisse .

Hanc excusationem libentius (vt eius eruditionem maximi æstimo) ad Spanhemium parauerim , qui Dissert. IX. fol. 831. nummum illum memorandum REGNA ADSIGNATA , tali epigraphe circa Traianum exornat IMP·CAES NER TRAIANO·OPTIM·AVG·GER DAC P·M·THICO , quam quis ad tertium consulatum , prout apparet , non ægrè detorserit ; sed certò crediderim , sublatâ interpunctione , quæ rarò in nummis obseruatur , ita legendam esse IMP·CAES·NER·TRAIANO·OPTIMO·AVG·GER·DAC·PARTHICO ; cælatorem enim puto & hoc malè expressisse , vt de alio eiusdem errato ipse ibi conqueritur , ne ipsum Spanhemium in lectorâ lapsum dicamus : nam aliàs tituli non bene , & ex more collocarentur ; & alioqui scimus , celebre istud factum sexto consulatu contigisse , & post eognomen *Parthici* adeptum , vt in nummo apud Occonem fol. 212. & in alio apud Erizz. fol. 341. Inexcusabilis verò prorsus est lapsus Patini , titulum DACICI cum II. CoS. iungentis in explicatione illius nummi mediæ magnitudinis , in quo hinc *caput Traiani* circa quod IMP·NERVA·CAES·TRAIAN·AVG·GERM·DACP·P , indè *Diane simulacrum DIAN·PERG*

Aliæ duæ græcæ inscriptions per Gruterum relatæ pag. MLXXXIV. 9. 11.
 ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ · ΚΑΙ ΚΑΠΙ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙ · ΚΑΙΚΑΠΙ
 ΘΕΟΥ · ΝΕΡΒΑ · ΤΙΩΝ · ΝΕΡΟΥΑ ΘΕΟΥ · ΝΕΡΒΑ · ΤΙΩ · ΝΕΡΟΥ
 ΤΡΑΙΑΝΩ·ΣΕΒΑΣΤΩ·ΑΡΙΣΤΩ Α·ΤΡΑΙΑΝΩ·ΣΕΒΑΣΤΩ
 ΑΡΜΕΝΙΚΩ · ΔΑΚΙΚΩ · ΑΡΧΙ ΑΡΧΙΕΡΕΙ · ΜΕΓΙΣΤΩ · ΔΗ
 ΕΡΕΙ · ΜΕΓΙΣΤΩ · ΔΗΜΑΡΧΙ ΜΑΡΧΙΚΗ · ΕΞΟΥΣΙΑC
 ΚΗ · ΕΞΟΥΣΙΑC · ΤΟ · ΙΑ ΤΟ · ΙΖ · ΥΠΑΤΩ · ΤΟ · Γ · ΠΑΤΡΙ
 ΥΠΑΤΩ · ΤΟ · Γ · ΠΑΤΡΙ · ΠΑΤΡΙΔΟC ΠΑΤΡΙΔΟC · ΤΩ · ΤΗC · ΟΙ
 ΤΩ · ΤΗC · ΟΙΚΟΥΜΕΝΗC · ΚΤΙ ΚΟΥΜΕΝΗC · ΚΤΙC
 ΤΗ

ΣΤΗ· ΛΙΤΤΙΩΝ· Η· ΓΟΛΙC· ΔΙΑ ΛΙΤΤΙΩΝ· Η· ΓΟΛΙC
 ΠΡΩΤΟΚΟΣΜΟΥ· ΒΑΝΑ· Ζ· Ι ΔΙΑ· ΠΡΩΤΟΚΟΣΜΟΥ· Μ
 ΒΟΥΛΟΥ, ΚΟΜΑΣΤΑ· ΤΟ· Β· ΠΟΜΠΗΙΟΥ· ΚΛΕΙΜΕΝΙΔΑ
 mendum quadratarij, vel transcriptoris satis patefaciunt; nam Tribunice Potestatis annus XI. in priori, XVII. in altero, cum III. consulatu componi non possunt; sed ille quintum, hic verò sextum consulatum necessario exigit. *Æneæ Vici*, similiter, iinò grauius lapsi, qui quater tertio consulatu, & semel secundo, titulum DACICI assuit, meminisse tantum sufficerit; ipsius enim in nummis effingendis, plurimum mirati sunt elegantiam, nihili autoritatem in his rebus, viri docti fecerunt.

Sexta inscriptio, de donis ob Bellum Dacicum, emendatâ notâ illâ VI.C. in VIG. ex Grutero pag. MCI. 3. vt dicat, *Tribuno cohortis secundæ Vigilum*, iungi potest cum alijs VIII. sequentibus apud eundem Gruterum.

C·ARRIO·C·F·COR	· · · · ·
CLEMENTI·MILITI·COH·IX	· · · · ·
PR·EQVITI·COH·EIVSDEM·DONIS	
DONATO·AB·IMP·TRAIANO	· · · ·
TORQVIBVS·ARMILLIS·PHALERIS	
OB·BELLVM·DACICVM·SINGVLARI	
PRAEFECTORVM·PR·TESSERARIO·O	
PTIONI·FISCI·CVRATORI·CORNICVL	
TRIBVNI·EVOCATO·AVG·7·COH·I·VIGIL·7	
STATORVM·7·COH·XIII·VRB·7·COH·VII·PR	
TRECENARIO·DONIS·DONATO·AB·IMP	
HADRIANO·HASTA·PVRA·CORONA·AVREA	
7·LEG·III·AVG·PRIMIPILARI·II·VIR·QVIN	
QVENNALI·PATRONO·MVNICIPI	
CVRATORI·REIPVBLCAE	
DECVR·ET·AVG·V...·MVNICIPES·MAT	

pag. CCCLXV. 6.

Q·GLITIO	· · · · ·	P·F
ATILIO·A	· · · · ·	AVGVRI
VI·VIRO·EP	· · · · ·	VII·VIR·EPVL
AVGVSTALI·CL	· · ·	
IMP·NERVAE·CAES	· · ·	<i>Suppleta ex eodem Grut.</i>
DACICI·PROVINC	· · ·	<i>antecedenti num. 6.</i>
DONATO·AB·EODEM	· · ·	
DONIS·MILITARIB	· · ·	
VALLARI·CLASS	· · ·	
PVRIS·III·VESTIB	· · ·	
PROVINC	· · ·	
EGLECT	· ·	

pag. CDXVI. 7.

M·LICI

M · LICINIO · MUCIANO · CENS
 CRESCENTI · EQ
 NIS · VII · ET · XIII · G · DONIS · DONATO ..
 TVTEM · ET · FORTITUDINEM
 BELLO · DACICO · AB · IMP · TRAIANO
 CORONA · VICTRICI · PVRA · HASTA · TOR
 QVIBVS · ARMILLIS · PHALERIS · 7 · COH
 I · DAC · VIGIL · 7 · COH · VII · PR · PRIMI
 PILARI · ALAE · CAMPANAE · DEX
 CVRATORI · REIP · EADEM · PLEPS
 ORDOQ · TRAIANEN · PATRONO ·

B · M · P pag. CDXXIX. 1.

Q : PAETO · MEMMIO
 APPOLLINARI
 IIII · VIR · IVR · DIC · QVINQ · MAG · IVV
 PRAEF · COH · III .. REVVC · TRIB · LEG · X
 GEM · PRAEF · ALAE · I .. SICV .. DONIS
 MILIT · DONATO · IN · EXPED · DAC .. AB
 IMP · CAES · TRAIANO
 VEXILLO · CORONA · MVRALI
 PROC · PROVINC · SICILIAE · PROC · PROVINC
 LVSITANIAE · PROC · XX · HERED · PROC
 PROVINC · TIRACON · PROC · PROV · NORICAE
 OMNIBVS · PERFUNCTO · HONORIBVS · IN
 MERVIT
 PATRI · INDVLGENTISS · ET · INCOMPARAB
 P · MEMMIUS · QVIR · APOLLINARIS pag.

T · TRIFERNIO · P · F · QVIR · PAETO CDXXXVII. 7
 MEMMIO · APOLLINARI
 IIII · VIR · IVR · DIC · QVIN · MAG · IV
 PRAEF · COH · III · BREVC · TRIB · LEG · XII
 GEM · PRAEF · ALAE · I · ASTVRVM · DONIS
 DONATO · EXPED · DAC · AB · IMP
 TRAIANO · HASTA · PVRA · VEXILLO
 CORONA · MVRALI · PROC · PROVINC
 SICIL · PROC · PROVINC · LVSITAN
 PROC · XX · HER · PROC · THRAC
 PROC · PROV · NORICAE
 P · MEMMIUS · P · F · QVI
 APOLLINARIS
 PATRI · PISSIMO

hac;

hæc, Grutero pag. MXXVIII. 6. eadem cum antecedenti esse videtur: nos tamen eam apposuimus, vt saltem cum Gualtherio huius posterioris veritatem, & in aliquibus emendationem sanciremus. Hunc esse *Apollinarem* ad quem Plinius Epistolam IX. libri II. dedit, vult Reinesius, sed me non sinit hoc ei concedere Io: Maria Cataneus, eruditus ille Plinij Commentator, qui alias V. *Apollinares* indicat, alteri ex quibus epistola mitti poterat:

TI · CLAVDIO · T · F · VITALI · VETER · EXQ · VETER
 ORDINEM · ACCEPIT · IN · LEG · V · POST · SVCCSSIONEM
 PROMOTVS · IN · LEG · V · MAC · PHAL · DONIS · D · TORQVIB
 ARMILLI · PHALER · CORONA · NAVALI · BELLO · DACICO
 SVCCSSIONE · PROMOT · EX · LEG · I · ITAL · IN · LEG · I
 MINER · MER · DONIS · D · TORQVIB · ARMILLI · PHALER
 CORO · NAVALI · BELLO · DACICO · SVCCSSION · PROMOT
 EX · LEG · PRIMA · MINER · IN · LEG · XX · VICT · ITEM
 PROM · IN · LEG · EADEM · ITEM · SVCCSSIONE · PROMOTVS
 EX · XX · VICT · IN LEG · IX · III · SP · IN · L · VII · CL · P · F
 ITEM · SVCCESSIT · IN · LEG · EADEM · MILIT · 7 · IIII
 PR · POST · ANNIS · XI

VIXIT · ANNIS · XLI

pag. CCCXCI 4.

Non abnuo, hanc postremam, de expeditione Dacicâ Hadriani, Antonini, aliorumù posse intelligi: sed coniectura legionis I. Mineruiæ, quam hic cum Traiano militasle scimus, & frequentes nautici in Columnâ apparatus, nummus cum Victoria in prorâ Nauis apud Occonem, & coronaë classicæ indicium in suprà inserto Q. GLITII fragmento, alioque mox exponendo, oleaginaque, ut credimus, ac naualis seu classica militum corona num. 271. quæ omnia fuisse Cap. II. pag. 48. a. expendimus, occupationem huius paginæ tuebuntur.

Alterius fragmentum extat pag. CDXCVIII. 5.

T A L I S · C O S · P R O · C O S
 IS · LEG · AVG · PR · PR · DIVI · TRAIA
 DRIANI · AVG · PROC · PROV · PAN
 ALVEI · TIBERIS · ET · RIPARVM · ET
 ANI · PARTHICI · LEG · III · AVG · LEG · D
 BIS · DONATVS · EXPEDITIONE · DACIC
 CORONA · VALLARI · MVRALI · AVREA
 LEG · PR · PR · PROV · AFRICAE · PR
 R · VIARVM · CVRANDARVM · ET
 IVS · VERVS · F · AVG · TRIB · PLEBIS
 R · PR · PATRIS · PROVINC · AFRICAE · TR
 RT · VIC · III · VIR · MONETALIS · A · A · A · F · F
 ICIBVS · SOLO · SVO · ET ·
 F E C E R V N T

miles quidem iste ab Hadriano promotus; sed certè sub Traiano antecessore,
 eius

a cuius quoque fit mentio, donis donatus fuit.

Addenda est hæc alia ex Humphrido Prideaux inter marmora Oxoniensia ab eo collecta num. LXXXII. pag. 132.

L · BESIO · P · F · QVIR · BETVINIANO

C · MARIO · MEMMIO · SABINO

PRAEF · COH · I · RHAETORVM · TRIB · LEG · X · G · P · F

PRAEF · ALAE · DARDANORVM · PROCVRATORI
IMP · CAESARIS · NERVAE · TRAIANI · AVG · GERM · DACICI
MONETA · PROC · PROVINC · BETICAE PROC · XX · HERED · PROC · PRO
FIS · PROVINCIAE · MAVRETANIAE · TINGITANAE · DONIS · DONATO · AB
IMP · TRAIANO · AVG BELLO · DACICO CORONA MVRALI VALLARI HASTIS · PVR · VEXILLO · ARGENT

EXACTI · EXERCITVS

De octauâ inscriptione I·O·M·ROMVLO · PARENTI, nemo est qui am-
bigat, recepit enim eam tacitus à Lazio & Clusij schedis Gruterus, & æterno
operi inscruit pag. VI. 3. At nos fallaciam in tot alijs experti, subdubitamus
sanè primi de hâc, quia Zamosius in Analect. Dacic. Antiquit. vbi patriæ suæ
memorias concessit, hanc, & alias, quas suprà explosimus, non agnouit. Et
licet partem solum exiguum titulorum, qui in Daciâ dispersi sunt, se compilasse
profiteatur; tamen celebriora, qualia sunt hæc quæ faliitatem redolent, non
effugissent hominem, satís diligenter, (quidquid ipse excusando se dicat) si
non satís ingeniosè versatum. Vrget adhuc magis nouitas & improprietas lo-
cationis, dum AVSPICUUS Traiani COLONIA condita per Pro Prætorem
M · SCAVRIANVM (ne trium quidem nominum hominem) habetur: cùm
apud optimos authores, & illius etiam temporis Frontinum, colonia deduci
iussu Imperatoris, & per III. Viros, seu lege IIIIVIR ALI &c. veluti ex formu-
lā dicatur, quæ superiori sæculo etiam per Duumuiros condi solebat, vt pro-
bant nummi Augusti & Tiberij inter Selectos Seguini cap. IV. num. V. & VI.
Credimus itaque occurrisse fingenti nomen, seu potius cognomen SCAVRIA-
NI, alibi in Transiluaniâ obseruatum, nempe in eâ inscriptione, quæ extat
pag. X. 3. apud Gruterum I·O·M·ET·DIS·PENATIBVS·SCAVRIANVS,
qui & ipso prænomine, seruilem in modum, ibi destituitur.

In hâc farragine, non merebantur omitti eæ quæ sequuntur; tum quia ad
rem faciunt; tum quia probæ notæ omnino videntur.

IMP · CAESAR

DACICVS · GENTEM · DACOR · ET · REGEM · DE CE BALVM
BELLO · SVPERAVIT · SVB · EODEM · DVCE · LEG · PROPR · AB
EODEM · DONATO · HASTIS · PVRIS · VII · VEXILLIS · VIII
CORONIS · MVRALIB · II · VALLARIBVS · II · CLASSICIS · II
AVRATIS · II · LEG · PRO · PR · PROVINCIAE · BELGICAE · LEG · I
MINERVIAE · CANDIDATO · CAESARIS · IN · PRAETVRA
ET · IN · TRIBVNATV · PLEB · QV AESTORI · PROVINCIAE
ACHAIAE · IIII · VIRO · VIARVM · CVRANDARVM
HVIC · SENATVS · AVCTORE · IMP · TRAIANO · AVG
GERMANICO · DACICO · TRIVMPHALIA · ORNAMENT
DECREVIT · STATVAMQ · PECVN · PVBLIC · PONEND · CENSVIT

Gruterus qui eam ponit pag. CDXXX. 5. dicit ad Liciniam Suram pertinere, cestque perquam credibile, ex honorum pluralitate, & signanter ex curatione Viarum, quæ refertur in aliâ inscriptione apud eundem pag. CXCIX. 1. Legit Vrsinus in gente ARRIA priorem versum IMP. CAES. NERVA. TRAIA-NVS non solùm ex indubitabili coniecturâ, verùm quia extremi literarum apices in marmore etiamnum apparent, vt ego met obseruaui, dum marmor, loco à Smetio viso permanens, recognoscerem.

M. PAPIRIO · M. F. COR
 PRAEF. COH. I. PAN. IN. DACIA
 PRAEF. RIPAE. TIBISSI. DANVII
 CVRATORI. PONTIS. AVG. IN. MOESIA
 II. VIRO. POP. PLEPSQ. VLPIAE. TRAIA
 SAR. PATR. H. M. P

Hæc à Zamosio cap. II. allata, extansque etiam apud Gruterū pag. CDXLVIII. 3. curâ Pontis memorabilis est; nec non præfecturâ Riparum Tibissi ac Danuuij, cuius magistratus exempla habemus ex alijs lapidibus, Ripæ videlicet Euphratis pag. MXC. 21. & ipsius Danuuij pag. CDXC. 2, apud Gruterum: idem forsan munus, sub parùm differenti titulo, ac Curatoris Riparum, & Aluei, quale Plinius sub Traiano suo exercuit, & frequenter in marinoribus occurrit.

IOVI. CVSTODI
 QVIRINO. SAL
 VATORI
 PRO. SALVTE. CAE *in Varhel Transiluanie*
 SARIS. NERVAE
 TRAIANI. AVG
 COL
 SARMIZ Gruter. pag. XIX. 5.

Sequens epigramma, quamvis Hadriano inscriptum, (quem plures pro eodem Traiano nostro ineruditè accipit Zamosius cap. III. & IV. nec sine aliquorum exemplo, vt obseruauit Spanhemius Dissert. IX. pag. 812.) Traiani factum potiore sui parte exornat; ipse enim Daciam Imperio addidit; comite quidem (ne omnino adulatoria videatur inscriptio) & pugnæ, & victoriæ Hadriano,

IMP. CAES. DIVI. NERVAE
 TRAIANO. HADRIANO. AVG
 PONT. MAX. COS. III. P. P
 CVIUS. VIRTUTE. DACIA. IMPE
 RIO. ADDITA. FELIX. EST *ibidem*
 M. ARRIVS. Q. R. COL. VL
 PIAE. TRAI. SARMIZ
 DEVOTVS. NVMINI. EIVS

EX. VOTO. P Grut. pag. CCIL.

vt alibi ex Spartiano diximus, hincque comprobatur; quapropter forsan numerus

mus

mus mediæ magnitudinis eidem ex S. C. cum Daciâ Prouinciâ inscriptus fuit, vt videmus apud Patinum in Hadriano pag. 191.

Diuersimode Xiphilinum intelligunt Blancus, & Leunclauius; ille enim *coloniam*, hic *colonias* Traianum in Daciam deduxisse legit. Bene igitur Leunclauium emendasse dicendum est; quando, in marmoribus tam *Coloniæ Vlpiæ Traianæ Sarmiz-Ægethusæ*, quam *Coloniæ Apulensis* memoria refertur, vt passim apud Zamosium & Gruterum videre est; & lapides in eâ Prouinciâ reperti, sub nomine pluralitatis *colonias* enunciant, vt sequens, in Thesauro pag. VII. 2. Albæ Iuliæ extans.

I · O · M
ET · IVNONI
REGINAE
TI·CL·ANICETVS·AVG
COLONIAR
TEMPLVM
VETVSTATE
CONLAPSVM
A · SOLO
RESTITVIT

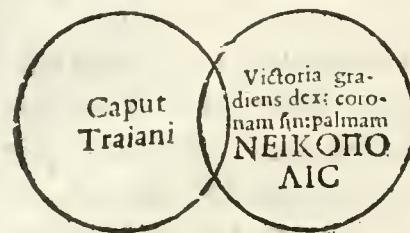
Prædictis duabus, Vlpianus I. C. qui eodem sæculo scripsit, in lege 1. D. decensib., alias duas, Napocensium & Ciernensium Colonias, iuris Italici omnes (vt hanc quoque prærogatiuam addamus) coniungit; aliamque Ciuitatis Paraiensis, (*Parolissum* Ptolemæo) ex titulis DECVRIONIS, & AVGVRIS Coloniarum proprijs, indicat nobis sequens lapis inter Inscriptiones Dalmat. Lucij XLIII. fol. 31.

COCCCEO · VMBRIANO · DECVRIONI · AVGVR
ITE · PONTIFICI · CIVITATIS · PARALISENSI
VM · PROVINCIAE · DACIAE · COCCEIVS · SE
VERVS · FILI VS · PATRI · PIENTISSIMO

Nulli enim potiùs, quam Traiano Colonias hasce Dacias tribuere debemus, quia ipse, vt ait Eutropius loco iam à nobis suprà memorato, *infinitas eò copias hominum transtulerat*, iure merito in plures Colonias dispertiendas. Præterea textus Vlpiani, ita ex Pandectis Florentinis emendante Pancirolo, non *inclita*, seu *indicia*, vt alij codices, sed *in Daciâ rectissimè* habet, *In Daciâ quoque Ciernensium Colonia, à Diu Traiano deducta, iuris Italici est: Zarmisegetusa quoque eiusdem iuris est: item Napocensis Colonia, & Apulensis*. Et dum Ciernensem apertè Traiano attribuit, alias quoque in eâdem Prouinciâ, quas oratione coniunxit, ab eodem deducente originem habuisse indicauit.

Aliam quoque Daciæ, Danubio diuidente, conterminam, in Mœsiâ scilicet inferiori, inuenio à Traiano conditam Vrbem Nicopolim, eius quam Augustus ad Actium, & iterum prope Alexandriam extincto tandem Antonio extixit, siue Pompeius ad limites Armeniæ, in loco vbi Mithradatem vicerat,

imitatione, cuius sequens extat mediæ magnitudinis nummus in Museo Christi-

næ Augustæ à me visus, & olim à Gottifredo de-
scriptus Tab. XIII. num. 3. : sic enim de eâ Am-
mianus lib. XXXI. Anchialos capta, & tempore eodem
Nicopolis, quam, indicium victoriae contra Dacos Traia-
nus condidit Imperator, cuius meminisse, ab hâc
Belli Dacici historiâ non est alienum. Hanc Ptole-

mæus cap. XI. librì III. videtur in Thraciæ & Macedoniæ confinio, ad Nessum
flumen statuere, quod in meridiem, & Sinum Strymonicum se exonerat, simi-
litudine vocis inter Nessum siue Nestum (vt Herodotus vocat lib. VII. cap.
CIX. & CXXVI.) & Mestum, ac Thraciæ Prouinciæ latissimâ acceptione, de-
ceptus. In Moesia enim inferiore verius est (nâ fallimur) eam fuisse sitam, &
siue ad ripam Mesti, alicuius ex fluuiolis Istro tributarijs, siue potiori denomi-
natione ad Istrum ipsum iacere, tamquam in vtriusque confluente posita, cer-
tioribus testimonij dicta fuit; nec enim aliam in hoc tractu, duplicumè Ni-
copolim fuisse, caussamque eam condendi extitisse, aliquis author prodidit.
Nicopolim igitur Moesiae inferioris Vrbem monstrat nobis lapis vetus apud
Gruterum pag. DXXVII. 7.

D . M

AVR · DIZANE · COTIO · ET
PVTINE · CONIVGI · NATVS · EX
PROVINCIA · MAESIA · INFERIORE
REGIONE · NICOPOLITANE · VICO
SAPRISARA · VIXIT · ANNOS · XXXX
ET · CONIVX · VIX · ANNOS · XXX
AVR · HERCVLANVS · M · CQH · XIII
VRB · BENE · MERENTI · POSVIT

eandemque ad Mestum sitam fuisse, ex fide manuscriptorum codicum tradit
Holstenius ad Thes. Ortelij verb. *Mestus*: rursusque in verb. *Nessus* fol. 129.
traditionem suam nummo Caracallæ sic inscripto ΟΥΛΠ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ
ΠΡΟΣ ΜΕΣΤΟC confirmat. Fauent huic Holstenij emendationi duo alii
eiusdem Caracallæ primæ magnitudinis nummai à me inspeeti; primus habet
mulierem stantem, dextrâ bilancem, sinistrâ cornucopiæ, & in orbem ΟΥΛΠ
ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ ΠΡΟΣ ΜΕΣΤΩ in gazâ Augustæ Succorum Reginæ; in alte-
ro vir nudus stans, dexterâ hastam, sinistrâ clypeum, ac galeam in capite gestans;
in Museo Braccesio, tribus literulis contracta epigraphe ΟΥΛ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ
ΠΡ ΜΕΣΤΩ. De Nicopoli item ad Istrum extant duo numismata pariter Cara-
callæ mediæ magnitudinis, aliudq; Gordiani, quæ ita descripta inuenio in In-
dice MS. Cameli . . . ΣΦΑΟΥ . . . ΝΙΚΟΠΟΛΙC ΠΡΟΣ Ι . . . apud Comi-
tem Lazar, ΤΠ · ΣΑΒ · ΜΩΔΕΣΤΟΥ ΝΙΚΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ΠΡΟΣ ΙΓΤΡΟΝ
Fluuius decumbens, apud eundem; ΝΙΚΟΠΟΛΕΙΤΩΝ ΠΡΟΣ ΙΓΤΡΟΝ du-
usses in quarum medio porta, apud Christinam Augustam. Extat aliud Macrini
apud

apud Patinum de Numis. Med. Magn. fol. 324., alia duo Heliogabali fol. 333.
atque enunciatio (barbara quamuis) Tabulæ Peutingerianæ Segm. V. NICOPOLISTRO. Ex tot inquam demonstrationibus, facile est, vel sphalma in
Ptolemæi exscriptoribus, vel ipsius lapsum (non infrequentem in remotis
huiusmodi Prouincijs, vt alij adnotarunt) corrigere: aliâs namque Nicopolis
ista ad Mestum, siue ad Istrum, non male potuit modò sub genere Thraciæ ad-
numerari, modò subdiuidendo Moesiæ adscribi, tamquam vni ex sex Prouincijs,
in quas Thraciam fuisse antiquitus distributam aperit Ammianus lib. XXVII.
*Quo imminentे (de Lucullo loquitur) Thraciæ omnes in ditione veterum transiue-
re nostrorum, hocque modo, post procinctus ancipites reipublicæ sex Prouinciæ sunt
quesitæ: inter quas prima, quæ ex fronte Illyrijs est confinis, Thracia speciali nomi-
ne appellatur, quam Philippopolis, Eumolpias vetus, & Berœi, ample Ciuitates
exornant. Post hanc Hemimontus Hadrianopolim habet, quæ dicebatur Vscudama,
& Anchialon, Ciuitates magnas. Dein Mysia, ubi Martianopolis est, à sorore
Traiani principis ita cognominata, & Dorostorus, & NICOPOLIS, & Odyssus &c.*

De Aurarijs Daciæ, vnde animos, vires, & thesauros Decebalus sumebat,
admonent nos inscriptiones, quas hic subiectimus; quia in tempus Traiani, ob
libertos M.M. Vlpios Hermiam & Eutychen illis præpositos, incidit hic Romani
Fisci prouentus, qui non modicus esse debuit, ex Collegijs Aurariarum in alterâ
mentione: non enim dubito, quin secunda quoque ad Dacicas fodinas referatur,
cùm Albocensij inter Daciæ populos à Ptolemaeo recenseantur lib. III. cap. VIII.

D · M

M · VLPIO · AVG · LIB
HERMIAE

PROC · AVRARIARVM
CVI VS · RELIQVIAE · EX
INDVLGENTIA · AVG · N
ROMAM · LATAE · SVNT
SALONIA · PALESTRICE
CONIVNX · ET · DIOGNES
LIB · BENEMERENTI · FECER
VIXIT · ANN · LV

pag. DXCIV. 7.

Schlætniæ Transiluanæ I. & III.
omnes apud Gruterum

Hanc postremam candem puto cum aliâ, quæ ha-
betur pag. XII. 6 leui differentiâ, dedicationis
I · O · M, quæ hic deficit, & AVRARIORVM
COLLEGII, forsan ita melius denominandi,
quam AVRARIARVM; emendatâ proinde eâ,
quam Schlætniæ repetam fuisse diximus, & eo-
dèm loci vtrâque affixâ.

I · O · M

ANDERON
SACM · VLPIVS
AVG · LIBEVTYCHES · PROC
METALL · ALBOC

D · D pag. MLXIV.

Compostellæ 12.

PRO · SALVTE · IMPERA
TORIS · COLLEGAVRARIARVM
L · CALPVRNIVS

D · D pag. CXIV. 6.

I · O · M

PRO · S · IMPERA
TORISCOLLEG · AVRA *Albae*
RIO RVM · L *Iulie*

CALPVRNIVS

D · D

EX:

EX · VOTO · XXX

MAGNO · ET · INVICTO · IMP · CAES
 T · AELIO · HADRIANO · ANTONINO
 PIO · AVG · PONT · MAX · TRIB · POT
 XVI · COS · III · P · P · PRO · SALVTE · ET
 FELICI · PONT · MAX · ET · ANNIAE
 FAVSTINAE · AVG · CONIVGI · C · CLOD
 VI · PRAEF · M · DACORVM · IASSIOR
 HANC · STATVAM · IN · AVRARIA
 NVMINIBVS · MAIEST · Q · EORVM

*prope Vlpiam
Traianam*

Gr.p.CCLIX.8

Addo & alteram pertinentem ad monetariam officinam , in eâ olim Prouincâ
 existentem .

TI · SERRANVS · EXACTOR
 A · A · A · AVG · AESCVLAPIO
 SVPER · SALVTE · CONIVGIS
 CRISPINILLAE · B · M

H · S · F

Grut. pag. LXIX. 10

Exactoris enim ministerium inter cæteros monetales præcipuum , monstrat
 dedicatio ista penes eundem Grut. pag. LXXIV. 1.

FORTVNAE · AVG
 SACRVM
 OFFICINATORES · MONETAES
 AVRARIAE · ARGENTARIAE
 CAESARIS
 FELIX · LIB · OPTIO · ET · EXACTOR
 AVRI · ARGENTI · AERIS

*&c. sequuntur nomina**plurium libertorum & seruorum .*

Diuitias autem Regionis adeò magnifecit Zamosius indigena scriptor , vt fa-
 uissam , & promptuarium totius Europæ hodie & olim Daciam fuisse testetur ,
 vt̄ , quæ inexhaustâ metallorum copiâ scateat ; eo pacto , vt rudis auri grumi
 millenarum quandoque drachmarum ibi inueniantur , fluuijque aurea ramenta
 trahant , & Tagos , Pactolosque vincant : quapropter tributum Dacis in auro
 imperatum legimus , in inscriptione , quam apud Tordam Transiluanicæ reper-
 tam dicit idem author , & ex eo Gruterus pag. CCCXLVII. 4.

D · M

P · AELIO · T · F · QVAEST · R
 AVRI · LVSTRALIS · COACTORI
 AC · CIVITATVM · VOLMERII · ET
 PETOVII · CVRATORI · Q · LAE
 LIVS · AESOPIVS · B · M · M · P

Sequens etiam inscriptio , vt̄ hiscemet Aurarijs , ita Traiani æuo , eiusque
 Dacicis victorijs attribui potest , ex epitheto IOVIS · TRAIANI , (ita enim
 legit

legit Gruterus in corrigendis) probatque, ex multiplicitate ministrorum, præstantiam atque opulentiam aurifodinarum ; itemque , religionem & pietatem Traiani , auctis , & denominatis à se Templis ostendit : cuius memoria non cum ipso intercidit , sed & Antonini Pij tempore permanxit, vt ex aliâ sequenti inscriptione huic priori adiectâ .

I · O · M

TRAIANO · ET · DIS · DE

ABVSQ·

PRO · SALVTE · VICTORIS
DOMINI · N · SANCTISS *Albae*
Juliae

AVIANVS

AVG · LIB · SVBPROC
AVRARIAR

V · S · M

Gruterus pag. IV. 4.

I · O · M

TRAIANO

PRO · SALVTE · IMP

ANTONINI *Clausem-*
*burgi*M · AVRELI · CAES
MILITES · CONSISTENTES
MVNICIPII
POSVERVNT

SI pag. XI. 3.

Traianusque ita Iupiter indigitatus , vti passim Dijs Augustorum epitheton addere , imò eosdem peculiaribus quoque alicuius gentis nominibus insignire , veteres solebant . Sic enim apud eundem Gruterum varias dedicationes legimus , hoc est iVNONI CLAVDIAE pag. XXV. 9. IVLIAE AVFIDENAE CAPITOLINAE XXIV. 14. , IVNONIBVS IVLIAE ET SEXTILIAE XXV. 11. , HERCVLI AELIANO pag. LXVIII. 10. , I V LIANO pag. XLVIII. 7. , FORTVNAE FLAVIAE pag. LXXV. 5. , & DIANAE VALERIANAE pag. XLI. 9. : vltra quas , accipe Lector hasce è Sphanemio , & Reinesio , quamuis iste , vt mox dicemus , nostræ opinioni parùm faueat .

DIANA · RAE SIANAE
Q · RAESIVS · Q · F · SVRDINS
CVM · RAESIA · HERCVLANIOLA
S A C R V M

Dissert. VI. pag. 521.

HERCVLI · PATERNIANO

COMITI · OMN · DEOR
L · IVNIVS · P · F · PA

TERNVS

Class. I. num. LXXI.

PLVTONI · NERVIANIO · ET · PROSERPINAE

NERVIANIAE · SACRVM · KAL · IVN

L · D · D · D · AMITERNENS

M · AVRELIO · ET · L · AELIANO · COSS

NERVIANIA · OLYMPVSA · SACERDOS · P · D

ET · NERVIANIVS · FEROX · HIEROPHANTA

HECATAE · V · S · L · M

Class. I. num. CCXXXIV.

AMARYNTHIAE · DIANAE
LYMPHAE · FORMONI
M · AVRELIVS · M · AVRELI

AVG · LIB · AMARINTVS

D · D

Class. I. num. CCXXIX.

ET · IVNIA PATERNA · AR
SANE · LIBERTA · P · S · V · S · L · M

PLVTONI · NERVIANIO · ET · PROSERPINAE

NERVIANIAE · SACRVM · KAL · IVN

L · D · D · D · AMITERNENS

CERERI

CERERI · AMBLACYNTHIAE
SACRVM
M · CINCIVS · M · L · AMBLACYNTHVS
AVG · N · TABVLARIVS · PORTVEN
Clasf. I. num. CCXLVII.

aliasque quattuor è meis manuscriptis.

S I L V A N O · FLAVIORVM
CASSIANVS · T · FLAVI · AVG · LIB
CELADI · LIBERTVS · FECIT · VNA
CVM · FLAVIS · CASSIANO · ET
AMANDO · FILIS · INCHOATA
ANTONINO · AVG · PIO · P · P
DEDICATA · XV · KAL · APRIL
SCIPIONE · ORPHITO · ET
SOSIO · PRISCO

*reperta prope Mai-
soleum D. Helena
Viâ Labicanâ*

NYMPHIS · GEMINIS
SACRVM
C · FVFIUS · GEMINI · F
POLITICVS
IDEM · AQVAM · PERDVXIT
Firmi apud DD. de Fortis

F O R T V N A E
TORQVATIANAE
Q · CAECILIVS
NARCISSVS · D · D
Vineâ Carpineâ Viâ Aureliâ

CERERI · ORCILIA
NAE · SACRVM
C · AVRELIVS · ORCILI
VS · PARALIVS · M
AVRELI · SEVERI
AVG · LIBERTVS
ORCILIANVM
PORTICVM
ALIAS · PAR
L A B E F

Hanc demum addi-
mus ex ipsis schedis
Barberinis, vnde &
antecedentem sumi-
psimus, quia rem
illustrat, & numen
in conseruatorem
dedicantis implora-
tum & adoptatum quodammodo fuisse docet.

Neque hoc quidem absque Græcorum exemplo; cum eodem pacto denomina-
tam à Phocensi homine Laphrio Castalij f. DIANAM LAPHRIAM apud
Calidonios, à Cnagiœ CNAGIAM, à Sarone Trœzenio SARONIDEM, à
Sciropodonæ vate SCIRIADEM: ab Itono Amphiçyonis f. MINERVAM
ITONIAM prope Coroncam, (quamuis alij ab Urbe Itōne deducant) SAR-
PEDONIAM in Ciliciâ à Sarpedone Rege, IASONIAM à clarissimo huius
nominis Argonauticæ expeditionis duce, in cuius Templo Neleidæ priorem
anchoram lapideam Nauis Argo dedicarunt, ALEAM ab Aleo Arcade Aphid-
dantis f., AIANTIDEM ab Aiace Telamonis f. Megaræ, & TELCHINIAM
in Bœotiâ à Telchinis qui è Cypro illic domicilium transtulerunt: HERCV-
LEM MANTICLVM in Messanâ olim Zancle apud Fretum Siculum à nomi-
ne Templi simul, & Coloniæ conditoris: PHILEM & LAMIAM VENE-
REM

REM à cognominibus scortis, ERYCINAM in Arcadiâ à Psophide Erycis filiâ, AENEADEM apud Actium, & alibi quoque ab Æneâ profugo: CEREREM MYSIAM à Mycio Myceneo eius hospite, PELASGIDEM à Pelasgo Triopæ f. prope Argos, AMPHICTYONIDEM ad Anthelam Vicum ubi Amphictyonum sedilia: PANEM SINOITEM à Sinoë Nymphâ Arcadicâ eius nutrice: APOLLINEM LYCEVM à Lycio Pandionis f., LEVCATEN à Leuco Vlyssis socio: BACCHVM MELANTHIDEM à Melantho ex Eli-darum genere qui Athenis post Thymœtem Theseidarum postremum regnauit: AESCVLAPIVM DEMAENETVM in Templo iuxta Alpheum fluuium à conditore eius nominis: IOVEM denique HECALVM ab Hecale vetulâ Thesei hospitâ, MESSAPEVM sub Taygeto monte de Messapi sacrificuli nomine, & BELVM Babylone ab Ægyptio viro Belo Lybiæ f.: ac IVNONEM BVNAEAM in Acrocorinthi ascensu à Buno Mercurij f. Templum dedicante: denominata, inquam, ab Ædium conditoribus earum numina, ex varijs veterum Authorum locis, & Pausaniâ præsertim, colligi possit.

Cùm igitur frequenter, ex allatis tam Græcorum, quād Romanorum exemplis, Templa, vel simulachra ipsa, proprijs nominibus in rei memoriam nota videamus; non bene videntur rem aliorum ducere iij, qui indistinctè ex Augusti, vel alio gentilitio titulo addito, nomina Deorum Augustos, aliosuè usurpare contendunt; vt fecerunt Barthius (cui suas voces reddo) in Animadu. ad Stat. lib. II. vers. 197. & Reinesius Epist. LXIX. pag. 654.

Non negauerim sanè, in adulationem summarum potestatum, quas Dijs æquare consueuerunt, quandoque principibus viris, foeminisùè, nomina Diuorum attributa, vt præter exemplum Poppææ Sabinæ, VENERIS nomine donatæ in hâc inscriptione ex Constantinianis Dionis Excerptis mutuatâ, SABINAE DEAE VENERI MATRONAE FECERVNT, & alterius nescio cuius obscurioris loci VENERIS LATINILLÆ apud Gruterum paginâ DCCCXXXVIII. 16.

VENERI
LATINILLÆ
SPEDIVS·MA
TERNIANVS
MARITVS

repetitum (vt puto) *Vatinille* nomine, atque emendato etiam nomine ac præ nomine mariti, in hâc aliâ pag. MLXIX. 2.

VENERI
VATINILLÆ
SP·AELIVS·MA
TERNIANVS
MARITVS.

quam extra dubium est ad vxorem dedieantis referri, & nonnulla alia inter inscriptions à Reinesio allatas; euincunt sequentes, ipsi, & Grutero ignorantæ, qua-

rum priorem, Gauli repartam Georgius Gualtherus, aliam Lampsaco, tertiam Megarae Iacobus Sponius edidit;

CERERI · IVLIAE · AVGVSTA
· DIVI · AVGVSTI · Matri
· TI · CAESARIS · AVGVSTI
· LVTTATIA · C · F · SACERDOS · AVGVS ·
IMP · PERPETVI · AVG ·
M · IVLIO · M · F · QVI · OPTATI · FI ·
IVLIAE · AVGVSTI · IMP · PERPET ·
LIBERIS · Sibi · CONSACRAV ·

Inscript. 349. pag. 52.

ΙΟΤΑΙΑΝ ΣΕΒΑΣΤΗΝ ΕΣΤΙΑΝ
ΝΕΑΝ ΔΗΜΗΤΡΑ Η ΓΕΡΟΥΣΙΑ
ΤΟ ΔΕ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΑΛΜΑ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΒΑΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΣ
ΤΑΣΙΝ Α ΥΤΟΥ ΔΑΠΑΝΗΜΑ
ΠΟΙΗΣΑΜΕΝΟΥ ΕΚ ΤΩΝ
ΙΔΙΩΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟΥΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΥΣ ΕΥΣΕΒΕΙΑΣ ΤΟΥ
ΙΕΡΕΩΣ ΤΩΝ ΣΗΒΑΣΤΩΝ ΚΑΙ
ΣΤΕΦΑΝΗΦΟΡΟΥ ΤΟΥ ΣΥΜ
ΠΑΝΤΟΣ ΑΥΤΩΝ ΟΙΚΟΥ ΚΑΙ
ΤΑΜΙΟΥ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΤΟ
ΔΕΥΤΕΡΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΤΟΥ
ΑΠΟΛΩΤΕΙΜΟΥ

ΣΑΒΕΙΝΑΝ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑΝ ΣΕ
ΒΑΣΤΗΝ ΝΕΑΝ ΔΗΜΗΤΡΑ ΑΥ
ΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥ ΓΥ
ΝΑΙΚΑ ΠΑΜΦΥΛΟΙ ΤΠΟ ΤΗΝ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΝ ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΝ
ΔΙΤΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΙΣΤΟΥ ΑΝ
ΘΥΠΑΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥΝΤΟΣ
ΑΙΣΧΙΩΝΟΣ ΤΟΥ ΔΑΜΟΚΡΑ
ΤΟΥΣ

Iuliam Augustam Vestam
nouam Cererem Senatus
sumptum verò in statuam &
basim & erectio-
nem ipsius
faciente ex
proprijs pro religione
erga coronas
Sacerdote Augg. &
Stephanephorο uniu-
ersæ ipsorum Domus &
Quæstore populi
secundum Dionysio
Apollonotimi f.

tom. II. par. I. pag. 93.

Sabinam Reginam Au-
gustum nouam Cererem Im-
peratoris Hadriani uxo-
rem Pamphili sub
curâ Iulij Can-
diti optimi Precon-
sulis Praefecto
Aeschione Damocra-
tis f.

tom. II. par. II. pag. 223.

& inter nummos quoque, æreus ille rarissimus, quem refert Falconerius in
Not. ad Inscr. Athl. pag. 33. cuius in anteriori parte circa caput Liuiae AIBIAN
HPAN, *Liuiam Iunonem*, in auersâ verò, quæ Liuiae Augusti filiæ caput habet,
ΙΟΤΑΙΑΝ ΑΦΡΟΔΙΤΗΝ, *Iuliam Venerem* legitur; vt taceam alios tamquam
notiores extantes apud Seguinum in Select. Numism. cap. II. num. XVI.
Phthiæ Pyrrhi matris sub Iunonis, Antoniæ Drusi, & Sabinae Hadriani, Agrip-
pinæ

pinæ Claudi, tam sub Cereris, quam etiam Cybelis, & Liuiæ seu Iuliæ Augusti, sub Dianæ iconibus. Non, inquam, hoc absolutè negauerim, sed distinctionem aliquam in hâc re adhibendam moneo; itaut aliquando certè nomina Deorum sibi vindicasse admiserim; non tamen semper adiectam numinis nomenclaturam agnosci debere: in hâc præcipue IOVIS TRAIANI inscriptione, quæ eo iam defuncto, omniq[ue] adulazione extinctâ, continuata legitur.

Artificum quoque nominibus simulachra insignita fuisse obseruo ex Diodoro lib. V. Apollinis Telchinij apud Lindios, Iunonis & Nympharum Telchinarum apud Ialyssos, & rursus Iunonis Telchiniæ apud Camirum, à Telchinis ita dicta, quorum solertiæ primæ Deûm statuæ acceptæ feruntur. Sed hæc promantissâ dicta sint, minimo additamento, & sinè vsu, ad institutam quæstionem.

Notabilis est appellatio Procuratoris Mausolei in hoc Traiani Liberto, de quâ Gruterus pag. CLXXV. 9.

M · V L P I V S
AVG · L · A E G L V S
PROC · M A V S O L A E I
I M A G I N E M
C O R I N T H E A M
T R A I A N I · C A E S A R I S
C O L L E G · F A E N A R I O R

D · D

Nec assero, nec satîs adducor, vt credam, imaginem istam Corintheam ad nostrum Mausoleum pertinuisse. Ex mentione autem in quam incidimus, quero, ex quânam materie statua Traiani Columnæ superimposita constiterit; postquam Ciaconus qui num. 14. capit. à se visi mensuram inijt, & pedes adhuc suo tempore fastigio adhærentes inspexit, hoc dubium, ex verbi vnius parsimoniâ, nobis reliquit. Quemadmodum igitur super Mausoleo Augusti ad ripam Tiberis (vt ait Strabo lib. IV.) positum est æneum simulachrum Augusti Caesaris; haud aliter verisimile est factum fuisse in hoc Traiani: eò quia præsertim, & ipsius equestrem in eodemmet Foro, & aliorum statuas, æneas fuisse scimus; ne præstantissimum hoc opus, alijs circumcirca ornamento decedisse dicendum sit. Cauent attamen, ne cum Panuinio in Commen. Reip. Rom. lib. I. ad Region. IX. pag. 201. ad Mausoleum Augusti hanc inscriptionem transferant: quia nomen Mausolei (quod Panuinium decepit) commune fuit apud Romanos omnibus eiusmodi sumptuosis monumentis, teste Pausaniâ in Arcad. ὁσεχὶ Ρωμαῖοι μεγάλως δῆτι αὐτὸν θαυμάζοντες, τὰ ωδαὶ σφίσιν δηπανῆ μνήματα, Μαυσωλεῖα ὄνομάζονται, ut Romani rei miraculo adducti, [de Mausoli sepulchro loquitur] magnificentissima quæque apud se monumenta, Mausolea appellauerint. Et vrgentissima est conjectura, de Traiani monumento hic intelligi, dum Marcus ille Vlpius prænomine & nomine simul Patronum suum detegit, vt veterum mos fuit, & nos suprà contra Ligorium obseruauimus; Augusti enim, Liberti, CAll ac IVLII fuissent, quales quamplurimi in marmoribus occurrunt.

Nec solum ambitiosa huiusmodi, sed etiam communia priuatorum hominum, hoc titulo (& quidem barbarè conscripto) insignita monstrare possumus apud Gruterum, ut pag. CDXCVI. 7. MAESOLEVM quoddam Nemausi, pag. DLVI. 2. MESOLEVM Pauli Militis Tarraconæ, & pag. DCVII. 1. MESOLVM: M·SELI·ORCILI Viâ Flaminia ad laeuam inter miliar. II. & III., nec non MOESILEA apud Frontinum de Limitib. quo in loco Rigaltius in Not. MVSILEVM (sic Authori de Cas. Liter. dictum) adducit; & hanc eandem MVSILEI vocem bis usurpauit Anastasius in Vitâ Leonis III., quam frustra tamquam Exscriptoris mendum corrigerem adnititur Alteserra ibidem, dum ex corruptione non vnius saeculi pluribus modis detortam videmus. Inter tot verbi huius depravationes, Mausolei vestigium reperiri adhuc credimus in denominatione ISILEO, cuidam insigni sepulchrali rotundæ formæ monumento etiamnum inherente, ad XI. lap. veteris Viæ Tusculanæ, in fundo Nobb. de Roccij. Adde rectâ ortographiâ, sequentem apud Edmundum Figrelium de Statu, Roman. cap. X. fol. 8o.

M·C·Q· AVITO · SVPERFLVENTI · PECV
NIA · QVAM · IN · MAVSOLEVM · SIBI · FACI
ENDVM · ET · STATVAM · MARMOREAM
PONENDAM · TESTAMENTO · IMPENDI
IVSSIT

Cura etiam marmorum alteri Liberto commissa, forsan ad hoc opus pertinuit:

DIS · MANIB
M · V L P I O
M A R T I A L I
A V G · L I B

A MARMORIBVS Grut. pag. DXCIII. 7.

& quatenus id nos longè petiisse dicant; non soli, nec inconsulto errauerimus.

Eadem dubietate (cùm plures in Daciam expeditiones tam ante, quam post Traianum referant historiæ) hanc aliam inscriptionem exponimus.

D · M
GN · POMPEIO
POMPEIANO
EQVO · PVBLICO
TRIBVNO · LEG · III
ITALICE · PRAEFECTO
COHORTIS · AFRORVM
IN · DACIAM ·
POMPEIA · CLEOBVLA
ET · CLEOPATRA · FRATRI
KARISSIMO

Grut. pag. CDLV. 9.
sed emenda ex
suo cippo Villâ
Cæsarinâ.

Terminus & corona Dacici Belli, triumphus fuit; vnde conuenienter nostram hanc collectionem, geminæ, triumphum & spectacula à Traiano edita, refe-

referentes inscriptiones, merito quodam iure coronabunt,

L · A N N A E V S
MER
VICT · CIV
SECVND · TVLIT
XXIIIX
TER · TVLIT · XIIIX
PAL · ET · COR · V ..
DIVI · TRAIANI Grut. pag. CCCXXXV. 4.
AVG · MVN ex Boillardo to. IV. p. 119.

Notam illam MER, Grutero intactam, & infeliciter tentatam à Ioanne Argolo in suis Notis ad Panuin. pag. 31. col. 1., de MERIDIANO Gladiatore intellegimus ; ex eorum genere , qui bestijs in matutino spectaculo obiecti, ac superstites, meridie inuicem obijciebantur . Hos legitimos destinatosque Gladiatores fuisse, negat Lipsius Saturn. lib. II. cap. XV. cò quòd, nec docti factique ad pugnam erant , nec armis in eâ vtebantur, aut arte : verùm cùm nomine suæ Clasis, MERIDIANOS scilicet, tum à Suetonio, tum à Tertulliano, locis à Lipsio obseruatis, appellatos videamus , nequicquam ex artis imperitiâ eos excludere possumus ; quia natura ipsa artem quandam, quâ quis se tueatur, & inimicum, lèdat, non sîc aliquâ spectantium improbabâ delectatione, solet edocere : & præterea , inter eosdem Bestiarios, è quibus Meridiani prodibant , non deerant profecti , qui pugnandi solertiâ prædicti , vltro in eâ Classe nomen darent, vel virtutis caussâ, vel etiam locatis operibus, vt habetur in L. I. §. Item Senatus consulto D. de Postul. in quos perditæ proiectæque audaciæ homines , ut misero adularentur ventri gladiatorias operas suas locantes, quò cum bestijs depugnarent, inuehitur Cyrus Cathec. I. Bestiarios quosdam nauticos ad spectaculum induxit Ludouicus Dorleans in Tacit. Annal. lib. XII. pag. 648. num. 6., non quidem ad plausum , sed ad risum doctiorum , in truci quamuis illo ad Lacum Fucinum nauali prælio : sed vt author iste nouum quid se cogitasse ostendat, nullum proprietatis vel decoris pensum accurat, vt cùm paullò infrâ compluuium pro effluvio frigidissimè reponit, itemque, cùm ex Ceionij nomine propudosum illud etymon sordidi nostri ac triuialis verbi deriuat, ad lib. I. Ann. pag. 82, num. 4. & sexcenta huiusmodi monstra inuehit.

In eo itaque Lipsium potius supplebimus , Meridianos hosce, si vera est nostra explicatio , hastâ solâ , non gladio , (quales ipse pingendos curauit) cæterà nudos , & ad ictum totis corporibus expositos , vt Seneca Ep. VII. eos describit, & Boissardus hunc L. Annæum eleganti ictone exhibuit , in arenâ depugnasse : cuius moris parùm conscius fuit Dominicus Iacobatius, qui numisma illud cum Androdo & leone Optimo Pontifici , summoque benefactori meo nuncupauit, vilem bestiarium , & fugituum mancipium , iusti militis in speciem adornans .

Sæuissimum omnium spectaculorum hoc extitisse , ex Suetonio arguitur in Claudio cap. 34., vbi , vt probet eum sanguinarium naturâ fuisse , Bestiarjus , atque

atque Meridianis adeò delectatum scribit, ut etiam primâ luce ad spectaculum descendere, & meridie, dimisso ad prandium populo, persederet. Seneca pariter dictâ Epist. VII. in efferam eiusmodi crudelitatem stylum acuit, obijciendi sibi ipsis matutinos ferarum victores: & tamen Reinesio ex Senecæ sententiâ nescio quomodo visum fuit, oculos spectatorum sub meridiem à crurore quiuuisse, ad Inscript. CVII. Class. I. pag. 181.; ac successiuè Suetonij locum in Aug. cap. 44. corrupti, nec eius mentem assequutus est; ibi enim non de Gladiatoribus agitur, sed de Athletis & Pugilibus, quos aperte distinguit parens eloquij Cicero Ep. ad famil. I. lib. VII. nam quid ego te Athletas putem desiderare, qui Gladiatoris contempseris? nec vt lenitati, sed vt muliebri verecundiæ pudoriique consuleret, Augustus, par illud Pugilum postulatum, distulit in sequentis diei matutinum tempus, edixisseque, mulieres ante horam V. venire in Theatrum, non placere. Alibi quoque in hâc arenâ parùm feliciter versatus est Reinesius, nempe Class. V. Inscr. LXIV.

M · COILIUS · M · L · PANORMVS
AGITATOR
FAC · GARAMANTINIC
VIXIT · ANN · LVII
AGITAVIT · ANN · XV

Factionem GARAMANTINICAM in CEROMATONICAM immutans; quæ si à ceromate quo Athletæ inungebantur nomen deducit; cùm id reliquis omnibus commune fuerit, nulla hinc factionis vel diuisionis nota haberi potest: & quid tandem Aurigæ cum ceromate? Succurrere potius homini debuisset simile apud Gruterum suum verbum (nisi quod prius elementum abrupto ibi marmore deficit) in sequenti inscriptione pag. CCCXXXVIII. 2. expressum:

M · AVRELIO · LIBER OG
R A P A T R I · E T · M A G I S T R O E
A E T · S O C I O · D O M I N O N
M E T · A G I T A T O R I · F A C T I O N I S T
N P R A S I N A E
T AVRELIVS · CAECILIVS · PLANETA N
N ROTOGENES · OB · III · PALMAR I
I H O C · D O N V M · V O V I T C
A NATIONE · AFRI A

vnde videtur, Factionem Prasinam, quæ cum Garamantinicâ in Gruterianâ inscriptione iungitur, vnam & eandem cum illâ esse; & propterea in Reinesianâ, sub hoc tantum nomine, (siue tesseram & cognomentum vocare libeat) aliud præcipuum intelligi. Si cuius palato hæc non sapiunt, is Boldonium adeat in Epigraphic. lib. II. Elog. Charact. epig. LXXX. pag. 81. vbi hybridam hanc expositionem, ex latino & græco sermone mixtam & malè compositam, inueniet, [ARAM · ANTINICA · GENTI · NICA] dedicauit aram pro victoriâ genti vietrici: ne suam quidem, sed suppresso authore, à Bulengero de Circ. Rom.

cap. XLIII. miserabili plagio interceptam.

De eisdem meridianis spectaculis, à quibus aliquantulum digressi sumus, loquitur fragmentum hoc inscriptionis apud Gualtherum inter Tabulas Panhormitanas num. 179. pag. 27.

TRAIANI· QVOD· MERA· FIDE· ADMI
CVR· PORTENSIS· KAL· QVOD· SIN· GVLARI
LAUDABILI· MVNERARIO· INDVLGENTIA
HIBVIT· ILLVT· MERVIT· OPTANDO· QVOD· VOLVIT
DITIONEM· GRATISSIMAM· REDDIDIT· QVOD· DIE·
S· HORAS· THEATRI· VOLVPTAS· TENVIT· ET· HILARIS
ERIDIE· TRANSIIT· IN· QVA· MIRATVS· HONESTISSIMVM
GENERE· HERBARIVM· ET· NVMEROSAS· ORIENTALES
MERIDIE· IN· VTRIVSQVE· CAVEIS· VARIS· MISSIONIBVS
ENTIA· SACRA· SPECIALITER· MERVIT· AT· CVLTVM
MPLISSIMO· APPARATV· CIVES· SVOS· VNIVERSOS
VOLVPTATES· HONESTE· EXHIBITAS· AD· AVGENDAM
· · ENTISSIMIS· VOCIBVS· BIGAS· CENTVRIATIM·
· · VNDIA· QVOD ESSET· DVABVS· BIGIS· ET· EQVESTRIB

Quoad reliqua igitur inscriptionis LVCI· ANNAEI· MERIDIANI, secundas & tertias ferr, erat inferiora præmia mereri, vt indicat lapis Appulei Diclis inter Circenses Gruteri pag. CCCXXXVII., vbi post enumerata PRAEMIA MAIORA, ita subditur SECUNDAS· DCCCLXI· TERTIAS· DLXXVI· QVARTAS· AD· HS· ∞ I· FRVSTRA· EXIT ∞ CCCLI. Certius verò, & hâc cādem loquendi formulâ, habetur in hâc inscriptione adhuc in Aēdibus Delphinorum extante, à Grutero relatâ pag. CCCXXXVIII. 5.

AQVILO· N· K· AQVI	HIRPINVS· N· AQVI
LONIS· VICT· CXXX	LONIS· VICT· CXIII
SECUND· TVLIT	Insculpti
LXXXVIII	hinc indè equi
TER	duo, & inter eos
TVL	medius vir tunicatus,
XXX	dexterâ virgam tenens, sinistrâ
VII	canistrum substinens, & pabulum ibi repositum præbens.

D· M.

CLAVDIA· HE LICE
FEC· L· AVILL· DIONYSIO
COND· GR· RVSSATAE
CONIVG· DIGNISSI.

Totum id optimè explicat ex fragmento illo apud Gruter. pag. CCCXLII. Panuinius; ex quo notabis, primum nomen signare equum AQVILONEM hinc, indè HIRPINVM, nobilitate harum palmarum à Poëtis decantatum, à Martiale scilicet Ep. LXII. lib. III., & Iuuenale Sat. VIII. vers. 63.; secundum nomen, equorum colores, N. K. nigro-kesium sive nigro-cæsium in primo, & N. nigrum in altero; (vt in alio fragmento inscriptionis inter meas inæditas, circensem

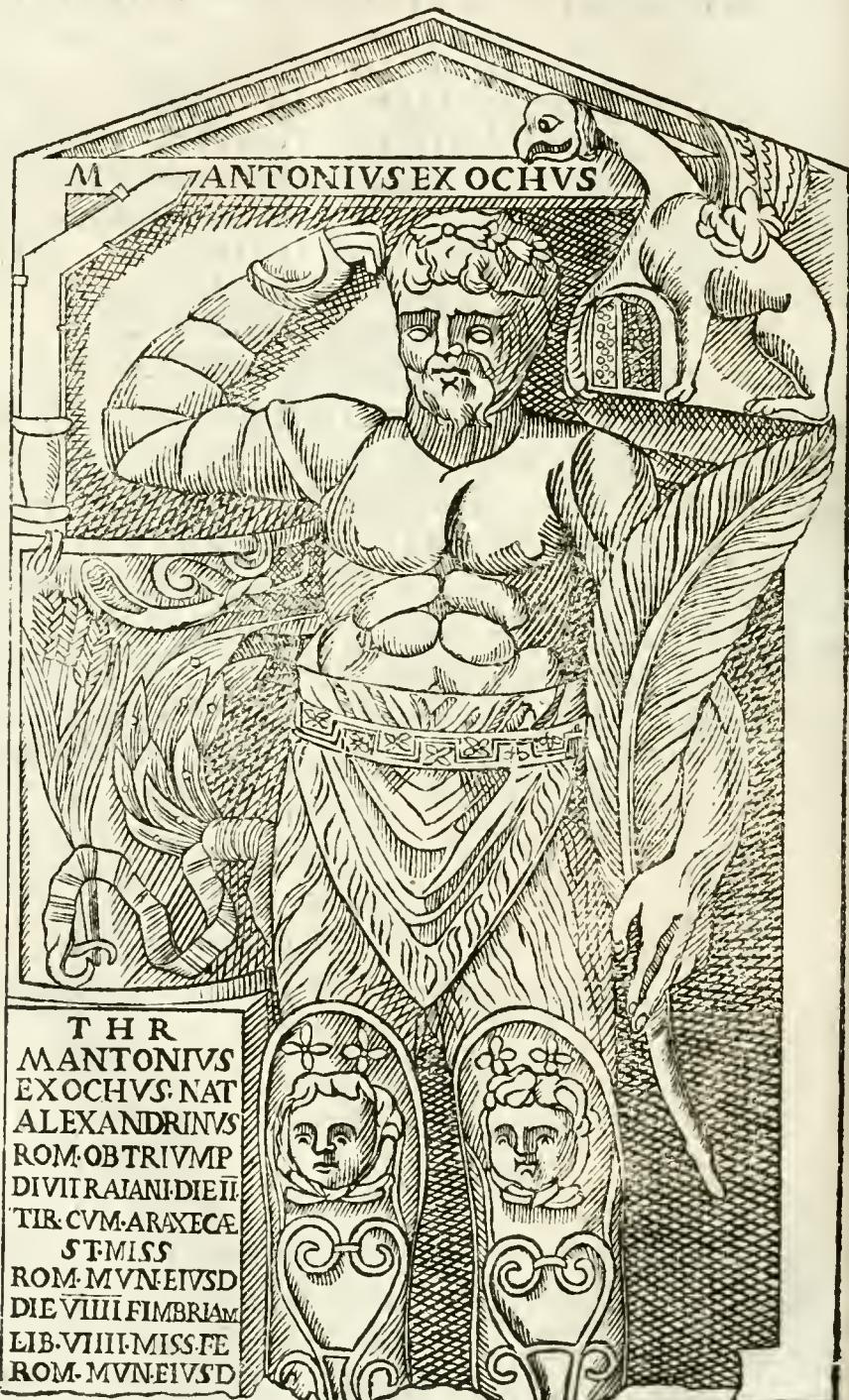
censem equum nomine CALLIDVM , rufo colore ex adiectâ notâ R fuisse
credo) tertium denique , nomen ipsius domini equorum AQVILONIS , quod
cum nomine prioris equi coincidit . Nec nouum hoc esse potest , quia & hodie
à possessoribus nomina equis communia fieri , non rarò videmus .

Palmam tandem & Coronam in dicta Annæi inscriptione (quæ tot alias in
sui explicationem traxit) eundem meruisse , admonent notæ PAL·ET·COR ;
nec secus ex marmore vtrunque ornementum viri imagini Boissardus appingit .

Secunda hæc M. Antonij Exochi , digna est ob plurimam quam continet eru-
ditionem , quæ exactè
perpendatur : quod ut
assequipossimus , pri-
ùs erroribus in quos
ex prauâ Boissardi de-
lineatione Gruterus
in explicatione inci-
dit , syncero exem-
plari exhibito , ex
marmore penè Ia-
cobum Mascardum
existente , medeamur .

Vides è latere dex-
tro harpen , qualem
Grut. pag. cccxxxv. §
vbi hanc inscriptio-
nem recenset , iam
agnouit ; & Thracum
propriam fuisse , ex
Clemente Alexandri-
no , Artemidoro , &
Iuuenalis Interpretate
probat Lipsius dicto
lib. II. cap. IX. : in-
uersâ tamen , intùs
acie , falcis modo ,
non , vt Lipsius exhi-
bet , gladijs Turcicis
similem , quod omni-
no figuræ falcis (id
harpe græcè ionat)
contrarium est . Nec
moueat quempiam locus Iuuen . Sat . VIII . de Gladiatoribus Thracibus intellec-
tus ,

Nec clypeo Gracchum pugnantem , aut falce supinâ ;

vnde

Vnde forsitan Lipsius falcem suam inuersam concepit: quandoquidem, *supina* dicitur Iuuenali falx, idest incurva, proprio epitheto; quemadmodum Catullus Argon. vers. 312. digitos, in torquendo filo inflexos & falcatos, supinos vocauit,

*Dextera tum leviter deducens fila, supinis
Formabat digitis.*

& forfices illas quæ ad lanas tondendas etiamnum adhiberi solent, introrsus curuas, eodem epitheto affecit Martialis Ep. LXXXV. lib. VII.

*rigetque barba,
Qualem forficibus metit supinis
Tonsor Cinyphio Cilix marito.*

Breue scutum, coronâ lemniscatâ, & spicis insculptum, (proprio Alexandrinæ Vrbis symbolo in duobus nummis VII. & VIII. Tab. XXXIV. Oiselij) ad latus viri existens, nescio quomodo in tantâ rei cudentiâ Boissardo non visum, est Parinula, Threcidica dicta, ex quâ etiam Gladiatorem istum è Thracum Classe extitisse suspicamur; imò ex appositiâ notâ T·H·R apertè dignoscimus; quam Gruterus suo in his rebus præstantissimo acumine explicare non valuit; quia Boissardus & Smetius elementa ista T·H·R contra fidem marmoris interponerunt. Est enim veluti ex formulâ inscriptionum ad Gladiatores pertinentium, suam cuique Classem adscribere, vel etiam ex armaturâ appositiâ indicare, vt in P. VEIDIO Dimacharo. DECORATO, GENEROSO, & PANTINO RETIARIIS, DECORATO alio, & AEDONE SECUTORIBVS, (quicquid P. Lælius Bisciola SECVTORES non Clasis nomen, sed Mirmillonum fautores, significasse crediderit Hor. Subsec. lib. XIX. cap. VI.) & in modò dicto L·ANNAEO·MERidiano, apud Gruterum videmus; hæc siquidem aliaque Gladiatorum genera Lipsius Saturnal. lib. II. cap. VII. copiosè percurrit: à quo in hoc dissentire liceat, vt Alexandriæ natum Thracibus nihilominus inscramus, (ex eâ enim natione eos propriè fuisse credit) quando ipse à Festo dissentit, qui ex similitudine armaturæ Thracum eos denominatos voluit; & colligitur quoque ex Suetonio cap. VIII. dum Titum Cæsarem studium armaturæ Thracum præstulisse dicit, quasi non nationem, sed Factionem Thracicam notare videatur. Hoc eodem paþto apud Campanos populos odio Samnitium, vt tradit Liuius lib. IX. cap. 40. Gladiatores (cuiatis tandem illi essent) eo ornati armati, Samnitium nomine appellabantur. Vnde Tritanum illum, in Gladiatorio Ludo Samnitium armaturâ celebrem, tanquam Familiæ Sanniticæ adscriptum, non verè Samnitem, intelligimus apud Plinium lib. VII. cap. XX.

Samnitici militis primùm, qui deinde ad Gladiatores eiusdem Clasis fluxit ornatus, ita distinctè habetur apud Liuium lib. IX. cap. XL., vt quâuis picturâ potior hæc descriptio Lipsio videatur Saturn. lib. II. cap. XI. *Forma erat scuti, summum latius, quâ pectus atque humeri teguntur, fastigio equali; ad imum cuneatior mobilitatis caussâ: spongia pectori tegumentum, & sinistrum crus ocreâ teclum: galeæ cristatae.* Parùm tamen eius pictorem Liuij picturâ iuuatum, in hoc è vestusto marmore à nobis obseruato meliori exemplari, lectores agnoscunt:

alitudo ped. VI. vnc. VI.

in Hortis
Pamphilijs
ad Viam
Aureliam

in quo illud etiam singulare, & maximè memorandum inest; Gladiatorem nempe istum (siquidem, ut ait Plutarchus in Vitâ Syllæ, facienda est mentiō eorum, qui nullâ rē bonā, memoriā tamen sibi pepererunt) illum ipsum Batōnem esse, quem Antoninus Caracalla coēgit eodem die cum tribus certare continentē, eumque occi-
sum

sum à postremo , affecit magnificâ sepulturâ : nomen enim, professio , atque ingens cippi magnitudo, infimam vilissimi nebulonis fortem excedens, verba hæc Xiphilini de alio intelligi minimè patiuntur . Ratio illa scribendi punctis post vnamquamque syllabam interpositis , nec inusitata omnino est , nec exemplis destituitur , geminarum nuper repertarum inscriptionum , & alterius è schedis Barberinis ; vt alia, quæ è Grutero peti possunt, omittam.

D · M

AN·NAE·AE·BLAS·T
E·NI·T·F·PRIS·CVS
FE·CIT·CON·IV·
GI·CA·RIS·SI·M
AE·BE·NE·ME·RE
N·TI·QVN·QVA·
VI·XIT·AN·NIS·XVI
IP·SA·VI·XIT·AN·
NIS *VS* XXXI

D · AREL· LI · O

COM · MO · DO
MA·RI·TO·OP·TI·MO
LI·CI·NI·A
TRY·PHAE·NA

*reperta utraque ad Viam**Latinam II. lap. prope Cæmterium B. Tertullini*

D · M ·

L·SEP·TI·MI·O
THE·O·DO·RO·
A·V·G·G·LI·B
L·FAE·NIVS
THEODORVS
PATER·FILIOSVO
DVLCISSIMO
FECIT

Gryphum & Pileolum Gruteri in nostro EXOCHO admittimus , cui consentaneum hoc aliud marmor apponimus , è schedis R.P.D. Peniae in MS. Bibliothecæ Carpinae ; in quo, prope quadrigarium Circensem , pilcus à duobus genijs defertur , in significationem libertatis impetratae , ad ea quæ congerit Lipsius lib. II. Saturn. Serm. cap. XXII.

Quominus tandem Cæstibus Exochum pugnasse Gruterus percepit, notâ quamuis CAEST· hanc interpretationem violenter quodammodo sibi exposcente ; itaut Ioseph Scaliger in Indice Operis τὸ ARAXECÆ , reiectis duabus literis ARAXEM CAESA- RIS explicauerit ; idem Boissardus in culpâ fuit , dum clypeum potius , quam lora Cæstuum circa brachium effinxit .

His præmissis , inscriptionem ita lego . M·ANTONIVS·EXOCHVS·THRAX , & rursus MARCVS·ANTONIVS·EXOCHVS·NATIONE·ALEXANDRINVS·ROMAE·OB·TRIVMPHVM·DIVI·TRAIANI-DIE·SECVNDA *spectaculorum eius occasione editorum* TIRO·CVM·ARA-XE·CAESTIBVS·MISSVS·ROMAE·MVNERE·EIVSDEM·DIE·NONA·FIMBRIAM·LIBRARVM·NOVEM·MISSVM·FECIT·ROMAE·MVNERE·EIVSDEM cætera deficiunt abrupto marmore : letamque , sic interpretor .

[TIR·CVM·ARAXE] Tironem adhuc , cum Gladiatore plurium fortasse palmarum comisum fuisse , non modicam eius fortitudinis , & expecta-

tionis in hoc primo certamine , & tirocinio posito , laudem infert .

[FIMBRIAM · LIB · VIII ·] N̄l aliud h̄c commodiū intelligi posse credo , quām exaggerationem quandam roboris istius Fimbriæ , ex quo , grauissimis Cæstibus , nouem nempe librarum pondo , depugnare solitus erat ; nam ita quoque in Plutarchi Demetr. *Alcimus Epiota, omnium qui cum eo erant bellacissimus atque robustissimus* , laudatur , quōd *solus armaturā duūm talentorum pondus trahente vtebatur , reliquorum armis talentum modō appendentibus* ; nec aliunde Entello

geminos immani pondere Cæstus ,

Virgilius adesse finxit : non vlli enim inscriptionis huius verbo vel notæ innititur interpretatio illa Tritani pag. 399. *qu' il combatit contre un certain Fimbria au neuvième jour de ces jeux , en neuf missions ou combats différents .*

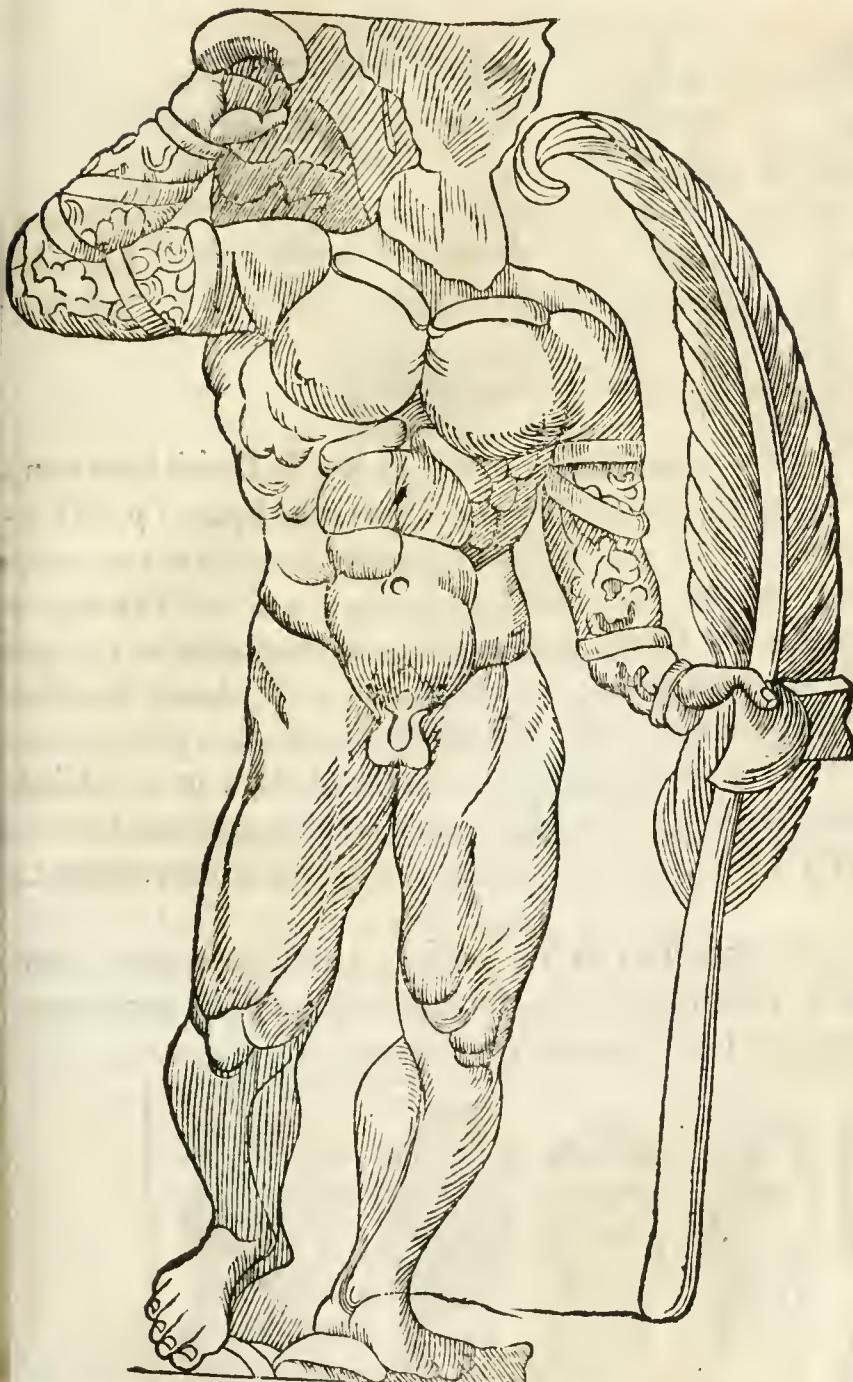
[MISS · FE] Missum facere , ex formâ loquendi , vt sic dicam , circensi , & gladiatoriâ , pro deiectione , prostratione , & nece Fimbriæ illatâ , accipi posse credo . Cuius rei exemplum in Gallicâ loquitione remansit , in quâ , *dépescher son homme* , quod propriè *τῷ missum facere* respondet , idem in monomachiâ sonat , àc aduersarium neci tradere .

Corrigit hæc scalptura Cæstuum formam , in quâ adeò plures aberrarunt , & eos inter Panquinius de Lud. Circ. (adductâ Seruij authoritate , quæ nullibi repetitur) vt pilas plumbeas loris bubulis appensas è clauâ pendentes imaginati fuerint ; & ferreas quoque adesse iactet in Museo Cospiano illius Descriptor lib. III. cap. XVI. num. 3: & quidem postquam I. Cæs. Scaliger nebulam hanc fese è Grammaticorum oculis dimouisse professus est Poëtic. lib. I. cap. XXII. Constatabant namque Cæstus ; vt h̄c videntius , ex loro quidem bubulo , attamen circa manus & brachia reuoluto , vt ex alijs quoque sex sequentibus exemplis , indicato vnde sumpta sunt loco , probamus ; ne à nobis conficta Lectores suspicentur , quando Rupertus Epist. XLIV. ad Reinesium , ita apud suos Germanos nostram fidem infirmat , *Hæc , & alia , velut è statuis veterum depicta , nobis obtrudere co-
nantur Itali .*

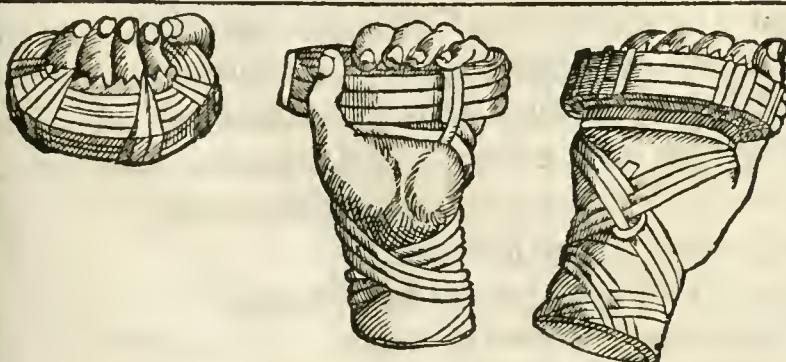

*ex marmore in Hortis Aldobrandinis , nunc Pamphilijs , ad Quirinalem :
& apud Choulium de Baln. & Exerc. Veter. pag. 141.*

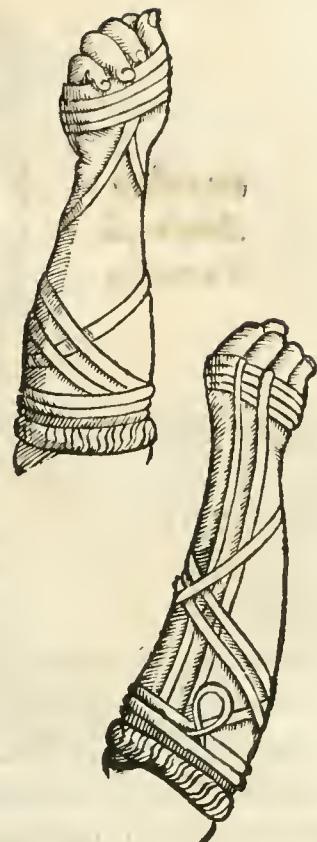
sub

*Sub flore capituli compositi, ut vocant, ingentis magnitudinis
in Hortis Pontificijs Quirinalibus*

ex Museo Puteano fragmentum

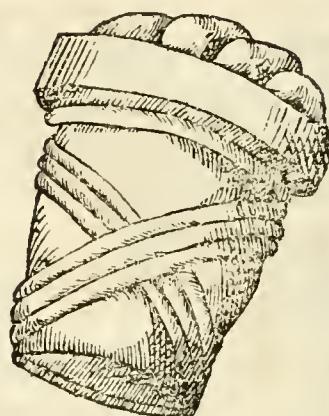
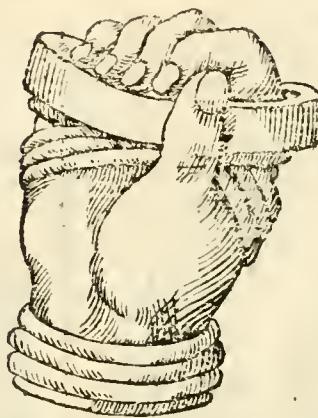
*ex Hortis Estensibus
Tiburtiniis, & signo
marmoreo Pollucis*

*ex eodem metu Museo;
olim à Claudio Mene-
trio Sequano-Burgun-
do habitum*

Cla-

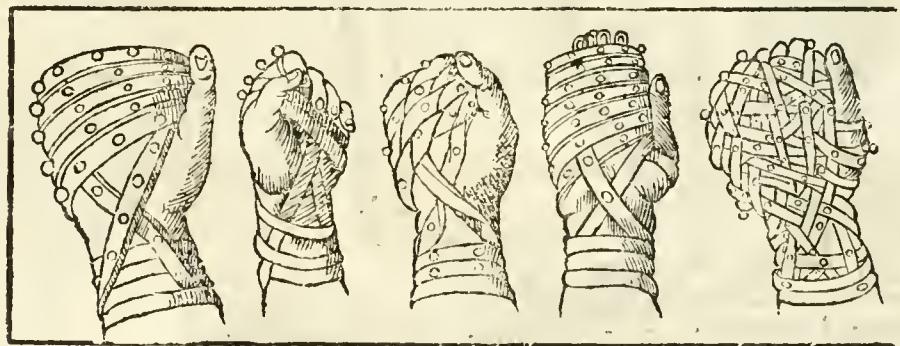
*ex eodem
Museo, à
Francisco*

*Soncino
Lapicida
habitum*

Clavas videri potuisse, quamvis inuolucra fuerint, ex hoc Eustathij loco non bene intellecto, ingeniosè excusat Aldus nepos in Quæst. per Epist. de Cæstibus VIII. οἱ τῶν τυμάτων ἴματες οἱ βόειοι τοῖς χεῖρας αὐτοῖς εἴλαθντο, συνεργαζόμενοι τι τοῖς τληνταῖς: καὶ τοὺς δακτύλους δὲ τυνέχοντες, καὶ ὡσεὶ Τίτα κορυννοφαγεῦντες λεγόντες, Pugilum lora bubula circa manus ipsis inuoluebantur, plagas nonnihil adiuuantia: digitos autem simul coniinebant, & quasi clauam quandam rotundæ formæ durefaciebant: sed ipse Aldus cingulos istos eminentes, quos in omnibus nostris Cæstibus (si secundum excipias) expressos vides, in anfractum conuolutis arietum corniibus similes, ad munitionem quandam ex clavis ferreis, plumbeisuè in nummo Pyrrhi Ligorij obseruataim, violentâ interpretatione detorquet.

Conflictos igitur à Ligorio tam istos ab Aldo visos, quam hosce alios, quos Hieronymus Mercurialis ex eodem produxit, non suspicor quidem, sed sollemnem hominis imposturam satìs firmiter animo concipio.

Quis etenim eā capi credulitate potest; omnes illas Ligorij *gymnas antiquas*, & *sepulchrorum sculpturas*, è quibus suos Cæstus, plumbeis, nescio, an ferreis globulis compactos se cepisse, Mercuriali iactauit, funditus interijsle; interque eas, quæ postea emerserunt, Cæstuum nostrorum formas, nil tale rursus vsquam visum? Certè si Poëtas de hâc Cæstuum pugnâ loquentes perquirere libet, non nisi ex simplicibus loris contextos fuisse apprehendemus,
vers. 3. Χεῖρας διπλέξαντα μέσοις βοσιοιν ἴμασιν.

Manus cingentem [Pollucem] medijs bubulis loris.

& infra vers. 80. ἐπεὶ γν οπείρασιν ἐκαρτύναντο βοσιας

Xεῖρας, καὶ τοῖς νῦν μακροῖς εἴλιξιν ἴματας,

quum spiris muniuissent bubulis.

Manus, & circum membra annexuissent longa lora,

ita Theocritus Idyll. XXII. Dioscurorum.

Toīσι ᾧ μεανηγύς θεράπων Αμύκοιο Λυκωρέδ's
 Θῆκε πάρεγίθε ποδῶν δοιοὺς ἐκάτερθεν ιμάντας
 Ομόδ's, αζαλέους. τῷσι δ' οἴγ' ἔσαι ἐγκληηῶτες;
 Αὐτὰρ ὁ τόνγ' επέεστιν ὑπερφιάλοι μετηύδα,
 Τῶνδ' ἔτι ὃν κ' ἐθέλησθα πάλλα ἀτερεγκυαλίξω.
 Αὐτὸς ἐκών, ίνα μή μοι ἀτέμβηη μετόπισθεν.
 Αλλὰ βάλου τῷσι χειρί. δακτὶς δέ κεν ἀλλω ἐνίσποις
 Οὔτον εγώ γενός τε βοῶν τῷσι τ' εἰμὶ ταμέαδα
 Αζαλέας, αδρῶν τε παρηίδας αμματι φύρσα.
Illis autem interea minister Amici Licoreus
Posuit ante pedes gemina ex utrâque parte lora,
Cruda, sicca, egregie etiam illa erant rigida.

Quare ille (Amicus) hunc (Pollucem) verbis magnificis affatus:
Horum nunc utrumcunque volueris sine sorte concessero.
Ipse volens, ut ne me accuses postea.
Proinde apta manui. Compertus autem, alij dixeris.
Quantum ego terga boum excello incidere
Dura, virorum que genas cruore fædere.

ixc de eâdem pugnâ Amyci & Pollicis Apollonius Argon. lib. II. à vers. 51.
 Et tamen, si vsquam aliâs asperiores illi Cæstus ex vsu fuissent, hic potissimum
 vœtæ eos inducere licebat, vbi non gymnaſicè, sed hostiliter concurrebat.

Aζαλέ8s ιμάντας ἔχων τῷσι χερσὶ θαῦται,
 Τὸς οἱ ἐπισαμδύως Εὐνορίδης Αγέλας
 Αμφέβαλεν παλάμησ,
 Is siccis [Acamas] agiles manus innexas habens loris,
 Quibus ei Agelaus Euenorides scitè
 Palmas euinxerat,

infrâ de Epeo antagonistâ vers. 337.

Ἐισήκει, τῷσι χερσὶν ἔχων βοὸς ἦφι δαμδύτος
 Πινός αζαλέας,

in medio, ceu leo

Stabat, manibus inducta gerens bouis violenter cæsi
Arida tergora,

nox autem de ambobus ves. 371.

τῶν δ' ἔσυμδύκος θεράποντες
 Πινός αμματόστιας ἀφαρ σθεναρῶν διπό χειρῶν
 Λῦσαν.

quibus mox famuli

Lora

Lora cruenta de robustis manibus sine morâ

Relaxant.

hæc Cointus Smirnæus Paralip. lib. IIII.

Kαὶ δολιχᾶις παλάμησι καστυνήτοι συνάπλων,

Αζαλέων ἐσφιγξε περίπλοκον ὀλχὸν ἴμαντων.

Et longis manibus fratris copulans, (Alcon)

Aridorum strinxit circumplexum tractum lororum.

Nonnus Dionysiac. lib. AZ. vers. 506.

Apertiùs verò solutâ oratione Pausanias in Arcadic. Cæstus ex solo bouino corio, cum aliquâ inter veteres atque alios sui temporis differentiâ (de quâ paulò post dicam) ita describendo ostendit, tōis δὲ πυκτὸν γονίν που τηνικαῦτα ιμὰς οὖς θῆται τῷ καρπῷ τῆς χερῆς ἐκατέρας, ἀλλὰ τῇ μετάχαις ἔτι ἐπύκτηνον, ὑπὸ τοῦ λοντοντος δέοντες τῆς χερῆς, οἵα οἱ δάκτυλοι σφίσιν ἀπολείπωντα γυμνοί. οἱ δὲ ὅκα βοεῖς ὡμῆς ιμάντης λεπτοί, ξόπον τινά ἀρχαῖον πεπλεγμένοι δι' ἀλλήλων, ησαν αἷματιχαῖ. Pugnantibus autem Cæstibus non erat tunc Cæstus acutus in carpo manus utriusque, sed Milichis adhuc certabant, sub concauo manus ligantes, ut digiti sibi ipsis relinquantur nudi: Cæstus verò ex bouino corio tenues, secundūm aliquem morem veterem plicati ad inuicem, Miliche dicebantur.

Ex nostris, vinclorum immensa volumina, atque Erycis tergora, hoc est, è tergo, vtì duriori parte bouinæ pellis, confectos Cæstus, inducit Virgilius in pugnâ Entelli ac Daretis lib. V.: Propertiusque lib. III. Eleg. XIII.

Nunc ligat ad Cæstum gaudentia brachia loris.

Quid igitur induxit Ligerium putabimus, vt suos Cæstus ita elaboratè metallo munuerit, nisi Virgilianum illud lib. V. Aeneid. vbi Erycis Cæstus à Daretis in medium proiecti describuntur?

ingentia septem

Terga buum plumbo insuto ferroque rigebant.

in cuius imitationem suos pariter Cæstus ita finxit Valerius Flaccus Argonaut.

lib. I. *Taura vulnifico portat celer insita plumbo*

Terga Lacon,

suosque Statius Thebaid. lib. VI.

nigrantia plumbo

Tegmina cruda boum.

Et tamen Virgilianos Cæstus plumbo caruisse ostendit supradictum marmor Aldobrandinum Tab. I. quod ex ætate utriusque pugilis, Daretum & Entellum referre, pro certo credimus.

Enīt̄ poëticis, imò hyperbolicis & læthalibus Cæstibus, pro communibus nostris circensibus, & plerumque ludicris, Pyrrhus Ligerius, iure suo omnia turbandi usus, Mercurialis & Aldi cerebro vulnus intulerit: à quo vt caueamus, sinistram manum sustollere, & fronti obtendere debemus, is enim est rectus Pugilum se tutantium habitus, quem nobis describit Nonnus dicto lib. XXXVII. vers. 509.

Ἐγένετο προβλῆμα περὶ ποντοῦ
Λαίνος χεῖρα φέρων σάκος ἐμφύτον;
συνεπεξιερητόν
Sinistrâ manu ferens scutum naturale;

quemque confirmat Daretis & Entelli in prædicto marmore Aldobrandino, ac Pollucis in statuâ Eſtensi, vnde Cæſtus Tab. III. desumptus est, simillimus gestus. De plumbeo Cæſtum additamento, (etiam si Virgilij, aut Flacci verba propriè attendere deberemus) placet Choulij opinio, qui in tractatiunculâ de Balneis & Exercitijs Veter. hanc eandem Daretis & Entelli pugnam refert, ex ipsius verbi [insuto] significatione deriuata; hoc est *plumbum insutum* Cæſtus habuisse, plumbum, inquam, inditum, & inter ipsa coria subditum, atque, vt sic dicam, intercutem; ad augendam Cæſtum grauitatem, vt suprà diximus, & ictus ταχεστίχεος *corpus-cadentis* (vt cum Nonno loquar) perniciem; quod idem significare videntur Scolponcæ illæ apud Fl. Fulgentium de Vocib. Antiq. *Scolponeas dici voluerunt Cæſtus plumbo ligatos.*

Quantum enim, vel absque plumbō externo Ligorij, damnum afferrent dura, crudaque illa (sic paſſim vocant) lora, abundè docent Authores: Theocritus namque in describendo Amyco Bebryciorum Rege, qui *hospitibus ferus* eos pugnis excipiebat, primusque (ſi Clementi Alexandrino lib. I. Stromat. crendum est) lora pugilum excogitauit, ita vers. 44. suprà citati Idyllij ait.

Ἐγένετο δὲ ἀνὴρ ὑπερόπλος ἐνίμδυος ἐνθλασθε,
Δεινὸς ἵδειν, σκληρῶσι τεθλασμένος γάτα πονμάς:
Ibi vir immanis sedem habens, sub dio manebat,
Sæuus aspectu, cui duris pugnis aures erant fractæ:

quod eò minus mirari debemus, quòd, in ipsâ vmbatili exercitatione, tuber prominenſ ex ictibus Cæſtum, aurum fungum à Tertulliano vocatum fuſſe, optimè explicauerit Furnebus Aduersar. lib. XVIII. cap. XXXIII. & ad idem æquè ingeniōsè traxerit versum illum Martialis in Epigr. ad Atticum XXXII. lib. VI.

At iuuenes alios fractâ colit aure magister,

hæc ad eum adnotans lib. XXIV. cap. XXIX. Aduers. Quæritur quid illud sit; fractâ aure? ego hoc è Græco sumptum arbitror, Græcorumque exercitationibus; apud quos, qui Gymnasiorum plagis contusi, multatiique fuerant, propterea quod à concitatoribus ferè tempora & aures feriri solerent, auribus fractis dicebantur. Pollux lib. II. επὶ δὲ τῶν ἐν γυμνασίοις πληγῶν τὰ ὥστα κατεπένεια, καὶ ὠτοκατεξίσ. Hesychius, ὠτοκατεξίσ, τὰ ὥστα Τεθλασμή. Igitur, magister fractâ aure, est magister exercitationum, & Gymnasiorum exercitor, qui luctum pugillatumque docet.

Hinc itaque ridiculum in modum, supercilia, nares, palpebras, & aures in hoc ludo amissas, non vno epigrammate prosequitur Lucianus.

Οὐτος ὁ νῦν βέλτιστος ὀλυμπικὸς εἶχε Τοπρόσθεν

Ρίνα, οὐρανον, ὄφρυν, ὠτάρια, βλέφαρο.

Εἴτ' απογεατάμδυ & πύκτης, απολώλεκε πάντα,

Ωστ' ὡκτῶν πατέρων μηδὲ λαβεῖν τὸ μέρος.

Εικόνιον γέδ' αἰδελφὸς ἔχων προσενήνοχεν αὐτῷ,
 Καὶ κεκριτ' αλλοῖς, μηδὲν ὁμοίον ἔχει.
Hic, qui nunc optimus Olympicus, habuit prius
Nasum, mentum, supercilium, aures, palpebras.
Postea transcriptus Pugil perdidit omnia,
Ita ut paternorum bonorum ne partem quidem acciperet.
Imaginem enim frater habens produxit eius,
Et iudicatus est alienus, cum nihil simile haberet.
 Εἰκοσέτης σώθεντος Οδυσσέῳ εἰς τὰ παῖδῶν,
 Εγὼ τὴν μορφὴν αἴρος ἵδων ὁ κύων.
 Άλλαὶ σὺ πυκτεύσας Σεραπῖδῶν ἤπι τέωσες ὥστε.
 Οὐ κυσίν ἀνωματος, τῇ δὲ πόλει γέγνεσαι.
 Ήν ἐθέλης δὲ τερψιωπον ἵδειν εἰς ἔσοπτρα σεαυτῷ,
 Οὐκ εἰμὶ Στρατόφῶν αὐτὸς ἐρεῖς οὐδότας.
Cum post viginti annos incolumis Vlysses redijisset in patriam,
Cognovit eius faciem Argus videns canis:
Sed tu pugilatum exercens Stratophon per quatuor horas,
Non canibus incognitus, sed urbi factus es.
Sin τολις faciem videre in speculo tuam;
Non sum Stratophon, ipse dices iurans.
 Πᾶσαν δὲν Ελληνες αγωνοθετήσαν αἷμαλλα
 Πυρμῆν, Ανδρέλχεως πάσαν αγωνισάμην.
 Εσχρον δὲν Πίση μὴν ἐν ωτίον, δὲν δὲ Πλαταϊδῆς
 Εὐβλέφρεγον. Πυθοῖ δὲν ἀπνοῖς ἀκφέεσμα.
 Δαμοτέλης δὲν ο πατήρ ἔκορυστο σὺν πολιηταῖς,
 Αρχίμη ἐκ σαδιῶν ή νεκρὸν, ή κολοσόν.
 Omne quodcumque Græci certamen proposuerunt
Pugilatus, Androleos omne certavi.
Habui enim in Pisâ quidem unam aurem, ad Plateas vero
Vnum supercilium, è Pythijs vero exanimis efferor.
Damoteles pater se parauit ad hoc cum ciuibus,
Tollere me stadio vel mortuum vel mutilum.

Vnde adinuentum ferunt æreum quoddam aduersus ictus Cæstuum aurium mu-
 nimentum αὐτοτίδες, siue αὐφάτιδες diētum, cuius inter recentiores primum
 superiori æuo Iulium Cæsarem Scaligerum in Poët. lib. I. cap. XXII. meminisse,
 & post eum Petrum Fabrum in suo Agonistico lib. I. cap. XI. vim & usum
 rectè explicasse video: nam Ioannes Argolus eas obiter tangens in Notis ad
 Panuin. de Lud. Circens. pag. 58. col. 1. esse quasdam galcas, putauit, ad tuen-
 dum precipue aures & nasum, ad instar earum quas gladiatores gestabant. Tuentur
 doctissimi Fabri sententiam Etymologicum Magnum verb. αὐφότιδες, ac Cle-
 mentis Alexandrini elegans piaque simul de custodiâ aurium aduersus propheta-
 nos sermones metaphora Pædagog. lib. II. cap. VI.: cui nos quoque, ne pedi-
 bus

bus tantum accedamus, non illibenter, nec forsan contemnendo calculo, veteris scilicet marmoris exemplo, suffragabimur, exhibito è paruo nostro Museo hoc Pugilis capite iustæ magnitudinis; in quo αμφώτης duabus habenulis supra verticem, & circa frontem adstricta, loris coëuntibus sub mento religata appetat.

Nōtabile vtique est, veterem illam Cæstuum apud Græcos formam, de quā Pausanias, ad Traiani tempora in Romanā arenā perdurasse; nudos enim habet digitos tam Cæstus Exochi, quām alij omnes, si secundum in ordine excipias, qui digitos abscondit, & manus veluti sole's quibusdam ligneis & crassioribus obducit. Non vna tamen erat Cæstuum facies, alij namque simplici reuolutione, & totius ferme brachij muniinie, vt hic noster, & tertius, ac sextus; alij breuiores, nec cubitum attingentes, vt cæteri omnes. atque implicatis, & ad inuicem occurrentibus vinculis compacti: quam diuersitatem agnouisse video Scaligerum quoque lib. I. Poëtic. cap. XX., & post eum P. Ludovicum de la Cerda in Virg. lib. V. vers. 404., quamuis antea ad vers. 374. in Cæstibus Ligorianis se sistere ostendat, qui nihil, aut parùm supra manuum vertebras assurgunt: quales in nummis quoque videmus, si Tristano fides habenda est, qui in Commentario Historico M. Aurelij Pijf. pag. 65 1. nummum 17. ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ cum pugilibus suis Cæstibus armatis, producit, vbi ego libentissimè Castores ipsos pileatos & fraternā concordiā manibus nexos reposuerim. Laneos demum in aliquibus pentodactylos signatos vides, de quibus Lucatius Statijs interpres ad illum VI. Thebaid. versum

summo maculas in vellere vidit,
ita profatur, quia laneos pentodactylos habent sub Cæstibus, qui eminent supra
brachia.

Corrigendam hinc quoque puto Parmæ Threcidicæ figuram aduersus iam indicatam Lipsij descriptionem, qui eam, ex Varronis & Polybij sententiâ, rotundam fuisse tradidit: optimè quidem si Parmam Romanam spectemus, quam Varro lib. IV. de Ling. Lat. sic dictam ait, quod à medio in omnes partes par sit; & disertis verbis Polybius formâ rotundâ fuisse scripsit; sed non frustra Parmam Threcidicam authores à Romanâ & vulgatâ distinxerunt, quasi ea diuersa fuerit, & scuto, quām clypeo similius: posito enim discrimine inter scutum, & clypeum, quod iste orbicularis, illud quadratæ sit formæ, non tamen planæ, sed ad modum imbricis excauatæ: (ita ostendente Lipsio de Milit. Rom. lib. III. Dial. II.) videmus Martialem lib. XIV. Epigram. CLXXXIV. alijs CCXI. Parmam Thracum non clypei, verùm scuti, sed imminuti, similitudine explicare,

*Hæc quæ se fè solet vinci, quæ vincere raro
Parma, tibi scutum dumilonis erit.*

quasi dicat, ut explicat Matthæus Raderus nuperus Commentator, tibi viro

*iusto, Parma verè erit Parma; at eadē, puerō nāo erit loco iusti, & magni scuti
& de hāc Parmā sensissile Nonium videtur, dum, Parma breue scutum fuisse ait
de Gen. Armor. cap. XVIII. num. 14. Expressè etiam, meo iudicio, Parma
huiusmodi Threcidicæ rotunditatem Plinius lib. XXXIII. cap. IX. his verbis
videtur excludere, speculorum in reddendis imaginibus varietatem præ superficiæ
eorum varietate enarrans, plurimumque refert, concava sunt, & poculi modo
an Parma Threcidicæ: nūl enim variasset imago, si Parma quoque Threcidicæ
& ipsa poculi modo concava foret: sed bene variant concava ad spheræ propor-
tionem specula, à concavis in imbricis modum, vt est notissimum.*

De spectaculis occasione Belli Dacici per Traianum editis, bis loquitur Xiphilinus: semel post primam expeditionem victo Decebalo, Post, in Theatrum gladiatores quibus delectabatur, saltatoresque reduxit: & iterum post secundam Daciā in potestatem Populi Romani redactā, Is spectacula edidit: dierum CXXIII. in quibus ingulata sunt ferarum altitumque pecudum ad undecim millia; itemque gladiatorum decem millia inter se certauerunt. Facilè autem fieri potuit, vt vtraque hāc spectacula suus triumphus præcesserit; quamuis nulla neque apud Xiphilinum, neque apud Eusebium, aut Cassiodorum, de secundo trium- pho mentio habeatur: certissimum namque de eo elogium Pliniij iunioris in Epist. IV. lib. VIII. ad Caninium, Super hēc, actos bis triumphos, quorum alter ex inuidā gente primus, alter nouissimus fuit.

Oculati siquidem testis assertio, incuriam Xiphilini
haud insolitam; Eusebij properantiam, qui se-
mel, & paucissimis verbis duplex hoc, &
quinquennale Bellum tetigit; & Cas-
siodori peruersam, sub hisce præ-
sertim temporibus, chro-
nologiam, probè
emendare
valet.

C A P V T I X.

Numismata occasione vtriusque expeditionis
in Dacos percussa, & ad eorum intellectum,
series chronologica totius Belli Dacici
exposita.

Numismatibus, quæ sola iam tenuis huius nostri laboris accessio, & verè dixerim *holerum additamenta*, proponenda remanet, eundem seruabimus modum, secernendi ea, quæ Nouitius Interpres *rectè quidem*, sed extra viam posuit; & deinde ea quæ penè Scriptores dispersa, & nuper in varijs rei antiquariæ studiosorum Museis reperta sunt, indicandi, & in vnum iungendi. Priùs tamen (quod pluries in opere promisimus) certiorem aliquam feriem gestorum Traiani circa hoc Bellum Dacicum exponemus, ex authoribus, ac veteribus monumentis, & præcipue ex Plinij Panegyrico deducam; cuius contextum, ipsius propemodum verbis redditum, numeris minutiioribus ad marginem appositis distinguemus, ne onerosa legentibus sit orationis Plinij membratim recensitio.

Imperatoris in Traiano titulus ex adoptione ortum habuit, ut suprà Cap. III. diximus; * non enim ab exercitu Imperator factus, aut Germanicus nuncupatus, * sed Cæsar, Imperator, & Germanicus, absens & ignarus, priuatum adhuc agebat. Vnde obiter corrigo Occonem pag. 194. qui in honore II. COS. eum Germanicum appellatum tradit; toto enim tempore errauit, quo adoptio secundum consulatum, ut mox videbimus, antecessit. Hæc adoptio sub fine Imperij Neruæ contigit, * debebatur quippe maximo operi hæc veneratio, ut nouissimum effet: optaueratque pro suâ pietate Traianus ut quam tardissime Neruæ patri succederet, sed (eiusdem Plinij verbis loquor Epist. I. lib. X.) *Dij immortales festinauerunt, virtutes ipsius ad gubernacula rei publicæ, quam suscepereat admouere.* Xiphilinus, tempus adoptionis non recensuit, sed enarrato tumultu Prætorianorum, qui Neruæ adoptandi Traianum in caussâ fuit, subdit, *his confessis rebus mortuus est.* Sex. Aurel. Victor cæteris diligentior, tribus mensibus cum adoptato Neruam vixisse ait. Panuinius attamen quasi diei conscius, hæc habet, EODEM· ANNO· EX· A· D· XIV· K· OCTOBR· M· VLPIVS· M· F· TRAIANVS· CRINITVS· AB· IMP· NERVA· CAESARE· AVG· ADO-

DOPTATVS · CAESAR · APPELLATVS · EST · ET · TRIBVNICIAM ·
 POTESTATEM · ACCEPIT : quo verò authore tam definiè eundem diem sta-
 tuat, requirit, & miratur Lipsius ad num. 53. Panegyr. : sed nos ex re ipsi Lipsio
 notissimā, erroris Panuinij causam assequimur ; putamus namque verba illa
 Pliniani Panegyrici num. 1034. diem illum tripli gaudio letum, qui Principem
 abstulit pessimum, (nempe Domitianum eodem die XIV. KAL. OCTOBRIS
 ex Suetonio cap. 17. occisum) dedit optimum, (Neruam illo ipso die lectum
 Principem) meliorem optimo genuit ; (Traianum scilicet, vt idem Lipsius hæc
 omnia explicat) non de exortu Traiani ad communem hanc lucem, sed de eius
 ad Imperium natali, adoptione mediante, à Panuinio intellecta fuisse. Neque
 igitur miranda erat Lipsio Panuinij coniectura, nequé adeò spernenda, (vt hoc
 quoque addam) nî melior & certior iam afforet, per quam diem hunc XIV.
 Kal. Oct. verè & propriè genethliacum Traiani determinare possemus, vt mo-
 dò ope veteris Kalendarij Vindobonensis, de quo Lambecius lib. IV. Bibliothe-
 cæ Augustæ post pag. 276., tutissimè licet : ita enim sub MENSE SEPTEM-
 BRIS lin. 18. in eo habetur,

I | b | e | XIII. [Kal. Octob.] N. Traiani . Triumphales . CM . XLVIII.

Certam autem esse huius Kalendarij fidem, demonstrant sequentes aliorum
 Cæsarum natales, optimè cum Romanæ historiæ Scriptoribus consentientes.

| c | b | IX [Kal. Feb.] N. D. Hadriani CM . XXIIII.

K | d | d | VI [Kal. Mai] N. M. Antonini CM . XXIIII

| c | e | Kal. Aug. N. Diui Pertinacis CM . XXIIII.

| c | f | XIIII [Kal. Octob.] Pij Antonini CM . XXIIII. Dies Aegyp.

| g | b | IX [Kal. Octob.] N. Diui Augusti CM . XXIIII.

| f | A | XV [Kal. Decemb.] N. Vespasiani . CM . XXIIII.

I | f | e | XVIII [Kal. Ian] N. Diui Veri . CM . XXIIII.

D | g | d | III [Kal. Ian.] N. Diui Titi . CM . XXIIII

Verùm quam peregrinitatem in Romanas illas notas CM Bocherius infuderit
CONGIARIUM explicando, (cui & Lambecius assentitur) iam notauit eru-
 ditissimus P. Noris in Dissert. de Vot. Decenn. cap. I., meliori coniecturâ *Cir-*
censes missus reponens. Accedit optimo laudatissimi authoris ratiocinio, obser-
 uatio ex veteribus Kalendaris mutuata, ijsdem illis diebus, quibus hoc Vindo-
 bonense *Circenses missus* recenset, LVDOS IN CIRCO retinentibus ; vt ex
 Kalendario apud Gruterum pag. CXXXIII., itemque ex Fragmento alterius
 Amiternini, ab amicissimo mihi viro P. Purpurino à Fauentia nuper expositi &
 explicati, è quibus sequentia exempla composui.

{ Grut. [IV . EID . April.] D N LVD . IN CIR [Matri Magnæ vt sup. prid. Non] c
 { Vindob. D | A | c | V [Idus Aprilis] Megalesiaci CM . XXIIII

· variat dies in Kal. Vindobonensi, vt locus fiat Circensisbus Natali Diui
 Seueri IV, Idus celebrandis

{ Grut. [XIII. Kal. Mai] E CER. N LVDI IN CIR

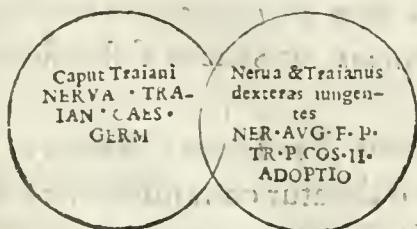
{ Vindob. | d | e | XIII [Kal. Mai] Cerealici CM . XXIIII

- A { Grut. [IIII. EID. MAI] D N P LVD. MART. IN CIRC
 Vindob. | f | d | IIII [Idus Mai.] *Martialici* C M. XXIII.
- Grut. [III. EID. IVL] B C LVD IN CIR
- Amitern. B III [EID. IVL] C LVDI IN CIRCO
 Vindob. | e | b | III [Idus Iul.] *Apollinares*. C M. XXIII
- Grut. [XVII. KAL. OCT] B N LVD. ROM. IN CIRC & sic per 4. seqq. dies
- B { Amitern. C XVI [Kal. Oct.] C LVDI IN CIRCO & sic per 3. seqq. dies
 Vindob. H | f | b | XVII [Kal. Octob.] *Romaniani* C M. XXIII. (CIRC
- Grut. [IX. KAL. OCT] B. N P MER. H.D. AVGVSTI. NATALIS. LVD:
- Vindob. | g | b | IX [Kal. Octob.] N. *Dini Augusti* C M. XXIII.
- Amitern. E IV [EID. OCT] AVG. NP LVDI IN CIRCO
- Vindob. | e | e | IIII [Idus Octob.] *Augustales* C M. XXIII.
- C { Grut. [XVII. KAL. DEC] G C LVD. PLEB. IN CIRC & sic per 2. seqq. dies
 Amitern. G XVII [KAL. DEC] C LVDI IN CIRCO & sic per 2. seqq. dies
 Vindob. I | e | h | XVI [Kal. Decemb.] *Plebeij* C M. XXIII.
- Valeant modò qui Congiaria incertis temporibus distribui solita, statis diebus affixerunt; & rarissimam liberalitatem, quater ac sexages in anno (quot à Iulio Cæsare ad Constantium, cuius tempore Kalendarium conscriptum fuit, vix Congiaria intercessisse puto) importunè multiplicarunt; dum nos ad nostram chronologiam reuertimur.

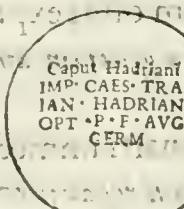
Esto igitur probabilius cum Victore tempus adoptionis, & initium Tribuniciae Potestatis Traiani circa finem mensis Octōbris; cùm circa finem Ianuarij sequentis, hoc est A.D. VI. Kal. Februarij, Nerua pater diem suum clauserit; vt constet calculus temporis Imperij ciudem, initus à Xiphilino ex Dione, hoc est, regnasse eum annum vnum menses IV. dies IX.

Annus verò iste, quo adoptio celebrata est, is fuit, qui præcessit secundum consulatum Traiani, * quem, iam Imperator quidem, sub Imperatore tamen iniijt: 657
 * idecque receperat, quia princeps, & pater detulisset. Geſſit autem * non in hoc 626
 Verbis otio, & intimo ſinu pacis, (* conſiderat enim statim post adoptionem omnis 629
 Vrbanus tumulus) ſed iuxta Barbaras gentes; itaut * exercitibus & Prouincij mu- 73
 nus ſuum consulare probauerit; Romæ, non oculis, ſed fame ac rumoribus, de eius 684
 iuſtiā, humanitate, & patientiā crediderint. *ad hanc obitum*

Hic pariter cauendum est à Tristani *ar̄. sociā*, qui explicans primum hunc adoptionis Traiani nummum; ex eo, Traianum ē Prouinciā redeūntem;

Nerua & Traianus dexteras iungentes
NER · AVG · F · P · TR · P · COS · II ·
ADOPTIO
DCLXII

Traianus & Hadrianus dexteras iungentes
DAC · PARTIC · DIVL · TRAIANI ·
AVG · P · M · TR · P ·
COS · P · P

à Neruā corām exceptum, significari credit; manumque, tanquam in adoptio-
 nis confirmationem exporrigi; quaſi non idem prorsus ostendat ſecundus num-
 mus

mus adoptionis Hadriani successoris : & tamen, nemo dixerit , Hadrianum , qui tempore quo Traianus Selinunte Ciliciæ obiit, Antiochiæ Syriæ degebat , Traianum post adoptionem , quæ eo iam mortuo conficta fuit , vt ex Dione , Spartiano , & Eutropio liquet , coram alloquutum fuisse . Fidem tam Panuinij , quoad initium Imperij , quæm Tristani , quoad redditum ante obitum Neruæ , sequutus fuisse videtur Reformator nuperimus Chronologiæ ; sed eum in hoc , & in multis reformat P. Noris in Dissertat. de Vot. Decennal. optimè & exactissimè in hâc materiâ versatus , verèque *ad vnguem f:ctus homo* . Paullò aliter historiolam effingit Angelonius , perlato scilicet ad Traianum nuncio adoptionis , in redditu ad Vrbem , mortem Neruæ patris audisse , ac maturasse iter , vt funeri paterno iusta persolueret .

His missis , & ad nostram chronologiam Plinio manuducente conuersi ; dicimus , tam primum , quæm secundum Tribuniciaæ Potestatis annum cum II. consulatu copulari posse ; primum nempe ante completum ab adoptione annum ; secundum , post tempus reliquum , inter adoptionis anniuersarium diem , & primas proximas Kalendas Ianuarias .

627 Secundo anno Imperij , Traianus * tertium consulatum recusauit , * ex eâ pre-
688 cipue ratione , quod eum absens gerere non poterat : & * adhuc initio principatus , ut
654 iam expletus honoribus , ab eâ dignitate abstinuit , quam noui Imperatores destinatam
alijs in se trahebant . Ex quo sequitur , æquè bene cum II. consulatu conuenire
Tribuniciam Potestatem secundam simul & tertiam .

657 Proximo post reiectum consulatum anno , * eum tandem tertium consulatum ,
qui Principi primus fuit (nam antecedentem , vt ostendimus , sub Neruâ inie-
752 rat) recepit : eâ tamen moderatione , & legum obseruantia , * vt idem tertio Con-
697 sul fecerit quod primo . * Recepit autem , vt daret , interque suffectos , * ipsum Plini-
1024 um & * Tertullum à * Kalendis Septembribus reponeret . Iungatur itaque cum
1012 hoc tertio consulatu tertius simul & quartus Tribuniciaæ Potestatis annus .

1031 Nihil usque ad hunc mensem Septembbris de Bello Dacico Plinius , qui lucu-
lentissimam panegyrico exornando materiam naëtus , nullatenus in tantâ di-
cendi copiâ , illam (si modò bellum gestum , vel inchoatum foret) silentio
dissimulasset . Idem verò Plinius Dacicam expeditionem sequenti anno Impe-
149 rij quarto , vt videbimus , inchoatam , * vaticino veluti furore prænuntiat ; sed
Poëtarum in morem , qui res præteritas tanquam euenturas reuelant : nemini
enim dubium esse potest , quin hæc Belli Dacici prædictio , de ijs sit , quæ Plinius
panegyrico suo iam olim expleto addidit , dum spatiis & ubi ea quæ
Principi recitauerat , in gratiam amicorum concinnat , vt Seuero fassus fuit Epist.
XVIII. lib. III.

Tertios hos fasces quarti immmediatè exceperunt , * postquam Senatus , vt susci-
peret quartum consulatum rogauit & iussi ; nec dubitatur eum suscepisse , ex fre-
quenti in nummis commemoratione TR. POT. III. vnâ cum CoS. III. , &
ex non ambiguâ sequentis lapidis fide , nuper in Insulâ Tiberinâ reperti ; per
quem fit eidens , quartam Tribuniciam Potestatem cuius calculus poni cœptus
est sub

est sub fine Octobris, vt probauimus, cum III. consulatu usque ad finem Decembris, exinde verò cum IV. ad quem Traianus designatus dicitur, non interrupè coniungi.

LARIBVS·AVGVSTIS·ET·GENIS·CAESARVM {

IMP·CAESARI·DIVI·NERVAE·FILIO NERVAE·TRAIAN·AVG·GERM·PONTIFICI·MAXIMO·TRIB·POT·III·COS·III·DESIG
PERMISSV·C·CASSI·INTERAMNANI·PISIBANI·PRISCI·PRAETORIS·AEDICVLAM·REG·XIII·VICICENSORI·MAGISTR·ANNI·GVI

VETVSTATE·DILAPSAM·INPENSA·SVA·RESTI·VERVNT·IDEM·PR·PROBAVIT

L·ROSCIO·AELIANO CoS L·CERCENIUS·L·LIB·HERMES·M·LIVIUS·C·LIB·DONAX·DEDIC

TI·CLAUDIO·SACERDOTAE P·RVTILIVS·P·F·PRISCVS . L·CORANIVS·L·LIB·EVARISTVS · IIII·K·IAN

in epistyllo ex alteri à parte mutilo Vineâ Carpineâ ad Viam Aureliam

Ex præmissis, quartum hunc consulatum comitabitur Tribu nicia Potestas IV.
simul & quinta.

Huc usque cum Plinio tuto pede progressi sumus; sed iam in posterum gressus titubabunt, deficiente, quo adiuuabamur, baculo. Primum offendiculum, est locus Canonis Eusebiani, vbi post consulatum IV. Traiani & Paeti, subiungit, *Traianus Dacos & Scythes subiecit, & de ijs triumphavit: & mox sub consulatu sequentis anni, Sosij scilicet, & Licinij, Traianus Daciam in Provinciam rededit.* Sed Eusebio satis fuit Belli Dacici initium rectè statuisse; progressum autem & finem breuissimā clausulā complexus est, debitā serie ab Historico, non item à Chronologo referendos.

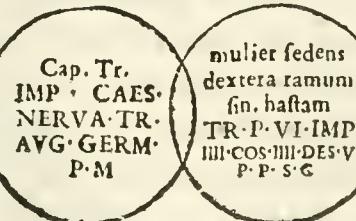
Et quidem ex historiâ patet diutinum hoc bellum fuisse, tum ex Dione, qui tradit, *securè magis quam celeriter gestum, & Dacos vix tandem subactos; tum præcipue ex Juliano in Cæsar.*, qui eiusdem Traiani verbis tempus certum illius progressionis definit, atque ita testatur. *Ego sanè quasi torpeniem rem publicam, & dissipatam, tum domesticâ tyrannide, quâ multo tempore oppressa fuerat, tum Getarum contumeliam suscipiens, solus Istri accolas aggredi sum ausus: & Getarum quidem gentem penitus cuerti & deleui: sunt autem illi omnium qui usquam sunt bellicosissimi; cum quod corporis robore plurimum valent, tum etiam maximè propter eam quam eorum animis defixit opinionem, qui apud ipsos colitur, Zamolxis. Etenim cum planè confirmatum habeant, se non omnino interire, sed aliò ad habitandum traduci, multò sunt paratores ad subundi pericula; quippe qui migrationem prestolentur, & exp̄ctent. Et hoc quidem tantum opus ANNIS FERE QVINQUE CONFECI.* Nec enim dubium quominus de hoc Imperatore vera Julianus commemoret, vt de Augusto, & alijs, certissima sunt, quæ historicè, licet per satyram, explicantur.

Alium lapidem, vt sic dicam, offensionis, à Panuinio obiectum, & receptum à Neoterico Inscript. V. in quo consulatus quartus cum Tribuniciâ Potestate IIII. & insigni elogio VICTO DECEBALO, vix eo temporis lacesito, legitur; iam suprà Cap. VIII. sustulimus, correctâ eâ inscriptione ex fide sui autographi apud Gruterum pag. CXC. i. Quia verò etiam secundum nostram sententiam in istâ inscriptione Gruteri mendum ine st in IIII. Tribuniciâ Potestate, quæ non minùs quam VII. si quinto consulatu iungatur, esse potuit, (vt modò patebit) ideo, in marmore corroso, ac mutilo, eam emendare, vel tan-

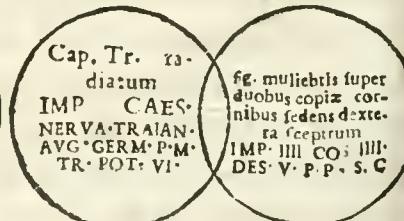
quam dubiam indicare, satius est; non autem (vt Panuinius fecit) quintum consulatum abolere, inscriptionemque, vt libuit, concinnare, & ad quartam Tribuniciam Potestatem, nullo exemplo, imo in tantâ repugnantiâ, reuocare.

Aequatis hisce salebris, in quas recentiores Chronologi inciderunt ante initium Belli Dacici; non modicæ adhuc difficultates in eius serie statuenda emergunt. Et quoad initium, illud cum Eusebio in quarto anno Imperij Traiani, quartoque eius consulato inito, qui idem erat Tribuniciæ Potestatis IV. & V.; hoc est, post Christum CI. & ab V. C. DCCCLIII. statuemus: consentiente etiam Cassiodoro, qui licet in Consulibus illius temporis referendis omnino erret, quarto tamen, & ipse, Imperij anno triumphum Traiani de Dacis & Scythis recenset; initium scilicet & finem (vt de Eusebio diximus) tanquam Chronologus perstringens. Necesse etenim est, initium huius primæ expeditionis non ultra protrahere, vt congruentem ei continuationem tribuere possimus; cum hinc constet Bellum hoc *secure magis*, vt diximus, quam rareriter gestum; indè quarto consulatu inscripto (sexto tamen Imperij anno, vt mox probabimus) plura debellati Decebali indicia supersint. Monerendus tamen est Letitor, quod ubi numismata in probationem adhibere vsu venit, ea per annos Tribuniciæ Potestatis distinguere opus est, ne alioqui cum Scaligero ad Eusebium, temere & sine delectu omnia quæ inscripto consulatu quarto, vel quinto, gesta reperiuntur, ad annum consulatus initi applicemus: hoc enim pacte quidquid Traianus tribus integris annis gessit sub IV. Cos., hoc est à Tribuniciâ Potestate IV. ad VII., octouè alijs sub V. vsque ad XV. annum Tribuniciæ Pot. in quâ VI. suum consulatum suscepit, in unicum annum confunderetur.

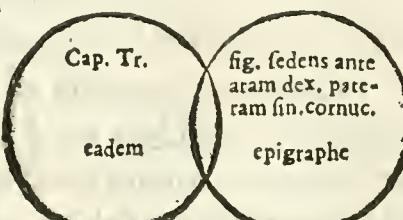
Rem nouam & eruditorum auribus male sonantem me proponere haud ignarus sum, qui inter IV. Traiani consulatum cum Sex. Articuleio Pæto initum, & V. cum Q. Messio Maximo, seu vt alij cum L. Appio Maximo, triennale interuallum constituam; sed nummorum euidentiâ fretus, vulgatis Fastis quamuis aduersantibus, huic opinioni fidem fir-mabo. Et certè sub IV. Tribuniciâ Potestate, quartoque anno Imperij, Traianum Consulēm quarrūm processisse iam suprà demonstrauimus: totâ vero VI. Tribuniciâ Potestate, ac sexto anno Imperij in eadem denominazione perdurasse, necessariò euincunt sequentes numimi.

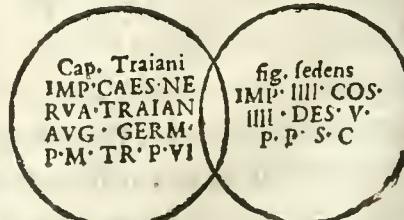
in Museo Cospiano
à me visus

penè D. Laurentium
Grimaldum à me visus

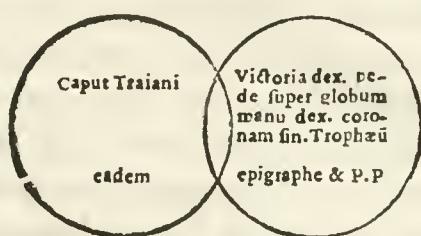

in eod. Museo Cospiano

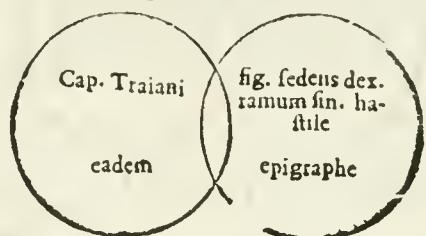
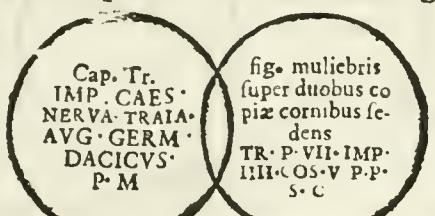

Occo pag. 200.

Et quatenus dicatur, eos in fine anni V., & post ingressum VI. Tribuniciæ Potestatis, cudi potuisse; hunc scrupulum integrè sequentia numismata eximunt,

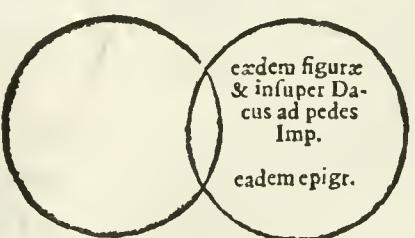
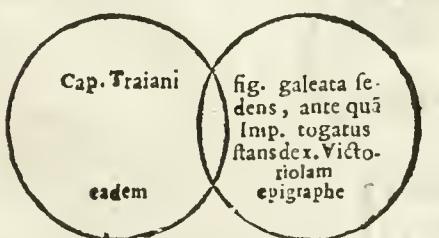

quorum alterum, fidei Vaillant qui illud exposuit ante nummos æreos Traiani To. I. de Numism. Impp. Præstantior. pag. 46. innititur; alterum ex Museo Cospiano huc traductum, oculis nostris subiecit Octauius Maluetius Bononiensis Patritius; aliud, huic secundo in omnibus conforme, apud se existere, Ioseph Magnauacca rei nummariae peritissimus suprà laudato Patri Henrico Noris, meâ causâ hanc nummorum inquisitionem sollicitanti, prescrispsit. Ex ijs igitur indubium redditur, sub fine anni VI. Imperij Traiani, & in ipso ingressu Tribuniciæ Potest. VII. ipsum, iam *Dacici* cognomine potius, adhuc quartò Cos. nuncupari. Neuè reponant, incertum esse, an Tribunicia ista Potestas VII., exeuntem (vt volumus) annum Imperij sextum denotet; quia designatio quinti consulatus sub VII. Tribuniciâ Potestate, & rursum, sub eâdem, prima V. consulatus gesti memoria, vt in proximis nummis,

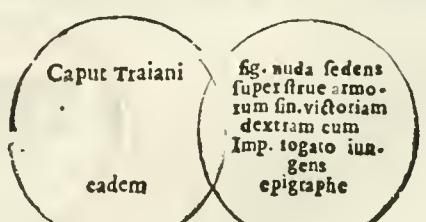
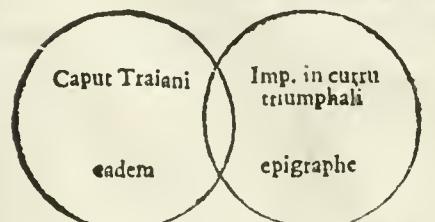
ex ære med. magnit. apud me

apud Occonem pag. 202

apud eundem ibidem
ex Erizz. pag. 323

aversa pars nummi 28
post Col.Trai.fol. 116

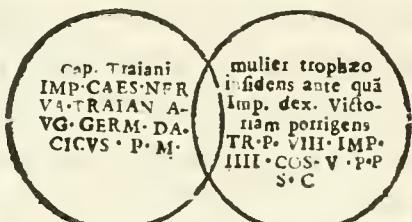
in Museo Mediceo visa à P.
Henr. Noris mihiq; indicata

ibidem ab eodem indicata

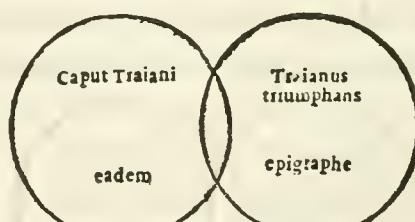
necessariò exigunt, vt totus & integer sextus Imperij annus sub quarti cos. enumeratione comprehendatur; & ideo (quod probandum nobis erat) triennale spatum inter IIII. & V. consulatum eiusdem Traiani intercesserit.

At verò , quinam Consules annum hunc tertium signauerint , alij feliciùs fortasse statuent , dum nos rem ita componi posse opinamur , retrotrahendo scilicet consulatum Surani II. & Seruiani Marcelli iterum , quem Haloander , & Panuinius cæterique recentiores septimo anno Imperij consignant , (leui differentiâ in nomine Neratij Marcelli) eundemque cum anno consulatus V. per Traianum , vt ipsi volunt , gesti permutando .

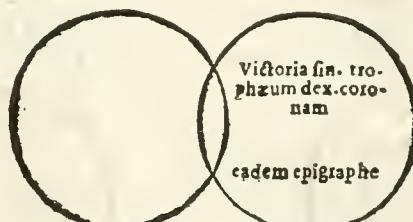
Ex hâc etiam Fastorum correctione , quam monitu & auspicijs P. Noris promotam fateor , id consequimur , vt totius Belli Dacici periodus , quod ex Iuliano ANNIS · FERE · V confectum fuit , congruentius determinetur : Nam si initium secundæ expeditionis Candido & Quadrato cosf. hoc est VIII. Imperij Traiani anno contigit , (vt ex Spartiani & Xiphilini sententiâ mox probabimus) eius finis sub Trib. Pot. nonâ , nec antea , indicia in nummis habentur : durabat siquidem anno Trib. Pot. VIII. eadem denominatio Imperatoris IIII. quæ in Trib. Pot. VI. in tribus præallatis nummis in fine primæ expeditionis Dacicæ parta fuit , vt ex hisce alijs patet .

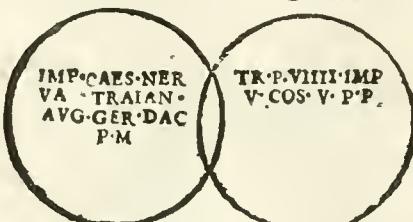
Occo pag. 203

Occo ibidem

auerfa pars nummi 13
post Col. Trai. fol. 115

Vnde sequens acclamatio Imperatoris quintùm , quæ primò sub Tribunicia Pot. nonâ occurrit in hoc nummo Goltzij pag. 42. col. 2. ,

meliùs ex subiectis marmoribus declarata , in quibus eodem anno , Imperij no-
no , va-

no, variationem contigisse constat,

IMP · CAESARI · DIVI · NERVAE · F · NERVAE
TRAIANO · AVG · GERM · DACICO · PONTIF · MAX
TRIB · P O T E S T · VIII · IMP · V · CoS · V · P · P

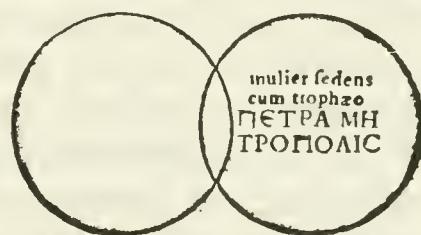
Gruter. pag. CLXII. 2.

IMP · CAESARI · D · NERVAE · FILIO · N
ERVAE · TRAIANO · AVG · GERMANICO · D
ACICO · PONT · MAX · TRIB · POT · VIII · IMP · III · CoS · V

Gruter. pag. CCXLVII. 1.

ad finem secundæ expeditionis, totiusque Belli Dacici referenda venit. Neque enim tanti erat alia illa expeditio tunc vigens in eā Arabia parte quæ Petram attingit, per id tempus, secundi scilicet Dacici Belli iuxta Xiphilinum, à Palmâ Syriæ Præfetto in ditionem Populi Romani redactâ, vt nouam acclamationem Imperatoriam mereretur; quamuis usitatum fuisse sciam, ex victorijs per suos Duces aut Legatos partis, Imperatoris titulos Cæsares ipsos retulisse, vt obscurat, & exempla congerit Spanhemius Dissert. VIII. pag. 690. & præterea, ex initio Æræ Petræorum & Bostrenorum, quod sub dictis Coss. Candido & Quadrato Fasti Alexandrini consignant, liquet, iam anno antecedenti, & sub Tribuniciâ Potestate VIII. (durante adhuc titulo *Imp. IV.* vt vidimus) Regionem illam, Romano Imperio adiectam; ad quod rarissimus hic nummus ex ære mediæ magnitudinis alludit. Vnde nîl aliud potius inde inferri potest, quam per id tempus quo Arabia circa Petram deuicta fuit, Bellum quoque Dacicum agitatum. Addamus ad hoc probandum Spartiani dictum in Vitâ Hadriani, consulatum Candidi & Quadrati, quo tempore Hadrianus Trib. Plebis factus fuit, cum Legatione primæ Legionis Mineruiæ, eiusque abductione ad secundam expeditionem Dacicam, non obscurè coniungentis. Nec proinde annale tempus expectandum est, quo Hadrianus Tribunus Plebis creatus, Magistratum suum expleret; quia munus istud, honoris tantum causâ, & vt per illud ad Legationem gradus Hadriano fieret, conferri potuit, vt eo mox abdicato Traianum sequeretur; quemadmodum Tiberius abdicatâ Præturâ, Augustum in Gallias proficiscentem comitatus fuit, vt ait Dio lib. LIV.

Vtriusque modò Belli Dacici tempus in compendium ex iam dictis redigentes, initio eius facto sub IV. Trib. Potestate Traiano IV. & Sex. Articuleio Pæto Coss., & primo vere profectiōnem statuentes; tres annos plus minus primam expeditionem durasse credimus; nam titulus Imperatoris IIII., quem prostrato demum Decebalo ab exercitu ei tributum videmus, non nisi sub finem anni sexti, eoque iam Consule V. designato, in nummis suprà allatis legitur:

apud Christianam Augustam
ex Indice Cameli

tur: idque maiorem adhuc claritatem recipit, quia in marmore hoc Puteolano apud Gruterum pag. CXC. 3.

IMP·CAESAR·D·NERVAE·F·NERVA
TRAIANVS·GERMANICVS·PONT·
MAX·TRIB·POT·VI·IMP·II·COS
III·P·P·INCHOATAM·A·D·NERVA
PATRE·SVO·PERFICIENDAM
CV RAVIT

cum Tribuniciâ Potestate sextâ, absolutè, & antequam Consules designari soliti essent, *Imperator secundum*, Traianus enunciatur: vnde colligitur, eodem anno bis Imperatorem consalutatum, emendandumque in titulo IMP. III. (reposito III. prius æri inciso & postea malè deleto) nummum Angelonij 14., non diuersum à 28. Neoterici post Colum. Traian. fol. 116. suprà à nobis adducto. Lapidis prædicti, ex quo huius apud Venusium per Gruterum pag. CLXXVII. 2. fides sanctitur, probam & genuinam scripturam pro suâ humilitate recognoui curauit eruditissimus P. Noris, qui etiam in alijs pluribus huius chronologici labyrinthi ambagi- bus, filum amicâ doctaque manu porrexit; atq; inter cætera, difficultatem mihi obortam, ex quo iuxta Dionem lib. LX. *ex eodem bello ἔτη τοῦ αὐτοῦ πολέμου non amplius quam semel licet id nomen assumere*, multâ cum eruditione sustulit; ostenditque plurimum Imperatorum exemplis, & Augusti præfertim, eiusmodi regulæ fallaciam, cui ex bellis cum Germanis tantum ac Dalmatis gestis, *nomen Imperatoris semel ac vicies* apud Tacitum lib. I. Annal. partum legitur. Imò etiam, quatenus dubitari posset, an ex alijs minus præcipuis expeditionibus, quibus ipse, vel eius Duces, Cantabros, Aquitanos, Armenios, aliosque populos subegerunt, titulos singulatim auxerit, potius quam vno eodemque bello congreginauerit; succurrit Appiani dictum lib. II. Ciuil., suâ nempe ætate, itemque Traiani, cui contemporaneus vixit, decem millibus hostium cæsis, ac longè minori etiam numero, vt suprà Cap. III. pag. 89. b. probauimus, titulum Imperatoris contigisse. Nec denique Traiani ambitio culpanda fuisset, quominus siue legi, siue receptæ ex Dionne consuetudini acquiesceret, & veluti inanis gloriolæ famelicus vetitos titulos multiplicasset: quandoquidem cum sub Tribuniciâ Potestate III. in quâ initium huius belli reponimus, in duobus apud Occonem nummis pag. 200. iam *Imperator II.* nuncuparetur, (tertium namque nummum ijs intermixtum cum eâdem Trib. Potest. IV. & Imp. III. TIGRIS, vtpote alijs nummis suprà relatis, & lapidibus aduersantem, meritò vti spurium & adulterinum reiçimus; quid enim tunc temporis Traiano cum Tigri fluvio?) ad quod Plinius in Panegyr. anno antecedenti dicto allusit, vbi ait num. 648. *Itaque non te apud im-*

IMP·CAESAR·DIVI
NERVAE·F·NERVA
TRAIANVS·GERMANICVS
CLXXVII. 2. fides sanctitur, probam & genuinam scripturam pro suâ humilitate recognoui curauit eruditissimus P. Noris, qui etiam in alijs pluribus huius chronologici labyrinthi ambagi- bus, filum amicâ doctaque manu porrexit; atq; inter cætera, difficultatem mihi obortam, ex quo iuxta Dionem lib. LX. *ex eodem bello ἔτη τοῦ αὐτοῦ πολέμου non amplius quam semel licet id nomen assumere*, multâ cum eruditione sustulit; ostenditque plurimum Imperatorum exemplis, & Augusti præfertim, eiusmodi regulæ fallaciam, cui ex bellis cum Germanis tantum ac Dalmatis gestis, *nomen Imperatoris semel ac vicies* apud Tacitum lib. I. Annal. partum legitur. Imò etiam, quatenus dubitari posset, an ex alijs minus præcipuis expeditionibus, quibus ipse, vel eius Duces, Cantabros, Aquitanos, Armenios, aliosque populos subegerunt, titulos singulatim auxerit, potius quam vno eodemque bello congreginauerit; succurrit Appiani dictum lib. II. Ciuil., suâ nempe ætate, itemque Traiani, cui contemporaneus vixit, decem millibus hostium cæsis, ac longè minori etiam numero, vt suprà Cap. III. pag. 89. b. probauimus, titulum Imperatoris contigisse. Nec denique Traiani ambitio culpanda fuisset, quominus siue legi, siue receptæ ex Dionne consuetudini acquiesceret, & veluti inanis gloriolæ famelicus vetitos titulos multiplicasset: quandoquidem cum sub Tribuniciâ Potestate III. in quâ initium huius belli reponimus, in duobus apud Occonem nummis pag. 200. iam *Imperator II.* nuncuparetur, (tertium namque nummum ijs intermixtum cum eâdem Trib. Potest. IV. & Imp. III. TIGRIS, vtpote alijs nummis suprà relatis, & lapidibus aduersantem, meritò vti spurium & adulterinum reiçimus; quid enim tunc temporis Traiano cum Tigri fluvio?) ad quod Plinius in Panegyr. anno antecedenti dicto allusit, vbi ait num. 648. *Itaque non te apud im-*

gines,

gines, sed ipsum præsentem audientemque consalutabant Imperatorem, nomenque quod alij domitis hostibus, tu contemptis merebare; hinc sequitur, primam in hoc Bello acclamationem Imperatoriam, quæ eadem III. in ordine extitit, sub VI. Trib. Potestate recensitam, in fine eiusdem Belli, & forsitan in ipso prælij loco in quo vires Decebali accise fuerunt, (vt de Tiberio post victum Arminium ait Tacitus Annal. lib. II.) legitimè, nec vltra morem contigisse: excusandamque item ex rei magnitudine, nouitatem, (si modò ita, tanquam aduersùs præscriptum Dionis, vocanda est) quâ vniuersus exercitus sub signis in columnânum. 220. dispositus, dum Decebalus, ante Traianum in suggestu sedentem, genibus minor ac supplex ipsius genua tangit, iteratâ acclamatione *Imperatoris quartûm*, commotus spectaculi magnificentia, & Romani nominis gloriâ, celebrauit: cùm Dio ipse, iuxta eius à Theodosio excerpta, ita prorsus ab exercitu Traianum acclamatum Imp. referat, tunc cùm Parthamasiris ad eius pedes diadema depositus.

Quò verò ad secundi Belli continuationem, cui initium sub consulatu Can-didi & Quadrati ex Spartiano & Xiphilino fecimus, hoc est, anno Imperij Traiani VIII., finis ex quintâ acclamatione Imperatoriâ sequenti anno præstitus apparuit: vnde duos, nec quidem integros, annos illud durasse constat.

Si ergo tribus illis primæ expeditionis annis, duo malè integri, quos secundæ expeditioni damus, accedant; numerus quinque annorum, quibus vtrumque bellum vix durasse Iulianus ait, rite conficitur.

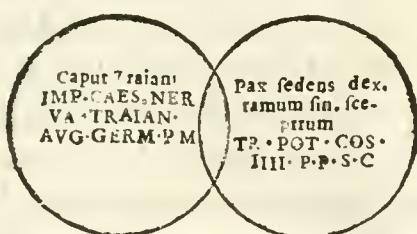
Hunc calculum summo Viro minimè probari scio, qui de fine Belli Dacici mecum conueniens, eius initium integro anno protrahebat, nihil habitâ Eusebij & Cassiodori, quam suprà retulimus, traditione, vt illud non bene elapso quinquennio cum Juliano conficeret; vbi ex nostrâ suppuratione sex ferè intercedere videntur, ab initio anni quarti ad finem noni Imperij Traiani. Verum, Juliani de *quinquennio* verba, de tempore belli gesti, non de eo, quo Traianus in Vrbem reuersus ab illo quieuit, intelligi debere credimus: nec enim, pari ratione, Bellum Punicum CXV. annis durasse quis propriè dixerit, eò quòd ab initio primæ expeditionis ad finem tertiae, tot ex Velleio Patervculo Histor. lib. I. interfuerint; sed distributè cum ipso dici debet, eo temporis spatio *aut bellum inter eos populos, aut bellum præparationem, aut infidam pacem* viguisse. Et quidem, non modicum fuisse spatium cessationis inter vtrumque Bellum probabile est; quia triumphi apparatus, spectacula post eum edita, (hæc post secundum Bellum CXXIII. dierum fuisse dicuntur à Xiphilino, qui priorum tempus non definit) varia per Decebalum post Traianum ad Vrbem reuersum, contra fœdus patrata, ob quæ denuo hostis à Senatu iudicatus fuit, ipsaqüe noui atque acrioris belli præparatio, omne illud interuallum absument, quod extra Iuliani quinquennium (non quidem absolutum, sed vix inchoatum) è sex nostris, nec pariter integris, annis, à primo ad secundum Bellum finitum, superare inuenimus.

Postquam verò è nummis certioribus, vtpote Tribuniciâ Potestate distin-
ctis,

Etis, finem primæ expeditionis, sextique Imperij anni, in idem recidere conspeximus; tutum erit, ad eandem Tribuniciam Potestatem VI. seu VII. inchoatam, sequentes hosce, qui eius inscriptione quidem carent, sed bellum confectum innuunt, vel *Dacici* titulum continent, opportunè referre. Primus, iam suprà Cap. II. pag. 61. c nobis memoratus, Victoriam aliquid clypeo incidentem ostendit, illi omnino similem, quæ primam in Columnâ sub num. 229. expeditionem claudit. Omnes iten. alios huc contuli, qui, vel pacem, securitatem, vel triumphum, vel ludos eius caussâ, vel titulum.

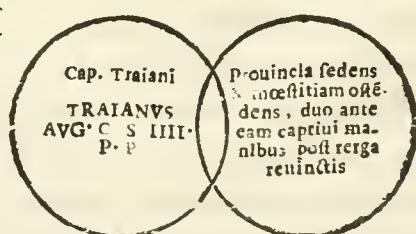
DACICI, perfecto demum Bello ex Xiphilino tributum, continere leguntur: admonens tamen, triumphalem nummum, VI. in ordine, qui titulo **DACICI** caret, de triumpho post aliquam insignem victoriam per Senatum decreto, (ita enim moris fuisse, optimè ostendit P. Noris in Dissert. I. de Numism. Imp. Dioclet. & Maxim. cap. IV.) eò faciliùs intelligi posse, quò in Columnâ (vt Cap. III. pag. 62. f adnotauimus) similis currus triumphalis forniei impositus, huic fortasse nummo respondens, longè ante primæ expeditionis finem num. 154. obseruatur. Nec aliam afferre possumus interpretationem nummo illi Occonis pag. 197. sub Tribunicia Potestate III. & cos. III. signato, Traianum in quadrigis auersâ parte gerenti; cùm nullus Traiano de Bello Germanico triumphus quæsitus fuerit; nec enim Plinius id referre prætermisisset, qui lauream quandam Pannonicam, Nervæ tempore adoptionis missam, iejunè tangit, nec à Traiano vel alio Duce partam explicat, (vix enim à Traiano missam credas tunc in Germaniâ Inferiore versanti) & solidioris laudis inopiâ, ipsius moderationem, & terrorem tantummodo hostibus impressum, impensè exornat.

II

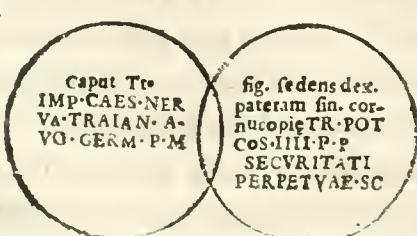
Occo pag. 199. & cum hastâ apud Vicum Tab. XIII. 4

III

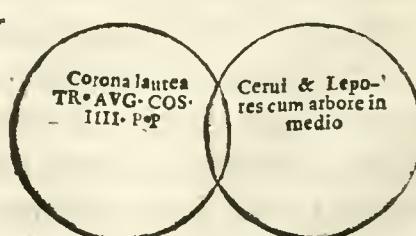
Occo ibidem
& Erizz. pag. 312

IV

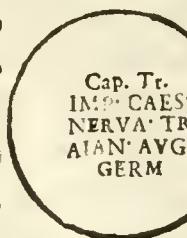
Occo ibidem

V

Augustinus Tab. LXXI. 5
& Occo ibidem

Nummum

VI

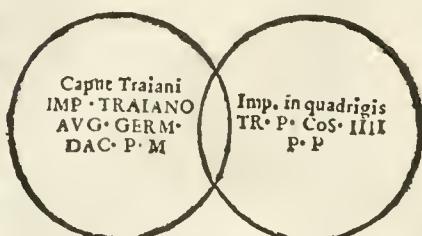
inter numismata Duc. Croyi
Tab. XXXIV. 23

VII

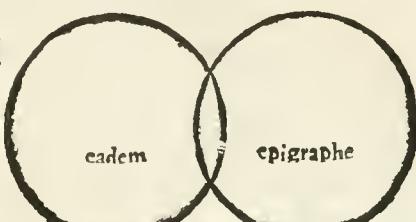
in Museo Mediceo indicante
Cl. V. P. Henrico Noris

VIII

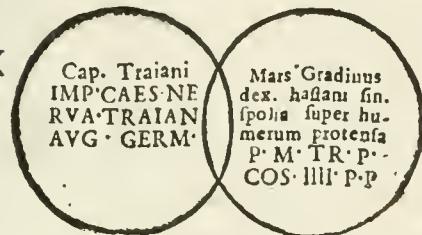
ex Museo Dauio indicante
Nob. D. Com. Mediobarbo

IX

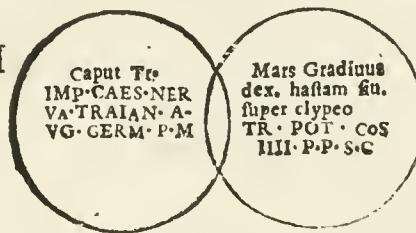
Goltzius in Thesauro
pag. 42. col. I.

X

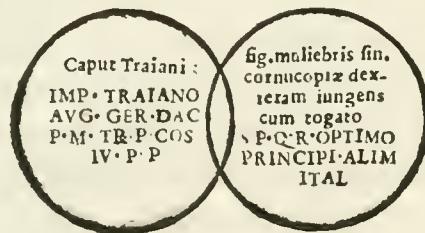
Occo pag. 199.

XI

apud me med. magnit.

XII

ex Museo Dauio, indicante eodem D. Com. Mediob.; sed suspecta nota numeralis
CoS·IV. nusquam ita scribi solita, sed per quattuor unitates, sic, IIII.
Nummum V. Augustini, Tristanus de venationibus Dacicis interpretatur;
quasi Traiano id otij in asperrimo & periculosissimo bello superfuerit; at nos
magis propriè ad Niceteria Xiphilini in Vrbe post redditum præstita referimus;
Oifelio accedentes, qui nummos similes 4. 5. 6. 11. & 12. Tabulæ CI. vena-
tiones circenses referre putat, arenâ ad syluæ speciem extempore arboribus
consitâ.

Iuxta hanc à nobis expositam Belli Dacici vtriusque seriem, nummi qui-
cumque extra periodum IV. & IX. Tribuniciæ Potestatis Traiani, aut sum-
mum cum vltiori post quintum titulo Imperatorio, seu post consulatus VI.
adoptionem, cusi reperientur, nisi Bellum hoc Dacicum necessariò respiciant,
ad alias tunc vertentes expeditiones ac victorias congruentius erunt amandandi.

Nn

Sed

Sed priusquam ad promissum nummorum supplementum accedamus, Synopsis hanc chronologicam ab initio imperij Traiani usque ad VI. eius consulatum dabimus; ad quam, velut ad Lydium lapidem, numismata & inscriptio-nes examinantes, suspectas, siue inemendatas explodamus, aut corrigamus,

annis Xpi.	annis ab 70	Belli Imperij Dac. Traian.	S Y N O P S I S paria consularia	Trib. Potes.	acclam. Imperat.	consulatus Traiani	cognomina Traian.
98	850	I	Imp. Nerua IV & Tr. Cæs.	I &	II	II	Germanicus
99	851	II	Senecio II & Palma	II	III	II def. III	Germ.
100	852	III	Traianus & Fronto III	III	IV	III def. IV	Germ.
101	853	I	Traianus & Pætus	IV	V	IV	Germ.
102	854	II	Senecio III & Sura II	V	VI	IV	Germ.
103	855	III	Suranus & Marcellus	VI	VII	III & IV	IV def. V
104	856	VII	Traianus & Maximus II	VII	VIII	V	Germ. Dc.
105	857	IV	Candidus & Quadratus II	VIII	IX	V	Germ. Dc.
106	858	V	Verus & Cerealis	IX	X	V	Germ. Dc.
107	859	X	Senecio IV & Sura III	X	XI	V	Germ. Dc.
108	860	XI	Gallus & Bradua	XI	XII	V	Germ. Dc.
109	861	XII	Palma II & Tullus II	XII	XIII	V	Germ. Dc.
110	862	XIII	Crispinus II & Orfitus	XIII	XIV	V	Germ. Dc.
111	863	XIV	Piso & Bolanus	XIV	XV	V	Germ. Dc.
112	864	XV	Traianus & Africanus II	XV	XVI	VI	Germ. Dc.

C O M P R O B A T I O

antecedentis Synopsis ex nummis & lapidibus

Repetendum est hic quod temel diximus, Tribuniciæ videlicet Potestatis enumerationem incipere ab adoptione Traiani, quæ precessit obitum Neruae Patris, & Imperij Traiani, siue ab solutæ potestatis susceptionem, tribus circiter mensibus, ex sententiâ Eutropij quam amplectimur; & sic à Kalendis Novembribus plus minus eius anni, qui antecessit primum Imperij, & Synopsis supra scriptæ. Vnde, Panuinij imitatione, primo Imperij anno, Tribuniciam Potestatem tam I. per decem menses, quam II. per duos reliquos, & sic deinceps, assignauimus.

LINEA PRIMA ANNO CHRISTI XCVIII AB VR COND DCCCL

Ad hunc annum, ante susceptum à Traiano Imperium viuente adhuc Neruae (cuius obitus A.D. VI. KAL. FEBR. contigit, ut iam probauimus) pertinent numimi sequentes

Caput Traiani NERVA · TRAIAN · CAES · GERM

Nerua togatus dexteram iungens cum Traiano paludato sinistrâ hastam puram gerente NER · AVG · F · P · TR · P · COS · II infrâ ADOPTIO

Tristanus in Traian. to. I. pag. 378.

NERVA · CAES · NERVAE · AVG · F · TRAIAN

GER · P · TR · P · COS · II Goltzius in Thes. pag. 41, col. 1.

NERVA · TRAIAN · CAES · GER · NER · AVG · F · P

TR · P · COS · II · IMP

idem ibidem

NER.

NERVA·CAES·NERVAE·AVG·F·TRAIAN

GERM·PONT·TR·P·COS·II·IMP idem ibidem

Ex quo IMP· titulo , huic Cæsari statim ab initio vti concessso , vt ex Panegyrico etiam Plinij num. 75. & 86. habetur , regula illa , ex tot multis , quibus argumentum suum inuoluit Author Dissert. Hypat. de Coss. Cæsar. pag. 54. Imperatoris scilicet nomen Cæsaribus ante M. Aurelium denegatum , funditus subuertitur : imò ante Traianum, non semel, sed ter & decies falsâ obseruatio eiusmodi deprehenditur, tot vicibus in Tito, adhuc Cæsare, & Augusti filio, multiplicato Imperatoris titulo ; prout Cap. III. pag. 90. d allatâ Aquiflauensi inscriptione Gruteri probauimus .

Post obitum Neruæ , & cum titulo AVGUSTI & PONTIFICIS MAXIMI , quorum neuter viuente patre assimi poterat , vt iam dicto Cap. III. demonstrauimus , passim nummi visuntur sub hoc secundo consulatu : Tribunicia autem Potestas hoc primo anno non numerabatur , sed absolutè apponebatur ; quemadmodum neque CoS. I. , vel IMP. I. vsquam reperire est : suspectumque hâc eâdem ratione meritò habitum vidi diploma quoddam Othonis Magni , eò quòd OTHONEM PRIMVM sese inscribebat . Quamuis verò nullus adhuc nummus circumferatur , qui titulum IMP. II. in secundo consulatu gesto , hoc est in primo Imperij anno, contineat ; putauerim tamen hoc eodem anno iteratam acclamationem accessisse , idque ex Plinio probari posse . Primus namque titulus ex ipsâ adoptione ortum habuit , vnde in Paneg. num. 75. dictum fuit , simul filius , simul Cæsar , mox Imperator , & consors Tribunicie Potestatis , & omnia pariter , & statim factus es . Secundus intrâ eundem annum , & ex Germanicâ expeditione probabiliter accessit , in quâ , vt subdit Panegyristes num. 647. hostilem terrorē non armorum magis , quam togarum ostentatione compescuit , itaque non apud imagines , sed ipsum presentem audientemque consalutabant Imperatorem , nomenque quod alij domitis hostibus , ille contemptis merebatur : additque tandem , Hec laus æti consulatus , ne dubitetur , quominus inter egregia eiusdem , hoc quoque decus connumeretur .

LINEA · II · ANNO · CHRISTI · LXXXIX · AB · VR · COND · DCCCLI
Huic anno, siue etiam ultimis duobus mensibus superioris, tribui debet sequens nummus ,

IMP·CAES·NERVA·TRAIAN·AVG·GERM

P·M·TR·P·II·COS·II Goltzius in Thes. pag. 42. col. 1.

& quia ex Plinij Panegyrico num. 177. de recusatione tituli Patris Patriæ hæc habentur , Nonne his , tantisque meritis , nouos aliquos honores , nouos titulos merebantur ? At tu etiam uomen Patris Patriæ recusabas . Quam longa nobis cum modestia tuâ pugna ! quam tardè vicimus ! probabile est , toto primo Imperij anno Traianum restitisse ; & secundo tandem eius modestiam expugnatam ; vnde hunc annum , loco Trib. Pot. II. iij nummi signare poterunt , qui P. P titulo decorantur ; quorum plurimos videbis apud Occonem , in primo ac secundo anno , incerto ordine , distributos , cum ipse hanc distinctionis rationem non agnoue-

rit, vel non probauerit, Plinij quamvis authoritati, nec spernendæ conjecturæ innixam.

Item inscriptiones IMP·CAES· . . . TRAIANVS·AVG·GER·
PONT·MAX·TRIB·POTESTIS·II·RESTITVIT *Gruterus pag. CLV. 8.*
IMP·CAESARI·DIVI·NERVAE·F·NERVAE·TRAIANO·AVG·
GERM·PONT·MAX·COS·II·P·P·DES·III·*Idem pag. CLV. 5.* & à
Kal. Nouembris hæc alia PIETATI· ET· FELICITATI· IMP·CAES·DIVI·
NERVAE·TRAIANI·AVG· GERM·PONT·MAX·TR·POT·III·
CoS·II·P·P·EX·S·C *Idem pag. CCXLVI. 4.*; atque ex additamento iam dicto
Patris Patriæ, ista quoque IMP·CAES·NERVA·TRAIANVS·AVG·GERM·
TRIB·POT·P·P·CoS·II *Idem pag. CLV. 9.*

LINEA·III·ANNO·CHRISTI·C·AB·VR·COND·DCCCLII

Tot nummi denotant hunc annum, quo consulatu tertio insignitos reperiemus; cùm (vt initio huius Capitis probauimus) tertium consulatum quartus immediatè subsequutus fuerit. Hos tamen Tribuniciâ Potestate notatos, vt morem retineam, selegi.

*Caput Traiani IMP·CAES·NERVA·TRAIAN·AVG·GERM
quadriga triumphalis P·M·TR·POT·III·CoS·III·P·P*

Occo pag. 197.

*Caput Traiani IMP·CAES·NERVA·TRAIAN·AVG·GERM
fig. sedens dex. pateram sin. cornucopiae P·M·TR·POT·III·CoS·III·P·P·S·C*
idem ibidem

ATT·KAIΣ·TPAIAN·ΣΕΒ·ΓΕΡΜ·ΑΡΧ

ΔΗΜ·ΕΞΟΥΣ·L·Γ·ΟΥΠ·Γ

Goltzius pag. 42. col. 1.

Patet hinc emendandum esse nummum græcum Occonis pag. 197. ΔΗΜΑΡΧ·
ΕΞΟΥΣ·L·Γ·ΟΥΠ·Γ, &, vt in præallato Goltzij, L·Γ legendum. Scaligeri
nummum ad Chron. Euseb. An. MMCXVII., Augustini Tab. XXX. num. I.,
Occonis pag. 198., & Vaillant. To. II. pag. 66., in quibus omnibus titulus
DACICI, quem sub VI. Trib. Pot. adquisitum ostendimus, ad hanc tertiam
intempestiuè reuocatur, iam Cap. antecedenti explosimus; vnde hic in transitu
meminisse tantum satis erit. Neque ab hâc culpâ remouebimus Aeneam Vi-
cum, qui nummum illum celebrem DACIA·AVGVSTI·PROVINCIA sub
tertio Traiani consulatu digessit Tab. X. num. 8.: & peius quoque, auersas
duorum nummorum partes profert, alteram Tab. IX. num. 7. *in coronâ queret
S. C*, *in orbem circa eandem DAC·PARTHICO·P·M·TR·POT·CoS·III·P·P;*
*alteram Tab. XI. num. 25. caput iuvenile radiatum PARTHICO·P·M·TR·P·
CoS·III·P·P·S·P·Q·R*

Inscriptiones hæ sunt. PIETATIS·IMP·CAESARIS·DIVI·NERVAE·
F·NERVAE·TRAIANI·AVG·GERMANICI·P·M·TR·POT·III·
CoS·III·P·P·EX·S·C *Gruterus pag. CCXLVI. 5.* IMP·CAES·NERVA·
TRAIANVS·AVG·P·M·TR·POT·III·CoS·III·P·P *Idem pag. CLXXXIX. 15.*
alia denique initio huius Cap. allata, quam in Insulâ Tiberinâ diximus reper-
tam;

ram; ex Kalendis tamen Nouemb. post inchoatum IV. Tribuniciae Potestatis annum, ubi legitur TRIB·POT·III·CoS·III·DESIG · · · Reuccienda propterea est, vel in consulatu emendanda haec, quam è Morali Gruterus pag.CXC. 2. magno suo Operi inseruit IMP·CAESAR·DIVI·NERVAE·F·NERVA·TRAIANVS·AVG·GERM·PONT·MAX·TRIB·POT·V·CoS·III·RESTITVIT: multoqué magis græcæ illæ Lyttiorum Cretensium, penè eundem pag. MLXXXIV. 9. 11., in quibus sub XI. & XVII. Trib. Pot. consulatus III. expressus est.

; LINEA·IV·ANNO·CHRISTI·CI·AB·VR·COND·DCCCLIII

In tantâ sub hoc cos. Traiani nummorum copiâ, vix hosce paucos Tribunicia Pot. insignitos inueni, qui ipsum consulatus suscepit annum nobis indicent.

IMP·CAES·NERVA·TRAIAN·AVG·GERM·P·M

TR·P·III·CoS·III·P·P·IMP·II Goltzius pag. 42. col. 1.

Caput Traiani IMP·CAES·NERVA·TRAIANVS·AVG·GERM

Nili fl. simulachrum P·M·TR·P·III·IMP·II·CoS·III infrà NILVS

Occo pag. 200.

Suspectum; quinimo absurdum paullò ante dixi alium Occonis nummum TIGRIS cùdem pag. 200. cum accessione nouæ acclamatio[n]is IMP. III, lapidibus & nummis optinæ notæ aduersantibus, nullaqué insuper emendatione sanabilem; cùm nummus ille apud Occone[m] tantùm pag. 215. integrum sinceramque habens vtriusque inscriptionem ARMENIA·ET·MESOPOTAMIA·IN·POTESTATEM·P·R·REDACTAE, pér quem Traianum ad Tigrim Imperij fines protulisse dici posset, consulatum VI. insculptum gerat, & hoc ampliùs, titulos OP! IMI & PARTHIC; nonnisi in XVIII. Trib. Pot., vel potiùs XIX. primùm assumptos, vt infrà videbimus.

Hæ autem congruunt inscriptio[n]es. DÉO·SOLI·MITHRAE·ET·CONSERVAT·C·IVNIVS·C·F·TROM·NENINIANVS·VIR·CLAR·ET·C·NEN·VIATOR·QVAESTORI·CVRAVER·DEDIC·KAL·MART·M·VLPIO·TRAIANO·III·SEX·ARTICVLEIO·PAETO·CoS *Gruterus pag. XXXV. 2.* Præcipuè h[ic] obseruandum est, nomen Marci Vlp[er]ij Traiani expressum; (nonnisi iterum, & s[ecundu]s post, in latinis monumentis, quod viderim, extans) & quidem post Imperium, & adoptionem, ac transitum in Cocceiam familiam. Vnde inexcusabilis redditur lapsus Besoldi in Synops. Min. ubi Traianum nostrum, tanquam ex lege adoptionis, *M. Vlpianum Traianum*, non minùs aduersus hoc exemplum, quām contra rectam loquendi formulam, ineptè appellat. Vel enim sat bene NERVA TRAIANVS, Neruæ cognomine assumpto, suoqué retento, dici poterat; vt M. Iunius Brutus, adoptatus à Q. Seruilio Cœpiōne auunculo, Q. COEPIO BRVTVS apud Ciceronem & Plutarchum, ac etiam in nummis appellatur. Vel (quod frequenter occurrit) nomine adoptantis usurpato M·COCCIVS NERVA VLPIANVS vocari potiùs debuisset; prout ex L. Aemiliij Paulli Macedonici filijs, alter, genti Fabiæ Maximorum insertus *Q. FAEIVS MAXIMVS AEMILIUS*.

LIANVS , alter Corneliae Scipionum, P· CORNELIVS SCIPIO AEMILIA-
NVS nuncupatus fuit ; atque in Tabulâ Capitolinâ Fastorum consularium,
L· Manlius Acidinus , ex transitu per adoptionem à Fulvia gente in Manliam
sic dictus, Fulianus, in naturalis familiæ memoriam, sic inscribitur ,
L· MANLIUS·L·F·L·N·ACIDINVS·FULVIANVS Q·FULVIVS·Q·F·M·
N·FLACCVS HEI·FRATRES·GERMANI·FVERVNT
vt cætera exempla passim obuia , missa faciam . Nec secus , moderatio Traia-
ni , atque honor Consulatui habitus , in hâc inscriptione elucet ; dum nullo
clariori *Cæsar*is , vel *Imperatoris* titulo dignitatem consularem offuscare , aut
prægrauare voluit , sed omnino vt priuatus nomen suum Fastis consignauit ;
quicquid aliter Casaubonus in Hadrianum Spartiani fol. 15. cum titulo
AVGVSTI hanc inscriptionem producat .

Nomen M. Vlpj Traiani eo imperante retentum , usurparunt postea , nullo
simili , vt puto , adoptiuorum Cæsarum exemplo , Iuuenes Puteolani in hâc
inscriptione :

MAGNO · IMP · CAES · M · AVRELIO
ANTONINO · AVGVST · PONT · MAX
TRIBVNIC · POTEST · CoS · PROCO^S
IMP · CAES · L · SEPTIMI · SEVERI · PII
PERTINACIS · AVG · ARABICI · ADIABEN
PARTHICI · FORTISSIMI · FELICISSIMI
P · P · FILIO · DIVI · MARCI · AVRELI · ANTO
NINI · GERMANICI · SARMATICI · NEPOTI
DIVI · ANTONINI · PII · PRONEPOTI
DIVI · TITI · AELI · HADRIANI · ABNEPOTI · DI
VI · MARCI · VLPI · TRAIANI · GERMANICI
PARTHICI · DACIC · ET · DIVI · NERVAE
ADNEPOTI

COLLEG
IVVENVM · PVTEOLANOR
OB · MERITA

D · D · D è *schedis Barberinis*

Nec mirentur tyrones Traianum & Neruam patrem, vnicâ ATAVI appellatio-
ne coniunctos ; quia sic passim à Caracallâ , vt TRINEPOTIS NERVAE
nouam in lapidibus nuncupationem euitet , factitatum videbunt apud Grute-
rum pag. CXCI. 6 CCLXVIII. 4. CCLXIX. 1. & CCLXXI. 1. 2. 3. : aliás
namque omnes retrò Impp. gradus distinguunt , & Septimius ipse Caracallæ
pater TRAIANI PARTHICI ABNEPOS , DIVI NERVAE ADNE-
POS pluries inscribitur . At nos , inscriptionum , quæ huius IV. lineæ propriè
conueniunt examen prosequamur . Ex earum numero est sequens apud Grute-
rum pag. CCXLVI. 7. à Morali habita , IMPERATORI · CAESARI · DIVI ·
NERVAE · FILI · NERVAE · TRAIANO · AVG · GERM · PONT · MAX ·
TRIB ·

TRIB. POT. IIII. CON. IIII. MVNICIPVM INLIPENSE. D.D. Emen-
det autem se ipsum Moral. ne sibi contradicat in hâc aliâ pag. CLV. 10. quam
Grutero transmisit IMP. NERVA. CAESAR. AVG. TRAIAN. GER. PONT
MAX. TRIB. POT. IIII. P. P. CoS. II. RESTITVIT, A COMPL. XIII.

LINEA. V. ANNO. CHRISTI. CII. AB. VR. COND. DCCCLIII

Vix solitarium hunc nummum (vtinam tamen syncretum) Occo nobis
suppeditat pag. 201. quo Synopsis nostra illustretur : dubia namque in eo est
Trib. Pot. V. ; cùm Pax, à figurâ, vt putamus, repræsentata, non nisi VI. anno
Imperij, tanquam in fine primæ expeditionis, vt probauimus, ei Prouinciae
reddita fuerit .

*Caput Traiani IMP. CAES. NERVA. TRAIAN. AVG. GER. M. P. M
figura sedens, dextrâ ramum TR. POT. V. CoS. IIII. P. P. S. C*

Inscriptiones sunt EX AVCTORI TATE. IMP. CAESARIS. DIVI. NER-
VAE. FIL. NERVAE. TRAIANI. AVG. GERMANIC. PONTIFICIS.
MAXIMI. TRIBVNIC. POTESTAT. V. CoS. IIII. P. P. TI. IVLIVS. FE-
ROX. CVRAT. ALVEI. ET. RIPARVM. TIBERI. ET. CLOACARVM.
VRBIS. TERMINAV. RIPAM. R. R. PROXIMO. CIPPO. P. CLXXIS

*Gruterus pag. CXCVIII. 3. Alia prorsus similis sequitur num. 4. nisi quod in
fine variat distantia à proximo cippo P. CCCLXXXVI. 5. Dupli mendo su-
blato, hoc quoque fragmentum adhibere possumus, auctâ ad VI. Tribuniciâ
Potestate vt IMP. III. titulo respondeat, & quarto vnitatis numero in consu-
latu suppleto, vel correcto AVG. POTEST. V. IMP. IIII. . . . S. IIII.*

*L. MESSIVS. RVSTICVS. CVRATOR. ALVEI. ET. RIPARVM. TIBE-
RIS. ET. CLOACAKVM. VRBIS. R. R. RESTITVIT. SECUNDVM.
PRAECEDENTEM. TERMINATIONEM. PROXIM. CIPP. PED. CX*

*Gruterus eâd m pag. num. 2. facile namque de Traiano (deperdito quamuis
eius nomine) epigraphen intelligere licet, cùm de eodem opere publico, simi-
li formulâ, similibusque alioqui titulis concepta sit. Ea quæ in modò exposito
epigrammate, quarto consulatu deest notâ numeralis, ab hoc alio vetusti lapi-
dis fragmento mutuò sumi potest . . . POTEST. V. IMP. III. CONS. IIII.*

*P. P. INCHOATAM. A. D. NERVA. PATRE. STATVAM. PERHI-
CIENDAM. CVRAVIT, superabundans in titulo IMP. III., dum sub Trib.
Potest. VI., adhuc IMP. II. reperimus ; vt in sequenti ad quam accedimus li-
neâ. Fugit hæc correctio Reinesium, qui fragmentum prædictum in Append.
Omissor. num. XII. descriptis, nec prauam temporis, aut geographiæ ratio-
nem tam argumenti, quam ipsius inscriptionis suboleuit, vbi ruinæ Pontis ad
Danubium cum ruderibus VVarhel confunduntur, & statua ibidem à Neruâ
patre inchoata dicitur, qui Daciam ne quidem in tabulâ, aut in pariete pictam
vsquam viderat. Addo, apud Zamosium, qui in contestem vocatur, nîl tale-
reperiri.*

Erratum, & quidem duplex, in hâc aliâ inscriptione Gruteri paginâ
CLXXXIX. 1. detegitur, EX AVTORITATE. IMP. CAES. DIVI.
NER-

NERVAE·FIL·NERVAE·TRAIANI·AVG·GERMANICI·DACICI·
PARTHICI·PONTIFICIS·MAXIMI·TRIBVNIC·POTEST·V·CoS·V·
P·P·CVRAT·VIARVM·L·LICINIVS·SVRA &c. : alterum in Tribuni-
ciā Potest. V. cum CoS.V., nostris synceroribus testimoijis repugnante:aliud
æquè graue, in adiectione tituli PARTHICI, cuius nullam ante Trib. Potest.
XIX. , imò etiam XIX. mentionem inuenio, tanquam *post Nisibin Batnasque*
capitas decreti, vt ait Xiphilinus . Et Licinius iste Sura iam ante bellum contra
Armenios & Parthos institutum deceperat, vt ex eodem Authore habemus.

LINEA · VI · ANNO · CHRISTI · CIII · AB · VR · COND · DCCCLV

Tribuniciam Potest. VI. quæ hunc annum comitatur, quattuor præclaris num-
mis insignem reddidimus suprà pag. 274. f, ex quibus Fastorum omnium cor-
rectionem in præposteratione V. consulatus Traiani necesse est arguere . Hunc
eundem annum VI. Imperij Traiani, variatâ quidem Tribuniciā Potestate VII. à
Kal. Nouembris, signant alij duo supra pag. 275. a recensiti ; simulque prædi-
ctos, sexto Imperij anno indubie mancipant.

Tres pariter inscriptiones rem marmorum authoritate roborant ; quarum
prima , Puteolis diligenter recognita, de alijs abundè spondet IMP·CAESAR·
D·NERVAE·F·NERVA·TRAIANVS·GERMANICVS·PONT·MAX·
TRIB·POT·VI·IMP·II·CoS·III·P·P·INCHOATAM·A·D·NERVA·
PATRE·SVO·PERFICIENDAM·CVRAVIT *Gruterus pag. CXC. 3.*
IMP·CAESAR·DIVI·NERVAE·F·NERVA·TRAIANVS·GERMA-
NICVS·PONT·MAX·TRIB·POT·VI·IMP·II·CoS·III·P·P·INCO-
HATAM·A·DIVO·NERVA·PATRE·SVO·PERFICIENDAM·CV-
RAVIT *Idem pag. CLXXVII. 2.* IMP·CAESAR·DIVI·NERVAE·F·NER-
VA·TRAIANVS·AVG·GERMANICVS·PONT·MAX·TRIB·POT·
VI·IMP·II·CoS·III·PATER·PATRIAE·VIAM·NOVAM·RELICTIS·
ANTIQUI·ITINERIS *ex Capaccio.* Aliam refert Goltzius
in Thesaur. pag. 42. col. 1., quam in Grutero equidem non inueni, sed alicubi
forsan à Golzio visam, quia meram veritatem continet, eius fide repono , IMP·
CAES·NERVA·TR·AVG·GERM·P·M·TR·P·VI·IMP·III·CoS·
III·DES·V·P·P

Binas hoc anno Imperatorias acclamations III. & IIII. auctas fuisse , inscri-
ptiones prædictæ nummis iunctæ commonstrant, vt suprà etiam ostendimus :
& DACICI quoque in fine anni titulum GERMANICO additum , ex ijs
constat.

LINEA · VII · ANNO · CHRISTI · CIV · AB · VR · COND · DCCCLVI

Ipsissmet sex quos paullò ante pag. 275. d adduximus nummis ad VII. Imperij
annum pertinentibus, consimiles hic inscriptiones copulabimus IMP·CAESA-
RI·DIVI·NERVAE·F·NERVAE·TRAIANO·AVG·GERMANICO·
DACICO·PONTIFICI·MAXIMO·TRIBVNIC·POT·VII·IMP·III·
CoS·V·P·P·TRIBVS·XXXV·QVOD·LIBERALITATE·OPTIMI·
PRINCIPIS·COMMODA·EARVM·ETIAM·LOCORVM·ADIE-
CTIO-

CTIONE · CVMVLATA · SINT · *Gruterus pag. CCXLVI. 8.* EX · AV-
CTORITATE · IMP · CAESARIS · DIVI · NERVAE · F · NER · TRAIANI ·
AVG · GER · DACICI · PONTI · MAX · TRIB · POT · VII · IMP · III · CoS · V ·
TI · IVLIVS · FEROX · CVRATOR · ALVEI · ET · RIPARVM · TIBERIS ·
ET · CLOACARVM · VRBIS · TERMINAVIT · RIPAM · R · R · PROX-
CIP · P · CXV *apud Franciscum Albertinum de Rom. Prisc. cap. de Naumach. &*
Cloac. pag. 15. Hanc aliam affert Scriptor Vitæ Colotij pag. 97. in titulis om-
nino similem, nisi quòd exuberat, vt non semel diximus, appellatio PARTHI-
CI, quam non dubito irrepsisse incuriā transribentis IMP · CAESARI · DIVI ·
NERVAE · TRAIANO · AVGUSTO · GERMANICO · DACICO · PAR-
THICO · PONTIFICI · MAXIMO · TRIBVNIC · POTEST · VII · IMPE-
RATORI · III · CoS · V · P · P · OPTIMO · PRINCIPI · D · IVLIVS · D · L ·
MAMEVS · PRINCEPS · SCRIBA · LIBRARIVS · II · VIR · QVINQVEN-
NALIS · M · IVLIVS · M · L · PHILEROS · M · IVLIVS · M · L · PROSPER ·
M · IVLIVS · M · L · DEXTER · SAGAR · M · VLPIVS · M · L · PAMPHILVS ·
OLEARIVS · M · VLPIVS · M · L · PHILEROS · CERD · M · ANTONINVS ·
M · L · FAVORITVS · D · D

Inscriptio ista Gruteri, quâ corruptâ Panuinius tantum turbarum conciuit,

. . . . ESAR · DIV · V · NERV TRA VS · AVG · NICVS · DACICVS · VICTO DECE : : : PONTIFEX · MAX POT · III · CoS · V · PROC	IMP · CAESAR · DIVI NERVAE · F · NERVA TRAIANVS · AVGSTVS GERMANICVS · DACICVS PONTIF · MAXIMVS TRIB · POT · III · CoS · IV VICTO · DECEBALO
---	--

Grut. pag. CXC. 1. ex Lazio

Idem p. CCXLVI. 6. ex Panuinio

facili, & probabili admodum coniecturâ ad frugem corrigi, & huic anno acco-
modari posse vnâ mecum credidit P. Noris, & antequam mihi cum viro egre-
gio commercium foret, missis ad communem amicum V. Cl. Antonium Ma-
gliabechium literis, his verbis, quorum authoritate meæ sententiæ pondus
adiungere volui, testatus est. *Io parimente ciò sospettauo, anzi lo scrissi assertiuamente al Signor Conte Francesco Mezabarba, che in Milano stà per ristampare l'Occone, con dirgli, che nel marmo doveua leggersi POT · II · CoS · V · cioè Trib.*
Pot. VII. Cos. V, essendo quelle linee superiori un V rotto, che il Lazio pose come due unità II, e che il Panuinio dal CoS. V. che apertamente stava nel marmo, doveua restituire VII. non mutare contro la fede dell'originale il CoS. V. e fingerlo à modo suo CoS. IV

LINEA · VIII · ANNO · CHRISTI · CV · AB · VR · COND · DCCCLVII

Huc reducendi sunt tres nummi iam antea expositi pag. 276. d Is qui sub ijs-
dem titulis, notis aliquantulum immutatis à Gelzio pag. 42. col. 2. adducitur;
sub dubio an cum aliquo ex prædictis coincidat, an aliis sit, hic prodit.

IMP · CAES · NERVA · TRAIAN · AVG · GER · DAC · P · M

TR · P · VIII · IMP · III · COS · V · P · P

Sequens inscriptio, quæ vnica remanet sub hâc Tribuniciâ Potest. VIII., & propterea reliquos titulos prædictis similes exposcit,

IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. F.
NERVAE. TRAIANO. AVG. GERM
DACICO. PONT. MAX. TRIB. POTEST. VIII
*Boiss. & IMP. *VIII. CoS. V. P. P. OPTIMO. PRINCIPI *VI. Boiss.
Onuf. SAGARI. THEATRI. MARCELL
III CVLTORES. DOMVS. AVG

Gruterus ex Smetio pag. CCXLVI. 9

optimum à Panuino commendatur in IIII. acclamatione Imperatoriâ non adhuc immutatâ, vt nos ex autographo recognouimus: vnde VIII, hunc annum meritò exornat.

LINEA. IX. ANNO. CHRISTI. CVI. AB. VR. COND. DCCCLVIII
Perdurat in hunc quoque annum denominatio IMP. IIII., quam, eo exeunte, finem cum ipso Bello Dacico accepisse iam probauimus, ex inscriptionibus apud Grûterum, & nummo Goltzij pag. 276. g, & 277. A allatis. Addendi sunt duo Græci nummi sub eâdem Tribuniciâ Potestate IX. & Consulatu V., hoc scilicet anno percussi; acclamatione Imperatoriâ, vt cæteri Græci nummi, carentes.

ΑΤΤΟΚΡ. ΚΑΙΣ. ΝΕΡ. ΤΡΑΙΑΝΟΣ. ΣΕΒ. ΓΕΡΜ. ΔΑΚ

ΔΗΜΑΡΧ. ΕΞ. Θ. ΥΠΑΤ. Ε

Goltzius pag. 42. col. 2

& ex eo Oceo pag. 205

ΑΤΤ. ΚΑΙΣ. ΝΕΡ. ΤΡΑΙΑΝ. ΣΕΒ. ΓΕΡ. ΔΑΚ

ΑΡΧ. ΜΕΓ. ΔΗ. ΕΞ. Θ. ΥΠΑΤ. ΤΟ. Ε. Π. Π

Ijdem ibidem

Tandem, extra terminos Belli Daci constituti; mutationem acclamationis Imperatoriæ, illiusque causam, atque annum VI, consulatus initi vestigabimus; quod nummi non omnino certum rei Daci argumentum præferentes, ab ijs, qui alias expeditiones referre possunt, debitè distinguantur.

LINEA. XII. ANNO. CHRISTI. CIX. AB. VR. COND. DCCCLXI

Et quidem non ante hunc annum. IMP. VI. titulum inueni; silentibus porrò nummis, sed certissimo sequentis inscriptionis documento M. CALPVRNIUS. M. F. PISO. FRVGI. PR. EX. S. C. FACIVNDVM. CVRAVIT. EIDEM. QVE. PROBAVIT. IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F. NERVA. TRAIANVS. AVGVSTVS. GERMANICVS. DACICVS. PONTIF. MAXIM. TRIB. POTEST. XII. IMP. VI. CoS. V. P. P. OPERIBVS. AMPLIATIS. RESTITVIT *Gruterus pag. CXC. 4.*

At vndenam sexta Imperatoris acclamatio obuenerit; licet non sit vndique certum, consulatus tamen Palmæ olim Syriæ Præfeti hoc anno contingens, haud leue argumentum præbet, ex Arabicâ expeditione tunc tardem per Palmam confectâ, eâ adquisitâ, & in Provinciam Augusti redactâ, Palmæ consulatus honorem, & Traiano nouum Imperatorium titulum quæsitus fuisse: atque hâc forsitan coniecturâ motum; nummós istos, ad Bellum Arabicum pertinentes, sub XII. & XIII. Trib. Pot. Occonem pag. 207. reposuisse credo.

Caput

*Caput Traiani IMP· TRAIANO· AVG· GER· DAC· P· M· TR· P
figura stolata stans, dextrâ ramum, ad pedes Struthio CoS· V· P· P· S· P· Q· R·
OPTIMO· PRINC* Occo pag. 207.

*Caput Traiani IMP· CAES· NERVAE· TRAIANO· AVG· GER· DAC·
P· M· TR· P· CoS· V· P· P*

*Puer fune Camelum dicens, figura stolata dexterâ lauream sinistrâ scipionem
ARABIA· AVG· PROVINCIA* ibidem

*Caput Traiani IMP· CAES· NERVAE· TRAIANO· AVG· GER· DAC·
P· M· TR· P· CoS· V· P· P*

*figura stolata stans, dex. ramum sin. hastam puram, ad pedes Struthio S· P· Q· R
OPTIMO· PRINCIPI· S· C infrà ARAB. ADQVIS* ibidem

Ramum, lauream, & hastam, seu scipionem Occonis, optimè ad arborem
thuriferam, & calamum odoratum, propria Arabiæ decora, trahit Tristanus ad
hæc eadem Traiani numismata.

LINEA · XV · ANNO · CHRISTI · CXII · AB · VR · COND · DCCCLXIII

Consulatum VI. non priùs fuisse initum, hisce duabus inscriptionibus pro-
bamus EX · AVCTORITATE · IMP · CAESARIS · DIVI · NERVAE · FILI-
NERVAE · TRAIANI · AVG · GERM · DACICI · PONT · MAX · TRIB-
POT · XIV · CoS · V · P · P à tergo DEDICATVM · KAL · MART · VRSO · SER-
VIANO · II · L · FABIO · IVSTO · CoS Gruterus pag. CXC. 5. X · IMP · CAE-
SAR · DIVI · NERVAE · FILIVS · NERVA · TRAIANVS · AVG · GERMA-
NICVS · DACICVS · PONT · MAX · TRIB · POT · XIII · IMP · VI · CoS · V ·
P · P · XVIII · SILICE · SVA · PECVNIA · STRAVIT · LIII · DDD · NNN ·
FFF · LLL · THEODOSIO · ARCADIO · ET · HONORIO · P, P, P · F, F, F ·
SEMPER · AVGGG · BONO · REIP · NATIS Idem pag. MXIX · 8. Hanc
ex oculato teste, nostris excerptis dum illac XXXVI. ab hinc anni pertransiui-
mus non integrè fidentes, emendauimus in Tribuniciâ Potestate *decimâ tertiam*
quæ in Grutero legitur; est enim *decimâ quarta* satìs perspicua, in lapide, qui non
Tarracone existit, vt è VVouuerij schedis Gruterus primò affirmat, & postea
in Notis corrigit, sed Tarracinæ, ad angulum parietis summi Templi, omni-
bus à Româ Neapolim iter agentibus patens. Nota numeralis XVIII. in
hoc eodem lapide, (id quod neminem adhuc aduertisse vidi) significat, vt puto,
spatium illud paludibus obsitum, in inscriptione Theodorici Regis apud Gru-
terum pag. CLII. 8. & Epistolis Cassiodori XXXII. & XXXIII. lib: II. DE-
CENNOVIVM vocatum; itaut, non ita nouum & tempora Procopij contin-
gens sit, istud *Decennouij*, pro Palude Pomptinâ, seu illius portione, vocabu-
lum, vt Cluuerio in suâ Ital. Antiq. lib. III. cap. VII. pag. 1007. visum fuit.

Ex primo superiori lapide, Panuinij Fastis medela afferri poterit, vbi Con-
sules illos Seruianum & Iustum, ex Kal. Iulijs suffectos ponit; quia iam à Kal.
Martij Consules fuisse apparent, tam ex hâc inscriptione, quam ex aliâ apud eundem
Gruterum pag. CLXXV. 10, in quâ pariter tempus dedicationis eisdem
verbis notatur. DEDICATVM · K · MART · RSO · SERVIANO · II · L · FABIO

IVSTO· CoS : quapropter ipsis Kal. Martijs fasces accepisse liquet.

Corruptum propterea Occonis de hâc re suffragium vitabimus, in nummo à se non viso, (quia eius partes non describit)

IMP· CAES· NERVAE· TRAIANO· AVG· GER· DACIC

P· M· TR· P· XIII· IMP· VI· CoS· VI· P· P· OPTIMO· PRINCIPI

Goltzius & ex eo Occo.

sed à Goltzio pag. 43. col. 1. transcripto ; meliusque ad eandem pag. 208. in marginे ipse Occo adnotauit, sub XIII. Tribuniciâ Potestate consulatum quintum, & designationem sexti contineri . Sic quoque corrigemus inscriptionem hanc IMP· CAESARI· DIVI· NERVAE· F· NERVAE· TRAIANO· AVG· GER· DACICO· PONT· MAX· TRIB· POT· XIII· IMP· VI· CoS· VI· P· P· OPTIMO· MAXIMO· QVE· PRINCIPI· NESCANIENSES· D· D *Gru-*
terius pag. CCXLVII. 2. multò enim magis annus anterior cum XIII. Trib. Pot. quintum consulatum exposcit .

Ipsius autem anni XV. (cui primùm dicimus consulatum VI. conuenire) est sequens lapis apud eundem Gruter. ibid. num. 3. **IMP· CAES· NER· TRAIANO· AVG· GERM· DAC· PARTH· PON· MAX· TR· P· XV· CoS· VI· P· P· DE· ROMANO· IMPERIO· DE· PATERNA· ET· AVITA· HISP· PATRIA· ET· DE· OMNI· HOMIN· GEN· MERITISS· POPVLARES· PROVINC· AREVATVM· OPTIMO· PRINC·** Fatebor attamen, nimis præcocem mihi videri appellationem PARTHICI in hoc sexti consulatus initio, & proinde aliquam de ipso lapide suspicionem obuersari. Nam, ut quod plures innui tandem propriùs attingam , in nullo vel marmore vel nummo non, suspecto , titulum PARTHICI ante XIX. Trib. Pot. reperiri aio : omnia namque certiora monumenta, eiusmodi distinctu per duos antecedentes annos signata , (ne vlt̄ frustra retrogrediamur) hâc Parthici nuncupatione destituuntur . En nummos & inscriptiones sub Tribuniciâ Potestate XVII

ΑΥΤ· ΚΑΙΣΑΡΑ· ΝΕΡ· ΤΡΑΙΑΝΟΝ· ΑΡΙΣΤΟΝ· ΣΕΒ· ΓΕΡΜ· ΔΑΚ

ΔΗΜΑΡΧ· ΕΞ· ΙΖ· ΥΠΑΤΟΝ· *ς*

Goltzius pag. 43. col. 2

ΑΥΤ· Κ· ΤΡΑΙΑΝΟΣ· ΑΡΙΣΤΟΣ· ΣΕΒ

ΓΕΡ· ΔΑΚ· Λ· ΙΖ

idem ibidem

ΑΥΤ· ΤΟΥ· ΚΑΙΣΑΡΟΣ· ΤΡΑΙΑΝΟΥ· ΑΡΙΣΤΟΥ· ΣΕΒ· ΓΕΡΜ· ΔΑΚΙΚΟΥ

ΔΗ· ΕΞ· ΙΖ· ΟΥΠΑΤ· ΤΟ. *ς*

idem ibidem

ΑΤΤΟΚΡ· ΚΑΙΣ· ΝΕΡ· ΤΡΑΙΑΝΩ· ΑΡΙΣΤΩ· ΣΕΒ· ΓΕΡΜ· ΔΑΚ

ΔΗΜΑΡΧ· ΕΞ· ΙΖ· ΥΠΑΤΩ· *ς*

idem ibidem

SENATVS· POPVLVS QVE· ROMANVS

IMP· CAESARI· DIVI· NERVAE· F· NERVAE

TRAIANO· AVG· GERM· DACICO· PONTIF

MAXIMO· TRIB· POT· XVII· COS· VI· P· P

AD· DECLARANDVM· QVANTAE· ALTITUDINIS

MONS· ET· LOCVS· TANTIS· OPERIBVS· SIT· EGESTVS

in nostra Traiani Columnâ

Numif-

Numismatum defectum expressâ hâc Trib. Pot. XVIII, inscriptiones exuberantes compensabunt. IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F. NERVA. TRAIANVS. OPTIMVS. AVG. GERM. DACICVS. PONTIFEX. MAXIMVS. TRIB. POT. XVIII. IMP. VIII. CoS. VI. P. P. FACIENDA. CVRAVIT *Gruterus pag. CXC. 7.* IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. F. NERVAE. TRAIANO. OPTIMO. AVG. GERMANICO. DACICO. PONT. MAX. TRIB. POTEST. XVIII. IMP. VII. CoS. VI. P. P. FORTISSIMO. PRINCIPI. S. P. Q. R. *ex eodem Grutero pag. CCXLVII. 5.* emendata tamen ex ipso Arcu Beneuentano, diligenter recognito. IMP. CAESARI. DIVI. NERVAE. F. NERVAE. TRAIANO. OPTIMO. AVG. GERMANIC. DACICO. PONT. MAX. TR. POT. XVIII. IMP. IX. CoS. VI. P. P. PROVIDENTISSIMO. PRINCIPI. SENATVS. P. Q. R. QVOD. ACCESSVM. ITALIAE. HOC. ETIAM. ADDITO. EX. PECVNIA. SVA. PORTV. TUTIOREM. NAVIGANTIBVS. REDDIDERIT *Idem Grut. pag. CCXLVII. 6.* VII. IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F. NERVA. TRAIAN. OPTIMVS. AVG. GERM. DACICVS. PONTIFEX. MAXIMVS. TRIB. POT. XVIII. IMP. VIII. CoS. VI. (*ex nostrâ necessariâ correctione*) P. P. FACIENDA. CVRAVIT *Idem Gruter. pag. MXIX. 9.*

IMP. CAESAR. DIVI. NERVAE. F.
NERVA. TRAIANVS. OPTIMVS. AVG
GERMANICVS. DACICVS. PONTIF. MAX
TRIBVNIC. POTEST. XVIII. IMP. VII. CoS. VI. P. P.
SACRARIA. NVMINVM. VETVSTATE. DILAPSA. RESTITVIT

Tabula grandi, Vineâ Cæsarinâ olim Bosij prope Pontem Milium

NVMINI. DOMVS. AVGUSTAE. ET. SANCTI. SILVANI. SALVTARIS. SACRVM
P. CAES. NERVAE. TRAIANI. OPTIMI. AVG. GERM. DACICI. IMAGINES ARGENT
RASTATICAS CVM. SVIS. ORNAMENTIS. ET. REGVLIS. ET. BASIS. ET. CONCAMERATIONI. FERREA
CIVLIVS. NYMPHIVS. DEC. ANNALIS. SVA. PEC. POSVIT. DÖNV M QVE. DEDIT
TEMPLO. SANCTI. SILVANI. SALVTARIS. QVOD. EST. IN. AVENTINO. ET. PRAEDIO. SVO. DEDICAVIT QVE
IBVS. IANVARIS. L. VIPSTANO. MESSALLA. M. PEDONE. COSS.

Ad hoc fragmentum, quod è P. Alexandro Donato de Vrbē Romā lib. III. cap. XIII. pag. 250. Reinesius sub Class. I. num. CV. reposuit; plura idem atque optima certè notauit: aliquid tamen reliquit quo suppleri possit. Nam cùm spatij deperditæ portionis nullam rationem habuerit, imò pro libito veritus digresserit, & quattuordecim, nescio quâ licentiâ, reddiderit; nos ad lacunæ præsertim modum lectionem concinnauimus, & necessario prioris lineæ decem elementorum supplemento CTI. SILVANI, vt quintæ, in quâ SANCTI. SILVANI. SALVTARIS recurrit expressa mentio, respondeat, sequentia hiatus spatia, æqualiter, vel vnâ literulâ assumptâ, diuersis tamen characteribus, quò adiecta per nos dignoscantur, repleuimus.

Cur verò ὁ OPTIMI titulum in secundâ lineâ, επονύμως, non οἰηθέπως; cognominis inquam, non laudationis loco acceperim, præallatarum. V. inscriptionum me impulit consensus, in hâc Tribuniciâ Potestate OPTIMVM

AVGVSTVM GERMANICVM DACICVM Traianum̄ constanter vocant̄. Esse enim hunc annum consulatus Messallae & Pedonis eundem cum XVIII. Imperij Traiani, hoc est post Vrbem conditam DCCCLXVII, ostendit Tabula apud Gruterum pag. CCC. vers. 16. • VIPSTANO·MESSALLA·M·PEDONE·VERCILIAN·COS·P·R·C·ANN·DCCCLXVII, comprobata praecepsè circa haec tempora ex consulatu Domitiani & Saturnini vers. 12., pariter cum Fastis vulgatis in annum P. R. C. DCCCXLIV. cadente: iuxta quam Tabulam, Annos Vrbis, cæteroqui controversos, in nostrâ præcedenti Synopsi digessimus; non multum tamen de hac temporis ratione solliciti, cum Traiani consulatus, atque ipsius cognominum, & acclamationum Imperatoriarum varietas, prout ad seriem utriusque expeditionis, initiumque ac finem Belli Dacici examinandum conducunt, præcipue nobis curæ sint.

Ex hac regulâ, in tricas inexplicabiles sese conieciſſe Reinesium patet ad Inscr. LXXX. Claff. II. vbi, *Traianum appellatione PARTHICI affectum esse primùm dicit, cum Regem Parthicum restituisset COS. V. Trib. Pot. XII. Imp. XI. ex nummo aureo Occonis pag. 207. primo.* Esto enim, quod nummus ille syncerus sit, historiæ quamuis repugnans, in quâ nullus Rex vel tunc vel postea Parthis restitutus; sed titulo iam Parthici adepto (quo præterea nummus ille caret) XIX. scilicet, vel ultimo Imperij Traiani anno, (vt Tribunicia Po-testates nostris documentis adiectæ docent) REX · PARTHIS · DATVS, & PARTHIA · CAPTA in nummis visitur: Esto hoc, inquam; at Tribunicia Potest. XII. cui Reinesius innititur; non in nummo, sed in margine ab ipso Occone, distinctione quâdam, plerumque fallaci, semper incertâ, & ad libitum adhiberi solitâ, apposita est. Fides tandem illi nummo ex historiâ, vt diximus, infirmatur: etenim iuxta ordinem eorum, quæ Dio de hoc Imperatore, eiusque rebus gestis renunciat, prius in *Foro suo Columnam maximam collocavit*, (quod, factum in eâ legimus sub Trib. Pot. XVII.) POST HAEC bellum intulit Armenijs Parthisque, propterea quod, Rex Armenianorum non ab se, sed à Rege Parthorum diadema accepisset. Vnde Bella ista Armeniacum & Parthicum, & titulos indè quæsitos, ad consulatum VI. ultimosque vitæ Traiani annos pertinere, ed magis dicendum est: aliamque forsan regulam constitui posse; appellationem scilicet Parthici semper cum alia OPTIMI, seu APIΣΤΟΤ in Græcis, copulatam procedere. Tot igitur rationibus conspirantibus, haud magni momenti res erit, hanc Reinesij inscriptionem irritam facere, LAP·MIL·CCCLXXXVI·IMP·CAES·NERVAE·F·TRAIAN·AVG·GERM·DASIC·PARTH·TRIB·POT·XIV·P·P·OPTVMO·PRINCIPI·EX·S·C·FAC·CVR Claff. II. num. LXXXI.; quæ cum sit intempestiua, & affectatæ vetustatis, ob innouationem sollemnis usque ab Imperij initio epitheti OPTIMI PRINCIPIS, OPTVMI, hic tantum vocati; est insuper inconcinna, cum ignoretur quisnam id monumentum faciendum curauerit; & in columnis omnibus id genus milliarijs, nullibi tales notæ LAP·MIL·legantur, non enim opus fuit de certâ & patentи viatores instruere, sed apposito numero plerumque in fine inscri-

inscriptionis, putà CCCLXXXVI., vel notâ M·P·, seu M·additâ, pañim reperiantur.

Posteriorem hanc nostram regulam, lapis iste admittere videtur;

IMP· CAESARI · DIVI
NERVAE · FIL · NERVAE
TRAIANO · OPTIMO
AVG · GERMANICO
DACICO · PARTHICO
PONT · MAX · TRIB · POT · XXIII
COS · VI · PATRI · PATRIAЕ

SENATVS · POPVLVSQVE · ROMANVS

OB · RECIPERATOS · AGROS · ET · POSSESS · · · RE · · ·

QVOS · LACVS · FVCINI · VIOLENT · · · · ·

apud Lucium Camarram de Teat. Antiq, lib. I. cap. V.

nam PARTHICI cognomentum OPTIMO coniunctum possidet: veruntamen ex Tribuniciâ Potestate XXIII. Traiano adiecit, rei ciendus venit, cùm ille XX. non expleuerit. Nec enim operæ pretium duco, eundem, Tribuniciâ Potestate XIX, repositâ, emendare; quia (pace Rainesij, qui lapidem in duobus ultimis versibus audaciter pro suo iure suppleuit, abruptum quamuis & mutilum)

OB · RECIPERATOS · AGROS

POPVLISQ · ALBENSIBVS · RESTITVTOS

QVOS · LACVS · FVCINI · VIOLENIA

INVNDATERAT

ego supposititiam inscriptionem, & ab incolis Oppidi Auezzani confitam puto; ingenitâ municipalibus viris ambitione, sua extollendi; id quod fidentius aïero de ijs ipsis, quos eodem criminе teneri certissimè sum conscius. Hæc fusiùs in peculiari libello Descriptionis Emissarij eiusdem Lacus Fucini ostendi; quem, ne in eo semel dicta recantem, accessionis loco nostro Syntagmati adiunctum Lectores reperient; vt rem certè magnam, hactenus ferè in obliuionis tenebris latitatem, Plinij præconio respondere agnoscant, qui opus hoc inter maximè miranda reponit, Portui Ostiensî, & Aquæductibus Claudiæ & Anienis Nouæ, illis Orbis Romani miraculis, æquiparans...

Ex laboriosâ hâc tot nummorum & lapidum collatione (ex quibus multos adhuc prætermisso inuenient, quos ex suprà demonstratis vñusquisque ad debitam rectamque lectionem reducere poterit) præscriptio hæc deduci posse videtur, nempe, ab ineunte quarto Imperij Traiani anno usque ad finem noni, hoc est in consulatibus IV. & V. utrumque Bellum Dacicum comprehendit. Quapropter recessendo nummos à Neoterico exhibitos fol. 115. & 116., non paucos ex ijs expungendos esse patebit.

Primus, nñ ultra Traiani effigiem continet omnibus eius nummis communem; & ex cognomine OP TIMI, ad Dacici forsan Belli tempora minimè referendus: Quamuis namque Imperij initio illi additum Plinius testetur in,

Panegyr.

Panegyrico num. 18. & 1004.; non tamen nisi post sextum consulatum receperit video in omnibus lapidibus & numinis, quos adhuc cernere, & ope amicorum perquirere contigit: ita ut excusandos putem Xiphilinum & Zonaram, si post Armeniam captam, Traianum hoc cognomento honoratum à Senatu dixerunt; cum equidem de Senatus decreto errauerint, de vsu tamen cognomini, vera locutos appareat. Contradicunt duo hi nummi Occonis pag. 201.

Caput Traiani IMP· CAES· NERVAE· TRAIANO· OPTIMO· AVG· GER· DAC· P· M· TR· P· COS· V· P· P

Imperator eques, dext. iaculum, milite praeunte EXPEDITIO· AVG· S· C eadem ep.graphe

Imperator eques, milite praeunte, reliquis subsequentibus EXPEDITIO· GER & hic aliis apud Authorem Musei Cospiani pag. 356. num. 8.

eadem epigraphe

Victoria clypeo inscribens VIC· DAC ♂ in orbem S· P· Q· R· OPTIMO· PRINCIPI· S· C

Sed ab hoc ultimo, facili negotio me expediam; nummo enim hic Romæ allato & inspecto, vix in eo aliquid præter nomen Traiani legi potuit, adeò æragine corrosas & absumptus apparuit: & si idem est cum nummo Augustini Dial. II. pag. 53. num. 10. & Angelonij pag. 122. num. 20., (vt Musei descriptor ibi subdit) certè ex Augustino, qui utriusque partis inscriptionem affert, OPTIMI titulus, tanquam abundans, eliminandus est. De nummis Occonis, donec aliquid tale videre contingat, dixerim, vel abundare τὸ OPTIMO, vel sexto consulatu signandos, sub quo parùm dissimilem nummum inuenio Tab. XXII. 1. Aeneæ vici.

Imp. eques legionario præeunte, tribus subsequentibus PROFECTIO· AVG· S· C In istis namque, qui pag. 208. ita ab eodem Occone exponuntur;
IMP· CAES· NER· TRAIANO· OPTIMO· AVG· GER· DAC· P· M· TR· P· COS· V· P· S· P· Q· R· OPTIMO· PRINCIPI· FIDES· MILITVM· S· C

Allocutio Imp. ad cohortes, figurâ muliebri assistente, que sinistrâ cornucopie tenet.
S· P· Q· R· OPTIMO· PRINCIPI· S· C Trophaum cum spolijs.

Eadem inscript. Figura sinistro crure insistens globo, sinistram scuto truncō palmae imposito admouens, cum inscript. VIC· DAC

IMP· VIII· S· C Imperator sedens pro tribunali, cum duobus Senatoribus, ante tribunal milites sublatis dexteris Imperatori iusurandum præstant. Embl. Samb. pluribus indicijs mendum in V. consulatu emergit: Tum quia post nummos sub designatione VI. consulatus paullò ante recensitos, ad quintum absolutè fit redditus: Tum quia auersa pars cum illâ inscriptione OPTIMO PRINCIPI, male congreginata cum OPTIMO alterius faciei cohæret: Tum denique ex aperte erroneâ acclamazione IMP· VIII. in postremo, dum in pluribus alijs sub VI. consulatu nummis, adhuc Imperatoris VI. denominatio apud eundemmet Occonem permanet.

De hoc alio apud Augustinum Impress. in 4, Tab. LVII. num. XX. vbi cum V. consulatu, OPTIMI, imò & PARTHICI titulus habetur;

Caput Traiani IMP· CAES· NER· TRAIANO· OPTIMO· AVG· GER· DAC· PARTHICO· P· M· TR· P· COS· V· P· P

Imp. paludatus stans, ad pedes duo flumina hinc indè, & figura muliebris iacentis ARMENIA· ET · MESOPOTAMIA · IN · POTESTATEM P· R· REDACTAE . S· C

certum æquè est, Æneam Vicum, qui nummum delineauit, ex inscitiâ errasse; cùm apud Occonem, (vt suprà ad lineam IV, Synopsis adnotauimus) sextum consulatum hic ipsemet nummus expressus habeat.

2 De secundo Neoterici nummo, in quo Imperator eques, pedite legionario præeunte, duobus subsequentibus, & subtus PROFECT· AVG; si non ostendatur annus quo cusus fuerit, vel titulus DACICI, (qualem ex initiali literâ D . . . alijs corrosis, similem obseruauimus in gazâ Christinæ Augustæ) aliam à Dacicâ profectione, eandemque forsan ac præallatus Æneæ Vici sub VI. consulatu, innuere dubitabimus.

3 Tertio, cum simili profectione, per Traianum equestrem indicatâ, ac TR·POT·CoS·III·P·P; inter nummos Dacicos retineri poterit: quia, quamvis non in ipso consulatu III. quem Traianus Romæ gessit, sed in IV., vt probauimus, profectionem contigisse certum sit; fieri tamen potuit, vt decreto Bello Dacico sub finem tertij consulatus, statim nummus percuti valuerit, profectionem vere proximo successoram anticipando. Non enim nouum, vt decretos tantum triumphos vel arcus, (vt alibi diximus) etiam ijs nondum gestis vel erectis, nummi repræsentent.

5 Quinto, cum allocutione, vel vt apud Angelonium num. 32. cum distributione donorum militarium, ex coronâ quæ in manibus militis super Tribunali ad lœuam Traiani, (ita enim in autographo, quamvis pictor hunc, & alios plures, labori parcens inuersos dederit) ad lœuam, inquam, Traiani stantis conspicitur, consulatum VI. inscriptum habet; & ex ipsâ enumeratione acclamatio Imperatoriæ VIII., non visâ aliâ facie, resultat. Vnde ad expeditiones Orientales pertinet, prout eum accipiunt, tam Angelonius, quam Steuuechius ad Frontin. pag. 84.

4 Quarto multò magis ea oppositio conuenit, cùm ulteriore acclamatio- nem IMP· IX· contineat. Præstabat enim Occoni, qui sub Trib. Pot. XIX. pag. 213. illum collocat, quam Erizzo, qui pag. 318., imperitè prorsus, ad tempus expeditionis Dacicæ retroculit, fidem adhibere.

6 Sextus cum tribus signis militaribus, nullâ additâ distinctione Tribuni- ciæ Potestatis, tam sub V., quam sub VI. consulatu reperitur apud Occonem, pag. 207. & 210. ac proinde ambiguè ad hoc Bellum applicatur. Æneas Vi- cus eos tantum vidit & recensuit, qui sub VI. cos. sunt Tab. XXII. num. LXXX. & LXXXI.

11 Undecimum, ipsissimum puto cum septimo Angelonij, alis restitutis:

Ratiorem sañē hunc nummum existimarem, si Victoriam & περγη, siue *inuolu-*
crem nobis ostenderet, qualem Athenienses, & eorum exemplo Mantinenses
dedicarunt, vt exinde (teste Pausaniā in Attic., & rursus in Eliac.) Victoriam
permansuram, & aliò non auolaturam, sibi pollicerentur, sed Romæ sedem im-
mutabilem fixisse, simili, ac Plutarchus de Fortunâ dixit, allegoriâ; sic *Fortu-*
na, (ait iste in Opusc. de Fort. Roman.) *Persis Assyrijsque relictis, Macedoniam*
leuiter transuolauit, Alexandrumque ocyus excusit, & Regni diadema, per Aegy-
ptum & Syriam pertransiens, circumtulit, & ad Carthaginenses latum, sepius libra-
uit; Tiberi tandem transito, Palatioque adito, alas, vt videtur, depositi, ac tala-
ria; globoque revolutili ac infido valedixit: quo pariter consilio (vt idem Pausa-
nias aduertit lib. III.) Lacedemonij simulachrum Martis pedicas habentis erexe-
runt. In eandem sententiam lusit hoc disticho Pompeius Poëta in Antholog.
lib. IV. cap. XXI. epig. II.

Ρώμην παμβασίλεια, τεὸν κλέος γ' ποτ' οὐλαῖται,

Νίκη γαρ σε φυγεῖν ἀπέργεις & διωτάτη.

Roma omnium Regina, tuum decus nunquam peribit;

Victoria enim te effugere sicut pennis non potest.

sed experta pictoris oscitantia, potius erratum in homine non infrequens,
quàm minùs frequentem, & non nisi in nummis Titi visum (quòd sciam.)
Victoriæ typum, credere sinit. Quod autem in argumento eiusdem Epigram-
matis dicitur, alas *Victoriae, fulmine taetas concidisse*, cui sententiæ adhætere vi-
detur is, qui distichum latinis versibus ita reddidit,

Roma potens, alis cur stat Victoria lapsis?

Vrbem ne valeat deseruisse suam,

& nouissimè Oiselius in explicatione nummi Titi Tab. LXX. num. 9.; id ali-
cuius Grammatici commentum arbitror, qui rationis cur ita simulachrum ef-
fingeretur ignarus, fulminis machinam somniauit: quemadmodum de ipsâ
Victoria Atheniensi, aduersùs fidem tam Pausaniæ, quàm Heliodori Periege-
tæ lib. I. de Arce, & Harpocratioris eum referentis, apud Meursium in Cecrop.
cap. VIII., non defuerunt qui alarum defectum ad friuolam aliam caussam tra-
herent, quam ex Vlpiano in Timocrateâ Lector audies, *Quidam vero exponunt*,
ait ille, ex versione eiusdem Meursij, *Victoria Minerua simulachrum esse in Arce,*
& alas huius, quæ aureæ erant, maleficos quosdam eripuisse.

15 Decimus quintus, Imperatoris stantis in suggestu, cum Victoriolâ il-
lum coronante, quattuor aquilis hinc indè compositis, & duabus ad pedem
iunculis supplicantis ritu manus sustollentibus, non pertinet, vt puto, ad Bel-
lum hoc Dacicum; sed supplices illi pacem exposcentes (vt per ramum oleæ
quem Traianus dexterâ sustentat, significatur) alludunt ad Legationes Barba-
rarum gentium, & Indorum, quas Dio, post regressum in Vrbem, debellato
hoste Decebalo, Traiano aduenisse tradit: consertque ad hoc, habitus ipsius to-
gatus, & consulatus V. nummo appositus, vt legitur in Occone pag. 205. cuius
denominatio per alios V. annos post Bellum Dacicum expletum perdurabat.

DE COL. TRAIANI CAP. IX. 299

16 Decimus sextus sequens, cum laurcâ, ac titulo Parthici, & Trib. Pot. XX., aliam certè quām Dacicam expeditionem & victoriam, me sponsore, coronat.

17 Decimus octauus, cum coronâ querceâ, in cuius medio legitur ΦΛ. ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ· A; apud Occonem pag. 219., qui auersam quoque partem exhibet, est cum titulo ΠΑΡΘ, vnde quām longissimè à Bello Dacico tempore distat. Locus autem ipse in quo cūsus fuit, Asiaticas expeditiones indicat, quibus proxima erat FLAVIA hæc CHALCIDENA Colonia in Cælesyria, non verò *Chalcis Euboica*, vt credidit Erizz. pag. 326. Optimè hoc agnouit Tristanus ad nummum Traiani XVIII., & comprobauit nuper Patinus in Num. Med. Magnit. pag. 154. vbi alium similem cum coronâ nummum BEROAEAE, eiusdem Prouinciae Vrbis, recenset.

29 Vigesimus nonus, in quo Imp. inter duo trophæa consistens, dum ad unum properat, ad aliud respicit, habet consulatum VI. & titulum PAR THICI, quem sub Tribuniciâ Potest. XVIII. primùm reperiri diximus: & propterea abunda trophæorum in Bellis Orientalibus seges, Dacico isto veluti supplemento ad nummorum materiam suggestoram indiguisse, minimè videtur. Hoc tamen argumento ad Bellum Dacicum duci potest, quatenus triumphum Parthicum vñà cum Dacico iungere intelligatur, alludendo ad illud Poëtæ de Augusto loquentis lib. III. Georg. vers. 32.

Et duo rapta manu diverso ex hoste trophæa,

Bisque triumphatas vitroque ab littore gentes,

vbi Seruius, Orientis & Occidentis hostes, itemque litora, designata ait. Et sic, adumbratam à Virgilio sententiam, hoc nummo ad viuum reddi, definiemus.

34 Trigesimo quarto, cum Arcu triumphali, quo minùs ad Bellum Dacicum spectet, obstat appositio consulatus III. in id tempus cadentis, quo Bellum non dum initium sumpserat, vt ex tempore Panegyrici sub finem huius anni à Plinio Traiano præsenti dicti, non semel arguimus; tunc enim omnia quieta, nec vel timor belli in orbe Romano erat: vnde Plinio cùm rerum gestarum encomia deficerent, sola ipsius moderatio num. 145. & hostium contemptus, ac togarum potiùs quām armorum ostentatione coercitio num. 648. laudum materiem præbuit. Acutè autem magis quām eruditè suam de hâc initi Belli Dacici anticipatione sententiam propugnant ij, qui nummum istum Occonis pag. 197.

Caput Traiani IMP. CAES. NERVA. TRAIAN. AVG. GERM.

P. M. TR. P. CoS. III. P. P. in clypeo VICT. GER.

ad aliquam Traiani Victoriā ex Decebalo reportatam referunt, additâ eâ ratione, cum inter Germanie populos ab omnibus Authoribus describantur Getæ, siue Daci; itaut in nummo totius pro parte nomen usurpatum sit: non enim adeò confusi sunt Germanorum & Dacorum, vt Myssorum olim & Phrygum termini, qui adagio locum fecerunt apud Strabonem lib. XII.; cùm ipse Strabo lib. VII. quamvis ex Orientali plagâ incomertos sibi fateatur Germaniæ fines, tamen

Iazygas ab eâ parte excludit; quorum regionem, inter Daciā ac Germaniam iacere, certum est, vt Ptolemæus distinctius edocet in explicatione Tab. IV. Europæ, ibi, περιοχήσιας ἡ πίναξ Α' πό μηδὲ αὐλολῶν Ιάζυξι Μετανάστης, καὶ Σαξουαδία τῆς οὖτε Εὐρώπης. Terminatur autem Tabula [Germaniæ Magnæ, vt præmiserat] ab Oriente Iazygibus Metanastis, & Sarmatiâ Europæâ &c. Et rursus in descriptione Daciæ lib. III. cap. VIII. *DACIAE SITVM* ab Occasu Iazygibus Metanastis complectitur, quos item cap. VII. antecedenti, inter Germaniam ab Occasu, & Dacos ab Oriente, medios collocat. Breuiter tamen & aperte Tacitus initio libri de Morib. German. rem ita definit, *Germania omnis à Gallijs Rhætijſque & Pannonijſ Rheno & Danubio fluminibus, à Sarmatis Dacisque mutuo metu, aut montibus separatur.* Sed iam nimis multa, in refellenda eâ opinione, quæ nulli prorsus authori, neque ex veteribus, neque è recentioribus, probatur, dum omnes, nequicquam, eam accepisse contendunt. Conscius quoque esse debuit Neotericus, qui nummum istum præclarum Arcus Traiani Spanhemio suppeditauit, epigraphen alterius partis circa Traiani effigiem titulo DACICI minimè insignitam fuisse; sic enim eam Spanhemius refert Dissert. IX. pag. 857. IMP·CAES·NERVA·TRAIAN·AVG·GER: quî igitur inter nummos Dacicos, & Arco Trionfale decretato per la prima Guerra Dacica nel consolato III., credi & recipi poterit? Alium mediæ magnitudinis cum Arcu

hic damus, quem non adeò ineptè ad expeditionem & triumphum Dacicū quis referat, legitur enim in eo titulus *Dacici*, & annus Imperij decimus tertius: estque in hoc, alio melior, quod ille, fornices omnes æquali altitudine, iste Græcus medium ampliorem, laterales angustiores, & humiliores, ut penes Antonium Luparinum conuenit, & omnes Arcus etiamnum in Vrbe superstites, ac nummus quoque Braccesius, ostendunt, habere cernitur.

35 Trigesimus quintus consulatu caret; vnde nescimus quò pertineat Victoria illa alata bigæ insidens, coronam dextrâ, ramum sinistrâ protendens. Erizz. qui pag. 305: illum insculptum habet, nihil statuit, nisi aliquam victoriā ex innumeris subiectis nationibus significare. Supple ex eo, Græcum esse nummum, æreum, maioris formæ, atque ita inscriptum ATT·TPAIAN·CEB.

36 Trigesimus sextus si Templo spolijs hostilibus nitentem Ioui Opt. Max. dicatum contineat, vt assentior; reperitur tam sub consulatu V. apud Erizz. pag. 343: , quām sub VI. apud Augustam Suecorum Reginam: vnde dubium esset, an ad rem Dacicam spectet. Ex ijs tamen quæ Cap. antecedenti attuli de IOVE TRAIANO, à Templo à se dedicato sic dicto, adducor vt credam, pietatem Traiani, in eo Templo, in ipsâ fortè Daciâ exædificato, & spolijs ibi partis insigni, hoc nummo à Senatu commendatam fuisse; & sic animo libens inter nummos Dacicos ei locum facio.

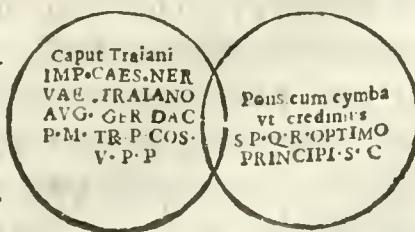
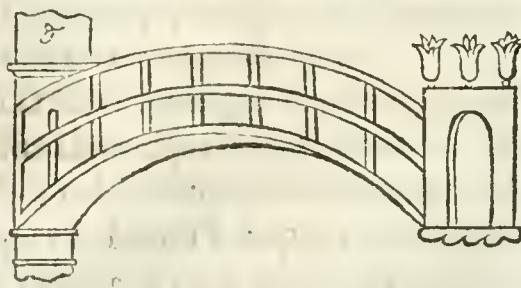
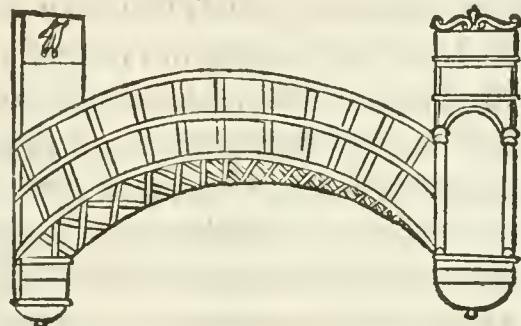
37 Trigesimus septimus cùm Templo octastylo (octaphylum Asclepiades quidam vocat, rem nummariam cùm herbariâ miscens) quod *Traiano crectum dici-*

dicitur , habet consulatum V. & inter rariores nummos Cl. V. Abbatis Ioannis Braccesij pulcherrimus asseruatur . Sed quisnam adhuc credidit , Traiano moderatissimo principi , ne dicam in Colonijs , (nam id minus mirandum foret in Prouinciali seu Græcâ adulatione) sed viuenti & valenti , in ipsâ Vrbe ex S·C aras ; templaque statuta ? Certè in eius medio nîl Traiano simile , sed numen quoddam , ex velo super caput expanso , dignoscimus ; vnde , dicati ab eo Templi memoriam , vt ex duplice inscriptione suprà pag. 247. a conieciimus , quid ni ambo , alterue ex dictis nummis fortasse celebret , atque extendat ?

40 Postremum cum Columnâ cochlide & statuâ Traiani , nusquam adeò ornatum , & sub exactâ ; vt ibi , proportione videre contigit : sed assequor hic quoque pictoris ingenium , qui saepè saepius ita pistillum ornare solet .

Reliquum modo est , vt extenuatæ huic nummariae aciei aliquod supplementum scribam ; in quo agmen ducet nummus iam suprà Cap. IV. memoratus , quem nos Pontis ad Danubium , alij verò plures , Portus Anconitani credunt . Breuioribus tamen quām fieri poterit , rationibus , iisdemque , nî fallor , validissimis , sententiam nostram fulciemus . Nam primò lignea supernè trabium contignatio in fornicis speciem , quæ in numero Aeneæ Vici , & alijs duobus Christinæ Reginæ fit patens , ita omnem hæsitationem vincit , vt eos qui contrarium opinantur , nusquam diligentiores illam cœlaturam , cuius specimen dedimus Cap. IV. (estque huius formæ) sed nummos tantum illos rudiores , qui apud Erizzum & Angelonium prostant , vidisse crediderim : nec aliū meliorem inspexisse puto Oiselium , dum simplicioribus illis similem Thesauro suo intulit Tab. CIX.

num. 5. Et tamen nummus passim obuius , qui latus intimum pilæ , & super eo curuaturam arcus , quamuis absque contignatione , hoc pacto , exhibet , ad fornacem Pontis coniectandum sufficere poterat . Rursum , Arces , seu Castella utrinque posita , sollemnem in pontibus construendis defensionem indicant , vt Cæsar de suo ad Rhenum , Procopius de hoc ipso ; lib. IV. de Aedif. Iustin. alijque de alijs pontibus testantur . Demum , eos quibus difficile fit , hunc numimum de Ponte ad Danubium intelligere , nescio quomodo effugerit , impossibile omnino esse ad Portum Anconitanum trahere ; cum nummus in hac auersæ partis inscriptione , contineat consulatum V. propriè conuenientem operi Pontis , qui initio secundæ expeditionis Dacicæ impo situs legitur ; ineptam verò & intempestiuam fa-

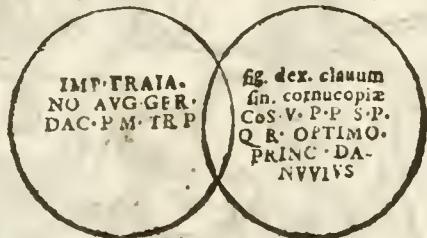
bricæ Portus, qui in consulatu VI. & quarto anno ab eo inito, seu XII. post initium secundæ expeditionis Dacicæ anno, adaptus fuit, ita testante epigraphæ Arcus in ipso Portu à S. P. Q. R. positâ, quam paullò suprà attulimus.

Duo, præ cæteris leuioribus, alicuius ut videtur momenti solent obijci. Alterum, cymbam suppositam, Mare, & Portum designare: alterum, vnicō arcu, Pontem qui vnum suprà viginti continebat, duriusculè significari: (nam catenam quam ipsi dicunt ad Portum claudendum, margo ipse est vndæ, quam significare oportuit, desinentis; & in alijs quoque nummis, de quibus pons non suspicatur, indistinctè visitur) Verùm respondeatur, cymbas in Fluuis apponi solitas, vt Augustinus Dial. III. num. XXI. *Tiberis*, aduertit, ad denotandum eos nauigabiles existere, vt hoc ipso eorum nobilitas & magnitudo colligatur; & ita in quampluribus nummis videmus, & signanter in ipso numero Traiani cum Danubio, qui septimus est inter eos, quos Neotericus fol. 115. recenset. Præterea ex forma scaphæ fluuiatilis in numero Pontis de quo agitur, similis ijs, quæ Tiberi, Euphrati, alijsque fluminibus adiunctæ sunt, excluditur Portus maritimi significatio, quæ pluribus simul nauibus, malo, antenna, & velo instructis exprimi solet, vt eleganter delineatum vides apud Oiselium Tab. CIX. num. 3. & 4. Aliud obiectum, quod ex vnicō fornice Pons deprehendi non possit; friuolum erit apud rei nummariæ quamvis leuiter gna-ros; Hoc enim argumento, negari poterit esse Pontem Antonini, vel Constantini ad hunc eundem Danubium, quem tres tantum scaphæ, vel duo pilæ constituunt, vt ostendunt nummi apud Erizz. pag. 486. & 773., vt plura id generis missa faciam: inter quæ, cœlebrem nummum Titi, in quo Roma galeata accruo armorum insidens cum Lupâ ad pedes, & geminis vtrinque Vulturibus aduolantibus, ab eodem Oiselio Tab. XXIX. num. 3. allatum, non præteribo; vt illius interpretatione Oiselio non intellectâ ad rem nostram vtar; aues scili-licet illas singulares, earum plurium numerum, hinc à Romulo, indè à Remo obseruatarum, indicare, quarum (vt Ennius cecinit).

Augusto augurio inclita condita Roma est.

Cumque insuper ingens, & insueta latitudo arcuum istius nostri Pontis ampliori quam cæteri spatio explicanda esset; cù minùs mirum videtur, si alterum vel plures nummus non admittebat. Sed quid multis lectorem moror? cum sat is sit nummum Aquæ Traianæ 27. apud Angelonium inuisere, vbi ex vnicō illo fornice, sexcentos operis arcuati ipsius Aquæductus vult animo concipi; vt idem Angelonius minùs hic morosus ratiocinatur, postquam paullò supra ad numerum XI. ex vnicō arcu, Erizzi de Ponte Danubij sententiam exploserat. De Patino, vt in his rebus famigeratissimo scriptore, non silebo, eum adeò hoc argumento affectum fuisse, vt non solum Portum Anconitanum pro Ponte Traiani, prochronismo dicti V. cos. repugnante diuenditet; sed hoc assumpto, petitoque principio, (vt scholæ loquuntur.) similem Pontem cum scaphâ in Septimio Seuero pag. 279. ad Portum nescio quem traxerit: Adeò primus Rubenij de hoc Ponte error apud doctissimos quosque inualuit.

Recogitans attamen Oiselius, qui Pontem ad Danubium in relato nummo non probauit ad Tab. CIX. 5., dignam eundem materiam alteri alicui præstare potuisse; suspectumque iure merito hunc Occonis pag. 204. ducens, à nemine (quòd sciam) adhuc visum; aliosque duos sequentes ambiguè ad Pontem se habere fortasse iudicans;

Occo pag. 203

ex nummis D. Com. Mediol.

Pontem lapideum in Danubio, veste illâ supra fluuij carut farsan designari creditit ad Tab. XXIV. 3., quæ in præallato nummo 7. post Columnam fol. 115. conspicitur. Sed quid magis cum Ponte lapideo ασύμβολο esse potest, quam velum circum caput volitans, quod ybique in nummis & marmoribus, ac præsertim in hâc cædem Columnâ num. 133. & 3:8 pro symbolo numinis & diuinitatis appositum videmus? Quia enim fluminibus numen inesse fabulata est antiquitas, vt suprà Cap. VI. ostendimus, ideo hoc signo Danubius ornari potuit; prout Scamandrum simili velamento distinxit Author sæpe nobis memorati cimelij Iliados, vbi illum in Achilleum cadavera impellere, graphicè hoc pacto repræsentat. Et quidem peculiari ratione Xanthus diuinitatis signo distingui meruit, si vera est Ptolemæi Hephæstionis obseruatio lib. IV. apud Photium Cod. CXC., quod Xanthus solus inter flumina fuerit Iouis filius: id quod ex Homero haud temerè deducitur Iliad. XIV. vers. 434., & XXI. vers. 2.

Ἐατοῦ δινέντος, ὃν ἀθανάτος τέκετο Ζεύς:

Xanthi vorti osi, quem immortalis genuit Iupiter:

Vnde proprium ei Sacerdotem Hypsenora assignauit, vt diximus eodem Cap. VI. Id tamen à Theogoniâ Hesiodi dissentit, fluuios omnes, & præcipue Scamandrum vers. 345. ex Oceano & Thetide ortum habuisse dicentis: & ab Auctore Vitæ Homeri inter Herodoti opera planè destruitur, vbi cap. IX. quam Xantho prærogatiuam Homerus tribuit, Poëta ille, qui Homerus pariter fuisse dicitur, Hermo quoque fluuiio ijsdem verbis communem facit,

Ἐγμον δινέντος, ὃν ἀθανάτος τέκετο Ζεύς.

Quod autem velum circa faciem, diuinitatem denotet, in eo iacet, quod Seruius ad vers. 839. lib. V. Æneid. innuit, per velum scilicet, nimbum illum tenuem, qui speciem numinum humanis oculis subtrahit, figurari; nam semper, ait ille, *Deos ambit nimbus*, & ita Viri docti locum illum Lucilij intelligunt,

Cum nimbo calius descendit Iupiter.

Hæc insuper aquatilia numina speciali quâdam notâ ab alijs distincta fuisse, nescio an primus, certè à nullo admonitus, animaduerti; hoc eit, squamis quibusdam in facie, nec non aliquando in pectoribus, vel ad terræ modum, vel ad querñ folij similitudinem, quales in humanæ ac ferinæ partis confinio circa pubem Tritones patentius ostentant. Primum exemplum tequens fragmen tum sarcophagi mihi suggeslit;

in Aedibus Capranicensium ad Vallem

quo incitamento, alias Tritonum imagines perquirens, eas omnes haud aliter se habere cognoui. Deinde mutila hæc faciei portio fortè oblata fuit; in quâ nedum squamas pect inat in dispositas, sed & brachia Cancri in fronte, quæ integra remanet, obseruaui; vnde & Nilum referre, peculiari quodam indicio conieci, & commune hoc aquatilibus id genus Deastris discerniculum esse edidici, miratusque sum. Nilum, inquam, referre plus quam certum est; quia in duobus excellentissimis Nili signis ad primam Scalarum requiem Farnesianæ Domus, eorundem Cancri brachiorum vestigia remanent; & alter, qui inspicientibus dexter est, squamas quoque sub genis, ad instar nostri huius, expressas habet. Quorsum verò ex brachijs istis Nilus designetur, ex illo quod Plinius de hoc flumine tradit Hist. lib. V. cap. IX., & lib. XVIII. cap. XVIII. apertè colligitur; eò quia nempe eiusdem augmenium à solsticio efflui, & Sole C ANCVRM occupante incipit, & hinc Iouis istius Aegyptij apotheosis, & feracissimæ regionis fœcundatio proficitur. Addam modò, nec tam ut mea confirmem, quām ut vanum quodam illiteratorum idolum efficacibus tandem rationibus euertam; simulachrum illud in Porticu Ecclesiae S. Mariæ in Cosmedin parieti adfixum, *Bucca Veritatis vulgo*

Vulgò vocatum, cui, veluti Iouis Ammonis typo, nescio quam vindicati periurij,
isti qui aliquid supra idiotas sapere videri volunt, fabulam affingunt; nil aliud

reuera repræsentasse, quam Nilum nostro huic similem, qui cloacæ alicui ope-
riendæ inserviret, & per oculorum, oris,
nariumque foramina, influentes aquas
reciperet: marmorque ipsum hoc idem
clamare videtur, ita frequenti pedum
attritu absumptum, vt nî noster Nilus
minùs in eâ parte corruptus succurrisset,
vix squamas & cancrorum signa (quæ
arietina Ammonis cornua indoctis visa
sunt) discerni potuissent. Squamæ hu-
ius pseudo-Ammonis à nostro fragmen-
to diuersæ quidem sunt; sed coincidunt
cum hoc, quoddamus ex Hortis Estensi-
bus Tiburtinis, colosseo Nili capite, in
areolâ ante Romanam Triumphantem,
accidentibus latere sinistro: vt pateat,
promiscuam fuisse squamarum vtrius-

Qq

uis ge-

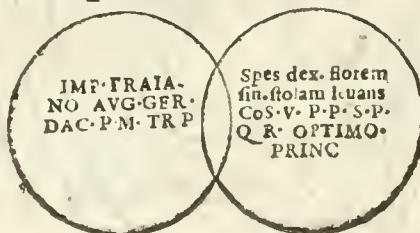

ius generis, siue ex dentatæ, siue laciniosæ fuerint, additamentum.

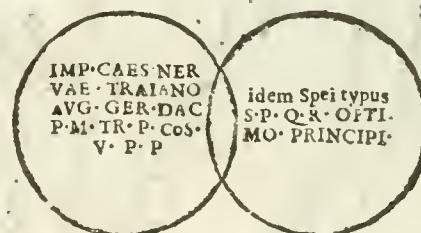
Nummum nostrum Pontis, vel non admisit, vel non vidit Zamosius, dum in suis Analect. Dacic. Antiq. cap. IV. nummum illum nactus, cuius Oiselius Tab. CIX. num. 2., & melius Vicus Tab. XXV. num. XXXIX. exemplar praebuerunt, in quo Mulier VIAE TRAIANAE genium referens, sinistro cubito quibusdam arcubus inniti videtur; eos arcus, *Pontem hunc Danubij haud dubie ostendere, affirmat.*

Postquam Oiselij & Zamosij nummos veluti de ponte deieci, & proprium huic Ponti nummum ad Erizzi mentem, pluribus acriter contradicentibus, restituere conatus sum, ad aliorum supplementum reuertor.

Et ut congestum hunc numinorum in aliquem ordinem digeram, à Spei nummis incipiam, quod numen hoc ad rem militarem pertinere iam notum sit ex Tacito Ann. lib. II. *Spei Aedes à Germanico sacratur, hanc Atilius voverat eodem bello [Punico scilicet]*

Occo pag. 202
Vicus Tab. XVIII.6

Occo pag. 206
Vicus ibidem 5.

Spes etenim, ut omnes artes, ita & bellum alit; fitque serie, & graduatione quâdam, ut Spes vires suggerat, Virtutemque excitet, quam postea Victoria consequitur; vnde in primâ antecedentis Cap. inscriptione pag. 231. d. *Spes, Virtus, & Victoria*, velut hâc ratione dispositæ videntur,

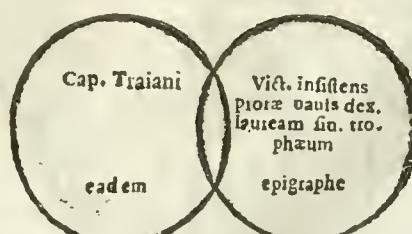
SPEI · VIRTUTI · VICTORIAE &c.

Pluribus de utroque Bello Victorijs, plures nummi conueniunt; sed quamvis varios inter se nummos quamplures de ijs curos inueniamus; non nisi eos feligemus, qui in symbolis & figuris diuersi sunt, alias omittentes, qui diuerso positu, eandem significationem habent: esset enim Lectorem potius onerare, quam instruere, si exempli gratia, sex post primum Victoriatos illos Æneas Vici, Tab. XII. typis certè diuersis, sed dexterâ coronam, sinistrâ palmam exprimentes omnes, singillatim describeremus.

Sub quarto consulatu

Occo pag. 198

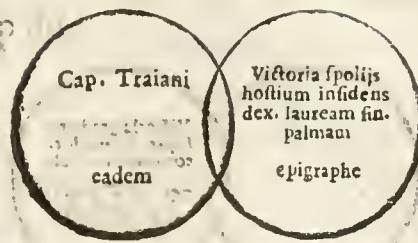

Occo ibidem

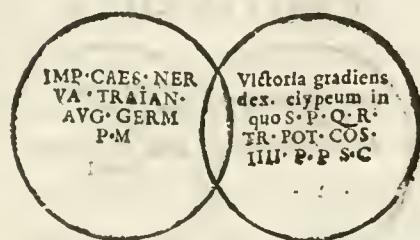
Occo

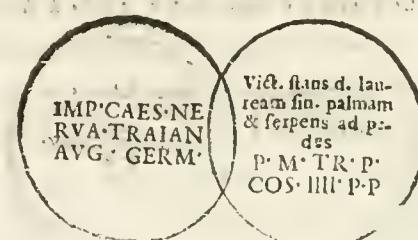
Occo pag. 199.

Occo ibidem

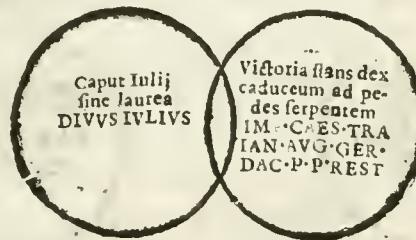

Occo pag. 199

Occo ibidem

Serpens salutis typus in calce huius VI. numimi iacens, non paruum, meo iudicio, Victoriae incrementum addit; quasi eam incruentam, saluoque exercitu, contigisse denotans, & Triumpho proinde dignissimam; cui Cadmea, quam proverbio vocant, & cum amissione militum Victoria, impedimento esse solebat, ut colligitur ex Liuio lib. X. cap. 17.; & hac forsan occasione, Traianus nummum istum Iulij Cæsaris Dictatoris restituit.

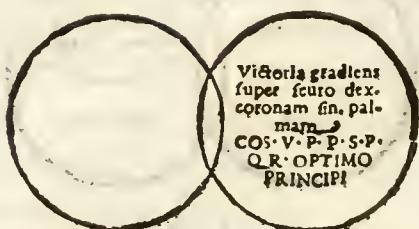
Vnde etiam hoc, quod salutem continet, numismata,

prima mag. apud me

aliaque tria penes Occonem pag. 205. & 207. rectè proprieque ad bellum pertinere arbitror, tanquam voto incolumentis exercitus, siue etiam ipsius Imperatoris, in cuius incolumentate, (ut ait Plinius Ep. 44. lib. X.) publica salus continetur, vel nuncupato, vel soluto: cò præfertim, quia publicus huic numini cultus assertus, Aedesque illi primùm constituta legitur apud Liuium lib. IX. cap. 43., voto per C. Iunium Bubulcum Consulem in periculo Belli Samnitici suscepto. Verùm aliæ in V. confulatu, & secundâ expeditione Dacicâ Victoriae, iam ad propositam seriem nos reuocant.

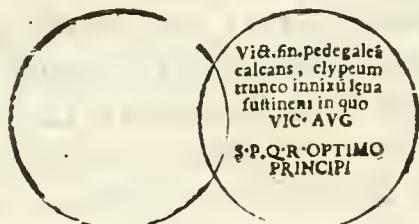
Sub quinto consulatu

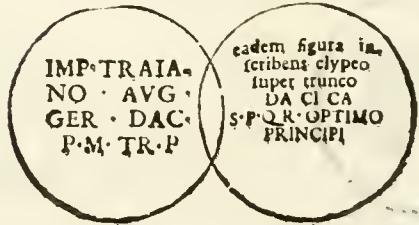
Oisellius Tab. LXVIII. 12

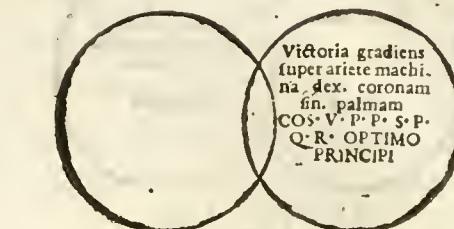
ex Mus. Theup. misit D. Co. Mediob.

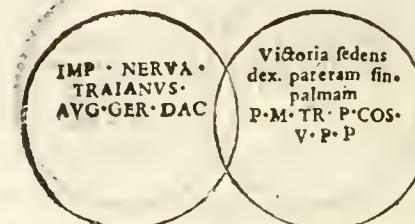
Vicus Tab. XIV. 4

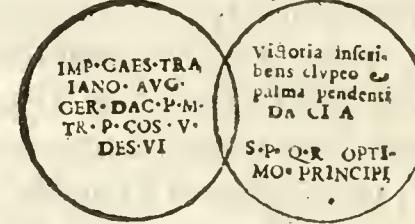
ex argento apud me

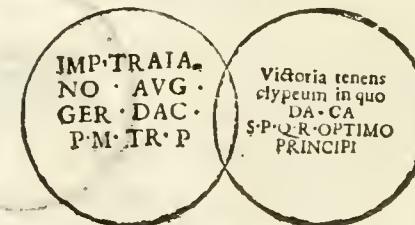
Vicus Tab. XIV. 2

Occo pag. 203

Occo pag. 208

ex Mus. Fesch. misit D. Co. Mediob.

Post Virtutis opus Victoriae, rectè Virtutis præmia, hoc est Traiani Triumphos, & Trophæa ob gloriam erecta statuimus; cum ex omnibus præmijs Virtutis, amplissimum sit gloria, ut Cicero in Orat. pro Mil. ait.

Et quidem geminos Triumphos de Dacis actos, in fine Cap. antecedentis cum Plinio asseruimus: sed cum ambo in eâdem quinti consulatus denominazione inciderint, videamus an aliquâ ratione vnum ab altero in nummis discernerere liceat; postquam his duobus exceptis, quos suprà pag. 275. G, & 276. D. iam retulimus,

Caput Traiani IMP. CAES. NERVA. TRAIAN. AVG. GERM. DACICVS. P. M.

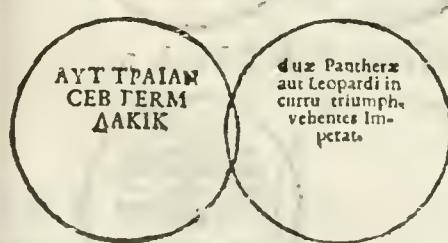
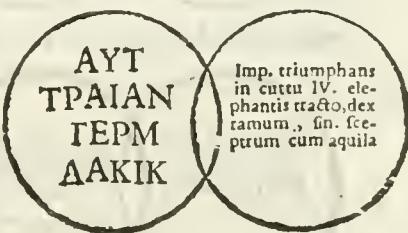
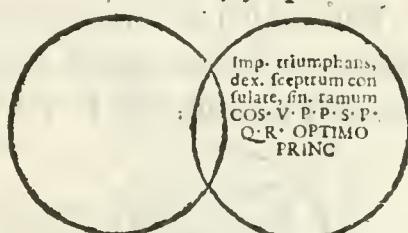
Imp. in curru dextrâ sceptrum consolare, sinistrâ ramum TR. P. VII. IMP. III. CoS. V. P. P. S. C. in Thesauro Mediceo

Caput Traiani eadem epigraphe

Tr. triumphans TR. P. VIII. IMP. III. CoS. V. P. P. S. C. Occo pag. 203
alij omnes quos vidi, Tribuniciæ Potestatis enumeratione carent. In his itaque minimè

minimè dubium est, primum Triumphum significari; cùm secunda expeditio *Candido & Quadrato Cos.*, hoc est, hoc eodem anno Tribunicie Potest. VIII. suscepta fuerit, vt vidimus. In reliquis verò, hanc regulam constitui posse mihi videtur; vt iij in quibus Imperator consulari sceptro vnà cum lauro triumphali p̄e manibus insignitur, tanquam in honore gesti consulatus, in quo Traianus dum priorem Triumphum duxit versabatur, vel etiam postea, in eiusdem tamen consulatus memoriam percussi, ipsum primum Triumphum indicent; alij verò qui solam laurum triumphanti addicunt, ad secundum Triumphum, à consulari dignitate seiunctum, referantur. Probationem, & varia insuper ex aquilâ consulari exempla triumphorum in ipso consulatu habitorum, ingeniosè occupauit P. Noris in Dissert. de Numism. Dioclet. & Maxim. cap. I, quem laudasse authorem, magnum mæ huic sententiæ præsidium est adiungere.

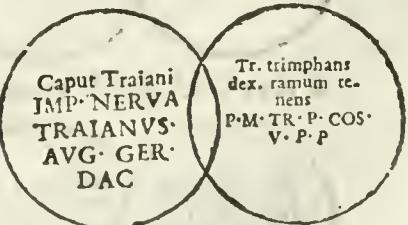
Ex hâc igitur regulâ, primum Triumphum signabit nuimus 33. post Columnam Traiani; isteque apud Oiselium Tab. XCI. 11. cui simillimum habes in Æneâ Vico Tab. XVII. 7., nisi quòd, PRINCIPI, explicatum habet. Ex inscriptionis similitudine, hunc esse eundem nummum Occonis pag. 202. suspicamus; sed quia ibi nimis concisè his verbis *Quadrige triumphales* describitur; dubium erit, an alij quos eodem laconismo percurrit pag. 204. & 207. bis, ijsdem insignijs notentur. Certè sceptrum & ramum habet hic Erizzi nummus pag. 303. si eius narrationi potius quam picturæ (in quâ sceptrum omissum fuit) credamus; & sic, primum Triumphum verè ex consulari sceptro, Græcam autem fabulam & assentationem, in elephantis ad currum iunctis, Liberi Patris imitatione, continebit. Ambiguè

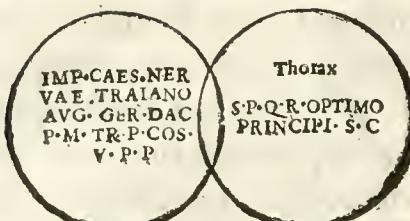
ad primum vel ad secundum ex parcitate verborum in eodem Occone pag. 218. hic alias remanet, non dissimilem parilitatem cum Baccho virtutum indicans. Secundi Triumphi index erit sequens Occonis nummus pag. 203. ramum lauri tantummodo continens,

qualem etiam in Museo Braccesio obseruavi. Hæc de Triumphis dicta sunt, post quæ, ad Trophæa, aliaque minora opinicia iam redimus.

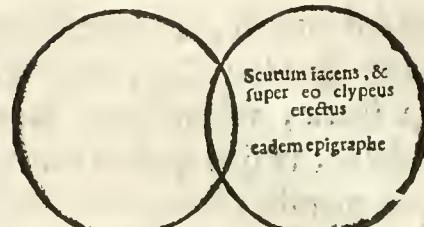
Propria certè Trophæa spolia capta in stipitibus fixa appellari non sum nescius: sed cum illa Neotericus in suis nummis exposuerit, alia mihi oblatæ (variantia quamuis, sed sub ijsdem symbolis, vt apud Vicum dictâ Tab. XVI.) libenter prætermitto, & tria hæc sequentia Victoriae signa, ipsi intacta, Trophæorum loco exposuisse contentus sum.

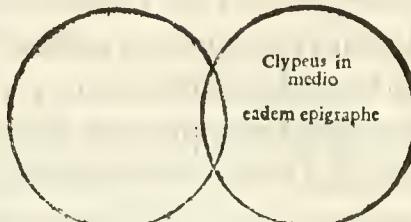
med.

med. magnit. apud me

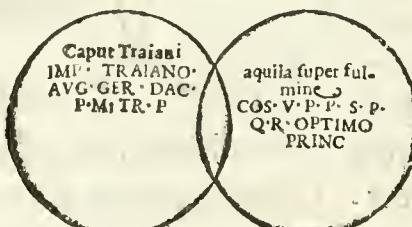

Vicus Tab. XVI. 9

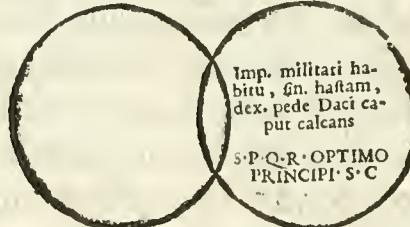

Vicus Tab. XVI. 8

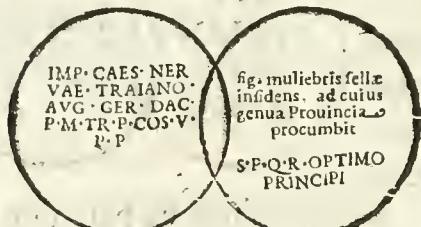
Huic classi accenseri debent sequentes nummi, in quibus Daci vi quâdam
maiori ac diuinâ, quasi iectu fulminis (quod in manibus Imp. ponit nummus
14. post Colum. fol. 115.) percussi corruerunt.

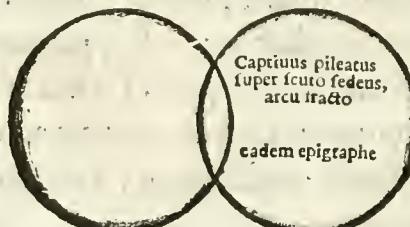
numism. Croyi Tab. xxxv. 4

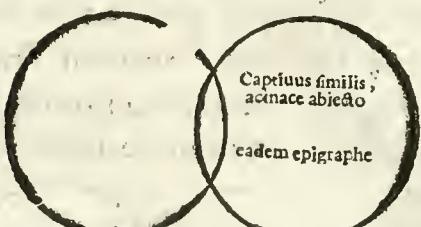
apud Christin. Aug. ex Ind. Cameli

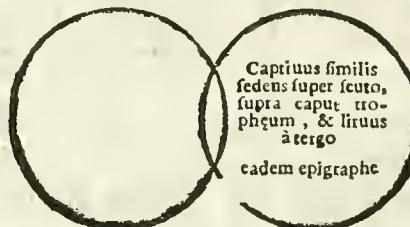
Occo pag. 206

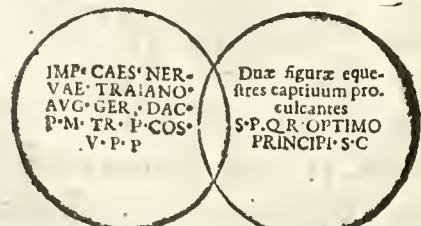
Oiselius Tab. XXIII. 2

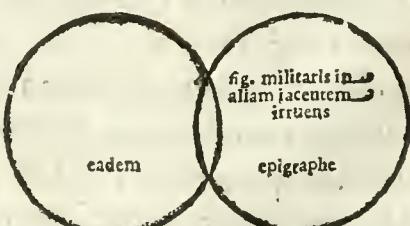
Vicus Tab. XIV. num. 12

Oiselius Tab. XXIII. 5

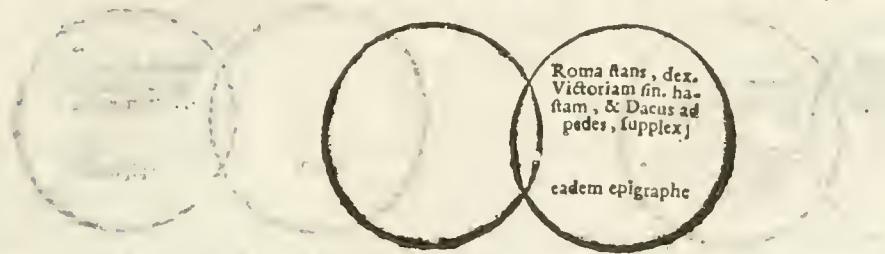

ex Mus. Cataneo misit D. Co. Mediob.

ex Mus. Feschiano misit idē

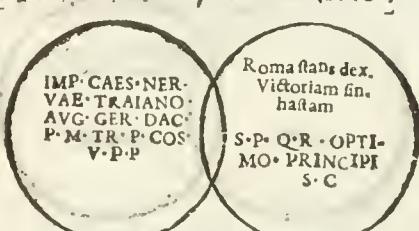
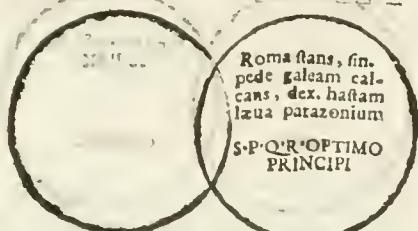
Vicus

eadem epigraphie

Vicus Tab. XIII. 9

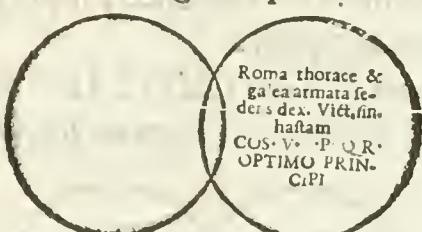
Et indē Roma exultans, & veluti triumphans, in hiscē alijs sese offert:

Vicus Tab. XIII. 2. sub IV. cos.

medie magnit. apud me

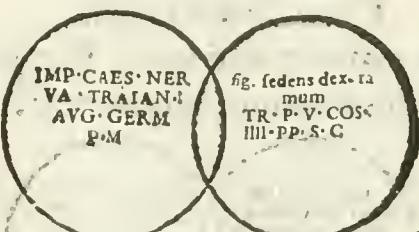
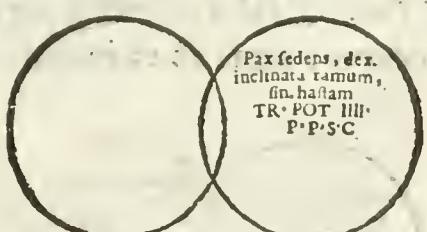
primæ magnit. apud me

Vicus Tab. XX. 7. idem ac

nummus 32. post Columnam Traiani fol. I. 6., sed ibi Roma inermis.

Infida illa primū sub quarto consulatu, mox stabilis deuictā Provinciā PAX, in sequentibus numimis prodit.

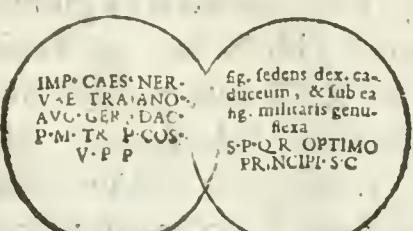
vide tab.

Vicus Tab. XIII. 4

Occo pag. 201.

Meliùs tamen fortasse hic nummus Oconis emendabitur, & sub Tribunic. Po- testate VI. reponi poterit; quasi sub eâ primū, expletâ iam priori expeditio- ne, Pax Provinciæ parta fuerit, quæ vertente anno quinto Imperij, Tribuni- ciæ Pot. V. respondente, asperrimo bello agitabatur.

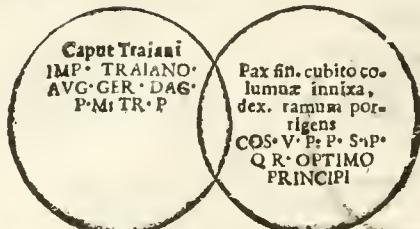

Erizz. pag. 339

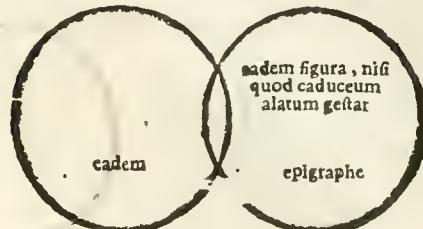

Vaillant. pag. 52. to. I.

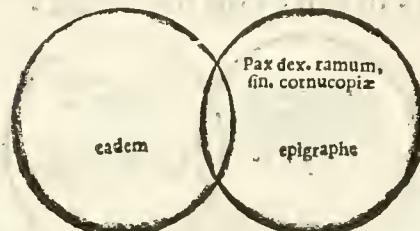
Occo

Occo pag. 202. & in Museo Barberino ex auro pulcherr.

Occo pag. 202
Vicus Tab. XVIII. 10

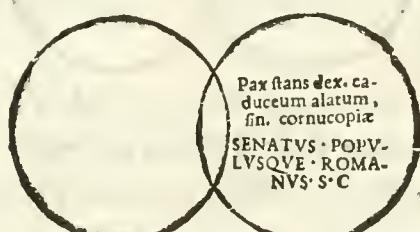

Occo pag. 202.

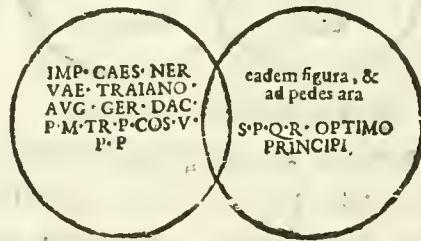
Reuocandus h̄ic nummus, suprà pag. 275. b ad firmandam chronologiam ab Occone acceptus.

(CVS·P·M

Caput Traiani IMP· CAES· NERVA· TRAIAN· AVG· GERM· DAC· fig. sedens, dcx. ramum, fin. hastile TR·P·VII· IMP· IIII· CoS· V· P·P· S·C

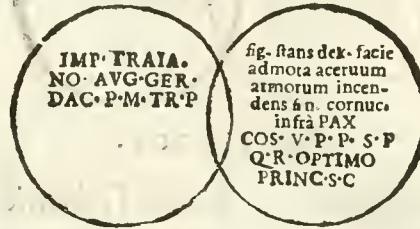

Vicus Tab. XIII. 8.

idē Tab. XVIII. 11. & Occo p. 206

Vtq̄e mansura solidaque Pax constituta credatur, arma ab eā incensa in sequentibus nummis ostenduntur.

Oisel. T. lxxij. 7. August. Dial. II

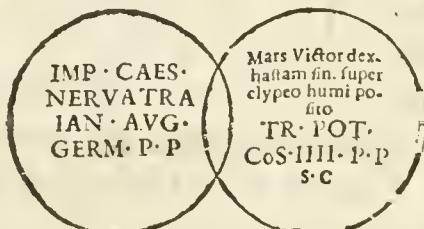

ex Museo Medioabarbo

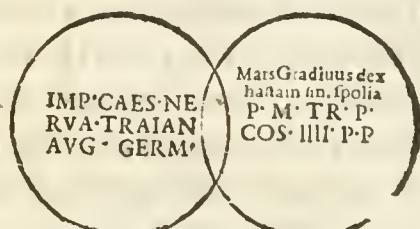
Ficto tamen incendio arma spoliaque concremata h̄ic apparent, quæ verè à Ducibus, re bene gestâ, pluries alicui ex Dijs belli consecrata legimus apud Scriptores; cùm solus Liuius (vt ceteros omittam) lib. X. cap. 29. Fabium, Samnitium Ioui Victori; lib. XXIII. cap. 46. & XXX. cap. 7. Marcellum ac Scipionem, Pœnorum Vulcano; Paullum Æmilium, Macedonum, Martem Mineruam ac Luem precatum, ac ceteros Deos, quibus spolia hostium dicare ius fasque est, lib. XLV. cap. 33. arma & spolia face subditâ succendisse narrauerit. Habitum Imperatoris huic sacro operantis, ritumque Romanis sollemnem, de- scribit

scribit Plutarchus in Mario, Spolia Teutonum incendente, præcincto scilicet, & in togâ prætextâ: & succinctum pariter fuisse Scipionem Maiorem ait Appianus in Punic. dum deuicto ad Cillam Oppidum Hannibale spolia minus utilia cremauit; ac Minorem dirutâ demum Carthagine, qui itidem scuta, machinas, & naues inutiles, Marti, Minerueque sacratas, accinctus cremauit more patrio. Si cui verò ex Dijs belli Traianum spolia dicasse credendum est, vt solitum fuisse videmus, Martem potissimum, cui spolia hæc incenderentur, electum censeo; nedum quia is sit, à quo, vt ait Cicero Philipp. IV. Populum Romanum generatum accepimus, & Latio præcipue venerandus; sed quia huic numini plures in vtrâque expeditione nummos inscriptos reperio;

Sub quarto consulatu

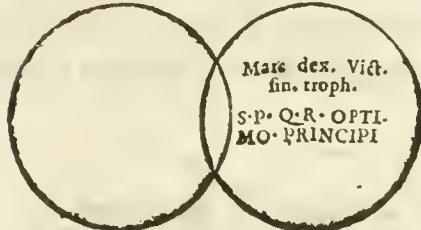

apud me med. magn.

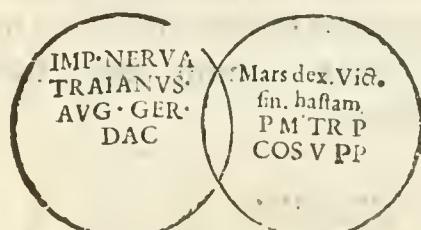

Occo pag. 199

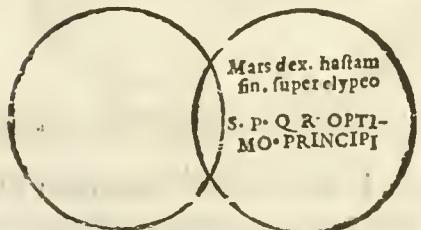
Sub quinto consulatu

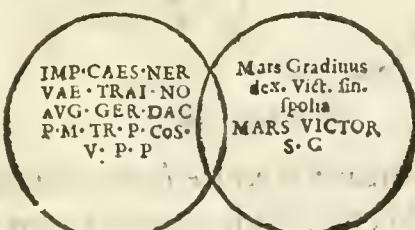
Vicus Tab. XIII. 11

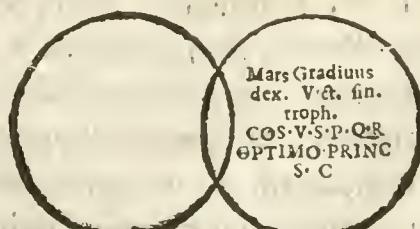
Occo pag. 203

Vicus Tab. XX. 8

Occo pag. 206

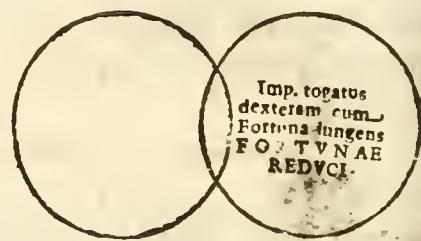

inter numism. Ducas Croyi Tab. XXXV. 17

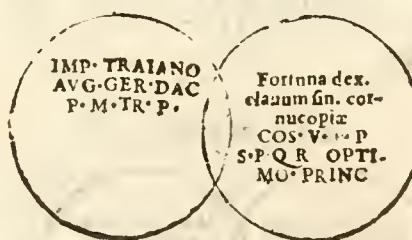
& quia etiam, cum idem ipse Geticis aruis præsideret, & bellicosissimæ gentis proprium ac suum numen fuerit, peculiari aliquo cultu alliciendus erat, ut Dacis proditis, acceptior probatiorque Traiano, Romanoque Populo fieret, ex for-

mulâ euocationis, quâm Macrobius Saturn. lib. III. cap. IX. iuxta veterem, Etr uscorum disciplinam tradit.

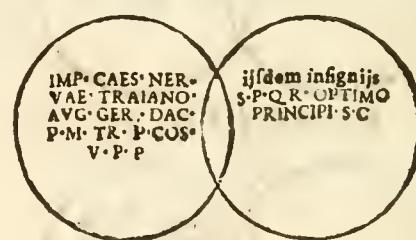
Fortunam denique Reducem (vt à longo tandem cum ignorantia & obliuione suscepto bello, vtinam feliciter, reduces pedem referamus) bis sub VI. consulatu voto conceptam video in nummis Occonis pag. 208. & 210.; votis tamen irritis, cùm fata in Vrbem redditum ab Orientalibus Bellis Traiano inuident: quapropter miror, nullam huius numinis nuncupationem sub IIII. vel V. consulatu reperiri, quâ reditus ab expeditionibus Dacicis arguatur. Auersam tantum sequentis nummi partem exposuit Choulius de Relig. Rom. pag. 197. nullâ consula-latus vel Tribuniciæ Potestatis notâ distinctam. Vnde cum in eâ, reditus, non votis expetitus, sed actu secutus appareat, nisi II. vel III. consulatum expressum habeat, vt indè ad primum post adoptionem è Germaniâ redditum referatur, (de quo tamen peculiaris, & ab hoc diuersus nummus adest penes Æneam Vicum Tab. XI. 3.) ad illum quem indagamus ex alterutro Bello Dacico redditum pertinere credemus. Donec igitur, eo viso, liqueat ad quem referendus sit; veniam pero, si dubium num-
num hîc assumere audeo, postquam alios dubios stigmata notaui: quam si non impetrem; ne factum notabile, nummisque consignari solitum, monimento careat, dicam nummos hosce sub cos. V. Fortunam nullo, adiecto epitheto, continentes,

Imp. togatus
dexteram cum
Fortuna dñgens
FOR TVNAE
REDVCI.

Occo pag. 202.

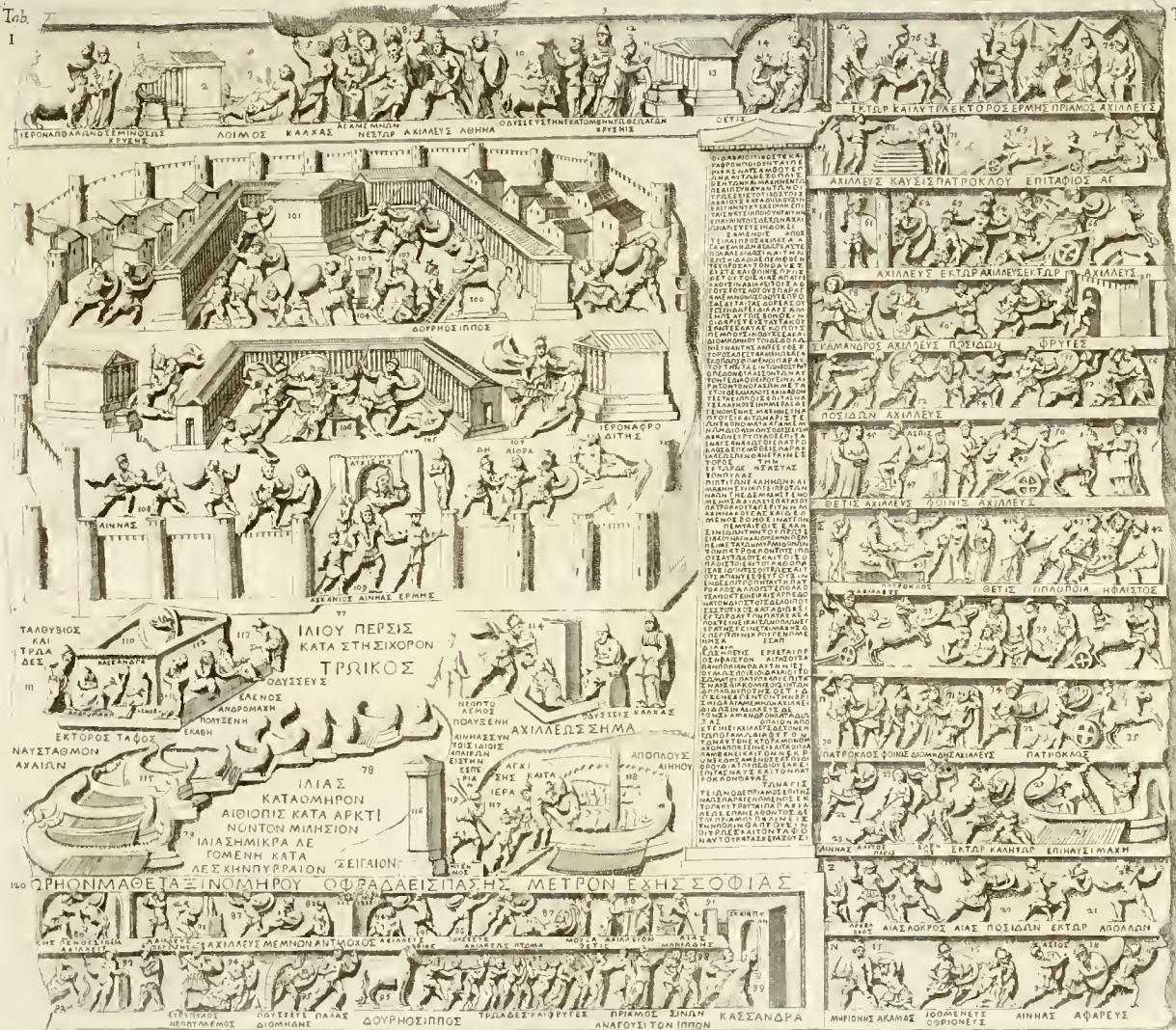

idem p. 205. apud me prima magna.

de hâc Fortunâ Reduce forsan intelligendos; cùm Traiani apud Senatum virtutis opinio, nîl aliud, quâm felicem redditum, à Fortunâ petendum, atque expe-ctandum, reliquisse videatur.

Si quid tandem, tum hoc loco, voluntatis; tum, & pluries vt credo, in Opere superiori, ingenij vitio offendit, de quo iustius & opportunius veniam à doctioribus exposco; non tantum de correctione dolebo, quantum de veritate ab ijs vindicata gaudij percipiā: tanti enim est apud me veritas, eiusque in re aliquâ, vel modici momenti, cognitio; vt animo meo non minus iucunda accidat, si admonitione alterius, quâm si mēa ipsius industriâ quæsita, ad me perueniat.

T_{ab}

Table

Tal
III

R A P H A E L I S F A B R E T T I GASPARIS F. VRBINATIS

EXPLICATIO VETERIS TABELLAE ANAGLYPHÆ
HOMERI ILIADEM
ATQVE EX STESICHORO ARCTINO ET LESCHE
ILII EXCIDIVM
CONTINENTIS.

NON semel de insigni hâc anaglyphâ Tabulâ in meo de Co-
lumnâ Traiani Syntagmate mentio habita , exposcere quo-
dammodo videtur , vt eius explicationem, eidem Operi iam
expleto , veluti parergon adiungamus . Pleniori certè com-
mentario eam dignam esse non diffitemur ; sed nobis longâ
scriptione fessis , & ad finem properantibus, in præsens suffe-
cerit , eruditioribus propinasse , & poculum græco more tradidisse ; occasio-
nemque scribendi non quidem præripuisse , sed nostrâ diligentia in repugnandâ
Tabulâ , & minutissimis , ac planè fugientibus characteribus , (quos non modi-
cùm auximus) immenso, atque oculis infesto labore excipiendis , præbuisse .

Tabulæ moles , ea ipsa est , quam exemplar è regione situm ostendit , crassi-
ties verò , vix dimidiatæ vnciæ Romani pedis . Materies , primo intuitu ex
marmore visa fuit ; sed melius examinanti , ex tectoriâ illâ mixturâ esse patuit ;
quam Vitruvius lib. VII. cap. III. ex Græcis ipsis edidicit , & talis firmitatis
fuisse tradit , vt eius crustæ , è veteribus parietibus extractæ , pro abacis inseruissent ;
Græcorum verò tectores , mortario collocato , calce & arenâ ibi confusâ , decuriâ ho-
minum inductâ , ligneis vectib⁹ pinsant materiam , & ita ad certamen subactâ , tunc
etuntur : itaque veteribus parietibus nonnulli crustas excidentes , pro abacis utuntur .
Ex hoc enim genere , potius quàm ex alio tectorio marmorato , ab eodem Vi-

truuius cap. VI. descripto, nostram Tabulam compactam fuisse, leuitas ipsius indicat. Frustum aliud similis argumenti, ut infrā dicām, à Viro Cl. Ioanne Petro Bellorio mihi ostensum, & Tab. II. in ipsā sui magnitudine delineatum, ut firmius, & grauitati marmoris proximè accedens, marmoratum illud Vitruianum, ex *assulis in subtilissimum puluerem redactis, & setaceis incerniculis cibratis*, ut ibi Philander explicat, referre puto, ex quo etiam opere, vrnulam elegantissimam in Christinæ Augustæ gazâ asservari scio; ne oīnino noua, & ad ornatissima quæque cimelia inepta, hæc temperatio videri debeat.

Vrnulam, quæ figuræ maiores, & semipalmates habet, ex eūtypo efformatam credimus; obseruatur enim præcipuè in eâ nitor quidam in superficie adhuc per tot temporum iniurias permanens, quem forma potius quam scalpellum dedit, ut periti autumant: & præterea, imagunculæ omnes, rectè olim in suo eūtypo excavatæ, inuersam & contrariam formam assumpserunt; visitur namque, si bene memini, Pax lœuâ manu face subditâ arma incendens; Abundantia, dexterâ cornu Ainaltheæ ferens; sinistrâ aliquid innueniens; Flaminica, pateram super arâ, lœuâ pariter inuertens; & muliebre aliud simulachrum huic Flaminicæ ramum sinistrâ porrigens: alias enim vix credibile esset, quod vasculum, cætroqui consummatissimæ artis, transmutans dextera lœuis, sponte suâ Opifex eo pacto deformasset. Atqui, tam nostra, quam Bellorij Tabula, recenti adhuc materiâ, nec dum suam duritiem adeptâ, figuræ ex plastices præceptis, & mox literas stylo acceperunt,

Locus in quo Tabula hæc nostra reperta fuit, quia ad indaginem illius authoris mirum in modum confert, tunc, cum de hoc sermo erit, innotescet. Cæterum non multis ab hinc annis inter rudera & parietinas lateritiorum fragmentorum iacentem, quamvis terrâ & arenâ illi adherente vix conspicuum agnouit, & inter pretiosiora sui Musei habuit D. Archangelus Spagna Romanus, harum rerum apprimè studiosus, nec diligentiae pepercit, quod parte deficiente potiretur; sed nequidquam labor plurium operarum, eiusque solicitude cessit. Potuisset quidem egregij istius cimelij possessor (tanquam ingenio non minus, quam eruditione præstans) suo Marte explicationem illius aggredi; nobis tamen hanc prouinciam demandare voluit, postquam nostra scripta ex eadē Tabulâ iuuata in pluribus, auctaque resciuit.

Argumentum operis est, nobilissimum illud ac famigeratissimum Troianum Bellum; quod verum fictumne fuerit, (ut nouissimè Rupertus eruditè admodum pertractauit in Obseru. ad Synops. Besold. Min. cap. IV.) ad nos disquirere, litemque nostram facere non pertinet; sed illius partes usque ad cadaveris Hectorei redemptionem, prout ab Homero describuntur; & successivam Ilij direptionem, quæ ex supplementis Stesichori, Arctini, & Leschis collecta dicitur, eorum omnium scriptis deperditis, ex Authoribus superstibus, ac Q. Smyrnæo præcipuè, perscrutari, & in hâc Tabulâ ostendere.

Initium Tabulæ, simulque Homeri Iliadis, vides in summâ & primâ eius fronte num. i. ybi ΧΡΥΣΗΣ Chryses ad aram Apollinis Sminthei, cuius erat

Sacer-

Sacerdos, aduersus Agamemnonem & Danaos, ob non redditam sibi Chryseidem filiam, ea imprecatur, quæ Homerus lib. I. Iliad. vers. 37. ita recenset.

Κλῦθι μὲν ἀργυρέστοξ' ὁς Χρύσην αὐμφίβεβηκας,
Κίλλαν τε ζαθέν, Τενέδοιο τε ἵψι αὐάσαις,
Σμινθεῦ ἐλ ποτέ τοι χαρίεντ' ἔπι νοὸν ἔρεψα,
Η εἰ δὴ ποτέ τοι κατὰ πίονα μηρὶ ἔκνα
Ταύρων, ἥδ' ἄγνῶν, τόδε μοι κρήνην εἴλασίωρ,
Τίσειαν Δαναοῖς μαί δάκρυνα σοῖσι βέλεοςιν.
*Audi me argenteum arcum habens, qui Chrysam tueris,
Cillamque valde diuinam, Tenedoque fortiter imperas,
Smintheu, si quando tibi gratum Templum coronaui,
Vel si quando tibi pingues coxas cremaui
Taurorum & caprarum, hoc mihi perfice desiderium:
Pendant pœnas Danai ob meas lacrymas tuis sagittis.*

Sequitur num. 2. ipsum templum Apollinis Sminthei IEΠΟΝ ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΣΜΙΝΘΕΩΣ, cuius nominis etymon ἀπὸ τῶν σμινθῶν, à mursibus, scilicet, qui Tencris, ibi circa Amaxitum oppidum à Cretā profectis, arma & utensilia ex corio corroserunt, deducit Strabo lib. XIII. Alia huius nominis Apollini pariter dicata delubra, memorat idem Strabo lib. X. alterum penes Coriāliam, penes Pœefsam alterum, tertiumque in Tenedo Insulâ lib. XIII. propagatâ (vt credimus) ex hoc nostro superstitione.

In Chrysâ Templum hoc fuisse, probat appulsus Vlyssis ad hanc Vrbem, dum Chryseidem reducem comitaretur Iliad. I. vers. 430. At cum non una huius nominis reperiatur; vtrum in Chrysâ Insulâ propè Lemnum, de qua Pausanias in Arcad. lib. VIII. , an in Vrbe agri Adramytteni, Apollo Smintheus cultus fuerit; optimè ex Strabone lib. XIII. de hâc posteriori determinat Leo Allatius de Patr. Homer. cap. VII., Salmasij erratum reprehendens, qui Chrysem Lemniam, non Insulam cum Pausaniâ à Lemno distinctam, sed in Lemno ipso, promontorium prope Ephæstiam sic vocatum, esse dixit; quamvis pro Salmasio stet Epitomator Stephani de Vrbibus in voce *Chryse*.

Accedit Plinij authoritas lib. V. cap. XXX. cuius tempore, Smintheum hoc Templum inter alia litoralis huius oræ Helleponiticæ locorum rudera, adhuc durabat: Itemque Pausaniz lib. X. , vbi Herophilen Sybillam, siue eâ Samianam, siue Erythrea fuerit, Apollinis Sminthei Ædituam, in Troade decessisse, ac in Sminthei luco sepultam narrat. De hoc *Smintheo nemore* mentio est in Stephano de Vrbibus, relato tamen Strabone, vbi Pausanias author dari debuerat, quod Commentator Thomas de Pinedo minimè aduertit. Hyginus fab. CXX. Insulam Sminthen nescio quam inducit, in qua hic idem Chryses sacerdotium Apollinis gessit: & cap. sequenti addit, Chrysen iuniorem ex Chryseide Agamemonis filium, Oresti fratri ad interficiendum Thoantem Taurinæ terræ Regem, vnde antea simulachrum Dianæ Tauricæ cum Iphigeniâ abstraxerat, auxilio fuisse. Plurima de hâc Sybillâ congerit Ioannes Tristanus, occasione nummi

nummi II. Crispinæ Commodi vxoris, Herophiles imaginem auersâ parte contineri credens, eo positu, quo oracula edere solebat: optimæ pleraque, nisi quod Smintheum Oppidum, Smintheamque Prouinciam, ijs locis fuisse credit, quibus Sminthei nuncupatio ex alijs propagatis ab isto apud Chrisam Templis competebat: non enim Strabonis aut Pausaniæ traditiones, quibus ad probationem vtitur, eius intentioni quidquam fauent; sed ex varietate opiniorum procedunt, quas Eustathius ad hunc locum ex incertis, vt assolet, authoribus adducit, solusque Stephani Epitomator Smintheum oppidum sibi finxit, vt Commentator aduertit: nec profectò præter morem, vt in aliâ Cabiriæ somniatâ Vrbe idem Interpres adnotat. Quid tandem de Sminthei huius Apollinis signo (Scopæ Parij id opus fuisse tradit Strabo, & ex eo Eustathius) factum fuerit, refert Eusebius in Vit. Constant. lib. III. cap. LIV. iuxta æditionem Valesij, *Nonnullorum [Templorum] veneranda ex ære simulachra, quæ error maiorum multis iam annis magnifice iactabat, per forâ Vrbis ab Imperatore cognominata omnium oculis subiecta sunt: adeò ut ad ludribium & contumeliam spectantium paterent exposta, hinc Pythius Apollo, illic Smintheus, & in ipso quidem Circo Tripodes Delphici, Musæ autem Heliconides in Palatio.*

Smintheus Apollo an idem cum Cilleo fuerit, hæret, nec statuere audet Strabo eodem lib. XIII: vnde & nobis de hâc re dubitare, nec iudicium interponere licebit.

ΛΟΙΜΟΣ, pestis, ab Apolline in Græcorum exercitum immissa num. 3. indicatur; quæ

Il. & X: 50 Οὐρῆνας μδὺ τερῶτον ἐπώχετο, καὶ κύνας αἴρεγος·
Αὐτὰρ ἐπειτ' αὐτοῖσι βέλος ἐχεπευκὲς αφίεις
Βαλλ' :

*Mulos quidem primùm inuasit, & canes veloces,
Sed postea in ipsos [Danaos] sagittam mortiferam immittens
Iecit:*

quapropter canem, virosque iacentes, & moribundos videre est.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ, Achilles num. 4. ut erat rei medicæ peritus, (ita de hâc re Plutarchus Opusc. de Audien. Poët.) post nonum diem, quo iudicari talia natura fert, sentiens morbum non esse vulgarem, aut ab uisitatâ aliquâ caussâ profectum, concione Agamemnoni & Græcis habitâ Iliad. I. vers. 59., in eâ Vatem consulendum, & Apollinem placandum censet: *Calchas* verò num. 5. **ΚΑΛΧΑΣ** fide prius Achillis interpositâ, caussam tot calamitatum ob inhonoratum Chrysem, filiam que non redditam aperiente Il. I. vers. 93: eò quia **ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ** Agamemnon num. 6. Chryseidem quidem olim sibi oblatam, patri remittendam annuit, sed Achillis, vel alterius malo, cui præmium æquialens auferendum interminatur Il. I. vers. 135.; contentione hinc obortâ; cum tandem Briseidem se se ab Achille abdueturum profiteretur Il. I. vers. 194, iste animi impotens,

Caput Crispinæ
CRISPINA
AVGVSTA

Mulier nuda prona
capite dextro pede
cipium scandens,
sinistra manu retro
flexa, dextratamum
lauri tenens
COLO · AVG ·
TROAS

Il. a. 194 Ελκετο δ' ἐκ κολεοῦ μέγα ξίφος,

Traxit è vaginâ magnum ensem,

atqui AΘHNA Minerua num. 7. subitò cælitus adueniens Il. I. vers. 197.

Στὴ δ' ὅπισθεν, ξαρδῆς δὲ κόμης ἔλε πηλείων :

Stetit autem retrò, & per fluviam comam arripuit Pelidem:

post quæ NESETΩΡ Nestor num. 8. eloquentissimum sermonem fundens Il. I
vers. 254. litem, frustra quamuis, componere tentat.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ Viysses num. 9. THN EKATOMBHN TΩ ΘΕΩ ΛΓΩΝ, hecatom-
bem Deo [idest Apollini] ducens, Il. I. vers. 438. (per tres illos boues sub num.
10. significatam) Chryseidem vñà cum eâ exposuit. Apollini (inquam) tam
pestilentiae quām salutis authori, vt Seruius ad Ecl. V. Virgilij vers. 65. ex hoc
Homeri loco misticā eruditione obseruat: quæ Chryses XΡΥΣΗΙΣ num. 11.
altari admota Il. I. vers. 440. Patri charo in manibus posita est num. 12. ante
Apollinis Sminthei Templum num. 13. ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΝ inscriptum: libente
ne illâ, an repugnante, post longam cum Agamemnōne consuetudinem, disqui-
rit eleganter Dio Chrysostomus Orat. LXII. Quæ autem patronymico nomine,
hic, & ab Homero Chryses appellatur, propriè Astynomen vocatam vult Eusta-
thius ad vers. 182. lib. I. Iliad. pag. 77. vbi etiam proprium Briseidis nomen,
& cum Chryseide cognationem, his verbis exponit. Ως Χρύσης κ' Βρίσης αἵελφοι
ησαν, τῶνδες Αξένοι, οἱ μάρτυρις οὐκών εν Πηδάσω έπει τῷ Σατνοεντὶ τοτεμῶ, οἱ δὲ Χρύ-
σης εν τῇ Χρύσῃ, διεχόση τὸ Πηδάσον ημέρας οδὸν. οὗ δέ φασι τῷ Χρύσῃ μὲν θυάτηρ
Αγυρόν, τῷ Βρίσῃ δὲ Ιωποδίμενα, hoc est, Chryses & Brises fratres erant, filii Ar-
dyis, ille quidem habitans in Pedaso apud Fluum Sarnioentem, Chryses vero in
Chryse, quæ distat à Pedaso unius diei itinere. Erat autem, ut aiunt, Chryse qui-
dem filia Astynome, Brise autem Hippodamea. Conuenit de nomine Hippoda-
mi Isaacius Porphyrogenneta in Pyrrho.

Interea ΘΕΤΙΣ Thetis num. 14. Achillis filij sui, ob Briseidem sibi ereptam in-
dignabundi, precibus permota, Iouem adit, & vindictam filij exposcit; ac primò
repulsam passa, mox

Il. a. 512

ως ἡ θατο γρύνων

Ως ἔχετ' ἐμπεφυῆς, καὶ ηὔρετο δεύτερον αὐθίς.

sicut apprehenderat genua;

Sic tenebat inhærens, & rogabat secundò iterum.

Itaut tandem Il. I. vers. 523. annuerit Saturnides, & Troianis auxiliari decre-
uerit, donec Achiui Achillis honorem redintegrent. Iouis sedentis simula-
chrum, supernè nudum, infernè tectum, ex Georgio Codino de Origin. Con-
stant. interpretationem recipit, quod sedeat; stabilitatem potentiæ significat, quod
supernè sit nudus, innuit, ipsum intelligentibus & cælestibus mundi partibus esse
conspicuum: cætera reguntur, quod Deus humi repentibus est ignoratus.

Interrumpit, deplorabili quidem iacturâ, seriem Iliadis Homericæ, post pri-
mum librum iam explicatum, nostra hæc Tabulâ, sinistrâ sui parte deficiens,
totâ eâ latitudine, quam dextera pars remanens in XII. fascias distributa, &

colum-

columnna characteribus distincta insimul iunctæ ostendunt. Certissimam autem esse nostram coniecturam, nedum æqua proportio utriusque lateris probat, verum etiam remanens columnæ abruptæ vestigium, & continuata series enumerationis ipsarum fasciarum, incipiens ab imâ parte, cum inscriptâ notâ numerali N, quæ decimæ tertiae rhapsodiæ respondet, & usque ad Ω, vigesimam quartam scilicet, ultimamque illius actionem, ex ordine ascendens: & denique inexpugnabilis probatio insurgit, ex eo quod argumentum Operis, columnæ dexteræ commendatum, finem VII. libri respiciens, suas exposcit imagines: neque enim hinc ex abrupto incipere, neque sequentes libros, usque ad XIII. superuacuò expositos esse, quis dixerit.

Iam verò, liber XIII. (sic vocabimus infimam lateris dextri fasciam notâ N designatam) sub num. 15. duo hæc nomina insculpta habet, ΜΗΡΙΩΝΗΣ ΑΚΑΜΑΣ, quasi *Meriones*, Cretensis Idomenei socius, *Acamantem* Antenoris F. interficiat: id quod sanè historiæ congruit; sed ut alio tempore contigit, ita alibi notandum erat, hoc est lib. XVI. ubi linea 342. his versibus enarratur.

Mηριών δ' Ακάμαντα κιχεῖσ τοσι κυρταλίμοιο,
Νῦξ ἵππων διπένσομδυον κατὰ δύξιον ὄμοιο:
Ηριπε δ' ὅξ οχέων, κατὰ δ' ὁφθαλμός κέχυτ' αὐχλύσ.
Meriones a. Acamanta asscutus pedibus velocibus,
Percussit equos ascendentem in dextro humero:
Cecidit a. ex curru, ob oculos a. fusa est caligo.

Hoc autem libro XIII. vers. 159. *Meriones* Deiphobum Priami F. incassum hastâ petit, unde artificis αὐτοῖς πατέρων fortasse ortum habuit. *Merionis* genus Eustath. Iliad. β pag. 314. ita aperit, Θεῖς δὲ Μηρίων κατά τὴν ισορίαν ὁ Ιδομεγάλης. Διὸς γὰρ Μήν, καὶ Πασιφάης Διδυχαλίων, γὰρ Μόλων ιδομεγάλης, Μόλων γάρ Μηρίων. *Patruus Merionis secundum historiam Idomeneus fuit. Iouis siquidem Minos, huius & Pasiphaës Deucalion, huius Molus & Idomeneus, Molus autem Meriones.* Vnde quamvis interdum *Meriones* θεράπων Idomenei ab Homero vocetur, vox hæc non in seruile aliquod ministerium, sed in bellicæ disciplinæ alumnum hic propriè sonat; eò quia tum pluries ἥρως heros dicitur; tum quia Cretensibus tam ipse, quam Idomeneus ex æquo præesse inducuntur, ut in Catalogo. Il. β N. 650 Τῶν μὴν ἀρέων Ιδομενεὺς διηρικλυτὸς ἡγεμόνευε

Μηρίων τὸν τάλαντος Ενναλίω αὐδρειφόντη.
Τοῖοι δὲ αὖτε οὐδέποτε μέλαγναι τῆς ἐποντο.

His igitur Idomeneus bello clarus præerat,
Merionesque similis Marti viros-occidenti;
Hos autem simul octuaginta nigræ naues sequebantur:

iterumque hoc lib. XIII. vers. 304.

Τοῖοι Μηρίων τε καὶ Ιδομενεὺς αὐτοὶ αὐδρέων
Ηἴσαντες πόλεμον, κεκορυθμόι αἵθοπι χαλκῷ,
Tales Merionesque & Idomeneus duces virorum
Iabant in bellum, armati splendenti ære;

nec erat cur Horatius Merionem alteri famulantem, Tydide, ac Marti ipsi iungeret lib. I. Carm. Od. VI.

*Quis Martem tunicâ te&ctum adamantinâ
Digne scripserit? aut puluere Troico
Nigrum Merionem? aut ope Palladis
Tydide superis parem?*

Nuni. 16. legitur ΙΔΟΜΕΝΕΤΣ ΟΘΡΥΟΝΕΤΣ, Idomeneus Othryoneo necem inferens Iliad. XIII. vers. 363.; post quem, ΑΣΙΟΣ Asius num. 17. qui ei vindex aduenerat Iliad. XIII. vers. 384., eodem fato cecidit Il. XIII. vers. 387. Asij patria & nobilitas, in catalogo exercitus Troianorum, ita enunciatur, Il. β. 835. Οἵ δ' ἀρεταὶ Περκώτην καὶ Πράκτιον ἀμφενέμοντο,

Καὶ Σησὸν καὶ Αἴνδον ἐχον, καὶ διὰν Αρίσθην,
Τῶν αὖθις Τραχίδης ἥρχ' Αστρού ὁρχαμος αὐδρῶν:
Αστρού Τραχίδης, δὲν Αρίσθην φέρου ἵπποι
Αἰθωνες, μεγάλοι, ποταμῷς ἀπὸ Σελλήνετος.
*Quique Percotem & Practium incolebant,
Et Sestum & Abydum tenebant, & diuinam Arisbem,
His rursus Hyrtacides praeerat Asius princeps virorum:
Asius Hyrtacides, quem ex Arisbâ ferebant equi
Ardentes, magni, à flunio Selleente.*

Quod cum ita dicat, (locum ipsis verbis Strabonis lib. XIII. explicabo, vbi exactè regionem hanc ex Poëtâ describit) videtur significare, Arisbam regiam esse Asij, unde eum prefectum dicit. Quæ loca adeò sunt obscura, ut de eis historici non conueniant, nisi quodd circa Abydum sunt, & Lampsacum, & Parium; & quodd antiquæ Percotæ nomen immutatum est. Ex fluminibus autem, Poeta dicit Selleentem apud Arisbam fluere, siquidem Arisbâ prefectus est Asius à fl. Selleente. Practius, amnis est, urbs ipsa non referitur, ut nonnulli putauerunt: is inter Abydum & Lampsacum fluit. Cum autem Prætion ait, de flumine accipiendo est &c. Distributiū aliquantò Arrianus in profectione Alexandri, ab Eleunte vbi primitus Asiam attigit, ad Granicum amnem, seriem horum locorum ita lib. I. demonstrat, Alexander itaque ex Ilio ad Arisben mouit, quo in loco uniuersus exercitus traiecit Helleponio castra fixerat: postridie Percoten, deinde Lampsacum prætergressus, ad Prætium flumen conserdit, qui ex Ideis montibus fluens, inter Helleponum & Euxinum in mare fertur: inde Hermotum venit, Colonas urbem transgressus. Othryoneus verò, ideo in Catalogo non inuenitur, quia ex Cabeso (Cappadociæ vrbe iuxta primam Stephani traditionem)

Il. β. 364. νέον πολέμοιο μετ' κλέος εἰληλούθει.

Ητες δέ Πριάμοιο θυγατῶν εἶδος αἴρισν
Κασάνδρην ανάεδνον; ὑπέρχετο δὲ μέγα ἔργον,
Ex Τερίνις αἴκοντας απωσέμδην ύπας Αχαιῶν:
Τῷ δέ οἱ γέρων Πρίαμος ὑπέρχετο καὶ κατένδυσε
Δωσέμδην, οἱ δὲ μάρναδις ὑποχεσίησι πιθῆσας:

*nuper Belli ad famam venerat;
Petebat a. Priami filiam formâ optimam
Cassandram indotatam; pollicebatur a. magnum opus;
Ex Troiâ inuitos expulsorum filios Achiuorum;
Huic vero senex Priamus promisit, & annuit
Daturum esse, ille vero pugnabat promissionibus fretus;*

Nec genus tantâ cognatione indignum erat, si Eustathio credimus, qui Sarpedonis fratrem, & ex Lyciâ iuxta nonnullorum opinionem eum facit; quamuis ipse ex Hellepontide, vel ex Thraciâ circa Æmum montem primò deriuet; & deinde ex Cappadociâ profectum cum alijs dicat; vnde nihil de eo in hâc varietate certo statuerim,

AINHAΣ ΑΦΑΡΕΤΣ num. 18. *Aeneas Aphareo Caletoris F. vitam aufert.*
Iliad. XIII. vers. 541. Quamuis inter duces Apharcus iste non inueniatur, egregium quidem virum fuisse credendum est, quando inter paucas libri huius imagines collocatur.

Nec plura sunt libri Ζ XIV, gesta in subsequenti fasciâ expressa; primum namque in eâ locum occupant ΑΡΧΕΛΟΧΟΣ ΑΙΑΣ num. 19. *Archelochus alieno (vt Virgilius ait) vulnere ab Aiace occisus Il. XIII. vers. 463. Factum poëticè exceptum est; nam is qui mediùs &c innominatus visitur, est Polydamas Panthœdes, qui ob prudentiam quâ pollebat,*

*οῖος ὅφα περὶσσων γ' ῥπίσσω,
σόλος videbat antrorsum & retrorsum;*

vt de eo ait Homerus Il. XVIII. vers. 250: in cum enim iactâ ab Aiace hastâ;

δ' αὐτὸς μὴν ἐλεύθατο κῆρα μελαγχαν,

Λιχερίφης αἰξας, κόμισεν δ' Αὐτήνοες ύπος

Αρχέλοχος.

*ipse quidem vitavit mortem nigram
Obliquè declinando, exceptit autem Antenoris filius
Archelochus,*

Aliud hîc nostri Artificis sphalma adest, dum ΑΙΑΣ ΛΟΚΡΟΣ, *Aiacem Locrensem* Oilei F. id fecisse voluit, quod Homerus aperte *Telamonidi* adscribit.

Regreditur idem Artifex præpostero ordine ad factum Neptuni, post hortatos Achiuos ad pugnam redintegrādā, Hectorique victoriam auferendā, vers. 364, ipsis se ducem præbentis vers. 384: id enim repræsentatur num. 20. ΑΙΑΣ ΠΟΣΙΔΩΝ, *Neptunus* scilicet *Aiacem* quasi manuducens. Rursusque num. 21. ΕΚΤΩΡ ΑΠΟΛΛΩΝ fines sequentis libri XV. inuidunt, & *Apollinem* *Hectorem* subleuantem, cīque robur immittentem Il. XV. vers. 232. huc tradūcit; eo fortasse consilio, vt celeberrimam Iliacæ Tragœdiæ actionem, *Pugnam* nempe *ad naues*, superiori Zonæ integrè reseruet.

Vnicè ergo hîc exponitur aliâs à nobis in Syntagmate de Col. Traiani pag. 136. d' allata nauis *Aiacis* subductio, & ad eam, aliasque Græcorum, pugna, pleno libro O, sive XV. descripta.

A Subductas fuisse naues Græcorūm, & in litore tentorijs intermixtas, ex varijs
Homeri locis habetur; sed præcipuè ex lib. VII. vers. 436. vbi Nestoris suasu
ea circum naues excitatur munitio, quæ in ipsâ Epitome Iliados, hoc est in no-
stri Cimelij minutissimiis characteribus inscriptâ columnâ, his verbis describitur,
ΟΙ Δ ΑΧΑΙΟΙ ΤΙΧΟΣ ΤΕ ΚΑΙ ΤΑΦΡΟΝ ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΝΑΥΣ, *Achini autem murum & fossam faciunt circa naues.* Mitto, quod, quoties ali-
quid nauigatione peragendum est, naues in mare trahi debere dicitur, vt in
asportationē Chryseidis lib. I. vers. 141. atque in recessu quem Agamemnon
solutâ obsidione consulebat, tum lib. II. vers. 152. tum lib. XIV. vers. 75:
quodque indistinctè ea quæ modò apud naues, rursus apud tentoria fieri dicun-
tur; Priamus enim modò ad tentoriū n. Pelide vt Hētorei cadaueris redem-
ptionem impetraret accessisse fingitur, lib. XXIV. vers. 443. modò ad Naves
ipsas, vt vers. 501. & 519, & in iam dictâ Epitome lineâ 101. Ο ΔΕ ΠΡΙΑ-
ΜΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΝΑΩΣ ΠΑΡΑΓΕΝΟΜΕΝΟΣ ΕΚΤΟΡΑ ΛΥΤΡΟΥΤΑΙ ΠΑΡ
ΑΧΙΛΛΕΩΣ, *Priamus verò super nauem adueniens Hētorem redimit ab Achille,*
quia scilicet tentorium Achillis in medio suarum nauium collocatum erat, vt
patet lib. XVIII. vers. 68. vbi Thetidis & Nereidum ad Achillem aduentus
describitur, è mari litus subeuntium, & indè naues Myrinidonum ibi attractas,
ipsumque Achillem petentium: Sed quid clarius atque testatius ad hoc proban-
dum esse potest, quam vbi Hector in hâc pugnâ apud naues, telum in Aiacem
contorquens, & ab eo aberrans, lib. XV. vers. 430. Lycophronem feriit,
X.434.

Nnὸς δπὸ τρεμνοῖς χαράδρις πέσε.
hic a. supinus in pulueres

Nauis à puppe humi decidit?

infrà vers. 716.

Digitized by Google

Αφλασον μετά χερσίν ἐχων.

puppim [nauis Protelilai] postquam prehendit, non dimittebat,
Aphlastum [idem puppis sublime ornamentum] manibus habens?

Paullo itaque fusiùs hoc probare conatus sum , quò Serium , aliosque Virgilij Commentatores ad lib. II. Æneid. vers. 29. non temerè redarguere viderer , eos Poëtæ sensum non assecutus fuisse dicens : ibi enim Virgilius dum litus à Græcis relictum describens , ait ,

*Hic Dolopum manus, hic senus tendebat Achilles,
Classibus hic locus,*

Classis naualis prope tentoria subductæ, vt ostendimus, locum designauit; non verò cum Seruio Classes ad equites retulit, qui nulli insuper in Græco exercitu aderant; vel cum P. Ludouico de la Cerdæ num. 4. classem pro exercitu more veterum sumpsit, aut metaphoram lepidè commutauit. Sed ne miremur amplius tot doctos viros de hâc subductione non cogitantes, subterfugia interpretationum inuenisse; postquam ad hunc locum Liuij lib. IV. cap. 43. Classibus quoque ad

Fidenas pugnatum cum Vientibus, quidam Annales retulere, rem &quæ difficilem atque incredibilem; nec nunc late satis ad hoc amne, & tum aliquanto, vt à veteribus accepimus, arctiore; nisi, in trajectu forte fluminis prohibendo, aliquarum nauium concursum in mains (ut sit) celebrantes, naualis victoriae vanum titulum appetuere, quamuis palam sit de nauali conflictu Historicum loqui, adhuc Tanquil Faber, inter Notas à Iacobo Gronouio collectas, Liuum de equestribus copijs veteres illos id referentes Annales intelligere debuisse, obstinatè credit; cique non iam patauinitatem, vt olim Asinius Pollio, sed ignorantiam in hoc verbo latinæ proprietatis obiectat.

Parùm erat, Virum Egregium, qui nuper Homerum in compendium rededit id ignorasse; n̄ illud etiam in Poëtam commisisset, vt fictis eius sententijis abuteretur: murum namque in ipso mari constructum imaginatus, Neptuni ad Iouem conquestionem quasi ex Homero refert, quòd ad mare coercendum murum excitaissent; *de la muraille que les Grecs auoient bâti pour brider la mer:* cùm tamen nec de hoc Neptunum vsquam conquestum Homerus dixerit; neque ultrius, conquerendi caussam suppetuisse, satis n̄ fallor, probatum sit. Sed iam ad Zonam nostram tertiam in ascensu redeamus.

Inter priores figuræ, superiori quodam ordine locatas, stat AINHΑΣ *Aeneas* num. 22, ΠΑΡΙΣ *Paris* num. 23. & ΕΛΕΝΟΣ *Helenus* arcum tendens num. 24, quamuis in hoc libro ab Homero prætermissus, nec inter eos, qui Achiuorum stragem ante irruptionem ad naues ediderunt, connumeratus; prout *Aeneas*, qui Medonta & Iasum spoliauit vers. 330, & Paris, qui Dëiochum ferro transadegit vers. 341: quia forsam vulnere in eādem manu quā arcum tenebat, paullò ante à Menelao affectus Il. XIII. vers. 593, impotens adhuc ad pugnandum erat; vnde immutandus titulus, & pro Heleno, eius germanus frater ΠΟΛΙΤΗΣ *Polites* reponendus videtur; hic namque in eodem primo conflictu cum cæteris adfuisse, & Echium interemisse fertur Il. XV. vers. 339.

Superest itaque ΕΠΙ ΝΑΥΣΙ MAXH ad naues pugna consideranda. Et primò nauim istam num. 25. non iam remis instructam concipiems, (n̄ enim certius est, quām classem Græcorum in terram subductam, vt modò probauimus) sed longurijs hinc indē sustentatam, quemadmodum Homerus semel & iterum monstrat, & præcipue dum Græcos lib. II. vers. 151. discessum parantes describit.

τοὶ δὲ ἀλλήλοισι κέλευον

Απίεσθαι νηῶν, οἵδες ἐλαχέριδες εἰς ἄλλα δῖαν

Οἰρός τε θέσεράδαιρον· αὐτὴν δὲ θέρανον ἵκεν

Οἴχαδεις εἰεμένων, υπὸ δὲ ήγεον ἔρματα νηῶν.

hi autem alij alios hortabantur

Vt apprehenderent naues, & traherent in mare diuinum,

Sentinasque expurgabant, clamor autem in cælum iuit

Domum euntium, subtrahebant autem fulcra nauium.

Et quoniam ab Aiakis nauis Hector castra inuadere cœpit Il. XV. vers. 415., eam ipsam hanc esse dicimus, quam EKTΩP *Hector* num. 26. strenuè aggreditur;

quamuis

quamuis illam propugnans nomine & titulo careat : satis namque dignoscitur ; hunc sub num. 27. Aiace Telamonium esse ; tum ex quo ΚΑΛΗΤΩΡ Caletor num. 28. ignem ad nauem ferens , & ab Aiace percussus Il. XV. vers. 420. sub ipsa nauis iacens conspicitur , torri è manu deciduo , eo pacto , quo Hector conqueritur , eum

Ἐν κρίσι τεσσάρα νεώς προτάξεις μελάνης

In puluerem procubuisse ante nauem nigram;

tum ex Teucro , eiusdem Telamonis spuriâ prole , arcu armato , & sub fratribus clypeo latitante , qualem Teucro fuisse morem docetur Iliad. lib. VIII. vers. 267 : tum denum ex Clito ΚΛΙΤΟΣ num. 29. Teucri sagittâ transfixo Il. XV. vers. 445. Caletorem ἀνέψιόν patruellem suum Hector ibi vocat , filium nempe Clytij , filij Laomedontis , qui Priamo quoque pater fuit ; vt distinctè descedentiam Regum Troianorum ab Erichthonio usque enumerat Æneas apud Homerum Iliad. XX. vers. 230. Meminit huius Caletoris Pausanias in Phocic. lib. X. ex quo scimus , ei adfuisse sororem Procliam nomine , Tenuæ , vnde Tenetos Insula nouum nomen fortita fuit , genitricem : dum autem Pausanias ait , *Caletorem ab Aiace interfactum , eò quod ignem Protesilai nauis subiecerat* , Homero certè contradicit , ex quo se id accepisse ait ; nam iam pridem antea ceciderat Caletor , quām Hector nauis Protesilai puppim apprehenderet , & Troianos ad ignem ei inferendum alliceret Il. XV. vers. 704 : nisi & primam istam quam diximus Aiacis nauim , Protesilai pariter fuisse dicamus ; non quidem omnino improbabiliter , cùm ex Homero constet , Aiacis & Protesilai naues proximè subductas stetisse il. XIII. vers. 601. Verūm hoc esset Homerum potius supplere , quām referre .

Libro XVI. in nostrâ Tabulâ literâ Π notato , ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ Patroclus num. 30. è tentorio Eurypyli redux , quem

Il. o VIII 393 *ἐτερπε λόγωις, έπι δ' ἐλκεῖ λυχεῶ*

Φάρμακ' αχήματ' ἔπαιος μελαγάρων οὐδυνάων.

oblectabat sermonibus , inque vulnere graui

Pharmaca , medelas spargebat nigrorum dolorum ,

de adeundo , & exorando Achille , vt Græcis tandem auxiliaretur , secum deliberas , ΑΧΙΛΛΕΥΣ Achilleum num. 31. otiosum & inermem sedentem , Nestoris quidem hortatu Iliad. XI. vers. 795. deprecatur , vt se saltem vna cum Myrmidonibus mittat , eiusque arma induere sinat Il. XVI. vers. 38. Inter eos qui Achilli adstant , ΦΟΙΝΙΞ & ΔΙΟΜΗΔΗΣ Phœnix & Diomedes nominantur . Et Phœnix certè vt illius Educator , & perpetuus comes , non incommode adhibetur ; sed Diomedem , planum est hinc abfuisse ; vt enim initio suæ ad Achilleum orationis Patroclus exposuit vers. 23.

παύτες οὖσι πάρεστις οὐσαν αἴρεσθαι ,

Ἐν νησίν χέαται βεβλημάδιοι καὶ τάμποι τε .

Βεβληται μὴν οἱ Τυδεΐδης χρατερέστις Διομήδης .

omnes quicumque antè erant fortissimi ,

In nauibus iacent percussi, & vulnerati:

Sauciatus est quidem Tydides fortis Diomedes.

Ex quattuor qui hic sequuntur viris, Patrocli solius nomen cadenti illi
num. 32. suppositum ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ, ostendit, eundem iam hastâ Euphorbi
domitum Il. XVI. vers. 816. qui num. 33. post vulnus illatum recurrere, ut ab
Homero describitur, turbaque se immiscere videtur, ab Hectore num. 34.
cominus tandem confici Il. XVI. vers. 820: Automedon tem verò num. 35.
immortalibus equis Xantho & Balio ducentibus, iram Hectoris, fugâ declina-
re Il. XVI. vers. 866. Binos hic tantum equos vides, quia Pegasus quem
funalem idem Automedon adiunxerat Il. XVI. vers. 152. iam à Sarpedone oc-
citus fuerat vers. 467. Nobilis Euphorbus iste nedum Homeri præconio, ve-
rū etiam delirio Pythagoræ, illius animam post alias sanè transmigrations in
se recepisse iactantis, apud Ouidium Metam. lib. XV. vers. 160.

*Ipse ego, nam memini, Troiani tempore Belli
Panthonides Euphorbus eram.*

Atrocem atque prolixam circa Patrocli cadauer pugnam, quæ sola fere libri
XVII. Iliadis materies fuit, hâc Zonâ notam numeralem P. XVII. continente,
repræsentari credimus. Coniecturis igitur vtemur, quia is qui characteribus
Tabulam hanc illustrandam suscepit, hic ex obliuione, vt puto, stylum
suspendit.

Currui insistens num. 36. est Hector, qui post spoliatum Patroclum
Il. g W 130 Εσ δίφερν δ' αύδεσυτε, δίδου δ' ὅτε τεύχεα καλὰ

Τρωῶν Φέρειν περὶ ἀῖσυ, μέγα κλέθρον μυκηταῖς αὐτῷ.

In currum autem ascendit; deditque hic arma pulchra

Troianis ferenda ad Vrbem, magna gloria ut essent ipsi:

Ajax autem num. 37.

Il. g W 132 αὐφὶ Μενετιάδῃ σάκοντεύρῳ καλύψας,
Εἰσήκει, ως τις τε λέων περὶ οἴσι τέκεοιν.

circum Menetiadem scutum latum obtegens,

Stetit, sicut aliquis leo circa suos catulos.

Alius ibi proximè num. 38. dolentis in speciem inclinatus, Menelaus erit, de-
quo hæc Homerus vers. 134.

Ατρίδης δ' εὐέρωθεν αρπίφιλον Μενέλαον
Εἰσήκει, μέγα πένθος ἐνίσηθεοιν αἰξών.

Atrides autem ex alterâ parte generosus Menelaus

Stabat, magnum luctum in pectoribus augens.

Iij tandem qui ad num. 39. cadauer vlnis sublatum currui imponere student, sunt
Menelaus & Meriones, quibus id ab Aiace Telamonio iniunctum fuit,

Il. g W 717 Αλλα σὺ μὴ καὶ Μηριόνης ὑποδύντε μάλ' ὥκη,
Νεκρὸν αἰραντες φέρετ' ὄκ πόνη.

*Sed tu quidem [Menelaë] & Meriones subeentes, valde citò
Cadauer sublatum ferte è prælio:*

nonnullâ quidem ab Homeri poësi variatione; nam currui, vt videmus, hic cadauer imponitur; at ex Homero, manu ipsorum sublatum coniicitur,
Il. s N 735 Ως δι γέμεμαῶτε νέκυν φέργε τολέμοιο

Nησις έπει γλαφυράς,

Sic hi alacres cadauer extulerunt ē bello

Naves ad concavas;

Author Paruae Iliad. latinæ lib. XVII. corpus Patrocli ab Antilocho & socijs relatum in Castra perhibet;

Interea iuuenis, tristi cum pube suorum,

Nestorides in Castra refert miserabile corpus.

sed in hoc à suo Homero discedit, vt in alijs multis, quæ congerit Commentator Fanensis in Notis ad eundem.

Circa Patrocli cadauer in lecto compositum, lotum iam & vnetum, albâ que veste indutum, Achillem ac Myrmidores totâ nocte luçum traxisse, Homerus lib. XVIII. vers. 353. tradit; ac Zona huius quod explicamus Cimelij Σ notata sub num. 40. ad viuum exprimit. ΑΧΙΛΛΕΥΣ & ΠΑΤΡΟΚΛΟΣ Achilles & Patroclus inter cæteros designantur: senior ille ad dexteram Achillis, Phœnix; duo mulieres ad lœuam, Iphis è Scyro, & Diomeda Phorbantis F. Lesbia fuerint; primam namque Patroclum oblectasse, alteram, Briseide nondum redditâ, Achillem, monstrat Homerus Il. IX. vers. 600; Thetis enim ante aduentum cadaueris Patrocli, ad Vulcanum diuerterat, vt ab eo noua filio arma impetraret, Il. XVIII. vers. 130. Quòd Patroclum Neptunus adamauerit, eumque aurigandi artem edocuerit, tradit Ptolemæus Hephæstio lib. I. apud Photium Cod. CXC. vnde ab Homero per excellentiam Equitem nominari ait.

Post hæc legitur inferiùs ΘΕΤΙΣ ΟΠΛΟΠΟΙΑ ΗΦΑΙΣΤΟΣ Thetis, Armorum constructio, Vulcanus. Non tacendus de hæc armorum constructione numerinus, extans apud Stephanonum de Gem. Ant. Sculpt. pag. 11., de cuius tamen fide nihil statuo. In eo caput Achillis galeatum; auersâ parte Thetis stans, dextro brachio exerto, super thorace innixa, lœuâ manu cassidem gestans; supra thoracem ΜΗΤΡΟΣ, sub casside ΠΗΛΕΙΔΟΥ, idest Matris Pelidæ. Sed ad nostra certiora reuertamur. Thetis num. 41. à Vulcano num. 42. ope Cyclopum num. 43. arma exposcens, & clypei illius admirandi super incude num. 44. fabrica. Hæc omnia graphicè hic significata, potius tamen Virgilianæ, quam Homericæ oplopœiæ, me iudice, conueniunt. Vulcanus namque apud Homerum proprijs manibus clypeum, & reliqua arma perfecisse intelligitur; quia non Lemniam aut Æoliam fucinam, sed domum in Olympo,

Il. s N 370 Αφθιτον, αγερχεντα, μεταργεπε αθανατοισι,

Xάλκεον, ὃν ἐν αὐτὸς ποιήσατο,

Incorrumpam, stellatam, decoram inter immortales,

Aeream, quam quidem ipse fecit,

ad hoc operis selegit, idemque numisma Thyateirenorum apud Tristanum in Commodo num. 20. expressit; in quo Vulcanus, adstante Pallade (vt hic The tide)

tide) galeam suis manibus elaborat . Poëtis igitur permisam licentiam plastes hic noster usurpauit , & Romano (vt dicemus) Imperatori suum opus nuncupans , Romani vatis figmentum imitari voluit , quem iuxta , Insulâ in Liparâ , Æneid . VIII . vers . 425 .

*Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro ,
Brontesque , Steropesque , & nudus membra Pyracmon :
& mox vers . 444 .*

*Ocius incubuere omnes , pariterque laborem
Sortiti , fluit æs riuis , auriisque metallum ,
Vulnificusque chalybs vastâ fornace liquecit :
Ingentem clypeum informant , unum omnia contra
Tela Latinorum , septenosque orbibus orbes
Impedient : alijs ventosis follibus auras
Accipiunt redduntque : alijs stridentia tingunt
Aera lacu , gemit impositis incudibus antrum .
Illi inter se multâ vi brachia tollunt
In numerum , versantque tenaci forcipe massam .*

Imitatione Callimachi Hymn . in Dian . vers . 47 . Virgilius Vulcani officiam in Liparâ finxit ; nisi quod ab eo recessit , Pyracmonem eum vocando , qui illi Arges est . Tangit etiam Callimachus , vetus Insulæ nomen *Meligenis* fuisse , quod & Strabo lib . VI . & Plinius lib . III . cap . IX . transcripserunt . Attamen Callimachi de Liparâ historiæ (siue eam fabulam nuncupare placeat) non aquiescit Scholiares Apollonij ad lib . III . vers . 41 . ; sed in Hierâ , alterâ ex VII . Æolijs Insulis ab eo enumeratis , Calliam in Agathocl . lib . X . sequi se dicens , suginam Vulcani , ex assiduo in eâ fragore , semperque ardente camino collocavit ; cui adstipulari videntur tam Strabo , quam Plinius , qui illam Vulcano sacram fuisse testantur , & apertè Thucydides ex traditione incolarum Liparæ Insulæ id asserit lib . III . *Eadem hyeme , qui in Sicilia erant Athenienses ac Rhegini , cum XXX . nauibus inuaserunt Aeoli , quas vocant , insulas , estate tutas ab hostibus aquæ penuria : colunt autem Liparei Cnidiorum coloni , sed ex ijs unam incolunt non grandem , nomine Liparam , & ex hâc transeuntes viri alias serunt , Didymam , Strongylem , & Hieram ; creduntque in Hierâ Vulcanum exercere aerarium , quod ea noctibus cernitur permultum ignem , diebus fumum reddere .* Sed nobis Græcorum Scriptorum contradictionem , nimis eidem familiarem , attigisse satîs sit ; cum nihil , utram opino vera sit , ad nostram explicationem , ad quam reuersionem facimus , conferre videatur .

Achillis ira haec tenus Achius perniciosa , iam in Troiano , usque ad exitium , exercebitur ; eiusque tantum sunt reliquorum sex librorum gesta . Initium sumit hic , & in Homero , liber iste T . XIX . ex quo ΘΕΤΙΣ Theris num . 45 . donis Vulcani ante se depositis , ita filium alloquitur ,

Il . τ . Χ . 10 Τύνη δ' Ηφαίστοιο ωδὰ κλυτὰ τεύχεα δέξο ,
Καλὰ μάλ' , οἵ γ' πωτις αὐγὴ ἀμοισι φέρουσεν .

Tu verò à Vulcano inclita arma accipe

Pulchra admodum, qualia nondum quispiam vir humeris gestauit.

Vltra arma aceruatim posita, clypeus ΑΣΡΙΣ num. 46. peculiari structurâ insignis, per mulierem quandam sustentatur, non ex comitatu Thetidis, nam ipsa, Nereides omnes, quæ secum lacrymabundæ venerant, sat citò, & antequam ad Vulcanum proficisceretur, ad Senem Marinum remiserat Il. XVIII. vers. 140. ΦΟΙΝΙΞ Phœnix ibi proximus galeam tenet. Achilles autem num. 47. ocreas cruribus aptans,

Il. δ Χ 18 Τέρπετο δ' ἐν χείρεσιν ἔχον θεός αὐγλαὰ δῶρα.

Oblectabatur autem in manibus tenens Dei splendida dona:

nam non matre corām, nec statim receptis armis, sed post vocatos in concionem herōas Achiuos, constitutamque cum Agamemnone pacem, & Briseide redditā, donis cumulatus, inter suos Myrmidonas,

Il. τ Χ 368 Δύστετο δῶρα θεός, τά οἱ Ήφαῖος κάμε τούχων.

Κηναιδας μὴ τρώτα τελεί κνήμοσιν ἔθηκε,

Καλὰς, ἀργυρέοισιν ἕπισφυρίοις ἀρρυψας.

Δεύτερην αὖ, θώρηκα τελεὶ σῆθεσιν ἔθυνεν.

Αμφὶ δ' αἵρεις οἰνον βάλετο ξίφος αργυρέηλον,

Χάλκεον, αὐτὰρ ἐπειτα σάκος μέγα τε σιβαρέν τε

Εἴλετο, τῷ δ' απάνθεσέλας θύετ' ηὔτε μήντος.

Induit dona Dei, quæ ei Vulcanus elaborauit faciens:

Ocreas quidem primā circūm tibias posuit,

Pulchras, argenteis fibulis aptatas,

Secundò rursus thoracem circa pectora induit;

Circūm verò humeros possuit ensem argenteis clavis distinctum,

Aereum, at deinde clypeum magnum, firmumque

Cepit, huius autem procul splendor siebat, ut Lune.

& mox vers. 380. τελεὶ δὲ ζυφάλειαν αἰδας,

Κρατὶ θέτο βριαφίν, ή δ' αἵρεις αἴπελαμπεν

Ιππωνηρίς ζυφάλεια, τελεωντο δ' ἔθεινα

Χρύσεα, ἀσ Ήφαῖος οἵτι λόφον αἱμφὶ θαμειάς

cassidem verò tollens,

Capiti imposuit grauem; hæc autem ut stella lucebat

Cristata galea; circūm autem mouebantur crines

Aurei, quos Vulcanus frequentes circa cristam posuerat.

Anonymam quæ sequitur num. 48., Mineruam esse arbitramur, quæ Achilli, antequam prælium iniret,

Il. τ Χ 353 Νεκταρὸν δὲ σῆθεσι, καὶ αὐμβροσίν ἐργαζεν

Σπάξ,

Nectar in pectoribus, & ambrosiam desiderabilem

Instillauit,

postquam illi in maximo amici luctu, non potus, aut cibus curæ erat;

Il. τ V 214. Αλλὰ φόρτε, καὶ αἷμα, καὶ αἵραλές σόλες αὐδίζων.

Sed cedes, οἱ sanguis, οἱ grauis gemitus virorum.

ΑΧΙΛΛΕΤΣ Achilles rursus num. 49. statim ac Automedon num. 50.

μάστιγα φαεινήν

Χεῖ λαβὼν αἴρετον, εἰπόντοιν αὐθόρυσεν,
scuticam lucidam

Manu prehendens habilem, in equos insilijt,

retrò armatus inscendit,

V 424 γένει τρέποντος ιδίχων ἔχε μώνυχας ἵππων;

οἱ inter primos clamans direxit unā ungulā equos;

Xanthum, ut diximus, & Balium Neptuni in Thetidis nuptijs donum, iuxta Pindari Scolasten ad Od. III. Pyth. vers. 166. & Hephaest. apud Phot. lib. VI, qui que olim gigantes fuisse, ac soli pro Diis aduersus fratres pugnasse dicuntur ab eodem Hephaestione lib. V. apud Photium Cod. CXC; contra Homeri genealogiam Il. XVI. vers. 150.

Τὸς ἐτεκε Ζεφύρῳ αἴσιμῳ ἀρπάγα Ποδάρην.

Hos peperit Zephyro vento harpyia Podarge.

Libro XX. Υ, ΠΟΣΙΔΩΝ Neptunus num. 51. Aeneam manu apprehensum à periculoso cum Achille congressu subtrahit Il. XX. vers. 325., & in extremam agminis partem, ubi Caucones armabantur, transportat; id quod elegantiissime Neptunus ipse apud Virgilium Aeneid. V. vers. 808. Veneri commemorat.

Pelidæ tunc ego forti

Congressum Aeneam, nec Diis, nec viribus aequis,

Nube cauâ eripui; cuperem cùm vertere ab imo

Structa meis manibus periura mænia Troiae.

ΑΧΙΛΛΕΤΣ Achilles autem num. 52. siue Iphitionem, siue Demoleontem, Antenoris filium num. 53. in se ruentes percussit vers. 386. & 400.; inde Hippodamantem num. 54. & successiue Polydorum Priami filium num. 55. fugientem utrumque obtruncat vers. 402. & 414.: dein aduersus Hectorem num. 56. insurgit, qui & ipse

V 419 ὡς ἐρόντες κατίσχυστος Πολύδωρον

Ἐντεξε χερσὶν ἔχοντα λαζόμδυον ποτὶ νάῃ,

ταῦ postquam vidi fratrem Polydorum

Viscera manibus tenentem aduolutum terræ,

Il. τ V 422 αὐτὸς δὲ οὐδὲ Αχιλλῆς

verè enim in terram procidisse videmus militem illum num. 57. quem Polydorum dicimus. Non tamen pugna inter ipsos sequuta fuit: quia Apollo Hectorum nebulâ concectum Achilli surripuit vers. 44.;

In suâ serie Scamandrum hic ostendimus, ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΣ num. 58. quem Capite IX. nostri prædicti Syntagmatis, in Achillem cadavera ex Homero hoc lib. XXI. vers. 235. impellere diximus. ΑΧΙΛΛΕΤΣ Achilles num. 59. mole-

vnda-

vndarum iactatus atque agitatus, ac propemodum oppressus,

W. 241 οὐδὲ πόλεων Εἰχε σηπίξαστα,
neque pedibus Potuit firmus stare;

quem sic labantem, & Iouis auxilium inuocantem vers. 273. ΠΟΣΙΔΩΝ
Neptunus num. 60. manum manu prehendens confirmauit vers. 286. Reliqui
post Neptunum, ΦΡΥΓΕΣ Phryges fugientes, (Troës ex Homero hos esse intel-
ligimus vers. 528. & 539.) apertis ad eorum receptum iussu Priami portis, &
Achillem acriter insequentem num. 542.; vel sive titulo ostendunt.

In Scamandi mentione, notatum dignum, & verè poëticum Homeri inuen-
tum admiror, nomina rerum minimè Diuis & hominibus communia fingentis;
sed peculiarem quandam illis dialectum introducentis, vt & Platonem fecisse
author est Clemens Alex. Strom. lib. I. to. III. pag. 95. lit. D. in Biblioth. PP.
(quicquid Dio Chrysostomus Orat. XI. Homerum de hoc quoque reprehendat,
quod omnes non solum Græcorum, sed etiam Deorum linguis licentiosè
commisceat) quasi (vt Eustathius adnotat I. Iliad. pag. 124.) à Masis enutritus,
diuina quoque percepisse credatur, atque meliora nomina, nobiliora, & grauiora Dijs
tribuerit: de isto namque fluvio ita ait Iliad. XX. vers. 74.,

Οὐ Ξάνθον καλέσοι Θεοὶ, ἀνδρες δέ Σκαμανδρογενεῖ.

Quem Xanthum vocant Dijs, homines autem Scamandrum.

Vnde saltem nouissimus Homeri Epitomator Ludouicus Thomasinus, vnicum
sub dupli nomine flumen esse, potuit ediscere; quatenus ignotam habuisset
Plutarchi illius (nescio an Chæronensis) de hoc fluvio duplicem nomenclatu-
ram in Opusc. de Fluu. sub tit. SCAMANDER.

Eiusdemque ingenij hæc alia sunt,

Il. x W. 403 Οὐ Βριάρεων καλέσοι Θεοὶ, ἀνδρες δέ τε παῖςσι
Αἰγαίων.

Quem Briareum vocant Dijs, viri autem omnes
Aegeonum.

Il. β W. 814 Τὴν ἥποι ἀνδρες Βατίαιν κικλήσκοντες,
Αθάνατοι δέ τε σῆμα πολυσκάρθμοι Μυρίννοι.
Quam quidem homines Batieam vocant,
Immortales autem sepulchrum agillime Myrinnos.

Il. ε W. 291 Χαλκίδα κικλήσκοντες Θεοὶ, ἀνδρες δέ Κύμινδοι.
Chalcida vocant Dijs, homines autem Cymindin.

Et Odyss. X. vers. 305. præstantissimum illud pharmacum, aduersus Circes ve-
nifica à Mercurio Vlyssi præbitum, hominibus planè incognitum, & innomi-
natum, Mōλυ à Dijs vocari tradit.

E Troianis in Vrbem velut hinnulis refugientibus,

Il. x W. 5 Επτορεξ δ' αὐθεντινῷ ὄλον μοῖρ' ἐπέδησεν,
Ιλίῳ περπάρεσθε, πυλάσων τε σκαίσων.

Hectorem ibi manere exitiosum fatum coëgit,
Ilium ante, portasque Scæas,

initio libri XXII. X Poëta commentus est, reddiditque noster Artifex num. 61. Cuius, inquam, satum in bilance cum fato Achillis positum, & à loue appensum vers. 212. præponderauit, eumque ad necem traxit.

Ter in hâc Zonâ ΑΧΙΛΛΕΤΣ Achilles in varijs circa Hectorem actionibus exhibetur; primò etenim num. 62. Hectorem EKTΩΡ num. 63. telo prosternit vers. 326; tum num. 64, in eundem manum iniecit, ut ab humeris arma spoliaret vers. 368; tertio nun. 66. in cadauer Hectoris num. 65.

V. 395

αεικέα μηδετο ἔγχα :

Αιφοτέρων μετόπισθε ποδῶν τέ ζηνε τένοντε,
Ἐς σφυρὸν ὡκ πλέρης, βοές δ' ἔξηπτειν ιμάντας,
Ἐκ δίφυρον δ' ἔδησε, καρέν δ' ἔλκεαδας ἔσυεν.
Ἐς δίφυρον δ' ἀναβάς, αὐτὰ τε κλυτὰ τούχες αἰερας,
Μάσιξέν ῥ' ἐλαῖαν, τῷ δ' ὑπὲκοντε πετέσθην.

indigna molitus est opera,

Amborum ponē pedum perforauit neruos
Ad talum usque à calcaneo, bouinaque appendit lora,
Ex curru autem ligauit, caputque trahi sicut;
In currum a. ascendens, supràque inclyta arma eleuans,
Flagellabat ut impelleret, hi a. non inuiti volubant.

Occupato itaque à cadauere Hectoris currū, & ab ipso Achille aurigandi munere, Automedon ille erit, qui num. 67. pedes currum sectatur.

Hic quoque Virgilij ab Homero discessum notabimus: non enim Achilles ex Homero, *Ter circum Iliacos raptauerat Hectora muros*, ut Virgilius cecinit lib. I. Aeneid. vers. 483., atque Ausonius in Periochâ huius libri XXII. his verbis in compendium rededit, *Hector imperfectus, & reliquatus ad currum, ter circum mænia Troiana raptatur; deinde lacerum corpus deferatur ad naues; sed à loco cædis recto, citoque itinere ad naues tetendit.*

V. 396 Νῦν δ' αὖτες Παιήονα χθεσὶ Αχαιῶν,
Νησίν δὲ γλαφυρῆσι νεώμεδα, τόνδε δ' αὔγαρδος.
Nunc autem agè canentes Πανα inuenes Achiorum,
Naues in concavas redeamus, hunc autem ducamus.

Atque procul ab omni ambage ita explicat columna nostri Cimelij linea 93.

TON ΑΥΤΟΝ EKTOPA MONOM	ipsum Hectorem singulari
AXON ΑΠΟΚΤΕΙΝΕΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΛΑ	pugnans certamine occidit, & arma
ΛΑΜΒΑΝΕΙ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΕΚΡ	recipit, & cadauer
ΟΝ ΕΚΔΗΣΑΜΕΝΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΔΙ	suspendens ex bigâ,
ΦΡΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΕΛΚΕΙ	per campum trahit
ΕΠΙ ΤΑΣ ΝΑΥΣ	ad naues.

Expletis autem Patrocli exequijs, tunc quidem

Il. a. V. 15 Εκτορεψ δ' ἔλκεαδας δημάσκειο δίφυρον δισισθεν.

Τρίς δ' ἔργασ τοῖσι σῆμα Merovitāδαο θανούσι &,
Αὐτὶς δὲ κρισίν πανέσκελο.

Hectorem

Hectorem ut traheretur ligabat post currum;

Ter autem raptans circa sepulchrum Menetiadæ mortui;

Rursus in tentorio quiescebat.

Habuit nihilominus Virgilius quem imitaretur Euripidem, qui in hæc verba

Andromachen loquentem facit in huius nominis Tragœdiâ,

Kαὶ θνέμον μελέας πόσιν Εκτορα, τὸν τείχη

Εἴλκυσε διφεύλων πάσι αλιάς Θέτιδος.

Et meum misera maritum Hectorem, quem circa murum

Aurigans traxit filius marina Thetidis;

cui etiam, potius quam Homero, Q. Smyrnæus accessit lib. XIV, vers. 132.

Exlogo δέ τις ἐγγονεύεις τείχη πάτεν.

Vique Hectorem circa patriæ ipsius mœnia raptarit:

& ex nostris Hyginus fab. CVI, ibi, *ad strictumque ad currum traxit circa muros Troianorum.* Hunc etiam authorem, in alijs quoque ab Homero dissensisse, obseruari potest. Sed vt cumque par vnicuique ius sit in fabulis effingendis, certè Pindarus ille Parus Iliadis Latinæ non ignobilis author, Homerum, quem in epitomen redegit, sequi debuisset, quod tamen his versibus libri XXII, non adimplevit, Virgilij imitatione seductus,

dum talia magnus Achilles

Ore truci iactat, vitam miserabilis Hector

Reddidit; hunc animo nondum satiatus Achilles

Deligat ad currum, pedibusque exanguia membra

Ter circum muros victor trahit.

Vnde apparet marmoris nostri cum Homero consensus; nam hic caput solummodo ponè currum raptari videmus;

Longaque in immundo puluere tracta coma est.

Nec aliter Homerus ait Iliad. XXII. vers. 398.

Ex δίφευλοι δ' ἐδησε· καὶ γέν δ' ἐλκεδαγεῖσεν·

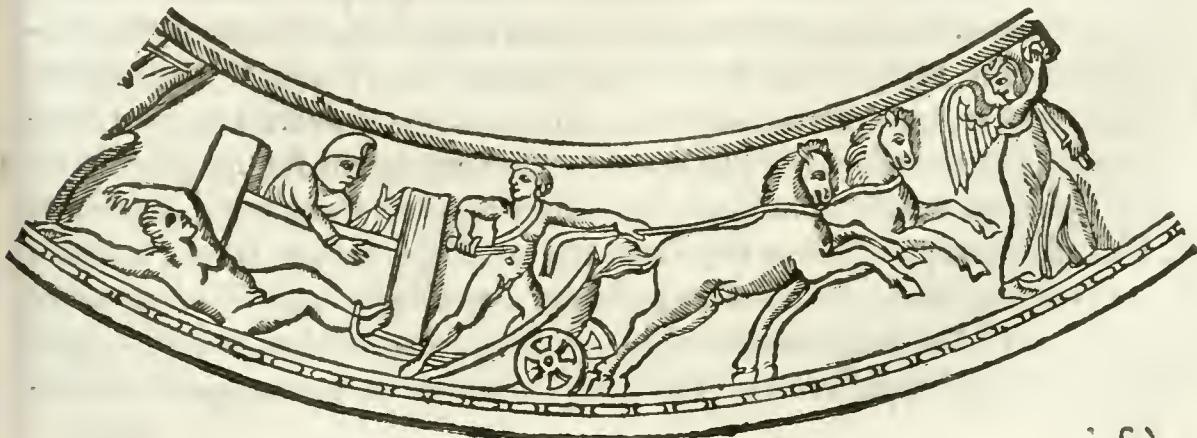
Ex currū a. ligauit, caputque trahi sicut,

iterumque v. 402 : : καὶ γέν δ' ἀπαντεῖνον καὶ κρινῆσθαι.

Kāto.

caputque totum in pulueribus Iacebat.

Confudit igitur hasce actiones Scalptor quoque marmoris Aracælitani, (de quo

infrà

infrà loquemur) qui pro coronide vitæ Achillis, Hectorem statim à pugnâ, & sub ipsis Troiæ mœnibus, totum extra currunt, alligatum ut hinc vides, effinxit: & plebeio nimiùm sermone egit cum suis Blasius de Vigenerè Philostrati Commentator in Imag. lib. II. cap. II. ACHILLIS ALIMENTA, ita versus Homeri primum relatos minus propriâ & decorâ paraphrasi explicans, *Après qu'il l'eut mis à mort, [Hector] il tuy perça les deux pieds, & y ayant attaché les longes de ses cheveux, le traîna à leur queue à l'entour de Troye, à la venuë de Priam, & de tous le siens.* Imitationem huius immanitatis Achilli in diuexandis mortalitatis exuvijs, refert, damnatque in Alexandro, Betti Gazæ Vibis Præfecto, quam egregiâ virtute. tutatus fuerat, immerito & intemperanter infenso, Q. Curtius lib. IV. cap. VI. num. 29. *Ira deinde ventit in rabiem, iam tūm peregrinos ritus nouā subeunte fortunā: per talos enim spirantis lora traiecta sunt, religatumque ad currum traxere circa Urbem equi, gloriante rege, Achillem, à quo genus ipse deduceret, imitatum se esse pānā in hostem statuendā s*

Penultimus hic ad quem peruenimus Iliados liber V, omnium confessione præ alijs huius poëmatis omnigenâ funerali doctrinâ, & ingeniosâ ludorum athleticorum distributione præstantissimus; duo continet, hoc est Patrocli iusta, & ludos funebres in eius honorē ab Achille celebratos. Primum designatur num. 68. ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΚΑΤΣΙΣ. ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ, Achilles, crematio Patrocli. Visitur enim Patroclus super pyrâ illâ vulgari iacens; quæ vers. 141. & 158. constructa dicitur, antequam alia

Il. V. 164

ἔχαλόντοδον ἔνθα καὶ ἔνθα,
centum pedum quoquouersus

erecta fuisset: Patroclus, inquam, in ea extensus, & iuxta eum Achilles, qui comam,

V. 142 Τὸν γὰ Σπερχεῖων τοῖαι μῆτέφα πηλεθώνα,

Quam Sperchio fluuiio nutricbai floresentem,

V. 152

ἐν χερσὶ ἐπειγο. φίλοιο

Θῆκεν:

in manibus dilecti socij

Posuit:

Ritum hunc sibi comam demendi, & cadaueri imponendi, communem apud Græcos, aliosque eorum imitatione fuisse, pluribus exemplis monstrat Feithius Antiq. Homeric. lib. I. cap. XIII. Adeò tamen impudens, & Homerō contradicendi audius fuit Philostratus, vt in Vitâ Apollonij lib. IV. cap. V. ipsos Achili manes euocet, quo illum *comam nunquam rotundisse, sed intactam anni Sperchio conseruasse*, ab eodemmet extorqueat. Comam autem fluuijs propriæ regionis Ephæbos nutrire solitos, non solum de Arcadibus tradit Pausanias lib. VIII. de Leucippo scilicet Oenomai F. qui *Alpheo comam alebat*; & infrà, fontes Nedæ sunt in monte Cerausio, qui pars est Lycæi: quæ autem Nedas proxime Phigaleum Vrbem accedit, ibi eorum filij capillos fluuiio detondent; ac Philostratus de Memnone Aethiop. lib. I. cap. VII. Imag. etenim aduerte quantus humi iaceat,

quan-

quantiāque cicinnorum spicā, quos, ut putò Nilo nutriebat: verū etiam, dum idem Pausanias in Attic. lib. I. simulachrum filij Mnesimachæ describit, cui ad Cephisum coma detondetur, id omnibus Græcis olim commune fuisse ex hoc Homeri loco obseruat.

Non alijs autem quām indigenis fluuijs capillorum oblationem debitam esse, adeò certum fuit apud veteres; vt Strabo, ad probandum hunc Sperchium inter Thessaliæ & Achillis ditionis flumina connumerari debere, eo argumento vtitur, quòd Achilles comam ei se aluisse dicat, Geograph. lib. IX: *in premium scilicet nutritionis ēt* (vt Eustathius ait ad hunc locum) *aquam honorantes, tanquam eam, in quā vita ipsa constituta est; infantium præsertim, qui humidis solis aluntur.* Addi potest ex Iuniore Philostrato in Heroic. cap. XII. de *A.ace Talamonio*, incolas Coloniarum fluuis suæ Metropolis comam dedicasse; eò enim quia Salaminem olim ab Atheniensibus fundatam dicit, ideo Aiacem Ilissō, Atticæ regionis fluuio, crinem sacrauisse, non item Bocaro, aut Bocaliæ eiusdem Insulæ amni iuxta Strabonem d. cto lib. IX. Hoc quidem Strabo ipse non admitteret, qui adeò impugnat Salaminem antiquitus in potestate Atheniensium fuisse, vt vñit cum criticis; è duobus Homeri versib. Iliad. II. vers. 557.

Aias δ' ὅτι Σαλαμῖνος ἀγρῷ δυοχαίδεσκα νῆας,

Στῆσε δ' ἄγων ἵν' Αἴηναιών ισαύτῳ φάλακρες.

Ajax a. ex Salamine ducebat duodecim naues;

Statuit a. ducens ubi Atheniensium erant phalanges;

posteriorem per fallaciā à Pisistrato seu Solone insertum. Quam tamen fallaciæ suspicionem adimit mihi Ajax ipse Salaminius apud Sophoclem in Trag. huius nominis vers. 872. ita dicens,

Κλεινούτ' Αθῆνας, καὶ δύσυνέοφον γένεται.

Atque inclytæ Athenæ, ēt cognatum genus.

& ex personâ Tecmessa, militibus & socijs Salaminijs ipsius Aiacis loquentis

V. 202

Nαὸς ἀργωνὶς οὐτοῦ Αἰακτός,

Φενεᾶς χθονίον αὐτὸν εἶπε χθεδῶν.

O socij nauis Aiacis,

Genere ab indigenis Atheniensibus orti.

Aliam Metropolis prærogatiuam apud Græcos hic excusare sinemus, vt sacris Coloniarum metropolitani ciues præficerentur: ita enim Thucydides lib. I. *Nam cum sit [Corcyra] Corinthiorum colonia, tamen neque in publicis sollemnitatibus legitimorum honores reddebat, neque in suis sacris virum Corinthium præciebant, ut ceteræ Colonie.*

Mitiori profectò imitamento Alexandrūm, in Hephaestionis luctu, Græcum hunc se & alios tondendi morem (nam & socij Myrmidores capillis totum contegebant vers. 134.) seruasse ait Aelianus lib. VII. cap. VIII.: in alijs enim quoque se & Hephaestionem cum Achille & Patroclo composuit; vt cum apud Ilium ipse Achillis monumentum coronauit, & Hephaestion Patrocli significans, hunc iacarum sibi esse; vt Patroclus fuisse Achilli, teste eodem Aeliano lib. XII. cap. VII.

quæ

quæ tamen intelligenda puto, non quasi distincta sint Achillis & Patrocli monumenta, ut ex verbis Aelianî inferri posse videtur, & expressè habet Strabo lib. XIII. quamvis omnis Homeri doctrinæ religiosissimus custos; sed quia Rex Regem, amicus amicum, in communi vtrumque sepulchro decorauerit. Commune, inquam, duobus sepulchrum erectum liquet, non tantum ex destinazione Achillis, de quâ vers. 125.

Ἐνθ' ἀρ' Αχιλλεῖς

Φεύγωσατο Πατρόκλῳ μέγα νέον, ἥδε δι' αὐτῷ.

vbi Achilles

Designauerat Patroclo magnum sepulchrum, & sibi ipsi;
verum quia, ita perfectum esse, asseruit Homerus in Odyss. lib. XXIV. vers. 73.

δῶκε δὲ μήπερ

Χρύσεον ἀμφιφορῆα, Διωνύσοιο δὲ δῶρον

Φάσον ἔμδυαι, ἐργον δὲ τελευτῆς Ηφαίστοιο.

Ἐν τῷ τοι κεῖται λαβίκ' ὁσά φαίδιμ' Αχιλλεῦ

Μίγδα δὲ Πατρόκλοιο Μενοιτίαδαο θανόντος.

dedit autem mater

Auream amphoram, Dionysij a. donum

Dicebat esse, opus a. inclyti Vulcani;

In hâc tibi iacent alba ossa illustris Achilles,

Mixtum a. Patrocli Menetiadæ demortui.

& retinuit ille non raro ab Homero desciscens Philostratus in Vitâ Apollon. Tyan. lib. IV. cap. V. Iaceo, inquit, [ex personâ Achillis loquens] ut mibi, Patrocloque incundissimum fuit: conuenimus enim admodum adolescentes; ambos autem tanquam unum urna aurea iacentes continet. Quibus adde Tryphiodorum in Ilij Excidio vers. 17.

Καὶ τὸ δὲ Πηλεῖδες, καὶ εἰχοντα μανεροῦ ἐταῖρον,

Iacebat verò Pelides, habens secum mortuum socium.

& epigramma XXIV. inter Heroum Homericorum Epitaphia, quæ Aristotelis Stagiritæ esse, Canterus eorum Commentator acriter contendit.

Πατρόκλος Τάφος γε, δομὴ δὲ Αχιλλεῖ τεθαυταῖ,

Οὐ κτίσει ποτε οἴησι Εὐλογος τε παλαμαῖς.

Patroclum heic eadem, quæ Pelidem urna recondit;

Robore quem domuit Mars citus Hectoreo.

Mimum item Achillis in hâc Patrocli crematione egit ad ipsum Ilium Antonius Caracalla, ita de eo referente Herodiano lib. IV. Ilium mox petiit, & cunctis Vrbis reliquijs colluistratis ad Achillis tumulum processit, eoque coronis floribusque magnifice exornato, rursus imitari Achilleum cœpit: sed Patroclum desiderante aliquem, libertorum omnium carissimus Festus à memoriâ, dum ad Ilium moratur, vitâ defunctus est; veneno, ut quidam aiebant, extinctus, quo scilicet Patrocli more sepeliretur; ut alij affirmant, morbo interceptus. Huius igitur cadaver efferti iussit, compluribusque lignis rogam strui: dein imposito in medium, mactatisque omne genus

anima-

inimalibus, subiecit ignem, phialamque manu tenens, vinumque libans, ventos pre-
fabatur: quumque esset raro capillo, & crinem quereret, ut imponeret ignibus, deri-
diculo erat omnibus; ceterum quos habuit capillos tamen totondit.

Secundum huius XXIII. libri membrum, hoc est funebre certamen, expresso
potiori, nempe bigarum decursione, infertur. Titulus qui subiicitur ΕΠΙΤΑ-
ΦΙΟΣ ΑΓΩΝ, est de ijs principalioribus vnuſ, in quos totam Homeri poësim
dissectam fuisse refert Ἀelianus lib. XIII. cap. XIV. Vberiorem distributionem
affert Allatius de Patr. Hom. cap. V. in quā plures nostrae Tabulæ tituli legun-
tur, vt ΛΟΙΜΟΣ, ΕΠΙ ΝΑΥΣΙ ΜΑΧΗ, ΟΠΛΟΠΟΙΙΑ, ΑΓΩΝ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ,
& ΕΚΤΟΡΟΣ ΛΥΤΡΑ.

Sub num. ergo 69. cursu effuso bigæ curuli certamine contendunt Il. XXIII.
vers. 362. Num. 70. Eumelus Admeti F. indignatione Mineruæ,

X. 394

ἐκ δίφεροι παχὺς ζωχὸν δέσπουλιάδη,
ex currus iuxta rotam excussus,

iacensque ostenditur. Conuersio tandem bigarum ad lxeuam, de quā Cap. VI.
nostrī Syntagmatis copiosè egimus, hoc vetustissimo exemplo comprobatur.

Nēue in paruo quid otiosum remaneat: vir ille num. 71. inter pyram & de-
cursionem medius, hastæque innixus consistens, Phœnix erit, quem Achilles.

X. 359

σκοτῶν εἴσεν

Ως μεμνέωτο δρόμος, καὶ ἀληθεῖν δποέιποι.
speculatorum constituit

Vt obseruaret cursum, & veritatem referret:

necessarium enim fuit hoc munus, ad lites & ambiguities tollendas; & proin-
de in Olympico agone plures cognitores huiusmodi secundūm varia certamina
destinabantur: tres enim (vt ait Pausanias lib. V.) de equorum cursu, totidem de
quinquertio, de ceteris reliqui certaminibus cognoscebant. Vnde nec eos in Roma-
nâ quoque arenâ defuisse credimus cum Panuinio lib. I. cap. XV.; & ex hoc
ipso Homeri loco coniecturam auspicantes, in lapide nuper reperto indicamus.

Tale, inquam, officium, A COGNITIONIBVS apud Romanos vocatum
fuisse, ex sequentis cippi inscriptiose simul & imaginibus suspicamur.

DIIS · MANIBVS
FLAVI · AVG · LIB
ABASCANTI
A COGNITIONIBVS
FLAVIA · HESPERIS
CONIVGI · SVO
BENEMERENTI
FECIT
CVIVS : DOLORE : NIHIL
HABVI · NISI · MORTIS

Vineâ Cæsarîna olim Bosy ad Viam Flaminiam veterem

Qualis enim fuerit ea COGNITIO, cui libertus ille Flavius Abascantus præ-
positus

positus reperitur, ex subditâ quadrigâ, quæ ipsius cippi pars est, infertur;

SCORPVVS

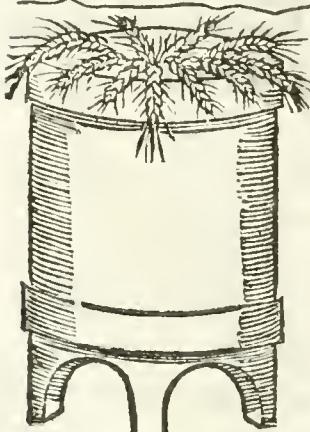
INGENVO ADMETO PASSERINO ATMETO

hoc est, eandem ad quadrigarum decursiones; omniaque alia istis adiuncta pertinuisse: ita enim passim apud Gruterum sub officiorum titulis, res ipsæ quas officium respiciebat expressæ sunt; nempe *Speculum Hamillæ, Alpioniæ Quintæ Ornaticis, Phiala Ti. Lai Parati à Corinthijs, Cœua Atimetii Pullarij, Thœcæ & Decempeda T. Statilij Mensoris*; & vt alia omittam, tediumque nouitate interpellam, *C. Pupius Firminus, ex Corpore Pistorum*, vt ex hâc triplici inscriptione vnius eiusdem basis apud Gruterum pag. CCLV.

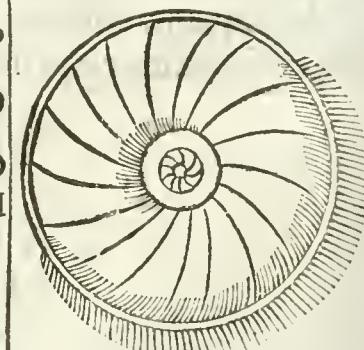
IANI · PARTHICI

DIVI · NERVAE · PRÖNEP
T · AELIO · HADRIANO
ANTONINO · AVG · PIO
PONT · MAX · TRIB · POTEST · VI
IMP · II · CoS · III · P · P

PRAEF
L · VALERI · PROCVLI

CORPVS
PISTORVM

CVRANTIBVS
M · CAFRET ... ZMARAGDO
L · MAEV · O · EPICETEO · QVINQ · II
QVAESTORIBVS
C · PVPIO ... FIRMINO · II
C · CALPVRNIO · MAXIMO

in sequenti marmore nuper sub Hortis Matthæis reperto, idem C. Pupius Firminus, ne quidem se Pistorum inscrisit, sed ex suæ artis instrumentis, modio, spicis, & molâ versatili, talem se ostendere voluit.

Rationem dedicationis huius statuæ, & cur Vesta à Pistoribus, stato VESTALIVM die V. Idus Iunij, coleretur, cibis ei in patella missis, molisque in eius honorem coronatis, ita recenset Ovidius Fastor. lib. VI. vers. 390.

*Venit in hos annos aliquid de more vetusto,
Fert missos Vestæ para patella cibos.*

*Ecce coronatis panis dependet asellis,
Et velant scabras florea ferta molas.*

Sola prius furnis torrebant farra coloni,

Et Fornacali sunt sua sacra Deæ:

*Suppositum cineri panem focus ipse parabat,
Strataque erat rapido tegula quassa solo;*

Vnde focum seruat Pistor, dominamque focorum,

Et quæ pumiceas versat asella molas.

Scorpus itaque Agitator sexies Martialis carminibus celebratus, à nobis quoque in aliquo, verâ eius effigie è tenebris antiquitatis erutâ honoratus est: quo etiam fiet, ut prægrandem illum nasum, quo eundem Scorpum Domitius in Comment. epig. XXVI. lib. V. onerauit, hâc imagine æquæ nasus mensuræ restituatur; simulque doctissimi Commentatoris Raderi meliori nasu suspensus datur. Huic etiam cippo reperto, memoriam & elogium ex Epigrammatario inscribimus.

*Ille ego sum Scorpus, clamosi gloria Circi,
Plausus Roma tui, deliciæque breues;
Inuida quem Lachesis raptum trieteride nona,
Dum numerat palmas, credidit esse senem.*

Ætas, quâ Scorpus hic noster floruit, ex Martiale coœuo, colligitur in tempora Domitiani incidisse; ipsumque nomen liberti *Flauj Abascantii*, Dominum suum è gente Flauia aliquem indicat. Aliam quoque coniecturam suggerit nobis cum Lipsio Epistolic. Quæst. lib. I. ep. V. P. Raderus ad Epig. Martialis LXVII. lib. IV. ex inscriptione apud Gruterum pag. CCCXXXVII. in quâ **FLAVIVS SCORPVVS**, tanquam ex eorundem Cæsarum familiâ vocatur, & cum Thallo, ut apud Martiale, iungitur. Quamvis enim inscriptio alium Scorpum afficeret primâ fronte videatur, ex quo Diocles initia suarum victoriarum in varijs factionibus, referat ad consulatus sub Imperio Hadriani initios, eo tempore, quo iam Scorpus noster, & Martialis decesserat; attamen (vt de hoc me dubitantem optimè admonuit sæpè laudatus, semper que mihi & omnibus laudandus P. Noris) in eâ inscriptione, ideo Scorpus, alijque fato functi aurigæ memorantur, quò eorum præmijs recensitis, pateret, Dioclem illum præcessisse **OMNIVM FACTIONVM AGITATORES QVI VNQVAM spectati fuerunt.**

Liquidò apparent hic, prout in alijs Panuinij marmoribus pag. 14. 18. & 41. & in nuperis duobus per nos Cap. VI. pag. 145. productis, habenæ corpori circumvolutæ, quas tamen ita obstinatè excludit Barthius ad Stat. Theb. lib. VI. vers. 505., vt membranaceum quendam Glossatorem inuexerit, quò à Lutatio, locum è veteri disciplinâ rectè explicantem, se se expediret; [*nexusque, diu per terga volutus, Exuit*] *Habenarum nexus, quo inuolutus per terga fuerat, liberavit, ne curru, loris implicitus, traheretur.* Hæc Lutatius. Verùm isti sunt, qui nostra marmora spernunt, & suis varijs lectionibus (quas, vt Iupiter Mineruam, pariunt) nos credulos habere volunt.

Rariori eorum in dicta Abascanti inscriptione nomenclaturæ, de quâ

etiam Cap. VIII. de Col. Tr. pag. 255. aliqua attigimus, rarissimam hanc, inter binas vitreas lamellæ inuicem conglutinatas, picturâ comparem damus; per quam equinum illud Onomasticum nouis hisce nominibus augetur, **NICEFORO, AEROPETE, BOTROCALENE, & ACCITO.** Plura essent in hâc lamellâ obseruanda; lunula seu dentes pectoris ornamentum, *nota & nomina gentis* (vt Virgilius vocat) coxis inusta, pectoralis fascia sub iugo, *subiugium* indè Catoni dicta, tibialia

In Museo Carpinea

- a tibialia, aduersus temonis attritum in iugalibus equis munimentum &c. verum ne digressionem ex digressione longiore efficiamus, in nomine tantum Auri-gæ LEAENINICA paulisper morabimur, factionis alicuius vestigium, vel natali solo decus quæsitum, in eo agnoscentes, ut ibi in GARAMANTINICA conie&tauimus, & aduersus Reinesium audacter corridentem retinuimus: ex Leæ scilicet Insulâ, Cyrenaicæ regioni adiacente, Quadrigarium istum oriundum reputantes. Quam celebres etenim equorum studio Cyrenæ fuerint, Strabonis lib. XVII. & pleniùs adhuc Pindari testimonio notum est; iste enim in Pyth. Ode IV. Str. 1. *Cyrenem εὐίπτων, bonos equos habentem* appellat, mox Ode seq. in Epop. Str. 3. *ἐλάσπιπτων ἔθνος, equorum agitatrixem gentem* Cyrenenses, atque Ode IX. Str. 1. *διωσίπτων, equestrem Cyrenem*, & infra Epop. Str. 3. *inclytam certaminibus Vrbem, κλείνα τ' αέθλοις.*
- b In hâc quoque parte luctus, (vt ad eam ex prolixâ, sed non fortasse molestâ declinatione pedem referamus) gymnicis Hephaestioni suo certaminibus institutis, Achillem imitatus fuit Alexander, *tum enim certantium multitudine, tum sumptuum præriorumque magnitudine,* (ita Arrianus de Exp. Alex. lib. VII.) *longè prioribus omnibus illustriora* fuisse constat. Moris huius vetustatem, & exempla celebriora, vide apud Feithium lib. I. cap. XV.

Vltimus tandem Iliadis liber Ω, qui totus in *Hectorei cadaueris redēptione* consistit, ΕΚΤΩΡ ΚΑΙ ΛΥΤΠΑ ΕΚΤΟΡΟΣ inscriptus, contrario cæteris ordine in nostrâ Tabulâ explicatur: nam à dextrâ laevorum (vt sequelam argumenti versùs eam partem quærendam indicet) postremæ huius actionis series procedit. Visitur enim primò ΕΡΜΗΣ *Mercurius* num. 72; quem ducem & comitem Priamo ad Achillem profecturo Iupiter miserat vers. 334. *Priānum ΠΡΙΑΜΩΣ* num. 73. ante Achillem statuere: sedet autem humi Priamus, *ante Achillis pedes prouolutus* vers. 510.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Achilles num. 74. sedens inducitur, antequam scilicet è sedē surgens, senium & dignitatem miseratus, Priānum manu erexisset vers. 515. Licentiâ aliqua Plastes hic pariter usus est; nam Mercurius, priusquam Priamus è curru descenderet, & penitus Achillis tabernaculum introiisset,

W. 468 *ἀπέβη ωρῆς μακόσῃ Ολυμπον.*

abijt ad altum Olympum.

Automedon verò & Alcimedon num. 75., siue Alcimus, (quia per abscissiōnem syllabæ ita vocatum fuisse ab Homero, tradit Strabo lib. VIII.) primores inter Achillis socios,

W. 578 *εὐξέγου δ' απ' απήντος*

Ηίρεον Εκτορέης κεφαλῆς απερεῖσι αἴσοια.

bene polito à vehiculo

Portarunt Hectorei capitinis infinita dona.

inter quæ lebes apparet, ex quattuor, quos Priamus è suâ gazâ inter alia mune-
ra extulerat vers. 233.

Et tandem num. 76. Achilles, & socij iam dicti, Hectoris cadauer in vehicu-
lum

Ium eleuarunt vers. 589.; nudum hic quidem, ut magis pathetica res foret; A sed verius, pallium pulchrum & tunicam indutum, vt Homerus vers. 588. enunciauerat.

Multò licentiùs versatus est author Paruae Iliadis in hoc extremo sui Poëmatij: Primò enim aduentum Priami ad tentorium Achillis, Danaūm proceribus admirationi fuisse dicit;

*quem nec sua coniux,
Turbisque natorum, nec magni gloria regni,
Oblitum vitæ tenuit, quin iret inermis,
Et solum inuicti castris se redderet hostis:
Mirantur Danaūm proceres.*

& tamen ex Homero adeò occultus fuit, vt ipsos custodes, ipsosque mēnsæ, cui adhuc Pelides accumbebat, ministros falleret. Item Priamum dona secundum retulisse,

*His tandem precibus grandæui motus Achilles,
Allenat à terrâ, corpusque exangue parenti
Reddidit Hectoreum; post hoc, sua dona reportat
In patriam Priamus,*

quando nîl certius est apud Homerum, dona omnia Achilleum acceptasse, remissis duobus pallijs, beneque contextâ tunicâ,

Οφεξ γέκυν των θυσίας δών οίκονδε φέγεθη.

Vt cadaver teatum daret domum ferendum.

Illud verò præ cæteris intolerandum, quòd tacitâ libro antecedenti immolatione, quâ Achilles

*Δώδεκα Ἡ τρώων μεγαθύμων γέας εὐθλεὺς
Duodecim Troianorum magnanimorum filios fortes*

inferias Patroclo misit; eandem in funus Hectoris (de quâ nîl tale apud Homerum) inopportunè transfert,

*Tunc pyra construitur, quâ bis sex corpora Graiūn,
Quadrupedesque adduntur equi.*

Hic mutæ huius Homericæ Iliadis finis est. Reliquæ autem imagines, non ex Homero, sed vt Tabula num. 77. monstrat ΙΑΙΟΥ ΠΕΡΣΙΣ ΚΑΤΑ ΣΤΗΣΙΧΟΠΟΝ ΤΡΩΙΚΟΣ, ex Ilij excidio secundum Stesichorū de Bello Troico; vel vt num. 78. ΑΙΘΙΟΠΙΣ ΚΑΤΑ ΑΡΚΤΙΝΟΝ ΤΟΝ ΜΙΛΗΣΙΟΝ, ex Aethiopicā Arctini Milesij; vel denique vt num. 79. ΙΛΙΑΣ Η ΜΙΚΡΑ ΛΕΓΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑ ΛΕΣΧΗΝ ΠΥΡΡΑΙΟΝ, ex Iliade Paruae Leschæ Pyrrhei, nobis explicanda proponuntur.

Antequam verò ab Homero discedamus, operæ pretium erit, columnam, quâ legi potuit, ampliori charactere transcribere, (tota namque ad Iliadem, à septimo nempe libro usque ad finem, pertinet, prout alia deficiens, antecedentium librorum argumentum certo indicio comprehendebat) & versionem è regione apponere: nam quamuis nîl noui præter à nobis exposita, quoad libros

^A superextantes afferat ; compendium quoddam partis abruptæ , & librorum qui desiderantur , ex cā saltem habebitur .

ΟΙ Δ ΑΧΑΙΟΙ ΤΙΧΟΣ ΤΕ ΚΑΙ
ΤΑΦΡΟΝ ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΠΕ
ΡΙ ΤΑΣ ΝΑΥΣ ΑΜΦΟΤΕΡ
ΩΝ Δ ΑΥΤΩΝ ΕΞΟΠΛΙΣ

β 5 ΘΕΝΤΩΝ ΚΑΙ ΜΑΧΗΝ ΕΝ ΤΩ
ΠΕΔΙΩ ΣΥΝΑΨΑΝΤΩΝ ΟΙ
ΤΡΟΕΣ ΕΙΣ ΤΟ ΤΙΧΟΣ ΤΟΥΣ
ΑΧΑΙΟΥΣ ΚΑΤΑΔΙΩΚΟΥΣΙΝ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΝΥΚΤ ΕΚΕΙΝΗΝ ΕΠΙ
ΙΩΤΑΙΣ ΝΑΥΣΙΝ ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΤΗΝ

c ΕΠΑΤΑΙΝ ΤΟΙΣ ΔΕ ΤΩΝ ΑΧΑΙ
ΩΝ ΑΡΙΣΤΕΤΕΣΙΝ ΔΟΚΕΙ . . .
. . . ΣΑΜΕΝΟΙΣ . . . ΑΠΟΣ
ΤΕΙΛΑΙ ΠΡΟΣ ΑΧΙΛΛΕΑ Α

δ 15 ΓΑΜΕΜΝΩΝ ΔΕ ΔΩΡΕΑΣ ΤΕ
ΠΟΛΛΑΣ ΔΙΔΩΣΙ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΒΡΙΣΕΙΔΑ ΟΙ ΔΕ ΠΕΜΦΘΕΝ
ΤΕΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΝ ΟΔΥΣΣ
ΕΥΣ ΤΕ ΚΑΙ ΦΟΙΝΙΞ ΠΡΟΣ

ε 20 ΔÈ ΤΟΤΤΟΙΣ ΛΙΑΣ ΑΠΑΓΓΕ
ΛΛΟΥΣΙΝ ΑΧΙΛΛΕΙ ΤΟΥΣ ΛΟ
ΓΟΥΣ * ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΠΑΡ ΑΓ
ΑΜΕΜΝΟΝΟΣ Ο Δ ΟΥΤΕ ΠΡΟ
ΣΔΕΧΕΤΑΙ ΤΑΣ ΔΩΡΕΑΣ ΟΥ

ε 25 ΤΕ ΣΥΝΔΩΡΕΙ ΔΙΑΛΥΣΑΜ
ΕΝΟΣ ΑΤΤΟΙΣ ΒΟΗΘΕΙΝ
ΟΙ Δ ΑΡΙΣΤΕΙΣ ΤΑΥΤΑΚΟΥ
ΣΑΝΤΕΣ ΚΑΤΑΣΚΟΠΟΥΣ
ΠΕΜΠΟΥΣΙΝ ΟΔΥΣΣΕΑ ΚΑΙ

ζ 30 ΔΙΟΜΗΔΗΝ ΟΥΤΟΙ ΔΕ ΔΟΛΩ
ΝΙ ΣΥΝΑΝΤΗΣΑΝΤΕΣ ΥΦ ΕΚ
ΤΟΡΟΣ ΑΠΕΣΤΑΛΜΕΝΟ ΚΑΤΑ
ΣΚΟΠΩ ΠΥΘΟΜΕΝΟΙ ΠΑΡ ΑΥ
ΤΟΥ ΤΗΝ ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΤΟ ΣΤΡΑΤ

η 35 ΟΠΕΔΟΝ ΦΥΛΑΣΣΟΝΤΩΝ ΑΥ
ΤΟΝ ΤΕ ΔΙΑΦΘΕΙΡΟΥΣΙΝ ΚΑΙ
ΡΗΣΟΝ ΤΟΝ ΘΡΑΚΩΝ ΜΕΤ Α
ΤΤΟΥ ΔΕ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ ΚΑΙ ΛΑΒΩ
ΤΕΣ ΤΑΣ ΙΠΠΟΥΣ ΕΠΙ ΤΑΣ ΝΑ

η 40 ΥΣ ΕΛΑΤΝΟΥΣΙΝ ΗΜΕΡΑΣ ΔΕ

*Achiui autem murum ḡ
fossam faciunt circa naues. Vtris-
que a. eorum bene armatis, ḡ pugnam in
campo committentibus,
Troiani ad usque murum
Achiuos persequuntur,
ḡ nocte illâ ad
naues faciunt
castrametationem; sed Achi-
uorum Optimatibus uidetur . . .
. mit-
tere ad Achillem: A-
gamemnon a. dona
multa dat, ḡ
Briseidam; qui verò missi fu-
erant ad ipsum, Ulyss-
es, ḡ Phœnix, præter
a. istos Ajax, annun-
ciant Achilli ser-
mones * sermones nomine Ag-
amemnonis: ipse a. neque re-
cipit dona, ne-
que vicissim dat; renu-
ens ipsis auxiliari.
Optimates a. hec audi-
entes, exploratores
mittunt Ulyssem ḡ
Diomedem; isti a. Dolon-
ni occurrentes, ab Hec-
tore missi explorato-
ri, sciscitantes ab ip-
so ordinem eorum qui ca-
stra custodiebant, e-
aque deuastant, ḡ
Rhesum Thracum, [Regem] ḡ cum ip-
so etiam alios; ḡ subripien-
tes equas, ad na-
ues impellunt. Die a.*

ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΜΑΧΗΝ ΣΥΝΑ
ΠΤΟΥΣΙ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΙΣΤΕ
ΩΝ ΤΑ ΟΝΟΜΑΤΑ ΑΓΑΜΕΜ
ΝΩΝ ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΟΔΥΣΣΕΤΣ Μ
45 ΑΧΑΩΝ ΕΤΡΤΙΓΛΟΣ ΕΠΙ ΤΑ
Σ ΝΑΥΣ ΑΝΑΔΩΤΟΥΣ ΠΑΤΡΟ
ΚΛΟΣ ΔΕ ΠΕΜΦΘΕΙΣ ΠΑΡ ΑΧ
ΙΛΛΕΩΣ ΠΥΝΘΑΝΕΤΑΙ ΝΕΣ
ΤΟΡΟΣ . . . ΤΗΝ . . .
50 ΕΚΤΩΡ ΔΕ . ΗΣΑΣ ΤΑΣ . .
ΤΟΝ ΠΥΛΑΣ . . .
ΠΙΠΤΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΙ
ΜΑΧΗΝ ΣΤΝΑΙΤΕΙ ΠΡΟ ΤΩΝ
ΝΑΩΝ ΤΗΣ ΔΕ ΜΑΧΗΣ ΓΕΝΟ
55 ΜΕΝΗΣ ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ
ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΝ Μ
ΑΧΗΝ ΑΚΟΥΣΑΣ ΚΑΙ ΔΕΟ
ΜΕΝΟΣ ΒΟΗΘΕΙΝ ΑΥΤΟΝ
. . . ΠΕΜΨΑΙ ΤΟΙΣ ΕΛΛΗ
60 ΘΕΣΙΝ ΙΔΩΝ ΤΗΝ ΤΟΥ ΠΡΩΤΕ
ΣΙΛΑΟΥ ΝΑΥΝ ΚΑΙΟΜΕΝΗΝ ΠΕΜ
ΠΕΙ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΜΥΡΜΥΡΔΟΝΩΝ
ΤΟΝ ΠΑΤΡΟΚΛΟΝ ΤΟΥΣ ΙΠΠ
ΟΥΣ ΑΥΤΩ ΔΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΙΣ Ο
65 ΠΛΟΙΣ ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΥ ΚΑΘΟΠΛ
ΙΣΑΣ ΙΔΩΝΤΕΣ ΟΙ ΤΡΩΕΣ ΑΥΤ
ΟΥΣ ΑΠΑΝΤΕΣ ΦΕΥΓΟΥΣΙΝ
ΕΝ ΔΕ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΑΥΤΗ ΠΑΤ
ΡΟΚΛΟΣ ΑΛΛΟΥΣ ΤΕ ΠΟΛΛΟ
70 ΤΣ ΑΠΟΚΤΕΙΝΕΙ ΚΑΙ ΣΑΡΠΗΔΟ
ΝΑ ΤΟΝ ΔΙΟΣ ΤΟΥΣ ΔΕ ΛΟΙΠΟΥ
Σ ΕΣ ΤΟ ΤΙΧΟΣ ΚΑΤΑΔΙΩΚΕΙ
ΕΚΤΟΡ Δ ΑΥΤΟΝ ΠΑΤΑΞΑΣ Α
ΠΟΚΤΕΙΝΕΙ ΚΑΙ ΤΩΝ ΟΠΛΩΝ ΕΓ
75 ΚΡΑΤΗΣ ΓΕΙΝΕΤΑΙ ΜΑΧΗΣ Δ
Ε ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΓΕΝΟΜΕ
ΝΗΣ Α . . . ΕΣΑΠ . .
ΔΙ ΑΧΙΛ . . . Φ .
ΕΩΣ Η ΘΕΤΙΣ . . . ΕΡΧΕΤΑΙ ΠΡ
80 ΟΣ ΗΦΑΙΣΤΟΝ ΑΙΤΗΣΟΥΣ Α
ΠΑΝΟΠΛΙΑΝ Ο Δ ΑΥΤΗΝ ΕΤ
ΘΤΜΩΣ ΠΟΙΕΙ ΟΙ Δ ΑΧΑΙΟΙ ΤΟ

facto, pugnam conse-
runt; Ḷ Optima-
tum nomina sunt, Agamem-
non, Diomedes, Vlysses, M
achaon, Eurypylus ad
naues inuitas. Patro-
clus a. missus ab Ach-
ille, sciscitur à Nef-
tore . . .
Hector a. . .
. . . portas . . .
. . . Græcorum; Ḷ
præliatur ante
naues. Dum a. pugna fie-
ret, Achilles à
Patrocllo ea quæ ad pugnam spectant
audiens, Ḷ sup-
plicans ipsum auxiliari;
. . . mittere ad Græ-
cos; videns Prote-
silai nauem ardentem, mis-
tit cum Myrmydonibus
Patroclum, e-
quos ipsi dans, Ḷ ar-
mis suis instru-
ens. Videntes Troes ip-
sos, omnes fugiunt.
In hâc a. delegatione, Pa-
troclus aliosque mult
os occidit, Ḷ Sarpedo-
na Iouis filium; at reliquo-
s ad murum usque persequitur.
Hector a. ipsum percutiens oc-
cidit; Ḷ armorum com-
pos euadit. Pugnâ ve-
rò de cadauere fa-
ctâ . . .
per Achil . . .
Dum Thetis . . . venit a-
d Vulcanum, petitura
integra arma; ipse a. ea alacri-
ter conficit. Achil a.

ΣΩΜΑ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΕΠΙ ΤΑ *corpus Patrocli ad*
 Σ ΝΑΥΣ ΔΙΑΧΟΜΙΖΟΥΣΙΝ ΤΩΝ *naues transferunt.*
 85 Δ ΟΠΛΩΝ ΤΠΟ ΤΗΣ ΘΕΤΙΔ *Armis a. à Thetid-*
 ΟΣ ΕΝΕΧΘΕΝΤΩΝ ΤΗΝ ΒΡΙ *e allatis, Bri-*
 ΣΗΙΔΑ ΑΓΑΜΕΜΝΩΝ ΑΧΙΛΛΕΙ *seidem Agamemnon Achilli*
 ΔΙΔΩΣΙΝ ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΔΕ .. *dat : Achilles autem ..*
 ΤΟΝ ΣΚΑΜΑΝΔΡΩΝ ΚΑΤΑΔΙΩ *Scamandrum persecu-*
 90 ΞΑΣ . . ΟΠΛΙΟΝ ΑΠΟ *tus oc-*
 ΚΤΕΙΝΕΙ ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΔΕ ΤΟΝ ΕΝ *cidiit. Achilles a. ὃς in*
 ΤΩ ΠΟΤΑΜΩ ΔΙΑΦΥΓΟΝ *flumine fugientibus,*
 ΤΟΝ ΑΤΤΟΝ ΕΚΤΟΡΑ ΜΟΝΟΜ *ipsum Hectorē singulare pu-*
 ΑΧΟΝ ΑΠΟΚΤΕΙΝΕΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΠΛΑ *Agnans certamine occidit, & arma*
 95 ΛΑΜΒΑΝΕΙ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΕΚΡ *recipit, & cadas-*
 ΟΝ ΕΚΔΗΚΑΜΕΝΟΣ ΕΚ ΤΟΥ ΔΙ *er suspendens ex bi-*
 ΦΡΟΥ ΔΙΑ ΤΟΥ ΠΕΔΙΟΥ ΕΛΚΕΙ *gā, per campum trahit*
 ΕΠΙ ΤΑΣ ΝΑΥΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΑΤ *ad naues : & Pat-*
 ΡΟΚΛΟΝ ΘΑΨΑΣ . . . *roclum sepeliens . . .*
 100 ΤΩΝ ΑΓΙΣ *. sacri-*
 ΤΕΙΩΝ Ο ΔΕ ΠΡΙΑΜΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ *ficiorum. Priamus verò super*
 ΝΑΩΣ ΠΑΡΑ ΓΕΝΟΜΕΝΟΣ ΕΚ *nauem adueniens, Hec-*
 ΤΟΡΑ ΛΥΤΡΟΤΤΑΙ ΠΑΡ ΑΧΙΛ *torem redimit ab Achil-*
 ΛΕΩΣ ΕΠΑΝΕΛΘΟΝΤΟΣ ΔΕ *le. Reuerso autem*
 105 ΤΟΥ ΠΡΙΑΜΟΥ ΠΑΛΙΝ ΕΙΣ *Priamo rursus in*
 ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΘΑΠΤΟΥΣΙΝ *Ciuitatem, sepeliunt*
 ΟΙ ΤΡΩΕΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΤΑΦΟ *Troës, & sepulchru-*
 Ν ΑΥΤΟΥ ΚΑΤΑΣΚΕΤΑΖΟΥΣΙ *m ipsius instruunt.*

Hoc qualitercumque lacunis relictis expleuimus, quas (ut Seldenus in marmore Arundeliano acutissimè exequutus est) alius quis forsan, otio magis & ingenio abundans, feliciter supplebit; cum hoc marmor non illo nouitate & dignitate inferius videri possit; decantatum illud scilicet miraculum, *Iliadis nuci inclusæ*, reuerà repræsentans.

Remanet aliquid de Homeri effigie, & frusto similis operis, quod ab eruditissimo Bellorio nos accepisse diximus, hic adnectere; ut postea ad alia nostræ Tabulæ, ex derelictis per Homerum concinnatæ, non amplius interruptâ narratione, redire possimus. Antiquissimam omnium Homeri imaginum ex numero à Chiensibus in eius honorem cuso, publicauit nuper & exornauit Leo Allatius, & libro suo de Patr. Homer. præmisit; nostræ huic (quantum paruitas nummi comparationem admittit) in plurimis consentientem: vtraque enim barbam habet horridulam, & crispam, nec nimis longam, caput diadematum, sedentis habitu, & volumen ambabus manibus transuersum gestantis. Eam hanc esse, quam antiquitas sibi traditam per manus conseruauit, optimè coniectatur Allatius in Præfat. ad Lect. pag. 27., & ex aliâ apud Fuluium Vrsinum in-

Imag. Ill. Vir. pag. XXI. Impress. Rom, in fol., probare nititur, aduersus eas a Homeri icones, barba longa, propexaque insignitas, quas ab Asinij Pollionis ingenio emanasse, & in hac Urbe propagatas esse credidit. Eius igitur coniecturam firmè admodum hoc Bellorij fragmentum instaurat; Græcus enim artifex facilius ex vicinis Bibliothecis, seu etiam ex ipsis Templis Homero erectis, (quorum vnum Smyrnæ memorant Cicero in Orat. pro Archia & Strabo lib. XIV; alterum a Ptolemæo Philopatore extructum, Älianu Var. Hist. lib. XIII. cap. XXIII. tradit) statuisque in celeberrimis totius Græciae locis conspicuis, nempe tam in Olympijs, quam apud Delphos, Pausaniæ ætate adhuc extantibus, ut lib. I. Eliac. & lib. X. Phocic. legitur, veræ imaginis exemplum componere valuit; quam Romanus, cui promissam & comptam Quirini aut Numæ barbam, è patriæ more potius, quam ex Græcanicis monumentis, imitari placuit.

Decipitur autem Commentator Vrsini Faber pag. 46. putans Hermam illum, in quo græcum epigramma insculptum visitur, effigiem Homeri adhuc continere: quia Herma capite mutilus est, & ipsemet Vrsinus, statu truncum, è quo Homeri faciem exhibuit, apud Cardinalem Farnesium in Indice extare scripsit. Alij verò in diadematis honore, & barba formâ nimiles Homeri vultus postea emerserunt, Græcorum quidem artificum opera, quale est caput Homeri in Hortis Cœlijs, & Herma grecè inscriptus ΟΜΗΡΟΣ apud Cœsios, alibiique. Quæ omnia simulachra mirè conueniunt cum eâ quam

hic in suâ magnitudine vides Homeri effigie, in celeberrimo Bouillensi marmore per Archelæum Apollonij F. Prienensem insculptâ.

Integrum Homericæ apotheosis argumentum huic lapidi consignatum, habes apud P. Kircherium in suo Latio lib. I. par. II. cap. VII. pag. 80., cuius explicationem uti examinare non vacat, ita in re non parui momenti incuriam incidenter supplere, in Homeri laudem, & veritatis assertionem, ac etiam ut V. C. Ioanni Cupero in eandem expositionem insudanti suppetias pro nostra tenuitatem feramus, necessarium duco.

Quamobrem totam Homeri sedentis imaginem hic repeto, quam supra Tab. III. ante initium huius Opusculi, alteri Bellorij sociam dedi. Hanc itaque, quam ex autographo in Ädibus Columnensibus Illustrissimus D. Marcellus Seuerolius semel & iterum mecum recognouit, (ut eundem, ob ingenij præstantiam, & amoeniorum studiorum societatem, in examen omnium mearum cogitationum adhibere soleo) hanc inquam, si cum Kircherianâ conferas, in pluribus illam emendandam esse patebit. Et primò, sub priori muliebri figurâ, nos rupto marmore ΚΟΥΜΕΝΗ, eoque suppleto ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ, Terram Matrem, Cibelem, siue Rheam, planè & perspicuè legimus; ipsi verò (consentiente Spanhemio malè oculato teste Diss. V. de Præst. & Vnu Numism. pag. 489.) ΕΥΜΕΛΙΑ nescio unde emersit; hancque ob dulcia cantica Homero co-

ronam imponere fingit, quam nos *consensu totius Orbis* sibi traditam inferimus. Cibeli autem, seu Magnæ Matri, *capitis summi præclarum insigne*, Turrim nimirum, emendatio nostra restituit, vbi apud Kircherium, columna inter hanc & virum alatum à lœuâ stantem erecta est. Quod si Aegyptia interpretamenta

cum Kircherio magis arrideant, *Iſidem* cum modio in capite (quam eandem cum Terrâ, Seruius & Macrobius constituunt) hic agnoscendam, retentâ eadem significacione, non abnuerim: & fortasse propior modio, quâm turritæ coronæ, hic capitis ornatus dici potest; vtque distinctius comprehendatur, libet cum seorsim propriâ magnitudine exhibere.

Ad latus huius OIKOMENHΣ ei iungitur XPONOΣ, siue is Saturnus sit, & æternitatem significet, quod annis saturetur, ut Cicero & Lactantius dixerunt; siue Tempus, vtpote alas gestans, æternitatis itidem imaginem iuxta Platonem & Pythagoricos, Saturnus enim Κέρως quasi Xέρως, idest Tempus dicitur, iuxta Seruum ad III. Aeneid. vers. 104.; siue Cælum ipsum, vnum & idem cum Satur-

bno ex Varrone; Kircherij interpretationem effugit, quia ipse, nullâ significacione, KIPONOΣ legit: & doctè sed inopportunè Spanhemius, ὁ XPONOΣ apertè expressum, ex duabus literis K H, vetusto more locum X literæ occupantibus, intelligi voluit. Nos igitur Cæli Terræque in Homeri venerationem consensum, seu vtriusque Poëmatis eiusdem (qualibet enim manu suum volumen gestat) æuernitatem, & nunquam interituram memoriam, polliceri credimus.

Quos Kircherius ad Homericæ sellæ latera genios astantes Aegyptiaco vestitu, & gestu, & in manu alterius flagellum ὄφιόμοεφον, symbolum energiæ in profligandis Tyrannorum vitijs, & vitiosorum hominum flagitijs, commentus fuit; nos mulierum specie, eam quæ ad dexteram Iliadem, quæ ad sinistram Odysseam, ex subiectis titulis ΙΛΙΑΣ ΟΔΥΣΣΕΙΑ, & ex vtriusque symbolis, facili, nec longè petitâ coniecturâ iudicamus. Ensis namque huius; heroum gesta,

& pugnata sacro bella sub Ilio

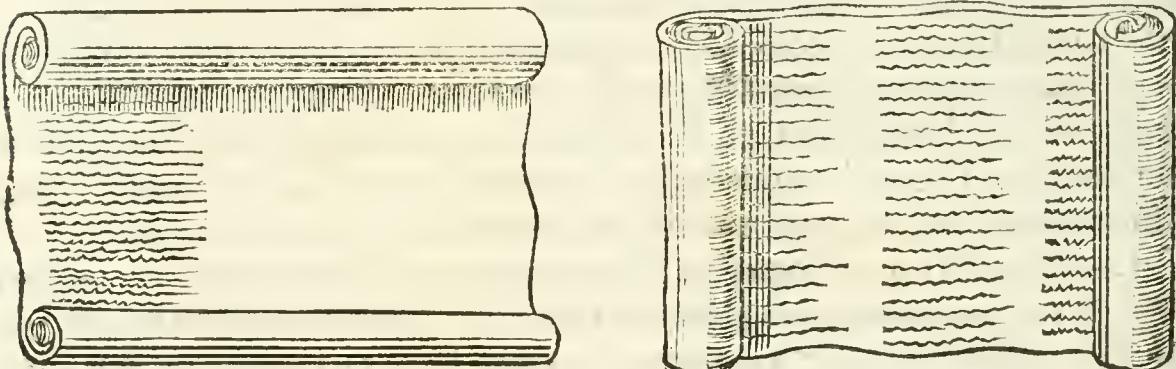
exprimit; prout aphlastum huius formæ in alterius manu, nauigationes & maritimos Vlyssis errores, atque adeò ipsam Odysseam demonstrat. Aphlastum, inquam, quale in maritimæ potentiarum ostentatio-

nem Tyrios in nummis usurpasse, pluries obseruat Vaillant in Hist. Reg. Syriæ, & præsertim in Demetrio Nicatore pag. 285. & 289. & propriè ad maris traictus significandos, Neptunum cum cum eodem aphlasto in manu expressum videmus, tam in nummo Vespasiani 4. apud Tristianum pag. 287., quâm in alio Titi apud Oiselium Tab. XXXVI. num. 12. pro reditu eorundem ex Oriente ad capessendum Imperium percussis.

Adscribitur quoque ab Authore huius marmoris Homero illud obscuri argumenti poëmatum Batrachomyomachia , (dubitantibus sanè Vitæ Homeri Scriptoribus , hoc est tam Proclo , quam Authore anonymo apud Allatum de Patr. Hom. in fine suæ Præfationis) vt ex muribus in imo folio, volumen hinc inde arrodentibus , infertur ; quod nec pariter Kircherius aduertit , Ægyptijs mysterijs , in Græco quamuis poëtâ & statuario euoluendis , intentus .

Assertâ cum Allatio , nî fallimur , veriori Homeri effigie , ad nonnulla adhuc circa eam consideranda , cum eodem summatim procedemus . Ponderat enim vittarum honorem cum Regibus , Imperatoribus , ac Sacerdotibus communem Musarum siquidem Sacerdos , (quas in sellâ plaudentes & ludibundas in II. Tab. descriptas videt) quin & totius naturæ Mystra Homerus fuit ; quem propterea pallio amictum dicit , Philosopho etiam conueniente . Subdit Allatus , ideo sedentem expressum , siue doctrinæ causâ decretâ illi cathedrâ , siue quasi apostheosis indicio , quam templâ , vt diximus , illi erectâ , & integræ tertiae Tabulæ apud P. Kircherium contextus , arâ & victimâ statutâ , luculentius probant . Rarum etiam , & ipsâ , vt puto , yetustate exoletum postea morem , Chiorum nummus , & Bellorij Tabella reuocant ; volume non in communem modum conscripto , lineis transuersâ ductis , vt in hoc primo exemplo ;

sed fine linearum perpetuò versùs vmbilicum directo , vt in II. : itaut σελις , siue spatium inter lineas , hoc est inter duas areas scriptas , quas Hesychius vocat περιγραφὰς , hâc scribendi formâ planè intelligatur . Nec absque ratione id in poëticis libris , magnæ præsertim molis , peculiare fuisse credo ; quandoquidem , crassum volumen , latitudinem quoque congruam & respondentem exposcebat , quæ carminum constrictam breuitatem longè excessisset , & vacua inaniaque spatha inutiliter reliquisset .

Variare aliquantulum in materie fragmentum hoc Bellorij à nostro , iam diximus ; in argumento coincidere , ex sequenti characterum eiusdem versione apparebit .

ΑΣΙ

ΣΑΙΤΗ Σ

ΜΟΓΟΣ ΚΑΙ

ΨΟΓΟΣ ΤΡΩΣΙ Σ

ΜΟΣ ΕΓΕΡΣΙΣ ΚΑΙ

labor, &

ignominia Troianis,

fuscitatio, &

ΠΡΟΣ

A	ΠΡΟΣ ΠΟΣΙΔΩΝΑ Κ ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΤΡΩΣΙΝ ΚΑΙ ΦΥΓΗ ΕΠΙ ΝΑΥΣΙ ΜΑΧΗ ΛΟΥ ΒΟΗΘΑ ΚΑΙ ΣΑΡΠΗΔΟΝΟΣ ΘΑ ΝΑΤΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΜΑΧΗ ΚΑΙ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΑΝΑΙΡΕΣΙΣ	ad Neptunum, εῷ auxilium Troianis, Ἐ fuga. Ad naues pugna, cli auxilium, εῷ Sarpedonis mo-
B	ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΝΕΚΡΟΥ ΜΑΧΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΧΟΥ ΑΠΑΓΓΕΛΙΑ ΠΡΟΣ ΑΧΙΛΛΕΑ ΠΕΡΙ ΠΑΤΡΟΚΛΟΥ ΟΠΛΟΠΟΙΑ	rs, Ἐ circa cadauer pugna, εῷ Patroclii occisio, εῷ circa cadauer pugna, εῷ Antilochi nuncium ad Achillem de Patroclo. <i>Armorum confectio.</i>
C	Et quidem simillima est characterum forma, eademque columnæ in quâ inscripti sunt latitudo; ita ut nedium eiusdem saeculi cum nostrâ Tabulâ, sed eiusdem styli esse dixeris: nisi quod Bellorij frustum, vtrinque insculptum, imagines longè nostris maiores continet, vt in hoc exemplo, ad earum magnitudinem composito, videatur est.	
	Vix tandem aliquando in semitam reuertimur, & promissam Homericâ supplementi expianationem exordimur; non quidem ex Steſichoro, Arctino, aut Lesche, vt Tabulæ inscriptio præſefert, quorum ipsa ferè nomina interierunt; sed ex Cointo Smyrnæo, quem Quintum Calabram nostri vocant, alijsuè superstitionibus Græcis authoribus, qui modicâ discrepantiâ, deperditorum illorum defectum, vt videbimus, vtcumque nobis sarcire poterunt: postquam neque è nostris, Macer, de quo Ouidius de Ponto lib. II. Eleg. X. ita ait,	

Tu canis æterno quidquid restabat H̄mero,

Ne careant summâ Troica Bella manu,

lethææ obliuioni seſe eripere valuit. De tribus illis Steſichoro, Arctino, & Lesche, pauca ea quæ dici valent, iam in vnum, ex Suidâ præcipue, & Eusebio, coëgit Laurentius Crassus in libello de Vitis Poët. Græc. italicè conscripto, ad quem Lectorem ablegamus: & tantum ex indicatâ sub num. 79. Tabulæ epigraphæ, notamus, authorem *Parue Iliadis*, hactenus apud doctos non omnino certum, Leschen imposterum proculdubio dicendum esse.

Series huius supplementi, sub cā quæ ad lœuam deficit columnâ incipiens, totâ

totâ eius columnæ latitudine initio caret: aliquod autem Penthesileæ facinus continere debuit; & si coniçere licet ex vltimâ antecedenti syllabâ KHΣ, quæ nomen hoc ΠΟΔΑΡΚΗΣ terminat, vulnus fortasse quod hastâ huic inflxit, iuxta Q. Smyrnæum Paralip. lib. I. vers. 237., ex quo

¶. 244 Κατθάνε καρπαλίμος σφετέρεν την χερσίν ἐτάγων,

Protinus inter manus sociorum suorum expirauit:

is enim inter eos, quos Penthesilea prostrauit, præcipius nobilitate fuit, vt potè Iphicli filius, & Protesilai, siue Iolai (vt primito nomine cum Hygino Fab. CIII. eum vocemus) germanus frater, Iliad. lib. II. vers. 706.

Quæ verò primò leguntur sub num. 80. sunt *Achilles*, & *Penthesileæ* nomina, AXΙΛΛΕΤΣ ΠΕΝΘΕΣΙΛΕΙΑ; vnde neces per Pelidem huic generosæ viragini illata colligitur; non certè Q. Smyrnæi narrationi conformis, sed potius Panæni picturæ, de quâ Pausanias in Eliac. lib. V. *Penthesilea animam exhalat*, & *Achilles eam sustinet*: in Quinto namque, Achilles eam in puluere iacentem contemplatus, postquam illam casside spoliauerat, grauiter contrastatus dicitur. Præterea, nec grauis illius armaturæ, quam Quintus à vers. 141. prolixè describit, indicium in nostrâ imagine apparet, sed armorum neglectus, & heroicus ille cultus, quo eam Polygnotus apud Delphos inter alias Iliacæ huius tragœdiæ personas depinxit, *arcum habentem Scythicis similem*, & *pardi pellem humeris gerentem*, vt idem Pausanias lib. X. in Phocic. ; ex quibus picturis colligit, Polygnotum Leschæ pœsim perlegisse, prout & nos ex nonnullis huius Tabulæ figuris ostendimus. Occisum à Penthesileâ Achillem, Thetidis Matri precibus in vitam reuocatum, & Penthesileâ interemptâ, rursum ad orcum redijisse, hyperbolicus scriptor Ptolemæus Hephaestion initio libri VI. apud Photium Cod. CXC. commentus fuit. Hoc sciri tantum volo, nam credi, nec si vellem obtinere possem, nisi à pueris qui nondum ære lauantur, qualia sunt pleraque huius authoris nouæ ad variam eruditionem historiæ.

Penthesileæ occisio, de quâ hunc nummuim (verum ne an falsum alij viderint) refert Occo in Traiano pag. 216. *Thersite* dicacitatem excitauit, vt improbâ oratione Achillem obiurgaret, Smyrn. vers. 720., ob quam irâ percitus num. 81. cum pugno impetum, dentibus ad terram effusis, letho tradidit vers. 740. AXΙΛΛΕΤΣ ΘΕΡΣΙΤΗΣ num. 81.

ANTIAOXOΣ *Antilochus* num. 82. dum Nestorem patrem protegit, ex Q. Smyrn. lib. II. vers. 243. sub Memnonis hastâ cadit vers. 257. quem charitatis sensum laudauit in hoc epitaphio XIII. Aristoteles, (si is fuit)

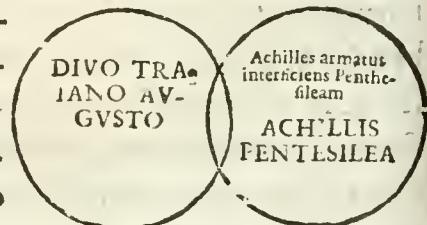
Μνῆμ' ἀρετὸς ψῆφος Νέσοεργος Αντιλόχῳ,

Ος θάρυψεν Τεγίη ἐνσάλδυτος πατέρα.

Nestoris Antilochi, virtutisque ecce sepulchrum,

Troiae seruato qui genitore perit.

nec non Ausonius,

Consilijs belloque bonus, (que copula rara est)

Carus & Atridis, carus & Aeacidis;

Premia virtutis simul, & pietatis adeptus,

Seruato Antilochus Nestore patre obij;

Non hic ordo fuit; sed iustius ille superstes,

Troia capi sine quo perfida non poterat.

b *lacet autem (vt filiali pietati debitum, verbis Philostrati, encomium personam, in Imag. lib. II. cap. VII.) adolescentulus, nec tristis, nec ut mortuo assimilis, clarusque ac ridens; nam letitiam, quam ex seruato conceperat patre, in facie gerens Antilochus, cuspide percussus interiit, & vultum anima reliquit, non ut doluit, sed ut letitia obtinuit. Addo ex Homero quoque Odyss. lib. IV. vers. 187. Antilochum à Memnone occisum colligi.*

c *Achilles à Nestore ad vlciscendam Antilochi filij mortem accitus vers. 389; cum Memnone congreditur num. 83. ΑΧΙΛΛΕΤΣ ΜΕΜΝΩΝ: paribus quidem armis, nam Memnoni in Auroræ, vt Achilli in Thetidis gratiam à Vulcano constructa fuisse, tradit Virgilius Æneid. VIII, vers. 384. & in transitu tangit idem Smyrnæus vers. 454. ; ac diuisis Deorum studijs, post mutua vulnera, tandem.*

D *W. 541* *Μέμνονα δῖον ὑπὸ σέργονο θέμεθλα*
Πηλείδης γ' της τόδε αὐτικρὺ μέλαν ἀο
Εξέτορε, τὸ δ' αἷψα λύθη πολυήρατος αἰών.
Κατωπεσε δὲ εἰς μέλαν αἷψα, βράχε δὲ οἱ ἀστετα τεύχη.
Memnoni Deā nato in ima pectoris
Pelides vulnus infligit, & per transuersum liuidus ensis
Erumpit, atque proculius iuscundum eius euum abruptum erat:
Procumbit igitur in nigrum saniem, & vasta ipsius arma intonant.

Hoc idem singulare certamen Bathyclem Amyclis pinxit, retulit Pausanias in Laconic. lib. III. & ignotum quendam pictorem apud Olympia lib. V. in atribus Thetide & Aurora congressui astantibus, quod fortasse hastâ, vt nostrarum iconum gestus innuit, non ense vt Q. Smyrnæus describit, perfectum fuit. Plùs variat Diodorus, dum per insidas à Thessalis Memnonem sublatum fuisse tradit Biblioth. lib. II. cap. VI. ; & Philostratus Iunior, qui vt Homericæ omnia confundat, (prout & alter Philostratus non in paucis fecit, & signanter Memnonis ad Troiam aduentum planissimè negando lib. VI. cap. III. de Vit. Apollon.) non Memnoni huic, Aurora, siue Cissiæ iuxta Aeschylum filio, mortem ab Achille ob Antilochi cædem accidisse ait in Heroic. cap. III. , sed alteri è Troiâ vt videtur oriundo, atque Hectori contemporaneo. Tunulum ipsius in Troadis initio ad Asepi ostia ponit Strabo lib. XIII. ; contradicente Iosepho, qui lib. II. Bel. Iud. cap. IX, duobus à Ptolemaide stadijs ad oram Belei fluuioli fuisse tradit; miraculo addito fabuli cuiusdam vitrei, propè illud effodi soliti, è quo quantum auferebant, tantundem, & quidem statim, regenerabatur; imò & ipso Strabone à se dissentiente lib. XV. ubi circa Paltum Syriæ Oppidum, iuxtaque flumen

flumen Badam ex Simonide sepultum fuisse dicit. Strabonis priori traditioni a Plinius accedit lib. X. cap. XXVI. *Authores sunt, omnibus annis aduolare Ilium ex Aethiopia aues, & configere ad Memnonis tumulum, quas ob id Memnonidas vocant.* Hanc verò de ludis funebris anniversarijs fabellam, cui historicus nimis credulum se ostendit, Ouidius poëticè exornat *Metamorph.* lib. XIII. vers. 599.

Cùm Memnonis arduus alto

*Corruit igne rogas, nigrique volumina fumi
Infecere diem, veluti cùm flumina natas,
Exhalant nebulas, nec Sol admittitur infrà:
Atra fauilla volat, glomerataq[ue] corpus in unum
Densatur, faciemque capit, sumitque colorem,
Atque animum ex igni, leuitas sua præbuit alas.
Et primò similis volucri, mox vera volucris
Insonuit pennis, pariter sonuere sorores
Innumeræ, quibus est eadem natalis origo,
Terque rogum lustrant, & consonus exit in auras
Ter plangor, quarto seducunt castra volatu;
Tunc duo diuersâ populi de parte feroceſ
Bella gerunt, roſtrisque & aduncis vnguibus iras
Exercent, alaqueſ, aduersaque pectora laſſant,
Inferiæque cadunt cineri cognata ſepulco
Corpora, ſequi viro forti meminere creatas.
Præpetibus ſubitis nomen facit author, ab illo
Memnonides dictæ, cùm Sol duodena peregit
Signa, parentali morituræ more rebellent.*

Haud multò fecus, nec minus incredibiliter hanc transformationem prosequitur Q. Calaber lib. II. vers. 641.

Τόν δ' ἀρχα καρπαλίμως μελάχρεις Αἰθιοπῆς
Θάψαν ὁδυρόμυοι, τύς δ' Ηειδέα βωῶπις,
Πολλ' ὄλοφυρεμάχυς, κρατερῷ τεί σήματι παῦδος
Οἰωνὸς τοῖησε, καὶ νέρι δῶκε φέρεαται.
Τύς δὴν καλέσας βεργτῶν ἀπερίστα φύλαξ
Μέμνονας· οἵ δὲ δητύμονον δητί σφετέρου βασιλῆς
Εαυτούμυοι γένοι, κόνιν καθύτεροι χέοντες
Σήματος, ἀλλήλοις δὲ τείχικλονέουσι κυδοιμόν
Μέμνονι ἔρχα φέροντες, οἱ δὲ εἰν Αἴδαο δόμοισι,
Ηέπτας δὲν μακάρεων κατ' ἥλυσιν πέδον αἷν.
Κατχαλάδα· καὶ θυμὸν ἴδηρεται ἀμέροτος ηώς
Δρυκομάχη· τοῖσι δὲ πέλει πόνος, ἀχρι καμόντες
Εἰς ἔνα δημόσιον ταγάνα κλόνῳ, καὶ καὶ ἀμφι
Πότμον αναπλήσωσι, πονθύμυοι ἀμφίσ αὐλακτι·

Interea ducem nigri-colores Aethiopes
 Sepeliunt cum planctu ; quos Aurora bouinis oculis prædita
 Multum lamentantes ad strenui filij monumentum ,
 In aues vertit , aërique ferendos dedit ;
 Quas longè lateque diffusa hominum gentes etiam nunc vocitante
 Memnonides ; illæ adhuc principis sui bustum
 Frequentantes plangunt , cinerem super inspergentes
 Sepulchro ; mutuque inter se conflictu tumuliuantur ,
 In Memnonis honorem , qui in Plutonis aulâ ,
 Aut inter beatos , in Elysio terræ campo
 Exultat : unde animo solatum suo accipit cælestis Aurora ,
 Dum ista cernit : illis a. certamen durat , usque dum post multum laboris
 Altera alteram dimicando confecerit , aut etiam ambe
 Fatum expleuerint , pro rege decertantes .

Iungamus huic funebri spectaculo quotannis recurrenti , aliud festiuum Simiarum ad Coloum Lacum saltantium , vt volatilium & quadrupedum incredibilia conferantur : de eo ita Strabo lib. XIII. Quadraginta stadijs ab Urbe [Sardis] Lacus distat , qui à Pœtâ Gætæ appellatur ; postea mutato nomine distus est Colous , uti Coloëna Diana Templum est , quod in religione maximâ habetur . Hoc in loco diebus sollemnibus Simias saltare dicunt , num verò inopinabilia , an vera dicant , mihi quidem incertum est . Susis Persicis quoque eum regnasse , idem Strabo nec solus affirmit ; additque Pausanias in Phœcic. lib. X. profectum eum fuisse ad Troiam , non ex Aethiopiâ , sed è Susis Persicis , & à Choaspe fluvio omnes populos intermedios sub potestate redigisse , Phrygesque etiamnum viam ostendere , certis mansionibus & stationibus distinctam , per quam inquisitis itineribus regionis compendiarij , exercitum deduxit , vt Priamo scilicet patruo opem ferret ; consentiunt enim Authores , Laomedontem communem fuisse Priamo & Tithono parentem , quamuis Seruius ad vers. 585. lib. IV. Æneid. Tithonem Laomedontis fratrem , nescio unde vocet : & hanc Pausaniæ , imò etiam Herodoti traditionem (hic enim Susas Memnonias bis vocat , hoc est lib. V. cap. 54. & VII. cap. 151.) sequutus videtur Lucanus lib. III. vers. 284. Memnonia Regna , pro Parthiâ & Babilonicâ regione intelligens . De hoc Memnone , eiusque Regiâ , ac vocalis statuæ figmento , plura sunt apud Freinsheimum Comment. in Curt. lib. IV. cap. VIII. num. 3. , quæ ipsi intacta relinquimus .

Præfigium sæpe ac sæpius in Iliade à Diuis , hominibus , & brutis ipsis , de immaturâ & proximâ Achillis morte repetitum , hic tandem impletum cernitur , ante Scæas Portas num. 84. iacente Achille ΑΧΙΛΛΕΥΣ num. 85. , vt Hector moriens illi prædixerat II. XXII. vers. 360. Invisibili Apollinis telo fauciatum in pedis malleolo inducit Q. Smyrnæus vers. 60. lib. III. , eiusque fictionem marmor nostrum sequi videtur , in quo nullus appetet , cui honor tribui valeat , quod tantorum vicit Achilles ab eo extinxus fuerit . Idem de nece ab ipso Phœbo Apolline Achilli illatâ senserat Sophocles in Philoct. ita ex

personâ Neoptolemi filij de eius morte referens,

V. 333 Τεθυνχεν αὐδεὶς γένεος, Θεῖς δὲ ὑπὸ^α
Τοξιθεῖς, ως λέγοσιν, οὐ Φοίτε δαμεῖς:
Occidit hominum nemo, sed sub Deo
Sagittis impetus, ut aiunt, à Phæbo domitus;

& Libanius pariter Sophista Narrat, VIII. de Neoptol. sagittis Apollinis Achillem occubuisse tradit; sub Paridis tamen specie, vt addit Hyginus fab. CVII. & CXIII. & Seruius ad illud Virg. lib. III. vers. 85. Da propriam Tymbræ domum, illum dicit à Paride occisum, sed manu Apollinis vulneratum fangi: vnde sic quoque aliquem ex Authoribus deperditis, vnde argumentum marmoris sumptum esse diximus, per poëticam fictionem tradidisse probabile est: quiduis enim potius admittam, quam absurdam hanc Ptolemæi Hephaestionis lib. VI. apud Photium Cod. CXC. narrationem, Thetin sex numerò liberos è Peleo suscepitos latenti igne sustulisse, tandemque Achillem esse aggressam: Peleum ergo re cognitā, vi hunc eripuisse, talo tantum dexteri pedis adusto, & apud Chironem collocasse, qui effosso Damysī gigantis corpore in Palene sito, (hic gigantum omnium velocissimus fuerat) sublatoque eius talo, Achillis aptavit pedi, & medicamentis firmauit. Hunc postea talum excidisse refert, in sequente ipsum Apolline, & collapsum, sic esse interemptum.

Aiax Telamonius & Ulysses, AIAΣ ΟΔΥΣΣΕΥΣ num. 86. virtutis, amorisque in Achillem æmulatione, eiusdem cadauer acerrimè tutantur, Q. Smyrnæus vers. 216. & 295,

Achillis cadauer AXΙΛΛΕΩΣ ΠΤΩΜΑ num. 87. clypeo capiti supposito, vt eius, ne quidem in morte amissi, gloria retineatur, horrisoni prope litora Hellesponți à socijs deportatum, ab eisdem defleri videtur, vt Quintus ait vers. 387. Post quæ ΜΟΥΣΑ num. 88. Musis ad eundem lugendum in Thetidis obsequium aduenientibus, vt Homerus habet Odyss. lib. XXIV. vers. 60. & Quintus hoc lib. III. vers. 592.; ΘΕΤΙΣ Thetis num. 89. sepulchro, Patroclo & sibi ipsi, vt diximus, ab Achille extructo, sed AXΙΛΛΕΙΟΝ ab Achille, vt illistrori & præstantiori, ita denominato, eius cineres intulit. Ita ex Homeri Odyss. lib. XXIV. vers. 76. has imagines interpretamur: Quintus namque Smyrnæus nuperum sepulchrum poëticā licentia excitat, nec Patrocli vllatenus meminit in suis de hoc tumulo carminibus à vers. 727. De hoc Musarum ad tumulum Achillis luctu, tanquam de præcipuo eius funeris ornamento, extat epitaphium XXIII. Aristoteli adscriptum:

Θεωρὰς οὖταις αὐγῆς Αχιλλές οὐ τῷδε τέθαπται

Τύμβῳ. εἰδούντας δὲ οὐνέα Πιερίδες.

Thessalus hic tumulo est isto contextus Achilles:

At luxere nouem, credite, Pierides.

Musas tamen, quamvis tot testimonij aduersantibus, aduenisse negat Philostratus in Vit. Apollon. lib. IV. cap. V.; sed nos vt ab importuno hoc præ cæteris contradicte vacemus, poëticā, imò etiam græcā fide loqui profitebimur, egregium illud Plutarchi in Vit. Num. dictum recolentes, sed hæc quidem multis

contro-

controversijs implicita, tam agitare prolixius, quam probare pro veris, iuuenilis est temeritatis.

Verum, ut aliquid peculiare in hunc Homerici poematis Protagonistam conferamus; Achillis vita potiora facinora, non eleganti quidem sculpturâ expressâ, hic per partes dare decreuimus, in orbem, eo quem seruabimus ordine, ex autographo, quod in Aede S. Mariæ de Araceli sub ambone Epistolæ affluerat, dispositas: hâc Romani pedis mensurâ, pro eius percipiendâ magnitudine, additâ.

Achilles è Thetide nascitur, Marini Senis, nempe Nerei, & Doridis filiâ;

maior & fortior patre futurus ex eiusdem Thetidis fato: quam ob caussam Iupiter, monente Prometheo, ab eius concubitu abstinuit, ne de regno à Thetidis prole deiiceretur; vt è nostris explicat Hyginus Fab. LIV. & in Poët. Astronom. lib. II. cap.

XV. *Sagitta*, atque Ouidius in Metamorph. lib. XI. vers. 223. E Thetide, inquam, Achilles nascitur, qui Iouem genitorem habuit: vnde Pyrhi, seu Neoptolemi eius filij gloriatio apud Señecam in Troad. Act. I. Sc. V.

*Illo ex Achille, genere qui mundum suo
Sparsus per omne cælitum regnum tenet;
Thetide æquor, umbras Aeaco, cælum Ioue.*

quoniam fabulas hic tantum settari placuit, mythologiâ ac physicis rationibus prætermisssis.

Sedet itaque Thetis partum enixa, laborem quasi, & defatigationem ex puerperio exprimens. Ea quæ hoc conferri poterant, præoccupauit nuper Caspar Bartholinus in explicatione veteris marmoris, (cuius hæc est portio ad rem no-

stram conferens) in libello scilicet De Veter. in Puerp. Rit. cap. I., cui debitam ingenij atque eruditio[n]is laudem libens rependo, ob mentionem de me honorifice habitam in alio de Tibijs Vet. libro. Illa pariter quæ de lotione infantis hic dicenda es-sent, apud eundem Bartholinum videre licebit, quibus omnibus assenti-

mur; nisi quod, quæ pannum explicatum tenet, atque illi *Nutrix*, nobis, ex crine in nodum summo capite collecto, virgo videtur, hic enim erat virginum habitus ex Pausanias lib. X. *Andromache* & *Medesicaste* velato sunt capite, *Polyxena* virginum more collecto in nodum crine; quæque illi è tellure susceptio, nobis ablutio est, veriori formâ marmoris in vetulâ istâ Obstetricie, & pelui cymboide, quæ puero subdita est, expensâ. Nec certius præterea lotionis indicium adesse potest, quâm linteum, ad recentem hunc partum siccandum & fouendum, per puellam astantem præparatio: concurrente etiam eodem habitu & gestu Obstetricis in utroque marmore, brachijs scilicet exertis, capite velamento obduco, genu innixa, & puero ex aquâ sublato.

Vt Stygem, cuius vndis Achilles, quò invulnerabilis fieret, à Thetide immersus fuit, marmor hoc nostræ Achilleidos exhibeat; annosam, & pendentibus mammis deformem hanc Nymphā, (vt maximam natu præ omnibus Oceani filiabus cum Hesiodo in Theogon. vers. 775. significaret) non insulsè induxit. Siue hæc Styx inferna sit; de quâ Homerus Il. VIII. vers. 369. & Odyss. X. vers. 514. ybi Cocytum ex eâ fluere ait, nec non Hesiodus vers. 774.; siue supra terram Arcadiæ flumen, seu stillicidium ex rupe quâdam Nonacridis, iuramentis pariter Deorum usurpatum, vt ex Homero Il. II. vers. 756. tradit Pausanias in Arcad, lib. VIII., & consentit Plutarchus in fine Vit. Alex., quamvis in lib. de Prim. Frig. ex librarij lapsu, vt puto, apud Tænarum Laconiæ promontorium fluere dicatur; sed conjectura affectatae in marmore senectutis, facit, vt supernam, Thetidiique cognatam, redditam potius credamus; licet Statius Achill. lib. I. vers. 133. de Styge subterraneâ loqui videatur.

sub inania natum

Tartara, & ad Stygios iterum fero mergere fontes.

Errorem Curtij, Stygem fontem in Macedoniâ gigni afferentis, obseruauit solertiissimus eius interpres Freinshemius lib. 10. cap. 10. num. 16. In hoc igitur *Stygas amne seuero*, Thetis filium talo dexteri pedis apprehensum tinxit, & armavit. Vtrumque talum manu tenuisse, Vetus Statij Scholia fest ad dictum vers. 133. & 269. tradidit; nos hinc aliud colligimus, & Hygini narrationem huic marmori accedere adnotamus Fab. CVII., in quâ Achillem *unicum talum mortalem habuisse* dicit.

Eadem Thetis Achillem Chironi Centauro, Saturni & Phylliræ filio, educandum tradit. Id statim eo nato, & ante nominis impositionem accidisse dicimus, si eam etymologiam amplectamur, appellatum nempe Achillem, δέ τὸ μὲν θήρευτον χείλεσι χλῖς, ὁ δέ τε φῆς, ob id quod labijs nutrimenta non attigerit, communem scilicet lactis alimoniam, & uberum suatum; sed ferarum medullis

A medullis educatus, unde & nominis consilium, quandoquidem labijs vacauerat ab uberum gusto, vt de eo ait Tertullianus de Pall. num. 64: sed reijcit grammaticale hoc etymon Ptolemæus Hephaestion. lib. VI., aliamque huius nominis caussam ita explicat, Chironis quoque præceptor, Achilles nominatus, unde Pelei filius per Chironem sic appellatus. E contra non à Thetide, sed à Peleo Achilem Chironi oblatum pinxit Bathycles, vt monet Pausanias in Lacon. lib. III. Veruntamen nostro huic marmorū consonant Orphei carmina in Argon. X. 383

Tόφειον ή μήτεργυκάρην Θέτις αργυρέπεζα,
Νήπιον αρτιλύξθλον δὲ αγχαλίδεως
λαβοῦσα,
Πήλιον είνοσίφυλλον ἔει, Χείρων τὸ
ἔδωκεν.
Εὗ μὴν θητούμηνος αγαπαζέμδυ οὐδὲ
ατταλλειν.

Vt nostrum puerum Thetis argenteos pedes habens,
Infantem nuper editum in lucem, in vlnis accipiens,
Pelium frondosum ascendit, Chironique dedit,
Vt eum scite amaret & nutritret.

Vnde etiam comprobata vides ea, quæ ipso ab ortu cruda rudimenta sibi à Chirone tradita, Statio conteste Achilleid, lib. I. vers. 477. paullò suprà diximus: & gemma quoque Stephanonij X. in ordine, Achillem infantulum, necdum equitandi capacem, super Chironis armos, manu eius admotā, stantem ostendit.

Adeo egregiam operam Thetidi in institutione filij Chironem præstissem: olim creditum fuit; vt de eius præceptis librum compilatum, quem Hesiodo nonnulli tribuerint, tradat Pausanias in Bœotic, lib. IX. Summam verò disciplinarum, quibus Achilles à Chirone instruētus, Græcorum omnium præstantissimus euasit, breui versiculo eleganter comprehendit Sidonius ad Magnum Felicem Carm. IX. vers. 131.

Venatus, fidibus, palæstrâ, & herbis.

Et quidem venatum, & equitationem simul, vt rei bellicæ præcipua (quemadmodum alibi diximus) progymnasmata, cæteris exercitijs subintellectis, marmor in hâc parte effinxit, arcumque Chironi dedit; quemadmodum in antiquis numinis aut monumentis frequenter Centauros id genus Sagittarios occurrere, iam pridem obseruauit Spanhemius de Præst. & Vſu

Numism. Diss. III. pag. 241.; nequicquam dicente Hygino in Poët. Astronom. lib. II.

lib. II. cap. 27. SAGITTARIVS, *Hunc complures Centaurum esse dixerunt; a alijs autem hāc caūssā negauerunt, quōd nemo Centaurus sagittis sit usus.* Hicque Achillis pueritiam columnā (quam sequenti Tabulæ adiecimus) terminauit.

Tota hāc de Chirone Achillem educante confictio, à poētis Homero posterioribus ortum habuisse, testatur Scolastes Apollonij lib. I. vers. 558. [Πηλείδην Αχλῆα] ἡγελάσθησεν Απολλώνις τοῖς μετ' Ομηρού παινταῖς, ὃντος Χείρωνος λέγων ΕὐΑχλλέα ζαφῆναι Ομηρός δὲ γένετο τοιχτὸν λέγει. Secutus est Apollonius poētas qui post Homerum fuerunt, à Chirone dicens Achillem nutritum esse; Homerus autem nihil tale habet. Verè namque iste nullum alium infantiae & pueritiae Achillis efformatorem, quam Phœnicem agnouit Iliad. lib. IX. vers. 438. & 482., & eum secutus ipsis penè verbis Q. Smyrnæus lib. II. vers. 469. Edoctum verò à Chirone fuisse, rem medicam præsertim, semel ait Iliad. XI. vers. 827. vbi Patroclus ab Eurypylo, ad se curandum, ita aduocatur,

Αλλ᾽ εἷμε μὴν σὺ σάωσον αἴσιον θῆτινα μέλαγκαν.

Μηρός δὲ καὶ ταῦτα οἰστὸν, αἴτιον αὐτῷ δὲ αἷμα κέλευθον
Νίζεντι λιαρῷ· θῆτι δὲ ηπια φάρμακα πάντες,
Εσθλα, τὰς τε περτὶ φασίν Αχλλῆν δεδιδάχθαι,
Οὐ Χείρον εἰδίδαξε δικαϊότατον Κενταύρων.

Sed me quidem tu serua, ducens ad nauem nigram,
Ex femore a. exscinde sagittam, ab ipso a. sanguinem nigrum
Ablue aquâ tepidâ, & lenia medicamenta insperge
Bona; quae te aiunt ab Achille doctum esse,
Quem Chiron docuit instissimus Centaurorum.

Homerum igitur vel non vidit, vel non attendit Hyginus, qui Fab. Cl. Achillem, se artem medicam non nosse dicentem, introducit.

Primum egregia suæ institutionis specimen Achilles

Lycomedis in Aulâ

Fraude latens,

vt iam inde iura neget sibi data, in hospitijs violatione exhibuit, compressâ per vim Deidamiâ regiâ puellâ, cui comes à Thetide, sub fœmineo habitu, & sub Pyrrhæ nomine, vt ait Hyginus Fab. XCVI. & Sidonius suprà dicto Carm. IX. vers. 137. (missis reliquis, quibus eum onerat Hephaestion apud Photium)

adiunctus fuerat. Consilium & occasio filium in Scyro Insulâ occultandi, amoris dissimulatio, modusque quo tandem

*Vi potitur votis, & toto pectore
veros*

Admouet amplexus,

referuntur à Papinio, integro ferè I. Achill. libro: & notissima est Neoptolemi ex furtiuis hisce amoribus concepti historia. At quomodo Pyrrhus (sic à Lycomede auo in Scyro vocatus, quamuis

quarnuis Phœnix ei postea Neoptolemi nomen indiderit, ex Pausaniâ lib. X. in Phocic.) ex hoc concubitu, incœpto iam Bello Troiano genitus, ante Belli finem, ad Troiam, non integrâ decennali obsidione deuictam, militiae maturus se conferre potuerit; poëtarum licentiæ, nescio an excusabili, relinquamus.

Agyrtes tubâ insonans, Achilles arreptis armis à Diomede expositis ferus;

& suâ se sponte prodens, Deidamia amasium retinens, & Vlysses dolo à se adinuento exultans, sequentis portionis argumentum præbent. Nos breuissimum rei compendium damus, apud Statium pleniùs lib. II. Achilleid.

& Philostratum Iuniorem in Supplm. Imag. cap. I. *Achilles in Scyro*, expositæ.

Neque hæc Achillis in Scyro latitantis adinuentio Homerum authorem agnoscit: imò è contrà iuxta Homerum, Peleus genitor Il. IX. vers. 439.

Ἐκ Φθῖνος Αγαμέμνονι τελέπτε
Νητῶν, ὃ πωείδῃ δύοις τολέμοιο,

ex Phthiâ Agamemnoni misit

Infantem, nondum peritum communiter perniciosi belli.

talem tamen infantem iuxta Eustathium ibidem pag. 761. qui iam XII. ageret ætatis annum: idque cum eodem Eustathio, diligentissimo Homeri Commentatore, tutò assere possumus; ita enim ipse ad vers. 664. pag. 782. latebras autem Achillis in Scyro, & vestitum illum muliebrem, illamque in gynaconitide commorationem, & totam rem Vlyssis operâ detectam, penitus ignorat Poëta. Et Neoptolemum, quem in Scyro educandum se reliquisse dixit Achilles Il. XIX. vers. 326.; atque inde ad Troiam adductum retulit Achillis vmbrae Vlysses in Nectyomantiâ Odyss. XI. vers. 508. ex virginе captiuâ, & licentiâ militari polluta, cum ipso Homero suscepimus fuisse dicemus, tunc cùm eandem Insulam Scyrum cepit, & deuastauit: nî cum Constantino Manasse in Comp. Chronic. placeat cum ex Hyppodameâ (quam suprà eandem esse Briseidem probauimus) natum credere. Obseruauerat hoc quidem Pausanias lib. I. in explicatione picturarum Polygnoti, inter quas, Achillem cum virginibus effinxerat, Nam & idem [Homerus] cùm euersam ab Achille Scyron memoriæ prodidisset, vixisse tamen in eâ Insulâ cum virginibus, (quod alijs poëte plerique omnes scriptum reliquerunt) non dixit. Vbi autem Homerus Scyron ab Achille euersam dixerit: vel expressè id continetur Il. IX. vers. 564.

Σκῦρον ἐλών αἰτεῖσαν Ενυῖος τολαίεθογν.

Scyron cùm cepit altam Enyei oppidum;

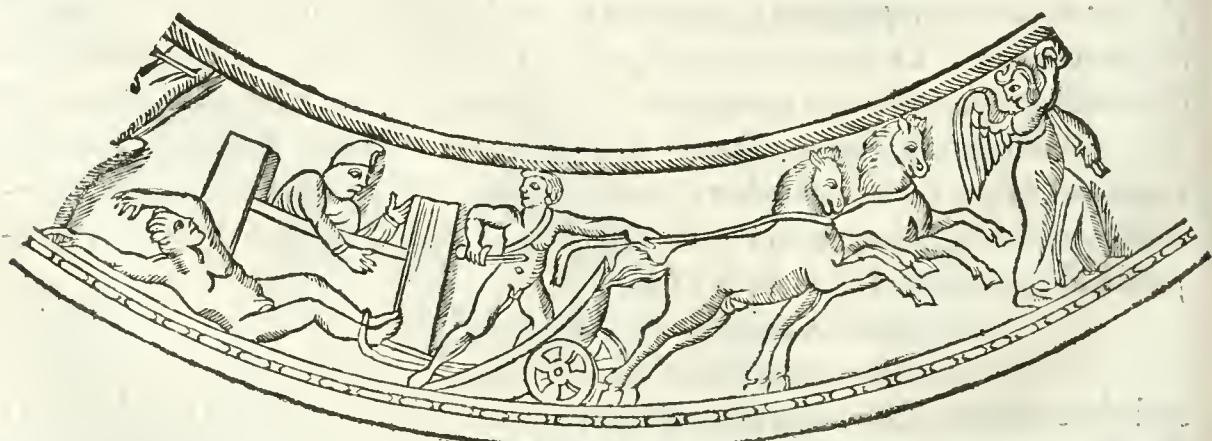
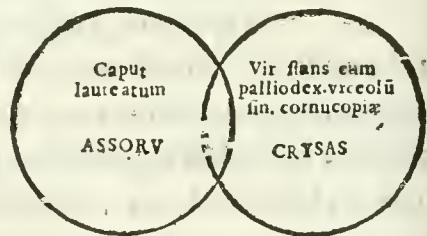
& de hoc dubium facit, Scyron, Insulam Lycomedis, non Enyei Oppidum dici debuisse; quapropter Eustathius in eâ opinione sistere videtur, vt non de Insulâ, sed

sed de Vrbe tunc Phrygiæ olim Ciliciæ Homerus senserit : vel Scyros tunc capta ab Achille fuerit, cùm XII. Vrbes maritimas propriâ classe subegit, vt idem Homerus dixerat Il. IX. vers. 328. Aliam captæ Insulæ, & nuptiarum cum Deidamiâ caussam, seu fabulam contexuit Philostratus in Heroic. cap. XX. ACHILLES ; aliumque filium vltra Neoptolemum Ptolemæus Hephaestion lib. III. Achilli & Deidamiæ adiungit, Oneirum tæclicet ab Oreste occisum: quæ non est operæ pretium recoquere.

Scamander, vltra erundinem & vnam, in quam lœuo brachio incubbit; vt

Phrygiæ fluuius Phrygio pileolo addito h̄ic distinguitur : nec caret exemplo, à communibus illis fluminum notis discessisse ; quia imago Chrissæ amnis qui per Assorinorum agros fluit, de cuius Fano meminit Cicero in VI. Verr. ita in hoc nummo ostenditur apud Philippum Parutam in suâ Siciliâ. Porta hæc Scæa illa est, ad quam stetiisse Hectorem fugientibus cæteris, suprà ad num. 61. diximus. Sequitur huius cum Achille pugna, & prostratio ; de quâ abundè loquuti fuimus : vt propterea nil opus sit intermissam diu horum ab Homero derelictorum enucleatione vterius morari. H̄ic tandem in Hectore træto, de quo num. 66. multa pariter diximus, & cum fine fortium huius Herois apud Homerum factorum, noster Achilles s̄sistit, & coronam ac palmam à Victoriâ præeunte videtur accipere.

AD TABELLAM ILIADIS 361

Græcorum luctum ex Achillis fato conceptum, alterius Æacidæ luctus exceptus. Ajax namque Achillis patruelis, utpote Telamonis filius, qui frater erat Peleci, & communem cum Pelide auum Æacum Iouis filium habebat,

Tῶν Αχιλείων σερηθεὶς ὄπλων αδίκω κρίσει,
Εξυπερέσσας τῷ θυμῷ, φρενῶν ἀπεσερήθη.
Armis Achilleis priuatus iniusto iudicio,
Valde exestuans animo, mente captus est.

ut porrò æquiorem Tzetzæ sententiam ex Chiliade III. vers. 266. assumamus: communem namque fuisse de hâc iniquâ adiudicatione opinionem, adstruit dictum illud Parrhasij apud Plinium lib. XXXV. cap. X. magnis suffragijs à Timanthe Sami in Aiace armorumque iudicio superati, Herōis nomine se molestè ferre, quod iterum ab indigno victus esset: & meram indignationem spretæ virtutis spirans hoc epitaphium illi ab Ausonio positum, seu ex græci tetrastichi, quod subtexemus, sententia expressum.

Aiacis tumulo pariter regor obruta Virtus,
Illacrymans bustis funeris ipsa mei:
Incomptas lacerata comas, quod prauus Atrides
Cedere me struetis compulit insidij.
Iam dabo purpureum claro de sanguine florem,
Testantem gemiu criminis iudicij.

Græcum quod diximus, ita inter Aristotelica se habet.

Ἄδεγώ ἀτλάσιον αἵελα τῷδε γάπτιον
Αἰανθό τύμβῳ καιραμένα τλελάμες.
Θυμὸν ἄχε μεγάλῳ βεβολημένα, ψυχὴ Αχαιοῖς,
Ἄδδλοφων αταταχρέος εὐώνυμοις.
Hunc ego tonsa comas magni miseranda decentes
Aiacis Virius affideo tumulo:
Ingeni pulchrum pectus concussa dolore,
Cùm Græcis potior me dolus extiterit.

Eius mœror hic expressus est num. 90. ΑΙΑΣ ΜΑΝΙΩΔΗΣ Ajax insaniens, qualis apud Q. Smyrnæum lib. V. vers. 328.

Ἐπί χθονὶ δ' ὅμματα πνίξας,
Εγῆ ἀκινήτῳ οὐαλίγκι Θ.
fixis humi oculis,
Tanquam immotus stabat.

Iustiūsanè hanc de armis Achillis controversiam inter Vlyssem & Aiaccum, ipsius Vlyssis assertione præstantiorem apud Homerū in Odyss. lib. XI. vers. 549.

ὅς τοι μὴν πέδος τοι δ' ἔργα τέτυκτο
Τῶν αἰλλῶν Δαναῶν, μετ' αμύνοντα Πηλείωνα
qui eximius quidem formā rebus gestis fuit
Aliorum Græcorum, post irreprehensibilem Pelidem.

& apud Sophoclem in Aiac. Mastigoph. vers. 1363:

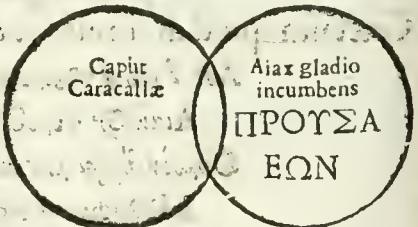
αργείων ὅστις μέτην τον πόλεμον παρείη
Τερίαν αφικόμενα, ταλπὴν Αχιλλέως, την τοιούτην την πόλην
πρεσταντισσιμούντινον οντος Αργιους.

Qui ad Troiam peruenerunt, excepto Achille.

iustiūs sanè (inquam) magnā hanc litem vis quædam maior dijudicauit, mirum in modum, *armis post Ulyssis naufragium ad Aiacis tumulum electis*, vt resert Pausanias in Attic. lib. I., ubi etiam magnitudinis Aiacis coniecturam ponit; quod de solo clypeo, eodemque postridie fulmine iacto, vt fabulæ attestat, dixit Ptolemæus Hephaestio lib. IV, apud Photium Cod. CXC. De eius funere, contrariæ, vt in omni Græcorum historiâ, opiniones inualuerunt; assidente Q. Smyrnæo, corpus rogo impositum per noctem & diem conflagrasse vers. 637., è contrâ verò Sophocles in Aiac. vers. 1191. & 1426. humi rectum inducit: idemque asseruit Philostratus Iunior in Heroic. cap. XII. Sepultum nempe fuisse, humili corpus deponentes, additâ ratione, quia Calchas interpretabatur, impium esse, ut iij igni sepeliantur, qui sibi manum consciuere: nec secus ex dicto Pausaniæ loco arguitur, ossa eius integra remansisse docentis. Vnde colligitur, Quinto Smyrnæo nîl potius occurrit, quam Homeri in funere Patrocli seruilem nimium imitationem. Nec omnino de formâ necis inter istos conuenit; Smyrnæus namque *ense per iugulum adacto sequutam*, Sophocles *humi fixo ense, in cum prolapsum Aiaceum retulit*; & posteriori huic dicto celebris hic nummus Mediceus med. magnit, ex Indice Cameli à me exceptus ad stipulatur; scitusque ille Augusti iocus, *Aiacem suum, Tragœdiam scilicet huius nominis, magno impetu inchoatam, stylo non succedente, in spongiam incubuisse.*

In extremâ hâc fasciâ, columnâ siue pilâ quadrata conspicitur num. 91., quam Aiacis tumulum, prope Rhœteum promontorium ipsi erectum, ex Q. Smyrnæo vers. 654. & Strabone lib. XIII. designare suspicor; vt paullò antè, monumentum Achillis num. 89. ex columnâ (siue stelam vel cippum vocare placat) inferri videmus. Longè autem nobilius monumentum huic Herói struxit generosa ipsius posteritas, usque ad Miltiadem secundum Cheronesi conditorem à Marcellino ex vetustioribus Scriptoribus asserta; quam ad clarissimos inter Græcos Miltiadem Marathonum ac Cimonem usque producit, & crudite à varijs oscitantium Authorū maculis purgat Rutgersius Var. Lect. lib. I. cap. IX.

Initium actionis illius num. 92. mutilatum, & literæ quæ lucem aliquam afferre potuissent, desperatæ prorsus lectionis existunt. Certum est tamen ex fabulæ serie, & ex subsequenti Eurypyli per Neoptolemum occisione, hic Eurypyli αργείαν expressam fuisse; ne generosus iste, hinc è Laomedonte, indè ex Hercule originem trahens, vt explicatur in Q. Smyrnæo lib. VI. vers. 135., inglorius huic marmori inseretur: Eò præsertim, quia vir ille cadens num. 92. arcu quem gestabat relicto, Nireus ex ipso arcu nobis esse videtur, cui Eurypylus omnium primo necem attulit, ex Smyr. lib. VI. vers. 372.; cum etenim ipsum imbel-

imbellem describant nobis, tam Homerus Iliad. II. vers. 675., quam Q. Smyrnæus lib. VII. vers. 8. (quidquid Ptolemaeus Hephaestion lib. II. apud Photium Herculis seu amasium, seu filium dixerit, & contra Heliconium Leonem vñā pugnantem) iuueni instrenuo propriè arcus conueniebat; vt etiam Teucrium arcu armavit Homerus II. VIII. vers. 266. quòd ad pugnam statariam minus idoneus esset, & Hectorē formidaret, vt annotat ibi Eustathius pag. 272: vnde Chironeni ab Achille obiurgatum fingit Dio Chrysostomus Orat. LIX. quòd sibi artem sagittandi doceret, tanquam ad timidorum usum aduersus timidos. Nireum attamen hunc, solā formā conspicuum, ignavum alias, & paucarum copiarum ductorem, elegantissimā repetitionis vñāque dissolutionis figurā Homerum adeò illustrasse, obseruauit Demetrius Phaleræus de Elocut. cap. L XI. vt ferè supra cæteros Herōas eiusdē memoriam extulerit, Iliad. II. vers. 670.

Nιρέος δ' αὐτὸν Σύμηνος ἀγόρυπτος εἶνας
 Νιρέος δ' Αντεῖος θύρων Χαράπτοιο τὸν ἀράχθοντα
 Νιρέος, ὃς καλλιεργεῖται υπὸ οὐρανοῦ Ιλιοῦ οὐλή.
 Nireo da Sima tre galee conduce,
 Nireo d'Aglaja figlio e di Charopo,
 Nireo che di bellezza ogn' altro eccede.

vt versione laudatissimi Francisci Panigarolæ Astensis Episcopi utar in eiusdem Demetrij Paraphrasi, per quam profanæ præcepta ad sacram eloquentiam utiliter transtulit, par. II. partic. XXXVII.

Columnam sepulchri inditum ad num. 89. & 91. extitisse diximus, nec quidem solā huius Tabulæ autoritate; quoniam apud Græcos στήλην καὶ μνῆμα columnā aut cippus, & monumentum, pro eodem accipiuntur; vt apud Pausaniam lib. I. quod priùs Anthemocriti monumentum, mox Anthemocriti steles seu columnā vocatur, & lib. VIII. Epaminondæ tumulo columnam insistere ait: vbi etiam de Grylli illius qui Epaminondam occidit columnā meminit, & ipse nostræ Tabulæ præcipius poëta Homerus, columnam sepulchralem altitudine huic æqualem, tanquam ea cui Alexander in Tydidem collimans incubuit Il. XI. vers. 171. descriptis super Ili Dardanidæ antiqui senioris monumento. Quæ quamvis in re notâ exempla sufficerent; aliud ex eodem Pausaniâ lib. IX: de Orphei sepulchro subiungamus; vnde ne dum constat columnam & sepulchrum idem esse, (promiscuè enim utroque nomine utitur) verūm etiam tam super priori columnā quæ ad Olympum montem & Libethrum sub eis Oppidum, quam eā euersā, & sepulchro ad Dium Macedoniæ translato, vrnam columnæ impositam fuisse, in quā ossa Vatis, (vt in nostrâ Cochlide, Traiani cinères testibus Eutropio & Cassiodoro) in vrnā pariter quieuerunt. Exempla huius moris in Homero Iliad. XI. vers. 371. XVII. vers. 434. & Odyss. XII. vers. 14. obseruauit Feithius lib. I. cap. XV. Antiq. Homer. Columna itaque num. 93. erecta, eò magis Nireum esse eum, quem iacentem conspicimus, probare poterit, quòd huic & Machaoni, quem pariter Nireo sero subsidio, vel potius in eius ultionem aduenientem Eurypylus interemerat lib. VI. vers. 408.

lib. VII. v. 16 αὐμφοτέρης Ταυτὸν τῷ σῷ μὲν ἐβάλεντο .
ambobus unum circumdederunt monumentum.

De Machaone per Eurypylum imperfecto, conuenit etiam Author Paruæ Iliadis, vt ait Pausanias lib. III. Laconic. in fine : vnde appareret Q. Smyrnæum ut in hoc, ita in alijs eidem authori se conformare potuisse, vt suprà tetiginus.

ΕΥΡΥΠΥΛΟΣ ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ *Eurypylus Neoptolemus* num. 94. Neoptolemus Achillis F. Calchantis monitu, honestissimâ Vlyssis & Diomedis legatione inuitatus ab Agamemnōne & Græcis, & vt lib. VII. Q. Smyrnæi enarratur, ad Troiam profectus; Neoptolemus, inquam, & Eurypylus,

lib. VIII. v. 180 συνήσσαν διῆλθεν

Δῆριν συμφρέσοντες ἀμείλιχρν ,
concurrunt inter se

Implacabili certamine commissi .

v. 199 ὁ φέντε μαχεσθ

Πηλιὰς Ευρυπύλοιο διῆλυθεν αὐθερεῶν
Πολλὰ τονισαμδόν, τῷ δὲ ἔκχυτο φοίνιῳ αἷμα
Εσυμδύως, ψυχὴ δὲ δὶ ἔλκετε εἰποτίσῃ
Ἐκ μελέων, ὁλὴν δὲ κατ' ὄφαλον πέσει ὁρφυν .

tandem vero longa

*Pelias [Achillis hasta] Eurypyli peruadit mentum
Magno labore connixa, unde puniceus continuò sanguis
Erumpit, animaque per vulnus euolat
E membris, lethalisque oculis offunditur caligo .*

Eam autem gloriam Neoptolemus ex hoc certamine adeptus fuit, vt Vlysses Achilli de filio referens in Necyomantiâ Odyss. XI. vers. 518., nîl præclarius inter eius gesta feligere sciuerit, quâni

οἶον τὸν Τελεφίδην κατενήσατο χαλκῷ
Ἡρῷον Ευρύπυλον ,
ut Telephidem interficerit ære .

Herōa Eurypylum .

pulcherrimum, sic ibi subdit Homerus, post Memnona diuinum, sicque ostendit nummus à Spanhemio productus Diss. V. pag. 479., vbi eruditè caussam nummi à Pergamenis percussi aperit, & Strabonis de Ceteis populis Eurypyli socijs ignorationem supplet.

Præludium fatalis Troiani excidij num. 95. ostenditur ΟΛΥΣΣΕΤΣ ΔΙΟΜΗΔΗΣ ΠΑΛΑΣ, in *Vlysse* & *Diomedē* ex *Ilio*, asportato indè *Palladio*, egradientibus. Id facinus vnicè à Diomedē patratum refert Euripides in Rhes. vers. 501., idemque inferri posse videtur ex picturâ illâ Athenis olim existente, de quâ Pausanias lib. I. Διομῆδης ἦν, καὶ Οδυσσεὺς, ὁ μὴ τὸν Λήμνῳ Φιλοκήτης τοξον, δῆ τὸν Αθηνᾶν αἴφαιεγύμνης οἵτις Ιλίας. Diomedes adfuit & *Vlysses*, quorum alter *Philoctetē* arcum in Lemno, alter *Palladium* ex *Ilio* auferit: in cuius loci versione errauit Amasæus, utriusque actionem ita peruerrens, Extant Diomedes

è Lem-

è Lemno Philoctetæ sagittas reportans, & Vlysses ex Ilij arce Palladium surripiens; nec Sylburgius in suis Notis hoc mendum aduertit. In hâc parte consentit Connon apud Photium Narrat. XXXIV.; fabellam tamen occultationis, huic nostro marmori repugnantem, in quo Diomedes Palladium coram Vlysse patenter gestat, ita subdens, *Igitur missi ad Palladium furto auferendum, Diomedes, & Vlysses: euaditque in murum per Vlyssis humeros descendens Diomedes, neque tamen manus tendentem socium attraxit, sed ad Palladium abiit, eoque ablato, ad Vlyssem reuertit.* Ita cùm per plana redirent, interroganti singulatim omnia Vlyssi, hominis astutiam non ignorans, respondit, non quod Helenus Palladium indicasset se accepisse: sed pro eo aliud quoddam. Verum moto fortè fortunâ Palladio, agnouit Vlysses ipsum esse. Quare à tergo se statuens Diomedi, imperfecturus illum, gladium strinxit, quò ipse met Achinius Palladium adferret. At dum plagam inflicturus esset, vidi Diomedes, splendente tum fortè Luna, ensis vibrati lucem. Ita Vlysses à cæde abstinuit, stringente vicissim gladium Diomede, qui & timiditatem illi exprobrans, & gladij laminâ, quò antecedere nollit, humeros verberans, eundem ante se egit. Marmor autem nostrum primas quidem partes dat Diomedi Palladium gestanti, sed Vlyssem comitem adiungit, vt Virgilio etiam fingere placuit Aen. II. vers. 163.

impius ex quo

Tideides; sed enim scelerumque inuentor Vlysses,
Fatalis aggressi sacrato auellere Templo
Palladium, cæsis summae custodibus arcis
Corripuere sacram effigiem, manibusque cruentis
Virgineas ausi Diuse contingere vittas:

vi scilicet & consilio amicè conspirantibus: & hoc idem Q. Smyrnæus lib. X.
vers. 350. ex ijsdem authoribus quos nostra Tabella sequitur, proculdubio
hausit. Plinius è contrâ primum Vlyssem nominat, in descriptione emblematis
cuiusdam phialæ lib. XXXIII. cap. XII. *Vlysses & Diomedes Palladium surri-*
pientes cælaturâ Pytheæ, Ouidij forsitan lectione deceptus, qui rhetorica quâdam
amplificatione, dum Vlyssem loquentem facit, communem cum Tydide lau-
dem in hunc deriuat Metamorph. lib. XIII. vers. 336.

*Quam rapui Phrygiae signum penetrale Minerue
Hostibus è medys;*

nec tamen postea vers. 350. istam Diomedi laudem aufert,
pars est suæ laudis in illo.

Palladium apud Argos existere, sed ex ipsorum incolarum
traditione ait Pausanias lib. II., quam tamen statim destruit
his verbis, *Palladium sanè (sic enim vocatur) in Italiam ab*
Aenea asportatum constat. Integrum quoddam sigillum no-
bis marmor istud ostendit; sed in meo hoc elegantissimo
aposphragisinate, sardæ gemmæ lupini magnitudine inscul-
pto, dimidia Palladis imago cingulo tenus appetet. Nec
dubito Diomedem hunc esse, qui Palladium furtiè quodam-

modo

modo & respiciens effert, tum ex iuuenili vultu, tum ex magis receptâ apud Græcos & Latinos scriptores de hoc Diomediâ præcipue facto sententiâ.

Inter fatalia quæ Troiæ excidium præcedere debebant, hoc vnum ex Ouidio loco mox allato fuisse patet;

V. 339 *Nempe capi Troiam prohibebant fata sinè illo:*

Tria autem enumerat Plautus in Bacchid. Act. IV. Sc. IX. vers. 29.

Ilio audiui tria fuisse fata, quæ illi exitio forent,

Ex arce signum si perisset; alterum etiam est mors Troili;

Tertium, cùm Portæ Scaeæ limen superum scinderetur.

Totidem adhuc adiungit Seruius ad lib. II. Ænei. vers. 13. ut de Aeaci gente aliquis interesset, unde Pyrrhus admodum puer euocatus ad bellum est; ut Rhesi equi tollerentur; ut Herculis interessent sagittæ, quas misit Philoctetes, cùm ipse non potuisset afferre, morte præuentus. At Seruio quoad Philocteten contradicunt tam Smyrnæus, ubi lib. IX. vers. 460. eum à Podalirio medicamentis & inuocatione Aesculapij patris curatum, ac sanitati restitutum, & postea Equo inclusum ait lib. XII. vers. 313.; quàm Hyginus Fab. CII.; & antiquior hisce duobus Sophocles in Philoct. vers. 1432. ab ipsomet Aesculapio liberatione per Herculem sibi pollicitâ; grauiorqué his omnibus testis ipse Homerus in Odyss. lib. II. vers. 190. Philocteten inter paucos à communi naufragio & calamitate Græcorum post euersum Ilium superstitem recensens. Pindarus Pyth. Ode I. vers. 104. medium quandam sententiam amplexus, præsentem Troiæ euersioni facit, sed corpore adhuc inualido:

Ποί-	Pœ-
αντῳ γὸν Τοξότῳ,	antis filium sagittarium,
Ος Πριάμοι πόλιν πέρι (οῖς,	Qui Priami Urbem euer-
σεν, Τελθύτασέν τε πόντος Δαρα-	tit, finiuitque labores Græcis,
Ασθενῆ μὴν χρεωτ! βάνων,	Inualido quidem corpore incedens,
Αλλὰ μοιρίδιῳ ἦν.	Sed hoc fatale erat.

Septimum percenset Pausanias lib. V. de Pelopis ossibus vnum è Pisâ ad Troiam comportandum, extractum autem à tumulo ipsius os humerale, scopulum operum Medicis dictum, quod Troiæ primūm euersioni, mox in reditu classis Græcorum naufragio adstitit. Aliud admittere videtur Ausonius in allato Exasticho de Antilocho, quasi Nestoris præsentia ad capiendam Troiam necessaria esset, ibi

Sed iustius ille superstes,

Troia capi sinè quo perfida non poterat:

attamen, cæteris omnibus de hoc fatali silentibus, nullo id numero habebimus, atque exaggeratam eâ clausulâ prudentiæ Nestoris famam, & necessariam quodammodo optimi consilij cum armis, præstantibus quamuis, coniunctionem, significatam ab Ausonio fuisse, dicemus. Octauum tandem fatale agnouit Conon dicti Narrat. XXXIV. ex indicatione Heleni, ligneo Equo Troiam capiendam, fato esse designatum. Et quidem in tantâ fortuitarum rerum inconstantiâ, ean-

dem

dem reuolutionem in triplici Troianæ Vrbis expugnatione miratur Plutarchus in ipso initio Vitæ Sertorij; *Ilium captum esse primum ab Hercule ob Equos Laomedontis, deinde ab Agamemnone lignei Equi operâ, tertio à Charidemo, cùm Equus portæ illæpsus, eam celeriter claudendi impedimento ciuibus fuit.*

Nobilissimâ hyperbole excogitatam hanc *Equi lignei ΔΟΥΡΗΟΣ ΙΠΠΟΣ* num. 96. structuram, animosa tot Herōum illi inclusorum pericula, vltimasque Troianæ incolumitati insidias positas; piaculum commissurus videar, fratris quām summi Poëtæ verbis expōnere lib. II. §. 13 *Incipiam. Fracti bello, fatisque repulsi*

Ductores Danaūm, tot iam labentibus annis,
Instar montis Equum diuinā Palladi's arte
Aedificant, sectaque intexunt abiēte costas:
Votum pro reditu simulant; ea fama vagatur.
Huc delecta virūm fortiti corpora & furtim
Includunt cæco lateri, penitusque cauernash;
Ingēnes uterumque armato milite complent.

Opificium Epeo adscribit Homerius Odyss. XI. vers. 522: in immenso autem opere, Mineruæ consilium Tryphiodorus vers. 56. (vbi Equum minutim & affectatè ad fastidium usque descriptam videbis, quamuis non ita putidè vt à Nīcephoro Basilacā, fremitum; hinnitum, crurumque glomerationem, lignæ huic machinæ tribuente) Q. Calaber lib. XII. vers. 142. artis disciplinam, & afflatum ab eādem admittit, vt ipse Epeus factus fuisse videtur, tunc cùm instrumenta, quibus machinam architectatus erat, Palladi in eius apud Metapontum Templo suspendit, & dicauit; vt narrat Aristoteles, siue alias anonymus author libri de Mirab. Audit: idemque Homerus cùm Vlyssen apud Phæaces introducit, hortantem Demodocum vt de Equi apparatu carmen moduletur, auxilium Palladis non excludit, nec tamen proinde sibi contradicere dicendus est; siue quia contrarie scriptum non videtur, Epeum fecisse, & Mineruam opem tulisse; siue quia Vlyssi res Græcorum in maius extollere, & non sinè nomine consilium suum processisse, ibi expediens erat: illi enim machinæ huius inuentum tribuit Smyrnæus lib. XII. vers. 23: Paüsalias, ne nimium stuporem & ignauiam Phrygibus alignet, (quasi seriò hæc à Poëtis dicta credens). machinamentum hoc aliquod ad muros prosternendos ab Epeo excogitatum fuisse ait, in Attic. lib. I. vbi tamen ad fabulam rediens, huius Equi imaginem in Templo Dianæ Brauronie ex ære dedicata memorat, ex quo Mnesteus, & Teucer ac Thesæ filij prospectabant: rursusque lib. III. in Lacon. eius materiem, ex Lacedemonum traditionibus, statuit cornos in Idā Troiae monte ex Apollinis Luco excisas: Viginti nominatim Herōes huic Equo inclusos tradit Tryphiodorus vers. 151. Pauci hi Q. Smyrnæo videntur, qui à vers. 311. post triginta nomine expressos, tot ex optimatibus quot Equus capiebat, indefinite numero, infarcit. Homerus denique Odyss. IV. vers. 273. & lib. VIII. vers. 512. nullum ex optimatibus relictum voluit. Plura persequi, & numerum exactè exquirere, iam cum Tiberio

rio apud Suetonium in eius Vitâ cap. 70, in fabulari hâc historiâ, ineptire esset. Verè autem ineptij Isacius in Præterm. ab Hom. milenos ac centenos insuper Herōas ingressos dicens, & hos inter, Ajacem Telamonium, iam fato functum; vt planè nihil de alijs Mythologis in hoc, & in alijs pluribus, in toto illo male paruo libello cum curasse appareat.

ΤΡΩΑΔΕΣ ΚΑΙ ΦΡΥΓΕΣ, *Troades ac Phryges* num. 97. ΠΡΙΑΜΟΣ Priamo præente, ΑΝΑΓΟΤΣΙ ΤΟΝ ΙΠΠΟΝ introducunt Equum, & lib. XII. V. 425 σφίσ την ποτὶ πλόλιν ἔγειρε Ετεῖς
Πανταδη μοχέοις ανείγειν.

structuram Epe i numento sibi futuram

Cateruant laborantes promouebant.

Populum vtrumque distinguit Homerus in Catalogo Iliad. II. dum *Troianis* ducem dat Hectorem vers. 816. *Phrygij*; verò Phorcyn & Ascanium vers. 862. Aeschylum tamen, & ab eo recentiores, confundere aduertit ibi Euastathius pag. 364.; seu potius ita distinguere dicemus, vt *Phrygia minor* ad Hellestonum iaceat, & in eâ Troia comprehendatur; altera in quâ Sangarius fluuius, ad ortum longè latèque protendatur, vt ostendit Dionysius in Perieg. vers. 809: quapropter Strabo lib. XIV. (quamuis lib. XII. *Phryges ac Tröes* inter se diuisos, in confessu esse dixerit) *Troiam* & *Lyciam* *Phrygiæ* nomine affici, aperte definit; idemque Dionysius vers. 847. *Lycios* pariter ad mare, & ad Xanti fluenta statuit. Non aliam igitur fuisse huius nostri Cimelij authoris mentem, ipsumque à recentioribus, non ab Homero stetisse, tum ex hoc loco, tum ex *Phrygibus* post num. 60. ab Achille in Vrbem pulsis, argumentari possumus; ij enim iuxta Homerum Iliad. lib. XXI. vers. 525. & 539. *Tröes* omnino sunt; & hic quoque, vt offensam repetitionis eiusdem vocis ΤΡΩΑΔΕΣ ΚΑΙ ΤΡΩΕΣ euitet, pro viris *Phryges*, ac pro mulieribus *Troades* posuit, sicque illud Virgilij expressit lib. II. vers. 238.

circum Pueri, innuptæque Puelli

Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.

Aliàs namque absurdum foret, mulieres indigenas cum alienigenis viris ad hoc opus vnire. Idem obseruare est apud Euripidem in *Troad.* vers. 473. vbi *Phryges* Ilij incolas, mulieres autem *Troades* eâdem oratione appellat, & antea vers. 338. *Tröades* illas captiuas, ex quibus Chorus illius *Tragœdiæ* constat, *Phrygium puellas* vocauerat: adeoque euidenter *Tröes* demum & *Phryges* confundit, vt vers. 386. discretim de *Troianis* pro patriâ mortuis, & vers. 391. de *Phrygis* superstribus loquatur.

ΣΙΝΩΝ *Sinen* num. 98. *dolis instructus atque arte Pelasgâ*, manibus post ter- ga reuinētis, ad Vrbem deducitur, Q. Smyrnæus vers. 413.; quem Virgilius ante Equi subvectionem vinclis exutum dicit vers. 146.

Ad Portam Sceam ΣΚΑΙΑ ΠΥΛΗ, *Cassandra* ΚΑΣΣΑΝΔΡΑ num. 99.
Virg. lib. II. V. 246 fatis aperit Cassandra futuris

Ora, Dei iussu non unquam credita Teucris:

vnde

Vnde notabimus, vaticinium Cassandrae ante Equi admissionem proferri, quod in Virgilio, Tryphiodoro vers. 364., & Q. Smyrnæo vers. 525. Equo iam arcem occupante, Cassandra Troianis incredulis effundit. In alio etiam marmor à cæteris rerum Italicarum Scriptoribus differt; quia ideo immensam hanc molem Græci sustulerunt, iuxta Virgilium vers. 187.

Ne recipi portis, aut duci in mœnia posset:

& hinc subdit vers. 432.

Diuidimus muros, & mœnia pandimus Vrbis:

nec aliter Quintus vers. 432.

μεγάλης κρήδεμνα πόλης.

Λυσάρδης, λυγέων ἵππων εσκήψας:

magna Civitatis manibus

Dirutis, funestum introduxerunt Equum:

at hic mœnibus intactis Equus introducitur; quia, vt obseruauit etiam Barthius ad Stat. lib. I. Sylu. I. vers. 11. magis poëticè Tryphiodorus portas numine Diuum ampliores subito factas, fatalem machinam admississe (aliquem ex nostris deperditis Authoribus imitatus) finxit his versibus,

¶. 324 *Αἴ δέ οἱ ἐρχομένῳ θυρέων πίνυχες ἐσειροῦτο.*

Αλλ' Ἡρα μηδὲ ἔδυσεν, ὅπιδεργανθόσημον οὐδεῖον

Πρώτην αὐτούς ελλαγεῖ; Ποσειδαῖον δὲ πότον πύργων

Στραθμὸν αὐτοιχομένων ταυλέων αὐτεκροπτεῖ Τιτάνη.

Ipsi vero anguli portarum venienti angustiores erant,

Cæterum Iuno accessit, facilem accessum viæ

Priùs preparans; Neptunus vero de turribus

Tridente discutit limina patentium portarum:

quò spectat etiam illud Plautinum suprà relatum, fatum videlicet Troiæ impletum iri inter cætera,

cum Portæ Scææ limen superum scinderetur.

Vt Troiana catastrophe dignius repræsentetur, media hæc inter columnas area Ilij direptioni data est, cuius diem, circa XXVII. mensis Thargelionis, (nostro Aprili respondentis, Barbaris aperte infelicis) in Vitâ Camilli ex Ephoro, Callisthene, Damaste, & Phylarco Plutarchus indicat: videturque ad hoc respexit Virgilium, vbi initio lib. III. postquam superbum Ilium céciderat, molitâ classe, vix primâ estate incæptâ, Troiæ campos Æneam reliquisse dicit.

Num. itaque 100. ΔΟΥΡΦΟΣ ΙΠΠΟΣ ligneus Equus sub Templum Deæ Mineruæ num. 101. constituitur iuxta Tryphiodorum. Ibi, Troianis dormientibus, vt ait Virgilius lib. II. vers. 258.

Inclusos vetero Danaos, & pinea furtim

Laxat claustra Simon, illos patefactus ad auras

Reddit Equus, læisque cauo se robore promunt.

non quidem demissum lapsi per funem, vt cecinit Virgilius; sed vt describit Q. Smyrnæus lib. XIII. vers. 51.

Nιοσόμδωι καλίμαξι χαλάσίχας, οὐσωερ Επειός
 Τεῦξεν αριτρεπέσσων εὐσθενέσσι κέλθεται,
 Ιωποι επεξχομήσοι, γένεται Ιωποιο κιώνιον,
 Gradetūn per scalas euntes, quas Epeus
 Fecerat, ut transitum strenuis proceribus commodarent,
 Tum ingredientibus Equum, tum descendantibus ex Equo.

Inter confusas vtrinque, & sine nomine cædes, agnoscere mihi videor Cassan-
 dram num. 102. ante Mineruæ Templum stupri ab Aiace Oilei filio num. 103.
 sibi illati vindictam exposcentem; & num. 104. Corœbum iam aram ample-
 xantem à Peneleo intersectum, ad illud Virgili vers. 423.

primusque Corœbus

Penelei dexterâ Diuæ armipotentis ad aram
 Procumbit.

verè enim non nisi Mineruæ hæc ara, vtpote ante illius Templum ercta;
 quemadmodum ad I. Iliadis librum num. i. & xi. aram Apollinis Sminthei
 ante Templum stetisse obseruauimus. Certè & hic Tabula potius Virgilium,
 quam Q. Smyrnæum sequi videtur, qui lib. XIV. vers. 168. Corœbum à Dio-
 mede hætâ occisum, nec ad aras, sed in pugnâ occurrentem fingit: sed in adula-
 tionem Romani Vatis; hoc quoque irrepsisse puto; cum aliunde sciamus ex
 Pausaniâ in Phocic. lib. X. ipsum Leschen, Diomedem huius necis authorem
 asserere, *Ad Cassandræ præterea nuptias venerat Corœbus; intersectus is est, ut multorum sermonibus dicitur, à Neoptolemo: sed Leschenus à Diomede occisum perhibet.*
 Utut sit, ad Cassandræ infelices nuptias destinatum, & parem cum Othryoneo,
 de quo suprà ad num. 16. diximus, sortem expertum fuisse, Virgilius quoque
 tradit vers. 341.

iuuenisque Corœbus

Mygdonides, illis qui ad Troiam forte diebus
 Venerat, insano Cassandræ incensus amore,
 Et gener, auxilium Priamo, Phrygibusque ferebat.

Venisse enim Priamo yltimum auxiliatorem, cum Virgilio sensit Eustathius ad
 Odys. Homeri lib. IX. Vnde nequaquam in Catalogo Iliad. lib. II. reperitur;
 quamuis contra Poëtæ fidem Pindarus ille Paruæ Iliadis author, Sarpedoni, non
 Glaucum cum Homero, sed Corœbum subnectat,

simul & louis inclyta proles

Sarpedon, clarâque satus tellure Corœbus.

Gliscit Græcorum violentia, ad ipsa religiosa Deorum limina Trojanos iner-
 mes & seminudos trucidantium; & inter eos Neoptolemi, qui post insecurum.
 Politem num. 105. natum ante ora patris, mox num. 106. patrem obtruncat ad
 aras. Ipsam hic cernis Virgili in nece Priami acribologiam, quem Neoptolemus

altaria ad ipsa trementem

Traxit, & in multo lapsantem sanguine nati,
 Implicuitque comam leuâ, dextrâque coruscum

Extulit,

Extulit, ac lateri capulo tenuis abdidit ensim.

Hac finis Priami fatorum.

neque hoc secundūm Leschen, è cuius traditionibus Tabula nostra composita dicitur; Lesches enim, vt est apud Pausaniam dicto lib. X. tradit, Priamum, non ad Iouis Hercei aram fuisse trucidatum, sed abstractum ab eā, quæ iuxta atrij fores erat extructa, obiter à Neoptolemo interfactum; nimis iam reciduo, & adulatio[n]is (vt modò dixi) manifesto Græculi artificis lapsu.

Aram hanc *Aedibus in medijs nudoque sub Aetheris axe*, cum Virgilio pariter Tabula nostra collocat: Hercei autem Iouis fuisse, ex Quinto vers. 222. (læui mendo *Hermei* sublatu) ex Euripide in Troad. vers. 483., Tryphiodoro vers. 623. alijsque pluribus Græcis scriptoribus, constat; imò, ex nomine ipso inducitur; ideo namque *Herceus*, vt Suidas in verbo Ερέας Ζεύς ait, vocabatur, quia intrà septum, quod Græci vocant ἔρεα, & in aulâ (quæ Homero semper subdialis est, vt notauit Atheneus lib. V.) cultum obtinebat: vnde & Festus, *Herceus Iupiter* (inquit) *intrà conseptum domus cuiusque colebatur, quem etiam Deum penetralem appellabant*; nec aliâ ratione *maceries* quæ *septum domus ambiebat* *Herceo Ioui sacrata erat*, vt ait Seruius Aeneid. II. vers. 469. Idem simulachrum Hercei Iouis in spoliorum diuisione Sthenelo Capanei filio obtigit, vt Pausanias in Arcad. lib. VIII. incidenter ait, vt Augustum excusat, qui Mineruæ Soleæ signum, & dentes Apri Calydonij à Tegeâ abstulit; & antea lib. II. in Corinth. hæc notabilia de eodem apud Argos translato habet, *Ibi inter alia donaria, Iouis etiam conspicitur ligneum simulachrum, duos ijs in locis habens oculos, quibus à naturâ ponî solent; tertium verò in fronte: Iouem hunc Priamo Laomedonis F. patrum fuisse, & in aulâ sub dio stetisse aiunt. Expugnato insuper à Græcis Ilio, ad huius aram Priamus confugit: spolijs autem diuisis, Sthenelus Capanei F. eum abripuit, & eo propterea loco est dedicatus. Tres autem oculos ob has fortassis caussas habere eum, potest coniici. Primò, una vox omnium hominum est, Iouem in celo regnare. Deinde, qui sub terrâ imperium tenet, is quoque Homeri versu Iupiter vocatur,*

Ζεύς τε καταχθόνιος, καὶ τῶν Περσεφόνεων.

Iupiter infernus, laudandaque Persephonea;

Aeschylus postremò Euphorionis F. maris quoque Regem Iouem appellat. Tribus itaque uti oculis Iouem tradidit, quicumque tandem in tribus quæ vulgo celebrantur sortitionibus, imperare eundem, est author. Iouem hunc subterraneum, de quo ex Homero Pausanias, Stygium quoque vocatum ab Arnobio, & in lapideis Latinis monumentis inuenimus; cui suam Iunonem Stygiam ex veteri inscriptione nuper adiunxit Reinesius: sed statim, siue ostentatione eruditionis, siue criticâ quâ laborabat prurigine, hoc Stygiæ Iunonis nomen, machinis veluti adhibitis demolitus est; ex STYGIA nempe primò conatur effingere SDYGIAM, vt rursus ex duobus prioribus elementis SD literam Zambobus æquipollentem constituat, & indè tandem (quod felix faustumque sit) nomen IVNONIS ZYGIAE, hoc est iugalis, quod cœlestis Iunonis proprium est, eruat.

cruat. Duro quidem, addam (sic parcant tanti viri manes) & inepto labore. A
Primum etenim, argumentum inscriptionis à matre vnâ cum filio positæ, pa-
rùm iugalibus votis sacrisque interpretandis faretur. Deinde non adeò inusitata
& inaudita subterraneæ illius Iunonis, varijs adiectis epithetis, nuncupatio, vt
manus violentas marmori iniijcere operæ pretium esset; nîl enim apud Poëtas
penè omnes frequentiùs; vt in hisce hemistichijs,

*Iunoni infernae dictus sacer
coniux Iunonis auerna
crinem tenet infera Iuno
profunde Iunonis thalamos*

Virg. Aen. VI. V. 138.
Sil. lib. XIII. V. 601.
Stat. Syl. I. lib. II. V. 147.
Claud. de Rap. Pr. lib. I. V. 2.

quin & Stygiam propriè Iunonem vocat idem Statius Proserpinam, Thebaid. lib.
IV. vers. 526.

Stygiaeque seueros

Iunonis thalamos, & mæsta cubilia cerno.

quem locum, simulque nostram inscriptionem (ita eam voco, quam Reinesius
destruendo quodammodo abiecit) ita Lutatius, vetus ille doctusque Papinij
Commentator, illustrat, *Pythagoras dicit duo esse hemisphæria, quibus proprios
Deos assignat, & facit superioris regem Louem, & reginam Iunonem, inferioris Di-
tem Louem esse infernum, Proserpinam Iunonem infernam. Et duas Veneres, unam
superoram, & alteram Libitinam; & alios Deos binos constituit, Hecaten, sicut Di-
tem Louem, ita & hanc Stygiam Iunonem.* Græco-barbara demum hæc vox
SDYGIA, quasi ZYGIA Iuno, latinæ consuetudini eò minus tradenda erat,
quò Iunonis Iuge numen, latino nomine cultum Romæ ex Festo reperimus, &
in lapidibus quoque usurpatum monstrat Gruterus pag. XXIV. 15. Sed iam
tandem inscriptiones Iouis Stygij, Stygiæque Iunonis, Lector accipe.

IOVI · STYGIO · SACRVM
P·ARVANIVS·P·F·OVF·NIGER
D · D · XII · KAL · IVLI
APPIO · ANNIO · TREBONIO · GALLO
M · ATILIO · METILIO · BRADVA CoS

Gruterus pag. XXIII. 7.

SIGN · IOVI · STYGIO
C · ATINIVS · C · F
CLV · MARIUS
VOTO · SVSCEPTO
PRO SALVTE · VX · SVAE · A · S · P · P

IVNONI · STYGIAE
CRESCENTINA
MATRILIA · CVM
FIL · SV · V · S · L · M

Reinesius Class. I. num. CCLVII.

idem Class. I. num. XXXIV.

Simulachro Iouis Hercei vt præmisimus, abstracto, diu postea ara remansit;
nam vt de Alexandro Magno Arrianus refert lib. I. *Sacrificasse eum etiam Pri-
amo ad Iouis Hercei aram, fama tenuit; ut Priami iram aduersus Neoptolemi pro-
geniem, quæ ad ipsum pertingebat, deprecaretur: ultionis scilicet propagationem
metuens, quam in se idem Neoptolemus senserat, de quâ, ita Pausanias in
Messenic: lib. IV. Accidit enim, ut Neoptolemus Achillis F. occiso ad focos Her-
cei*

cei Louis Priamo, Delphis postea ipse quoque ad aram Apollinis iugularetur: Inde, si quis eadem patiaritur, quæ perpetrauerit, Neoptolemea ultio dicitur.

Ifacius, cui nex forsan Achillis animo obuersabatur, ad Thymbræi Apollinis aram Priamum obtruncatum fuisse, in suis Præterm. ad Homer. commentus est. Cælestia tandem ipsa lumina oculos ab hac clade auertisse, finxit elegantissimè Smyrnæus in fine lib. XIII. physicam obscurationis caussam Eleætræ Dardani matris, vnius ex Pleiadibus, huc referens; Græciique poëtæ sententiam non minori venustate Ouidius expressit lib. IV. Fast. vers. 175.

Siue quòd Electra Troiæ spectare ruinas

Non tulit, ante oculos apposuitque manum.

Descendendo ad num. 107. AIΘPA Aethram Thesei matrem inuenimus, in quam oberrantem, duo eius ex filio nepotes ΔΗ Demophoon & Acamas lib. II. §. 504 Χεῖρας ἐπεξέργιψαν, λιλαιόμδυοι μιν ἀγεστοις

Es Danaos.

Manus iniecerunt, abstrahere ipsam cupientes

Ad Danaos.

Occursum & agnitionem fusè ibi refert Quintus; quem potius quam Leschen suum author Tabulæ sequutus est: ex Lesche enim, referente Pausaniâ lib. X., apud cæstra Græcorum primò à nepotibus deprehensa fuit, *Scripsit de Aethrâ Lesches, in cæstra eam Græcorum captâ iam Troiâ fugisse; & à filijs Thesei esse agniam, & postulasse eam ab Agamemnoni Demophoontem.* Apparet tamen hic, qualis eam pinxit Polygnotus, *ad cutem usque rasa,* vt tradit ibidem Pausanias, seruilem nimirum in modum, cùm famula Helenæ Æthra fuerit, vt ait Homerus Iliad. III. vers. 144.; ab Athenis nempe tracta, atque Helenæ addicta, vt est apud Pausaniam lib. V. in Eliac.; ultra quos, Q. Smyrnæus vers. 524. nendum famulam, verum & Socrum Helenæ, nescio quo pacto, confinxit.

Nil aliud præterea cognitum aut inscriptum est in hâc imâ Troiæ parte, præter Aeneam AINHΑΣ num. 108. Tröicos Penates cum Anchise patre deferentem: Non enim ea hîc Æneam religio incessit, quæ apud Virgilium lib. II. §. 715 *Tu genitor cape sacra manu, patriosque Penates;*

Me bello è tento digressum & cede recenti,

Atrectare nefas, donec me flumine viuo.

Abluero.

nisi quòd eos, in thecâ quâdam aut ædiculâ conclusos, tangere fortasse non vereatur: Attamen hanc Aeneæ religionem minimè animaduersam video in numero Iulij Cæsarisi xii. apud Tristanum, & in alio mediæ magnitudinis Patini in August. pag. 47. in quibus Aeneas proprijs manibus Palladium ipsum sustentat: seruauit verò exactè, & veluti ex nostro hoc marmore exceptit nummus Antonini Pij apud Augustinum Dial. II. pag. 44. Impress. Rom. in fol. ex versione Sadæ, in quo Aeneas dextrâ Ascanium dicit, læuoque humero Anchensem, sacra, sed capsulâ inclusa, ferentem baiulat. Nummum hunc præclarum immutauit Patinus in suâ tractatiunculâ ad Num. de Iudic. Parid. pag. 79. dum

dum capsulam deleuit, & Palladium, nescio ex quo authographo, reposuit.

E Portâ igitur (non Scæa ut puto, quia hæc ad castra Græcorum & mare tendebat, Aeneas verò sublato montem genitore petiuit) ΑΙΝΗΑΣ Aeneas num. 109. cum Anchise sacra ferente, & Ascanio, duce Mercurio, progrediuntur ΑΓΧΕΙΣΗΣ ΑΣΚΑΝΙΟΣ ΕΡΜΗΣ : variante Smyrnæo vers. 326. qui Venerem ductricem dedit.

Pone subit coniux, innominata quidem, sed nobis ex Virgilio Creusa, ex Lefche tamen Eurydice vocanda, iuxta ca quæ scripsit Pausanias lib. X. De Creusa memorie proditum est, à Deum matre & Venere Græcis ereptam, & in libertatem vindicatam; fuisse vero Aeneas uxorem: Lesches tamen; & qui Cypria Carmina scripsit, Aeneas uxorem Eurydices nominant.

Authorem Cypriorum Carminum ignorat Pausanias; sed Proclus apud Photium Cod. CCXXXIX. ea vel ad Stasinum Cyprium, vel ad Hegesiam Salaminium, vel ad ipsum Homerum refert: falsò tamen quoad Homerum, ut probat euidenter Herodotus lib. II. cap. CXVI. contradictionem inter Homericum & hæc Cypria Carmina detegens, in appulso Paridis post raptum Helenæ ad Aegyptum, quem Poëta tam in Iliade quam in Odisseâ admittit; in Carmibus verò Cyprijs è diuerso dicitur Alexander Helenam dicens triduo Ilium peruenisse, secundo vento usus, ac tranquillo mari. Stasino Cyprio hæc Carmina adiudicat quidem Tzetzes Chil. XIII. vers. 639., sed in plerorumque opinione sistere postea videtur,

Ομήρου τεφυπκέναν,
Εις τερπίχε δε σύνχροναστι δοθῆναν ή Σπασίνω.
Homeri fuisse;

In dotem autem cum pecunij datâ esse Stasino.
viro scilicet Arsiliphones, Homeri, ut præmisérat, ex Eurydice filiæ.

Quam sæpe Homerus Troiam Ἰτεῖχε bene muriam; & διδυλίς τύρεσσι
bene edificatas turres frequenterque dispositas habentē vocare solet, aliqualiter Artis
fex proponit: sed præcipue apparet vetus mos, domus non simul communione
parietum cohærentes, sed quæ proprijs quæque muris ambirentur, statuendi:
quales veterem Romam habuisse; ex multitudine Insularum, & modico præ
illis Domorum numero, non malè arguit Nardinus in suâ Româ Antiquâ lib.
III. cap. IV: itaut Insulae, habitationes istæ communiores, Domus, ampliores inter
paucas ædes, audirent.

In imâ quæ remanet sub Ilij mœnibus area, primò Hectoris tumulus occurrit num. 100. ΕΚΤΟΡΟΣ ΤΑΦΟΣ, habens in medio stelan, super quâ eius
clypeus cum leonis symbolo consistit, & murum in ambitu. Insignia cippo se-
pulchrali imponi solita, docet Homerus Odyss. XI. vers. 77. & XII. vers. 14.
in remo quo cum socijs remigabat tumulo Elpenoris infixo, quem Virgilius imi-
tatus est in Miseni tumulo Aen. VI. vers. 232.

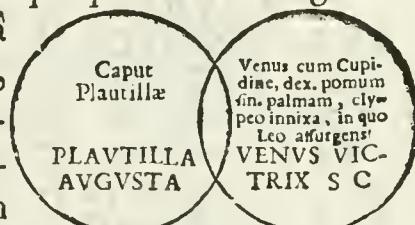
At pius Aeneas ingenti mole sepulchrum.

Imponit, suaque arma viro, remumque, tubamque.

Remum

Remū quidem nauticum, quem humeris gestare videmus. Misenum ipsum nostræ Tabulæ num. 119.; non lorum quod continet tubam, vt Seruius, nesciens quomodo remus Tubicinem deceret, ex ignotâ latinitate adinuenit. Hancquæ remi ignobilitatem Hyginus pariter auersatus est, & in Odysseæ Epitome Fab. CXXV. gubernaculum, ita ut rogauerat, in tumulo Elpenoris Vlyssem ei fixisse, vertere est ausus.

Propriùs ad rem nostram Pausanias lib. VIII. de tumulo Epaminondæ iam supra nobis memorato, *Eius tumulo imposta est columna cum scuto, in quo Draco celatus est; indicat hoc insigne, Epaminondam ab ijs ortum ducere, qui Sparti sunt nuncupati, idest dentibus satis progeniti.* Quòd autem Hector Leonis signum assumpserit, ignotum ut puto hactenus fuit; quodque exemplis ex selectiori eruditione petitis à Cl. Antonio Stephano Chartario in Prodr. Gentil. lib. I. cap. III. addi mereatur: ratio quidem incompta mihi est; cùm ea, quam Ptolemaeus Hephaestion lib. II. apud Photium Cod. CXC. adducit, *inoluisse morem, in reliquorum quoque sepulchris lapideos statuere Leones, symbolum nimirum Herculei roboris,* Phrygio viro, Herculi ob deuastatam non ita pridem patriam infenso, non ita conueniat, ut Agamemnoni, in cuius scuto leoninum caput appiētum erat, iuxta Pausaniam lib. V. Caracallam quoque eodem insigni in clypéo vsum, ostendit ex sequentis nummi auersâ parte Patinus de Num. Med. Magnit. pag. 311., cuius rectam faciem ex Angelonio num. 32. supplemus: sed in explicatione quam ex Commentarijrum Authore, nempe Ioanne Tristano, subiungit in hæc verba, *Clypeus in quo Leo scalptus est, vietum Caracallam demonstrat; is enim quām auidè Leonis symbolū suscepit, in eius Commentarij dictum est, nimiū supinum, & credulum Tristano suo se ostendit; minimè enim liquet, Leonem cælestem natalis horæ Alexandri fuisse dominum, quod Tristanus assumit ad numerum 4. Caracallæ;* in alio autem effato, que pour cette raison en portoit la figure en son anneau, ce dit Tertullien en son liure de Animâ chap. 46. ipse sibi somnium vigilans finxit, quia verè non nisi per somnium talis annulus cum Leonis insigne visus; nec quidem ab Alexandro, sed à Philippo patre, vt narrat Tertullianus, ita Tristano inscientiam exprobrans, *Philippus Macedo nondum pater, Olympiadis uxoris naturam obsignasse viderat annulo, Leo erat signum; crediderat preclusam genituram, opinor, quia Leo semel pater est.* Aristodemus, vel Aristophon coniectans, imò nihil vacuum obsignari, filium, & quidem magni impetus portendi. Alexandrum qui sciunt, Leonem annuli recognoscunt. Ephorus scribit. Idemque propemodum dixerat Plutarchus in Vitâ eiusdem Alexandri, *Philippus aliquanto post nuptias tempore, in somnijs sibi visus est, vterum uxoris obsignasse annulo, cui Leonis esset insculpta imago: quod in somnium cùm in malam partem reliqui Harioli acciperent, accuratiisque custodiendam Philippo coniugem dicebant;* Aristander Telmissenus concepisse eam affirmauit, nihil enim inane obsignari, & parituram filium animosum, leoninoque ingenio præditum.

Muro pariter circumdate est hoc monumentum; ut de vetustissimo illo inter Græcos, Aepyti scilicet, à se viso, retulit Pausanias eodem lib. VIII. Aepyti sepulchrum valde studiosè sum contemplatus, quod eius mentionem facit Homerus: [hoc est Iliad. II. vers. 605.] est verò terræ agger non utique magnus, lapideâ crepidine circumseptus. Idem Author paullò suprà, de Auges tumulo, huius Aepyti ex Aleo filio neptis, & Telephi ex furtiu cum Hercule concubitu matris, in hæc verba meminit, Extat etiamnum Pergami (quæ supra Caicum urbs est) Auges monumentum, terra tumulus lapideâ circumseptus crepidine; insigne eius tumuli mulier ex ære fabricata: itidemque de alio Phoci lib. II. Corinthiac. Iuxta Aeacium Phoci tumulus est, incinctus in ambitum crepidine. Definitio autem murorum, erat ad situm religiosum, & (ut stultè vocabant) consecratum, à reliquo profano circumstante dirimendum: id quod etiam Romanis commune fuit, ut ex pluribus apud Gruterum inscriptionibus, sub tit. Eorū quæ ad monum. iur. C leg. pertin. in Indice cap. XVII. in vnum collectis, luculenter patet; quibus referendis tum ob prolixitatem abstineo, tum ut aliquas è meis ineditis in hanc sententiam proferam.

QVOD SI QIS
EORVM PAR
TEM IVRIS
SVI VENDIDE
RIT AVT EX
CONSENSUVNI
VERSORVM
EA: PECVNIA· IN
AERARIVM PO
PVL ROMANI· IN
FERRI · IVBEMVS
HOC MONVMEN
CVM SVACVSTOD
HEREDEM NON
SE QVETVR

T · FLAVIUS · AVG · LIB
ALCON · ET · ANTONIA
LYDE · MONVMNTV
FECERVNT · SIBI · ET · SVIS
LIBERTIS LIBERTABVSQ
COMMVNIBVS · POS
TERISQVE · EORVM
CVM · AEDIFICIO
ESCITATIANO · CVS
TODIAE · CAVSA · MO
NVMMENTI · ITVM
ACTVM · ADITVM

AMBITVM
ITAVT VIVI
POSSEDI MVS
POSTERIQUE
NOSTRI · PO
SSIDEANT
VIVI VIVIS
DEDIMVS
INSCRIBI
IVSSIMVS

Basis in Aedibus Barberinis à tribus lateribus inscripta

D . M
P E T R O N I A E
Q · F · R V F I N A E
M A T R I · P I I S S I M A E
F E C I T

APPIA · SEVERINA · FILIA
LOCO · EMPTO · QVO · TIBVRTINI
POSITI · QVATTVOR · DEMONSTRANT
IN FR · P · VI · IN · AGR · P · VIII

Hortis Vrfinis in Esquilijs ad Thermas D. Helenæ

LAPIDES · PROPHANEI · INTVS · SACRVM
in Valle Gaudente prope Tibur Ex Collect. Holstenij apud V.C. Ios. de Iulijs
HIC

HIC · LOCVS · VTI · MACERIA
 CLVSVS · EST · AD · RELIGIONEM
 SEPVLTVRAE · LOLLIARVM
 ATTICILLAE · F · ET · STACTES
 UXORIS · ET · M · LOLLI · AMARANTH

Tiburi in pavimento Ecclesie Franciscanorum

D · AELIUS · D · F · PAL · IANVARIVS · P · P
 LEG · III · SIBI · ET · SVIS · LIBERTIS · LIBER
 TABVSQVE · POSTERISQVE · EORVM
 SE · VIVVS · INCHOAVIT · ET · T · T · FLAVIUS
 AELIAN · ET · AELIUS · SYRISCVS · LIBER
 ET · HERED · EIVS · CVM
 MACERIA · CLVSVM · CON
 SVMAVER · IN · F · P · VIII · IN
 AGRO · PEDES · XVII

ex Camelo

D	M
AVRELIA · PRIMIGENIA · SE · VIVA · FECIT	
· · · · · LIO · TELESPHORIONI	
· · · · · ET · AVR · TELESPORIO	
· · · · · ERATO · FILIS · SVIS	
ET · LIBERTIS · LIBERTABVSQVE	
POSTERISQVE	EORVM
HIC · MVNIMENTVS · MACERIA	
CINTVS · CVM · HYPOGEO · QVI · FECIT	
IN · FR · XXS · IN · AGR · P · XXXVI	

ex schedis Bibliothecæ Barberine

L · AVR · FLORENTINI
 QVEM · EX · CONCESSV · MANII · NYMPHI
 DIOPHOEBI · LATVM · P · VIII · S · LONGVM · P
 XVIII · EXTRVXIT · HIC · MONVMEN
 TVS · CVM · OMNIBVS · SVIS · ADIACEN
 TIBVS · EXTERVM · HEREDEM · NON · SE
 QVETVR · NEQVE · EXTRANEV · CORPVS
 IN · EODEM · MONVMENTO · NEQVE · INTRA
 FINEM · MACERIAE · EIVS · CORPVS · EXTERVM
 INFERETVR · SI · QVIS · CONTRA · EA · QUIT
 FECERIT · VENDIDERIT · SIVE · DONA
 VERIT · INFERET · ARCAE · PONTIFICVM

L · M · N

ex eisdem schedis

DIS · MĀNIBVS · SACRVM
M · ORBAEIVS · T · F · SABINVS
EQ · ROM · FECIT · SIBI · ET
ORBAEIAE · VENVSTAE · CONIVGI
ET · LIBERIS · SVIS · IN · FR · P · XX
IN · AGR · PED · XXIX · IN · FRON
ASCENS · VILL · ORBAEIAN · MACER
CIRC · . · : · . · . · . · . · .

ET · HIC · LOCVS
MACEREOLA · CLVSVS
AD · FAMILIAM
MESSIANAM · ET
CLODIANAM
PERTINET
ex eisdem scedis Barberinis
utraque

In ambitu huius Hectorei monumenti adstat *Talhybius*, sedentque *Troades*, ΤΑΛΘΥΒΙΟΣ ΚΑΙ ΤΡΩΑΔΕΣ num. 111. *Talhybius* scilicet *Troadibus* sortitionem annuncians iuxta Euripidem in *Troad.* vers. 240., vt *Cassandra* Agamemnoni, aliasque suis quasque dominis adducat vers. 294. Polygnoti picturæ apud Pausaniam lib. X., in quâ *Troiana mulieres captiuarum & lugentium habitu agnoscuntur*; *Andromache primùm*, cui adheret filius lac fugens; itemque, *Helenus sedens mestus*, ut qui maxime, hæc nostra mirum in modum respondent: hunc enim ex Virgilio vñà cum Andromache Neoptolemi famulatum subiisse scimus Aneid. III. vers. 329.

Me famulam, famuloque Heleno transmisit habendam,
quidquid alij variando tradant, vt Tzetzes inter cæteros Chil. VI. vers. 509. qui ex Sophocle iam pridem Hèlènum prædam Græcorum factum asserit, inuitumque ac coactum, apud eos vastationem Troiæ prædixisse; neque enim, vt præmisimus, ex fabulis historiam hic concinnare mens est: præterea Tzetzes negligenter & vitiosè loquitur; nam in Philo&. Sophocles vers. 611. & 1330. nihil de vi Heleno illatâ habet, nec indè facti veritas (quatenus ea inter poëtica figmenta reperibilis esset) erui valet: quia narratio illa de Heleno captiuo, eiusque vaticinijs, tota conficta appetet, vt per eam Philo&etes iterum ad Troiam dolo Vlyssis se perduci pateretur.

Ex alio sepulchri latere num. 112. rursus *Andromache* ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ Astyanacte suo carens in scenam venit, quasi ereptum sibi filium lugens. ΟΔΥΣΣΕΥΣ *Vlysses* verò num. 113. vltimam *Polyxenæ* necessitatem *Hecuba* matri fortasse annunciat, ΠΟΛΥΞΕΝΑ ΕΚΑΒΗ, quæ propterea in eius amplexibus immoratur, & extreum hoc solatiū fatis properantibus rapit. *Vlyssi Hecubam*, *Cassandra* Agamemnoni, Neoptolemo Andromacheni obtigisse, Euripides vbi suprà, & Quintus lib. XIV. vers. 20. concordi sententiâ tradunt. Astyanactis (qui apud Homerum Scamandrius quoque vocatur Iliad. VI. vers. 402.) è turri præcipitatio, in quam omnes consentiunt, nulla hic expressa est, eâ forsitan de causa, quam tradit Pausanias eodem libro X. ex Lesche ipso, quod non decreto Græcorum in eum sequitum sit, sed priuato Neoptolemi odio, qui sibi eius necem depoposcerat; contradicente sanè in hoc, vt in pluribus alijs Homericis, Dionē Chrysostomo Orat. XI., qui ex communi exercitus Regumque decreto Astyanacta crudeli supplicio peremptum conqueritur. Et quidem, vt semel de hoc Authore dicam, in umbrâ, & ad stylum exercendum declamare ibi eundem

deni appareat, dum omnem Homeri poësim in gratiam Iliensium improbat, quam alibi, Orat. II. XII. XVIII. & XLVII. summis meritisque laudibus onerauerat. Mirum tamen & ingratum mihi accidit, id à Ruperto, cumulatae cruditionis, & excellenti ingenij magnitudine viro, ita parùm fuisse animaduersum, vt illius paradoxis, & professoriae garrulitati, plùs quam cæteris omnibus de hâc re Scriptoribus detulerit, in Obseru. ad Synop. Besol. Min. cap. IV. pag. 74. Non certè Neoptolemi odio, sed Vlyssis suasione, proponentis, *αρισταῖδην ξέφαν πατέρος, non αλενδυνούσιν τοῦτον*, præcipitatum Altyanaæ decreto Danaorum & Pelopidarum, affirmat Euripides in Troad. vers. 706. vnde Chrysostomo aliqua excusatio in hoc admitti potest.

At Polyxene sacrificium graphicè admodum num. 114. repræsentatur. Hæc ΠΟΛΥΞΕΝΗ in arcâ circa sepulchrum Achillis ΑΧΙΛΛΕΩΣ ΣΗΜΑ macerie clausâ consistens, (quam cādem religione ac monumentum ipsum sacrum esse, nonnullæ ex modò allatis inscriptionibus docent) à Neoptolemo NEΟΠΤΟΛΕΜΟΣ leuâ quidem puellam tenente vers. 305. adacto gladio per eiusdem iugulum, impia, & Græcorum aris insolens victima Achilli cadit. ΟΔΥΣΣΕΥΣ Vlysses pileatus assistit, qualem Cap. VII. nostri Syntagmatis de Col. Traian. pag. 215. exhibuimus ex veteri marmore, & monstrant nummi Gentis Mamiliae apud Fulvium Vrsinum; illius enim imagini primus Nicomachus addidit pileum, vt refert Plinius Histor. lib. XXXV. cap. X: per eum, abductionem, vt diximus, huius virgunculæ à se procuratam, significari opinamur; nec enim ipse huiusmodi immanitatibus insuetus, qui eodem pacto Iphigeniam quasi ad nuptias à Matre pariter Clytemnestra abduxisse suis artibus, vt in Aulide immolaretur, ab Euripide dicitur in Iphig. in Taur. vers. 25. ab Hygino Fab. XC VIII. & ab Ouidio Metamorph. lib. XIII. vers. 192.

Mittor, & ad matrem, que non hortanda, sed astu

Decipienda fuit; imò, nec quidem iussus ab exercitu, vt Hygino & Ouidio dicere libuit, sed priuatim id faciens, illius se cāde poluit, ex eodem Euripide in Iphig. in Aulid. vers. 1363. ΚΑΛΧΑΣ Calchas, non vti Sacerdos, sed extra ordinem introducitur, quia, vt Euripides ait in Hecub. vers. 223.

θύματι δ' θηταῖς,

Iερός τ' επέση τῆς τῷ αὐτῷ Αχιλλέως.

sacrificij præfectus,

Et pontifex designatus est filius Achillis.

imitatus ab Ouidio Metamorph. XIII. vers. 479.

ipse etiam flens inuitusque Sacerdos

Prebita coniecto rupit precordia ferro.

Camillus cum vrceolo, tanquam sacrificij, quod publicâ authoritate fiebat, administer interuenit.

Achillis statua eius columnæ insistens, (ad exemplum vetustioris Auges sepulchri haud longè dissiti, & statuam vt præmisimus pariter habentis) muliebri habitu & mollitie fuisse dicitur à Tertulliano lib. de Pall. num. 65.; quâ de re

hīc, nec apud aliquem probum authorem vestigium : quin potius conjectura repugnat, quod effeminatum eiusmodi sepulchrum, Alexander Magnus, rigidus ille Achilleæ virtutis imitator, vnxisset & coronasset, ac circa id nudus cum socijs decurisset, vt narrat in eius Vitâ Plutarchus. Sed vt tam grandem bellicosissimi viri ignominiam, à loco præsertim vbi eius memoriam magis honorari decuit, depellamus ; quidni dici valeat, statuam quæ huic Achillis tumulo iacentis habitu imposta cernitur, ipsam Polyxenam prout immolata est, non verò Achillem (qui militari & recto statu efformari debuisse) potius repræsentare? vnde error mollioris & fœminei illius, perforatis etiam auribus, Achillis cultus inualuit. Polyxenam namque communem cum Achille sepulchrum nactam fuisse, ita in eius epitaphio tradit Ausonius.

Troas Achilleo coniuncta Polyxenam tuto,

Malueram nullo cespite functa tegi.

Non bene discordes tumulos miscetis Achini;

Hoc violare magis, quam sepelire fuit.

Duplicem de hāc Polyxenæ mactatione picturam recenset Pausanias; alteram in Arce Athenarum Polygnoti opus lib. I. alteram Pergami ad Caicum lib. X: totidemque inanibus suis picturis clarissimum hoc argumentum obscurare co-natur Philostratus, semel in Vit. Apollon. lib. IV. cap. V., iterumque in Herōic. cap. XX. ACHILLES.

NATΣΤΑΘΜΟΝ ΑΧΑΙΩΝ Ναium Achiuorum stationem num. 115. pro-pe Sigæum Promontorium ΣΕΙΓΑΙΟΝ num. 116. hinc quoque fuisse patet, quod etiam Strabo dixerat lib. XIII. ἐσι γὰρ θεοῦ αὐτοῦ τοῖς Σιγείων, πλην δὲ Σαγράματος ἀκρίδων, διέχων τὸν Ιλίου σαδίς εἰκόσιν. est enim statio nauium ad Sigæum, penè etiam Scamandri sunt ostia, XX. ab Ilio stadijs. Turris ista ad Sigæum, aliquam tempore Troiani Belli munitionem ibi fuisse ostendit, antequam ab Archæanaclie Mitylenæo ex Iliacis lapidibus locus substructus esset, vt refert ibidem Strabo: iam enim exinde, tam de Sigæo, quam de Achilleo, vt de Oppidis munitis, mentio est apud Herodotum lib. V. cap. XCIV. ex quo constat, arbitratu Periandri Achilleum Mitylenæis, Sigæum Atheniensibus cessisse, qui illud ab Hegesistrato retentum occupauerant, & Alcæum poëtam repetenter fugauerant, armaque eius in Templo Sigææ Mineruæ suspenderant. Parùm etiam absuit, quin locus iste clarissimæ rursus Vrbis constructione nobilis euaderet; eatenus enim Constantinus Magnus processit, vt suæ Nouæ Romæ fundamenta hīc iaceret, vt concorditer tradunt Zonaras, Zosimus, & Sozomenus, quorum dicta ordine exponam: *Vrbem porrò* (ait prior To. III. Annal. de Imper. Const. Mag.) ex oraculo de suo nomine conditus, primùm in Sardicâ extruere animo habuit, deinde in Sigæo promontorio Troadis, ubi etiam fundamenta iecisse fertur. Zosimus lib. II. in Constantino xlvi. itaque cum venisset in Troadem, et priscum illud Ilium, inuenito loco ad Vrbem condendam idoneo, fundamenta iecit, et muri partem aliquam in altum egit, quam adhuc videre est, si qui versus Hellestropum nauigent: sed quod cum huius operis instituti pœnituisse, eo relitto, vt erat imperfe-

¹ perfectum, *Byzantium concessit*. Sozomeni in *Hist. Eccles.* lib. II. cap. III. verba sunt hæc, *progressus igitur ad campum qui est ante Ilium secus Helleponsum supra tumulum Aiacis, quo in loco Achii qui Troiam oppugnarunt castra & nauale habuisse dicuntur, Vrbis formam & magnitudinem delineauit, & portas construxit in edito loco, que ex mari etiamnum visuntur a præternauigantibus*. *Hæc dum molitur, Deus noctu illi apparens, iussit ut alium locum quereret, deducensque eum in Vrbem Thracie Byzantium trans Chalcedonem Oppidum Bithynie, monuit ut eam Vrbem conderet, suoque nomine appellaret*. Aduertatur huius nominis ΣΕΙΓΑΙΟΝ scribendi ratio, Latinorum Scriptorum imitatione, qui per Ædiphontum efferre solent, potius quam Græcorum, qui omnes in suis Codicibus, & Suidas præsertim, in cuius alphabetico ordine librarij error considerari non potest, ΣΙΓΕΙΟΝ retinent.

² Iam tandem Ilio penitus absunto, rediuita eius in Romanam magnitudinem fortuna hinc incipit, ΑΙΝΗΑΣ ΣΥΝ ΤΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ ΑΠΑΙΡΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΣΠΕΡΙΑΝ, *Aeneas cum suis tendit in Hesperiam* num. 117. Hæc suprema operis pars, non emanauit, vt puto, à vetustis illis poëtis Stesichoro, Lesche, vel Arctino; hi enim sua tantum mirabantur; sed vel à Q. Smyrnæo, qui ore Calchantis de Aeneæ cuasione à Xantho ad Tiberim, Romaniqe Imperij in terminatâ amplitudine vaticinatur lib. XIII. vers. 334.; vel Virgilianæ hypotyposi, vt alijs nec infreuerter vidimus, inferuendo. Quapropter nauis num. 118. socijs naualibus probè instrueta, ponte dimisso, *Anchisem sacra ferentem* ΑΓΧΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΙΕΠΑ, Aeneam, Ascanium, atque Misenum ΜΙΣΗΝΩΣ num. 119. recipit; quibus admissis, ΑΠΟΠΛΟΥΣ ΑΙΝΗΟΥ traiectus Aenea claudit opus, & Tabula finem accipit.

Vnum de hâc Tabulâ superest, quærendum ne dicam, an diuinandum; quonam tempore edita fuerit: quod nemo non incertissimum iudicabit, cùm à totâ antiquitate, Troianum hoc Bellum, & quæ apud Ilium gesta sunt, tum priuatis, tum publicis locis, spectantium oculos pauerint; vt inuenimus apud Strabonem lib. VIII.; in Templo Mineruæ Alpheoniae, in Pœcile Porticu Athenis, in Iunonis Delubro prope Mycenæ, in Ædificio supra Cassotidem Delphorum fontem Polygnoti opus (è quo plura ad rem nostram desumpsimus) apud Pausaniam lib. I. II. & X.; atque in pluribus tabulis, quæ Romæ in Philippi Porticu asseruabantur, teste Plinio Hist. lib. XXXV. cap. XI. Et factis quamuis, sed non reticendis picturis, in Templo Iunonis Carthaginiensis ex Virgilio Aen. I. vers. 460., atque in Trimalchionis ædibus ex Petronio in Satyr. pag. 16. lin. 15. iuxta enumerationem Iosephi Antonij Gonsalij de Salas in suis Annotationibus. Et tandem in simili anaglyptico opere, hoc est, in scyphis illis *Homericis gratissimi usus apud Neronem*, de quibus Suetonius in eius Vitâ cap. 47. eos namque non tantum Homericorum carminum cælaturâ, verùm imaginibus quoque, vt nostrum hoc Cimelium, insignes fuisse mihi persuadeo; cùm cæteroqui nullam artem, quæ Neronis elegantissimo luxu, & præcipuâ eius æstimatione digna esset, sola & simplex notarum incisio præseferat;

rat; notumque sit quantum pretij eiusmodi scyphis accesserit, in quibus prælia & armati cælabantur, ac veteris historiæ facta insculpta erant, ex ijs quæ Plinius, varios, & nobilissimos eorum artifices producendo, narrat lib. XXXIII. cap. XII. è quorum numero elegantissimum quendam ita nobis describit Trebellius Pollio in Vitâ Quieti Tyranni, *Vidimus proximè Cornelium Macrum in eadem familiâ virum, cum cœnam in Templo Herculis daret, pateram eleætridem quæ in medio vultum Alexandri haberet, & in circuitu omnem historiam contineret, signis brevibus & minutulis pontifici propinare, quam quidem circumferri ad omnes, tanti illius curi cupidissimos.* Hæc exempla, quia Iliacas ex ordine pugnas continent, cum præsenti Tabulâ comparaui; vt alia Homericæ poësis particularia argumenta, multis & innumerabilibus marmoribus comprehensa, indicare superseedam. Dicam uno verbo, adeò generaliter hoc inualuisse, vt Vitruvius, inter ea, quæ in ambulationibus pingi solita essent, *Troianas pugnas, & Vlyssis errationes* lib. VII. cap. V. proponat.

Quantum igitur ex varijs huius Tabulæ locis coniecumus, eam post Virgilium, eiusque editum Aeneidos poëma, (ex quo plura, quæ ab ipso Homero, alijsque Græcis scriptoribus dissentunt, mutuasse probauimus) in lucem prodijisse, firmiter assumere possumus. Nec absimilis est characterum forma ei quæ circa illa tempora vigebat, vt ex nummis colligimus; media scilicet inter vestitiores illos ac quadratos, ac alias Ε & Ω qui in locum E & Ω frequentius irrepererunt. Qui verò maximè post Virgilij tempora, & antequam ingenuæ disciplinæ in deterius labi cœperint, Grecis eiusmodi amœnitatibus inter Romanos Imperatores delectati sunt, tres omnino numerantur, in quorum gratiam hoc artificiosum atque insigne opus effici, eisque nuncupari valuit, Claudio, Nero, atque Hadrianus: nam M. Aurelius Pij F. græcè quamuis eruditissimus, philosophiæ & seuerioribus tantum studijs se dedidit. Hadrianus, *imbutus impensis Græcis studijs à Spartiano prædicatur; ingenio eius sic ad ea declinante, ut à nonnullis Græculus diceretur:* Præterea, à Dione tanquam plastes, & cucurbitarum pictor, alijsque vel minimis rebus dans operam traducitur; itaut nedum hanc celebriorum Græciæ facinorum epitomen probasse, verùm proprijs eam manibus confecisse, non videatur absurdum. In contrarium tamen dicit hanc coniecturam, notissimum Hadriani in Homerum odium; nam, vt Dio subdit in eius Vitâ, *Homerum è medio tollere, atque Antimachum, cuius ne nomen quidem antè à plerisque cognitum erat, pro eo introducere cogitabat.* Ad Claudi ergo vel Neronis æuum Tabula affigenda erit; sed præcipue Neroni eam inscriptam credimus, *Aeneadum generis qui sexius & ultimus heros, etiamsi Claudio pater maximâ curâ, vt ait Suetonius cap. 42., Græca studia sequutus sit, & multum Homericis etiam versibus loqui solitus fuerit: nam in altero ad insaniam usque Græcarum rerum imitatio viguit, & præcipue res Troicas nedum miratus, verùm etiam stylo prosecutus est, vt ex illo Iuuenalis Sat. VIII. vers. 220. colligunt;*

*in scenâ nunquam cantauit Orestes,
Troica non scripsit.*

& ex

& ex Scruio, qui eius Troica citat ad Virg. Georg. lib. III. vers. 36. & alibi; meminitque de eis Xiphilinus in fine eius Vitæ, in Orchestra Theatri ab eo recitata affirmans. *Habuit insuper, ut de eodem subdit Suetonius cap. 53., pingendi & fingendi maximè non mediocre studium; siue iuxta Tacitum Annal. lib. XIII. Nero puerilibus statim annis viuidum animum in alia detorsit; cælare & pingere, cantus aut regimen equorum exercere, & aliquando carminibus pangendis, inesse sibi elementa doctrinæ ostendebat.* Ultra hæc communia & nimis vaga rei vestigia, ad alia duo peculiaria descendimus; quorum primum dabunt scyphi illi Homerici, quibus illum delectatum fuisse annotauimus, materie tantum à nostri marmoris cælaturâ differentes: è crystallo enim fossili, & gelu concreto (montanum vocant) ex Plinio fuisse scimus lib. XXXVII. cap. II. idem *Nero amissarum rerum nuncio accepto, duos calices crystallinos in supremâ irâ fregit illis;* hæc fuit ratio sæculum suum punientis, ne quis alius ex his biberet: cælari quippe & hoc solitum, Plinius ibidem afferit, & vestigia quamplura minutiorum ex hâc materiali operum remanent; inter quæ maiuscule huius laminae fragmentum è Museo

*Crasfites est duarum sextulatum.
Facies leuis delineata est, sed alia
eclipta, visum fallens, imagines
æquæ prominentes reddit.*

Carpineo producimus, Rustici Asino blandientis; quod fortasse Nicconem & Eutychum, Actiacæ victoriarum omen repræsentat, Græcus etenim ex pilleo vir iste agrestis appareret; ne operi eximio humile & planè lu-

dicum argumentum inferijsse putemus. Secundum indicium aliunde, non tam nimis longè, nobis repetendum est. Cælestibus honoribus Claudio decretis, Nero eundem apparatissimo funere extulit, consecravitque. Templorum per Orbem, adulantibus Ciuitatibus, illi erectorum memoria in varijs Gruteri inscriptionibus remanet, CXIII. 3. CCCXCV. 4., CCCXVI. 8., & MXCVII. 2: sed quod apud Bouillas nuper repertum fuit, vel Neronem authorem & conditorem ex suburbanâ vicinitate habuit, vel Sacrarium illud Iuliæ Gentil ibidem à Tiberio ædificatum refert, de quo ita Tacitus lib. II. Annal. *Fine anni, Arcus propter Aedem Saturni ob recepta signa cum Vario amissa ductu Germanici, auspicijs Tiberij, & Aedes Fortis Fortune Tiberim iuxta, hortis quos Caesar Populo Romano legauerat, Sacrarium Gentis Iulie, effigiesque Diuo Augusto, apud Bouillas dicantur.* In eo, Claudi ab aquilâ in cælum sublati colosseâ ferè magnitudine simulachrum erutum vidimus, cuius exemplar paginâ sequenti adumbramus, elegantiùs à præstantissimo Marcello Seuerolio excipi iussum, & eius de Apotheosi tracta-

tractationi insertum ; cui simile omnino est Iouis caput aquilæ expansis alis inhærens, apud Boissardum Antiq. Rom. to. IV. pag. 84, aliudque Solis apud Matthæos, sub quo inscriptio à Grut. allata pag. XXXVI. i Eodem loci (ut initio huius Commentarij nos indicaturos promisimus) nostra quoque hæc Tabula, per plura saecula inter parietinas illius Templi obruta, lucem tandem aspexit. Vnde, cum aliud Homericæ Apotheoseos marmor, quod apud Kircherium extare diximus, ibidem effossum sciamus ; Neronem, vel in extruendo Templo, vel in commune maiorum sepulchrum imaginem hanc Claudij inferendo, eiusmodi ornamenta, valde inter se conformia, comparasse certum videtur : eiusdemque proinde studij fuisse, Homero, quem tanti faciebat Claudius, cultum asserere, ac eius poësi laudem nouo hoc inuento adiungere, atque etiam Troicorum, quæ olim ipsemet cecinerat, in memoriam spectantes inducere : Ita enim rudior quisque ad penetralia Homericæ disciplinæ admittitur, & ordinem discens Homeri, eius compos effectus, omnis sapientæ modum nanciscitur ; ut postremi duo versus num. 120. ita pollicentur,

. ΩΡΗΟΝ ΜΑΘΕ ΤΑΞΙΝ ΟΜΗΡΟΥ
ΟΦΡΑ ΔΑΕΙΣ ΠΑΣΗΣ ΜΕΤΡΟΝ ΕΧΗΣ ΣΟΦΙΑΣ

F I N I S.

R A P H A E L I S F A B R E T T I
G A S P A R I S F . V R B I N A T I S
E M I S S A R I I L A C V S F U C I N I
D E S C R I P T I O

A D I L V S T R I S S I M V M E T R E V E R E N D I S S I M V M D.

I A C O B V M C A N T E L M V M
C A E S A R E A E A R C H I E P I S C O P V M
E X D V C I B V S P O P V L I P A T R I T I V M N E A P O L I T A N V M

AGNIFICVM illud Lacus Fucini Emissarium, cuius descriptionem aggredior, meminisse non possum, Illustrissime CANTELMI, quin & simul humanitatis Tuæ recordatio iucundè obuersetur animo, quâ mihi synceriores de hoc insigni opere noticias, voce & scripto, dum ad illud primò inuisendum accederem, tradidisti. Non ea igitur in hoc Tibi inscripto Commentariolo mihi mens erit, vt noui quidquam per me Tibi affери posse credam; sed potius; vt quantum Tuis monitis profecerim, grātē atque ingenuè ostendam; vtque meis dictis, tanto teste adhibito, fidem conciliem; &, quod vltimum seposui, quamuis in primis vrgeat, vt obsequij mei pignus hoc & indicium erga Virum natalibus clarissimum, eruditione præstantem, & suauissimis in summâ fortunâ moribus, extaret.

Musis Mnemosynes filijs, antequam prælium inirent, Lacedemones sacrificasse ferunt, eâ de caussâ, ne fama præclarorum facinorum deperiret; facta enim (vt ita loquar) transeuntia, qualia sunt ea, quæ in bello geruntur, Musis tantum, hoc est Scriptoribus, vitam, & memoriam debent: hisce enim cestantibus, (ne aliunde in amplissimâ Heroum segete, quos inclyta Gens Tua ab omni memoriâ tulit, exempla petam) egregij illi Viri Eberardus Duncani primi Scotorum Regis filius natu minimus virtute maximus generis Tui author, Restani plures bellicâ laude insignes, quorum vestigia in Belgico illo Gloriæ theatro Restanus frater persequitur, Andræas huius sœculi Epaminondas, (sic

ab ipso Magnæ Britanniæ Rege vocatus, in eo diplomate Kal. Iunijs superioris anni conscripto, in quo tot fortium Virorum cognatione gaudet, & communes cum eisdem progenitores agnoscit) alijque, scriptis Historicorum abundè celebrati, longâ premerentur nocte; haud secus atquè alij innumeri, qui ante Agamemnona fortis quidem, sed inhonorati, nullam apud posteros nominis famam sunt promeriti. Verùm, id quod in opere minimè permanenti Laco-nes expedire duxerunt, vt nempe à scriptis & carminibus res gestæ suam dura-tionem acciperent; non minus interdum in rebus etiam ad diuturnitatem, & si fas dicere est, ad æternitatem stabilibus, necessarium deprehenditur; si non operibus ipsis pereuntibus, certè eorum conditoribus ab hominum recordatio-ne passim elabentibus; Et sane, otiosis Pyramidum molibus id accidisse, obli-teratis tantæ vanitatis authoribus, iustissimo casu factum, cum Plinio dicemus; atqui ea quoque vetustatis monumenta, quæ cum magnificentiâ utilitatem ad-mixtam habent, idem fatum experiri, iure optimo nos conqueri licet. Horum non pauca in toto Orbe Romano sparsim occurrunt; parumque absuit, quin huic nostro ad Fucinum Lacum Emissario tantundem acciderit, adeò Musas iratas expertus hucusque videtur Claudio operis conditor, in parcâ &, vt ali-quis videtur, ambiguâ veterum authorum de eo mentione, & recentiorum, vel turpi de re maximâ silentio, vel tenebris, quas luci nobis ex vetustate tran-smissæ offundere tentauerunt.

Vt igitur Musas Claudio placabiles efficere possimus, stetque illi sua apud posteros gloria; tria nobis, membratim & distinctè tractanda, proposita sunt. I. Opus à Claudio absolutum fuisse demonstrabimus. II. Nihil aduersus hoc ex vetustis Scriptoribus, vel monumentis obijci posse. III. Ipsius difficultas & magnitudo per partes diligenter examinabitur.

M E M B R V M I.

CLAVDIUS OPERIS PERFECTOR

A Deò multi topographiam huius Lacus Fucini, & adiacentis illi oræ, olim explicarunt; vt superuacanci laboris videatur, crambem istam recoquere; Tibique præsertim apponere, qui tum vniuersalis geographiæ, tum peculiaris huius IV. Regionis Italizæ, in quâ Excellentissimæ Tuæ CANTELMÆ Do-mus Dynastia quoque sita est, apprime gnarus, exactam istorum locorum no-tionem habes. Sed ne alij, qui nostros hosce labores fortè inspecturi sunt, iei-nam hanç narrationem inueniant; patere quæso, vt Tibi notissima quamuis, facto verborum compendio, succinctè perstringam.

Lacus ab Urbe distantiam, cum Isacio Tzetza Lycophronis Interprete ad vers. 1275. (inter alia ibi perperam de Pitonio fluvio prope Circeios exposita) in quingentis stadijs, hoc est milliaribus LXII. & semis, proximè reperio. Rectus breuiorque processus est per ipsam Viam Valeriam, quæ Lacui accedens, illumque ad dextram relinquens, Corfinium tendit, nobilem illam Socialis Belli

Belli arcem, ex eius ruinis postea creuisse proximum Oppidum Populum, haud dubium esse, Cluuerius post alios testatur. Per Viam (inquam) Valeriam, ab Urbe ad Oppidulum *le Celle di Carsoli* nuncupatum XXXXI. mil. pafs. numerari, ex lapide milliario ostendi in Dissert. II. de Aq. & Aquæd. num. 162.; hinc ad summum iugum montis, supra Vicum *di Colle*, sunt mill. VII. & semis; indè Taleacotium alia M. P. II; reliqua XII. M. P. & aliquid amplius, à Taleacotio ad Fucinum reperiij, Oppido Scurculæ medio intercedente.

Vrbem respicit ab Oriente æstiuo, & aliquantò etiam vteriùs in Septemtriones; nempe per gradus XVI. Africi Venti versùs Occidentem.

Ambitus ipsius per lacinias sinuum & promontoriorum in eum excurren-
tium, XXX. milliarium & vtrrà est: rotundatis autem flexuris, XXVI. & paul-
lò amplius milia passuum obtinebit.

Albam (cuius solius ex vetustis ad eum locis vestigia, & quidem luculenta supersunt) habet ad Caurum Ventum, *Maestro* dictum, tribus passuum millibus dissitam; quam ex agro omni circumuicino canticibus saxis replete, Holste-
nius ita appellatam voluit: at nos libentiùs cum Appiano in Hannibalicis, ex Albâ Romanorum metropoli, nomen huius in Æquanis munitionis deductum putamus: præsertim quia ipse rupium aspectus Holstenij etymon redarguit; si enim ex colore denominanda fuisset, Rubram potiùs (vt Vicus in Flaminia
Viâ Vrbi proximus) ex rupium, totiusque circa Albam soli rubedine, vocari par erat.

Plurimam ex montibus adiacentibus aquarum copiam recipit; sed torrentibus potiùs quàm viuis fluminibus augeri conspicuum est: nam modico illo fluuiolo ad Orientem Solem influente excepto, quem alij Inueniunt, ex Plinio vt putant, alij Pitonium nominant; cæteri cælestibus tantùm aquis arentem, alioqui alueum commodant. Illud mirum, nullum hisce aquis patere egressum, sed eas occulto naturæ opere transmitti; vario tamen nec constanti exitu: quò semper factum est, vt Lacus aliquibus annis assurgat, (septenis quibusque id fieri tradunt) rursusque deprimatur, vt Strabo ait lib. V. Geograph.

Marsos igitur accolas, quibus in incerto suorum agrorum possessio versabatur, assidue deprecatos Augustum Diui F. inuenimus apud Suetonium in Claud. cap. 20. vt Lacus exundantium Emissario aliquo coërceret; quemadmodum in Lacubus Transimeno, Albano, & Nemorensi, è quibus nulla exeunt flumina, manufacto, subterraneoque opere constructum cernimus. Annuit tandem precibus Marsorum Claudius, postquam furdas aures præbuit Augustus, nec quæ Iulius destinauerat (vt ait Suetonius in eius Vitâ cap. 44.) exequi in hâc parte curauit. Annuit, inquam Claudius, non minùs compendij spe quàm gloriae, iuxta Suetonium, cùm quidam priuato sumptu emissuros se repromitterent, si sibi siccati agri concederentur. Hæc construendi Emissarij caussa fuit.

In Lirim autem directum fuisse; tum Tacitus lib. XII. Annalium expressè affirmat, ibi, *inter Lacum Fucinum amnemque Lirim perrupto monte*; tum Suetonius sufficienter explicat, dum per tria passuum millia montem effossum atque

excisum refert; ea enim est plus minus Liris, nec ullius alterius fluminis praetercurrentis, à Lacu distantia. Proximus inquam Fucino, aptusque ad eius aquas excipiendas, Liris ad Occasum Solis hybernum defertur, sub Oppidulo *Cappadocia*, tribus à Taleacotio & à Viâ Valeriâ ad Meridiem milliaribus distato, in Valle di *Nerfa* suas fontes sortitus, sex supra os Emissarij passuum milibus, XXIV. supra Soram.

Certissimus hinc patet error recentium Geographorum P. Athanasij Kircherij & Innocentij Matthæi, qui in suis Tabulis, Fontes Liris ad Oppidum Sancti Viti Prænesti prope collocare non verentur: ex Alberto, ut credo, seducti, hic enim in illius Oppidi in Æquicolis descriptione pag. 152. ita ait, *E poi Prisciano, con Santo Vito, vicino ad una chiara fontana: è questa una di quelle fontane, che danno principio al fiume Garigliano.* (Gariglianum enim Italij Lirim vocari, nemo nescit) Corrigit se tamen Albertus, in Samnitibus Hirpinis pag. 272. veram Liris originem agnoscens, *non molto disto dal Castello di Capistrello;* quod ab ore Emissarij, ad sinistram pariter Liris ripam, vix stadio distat: vnde in priori traditione ita accipiens est, vt longissimus illius ad Sanctum Vitum fontis decursus sit præ omnibus alijs, quibus Liris augetur. Certum namque est, ex hâc etiam regione aquas in Lirim tendere, Trero scilicet amni receptas, qui prope Fabrateriam fluens iuxta Strabonem lib. V., alijs minoribus Hernicæ illius Vallis fluminibus collectis, paullò post Liri se commiscet, & aquas, ipsumque nomen deponit; tantum abest, ut hoc Liri eripiendum, & alienis fontibus tributarij insuper fluuij affingendum sit. Et ne ullum de germano hoc Liris capite dubium remaneat, facit quoque Soræ Vrbis positus, *apud quam elabens Liris, Fregellas affuit atque Minturnas,* vt ait Strabo lib. V., itemque Fibreni ad lœuam influxus, & Arpini vicinitas, Silio ita canente,

*qui Fibreno miscentem flumina Lirim
Sulphureum, tacitisque vadis ad littora lapsum
Adcolit Arpinas;*

& viuis eloquentiæ coloribus illustrante Cicerone lib. II. de Legib. *Sed ventum in Insulam est* [Villam in suburbano Arpinati sibi natalem extitisse iam dixerat] hâc verò nihil est amoenius. *Vt enim hoc quasi rostro finditur Fibrenus, & divisus* F *equaliter in duas partes, later a hæc adluit, rapideque dilapsus, ciò in unum confluit, & tantum complectitur, quod saïs modicæ palestræ loci; quo effecto, tanquam id habuerit operis ac muneris, ut hanc nostram efficeret sedem ad disputandum, statim se precipitat in Lirim.* Quæ omnia notissima & nobilissima loca, supra Tretri & Liris confluentem constituta, exploratè Lirim hunc esse probant, qui à *Cappadociâ*, non alium, qui à fonte apud Sanctum Vitum deriuatur.

*Vtque Segnius irritant animos demissa per aures,
Quæ sunt oculis subiecta fidelibus;*

ideo placuit ulterius, ea loca quæ ad nostrum Emissarium aliquo modo pertinent, scheme comprehendere; opticâ potius quam geographicâ ratione efformato, ut in hâc Tab. I., tamquam opportuniiori ad ea quæ explicanda veniunt, & au-

TAF

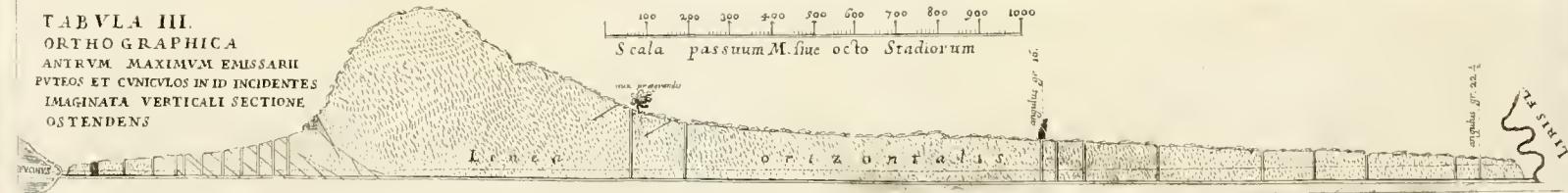
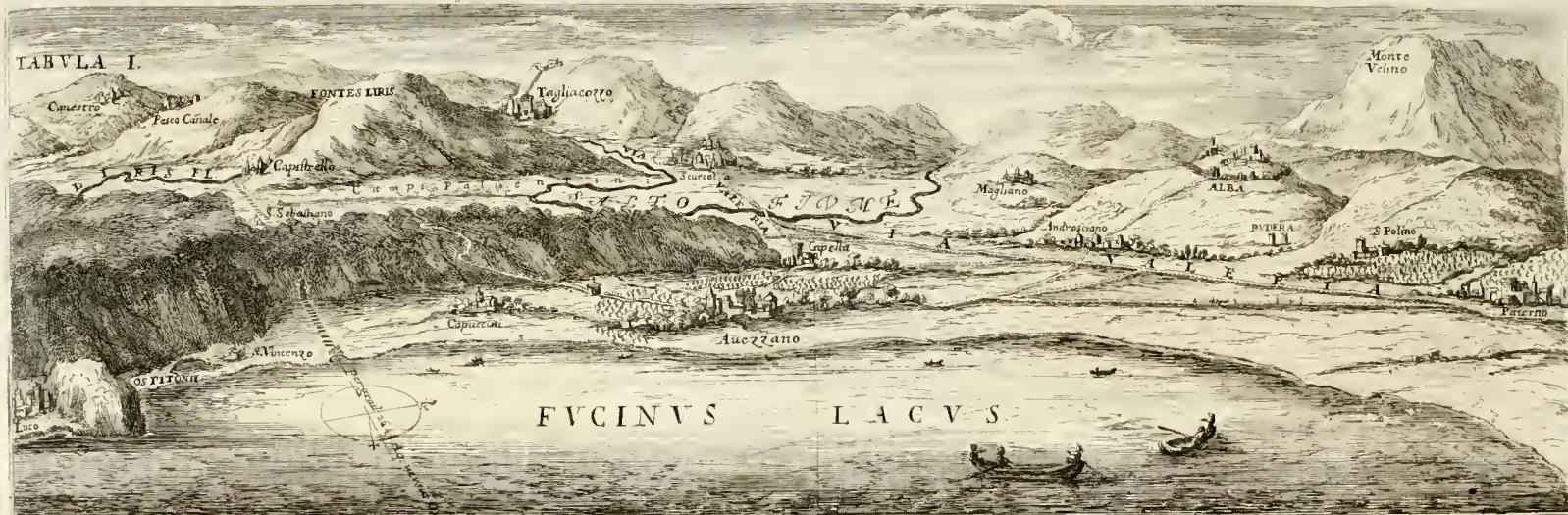
Luco

FVGAVS

T
I

T
C
A
PV
I
C

CNVS

DE EMISSARIO FVCINI 389

A & authorum, quos excutimus, errata manifestius redargendum.

Fucinus iste Lacus suâ magnitudine, & Marsorum circùm accolentium militari olim virtute clarissimus, variâ tum Poëtarum, tum solutâ oratione Scriptorum mentione celebris, adeò vt Græcorum, nostra quamuis dedianum, fabulamenta non intactus euaserit; id ex vetustissimâ suâ famâ consequutus esse videtur, vt plus de fabulis quâm de historiâ hauserit, & ad hoc usque æuum

B transmiserit: cui eniū de hoc Lacu loquenti, non primò illud Plinij lib. II. cap. CIII. occurrat? inuectum in eo annem, aquas lacustres ita supermeare, ut in Lario Addua, in Verbanio Ticinus, in Benaco Mincius, in Seuino Ollus, & in Lemano Rhodanus hospitales tantum suas, nec largiores quâm intulerunt, aquas ueehunt.

Id profectò de ipso æuo Plinij scribentis, durum & non admodum credibile; hodie aduersus oculorum fidem, quibus immota & stagnans aqua perpetuò (nisi

C quâ ventis agitur) appetet, assicerere, vt omnes, tanquam de re quæ etiamnum vigeat, ad nauseam usque ex Plinio transferunt, perridiculum, planeque absurdum iudicabitur. Excusatio namque illa quam Plinio dare quis posset, multa scilicet diuturnitatem temporis immutare solitam, & specum vnde emissionem suam fluuius iste inuectus, quem Plinius non nominat, & cui recentiores ex Lycophrone & Vibio Sequestro Pitonij nomen faciunt, sortitus olim

D fuerat, ingruente limo & glareâ fortasse occlusum; vt postea maximum, de quo tractaturi sumus, Claudi Emisarium eadē materia copia usque ad verticem ad ipsius Lacus oram obstruxit: excusatio hæc, inquam, quominus accipienda sit, Strabo, imo & Plinius ipse faciunt. Strabonis siquidem æuo, (qui Plinium sæculo ferè antecessit) adeò nulli patebant lacustrium aquarum exitus,

E vt ipse ad caussas occultas indagandas diuertat, cur Lacus modò assurgeret, & montium circumstantium radicibus appropinquaret, modò eadem loca prius mersa agricolationem exhiberent; sic enim ille lib. V. Φασὶ δὲ αὐτὴν καὶ ταληγὸν ποτὲ μέχρι τὸ ὄγειν, καὶ ταπεινὸν παλίν, ως αὐτοῦ χειρ τὸς λιμνωθέντας τὸ πάσι, καὶ τελεγεῖδη ταρέχειν. ἥτοι μετασάσεις τῶν κατὰ βαθὺς υγέων σποραῖς, καὶ αὖθις γίγνονται, ταλίν δὲ ὀπουργέσσαις, ἥτελεως ἐκλειπόσαις αἱ τανγά, καὶ ταλίν συνθλίσονται.

F Ferunt hunc Lacum interdum usque ad montana impleri, rursumque subsidere, ita ut loca que lacustribus aquis obducta erant, rursus detegantur, & cultui fiant apta: siue scaturigines aquarum quæ sunt in imo vado sparsim locis alijs scaturiant, rursumque in unum confluant; seu prorsus deficiant fontes, atque iterum exprimantur.

G Plinius verò, ubi rursus de hoc Lacu, & ad ipsum Speculo loquitur lib. XXXI. cap. III. aliud magis adhuc incredibile assumit, illum nempe eundem esse, in quem Aqua Marcia, ab ultimis Pelignorum montibus originem dicens, seimergit, pertransitis Marsis & Fucino Lacu.

Quomodo etenim Aqua hæc Marcia, omnium quæ usquam ad Vrbem deductæ fuerunt lectissima, nitorem & puritatem suam, totâ diametro Lacus (nouem eâ parte, vt minùs, milliarium) superatâ seruasset, quantâuis tandem copiâ atque impetu delata? Adde, quod à Lacu ad Anienem, ubi eam iterum se aperi-

aperire Plinius ibidem scribit, nescio an eam vnquam deriuatam possibile sit, A ob defectum debitæ declivity; tanto præsertim locorum interuerso intercedentē, (cūm non minūs XX. millibus passuum Marciae in Tiburtino fontes à Fucino distent) non enim id ausim asserere, quāuis locis inspectis, altior mihi Anieni planities visa fuerit: illud profectò affirmauerim, nullā niti verisimilitudine occultam hanc & subterraneam, tanto terrarum spatio, aquæ penetratiōnem; itaut eam non immeritò Holstenius, Alphei, fluctus Sicanos subterlabantis, fabulæ assimilet. Observauui etiam, in perquirendo Emissarij Claudianni exitu, breuissimum à Lacu ad fontes Marciae in Tiburtino tramitem, Liri amne, ad angulum ferè rectum occurrente, interrumpi: itaut Aquista Marcia, à Lacu in terram recepta, à proximo, & profundi admodum aluei flumine, (vt infrā ostendam) facilius intercipi, & secum auferri, quām sub eo depresso, rurus in Tiburtino agro emergere potuisset.

Hoc demum quod modò dixi, tufiùs aduersus Authorem, vanitatis in non paucis manifestum, statuere possumus; quò Frontinus, qui paullò post obitum Plinij Historici de Aqueductibus non minùs eruditè quām diligenter scripsit; vbi Marciae originem in Diuerticulo M. P. III. Viâ Valeriâ ad mil. XXXIII. (siue ut nos necessariò emendauiimus XXXVI.) ostendit, hanc Plinij traditionem omnino suo silentio spreuisse videtur; quæ egregio Authori, & de re ad munus suum Curatoris Aquarium spectante exactè scribenti, non prætermittenda fuisse, si fidem aliquam mereri visa foret.

Quoniam verò frequens & quotidianum ferè est, vt Scriptores ex incredibilius famam se querere putent; repertus est superiori sæculo Andræas Baccius, Medicinæ & bonarum artium studijs cæteroqui eruditissimus, qui latentem hanc Plinij fabulam patenti experimento confirmatam iactauerit; asserens de Natur. Vin. Hist. lib. V. pag. 246. d. *Furfuraceas glebas in subterlabentem meatum ad Fucinum projectas, in scatebras quasdam Sublacensis Lacus inuentas.* Sed iste dum Plinij assertor fieri voluit, eiisque nouum mendacium accommodare credidit, à Plinio longè recedit; eiusque lapsum, quem ægrè, & non nisi conieaturis coarguere possumus, certissimâ fallaciâ implicat. Si enim Aquam Marciam cūm Plinio eam dicamus, quæ in meatu ad Fucinum absorbetur, ea certè non ad Sublacensem Lacum, sed decem infra passuum millibus erumpit, vt probat Frontinus, nec Plinius negat, qui nullo definito loco, seu ad Lacum, (vnde sola Anionis Noui Aqua omnium altissima deriuabatur, ex eodem Frontino num. 80.) sed genericè in Tiburtino eam se aperire testatur. Quod autem in gratiani Plinij, de librâ, forsan ad veros & conspicuos Marciae fontes, quām ad Lacum Fucinum altiori, dissimulauimus; id Baccio concedere non possumus, qui supremam Vallis Anienæ partem eruptioni sui furfuris designauit: & maiori adhuc miraculo, furfurem quem terra recepit, per eius viscera percolatum, absque alteratione, itaut adhuc in Lacu Sublacensi dignosceretur, per XX. miliiaria transmissum retulit. Cum Baccio Cluuerius quoque sensit, eiusque testimoniò vtitur, quin & abutitur quoque; adeò vt ex eo in verbis Frontini dubitet,

tet, an idem author Marciæ caput ad Fucinum, an verò ad Simbruina stagna siue Sublaqueum locauerit; cùm certum sit, eum neutrobi, sed in Diuerticulo à Valeriâ in Sublacensem statuisse: nec longitudo Ductus, quam Frontinus LX. M. & vltra passuum habuisse dicit, alicui insertitudini dat locum, quasi hæc distantia ad Fucinum usque pertingat: quia longitudo illa Ductus, de quâ Frontinus, intelligitur secundum obliquitatem, & coincidit cum distantiâ fontium eiusdem Marciæ ab Urbe, ut in Diss. II. de Aquis & Aquæd. ex nouo illo lapide, ad num. 207. pleno calamo probauimus.

Minimè tamen opus est extra Frontinum hanc probationem perquirere; quoniam idemmet in ijs quæ de cæteris aquis dicit, quid de hâc intellecterit ostendit: in omnibus alijs, inquam, aquis, distantiam conceptelæ minorem, quam sit longitudo Ductus constituit; & pro ratione addit num. 7. ita exigente libramento; itemque num. 24. quia montium lateribus specus applicati; ac demum num. 25. veterum Ductuum obliquitatem ita emendatam tradit, Iam tamen quibusdam locis, sicubi Ductus vetustate dilapsus est, omisso. C I R C V I T V I S V B T E R R A N E O, vallis tractus, breuitatis caussâ, substructionibus arcuationibusque traiiciuntur. Accedit, quod iterum Frontinus de hoc eodem Marciæ capite mentionem iniecit num. 25. *Marcia, quæ à capite etiam Claudiæ libram æquat*, vbi certum est, de Tiburtino fonte eum loqui, cum quo libra Claudiæ, origine proximæ, comparari poterat; non verò cum eo qui XX. passuum millibus à Claudiâ remotus, imò, ut diximus, commentitius & nullus erat.

Quæ igitur Historicos fefellerunt, ea tanquam fabulosè narrata à Lycophrone, pro veris accipere præstat; iste enim in suo Cassandrae furore percitatæ Vaticinio vers. 1275. quale experimur aquarum Fucini emissionem, talem describit.

Λίμνη Φόρκης Μαρσωνίδος ωτα,

Πιλώνι@ Τε χεῦμα, Έχετά χθονὸς

Δύοντα, εἰς ἀφαίλα κεθυνῶν Καθη.

Phorcique Marsici Lacus latices,

Pitoniumque flumen, sub terram

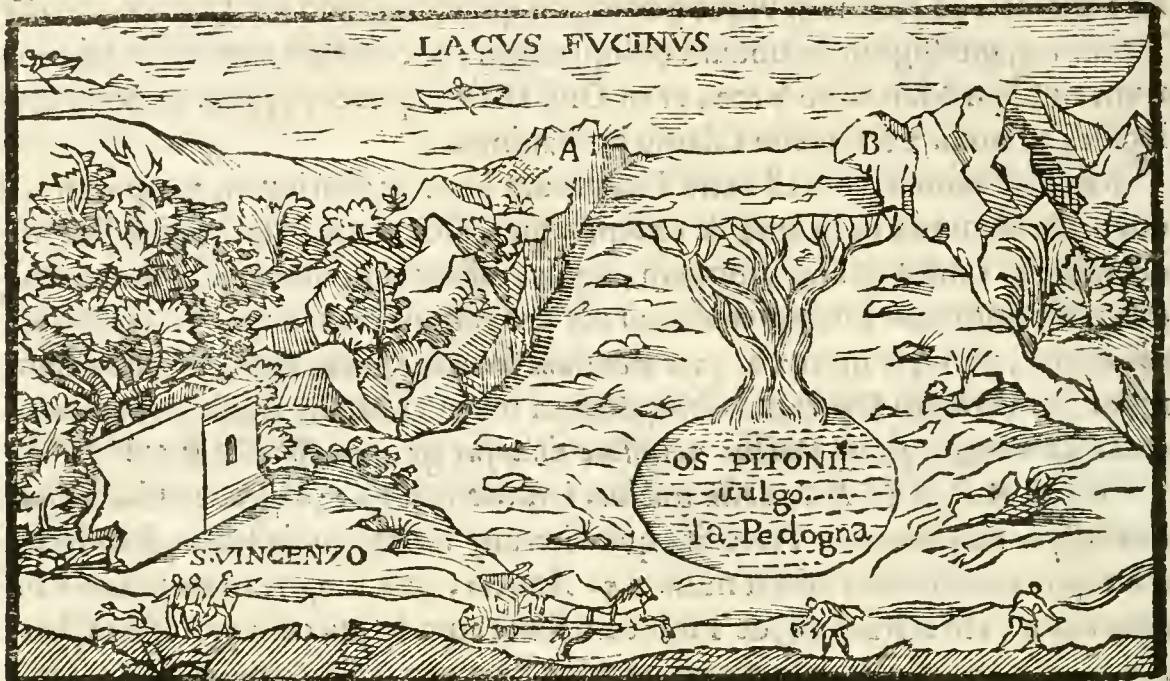
Sese condens in obscuras Specus profunditates.

Hoc pacto, inquam, obscure & latenter combibi Fucini aquas compertum est; non uno forsan in loco, ut accolæ dubitant, sed nullibi largè magis atque copiosè, quam sub monte, quem Pinnae vocant, inter Auezzanum & Lucum; unde profectò Claudio Cæsari, eiusque Architectis consilium, in proximo Emissarium effodiendi, quæ olim à naturâ aquis iter apertum obseruauerant.

Semel iam & iterum locum inspexeram, incolis monstrantibus & explicantibus, *sed non ego credulus illis;*

quia cùm omnia Lacus occuparet, & in profundo, atque sub aquis abscondito hiatu quodam, Fucinum epotum dicerent; aquâ desuper immotâ & stagnante, vix ullam apud me fidem nanciscebantur: cùm tandem in huius anni insolitâ siccitate res euidenter patuit. Inuitante igitur hospitio, & Pitonij fluuij tecto gurgite labentis immersionem iam conspicuam asserente ornatissimo viro, mihiique veteri

veteri amicitiâ iuncto Francisco Mercatello, popularium suorum in Auezzano
Oppido militum Ductore; locum adiui, & stupendum hoc naturæ miraculum
hisce oculis perlegi: quod vt exteris ac longinquis quoque fiat notum, minutè
describam, & rem certè memorandam piaturæ commendabo.

Non erat qui meminerit aggerem illum inter scopulos A & B in sicco usquam relictum; sed per ipsum, veluti per ostium X. plus minus passibus patens, Lacus se ingerebat; modicum quandam sinum usque ad Viam Pitoniæ voragini imminentem efficiens. At in præsentis anni M DC LXXXIII. immodicâ aquarum cœlestium penuriâ, & terrestrium proinde scaturiginum attenuatione, Lacus adeò depresso est, ut ab eo aggere A B ad Lacum, per LXX. passus aqua retrocederet; & quia ripa ibi leniter acclivi assurgit; in tanto spatio vix sex pedibus supra Fucini superficiem agger emergebat. Ex parte autem Pitonij oris, aqua è proximo Lacu penetrans, duplò inferiorem libram obtinebat; ex omnibus eiusdem aggeris imis vndique partibus, varijs aquæ Lacustris riuis in glareoso solo erumpentibus. Hi statim in modicum craterem (longitudinis ped. XXVII. paullòque minoris latitudinis, ac III. pedum profunditatis) recepti, sensim inter glareas dilabebantur, tribus tamen præcipue locis versus Viam & montem, inter lapillos ebullitio quedam tanquam aquæ se prementis apparebat, ubi, aure admotâ, cum murmure humor decidere percipiebatur.

Hic ergo celebrem illum Pitonium Specum, & naturale Fucini Emissarium, nostris temporibus patuisse vides; prout superioribus saeculis agnitus, & ad usum Moletrinæ vallo à Lacu distinctum (cuius aliqua rudera & vestigia remanent) refert Phœbonius Hist. Mars. lib. II. cap. VI. Sed nec Phœbonius, nec alius quispiam hactenus animaduertit egregium huius rei testimonium, etiamnum in propinquo remanens; Templum, inquam, vel Pitonij fluminis, vel potius Genij ipsius Lacus ibi statutum. Inter parietinas scilicet Ecclesiæ olim dicto

a dicto Specui imminentis, & Diuo Vincentio Martyri dicatæ, partes quæ ad Lacum & Pitonium obuertuntur, ex lapide quadrato, & insignis, vetustissimæque structuræ existunt, prout nos in Tabulâ antecedenti, ab alijs ruderibus, additis basis & coronæ ornamenti distinximus; quarum hic separatim ortographiam vides. Vnde certò asseruerim, Fucini in suo effluvio hoc Templum fuisse; huic namque simile in positione, sed

b Urbanâ vicinitate longè augustius, ad Emissarium Nemorense Lacus inueni; cuius specimen in meâ Agri Suburbani descriptione opportunè dabo: Hicque stultâ religione Fucinus venerari, atque in vota vocari potuit, (vt lapis iste Phœbonij, negligenter quamuis vt puto exceptus, prout cæteri illius libri, pag. 62. testatur)

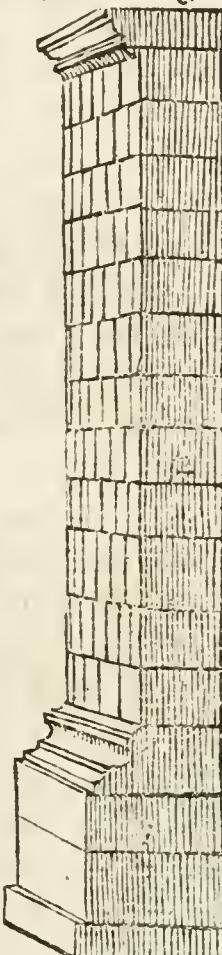
C · GAVIVS · H
F · C · VEREDVS
G · F · MESALLA
FVCINO · V · S
L · M

vbi postea meliori cultu, Vincentius in mari demersus, inde que diuinitus eiectus ad litus, præsentius numen Fucinum, præternauigantibus se se offerebat.

Verùm hæc satìs de Pitonio Specu dicta sunt, quasi in progymnasma eorum, quæ de celebri ad Fucinum Claudij Emissario iamiam differere accingimur, vt eundem operis magnifici atque præclari conditorem probemus.

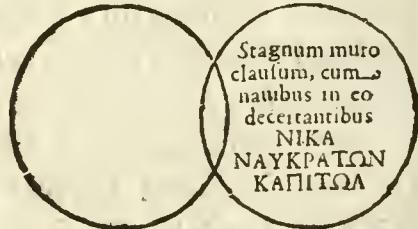
Emissarium, hoc est, subterraneum Specum, per quem Lacus Fucini aqua in Lirim amnem, monte qui interiacet perffosso, emitteretur, à Claudio perfectum fuisse, nemo negare poterit, nisi qui simul tribus clarissimis eiusdem saeculi Scriptoribus, Plinio, Tacito, & Suetonio fidem aperte detrahatur.

Antiquissimus eorum Plinius, & operi ipsi æquævus, grauissimis verbis, & rei magnitudinem mirificè amplificantibus, Emissarium hoc describit lib. XXXVI. cap. XV. *Eiusdem Claudi inter maximè memoranda equidem duxerim, quamuis destitutum successoris odio, montem perffossum ad Fucinum Lacum emitendum; inenarrabili profecto impendio, & operarum multitudine per tot annos; cum corruatio aquarum, quæ terrenus mons erat, egeretur in verticem machinis, aut silex cederetur, omniaque intus in tenebris fierent, quæ neque concipi animo, nisi ab ijs qui videre, neque humano sermone enarrari possunt.* Hæc Plinius, qui magniloquentiam suam in hæc exaggeratione profudisset, vanèque & ridiculè perdidisset, si opus tantopere extolleret, quod irrito conatu processisse volunt. Et quatenus ex eius verbis aliqua ambiguitas oriri posset, quasi, perffosso ad Fucinum Lacum emitendum, præparationem quandam, adhuc effectu carentem, inferant: aliorum consensus omnem dubitationem tollit, quominus Cladius

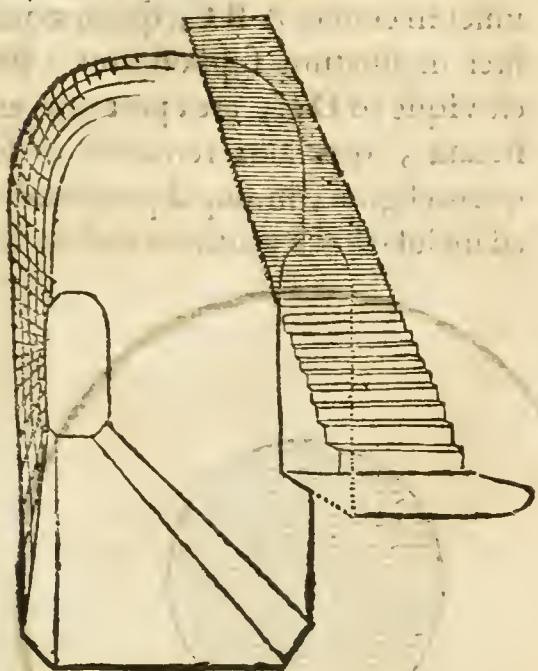

non præparaucrit solum, sed emissionem perfecerit. Quid enim apertius hoc Suetonij dicto? *Opera magna potius, quam necessaria quam multa PERFECIT;* sed vel præcipua, *Aquæductum à Caio inchoatum; item Emissarium Fucini Lacus, Portumque Ostensem; quamquam sciret, ex his alterum, ab Augusto precantibus assidue Marsis negatum, alterum à D. Iulio saepius destinatum, ac propter difficultatem omissum.* Et paullò infrà, *Per tria autem passuum millia, partim effosso monte, partim exciso, canalem ABSOLVIT agrè, & post XI. annos, quamuis continuis XXX. hominum millibus sine intermissione operantibus: verba enim perfecit & absoluit, non de opere tentato, sed de consummato, vereque expleto,* (vt alia duo, de quibus non ambigitur) intelligi debent.

Manifesta equidem hinc fit Thomæ Reinesij mala fides, (nam ignorantiae talem virum arguere non possumus, nec ab alio argui pateremur) vbi ad Inscriptionem LXXXI. Classis III. factum Claudij impugnans, vt ex mutilâ illâ, malè suppletâ, falsaque (vt semel dicam) inscriptione, Traiano laudem operis de integro ascribat; hunc Suetonij locum in Claudio cap. XX. prætermittit, & alium ex eodem in Iulio repetit cap. XLIV. id meditariem [Lacum scilicet Fucinum emittere] mors præuenit: ex eo quod Iulius non fecit, Suetonio ita tradente, ad id quod Claudium fecisse non vult, Suetonio quamuis contradicente, ex eodem concludens. Nec minus validum huic sententiæ adminiculum suppetit ex Tacito Annal. lib. XII. si integrè atque attentè expendatur: ita enim ille, *Sub idem tempus [XII. Imperij Claudij anno, vt ex Fastis per quorum seriem sua Annualia disponit, Coss. nempe Fausto Sylla & Saluio Othono] inter Lacum Fucinum amnemque Lirim perrupto monte, quo magnificientia operis à pluribus viseretur, Lacu in ipso Nauale prælum adornatur, ut quondam Augustus struendo casis Tiberim stagno, sed leuibus nauigijs, & minore copia ediderat &c.* Ad eam naumachiam pertinere credit hunc nummum Claudij Oiselius Tab. CI. 7. quem eius fide exhibeo; nescius tamen quomodo scrubilibus damnatisque capitibus, *Capitolinorum* nomen indi potuisset; cum præsertim de nomine utriusque Classis liqueat ex Tacito & Xiphilino, alterius scilicet Rhodiorum, alterius Siculorum: sed liceat huic authori morem gerere. Prosequitur paullò post Tacitus. *Sed perfecto spectaculo, apertum aquarum iter; & incuria operis manifesta fuit, haud satis depresso ad Lacus ima, vel media.* In his verbis Reinesius sistit, vt in casum Claudij labores iuisse probet: sed nos in fundo rei veritatem residere inueniemus; subdit enim immediatè Tacitus, *eoque, tempore interiecto, altius effossi specus.* En incuriæ prioris operis remedium, quod maligna Reinesij incuria non ultrà conquisiuit; nos verò nedum ex Tacito, sed ex ipso Specu Emissarij deprehendisse credimus: obseruauimus enim Cuniculos illos minores obliquè in illud ad materiæ egestionem, vel ad inuisendum, perfecto etiam opere, Emissarium, incidentes, fundum Emissarij non attingere, (vt par erat ad faciliorem seruorum corbes efferentium, vel per manus tradentium ascen-

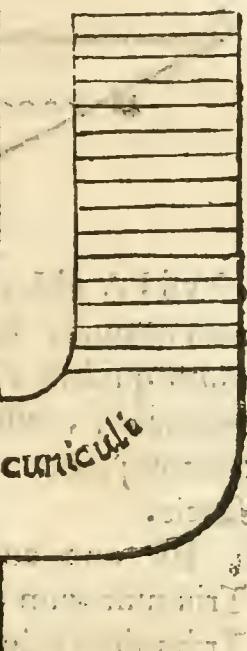

ascensum) sed ad altitudinem ped. V. & semis, ad formam suppositi schematis terminari;

pars ad Lacum

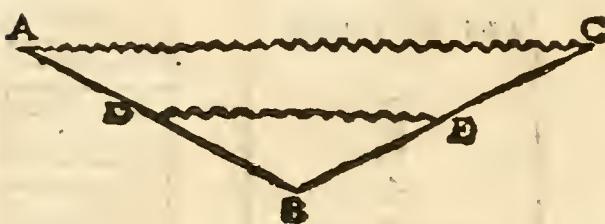
EMISSARIUM

pars ad Lirim

argumento scilicet, tot pedibus, opus tempore interiecto depresso fuisse, quod antea in eodem plano cum imâ Cuniculi obliqui parte iacebat. Idque è magis probabile redditur, quò Emissarij altitudo, excessiva omniō apparet, tanquam vltra proportionem latitudinis duplicata, quæ antea in sesquialterā ped. 13. ad latitudinem ped. 9. conuenienter in subterraneo opere attollebatur. Subiungit Tacitus, *Et contrahendē rursus multitudini, gladiatorū spectaculum editur, inditīs pontibus pedestrem ad pugnam.* Quin, & conuinium effluvio Lacus appositum, magnā formidine cunctos affecit; quia vis aquarum prorumpens, proxima irahebat, conuulsis vterioribus, aut fragore & sonitu exterritis. Vbi enim vis aquarum prorumpere valuit, nisi quà data porta Emissarij? Attractio etiam proximarum tabulationum, aliarumq; vteriorum conuulsio, non aliunde proficiisci potuit, quàm ex ingenti mole aquæ, primo sui ingressu vastissimi illius antri vastitatem replentis, & toto sui pondere atque impetu, maximâ cum velocitate & violentiâ delatæ. Et quod Suetonius apertâ & planâ locutione de Emissario perfecto tradit; iste, si non clariùs, at certè fortius ex effectu voluit intelligi, vt neruosum semper, & plūs quàm dicatur significans est eius dicendi genus. Imò dixerim, nc dum ex hoc secundo Taciti loco effosionem perfectam, & Lacum emissum colligi; sed ex primo illo quantumuis incurioso opere, aliquid Lacustris aquæ in Emissarium influisse: quid enim aliud ait Tacitus, nisi ad *imas vel medias* Lacus partes Emissarium *non factis fuisse depresso?* ergò saltem intelligere debemus, de *summâ* Lacus parte aliquid exhaustum; nec enim credibilis in maximo & artificio opere, tanta Architecti oscitantia, vt summam superficiem Emissarij, summæ proximi Lacus superesse non agnosceret: sed quia id modicum erat, ideo *altius effossi specus*, quò maiori accolaram com-

pendio, vel maiore Claudi gloriâ, copiosius aqua diffueret; quæ si non nisi ad

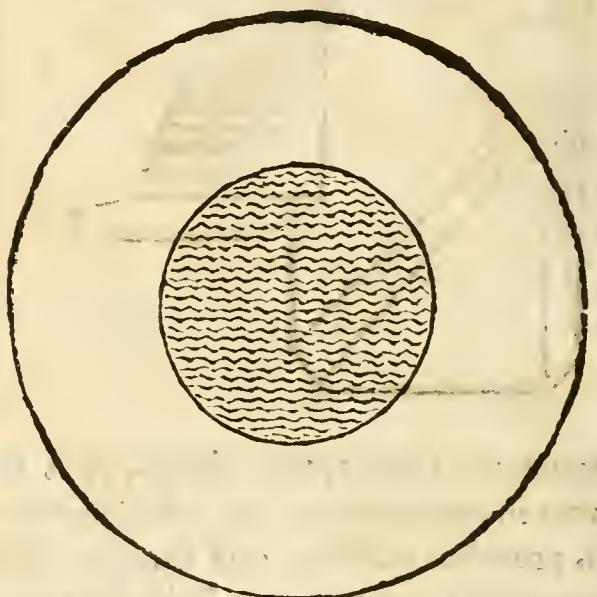
medium altitudinis spatiū decreuislet in craterē A B C, (quem æqualiter inclinatum supponimus) hoc est usque ad D E; area portionis exsiccatæ, quæ alba remanet in sequenti figurâ, in duplā proportionē ad inclusam & Lacustrem fuisset; hoc

est ut I. ad I., ut filij Geometrum norunt. En quonodo ne primum quidem Taciti dictum nocet; Secundum, efficacissimè Plini & Suetonij sententiam confirmat, & sancit.

Ex quo autem concordi huic Triumuirorum suffragio, Lipsius, Tribuniciæ veluti Potestatis iure, hoc decreto intercessit, nec ritè perfecit ipse Clavius, quoniam manus postea admonuit & Hadrianus, Spartan. in eius Vitâ: exinde incubuit cohors apertam hanc veritatem ca-

villantium: quorum dicta redarguere opus est, ne excellentium virorum lapsu, alij itidem rapiantur. Et cur, bone Lipsi, ob hanc vocem à Spartiano, qui post tria ferme secula scripsit, ac de Claudio quid dixerit ignoratur, prolatam, *Fucinum Lacum emisit*, Hadrianus solidum decus consequetur; Claudio, tot, penes varios & contemporaneos authores diffusa præconia, apud te non sufficient, ut ipse Lacum prior emissile credatur? Quidue est cur non potuerit Hadrianus Emissarium expurgasse, *deslitutum*, ut scimus, *odio successoris*? ita enim authores, quoties eorum sententiæ non aduersantur, suppleri & conciliari debent. Aggrauat Lipsij incredulitatem, Eusebij, seu Hieronymi in Notis ad eiusdem Chronicon, testimonium, à se ibidem allatum, *Claudius circa hæc tempora Fucinum Lacum exsiccauit, XXX. hominum millibus sine intermissione operantibus.*

Pedibus in eandem Lipsij sententiam iuit Scaliger; utque contrarijs argumentis minus premeretur, probationem ex hoc Chronico, vel ad illud Notis, penitus infirmavit; dicens, *scholium istud esse ex multis perperam Eusebio infarctis.* Quod, & si ei concedamus, non enim summa nostrarum rationum in Eusebio, (quamvis non spernendæ authoritatis) sed in Plinio, alijsque supra expositis residet; non tamen eadem fronte à Suetonio ita sese expedientem feremus, At Suetonius perficisse scribit, *quod miror; nunquam enim emissus fuit*, & Seneca *Questiones suas sub Nerone scribente, Lacus ille erat in rerum naturâ, quo pertinet versus*

A *versus ille Martialis, Fucinus, & pigri raseantur stagna Neronis.*
Spartianus verò ait, ab Hadriano emissum. Tentauit autem Lacum Fucinum
emittere Claudius, se II. & Carina Coss. num. MMLVIII. anno II. Imperij sui.
Sed nemo scit quo nomine hodie vocetur. Quod, si emissus est ab Hadriano, frustra
queritur. Scopæ nè istæ dissolutæ sunt, an verba illius Scaligeri, Musarum
Ocelli, & literatorum sui temporis principis? Si ergo Scaliger, Suetonium ita
B *scripsisse miratur; longè plus mirari liceat de tam audaci emendatissimi & candi-*
dissimi scriptoris (sic eum Vopiscus vocat) neglectu. Patiantur ergo se con-
temni vicissim, & pro nihilo haberi Ioseph Scaliger, & quotquot impudenter
Suetonium mentitum afferunt, ex hâc, quam è Ciacono de D. Hier. Cardinal.
mutuauimus clausulâ, Porrò illius sæculi homines melius res gestas & nosse, &
C *tradere posteris valuerunt, quam è recentioribus quispiam: imò unicus illius tempo-*
ris testis, plus firmitatis & roboris habet, quam recentiorum simul caterua; nam
bic, quod nouit, isti, quod nesciunt edocebunt.

Sed vt rationibus, non iurgijs agamus; nulla apud me est ea, quòd Seneca
tempore Lacus in rerum naturâ extaret. Tum quia, cùm Seneca duodecimo
post Lacum emissum anno senex admodum decesserit, Naturales illæ Quæstio-
D *nes in quibus lib. III. de Lacu Fucino meminit, longè antea, & inter iuuenilia*

D *studia probabilius conscribi potuerunt. Tum etiam, quia, non ita Claudium*
emisisse vñquam Fucinum putamus, vt Lacus nomen & vestigium omne abo-
liretur, & in rerum naturâ esse desineret; neque enim fortasse id factu possibile,
atque insuper in religionem venire debuisse, ne Fucinus ipse Pater, Geniusque
Lacus, non torrentibus tantum & collectitijs aquis, sed magnis & latentibus
vndis constans, vt ibidem Seneca, omnino aresceret. Tum demum, quia si
E *in senectute & in Aulâ Neronis suas Quæstiones Naturales Senecam dictasse*
vult Scaliger; meminerit quoque, iam tunc Emiliarium destitutum, & nullius
usus fuisse.

Indignum æquè est magno Scaligero hoc argumentum, *Martialis Fucinum*
non inveniat, falsum itaque est eum à Claudio emissum. Nam Martialis in illo Epigr.
F *qui est XXXI. de Spectac. vt monstret Naumachiam Domitianæ cæteras omnes*
apparatu superasse, præ eâ vili habendam Claudij ad Fucinum Naumachiam
iactat; quæ, cùm ante apertum aquarum iter ex Tacito, (vt vidimus) & ex
Suetonio cap. XXI. exhibita fuerit, nîl aliud hinc rectè probatur, (si modò
arcem huius probationis attingimus) nisi, ante emissionem, Fucinum mini-
mè emissum fuisse, quod nemo inficias iuerit.

G *Hadrianum emississe, Spartiano dicenti assentimur, quia veteribus Scripto-*
ribus, & huic præsertim, de rebus Hadriani à Plegonte Liberto instructo, aquie-
scimus; nec Scaligerum illos apertè impugnantem imitamur: temperamento
tamen adhibito, ne ille primus, (quod ex Spartiano non habetur) sed Claudius
opus consummauerit, non contradicente Spartiano, & alijs distinctè affirman-
tibus.

H *Vltima Scaligeri ænigmata potius quam verba, Membro sequenti interpre-*
tari

tari conabimur, quia ad Dionis lib. LX. locum referuntur; in quem potissimum Casaubonus ad Sueton. cap. XXI., Cluierius in Ital. Antiq. lib. II. cap. XV., & Reinesius, ad negandam Emissarij à Claudio perfectionem, velut in cäducum (vt mōx videbimus) parietem inclinârunt.

MEMBRVM II.

VETERA MONUMENTA ET SCRIPTA NON OBSTARE

AD Achilleum iam porrò argumentum, ex Dionis armamentario sumptum accedimus; vt vulnus quod ab eo nostræ opinioni strenuissimi, quos suprà memorauit, Aduersarij se ferre putarunt, ex eodem Dione, velut ex ipsius Peliæ ferientis ærugine, nos mederi conspiciant.

Consulatum gerebat Claudius; collegam habens C. Largum (ex Dione loquor) cùm τὴν Λίμνην τὴν Φυχίνην τὸν Μαρκόν ιθέλντε μὴ εστὸν Τίβεριν θεαταγῆν, ὅπως οὐ τέχωσαν περὶ αὐτὴν νεοργύηται, καὶ οὐ πολάκις ναυσίπορος μᾶλλον γένηται δὲ δὴ έδαπανθόν. Fucinum Lacum, qui in Marsis est; in Tiberim emittere voluit; quod regio circa Lacum agriculturae apta, simulque amnis magis adhuc nauigabilis efficetur: verum inanes fuerunt sumptus. Id accidisse II. Imperij anno, rectè ex eodem Dione monet Scaliger, & Fasti eius Eusebiani, omnisque alij consentiunt. Tempus verò emissionis Fucini Lacus in Lirim amnum, in consulatum Fausti Syllæ & Saluij Othonis incidisse diximus cum Tacito, anno scilicet Imperij XII., cùm regnasse Claudium annos XIV. ex Suetonio cap. XLV. compertum sit; & ex Tacito liqueat, post Syllam & Othonem, Consules sequenti anno XIII. Iunium & Haterium processisse, & XIV. Asinium & Acilium, quibus Cosi. fato functus est. Accipe igitur quomodo sine argumento, imò sine suspicione concludant. Plinius, Tacitus, & Suetonius, Lacum in LIRIM emissum XII. anno concorditer statuunt: rursus, tentatam anno II. emissionem in TIBERIM Dio asserit: ergo contradicit Dio, atque huic potius standum, cùm ceteros omnes hinc deceptos fuisse pateat. Nonnè minam, Dialectici Doctoris mercedem, malè erogasse, dicendi sunt isti, qui tam vitiösè, miserèque argumentatur; & stramineo hoc ariete adamantinam probationum molem se subuertisse crediderunt?

Quàm non obſit Dio, iam vidimus: at modò, quantum sententiam nostram iuuare idem author possit, consideremus. Aio siquidem, eā emissione in Tiberim inanibus sumptibus exploratā, Claudium alteri difficultiori & operosiori in Lirim, eodem anno incepit, & tandem XI. post ad finem perductæ, proluſisse. Vides enim, quàm exactè respondeat annorum hic numerus, Suetonij vndique veracis dicto, *Per tria autem passuum M. partim effosso monte, partim exciso, canalem absoluīt ægrè, & post XI. annos, quamuis continuis XXX. hominum M. sine intermissione operantibus*; si ab ineunte II. Imperij anno, inter cuius priora acta, conamen hoc immittendi Fucinum in Tiberim Dio percenset, ad finem anni XII. (cum hoc enim opere annum claudit Tacitus) ratio ineatur.

Faciliorem verò fuisse emissionem in Tiberim, vt diximus, non credet Philippus Cluuerius; qui propterea Dionis erratum carpit, & de *Tiberi eum male intellexisse suspicatur, quod ad Lirim amnem pertinebat.* Quod si ita est; ex Græculo isto adeò supino, & à se ipso dissidente atque discordante, (vt vult, sed perperam, Cluuerius) alios accurationes, & inter se mirè concordes subuertere, cò culpabilius foret. Sed & huius expedit, *mordaci radere vero*

Auriculas, multò plùs enim iste negligentissimâ auctoritâ, quâm Scaliger in suo otio peccauit. Inserto loco Dionis, hæc Cluuerius subiungit, *Factum id recenset Claudio Imp. II. & C. Largo Coss. anno Vrbis DCCXCIV. à nato IESV XLII.* Verùm, quo tandem Emissario per LX. amplius M. P. Claudius Fucini aquas in Tiberim effundere conatus sit, tot, tantisque obstantibus montium iugis, nondum satis ego percipio; *suspicorque, male heic intellexisse de Tiberi Dionem,* quod ad Lirim amnem, cuius fontes haud ita longè à Fucino distant, pertinebat. Ex duobus diuersis authoribus unam eandemque historiam diuersè relatam sum p̄fisse eum, vel ex eo cùm maxime patet, quod heic neget perfecisse conata Claudiū, postea verò eodem libro, ut mox videbunus, emisisse eum Lacum quendam, quem non nominat, copiosâ oratione narret.

Si Cluuerio, ex Dione, vt putat, loquenti, magis quâm Dioni ipsi credere vellemus, hunc in omnibus cùm Suetonio concordare, euidens esset: quia, sit sanè ita, *Claudium EMISSE LACVM quendam, quem Dio non nominat,* tunc cùm naumachiam illam exhibuit, in quâ, partium alteri Rhodiorum, alteri Siculorum erat nomen: primùm utrique in unum congregati, *Claudium his verbis compellauere, Ave Imperator, perituri te salutant;* postea, cùm salutem non impetrassent, sed nihilominus pugnam conserere iuberentur; tanummodo nauibus ordinem inuicem peruidentes, non ante ad manus venerunt, quâm vi coacti simul se contrucidarent: certè hæc eadem ipsa decertatio fuit, quam Suetonius FVCINVM, quem Dio non nominat, LACVM nominans, paullò dissimilibus à Dionे verbis describit cap. XXI. *Emissurus Fucinum Lacum, naumachiam ante commisit: sed cùm proclaimantibus naumachiarijs, Ave Imperator, morituri te salutant;* respondisset, *Auete vos; neque post hanc vocem, quasi veniâ datâ, quisquam dimicare vellet: diu cunctatus, an omnes igni ferroque absumeret;* tandem à sua sede profiluit, ac per ambitum Lacus non sine fœda vacillatione discurrens, partim minando, partim adhortando, ad pugnam compulit. *Hoc spectaculo classis Sicula ac Rhodia concurrerunt.* Si, inquam, de hâc naumachiâ, & cum eâ de emissione Lacus quantumuis anonymi, ex Dione constaret; facile, quinimo necessarium esset, Lacum Fucinum in Dione intelligere, & nostris authoribus illum in hoc accensere. Sed negamus *Claudium apud Dionem emisisse Lacum quendam,* idque copiosâ oratione ab eo narratum, vt Cluuerius de suo apponit: quia ne verbum quidem ibi de emissione Lacus, sed tantum de exhibitione naualis in eo pugnæ, occasione quidem emittendi Lacum, sed ex Suetonio, non ex Dione promulgatâ: ad cuius etiam spectaculi præparationem, potius quâm ad effusionem Emissarij, hoc supplementum Dionis Valesiani referendum esse.

fatemur, ὅτι ὁ Νάρκισσος, τῆς Λίμνης τῆς Φυχινῆς συμπεσόσης, αἰτίαν εἶπ' αὐτὴν μεγάλην ἐλαζεν, ἐπειδή τὸ γῆρατον ἔργον, καὶ εἴδοξε τολμὴν ἐλαζήσον ὃν ἡ λαπίζε δασενήσας, εἴτα δέ επίτηδες τὸ σύμπτωμα, ὃς τοις αὐτοῖς λεγεγέντοις θαυματεύεται τὸ γένος, μηχανήσαθεν. Cùm opus, quod in Fucino Lacu extructum fuerat, corruisset, ea res Narcisso criminis vertit; namque ille Curator operis, cùm longè minus quam sperauerat impendisset, eam ruinam de industria machinatus esse credebatur, ne fraus ipsius detegi posset.

Insurget adhuc aliquis ex eâ hæresi, meaque hæc ultima verba arripiens, inquiet; Nihil per te Dio de emissio Lacu loquitur, ergo ex eo constat minimè Fucinum in Lirim usquam effusum. Ego autem, vt à captionibus hisce dialecticis tandem me expediam, non vñā responsione huic parologismo faciam satīs. Et primò, Logicè reponam, ab argumentis negatiuis eiusmodi, nihil quod constans certumque sit inferri posse. Quid enim si Dio de hoc oblitus fuisset? quid si suo tempore (nam sub Seuero Alexandro Historiam suam clausit) obstructo à saeculo, etiam postquam Hadrianus repurgauerat, Emissario, de re inutili mentionem habere neglexisset? quid si tandem (vt mox videbimus) è Vitâ Claudij per Dionem conscriptâ, nîl aliud è genuino Dione supersit, nisi usque ad IV. Claudij cum L. Vitellio consulatum, ad annum videlicet VII. Imperij, cùm hoc factum, in XII., vt probauimus, rejici debeat? Iam verò ostendam, nihil Dionis silentio imputari posse: quidnam etenim ipse dixerit de perfectâ emissione Fucini in Lirim, (nec dixisse dubitetur, quoniam de conamine deriuationis in Tiberim, cæteris diligentior, loqui non destitit) incertum atque obscurum prorsus est; deperditâ huius LX. libri, ubi de rebus Claudij agebatur, plûs quam dimidiâ parte; hoc est, ab eius consulatu IV. cum L. Vitellio III. usque ad Vitâ finem. Excidisse in naufragio Historiæ Dionis partem aliquam libri istius, iam olim obseruauit & deplorauit Xilander, in initio suarum ad eum Annotationum, lacerum, mutilatum, fragmentis male coherentibus testatus: sed nec ille, nec aliis quispiam, (quod viderim) ubi Dio desinat, & unde Supplementum ex Xiphilino sumat initium, hactenus aperuit: nos tamen, vt præmisimus, in consulatu Claudij Aug. & Vitelli, Dionis finem non difficulter, nec dubiè agnoscimus. Cùm enim Dio in reliquis libris nominaret Consulum, & quo quæcumque anno res, ab ipso expositæ, gestæ sint, accurate distinetèque præmittat; in hoc libro, post Consules anni DCCC. ab V.C., subsequentium series omissa est; vt passim à Xiphilino in suâ Epitome fieri solet: nostra enim hæc obseruatio nedum constans perpetuaque est, sed ab ipso Dionne in Vitâ Augusti his verbis pollicita, Annorum autem numerus, Consulibus, qui ineunte anno magistratum inierunt, adscribitur. Ego equidem ex alijs eos nominabo, quorum mentionem res ipsæ exigent: ad historiæ verò seriem explicandam, Consules illos ponam, qui primi magistratum obtinuerunt, quamuis nihil operis contulerint in res ipsas. Præterea, ita properato stylo, verèque Epitomen redolente, hæc posterior Vitæ Claudij pars exscripta est, vt, ubi in primis sex annis Dio (mutilus quamuis) per XX. paginas immoratur; in subsequentium octo annorum historiâ

DE EMISSARIO FVCINI 401

istoriâ vix IV. paginas impleat. Adde etiam, quod præcipua & sollemnis Dionis clausula deficit, perstringendi in fine libri annos ætatis & Imperij. Et demum, quod omnem dubitationem Tenediâ quâdam securi præcidit, si priorem illam partem, quam Dionis esse dicimus, cum Xiphilini Epitome conferas, hanc breuiorem, concisam, atque ex locupletiori rebus ipsis & verbis oratione excerptam fateberis: ultimam verò, totidem verbis in Xiphilino extare, & cum eius Epitome ad vnguem coincidere: ut propterea certissimum sit, Dionis panno (culpâ temporis, & Barbariei quæ in literas sœuunt) deficiente, ut Vita Claudij qualitercumque complementum acciperet, centonem Xiphilini assutum fuisse.

Deperdito autem Dione, minimè mirari debemus, præteritam à Xiphilino Lacus in Lirim deriuati narrationē; ab eo, inquam, Xiphilino, qui nec priorem, intentatam in Tiberim, è Dione arripuit. Et postquam iterum hoc Cluuerij vlcus tetigimus; ostendamus illi, non iam *per sexaginta amplius passuum millia aquas Fucini effundendas, tot tantisque obstantibus montium iugis*; sed plano itinere, nec totidem stadijs emensis, in Tiberim eas influere potuisse.

Lacum Fucinum non ita perpetuo iugo montes ambiunt, & veluti coronâ quâdam inumbrant, quin à latere Occidentali planiticem satî amplam relinquant, *Palentinos campos* appellant, vbi pugna inter Carolum I. Andegauensem & Corradinum Sueum commissa fuit, in quâ huius vires penitus accisæ remanserunt. Palentinos hosce campos, fluuius, *Saltus* dictus, (nouum vtrumque nomen) interluit; qui per eos serpens, & à loco suæ originis primò Lacum, & Orientem solem respiciens, postmodum, vbi ad quinque millaria eidem appropinquat, (malè Holstenius ad Cluuer. pag. 765. lin. 21. ad tria restringit) placidissimè accliui solo ne in vicinum Lacum inuehatur impediente, ad lœuam, & Septentriones, quin etiam ad acutum angulum ad Caurum vergit, vnde in Velinum se exonerat. Cumque Velinus in Narem, iste in Tiberim deferatur: potuit Claudius de hâc emissione iuxta Dionem cogitasse, & in eâ sumptus (non tam en multos, nec multo tempore, quia Dio hoc non dicit, nec irritæ spei vestigia vlla manent) inanes impendisse.

Quid tamen Claudium ab hoc incœpto retraxerit, incertum est: an libræ malè exploratæ impedimentum, nempe quia alueus ipsius Saltus altior *imâ uel mediâ* Lacus parte fuerit, ut putat Holstenius: an quia (vt Tute Iacobe CANTELMI Illustrissime suggestisti) vicit considerationem vtilitatis, quâ Tiberis auctior & magis nauigabilis efficiebatur; alia, vitandi inundationum periculi, contraria prorsus disceptationi illi sub Tiberio apud Tacitum agitatæ, *an ob moderandas Tiberis exundationes, verterentur Flumina & Lacus per quos augescit*. Et quidem, ut magni apud me est posterior hæc, quippe per Te admisa, ratio; ita nihili aliam priorem ducere me sinit magnanimitas Claudij; apud quem, leuissimam eam fuisse difficultatem agnoscat, quicumque binos eius Aquæductus, & Portum Ostiensem animo reuoluat, in quo extruendo, ipsorum architectorum desperationem superauit: parùm enim erat, præ impro-

bō quem prætulit, perfossi montis silicei labore, alueum fluminis nouā fossā A deprimere, quatenus altior fuisset, eamque producere, donec exitus aquis ape- riretur; quod, modico interuallo in amne præcipiti obtinuerit.

Non igitur Dio *historias diuersas confudit*, vt eum Clucrius liberè nimis, nec Scaligero erga Suctonium temperantior, incusat; sed ipse;

Orbis arbiter magni,

Et ordinator, & peritus emensor,

Et omnium lustrator, omnium exactor;

suā pace decipitur, seque procul ab hāc Heinsij laude, in Emissarij huius descrip-
tione præsertim, abesse ostendit: de quo, cùm indubia splendidaque vestigia
tum ad Lacum, tum ad Lirim extent, ullum superesse negat: eādemque per-
uersitate opinionum, pro Specu Emissarij, vasto illo, latèque patenti, aliud
in quo se condit Pitonius annis, seu Aqua Marcia, sibi alijsque omnibus imper- C
ceptum, & à naturā occulto molimine adapertum, artem cum naturā confun-
dens, ostendit.

Nouissimus Aduersariorum quo cum, licet non viribus æquis, pedem con-
feramus, remanet Reinesius; qui nuper, ex hāc veteri, vt putat, inscriptio-
ne, paullò diuersè à Camarrâ & Phæbonio exhibitâ, tertiam suppleuit, & ab eā
inductus, perfectionem Emissarij non Claudio, sed Traiano asseruit.

IMP·CAESARI·DIVI

NERVAE·FIL·NERVAE

TRAIANO · OPTIMO

AVG·GERMANICO

DACICO · PARTHICO

PONT·MAX·TRIB·POT·XXIII

COS·VI·PATRI·PATRIAЕ

SENATVS·POPVLVSQVE·ROMANVS

OB·RECIPERATOS·AGROS·ET·POSSESS · · RE · ·

QVOS·LACVS·FVCINI·VIOLENT · · · ·

ex l. Camarrâ de Teate Aniq. lib. I. cap. V.

IMP·CAESARI·DIVI

NERVAE·FIL·NERVAE

TRAIANO · OPTIMO

AVG·GERMANICO

DACICO · PARTHICO

PON·MAX·TRIB·POT·XXIII

COS·VI·PATRI·PATRIAЕ

SENATVS·POPVLVSQ·ROMANVS

OB·RECVPERATOS·AGROS·ET·POSSESS · · · ·

QVOS·LACVS·FVCINI·VIOLENT · · · ·

ex Phæbonio Hist. Marf. lib. II. cap. IX.

IMP.

DE EMISSARIO FVCINI 403

IMP · CAESARI · DIVI
 NERVAE · FIL · NERVAE
 TRAIANO · OPTIMO
 AVG · GERMANICO
 DACICO · PARTHICO
 PONT · MAX · TRIB · POΓ · XXIII
 COS · VI · PATRI · PATRIAЕ
 SENATVS · POPVLVSQ · ROMANVS
 OB · RECIPERATOS · AGROS
 POPVLISQ · ALBENSIBVS · RESTITVTOS
 QVOS · LACVS · FVCINI · VIOLENTIA
 INVNDAVERAT

Reines. Class. III. Inscr. LXXXI. pag. 333.

Sed quā credamus, in rē admodum controuersā, correctioni illius; qui aper-tum aliorum errorem suum fecit? Scire debuit ex Xiphilino Reinesius, regnasse Traianum annos XIX. menses V I. dies XV. nec Tribuniciam Potestatē plūs quā vigesimam numerasse; atque à V. versu emendationem suam auspicari. Deinde, stomachum bilemque mouet securitas illa omnis censuræ impauida, quā ex vndecimā nostratiū Authorum lineā binas effecit, verba sensumque immutans, vt extruncis illis vocibus ET · POSSESS ... RE ..., quæ hoc supplementum sibi quodammodo latrare videntur ET · POSSESSIONes REst-i-tutas, siue, ET · POSESSoribus REstitutos, tot elementis temere immutatis, portentum hoc lectionis concinnaret POPVLISQ · ALBENSIBVS · RESTI-TVTOS. Iniquā nempe distributione agrorum optimum Principem onerauit, qui Marsos verè populos, Anxantinos, Antinates, Fuentes, Lucenses, Marruuios, circa Lacum accolat, spoliatos reliquit, vt Albenses per alienas iniuriās ditaret, de quibus, An Marsis addicendi sint,

Grammatici certant, & adhuc sub Iudice lis est.

Extant enim in vtramque partem Scriptorum testimonia, inter quos Strabo, Appianus, & Liuius, Albam à Marsis excludere videntur; ita enim prior lib. V. Μάλισα ἡ ἐν μεσογαίᾳ τὸν Αἰλίνων πόλεων ἐστιν η Αλβα, διορθώσα Μαρσοῖς, οἱ Δέκα οὐτηλλοὶ πόλεις, Maximè mediterranea Latinas inter Vrbes est Alba, Marsis finitima, in sublimi scopulo posse: alter in Hannib. iam à nobis relatus, Μιχρήν δὲ η τολίχνῳ Πενταοί πότε εἴσται Χίζοντες Αιγαίοις, Αλβαν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως ἐκδεσταν· Paruum quoddam Oppidulum Romani olim in Aequanis munierant, Albamque de Metropolis suae nomine appellauerant. Liuius denique lib. X. L. Genutio, Sex. Cornelio Coss. Soram atque Albam Coloniæ deductæ: Albam in Aequos V I. M. Colono-rum scripsit. Quin & Plinius qui pro alia parte adducitur, ex his verbis lib. III. cap. XII. Marrucinorum, Teatini: Pelignorum, Corsinienses, Superæquani, Sul-monenses: Marforum, Anxantini, Antinates, Fuentes, Lucenses, Marruuij: Albenium, Alba ad Fucinum Lacum: Aequiculanorum, Cliternini, Carseolani: Vestinorum &c. ritè, & ad aliorū antecedentium & subsequentium verbo-

rum exemplum, interpunktione adhibitâ, vt nos fecimus, in contrariam sententiam reuocatur: toties enim ibi gignendi casus assumitur, quoties varios inter se populos Plinius enumerat: pari itaque modo dicetur Albensium Alba, uti Marrucinorum Teate, Pelignorum Corfinium &c. distinctis primò populis, & mox eorum Vrbibus, siue ynâ, siue pluribus expositis. Hæc tamen ambigua esse profiteor, & aliter alijs intellecta; ac præsertim, nostro Iosepho de Iulijs, qui eorum populorum Historiam conscribit, minimè probari: neque ego obiter magnam hanc litem dijudicare intendo; sed tantummodo ostendere, campos, circa Lacum exsiccatos, non omnes saltem, ad Albenses pertinuisse, vt Reinesius, liberali nimiùm largitione, illis ne nummo quidem sestertio addicit.

Verùm, demus quòd Traianus agros recuperauerit, & veteribus possessoribus restituerit; non proinde hoc vetat, Claudium operis authorem agnoscere, & Traianum, primum illius restitutorem, ac post eum Hadrianum, vt ex Spartiano suprà vidimus: satís enim in lapidis huius siue reticentiâ, siue abruptione inerit, si Traianum repurgasse Emissarium admittamus; nec ultra, Claudiū scilicet non perfecisse, Reinesius ex eodem nobis extorqueat.

Hanc, quasi lapis syncerus & non suspectus existeret, aduersus eum defensionem parauimus: cùm æquè promptâ propugnatione, falsam & supposititiam inscriptionem appellando, Reinesium redarguere possimus. Basim namque istam ingentem, Traiani titulis, & opere in eâ memorato nobilissimam, eiusque statuam colosseam, duobus & quadraginta retro annis Auezzani repertam, vt tradit Phœbonius qui anno MDCLV. scripsit, & à XX. annis detectam ait; nemo quisquam annis ab hinc septem, ex quo primùm illuc appuli, superstes erat, qui se eam vidisse meminerit, in Oppido nec infrequenti, neque ineruditto. Gens verò suæ laudis amantissima, & hoc Emissario (*propter quod Thespiae visuntur*) superbiens; itane insignem illius memoriam, & simul benefici Imperatoris famam abieciisse, vel oppressisse credenda erit, quæ vetera alia monumenta adeò colit, vt aliam hanc basim celebriori loco in Plateâ statuerit, liberti cuiusdam & coci nomine inscriptam?

COCO
OPTIMO

HALICIVS
MARCIO · FAUSTO
LIBERTO
SEVIR · AVG
DENDROFORO
ALBENSI · ET
THEOPHILME · MATRI

COCO
OPTIMO

NOBILIS · PROGENIES
AVG
HIC · TVMVLATVS · EST

Oppidanorum quoque sublestam fidem eò magis in hisce rebus agnoui, quòd, in hoc alio lapide, quem idem Phœbonius lib. II. cap. X. ad ostium superioris Cumculi Emissarij versùs Lacum repertum dicit,

& indè

DE EMISSARIO FVCINI 405

¶ & indè fabellam, satis eam quidem insultam, abortus Agrippinæ, fragore primæ irruptionis aquæ in Emissarium exterritæ, composuit; verè his verbis concepta, NOBILIS · PROC · NERONIS · CAES

AVG &c.

& in alijs præallatis abortum passa fuit, vt ex pluribus & grauissimis testibus percepit, postquam de rei veritate marmor ipsum appellasse; sed frustra conquisitum, quia ne impostura pateret, iam olim omnium oculis illud subtraxerant. Spurietateni præterea inscriptionis, & recens ineruditii cuiusdam commentum, detegit, in Tribuniciâ Potestate iam suprà animaduersum erratum. Item affectatio archaisini in verbo illo RECIPERATOS, (in quo tamen recedit à Camarrâ Phœbonius) quod inter obsoleta latinitatis notauit Gruterus, seu Scaliger in Indice Grammaticalium, ad inscript. 6. pag. XCIV. & 1. pag. MIC. Itemque in inscriptione ad oram Fucini Lacus positâ, eius memoriam, nomenque lapidi ibidem firmo ac stabili consignare, nimiam oscitantiam, & lapidariæ eruditionis ruditatem in confictore arguit; quam miror à Reinesio in hâc palestrâ diu exercitato non animaduersam. Si enim opera publica quorum inscriptiones remanent, tam in Grutero, quam in hoc ipso authore percurras, Pontes, Arcus, Portus, Basilicas, Fora, nusquam nomina locorum vbi sita sunt repieres expressa, nisi post amissam omnem latini sermonis proprietatem & elegantiam; vt de Muro Viturdunensi, & de Muris pariter Cularonensibus tempore Diocletiani & Maximiani extant inscriptiones apud Gruterum pag. CLXVI. 7. & CLXVII. 1. 2.; de sequentibus enim Reinesij quæ vetustatem ostentant, & locorum nomina continent,

D · M

BASSANVM

A BASSA

DICTVM

A B

HANTENORE

TROYANO

CONSTRVCTVM

HAEC · INSVLA · QVAM · AMNIS · LAVINVS
ADLATRAT · BONONIENSIS · RABVLA
PROH · TRIVM · SCRIPTA · EST · VIRALIVM
ANTONII · LEPIDI · ET · OCTAVII · HEV
DISCIPVLORVM · SYLLAE · INEST · LOCO
LABES · INELVIBILIS · PARRICIDARVM

Class. II. Inscr. XXXV.

Class. eadem Inscr. LXVI.

cui earum ineptia & falsitas primo olfactu non suboleat, ei nasum adesse negabo. Quòd si ex Capaccio de Antiq. Puteol. pag. 4. factum contrà de tempore ipsius Traiani obiectent in hâc epigraphe, vbi PVTEOLANORVM nomen Puteolanæ Vrbis Portæ inscribitur;

DD · NN · IMP · CAESAR · TRAIANVS · PP · INVICTVS
AVG · MVRIS · CVRIONEN · AEDI FICIIS · PROVI
DENTIA · SVA · INSTITVTIS · ATQVE · ERECTIS · POR
TAM · PVTEOLANORVM · HERCVLEAM · VOCA
RI · IVSSIT

responsionis loco, posteriorem illam ex Grutero tacitus silensque exponam, ut componentes utramque, videant (quod nos non semel experti sumus) mu-

nici-

nicipales istos lapides spongiâ leuiores quandoque esse.

DD. NN. IMP. CAESAR. GAIUS. AVREL. VALERIUS. DIOCLETIANVS
PP. INVICTVS. AVG. ET. IMP. CAES. M. AVREL. VALERIUS. MA
XIMIANVS. PIVS. FELIX. INVICTVS. AVG. MVRIS. CVLARONENSIBVS
CVM. INTERIORIBVS. AEDIFICIIS. PROVIDENTIA. SVA. RESTITVTIS
ADQVE. PERFECTIS. PORTAM. VIENNENSEM. HERCVLEAM. VOCARI. IVSSERVNT

Cæterum à verioribus Traiani monumentis fucus ille abest, neque enim inscriptio sub Columnâ eam nomine appellat, aut in Arcu Anconitano de eâ Vrbe commemoratio, seu Pontibus ad Tagum & Tammagum, fluiorum nomina insunt: Danubius namque in suo Ponte enunciatus apud Cruterum, pag. CLXII. 9. ad rem exaggerandam, in eam inscriptionem irrupisse dici potest; nî potius falsam ex hoc quoque indicio conuincamus, vt ex alijs eam alibi impugnauimus, Cap. nempe VIII. de Col. Traiani pag. 233. G

Alia etiam ex ipso argumento inscriptionis Reinesij, de eius synceritate suspicandi, ratio eruitur: nam si Traianus Emissarium effodit, quod non nisi sub finem Imperij, ex titulo PARTHICI adiecto, fieri potuit, vt pag. 292. D de Col. Traian. latè probauimus; nihil Hadriano successori superfuit agendum, quod inter eius Vitæ gesta à Spartiano recenseri mereretur; quale fuisset recens opus custodire, & sartum tectumque tueri. Et vt ipsosmet Aduersarios per lusum inter se committam, negabit Lipsius Reinesio Traianum emisisse, quoniam manus postea admouit & Hadrianus, & eodem pacto inquiet Scaliger, quod si emissus est ab Hadriano, frustra queritur. Cur enim hoc sophismate Traianus non excludetur, qui mutilæ & suspectæ inscriptionis testimonio inititur; ab ijs, qui ex eodem, Claudiu[m], grauissimorum authorum assertione conditorem & perfectorem, excludere sunt ausi.

VIOLENIA denique illa, non Lacui placidissimo, & sensim plurimorum annorum lapsu, obstrutis meatibus, quibus influentes vndique aquæ occultè absorbentur, excrescenti, tribui potest; sed amnibus, & præcipue torrentibus, subito imbre turgescentibus, propriè conuenit. Adeò enim effrenatam violentiam perspexit in hoc Lacu Reinesius, vt ex illius exundantiâ, formidauerit tandem,

graue ne rediret

Saculum Pyrrha, noua monstra questæ,

Omne cum Proteus pecus egit altæ

Visere montes.

quia ita in sui epigrammatis explicatione subdit, *Is frequenter* [Fucinus Lacus] *singulis septennijs, vt ferunt, exundabat, adeò vt omnia usque ad circumiacentia montana, & Albam in edio sitam, aquis lacustribus obtegerentur.* Illum nonnunquam usque ad montana crescere solitum, τοὺς μέχρι τὸ ὄετον, dixit equidem Strabo; sed prudenti ac miti quâdam interpretatione accipiendus, vt ad imam collum accederet; minimè verò ita detorquendus, vt Albam, quam paullò suprà ostenderat in sublimi scopulo positam, Αλάζα ἵδεται εφ' ὑψηλῆς πάγως, aquis lacustribus obtectam & obrutamiri asseruerit. Nec præterea adeò verba Strabonis cauillanda erant, vt rei veritas exploratu facilis negligetur; vt in simili

de

de alio inepto Strabonis interprete Dissert. III. de Aqu. & Aquæd. conquestus sum. Constat siquidem ex ipso loci aspectu, priùs fuisse, vt nimius iste aquarum excessus, Lacusque exundatio, emissionem in proximum flumen Saltum, sibi aperiret, planicie intercedente V. M. passuum, quam diximus, superatâ, (vt tunc forsan, cùm ex Iulio Obsequente de Prodig. *M. Aemilio & C. Hostilio Mancino Cos.* per millia passuum V. inundauit) quâm vt montis cui Alba insidet vel infimæ radices attingeret: adeò enim vertex ipse triquetrus, in quo splendidissima Albæ rudera, totusque mœniorum ambitus, etiamnum visuntur, in altum extollitur; vt montis, per cuius viscera Emissarium adactum est, summitatem, & prolixum illius dorsum, longè superemineat; nedum humiles illos Palentinos campos inter Saltum & Lacum in planum iacentes. Id omne vt Tibi ad memoriam reducerem, vtque istorum locorum ignaris euidentius ostenderem, prospectu Tabulae primæ suprà expositæ, potius quam ichnographiâ, absentium captui consulere visum fuit, vt ibi me attigisse vides.

M E M B R V M III.

OPERIS PER PARTES DEFORMATIO

TRIGINTA hominum millibus per vndecim annos sinè intermissione operantibus, vt Suetonius in Vitâ Claudij cap. 20. ait, maximum aliquod atque amplissimum tanto apparatu factum respondens concipere cogimur: summa tamen operis est, *per tria passuum millia partim effosso monte, partim exciso*, Specum ad recipiendas Fucini aquas, & in proximum Lirim immittendas adapertum: id quod alia publica vetustaque opera reputantibus, non multum in se primâ facie videtur. Sed tamen omnibus æquâ lance pensitatis, quæ in hoc Emissario consideranda veniunt; latens, subterraneumque hoc Romanæ potentiae specimen cæteris omnibus expositis ac patentibus æquandum, & nescio an anteponendum, legentes fortasse fatebuntur.

Et primò, duritiem excisi montis intueamur animo: non enim tophacea illius viscera, vt Pausiliyi vestri à Cocceio perfossi, vel proximorum collium, sub quibus, per eundem ab Auerno Cumas vsque Cuniculus actus fuit; sed plusquam siliceâ firmitate compacta sunt; saxo scilicet albicanti liuore, & vix scalpro cedente, plurimumque ob sui rigorem in percussione ignem emittente. *Corneolam* id genus petram Vrbinate mei vocant; eamque inuictâ gelicidijs firmitate in exterioribus & subdialibus ædificijs perutilem experiuntur, & ab eo monte effodiunt, qui per Vespasianum in refectione Via Flaminia ampliori ac olim ostio pertusus, *ad Intercisa*, seu *ad Petram Pertusam* vocatus est, ad lœuam Candiani fluuioli partem, qui duobus postea milliarijs in Metaurum à dexterâ influit. Vnde hic obiter Cluuerij lapsum notare libet, ad lib. II. cap. VI. pag. 619. suæ Ital. Antiq. vbi ipsius Metauri ripam perforatam tradit: certissimum namque est, & in ipso Ponte ad Metaurum ante Candiani confluentem excitato inscriptum MATAVRI nomen, leui illius sæculi deformatione;

vt

vt ex sequenti epigraphe, tempore Gruteri è Ponte in proximum Vicum translatâ, quæ postmodum (si rectè memini) Ponti iterum redditâ fuit.

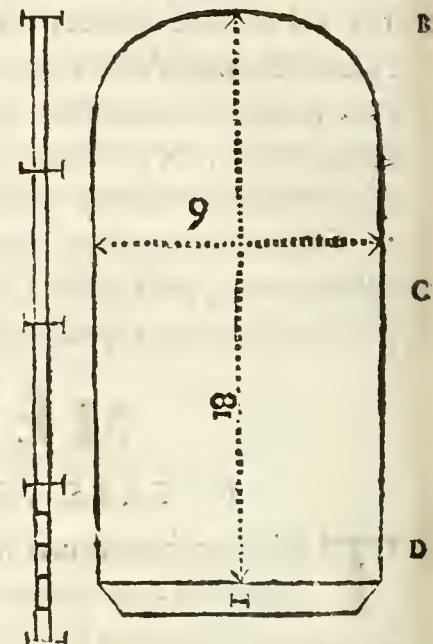
AETERNI · IMPERATORES · DIOCLETIANVS · ET · MAXIMIANVS · AVGUSTI · ET · PERPETVI · CAESARES · CONSTANTIVS · ET · MAXIMIANVS · PONTEM · MATAVRO pag. CLXI. 3

Per hæc igitur terræ abdita, Specum Claudio aperuit in hanc formam, IX. latitudinis pedes, XIX. altitudinis habens, vt subterraneo effluvio capacissimum strueret alueum.

Mirum sanè in tantâ difficultate videtur, canalem per III. M. passuum absoluuisse, (ego tamen quatuor amplius stadia reperio, vt ichnographia in secunda Tabulâ contenta docet) sed vincit omnem magnitudinem consideratio ordinationis, dispositionis, & œconomiae totius operis, aliorumque ad id accedentium; qui scilicet effici potuit, vt distributis operibus, à pluribus simul partibus triginta millia fossorum munus pensumque peragerent, nec sese inuicem impedirent, atque in eandem directionem, datumque libræ fastigium conspirarent: id quod quomodo geri potuerit, inuestigandum nobis remanet.

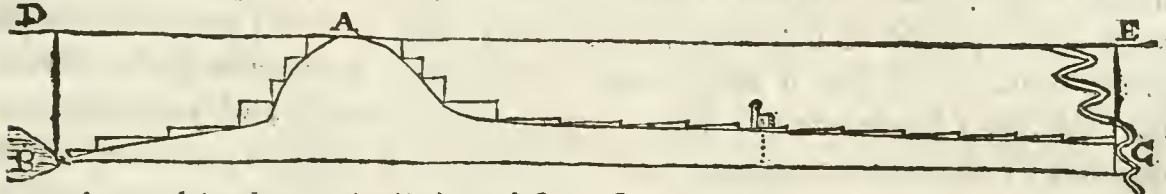
Vtque certo vocabulo vnaquaque pars huius operis distinguatur: præcipuum illum & maximum Specum, ad receptandam & transmittendam Lacus aquam destinatum, nomine EMISSARII appellabimus. Specus quadrati, ad perpendicularm in Emissarium incidentes, quibus egelio materiæ per machinas fiebat, PVTEI vocabuntur. Minores autem Specus scalares, vel inclinatos à terræ superficie ad Emissarium usque pertingentes, CVNICVLOS simpliciter nuncupare liceat.

Iam verò primum Architecti munus fuit, explorare quantūm habuerit fastigij margo Fucini Lacus supra Liris amnis alueum, quod in trium milliarium & semis inter utrumque diuortio, ex Palladij præscripto, qui *inter sexagenos vel centenos pedes structuram reclinari iubet in sesquipedem*, lib. IX. tit. XI., etiam si minimam inclinationem amplectamur, CCLXII. pedes & semis Liris depressior esse debuit, & totum id amplius quod ex Lacu exhaustire oportebat. Finge hoc fuisse ped. XV., hinc sequitur Lirim CCLXXVII pedibus & semis Lacū humiliorem inueniendum esse. Frustra tamen enormem istam reclinacionem ex Palladio aucupamur, quando ipsamet ratio libræ in Aquæ Claudiæ Ductu, de istâ Emissarij nos edocere potest; eò præsertim, quia experimento de utrâque facto (non quidem omnino exactè, fateor, in Emissario, difficultate & obscuritate loci impeditus) proximè respondere comperi. Libra Glauclia ea est, vt spatio XXXVIII. stadiorum, quot sunt à primis arcubus Aquæ Marciæ ad Portam Maiorem, descendat ped. XXVII. vnc. X. & semis; quod

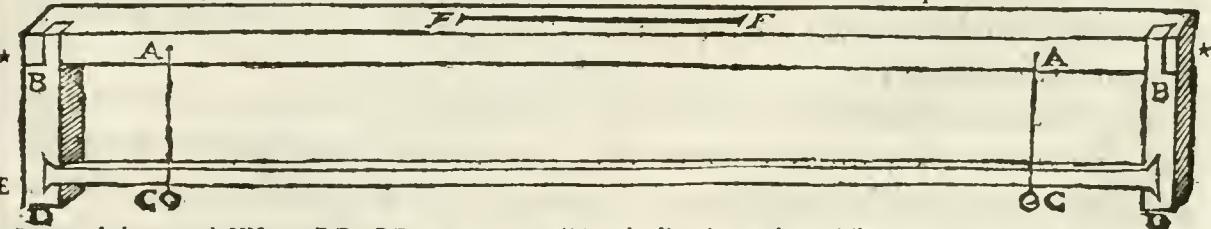

- A ita probo. Ad primos arcus Marciæ fornix exterior Aquæ Felicis superatur à Specu Claudiæ altitudine pedum 26. $\frac{3}{4}$, ad Portam verò Maiorem altitudo Claudiæ supra Felicem est pedum sex; ergo eius libra Felicis Aquæ libramen-
to pedibus 20. $\frac{3}{4}$ superior est: Addatur modò libra ipsius Aquæ Felicis, iam comperta in palmis 40. ab eius receptaculo ad erogationis in Vrbe locum, ut testatur ipsemet Architectus Dominicus Eques Fontana senior lib. I. cap. III.
- B Delle Fabriche di Sisto V. pag. 54.; & sic in XX. milliarium spatio, (tot enim intercedunt à receptaculo ad erogationem, ut inscriptio Fonti ad Thermas Diocletianas apposita ostendit) ad rationem duorum palmarum in quodlibet milliare: Decrescit in dictis triginta & octo stadijs palmos 9. $\frac{1}{2}$. seu pedes Ro-
manos VII. vnc. I. & semis: atque vtrâque summâ iunctâ, pedes XXVII. &
vnc. X. & semis, vt prædiximus. Ad hanc verò proportionem, Emissarium
c in suâ longitudine XXVIII. stadiorum, descendere debuisset ped. XX. vnc. VI.
& semis proximè, vt regulæ aureæ periti per se agnoscent.

Ex vertice igitur montis intermedij, siue ex puncto A sequentis sectionis orthographicæ ipsius montis,

inueniatur altitudo verticalis à B ad superficiem Lacus in A, siue à B in D ima-
ginatâ per nos linçâ orizonti parallelâ DA E; & sic à C ad superficiem Liris
in A, siue in E orizontaliter productâ: vt collatâ vtrâque altitudine, cognoscatur,
an altitudo EC sufficienter, hoc est ad XXXV. pedes & semis circiter,
altitudinem BD excedat. Quòd dioptræ, libræque fallunt, diligentius hoc effici-
tur per Chorobatem, vt ait Vitruvius lib. VIII. cap. VI. vbi agit de perduictioni-
bus & librationibus aquarum, & instrumentis ad hunc usum. Huius instru-
menti exemplar se descriptum promittit Vitruvius, sed. perijt designatio:
succurrit tamen eruditissimus Commentator Hermolaus Barbarus, ex quo for-
mam desumpsimus, adiunctâ ex Vitruvij mente & verbis explicatione.

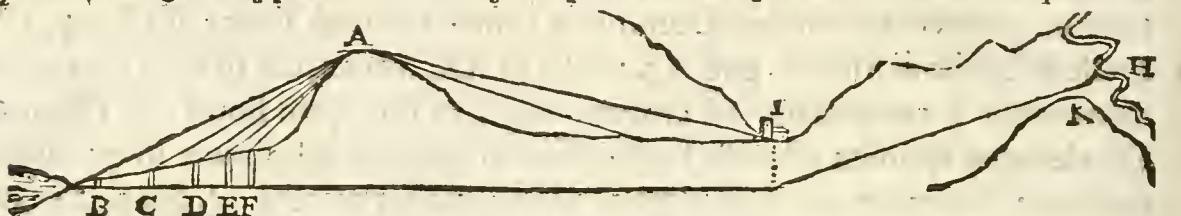
regula longa ped. XX. BD BD ancones æquali longitudine in regulæ capitibus coagmentati ad normam EE transuersaria cum lineis ad perpendicularum superiori regulæ respondentibus. AC AC perpendiculara ex regula pendientia. FF canalis in superiori parte regulæ longus ped. V. latus digitum, altus sesquidigitum, ad recipientem aquam, & librandam cum ventus interpellauerit.

Repetitâ itaque quoties opus sit in descensu, veluti per gradus, Chorobatis applicatione, & longitudinis atque altitudinis lineis rite & exactè adnotatis; tum distantia orizontalis ex B, siue ex C in A; tum eleuatio verticalis BD. EC vnâ eademque operatione, collectis partium summis habebuntur.

Hæc pro Liris aluei infra Lacum depressione indagandâ: quæ talis repertæ fuit,

fuit, vt nēdum debita p̄o aquarū decursu humilitas resultauerit; sed ab ostio egressus Emissarij ad ipsum Lirim, adhuc LX. pedes aqua emissā præceps ferretur.

Exploratā vtriusque aluei librā, dirigendum est Emissarium, & fossores atque operarij congruē applicandi. In ipso apice A, ex quo tam in Lacum quam in

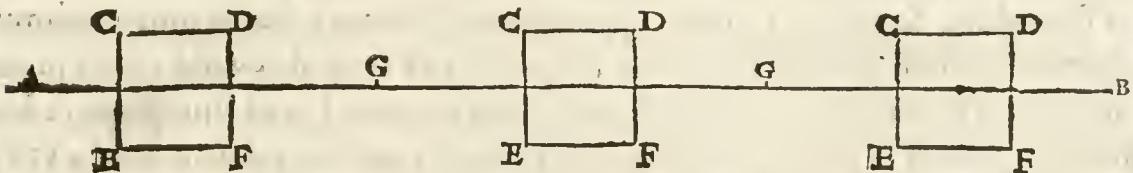
Lirim conspectus patet, collocetur Dioptra; & in eādem rectā lineā quam eadē dabit, signentur loci Puteorum B C D, & quotquot alij ex primā statione A perspici valent; nam alij E F &c. quamuis ē vertice A videri non possint, ex productione ipsius lineæ, in quā existunt ora Puteorum B C D, sub eādem rectā A B perpendiculariter in rectum necessariō consistent. Idem prorsus, immotā Dioptrā, fiat ab A in H versū flumen; nisi quod, eò quia vallis ex illā parte non omnino in directum protenditur; linea ex B in I eousque recta, à prominente colle K, ne in eum Emissarium incidat, & materiæ egestio diffici- lior reddatur, lāuorsum quā ipsius vallis descensus vergit, ad angulum graduum XVI. deflectere cogitur: & rursus, ab ultimo Puteo Liri proximo pariter ad lāuam angulo graduum XXII S cursū detorquet, vt ad angulum rectum in flumen immittat. Hęc oīnnia, Tabulæ secundæ ichnographia, mensurā loci appositā, ostendit.

Poīt cursus Emissarij destinationem, sequitur Puteorum ex vtrāque montis intermedij parte distributio; quam miror incerto prorsus & fortuito interuallo dispositam, vt ex tertīā Tabulā orthographicā videre est. Eadem varietas in eorum amplitudine obseruatur; nam ex latere montis orientali, primus in de scensu XIII. pedibus quoquouersum, cæteri vt plurimū X. pedibus patent. Atqui ex parte occiduā, Lirim respicientes Putei longè ampliores existunt; primus namque admirabilis profunditatis, vicenūm pedum latitudinem habet, secundus paullò minorem, reliquorum incerta, Puteis oppletis, & lateribus eorum fatiscientibus,

Ex Puteorum istorum usū, tum recta operis dispositio, tum facultas vt omnes sine intermissione simul operarentur, à certissimis principijs profecta est. Nam pro librā Emissarij inueniendā, eademmet suprà exposita praxis, Chorobatis ope, debitam cuique Puteo profunditatem monstrabat: quò enim Putei remotiores erant à Lacu, eò magis deprimenta erat libra sub plāno orizontali, punctis in Tabulā III. orthographicā notato, ad datām quam diximus rationem plani proclinati ad ped. V. vnc. X. sext. 2. proximè in quodlibet milliare. Nec solū ad directionem & libram necessaria, vt vidimus, erat Puteorum multiplicatio; sed potissimum, vt ex pluribus simul partibus promoueretur opus, ex uno in alterum Puteum fossoribus mutuò cōcurrentibus. Quia enim

Putei

A Putei omnes perfectè quadrati existunt, & exactissimè à linea Dioptra A.B ad

B angulos rectos incidente diuisi; in unoquoque Puteo, & ad utramque ipsius partem, producto Specu pariter ad angulos rectos, ex latere D.F, vel C.E ad latitudinem pedum nouem, (quam diximus esse amplitudinem Emissarij) iungentur tandem operæ in G: maximo, ut cernis, temporis compendio; quia quod paruula manus seruorum difficulti ac penè infinito labore sollicitasset, sexaginta & amplius decuriæ iunctim ac tutò, nec magno tempore præ rei magnitudine, perfecerunt.

C Et quidem è triginta seruorum millibus, in paucas propriè decurias opus effossionis Emissarij redibat; quia Specus angustia non amplius quam tres operarios in latum explicari patiebatur, tribus cuique pedibus assignatis; eo tamen pacto, ut totam altitudinem Specus in tria plana vel gradus diuiserint, ita ut ter terni simul opus facerent, addito alio ad assulas colligendas & proiecendas, ut in sequenti figurâ vides; in qua, ad confusionem vitandam, non nisi unicum in quolibet plano, vel scalpro, vel ligone, vel veete operantem, expressimus.

D Nolle tam, hâc facilitate tot simul locis operâdi ostensâ, nimiù iam videri vnde nûm annorum in Enissario perficiendo tempus; quasi, ex primo Puteo versus Lacum ad primum, versus Lirim, qui quatuor inter se milli-

E bus pedum plus minus distant, si non plus quam unicum pedem in singulos dies Emissarium procedat, annis quinque & semis fossores ex utraque parte dispositi conuenissent: Quia ne tam longo spatio effodiendo periculum de rectitudine linea Dioptra deflectendi aliquod inesset; puto, oportuisse prius omnia alia inter Puteos loca certâ illâ ratione aperiri, ut nedum geometricè, sed practicè, ad opus iam ritè confectum, reliquum, respiciendo, & ad latera examussim dirigendo conformarent; quòd facilior & certior esset occursus operantium, & Specus in rectum continuatio.

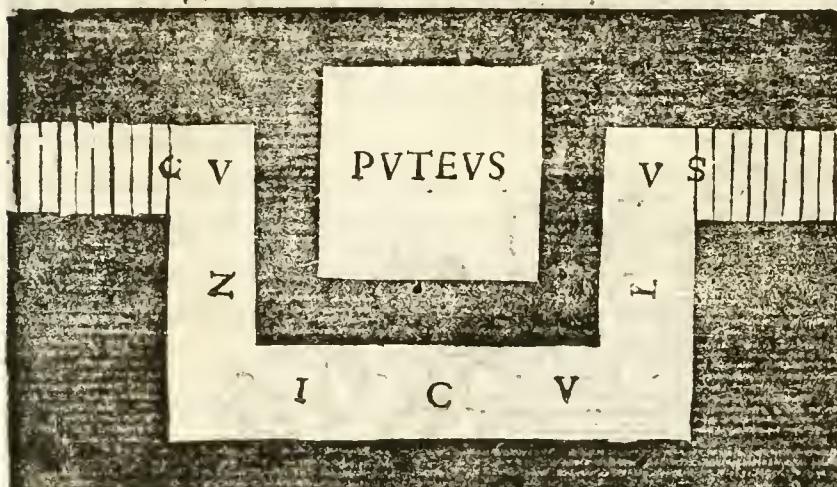
F Quod ipse mons, quâ arduus & abruptus attollitur, Puteis careat, mirum mi-

nimè videtur ; sed eorum defectum prout Charta ostendit , à latere occiduo in- ter secundum & tertium modò apparentem Puteum , nullatenus credimus , quamuis nullum prorsus vestigium rei pateat ; eā certè de caussâ , quia pingue hic solum , & arationi aptissimum , nec prout ex parte Lacus squalente & lapi- doso in ipsâmet superficie campo , se extendens ; agricolis ansam dedit , vt Pu- teos implerent , iuuante etiam terræ declinitate , agrumque complanarent : vnde etiam factum est , vt hinc Emissarium obstructum & imperium euaserit . Septem propterea Puteos cum suis sibi Cuniculis , ad distantia duorum priorum ratio- ném , supplendos censemus ; sed de eorum loco & numero incerti , cùm cer- tam , & non arbitriam tanti operis descriptionem dare libeat , reponere haud ausi fuimus . Ex ejusdem agri terreni naturâ processit , vt Putei qui ex hâc par- te visuntur , ex lateritio opere ora sua ostendant ; licet paullò infra terram saxe a montis moles lateat , & usque ad ipsum Lirim & Emissarij finem perduret . Cuniculi tandem , non modica laboriosi operis pars , minimè necessarij fu- se videntur ; quia ipsimet Putei , vt ad egestionem & directionem , ita ad ope- rarum descensum & ascensum , ijsdem machinis , quibus terra & silex eleuabatur in verticem , inseruire poterant . Illud certum est , eos adapertos post Puteos fuisse ; quia in eâdem rectâ Dioptræ linea initium habentes , ubi in Puteos in- eidunt , lumine hinc inde ab eis accepto , ad dexteram deflectunt , moxque in linea ex opposito latere redeunt , hoc pacto . Et cùm in eâdem verticali linea

sint , ac ipsum Emissarium , ubi fornici pro- pinquant , laevo sum diuertunt ; in illudque , vt aliâ figurâ pag . 395 . E

c. ostendimus , pariter à laeuâ , secundum eius decursum influunt .

Qui tamen Cuniculi operi perficiendo com- modi , illi iam perfecto

per necessarij erant ; non enim (quod frequenter facto opus erat) ad Emissarium pluribus locis inuisendum , machinæ ubiq; & semper paratae esse poterant . Præ- terea ingens ille tractus sub montis visceribus , quâ Putei deficiunt , inaccessus remansisset ; nisi Cuniculis longè prolatis (in mille enim & amplius pedes su- premus ilie monti proximus exporrigitur) ad eum pateret aditus . Eâdem ra- tione , Cuniculos è regione immisso occurrere , ex oculatis testibus percepisti : postquam sub æstatis initio , quo anni tempore iam per tres vices me ibi con- tuli , aqua in Emissarium è montanis venis copiosè ingruens , & frigus profun- di Specus , nec diu immorari , nec , aquis illis collectitijs impedientibus , ultrà procedere sinebant . Eò tamen , non sicco pede , perueni , quò in hoc artis mi- raculo aliud naturæ ludentis miraculum aspexi ; geminas scilicet columnas , ex aquæ

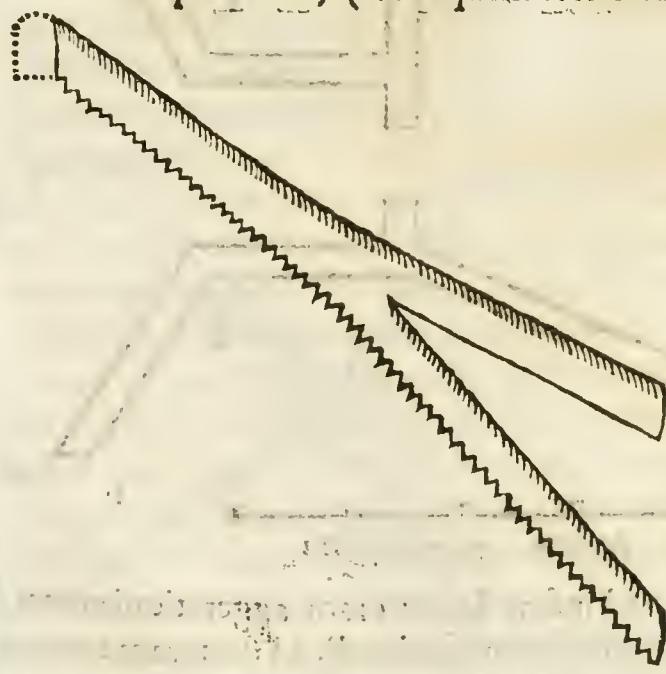
DE EMISSARIO FVCINI 413

- A aquæ stillicidijs , contactu & penetratione faxe montis molis gorgoneo spiritu sibi communicato lapidescentibus, ad crystalli splendorem & duritiem comparatas , à summo ad imum Emissarium pertingentes ; in quibus nemo non dixerit , quod , vt in plurimis mechanicis operibus ars naturam imitari gaudet , ita hic , versâ vice , natura , in debitâ scapi proportione , quin etiam , à medio vtriusque scapi contracturâ , *L'imitatrice sua scherzando imiti.*
- B Imaginem alterius ex ipsis addere libet ; sed in quâ inimitabilem fatear materiei fulgorem , & crispis varièque vndantes cincinnos & canaliculos , quibus tota , tamquam in plura olim segmenta diuisa , componitur .

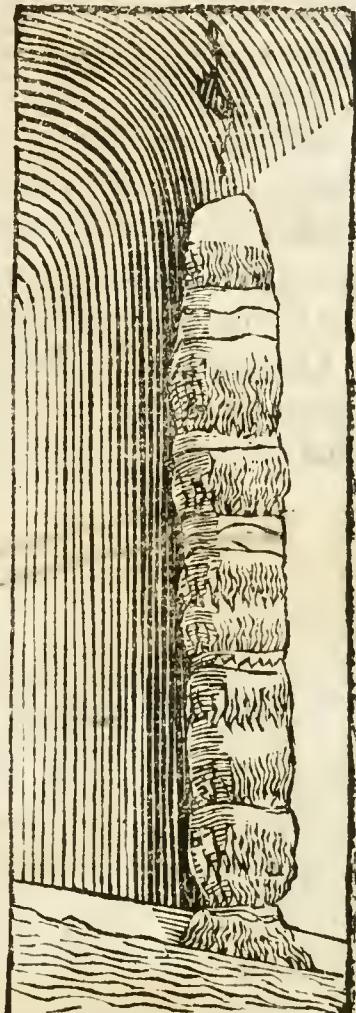
C Forma & amplitudo Cuniculorum ea est quam

hic adiungimus . Ne verò Serui , qui obuia fortasse onera ferrent , mutuo sibi impedimento essent , sparsim ædicularasquasdam (*nicchios nostri vocant*) excavarunt , in quibus dum alter consistit , alter liberè progreditur . Altitudo eorum ut plurimum par , nisi versus ostia , ubi , quod largius lumen inferatur , altius aliquantò nonnulli se attollunt ; primus à monte versus Lacum altissimè , hoc est

D ultra LXX. pedes assurgit , vt , infrà , in descriptione eius vestibuli ostendetur . In ijs etiam locis in quibus Cuniculi duplicantur , (vt sequens sectio ostendit)

nempe
v n u s
subtus
alium
effossus fuit ; necesse est , in loco
vbi fit scissura , duplicari altitudi-
nem Specus , & superiorem per
aliquid spatium in planum ferri :
vnde fit , vt non perpetuò gradi-
bus ad scandendum egeant , nec
rectum & æquabilem semper de-
scensum habeant . At vbi abrup-
tus superior Cuniculus cernitur ,
transitum ligneo ponticulo con-
iunctum arbitror , diuisâ latitudi-
ne Cuniculi , vt pons medium occuparet , parte vacuâ relictâ , vnde in Cuni-
colum

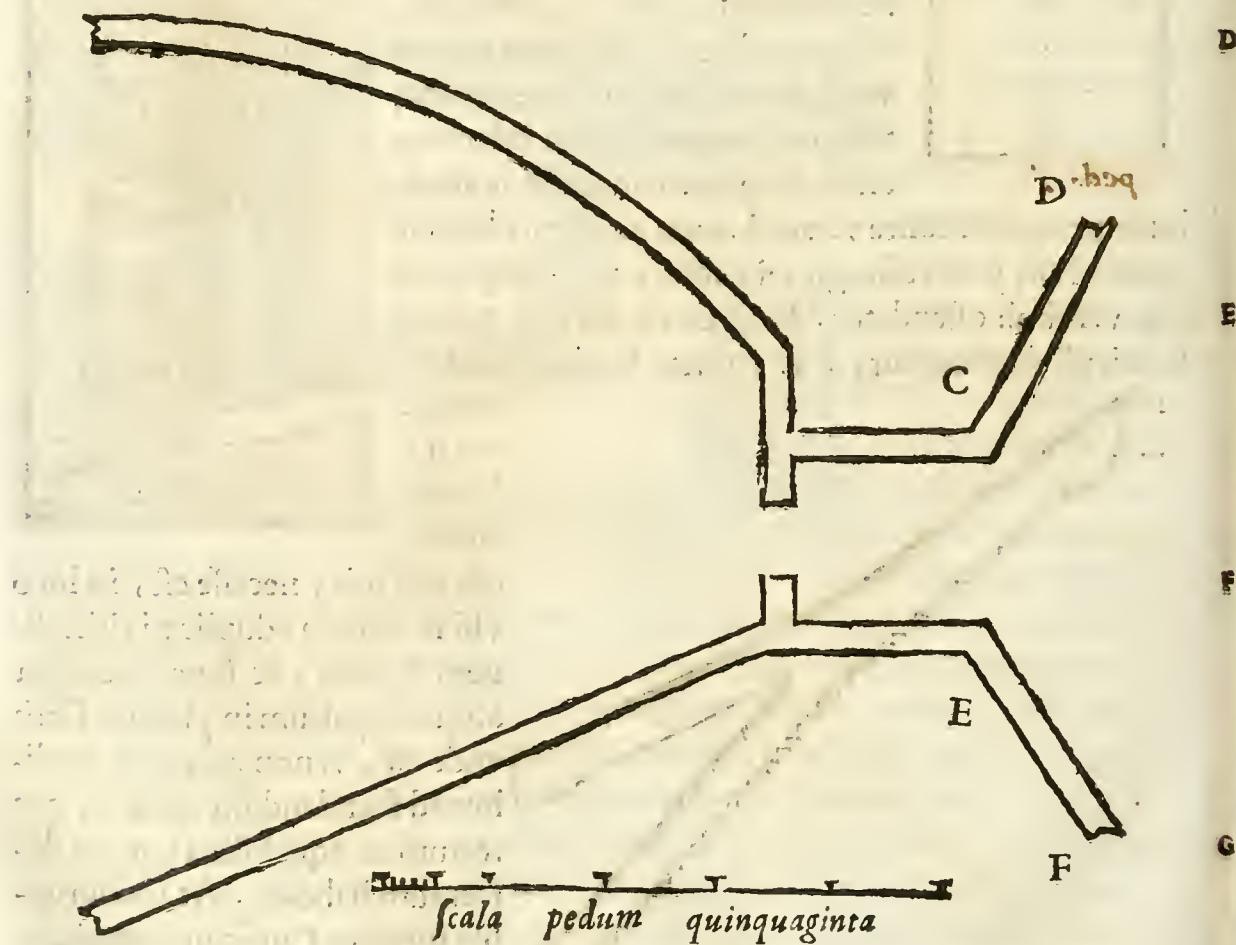

culum inferius codem tempore descendit posset.

De infrequentia Cuniculorum ex parte ad Lirim obuersâ, ubi non minor eorundem necessitas aderat; causam quam pro Puteorum ibi apparentium defectu excogitauimus, eò magis ne Cuniculorum vestigium remaneat, vrgere potest, quò facilius id genus hiatus angustior, & in obliquum se aperiens occludi, & superficies aratro complanari post tot saecula valuit. Et Cuniculis in Emissarium desinentibus non percepisse Architectum ex cå parte, arguit alius adhuc usque apparet supra os illud mirandum Emissarij ad Lirim, per nos infra describendum, cuius quoque Cuniculi ingressus supernè occulitur.

Postquam primas ac præcipuas huius operis subterraneas partes, Emissarium, Puteos, Cuniculos dedimus, & cuiusuis earum usum ostendimus: alijs, huius Emissarij gratiâ olim extructis, & adhuc extantibus vetustatis reliquijs, quæ quamuis supra terram prostant, æquè Scriptoribus negligéta videmus, nostrum hoc Commentarium claudere oportet.

Quarenni mihi Emissarij vestigia, primum nullo monstrante sese obtulit Epistomium, seu Cataracta, quæ aquæ Lacustris ingressum moderabatur; nil aliud etenim indicant rudera huius speciei;

cum brachijs hinc inde porrectis, ad ipsam Lacus oram aggerationi arenæ & glareæ superextantia, Cur verò molimentum eiusmodi, ad dexteram curuum, ad sinistram regum procederet; nisi brachia longiora fuissent, rationem me non assequi

A asse qui fateor : puo tamen curuitatem illam, quæ modò abrupta cernitur, ad semicirculum & vltra olim productam, ut sinum, & veluti portum quendam efficeret, quæ & aqua lenius ingredi, & fluctus, tempore quo Lacus procellis agitabatur, arceri possent.

B Proximæ prædictæ

Ctis aliæ spectandæ magnitudinis ruinæ remanent in hanc formam, crassiori quodam V. pedum muro, ipsi Epistomio, quod

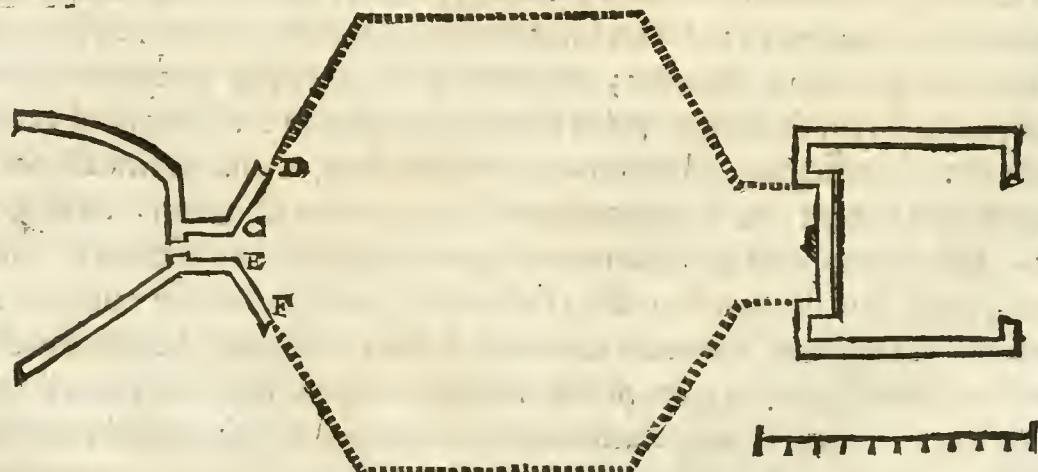
C hinc pedibus CCX distat obiecto, sub quo forsitan alia Catarracta attolli & demitti potuerat, ut inuestio aquæ, non

D ab ipso Lacu impletuose, sed retusâ eius vi in Piscinâ manufacta interiacente, ex eâ minori impulsu fieret.

ruptura ex quâ patet Specus Emissarij subditus

scala eadem ac in Epistomio supra pag. 414.

E Hanc Piscinæ, vbi aqua à conceptâ violentiâ respiraret, imaginem, ex duobus illis muris CD E F prioris Tabulæ, in obliquum & quasi ad exagonam Stagni cuiusdam figuram tendentibus, concepisse me fateor : & vt aliquos mei huius somnij socios conciliare fortasse valeam, vtrumque simul ædificium, contractâ magnitudine, sed seruatâ distantia ac dimensionum ratione, hic propono :

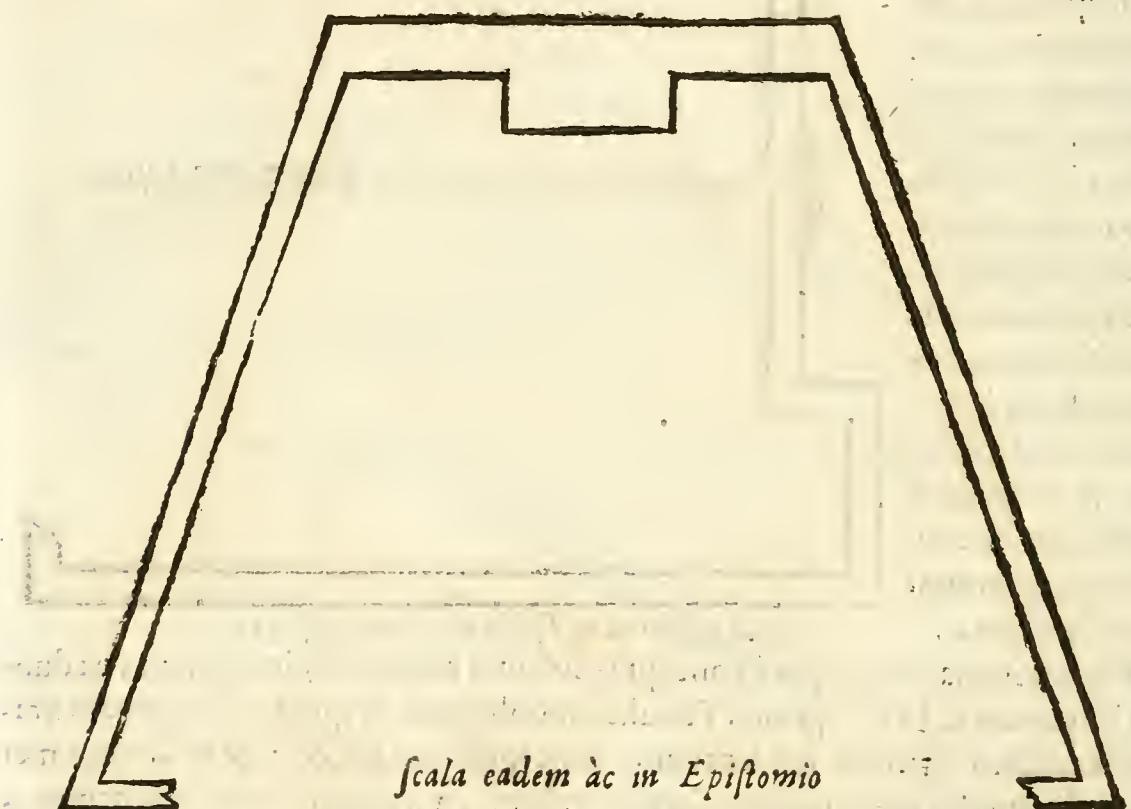
F propono, inquam, anticipi cogitatione ; nec enim ego is sum, qui, vt aliquis quem

scala pedum centum

quein non nomino, maximâ nec puto laudabili confidentiâ,
ex fumo dare lucem

Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
 veterum Villas & Prætoria instaurans, & omni ornatu insuper adornans.

Strūctili cæmento Canale hic fuisse, ex dictis ruderibus secundi ædificij pateret,
 vel quia solum prope Lacum nondum in lapidem induruit; vel quia lateribus
 forsan saxeis non in quæsitam altitudinem assurgentibus, fornix superaddi ad
 opus claudendum debuerat. Extremum tamen operis lateritij terminum indi-
 care videntur tertiae huius substructionis rudera,

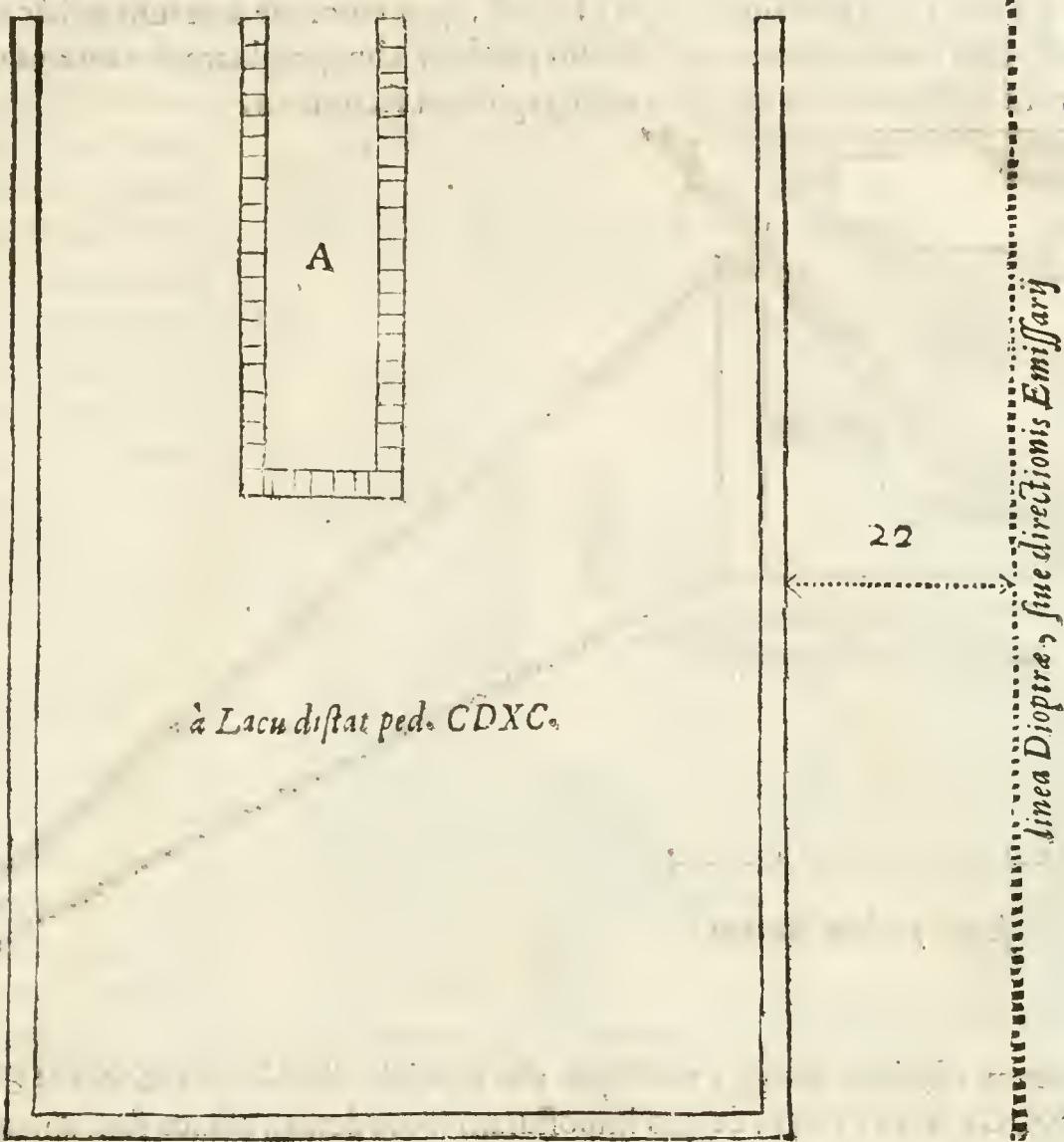

scala eadem ac in Epistomio

muri transuersi crassitie, & cuneata laterum inclinatione conspicua.

Vltra hæc tria ædificia in linea Emissarij posita, (ipse etenim fornix maximus Specus, sub secundo, vt in Chârtâ notauimus, apparet) aliorum in hoc campo latè dispersæ parietinæ visuntur; ibi enim ad tanti operis præparationem, & tot myriadum tam seruilium quam liberorum capitum receptum, ad varias instrumentorum officinas, ad annonam expediendam, & alia eiusmodi, non modicam veluti urbem, & frequentissimum emporium statutum, credere cogimur. Sed tenues istas & informes reliquias colligere ac describere, tum nimum, tum inutile omnino esset: solùmque præ alijs, insanæ cuiusdam substructionis vestigium obseruari meretur, XXII. pedibus ad lœuam lineæ directionis olim erectum; in quo, præ sui magnitudine, & Epistomij iam dicti viciniâ, ipsius Curatoris Operis stationem fuisse, credibile est; nullibi enim magis conuenienter sedem habere poterat is, qui ACVRA Emissarij constituendus erat; quam prope ipsius fauces, è quibus initium & regula influxus, & impedi-
 menti

A menti pérículum māius ex omni māteriā èò attractā , lignisq̄ue pr̄sertim & naufragijs impingentibus imminebat .

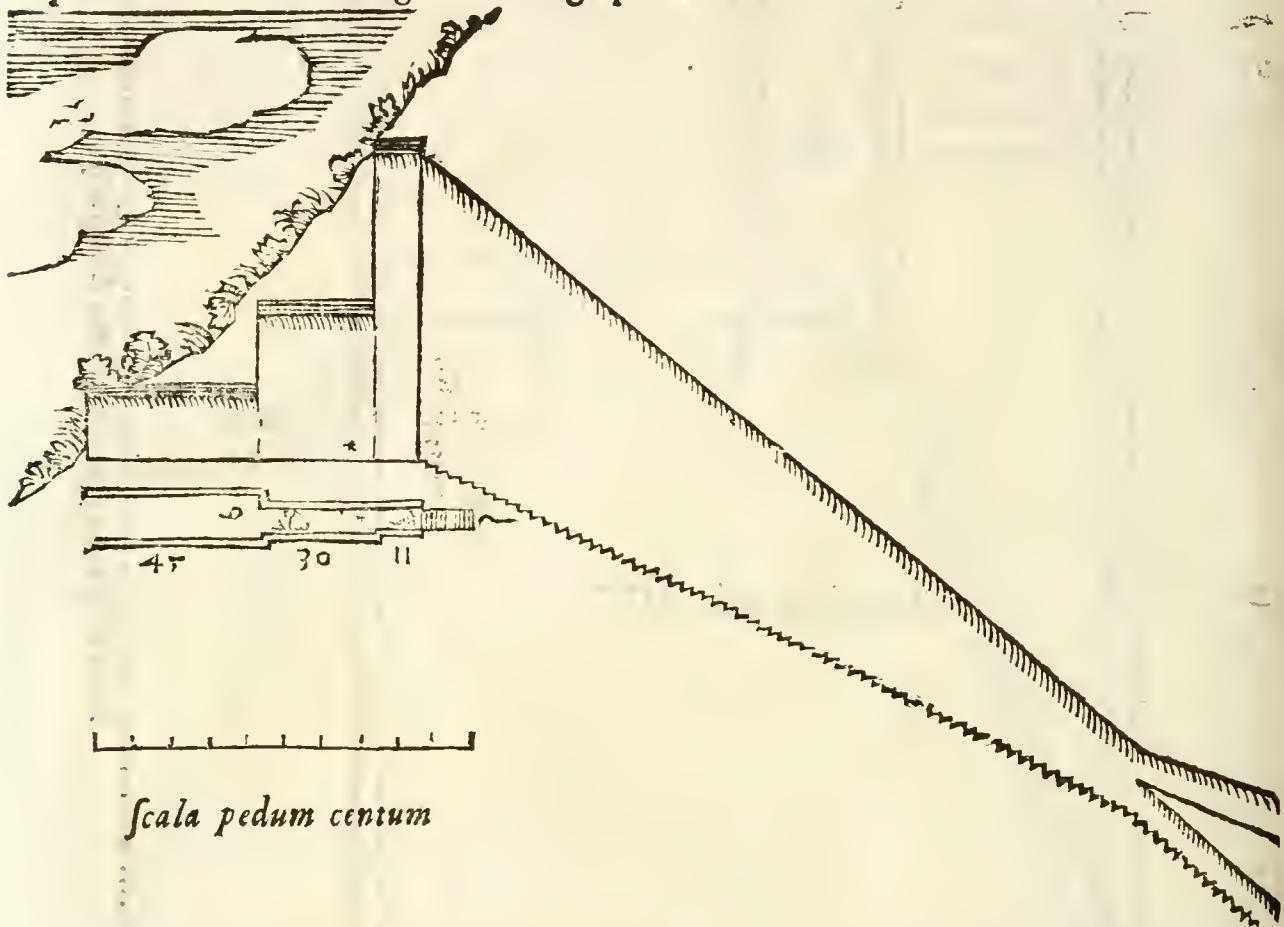

scala eadem ac in Epistomio suprà pag. 414.

Laxitas insuper immoda harum ædium , quarum etiam interminata longitudo ex parte superiori apparet , probabiliorem reddit hanc coniecturam ; quia ad magno quodam receptaculo opus erat , vbi armamenta , ministri , & tot alias quæ ad opus ingens vastumque conseruandum opportuna videbantur , explicari valerent : & præterea ambitus ille A crassioribus quadratis lapidibus extractus , forsan ad Seruorum , tuitioi operis addictorum , custodiæ pertinebat : nullum enim alium usum melius præbere posse puto locum angustum , firmissimum , & in penetrali techo occlusum , quam carceris , fugæ & feruiles omnis fraudis securi .

Vtque altior ille , omniumque longissimus in Emissarium Cuniculus , bene penitus montem penetraret ; placuit Architecto (quem inuidâ temporis iniuria ignoratum , egregio tamen operi parem in omnibus cognouimus) aditum ipsum promouere , & intrâ montis rupem vestibulum quoddam lateritiæ straturæ

duræ aperire, & quâ monti in sui summitâ adhæret, altissimè attollere, ut Cuniculum hunc primarium, clariori, quantùm fieri potuit, lumine ditaret. En Tibi, Præstantissime CANTELMI, pro coronide veterum ex hâc orientali plagâ monumentorum, Vestibuli prædicti ichnographiam, & tameius quâ primi in Cuniculum ingressus ortographicam sectionem.

Locum asterisco notaui, vbi lapis ille sepulchralis NOBILIS NERONIS PROCVRATORIS, de quo imposturam suprà detexi, affixus fuit, antequam Phœbonius illum corrumperet, atque Oppidani amouerent.

Pauciora monumenta inter montem & Lirim extare iam diximus, causamque dedimus: sed vnicum quod superest in ipsâ ad Lirim aquæ effusione, maiestatem quandam Romanam, in opere rudi quamuis & impolito, evidenter ostendit, & admiratione sui, Spectatores iucundissimè detinet. Id ego, omnesque itineris mei comites, experti fuimus, inter quos, officij in me potius, quâ curiositatis gratiâ (nam pluries rem viderat) accessit ex Taleacatio Eques Dominicus Fontana, auitâ & propriâ laude in architecturâ celebrimus, qui prospectum hunc ultimi Emissarij excepit, & hic exhibendum delineauit.

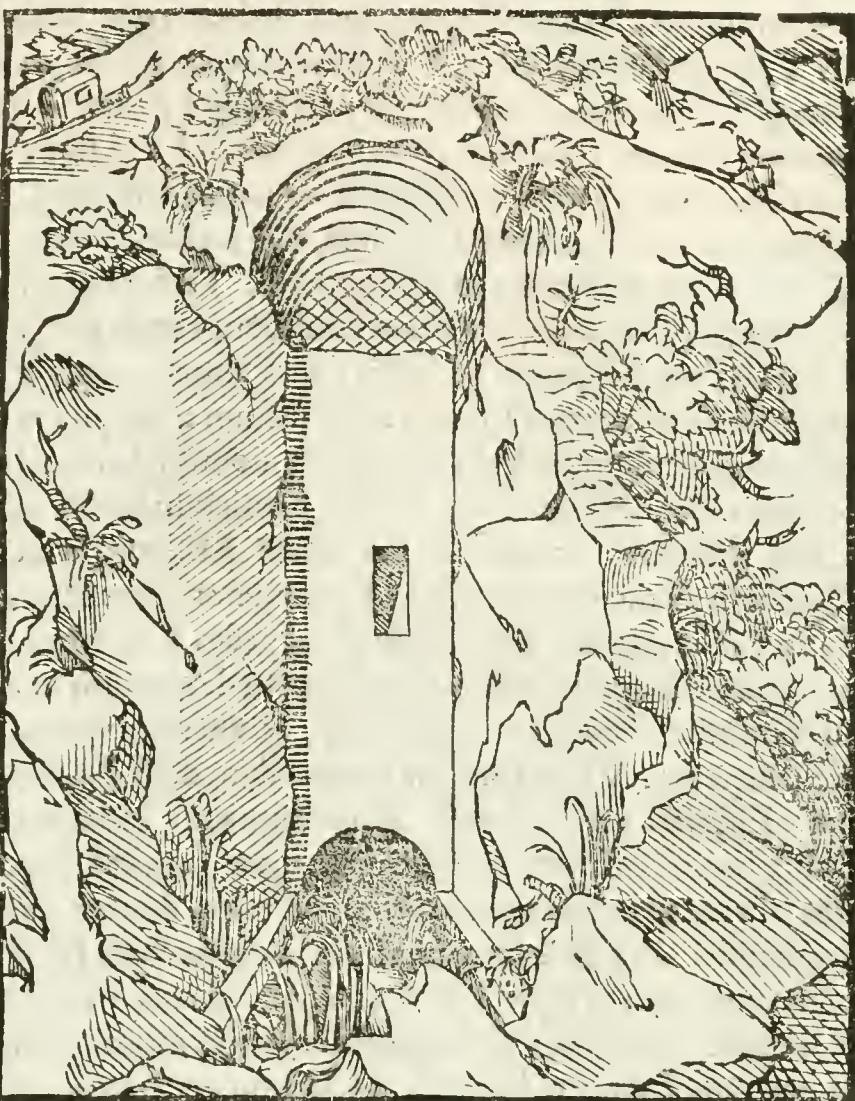
Altitudinem Specus supra Liris alueum picturâ exprimere, non oportuisse credidi, sed verbo tenus, ut alibi quoque feci, indicare; sexaginta scilicet pedum, per quos inter informia saxa aquam cum rauco murmure & in spumas ratescentem in Lirim deiectam, cā formâ ac specie mihi confinxi, quâ olim Du-

riam

iam minorem è summis Cottijs alpibus circa Ferrarium Vicum præcipitare conspexi.

Lateritij operis esse hunc fornicem sub Viâ publicâ ad exitu Emissarij, ait Holstenius ad Cluuer. pag. 766. lin. 41; sed fallitur, quia arcus in ipsa rupe incisus est: nisi quod, saxis alicubi prope terræ superficiem hiantibus, reticulatâ strukturâ duobus in locis, ut Tabula præfert, cuitas complanata spectatur.

Huc accessisse velle eos omnes (sunt enim plurimi) qui portentosæ illi de Aquâ Marciâ Lacū Fucinum permeante narrationi creduli, ultra Plinij, & aliqui probabilitatis

scala eadem ac in Epistomio suprà pag. 414.

vias, hoc Emissarium, sibi nec visum nec cognitum, ipsissimum Marciæ Aquæ Ductum fuisse autumant: sunt, inquam, plurimi qui hoc scriptis suis mandarunt; quorum ego nomina, non Liri amani, sed Lethæo perpetuæ obliuionis tradenda censeo; ne per illorum iniurias, meæ huic qualicumque diligentiaz, tot oscitantium Scriptorum comparatione, laudem quæsijisse videar.

Quæ modò sparsa huic Commentario consignauit, in vnum perstringendo, hoc pacto iam dicta in seriem historicam redigi posse videntur. Lacum Fucinum antiquitus nullum aliud Emissarium habuisse, præter naturale illud, Templo ibi condito celebratum, ad os Pitonij, quod recentiores, corrupto aliquatenus vocabulo, *la Pedogna* indigitant; & alias fortè occultas voragini, ingressui torrentium aquarum, & ipsius Pitonij fluuij, hodie *Giouenco*, qui propriè ad Orientem ab Emissario conspicitur, respondentes. Nostrarium authorum de eo flumine Lacum superlabente, turpe ac putidum tandem explodendum esse mendacium. Plinio ex quo fabulam sumpserunt, veniam humaniter indulgendam, ob meritum tot meliorum quæ à luculento scriptore accepimus: nec

secus,

secus, de Aquâ Marciâ ab hoc Lacu deriuatâ, cùm de eâ maximum prædens ac sponsorem, Strabonem, inquam, habeat, qui ita lib. V., dubitaris quamvis, sibi præluxit, Ex ḥ Φενίν Λίμνης Τὰς πηγὰς ἵστορας Σάπφων οὐδατός, οὐ πώλευν πολιζόρτος, Ceterum è Fucino Lacu fontes Aque Marcie emanare tradunt, quæ Romæ potui inseruit. Ex eâ itaque parte, quâ prouida solersque rerum parens monstrabat aquarum defluxum, Claudiū per milliaria tria & semis Emissarium effodisse, siue regionis vtilitati, siue gloriæ ex immensi hoc opere quæsituræ prospicientem. Tentatam priùs liquet emissionem per campos Palentinos in Saltum fluuiolum, vnde per Velinum & Narem in Tiberim decus sus patere potuisset, quò amnis magis nauigabilis efficeretur; idque ineunte secundo Imperij anno factum: sed quia non tanta operis dignitas, vel periculum ne Vrbs maiori alluvionum damno subiaceret, vtilitatem auctioris fluminis vincebat, idcirco perniciose laborei parcitum; alteraque in Lirim inchoata, & tandem sub finem XII. anni Imperij perfecta deductio. Quæ cùm primo experimento ad votum non successerit, vel media Lacus Specu non exhaustiente, altius, hoc est ad pedes V. & semis effosso Canali, iter de novo aquarum apertum fuit, tanto impetu delatarum, vt tabulationes contiguas ad conuiuum appositas attraherent, & vltiora incredibili sonitu & fragore conuellerent. Vsum verò aut comodum dicti Emissarij, Neronis successoris odio destituti, parùm durasse compertum est. Hadrianum animi verè popularis, & beneficentiissimum principem iterum emisisse: mox re Romanâ in deterrimus labente, tantum opus inutile redditum; donec arenâ & glareâ paullatim ingruente, XVI. ferè saeculorum lapsu obstructum Epistomium, usque ad forniciis summitatem repletâ ibi & complanatâ area; itaut Lacus margo ibi ut alibi indistinctè accreuerit; tantaque authorem opusque ipsum interceperit obliuio, ut magnum facturi videamus, si Claudiū effectorem probasse, & inter cada uera prisca magnitudinis eius reliquijs locum fecisse concedatur.

F I N I S .

HISTORIA VTRIUSQUE BELLI DACICI

A TRAIANO CAESARE GESTI,

Ex simulachris quæ in eiusdem Columnâ Romæ visuntur collecta.

AVCTORE F. ALFONSO CIACONO HISPANO

Doctore Theologo instituti Predicotorum, &

Romani Pontificis Pœnitentiario.

LECTORI CANDIDO SALVTEM.

Inter antiquitatis monumenta, quæ in Vrbe integra supersunt, quæ profectò paucissima existunt, nihil nobilius aut splendidius Traiani Columnâ: quæ ultra ingentem eius molem, vtriusque Belli Dacici historiam multis simulachris sculptam habeat, vniuersamque ferme vetustatis notitiam complectatur: & vnde illius ætatis militum mores, habitus, disciplinam, arma, profectiones, castrametationes, frumentationes, pabulationes, adaquationes, Imperatorum adlocutiones, sacrificia, libationes, victimas, aras, sacerdotes, illorum habitus, ministeria & in sacrificando ritus, Romanorum & hostium signa, congressus, pugnas, strages, victorias, legatos, vrbium, castrorumue conditiones, oppugnationes, expugnationes, direptiones, demolitiones, saeuè & clementer vtrorumque gesta, pontes, fluiorum transnationes, nauium formas, trophyæ, triumphos, gratulaciones, congiaria, & demum stipendorum solutiones deprehendemus, & plura huiusmodi, quæ antiquitatis studiosi passim elegantissimis simulachris absoluta docebuntur: vt hæc sola Columna cuncta ferme ob oculos ponat, quæ inter varias antiquitatis reliquias sint vbique locorum dispersa. Cùm autem per tot sæcula nullus excogitasset, vt hæc in publicum prodirent: Raphael Vrbinas celeberrimus pictor, & eius discipuli Iulius Romanus, & Ioannes Franciscus Polydorus, multâ diligentia, operâque adhibitâ, antigraphiam huius Columnæ extraxere, multa ex ea in suos usus & picturas, & illarum venustatem & ornamenta transferentes. Sunt enim in Columnâ ab excellentissimis artificibus singula elaborata, absolutaque. Franciscus etiam, Rex Gallorum, vt erat ingentis animi, antiquitatisque studiosus, sub Pontificatum Pauli Tertij cœpit ex ære aliquot Columnæ portiunculas conflare, vt integrum ex ære Gallis erigere posset: sed aut magnitudine rei, atque dispensis deterritus, vel morte præuentus, non potuit perficere, quod cœperat. Postremò Hieronymus Mutianus pictor Romæ insignissimus, in quo quid potius commendes, & admireris, nescias; aut artis summiam peritiam, aut religionis observantiam, mores candidissimos, multasque alias animi & corporis dotes, quibus ornatus existit, in publicam commoditatem & utilitatem pariter, in æs cuncta Columnæ simulachra exprimi & incidi fecit, multis sumptibus in eâ re factis, multisque laboribus & fatigationibus susceptis. Quo solo nomine, cuncti studiosi & literarum amatores, eidem obnoxij, & in perpetuum deuincti, futuri esse deberent. Hujus igitur precibus, amicorumque hortatu, breues has, ieunias, & steriles commentatiunculas confeci in Columnam Traiani Augusti, ne vlo adminiculo destituta in lucem prodiret, in quibus utique non potui non sapissime deuinare & hallucinari, quod res esset recondita & abstrusa sati, commentarijsque historiarum destituta. Proinde ignoscent, dabuntque veniam si quando impegerim, reliqua vero, literarum studiosi æquè bonique consulent.

C O L V M N A E T R A I A N I
Tam intimæ quam extimæ frontis exactissima ortographia.

I N T E R I O R I S F R O N T I S D E S C R I P T I O

Columnam marmoream cochlidem Romæ in medio Traiani foro eratam, nunc etiam extantem, cxxvij. ped. altam, ad cuius fastigium per 184. gradus concenditur, lucem fenestellis 43. ministrantibus, S. P. Q. R. Traiano Augusto, Bellis Asiaticis impli- cito, dicauit. In cuius extima superficie quicquid optimus princeps gemina in Dacos ex- peditione præclarè & feliciter gessit, ad posterorum monumentum insculpsit. Quam licet morte præuentus non viderit, ipsius tamen cineres in Vrbem relati, intrà auream pilam in eiusdem fuere summitate reconditi.

- 2 Intimam Columnæ faciem prior figura ostendit, sicut extimam posterior. Totius autem, & singularum partium mensuram, ex subiecto climacis indiculo facilimè agnosces.
- 3 Constat tota huius Columnæ moles ex 34. marmoreis lapidibus stupenda magnitudini- nis, ita ut basis ex 8, ex singulari laurea corona superstans, ex 23. totidem gyri per in- terualla in ipsam Columnam conspicui, ex uno capitulum, supremus ex altero apex con- surgat. Romanæ vtique potentiae & splendoris argumentum, & moles adeo sumptuo- sa, quæ cum Memphiticis pyramidibus facile certare posset.
- 4 Longitudinem huius Columnæ licet 140. ped. Eutropius & Cassiodorus prodant, Pu- blius tamen Victor, aliam fortasse mensuræ rationem sequutus, 128. non excedere tradit, quod & nunc etiam deprehensum est. Gradus autem non ut idem P. Victor 185. sed 184. nec fenestellas 45. sed 43. hodie comperimus. Basis autem singula latera 20. ped. Rom. habent: id est simul 80. quos ego exacta mensura deprehendi.
- 5 Columna altera ad exemplar huius facta, quam M. Aurelius Imp. Antonino Pio Aug. in Campo Martio Area Flaminij dicauit, quæ adhuc Romæ visitur rimis dehiscens, ignique parumper de formata, Traiani columnam 47. ped. longitudine excellit, ut pote quæ alta sit ped. 175. & gradus habeat 216. fenestellas vero 56. P. Victore attestan- te. Graduum autem numerus hodie deprehendi non potest, neque ad Columnæ fasti- gium perueniri, in quo colossus ingens fuit, qui imaginem ipsius Antonini Pij referebat, ut ex nummis antiquis colligitur, qui tamen hodie non extat.
- 6 Columnæ huius erexit ideo à Senatu Populoque Romano facta, ut optimi principis, cunctisque carissimi, memoria supercesset æterna, rerumque gestarum gloria, atque fer- rocium gentium victoriæ, ad posterorum ita notitiam peruenirent: ipsique præterea af- sentarentur, in Vrbem ex Asia redire paranti: & ut Forum, quod ipse omnium elegan- tissimum construxerat, complanarent, & vndique conspicuum redderent, monte tantæ altitudinis; quantæ Columna existit, indè egesto: utque ea moles, illius post obitum cineribus recipiendis, usq[ue]i esse posset, non secus atque Memphiticæ pyramides in Re- gnum Aegyptiorum, Mausoleum Augusti, sua postea moles Hadriani, Columna altera Antonini Pij, & Septizonium demum Septimij Seueri Pertinacis, in sepulchra cessere.

E X T E R I O R I S F R O N T I S C O L V M N A E O R T O G R A P H I A .

- 7 **I**N bâsi quoquouersum huius marmoreæ Columnæ trophya insculpta sunt, de supe- ratis hostibus partæ, inter quæ visuntur labarum, signa draconum, tubæ, tunice, paludamenta Daçorūm genti propria, galeæ, loricæ, thoraces, scuta, clypei, hastæ, gladij, acinaces, pugiones, clauæ, secures, falces militares, arcus, pharetræ, & sagittæ.
- * *Vuole il Ciaccone questi essere trofei de' Daci, e de' Sarmati per esserui la corazza, e thorace sarmatico, fatto di squamme di bronzo, e tale si rincontra nelle medaglie di M. Aurelio, e di Settimio Seuero, co'l trofeo de' Sarmati, e de' Germani.*

Furono questi li Sarmati Europei confinanti alla Dacia, li quali nella prima guerra com- batterono contro Traiano, dopo restando vinti seguitarono l'Esercito Romano contro li Daci, come si rincontra nelle figure della Colonna. Traiano non fu cognominato Sarmatico, ne- trionfò de' Sarmati, né si rincontra dall'iscrizioni, né dalle medaglie.

- 8 Aquilæ, signa Romani exercitus felicia, trophyis superstant; quarum duæ & auspi- cijs victoriæ partæ, hostibusque præda adempta. Haec fertum ex quercu factum, vngui- bus tenent, ex quo corona ciuica in circulum contorqueri posset, caputque victoris

redimiri, vittis vtrinque pendentibus, quibus ad synciput alligaretur. Qua semel accepta, perpetuò vti licebat.

* E da annotarsi che l'Aquila Romana insegnà, vi è posta ne quattro lati del basamento, per gloria, & ornamento trionfale, sopra i trofei posando sopra il guscio, ne è probabile il parere del Ciaccone al num. 8. e 9. che con l'vnglie tengono i lacci del festone di quercia, per formarne la Corona ciuica, e la corona di lauro con l'altro festone di lauro superiore nel toro, poichè l'uno, e l'altro festone vi è posto per ornamento, e le corone di quercia, e di lauro si vedranno nel fine fra le medaglie.

9 Corona laurea Traiano de Dacis & Sarmatis triumphanti, à Senatu Romæ de more data. Coronæ autem triumphales primùm ex lauro, dein ex auro purissimo fieri coepit: vnde aurum dictum coronarium, quod esset omnium probatissimum.

10 Dio Cassius Græcus author censet Columnam hanc ab ipsomet Traiano constructam, & priusquam ad Bellum proficiseretur Parthicum, factam: neutrum tamen antiquæ inscriptioni, basi Columnæ superadditæ, consentit: quæ à S. P. Q. R. & ipsius etiam sumptibus erectam apertè profitetur. Cùmque id acciderit 17. Traiani Plebis Tribunatu, liquet cius Imperij anno 17. fuisse dicatam. Totidem namque annos Tribunicia Potestate Cæsares functi, quot imperio præfuerere. Quo certè tempore Traianus Italia aberat, Parthico & Armeniaco Bellis disstentus. Incidebatque in annum ab Urbe condita Dccclxvij. Christi autem 115. Panuini fastos si probatiores sequamur, Q. Ninnio Hasta, & P. Maniliō Vopisco Coss.

11 Simulachra, in hac Traiani marmorea Columna incisa, parùm à superficie eminent, duorumque circiter pedum longitudinis existunt; sed quò magis à basi versùs capitulum procedunt, eò grandiora euadunt; adeò vt quæ capitellum proximè pertingunt, eandem quam inferiora magnitudinem ferme ostentent, quòd dupla ijs proportione respondeant.

* Non si verifica quello che scriue il Ciaccone al num. 11, che le figure quanto più s'inalzano, tanto più diuenghino grandi, in modo che quelle sì auuicinano al capitello rispondino all'altre disotto in doppia propotione. Sono le figure alte circa tre palmi, alcune più, altre meno, ne serbano la regola del quadrante, anzi hanno l'istessa misura nel mezzo, nelle parti superiori & inferiori. Quelle solo in cima sotto il Capitello auanzano l'altre di trè, ò quattro oncie di altezza.

12 Traiani Augusti Forum, in cuius medio hæc Etrusco opere Columna eminebat, inter Capitolium, collem Quirinalem, & Forum Neruæ, ab Apollodoro peritissimo artifice tecto æneo superimposito, extructum fuit. In quo palatium Traiani vario ex marmore, statuis, & picturis ornatum, gymnasium, bibliotheca, Arcus triumphalis ob superatos Dacos & Sarmatas, porticus amplissimis excelsisque opere Corinthiaco columnis, magnis epistylijs adiunctis (vt gigantum potius quam cæterorum hominum moles crederetur) statua equestris ipsius Traiani in medio porticus atrio columnis altissimis superposita. Huc à plerisque Cæsaribus illustrium hominum statuæ translatae, non paucis dicatae, inter quas Claudiani Poetæ etiam insignis fuit. In huius Fori ruinis, Symmachus Romanus Pontifex ædem Diuo Basilio sacram construxit; sicut & Bonifacius viij. tres turres excelsas, quarum, quæ media est, militiarum ideo dicta, quòd in ipsis Traianorum militium stationibus superedificata fuerit. Harum rerum authores existunt, Dio Cassius in Vita Traiani, Aminianus Marcellinus lib. 16. Gellius lib. 13. cap. 23. Blondus lib. 3. Romæ Instauratæ, Marlianus lib. 3. cap. 13.

13 Cancelli ænei capitellum Columnæ ambientes, ita vt spatiū tutum circumtransientibus relinquerent, nunc non extant. Quare non leui se periculo exponunt ij, qui summitatem Columnæ concidentes, capitellum ipsius circumambulant repagulis destitutum; fieri enim facile potest, vt vertigine correpti, in ima præcipites labantur. Tutijs igitur erit, intrà fenestram se continere ad quam gradus terminantur, & indè vtcunque prospectare, quam foras cum tanto periculo erumpere.

14 Celebris hæc Traiani Columna in fastigio colossum habuit superimpositum, idest, statuam ipsius Traiani immodicæ proceritatis erectam: cuius rei fidem faciunt eiusdem, qui visuntur, numimi. Erat autem statua huiusmodi paludata, thoracata, & ocreata:

orbem seu pilam auream tenebat in dextra, intrà quam ipsius cineres reconditi asserabantur: sceptrum in sinistra, simile ijs, quibus Hispani hodie iudices pro insigni vrintur. Statua autem hæc, vel à barbaris vrbe vastantibus demolita, vel tempestatis vi alicuius deiecta: nam illius caput, cùm basis ruderibus purgaretur, repertum, & in ædes quondam Cardinalis dicti de la Valle, translatum. Pedes autem fastigio columnæ adhærentes adhuc visuntur. Fuit autem colossus hic longus pedes 21. Romanos: nam caput à vertice ad mentem duorum pedum quatuorque vnciarum existit, quod nona totius corporis pars esse solet.

* *Il Ciaccone al num. 14. misura l'altezza di questa statua piedi 21, con la proportione della testa dal vertice, al mento, alta 2. piedi onc. 4. moltiplicando 9. teste. Ma secondo la misura delle statue antiche, che non giungono all'altezza di teste 8. le più suelte il Colosso non potra effere maggiore di piedi 18.*

Decretæ autem in columnis statuæ à Senatu plerisque fuerunt. In sepulchris vero, neque non monumentis reliquis, columnarum ratio fuit, ut cuius nomini dicatae essent, gloria supra cæteros mortales attolleretur. Hinc illa Ennij de Scipione verba, *Quantam statuam faciet Populus Romanus? quantam columnam, quæ res tuas gestas loquatur?* vel certè quod majoribus mos fuerit, principes viros sub montibus sepelire. At cùm montes sepulchris excitandis ybius non sufficerent, pyramidæ, altasque columnas super cadauera erexere: vel ipsa potius cadauera super columnas & pyramidæ recondere curarunt. Solus autem inter Imperatores, teste Eutropio, Traianus in Vrbe sepultus fuit. Nam Mausoleum Augusti, moles Hadriani, & Columna Antonini Pij, extra Vrbis habitationem fuere.

Prioris Belli à Traiano Aug. aduersus Dacos suscepti, initium.. Qui postquam Italia excesserat, Alpibus traiectis, ad Noricos, nunc Stiriam & Carinthiam, cum copijs peruenit: per eandem enim viam iter fecisse ab Vrbe in Germaniam, cùm à Domitiano Cæsare Romanis legionibus præficeretur, Plinius in Panegyrico author est.

Profectionem vero Traiani Augusti in Daciam, quarto Imperij sui anno extitisse fastorum monumenta produnt: & dum ætatis ageret xlviij. Nam xliv. imperare cœpit, non vt Dio Cassius scripsit xljj. quod neutquam temporum seriei cohædere poterat. Cùm enim ipse vixerit annos lxij. mens. ix. di. iv. imperaueritque annos xix. mens. v. di. xv. consequi necesse erat, aut xxij. annos ipsum imperasse, aut certè lxi. obiisse: vtrunque tamen à rei veritate abest, vt ex historia ipsius, & fastis, publicisque tabulis potest cognosci. Nec incommode fuerit hic adnotasse, quod ego diligentissimè inuestigaui, Traianum Italicae Vrbe, Hispali proxima, viij. idus Nouembri natum, vj. Kal. Februarij imperare cœpisse, & vj. idus Augusti diem vltimum obiisse. Erat autem Italica, vrbis Hispaniae Beticæ, ad ripas Betis fluuij sita, decem ab Hispali milliaribus distans, cuius nunc ruinæ amplissimæ yisuntur, non longè ab Oppido, quod Alcala del Rio dicitur: vbi Hadrianus & Theodosius Imperatores etiam orti.

Causæ huius Belli suscipiendi Traiano Aug. fuere: pecunia grauari, quam quot annis Daci capiebant: illorum copias in dies & vires augeri, efferationique subinde animo fieri: Prouincias finitimas in amicitiam populi Romani, fideinque susceptas, ijs summopere infestari: gloriae auditas, quam supra maiores ea sibi via comparare tentabat: vindicandæ iniuriæ, dedecorisque abolendi desiderium, quod ex profligato nuper exercitu, signisque legionum amissis, conceperat.

Dacia, regio olim fuit situ munitissima, trans Danubium collocata, medium Tibisco flumine alluente; Prouincias complectitur, nunc Transiluaniam, Vualachiam, & Moldauiam dictas. Ab ea Sarmatiæ parte, quæ nobis Russia & Podolia est, Tyra fluuij diuidi veteres geographi scripsere. Ab inferiori autem Mœsia, quæ nunc Bosna & Serbia existit, Istro amne disiungitur. Circuitus eius patebat, Dione, Ammiano Marcelino, & Sexto Rufo authoribus, decies centena millia passuum: idest mille millaria Italica, quæ conficiunt ccl. Leucas Hispanicas, & totidem millaria communia Germanica. Regio plurimum montosa, arduisque alpibus cincta, fodinis auti, argentique, & æris abundans, frumenti, armentorum, & pecoris ferax. Dacis per id tempus Decebalus Rex præcerat, qui Oppium Sabinum virum consularem, & Cornelium Fuscum,

Præfectum cohortium prætorianarum, duces à Domitiano Cæsare, eum ingentibus eōpijs missos, turpi clade deleuerat.

Daci vnius populus, eademque gens cum Getis fuere; licet Strabo lib. 7. seductus diuersam censuerit. Hos namque fuisse veros Getas, sicut & Dacos, à Germanis, & Gothis originem traxisse, è Scandia prodijse Insula, Herulos abegisse Istri ripas habitantes, inibique consedisse, neque semel occupatas sedes vñquam mutasse, alioue contessisse, & Iornandus in historia, & Diuus Hieronymus super Eusebijum attestantur. Germanis præterea eosdem annumeratos, illorumque lingua fuisse locutos, Plinius item, & Iornandus prodidere. Neque audiendi sunt, qui vocum affinitate decepti, existimant Danos esse Dacos, vel Daniā, Daciam. Nam Dania eadem est quæ Cimbria Chersonnesus, hodie Denmarch, & Iutlant, & corruptius Dinamarcha appellata, longissimè à nostra Dacia diffita. Est enim Dania septentrionalis Oceani peninsula, maritimæ Saxoniarum lateri adhærens, quam olim Cimbri habitarunt, quos postea Marius deleuit, in Italiam irrumperē conantes: de quorum spolijs trophya, Mariana dicta, Romæ excitata fuere. Daci autem, de quibus nobis in præsentiarum est sermo, Pannonijs, & Sarmati sunt contermini, Transiluani, Vualachi, & Moldaui hodie dicti, olim acerimi & pugnacissimi milites, qui sæpe multum detrimenti Romanis intulerunt; sub Cotrone enim Rege in Pannonias, & Mœsias irrumpebant, concreto gelu Danubio: contra quos Cornelius Lentulus ab Augusto missus, tres eorum duces cum magnis eōpijs deleuit, citeriorem ripam presidijs muniuit, sati⁹ victoriarum putans, posse illos prohibere. Dein Augustus eosdem coercere parans, qui se in Pontum & Thraciam effuderant, morte præuentus est. Mox Domitianus, per Alpes Iulias itinere facto, bienio Pannonios domuit, cùm nullus ad eum diem ausus fuisset ad Danubium arma transferre, quamvis sæpe insultantibus barbaris; cum Dacis tamen bis infeliciter congressus, duces & signa amisit, licet de ijs Romæ, victus potius quām viator, triumphauerit. Subsecutus Traianus, Dacorum insolentiam haud diutius ferendam ratus, aduersus eos arma mouit, duabus factis expeditionibus.

Sub priorem, ad pacem petendam supplices compulit: sub posteriorem, multis prælijs attritos se dedere, Decebalumque ipsorum Regem, in desperationem lapsum, manus sibi inferre coegit: Dacia in prouinciam Romani Imperij redacta. Sub Gallieno perditissimo Imperatore Dacia amissa est. Aurelianus desperans retineri posse, omnem Daciam trans Danubium, sublato exercitu, prouincialibus reliquit: abductosque ex ea, populos in Mœsiam collocauit, appellauitque suam Daciam, quæ duas Mœsias diuidet, Seruiam & Bulgariam hodie dictas, vt Vopiscus in Aureliano scribit. Nunc Daci partim Turcarum Regi Tyranno subsunt, partim proprium principem agnoscunt, quem vulgo Vaiuodam vocant.

Ex Asiaticis Parthi, ex Europæis Thraeces & Daci, molestissimi & acerbissimi Romanis hostes fuere. Daci autem adeò strenui erant, vt multò plures clades Romanis intulerint, quām acceperint: gloriabantur enim, Martem, quem bellorum Deum vana gentilitas credidit, suum incolam fuisse, cui rei allusit Virgilius 3. Aeneid. dicens.

*Multa voluens animo, Nymphas venerabar agrestes,
Gradiumque Patrem, Geticis qui præsidet aruis.*

Cuius etiam rei meminit Vegetius lib. 1. cap. 28.

5 Drauus fluuius, Germanis Drag dictus, insignis & nauigabilis, è Norici Alpibus ortus, rapidus, & violentus, in Danubium rectâ fertur meridiem versus, ad cuim ripas exercitum Traiani Augusti primum consedisse, aliquot coniecturis colligimus. Noricum autem appellabatur, quod nunc Stiriam & Carinthiam dicimus, in descensu Alpium regiones suppositas, per quas ex Italia ad Germaniam, & indè ad Pannonios & Dacos iter compendiosius existit.

6 Horrea, instar paruorum castrorum, aggere & vallo munita, frumento, & omnis generis comineatui reponendo; & hinc ad castra, prout necessitas posceret, in militum alimenta perducendo, veteribus Procestria, quasi castris proxima, dicta. Horrea nos, vel repositoria frugum subcastris, appellare possumus.

7 Procestria hæc loco montoso & aspero extructa, tam munitiones per ripam Draui fluminis

- minis perductæ, quām in sūlum custodias tñentur.
- 18 Strues lignorum, ad munitiones castrorum, cibos condiegos, impedimenta bellica, pontesque conficiendos collecta, & ordine quodam disposita & asseruata.
- 19 Fœnilia, seu palearia, in pabulum equorum, iumentorumque castrorum asseruata, in eamque formam composita, ne ab imbribus corrumphi, aut ventis dissipari possent, vrque à ceteris nocturnis & iniurijs immunita esset, in castra, prout occasio exigeret, tutò transferenda.
- 20 Castella per interualla deposita, editis asperisque collibus, ripis Draui fluvij imminentibus, vallo, aggere, & fossa munita, præsidioque militum tenta, interim dum locus opportuinus metandis castris occurrat; vt si quæ hostium irruptio fieret intercipiendi commeatus gratia, tempestiuè occurri queat, quod & Vegetius lib. 3. cap. 8. in hunc modum edocuit. Si non reperitur antiqua munitio, opportunis locis, circundata maioribus fossis tumultuaria castella firmantur. Nam à castris diminuto vocabulo sunt nuncupata castella; intrà que in angarijs aliquanti pedites, equitesque degentes, tutum iter commeantibus præstant. Difficile enim hostis ad ea loca audet accedere, in quibus à fronte & à tergo nouit aduersarios commorari.
- 21 Faces accensæ per fenestras castellorum productæ, quibus nocturnæ hostium insidiæ, vel incursus, si qui essent, explorari, præsentiri, & mature præcaverti possent.
- 22 Prætorianus miles ante fores castelli, seu potius in angarijs, vigil, intrà quod tandiu Traianus Augustus confederat, quandiu castra loco opportuno figerentur. In editionibus autem locis excubant, quò eminus hostes obseruare valeant. Fides autem & vigilancia militum, sicut & complexu manuum, ita digitæ erectione significabatur; qui mos est hodie receptissimus. Quoties autem milites inducuntur indices eleuantes, prætorianos eos esse, stipatoresque corporis Augusti, custodiæque eius per vices agere, ex serie similachrorum huius Columnæ deprehendimus. Cum autem haud fieri posse videatur, in speculis per totam noctem vigilantes singulos permanere, ideo in quattuor partes ad clepsydram sunt diuisæ vigiliæ, vt non amplius quām tribus horis nocturnis necesse sit vigilare. A tibicine omnes vigiliæ committuntur, & finitis horis à cornicinæ reuocantur. Idoneos tamen Tribuni & probatissimos eligunt, qui vigiliæ circumueant, & renuncient si qua emerserit culpa, quos circuitores appellant.
- * - La mano col dito indice eleuato significa la costanza, come nelle medaglie.
- 23 Libris peculiaribus annotabantur quotidianæ in pace vigiliæ, item excubiaæ siue angariæ de omnibus centurijs & contubernijs, quæ vicissim milites faciebant; vt ne quis contra iustitiam prægrauaretur, vel alicui præstaretur immunitas. Nam de singulis centurijs quaterni equites & quaterni pedites, qui excubias noctibus facerent, elegabantur. Equites extra vallum nocturnas excubias agebant. Per diem autem castris positis, alij post meridiem, propter fatigationem hominum, equorumque, angarias faciunt. Nomina eorum qui vicibus fungebantur suis, breviis inferebantur. Si autem exhibant milites ad vigiliæ vel angarias faciendas, tubicinæ vocante operabantur, & rursum tubicinæ admonente cessabant, authore Vegetio lib. 2. cap. 19. & 22. & lib. 3. cap. 8.
- 24 Munitiones per Draui fluminis ripas usque ad castella perductæ, ne hostes per alueum amnis nauigantes, subitam aliquam incursionem in procestria vel castella molirentur.
- 25 Galea seu cassis, capitis armatura ænea, subter mentum alligari solita. Consueuerant verò milites omnes pileis, quos Pannonicos vocabant, ex pellibus vti. Quod propterea seruabatur, ne grauis galea videretur homini in prælio, qui gestabat aliquid semper in capite, Vegetio attestante lib. 1. cap. 20. Crediderim autem huiusmodi pileos galeis assutos, ne æs caput offenderet, cum intercederet mollius aliquid.
- 26 Clypeus æreus trium pedum longus, nonnunquam duorum, vel minimum viuis & semis, militi Romano olim in usu fuit.
- 27 Chlamys, vestimentum militare, laxum, nodo vel fibula connexum, quod supra humeros, vel in alterutrum latus reiici poterat, à Numa Romanorum rege primo reperatum, authore Suida.
- 28 Sagum, vestimentum militare perbreue, & succinctum, non fluens, sed artus vndique expri-

exprimens, quod candidum fuit, & index belli, sicut toga pacis, sicut ex 8. Ciceronis Philippica colligitur: quod Hispani & Itali saium vocant, manicas illi superaddentes, quibus antiqua saga militaria destituebantur: vtebantur autem omnes milites sagis in bello, exceptis viris consularibus. Licet aliquibus id genus vestis coriaceum videatur, quod Hispani Cuero, Itali Coletto nunc vocant.

29 Campestre, vestimentum militare ab umbilico ad genua, & parum infrà descendens, quod pudenda & foemina tegebat, subligar alias dictum: à braccis eo differens, quod breuius & strictius, braccæ autem diffusiores & laxiores erant. Italum vulgus braghe vocat, sicut Hispani zaraguelles; nam eos qui in vsu nautis sunt ampliores, propriis calzones appellant.

30 Caligæ, tegumentum tibiarum militare, ad medias duntaxat tibias pertingens, nunc latinis tibialia dictum; Italos & Hispanos, calze, dictæ.

* Le calighe erano scarpe, o sandali militari non calze haueuano sotto la pianta la sola e'l resto del piede ignudo li Patritij & li più degnisi allacciauano più elegantemente, & fino à mezza gamba.

31 Calcei militares, qui teretibus habenis astricti, in cancelli formam pedibus necabantur, solas plantas munientes, soleæ, vel crepidulæ alijs nuncupati.

32 Semispatha, genus gladij, quo milites nonnulli, spatha breuius, vtebantur. Spatha enim longior erat, & eadem cum gladio, quam Diuus Augustinus frameam & romphæam dici asserit. Hispani & Itali spadam vocant. Hi autem tres milites per interualla dispositi excubantesque, in angarijs persistere dicuntur. Nam per diem alij manè, alij post meridiem, propter fatigationem, quam pauci perpetuam durare non poterant, angarias faciunt: idemque prorsus per noctem.

33 Clypeus veterani militis æreus, quem catenula circumambit, floribus & orbiculis quibusdam distinctus, vel ornamenti gratia ita factus, vel ob egregium aliquod facinus commissum concessus. Aut certè, vt Vegetius dicit lib. 2. cap. 18. Ne milites aliquando in tumultu prælij à suis contubernalibus aberrarent, diuersis cohortibus diuersa in scutis signa pingebant, quæ ipsi digmata nominabant: sicut & in aduerso scuto uniuscuiusque militis, literis erat nomen ascriptum, addito ex qua esset cohorte, quaque centuria.

* Non vi sono catenelle, mà un ferto.

34 Scapha, seu fluuiatilis nauis, è procestris, vel castellis potius, vinum & acetum asportans, in militum usum, qui iter agentes, ripas fluminis tenebant, quos alimenta & cætera necessaria per amnis alueum nauibus sequebantur. Scapham hanc vinariam rectè ab onere dicere possimus.

35 Cuppæ, similes prorsus ijs, quæ nunc vblibet in usu sunt, vinum & partim acetum continent, quas milites ex castellis extractas, à ripa in vinatiam nauem transferencent collocant.

36 Scapha, seu fluuiatilis nauis frumento onusta, quod intra saccos, funiculis seu cordis adalligatos, è castellis in castra perducitur, annona exercitui futurum.

37 Clavis gubernanda nauis idoneus, similis ijs, quibus nunc in suis nauiculis regendis naucleri vtuntur.

38 Scapha alia, seu nauis vinaria fluuiatilis altera, vino onusta, ex castellis in castra à nautis militibus perducenda.

* Notasi il sudario, o touagliolo intorno il collo de' Soldati, di cui parla Suetonio in Nerone, e Petronio Arbitro Sudarium mappa.

39 Danubius, fluiorum omnium Europæ maximus, 60. amnibus minoribus auctus, medio fermè eorum numero nauigabili, non secus ac Nilus Aegyptius fluuius, septem ostijs in Euxinum Pontum descendit, mille duecentis milliaribus ab eius fonte decursis. Plinius censem oriri eum in iugis Arnobæ montis Germaniæ, ex aduerso Raurici Galliæ oppidi, lib. 4. cap. 12. cum tamen non è monte Arnobæ, ita enim in Plinio legendum est; sed è fontibus quibusdam ebullientibus prope villam norissimam, quæ patria lingua Doneschingen appellatur, erumpat, adeò ab initio exiguus, vt vix sit anseribus nauigabilis. Per innumeratas habitur gentes, Danubij nomine, immenso aquorum auctu, & deum per Thraciam rectâ in Pontum Euxinum fertur. Hunc rectè Virgilius 3. Geor-

gicorum, vnicō versu pulchre descriptis, cūm ait;

Turbidus, & torquens flauentes Ister arenas,

- 40 Simulachrum Danubij, fluuij inter omnes Europæos, vt diximus, maximi, arundine coronatum, magna copia istius plantæ in eiusdem ripis proueniente, faciem Orientem versus, & dextrum brachium, quò cursum dirigit, habet. Vbi primùm Illyricum aluit, & Drauum & Sauum minores amnes intrâ se recipit, Ister appellatus, Danubij nomine abolito, vt Strabo, & Stephanus attestantur. Hunc fluuim Ammianus Marcellinus lib. 22. Ouidius in 4. de Ponto, & Ausonius Gallus poeta, eleganter descripsere.
- 41 Dextrum Orientem, sicut sinistrum Occidentem significare, authores sunt Pythagoras, & Aristoteles 1. lib. de Cælo, Plato item, Galeno tradente, orientales esse dexteras, à quibus initium motus, lœuas autem occiduas docuit; licet Varro lib. 6. Latinæ Linguae contrarium sentiat, cui & Plinius subscribit, minis exacte rem perpendentes. Hinc simulachrum Danubij dexteram, quò labitur extendens, versus Orientem properare, cursumque suum dirigere, facile concipimus.
- 42 Drauus fluuius in Danubium se mergit prope Nandaralbam, oppidum & arcem insignem, olim Taurinum seu Albam Græcam, nunc autem vulgo Belgradum appellatum; non longè à Bacia antiqua inferioris Pannoniæ vrbe, teste Cuspiniano in Oratione Protreptica ad Sacri Romani Imperij Principes.
- 43 Exercitus ex castris, vrbe, vel oppido, Istro proximo, sua signa sequens proficiscitur. Singuli autem milites dum progrediuntur thoracati, galeis, humeris fibula astrictis, scutis item & gladijs armati procedunt, vallum seu hastas ferentes, in quarum summitate sacculus alligatus, panę refertus bis coctos, pera vbi caseus & salita caro, vas aquæ vel vino continendo, sartago condiendo cibo, & demum tyrocnestis comminuendo: quod tunc maximum siebat, cūm iter esset celerrimè confiendum, vel per loca inculta, deserta, & infrugifera transcedendum. Coctum panem hi deferebant nomine bucellatum, cuius nunc in Italia alicubi est usus. Retortum enim in coronulæ formam comode perfertur: vulgus Italum ciambellas vocat. Sequebanturque ut plurimum pistores exercitum; quibus erat curæ, ex frumento, legionibus publicè dato, conficeré singulis bucellatum; Pescenniumque Imperatorem Nigrum, scribit Aelius Spartianus, prohibuitse pistores exercitum sequi, & iussisse milites omnes bucellato in locis pacatis accepto; esse contentos. Quod & Blohdius ex veterum authorum lectione lib. 6. Rom. Triumph. edocuit.
- 44 Pondus baiulare usque ad 60. libras, & iter facere gradus militari; frequentissimè milites cogebantur, quibus in arduis expeditionibus, necessitas imminebat annonam pariter ac arma portandi. Portabant vero cibaria summum 17. dierum, minimum trium. Nec hoc credatur esse difficile, si usus accesserit. Nihil enim est, quod non assidua meditatio facillimum reddat. Quam rem antiquiores milites factituisse Virgilius 3. Georgiorum docuit, cūm ait;
- Non fecus ac patrijs acer Romanus in armis*
-
- In iusto sub fasce viam cum carpit, & hosti*
-
- Ante expectatum positis stat in agmine castris.*
- Et Cicerò Tūsculanorum 2. labor quantus agminis, ferre plus dimidiati mensis cibaria, ferre si quid ad usum velint, ferre vallum; nam scutum, gladium, galeam, in onore nostri milites non plus numerant, quam humeros, lacertos, manus. Arma enim, membra militis esse dicunt.
- 45 Scuta in longiorem formam quadrata, à clypeis multis modis differebant. Materia imprimis, quæ in clypeis ærea, in scutis lignea ex multis segmentis compacta erat; magnitudine & figura etiam dissidebant, authore Varrone.
- 46 Pons ligneus super Istrum, traiectando ad alteram fluminis ripam militi, nauibus fluvialibus constratus, & ad utramque aluei extremitatem, quò firmior esset, reuinctus. Scaphas enim de singulis trabibus excavatas, cum longissimis funibus, interdum etiam ferreis catenis, secum legio portabat, quatenus contextis eisdem (sicut dicunt) monoxylis, supertextis, inectisque tabulatis, flumina, quæ sine pontibus vadari nequeunt, tam à pedibus, quam ab equitatu sine periculo transcedunt, vt Vegetius dicit lib. 2.

* *Questo modo di trapassare i fumi chiamauasi traiectus ; come nelle medaglie.*

47 Omnes signiferi, quamuis pedites, loricas minores accipiebant, & galeas ad terrorem hostium leoninis pellibus tectas, iubis supra collum & humeros profusè pendentibus. Et licet Vegetius vrsinas fuisse huiusmodi pelles doceat, Virgilius tamen leoninas eas fuisse censer, quibus signiferi, & strenui duces in bello vterentur, quò ferociores visi, maiorem hostibus terrorem iucuterent. Nam de Auentino loquens 7. Aen. dicit,

*Ipse pedes, tegmen torquens iminane leonis,
Terribili impexum seta cum dentibus albis
Indutus capiti, sic regia tecta subibat,
Horridus, Herculeoque humeros innexus amictu.*

Potuit autem fieri, vt vtrisuis indiscretè signiferi in bello vterentur, & vrsinis, & leoninis; sed quæ hic exprimuntur, imaginem referunt non vrsorum, sed leonum, cùm ex vnguibus pendentibus facillimè deprehendantur.

48 Signa concordiæ, in quibus extenta manus perferebatur, intrà lauream coronam longæ hastæ affixa, ornamentiis quibusdam hinc indè pendentibus, quæ pacis tempore in ærario asseruabantur, & belligeraturi promebant, vt Liuius in 7.

49 Apud Romanos nihil vñquam in bello aquila frequentius, honoratus, aut sacratus fuit; itaut Romana cognomento appellari meruerit, cuius ductu totum ferè subiecerint Orbem. Qui aquilam signifer gestabat, aquilifer dicebatur; & singulis legionibus vni- ca dumtaxat aquila preferebatur aurea, ferculo, seu hastæ longæ præfixa; & quò facilius humi defigi possit, in acutam cuspidem definebat. Argenteam aliquando fuisse, Cicero prima in Catilinam ostendit. Nouem autem in legione perfecta signa extitisse, quot cohortes videlicet, millaria, quæ aquilam ferebat, excepta, Dio Cassius, Plinius, & Vegetius docuere. Romanis legionibus aquilam C. Marius secundo suo consularu propriè dicauit: quamuis Persæ multò ante Romanos auream aquilam, pennas extendenti similem, sacrarunt. Erat & olim apud Romanos prima cum quattuor alijs, Iupi, minotauri, equi, aprique, singulos ordines anteiens. Paucis ante annis sola in aciem portari coepit erat: reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicavit. Ex eo notatum, non ferè legionis vñquam hybernasse castra, vbi aquilarum non sit iugum. Vna legio sub vnius aquilæ ductu decem cohortes, vt diximus, continebat. Quæ si perfecta existit, pedites habet sex millia centum, equites sexcentos viginti sex. Minor numerus esse non debet, maior interdum esse consuevit. Grauem ea armaturam, hoc est principes, hastatos, triarios, antesignanos; item leuem armaturam, hoc est ferentarios, sagittarios, funditores, balistarios, continebat. Recentes qui al-legebantur milites, puncturis in cute pictis scripti, & matriculis inserti, iurare solebant per maiestatem Imperatoriam, postmodum Christiana Religione suscepit, per Deum, Christum, & Spiritum Sanctum, & Cæsaris nomen, iurabant; & ideo militiæ sacramenta dicebantur. Hæc de aquila & legione satis.

50 Signifer, manipulum vel aliud quidpiam pro signo gestans, nisi fortè laterna erat, quæ noctu iter agentibus militibus viam illustraret, quam cæteri sequerentur. Fuit autem in manipulus, trium contuberniorum, idest 30. militum, signum, sicut concordia cohorti, aquila legioni, proprium.

51 Praefectus Prætorio, vel Tribunus aliquis thoracatus cum paludamento profusori lati-clavio, balleo à quo ensis pendet, supplices libellos sinistra tenens, vel forsam indiculum militum pontem transeuntium; quare in fine pontis consistens, non videtur progredi, sed potius stare, & centurionibus, signiferisque singulatim quid agendum, quòne procedendum indicere. De Tribuni autem officio, Cicero de Leg. lib. 2. Vegetius, & Marcellus de Re Militari, satis superque docuere.

52 Imaginarij siue imaginiferi, qui in vexillis imagines passim & Deorum, & Imperatorum, ducumque illustrissimorum depictas gerebant, vt Cornelius Tacitus lib. 5. & 18. Appianus Alexandrinus lib. 2., Suetonius in Vespasiano, & Lampridius in Diadumenio attestantur.

* *Vi sono figure, che tengono un temone nella destra, nella sinistra una palma: insegne de Claf-siarij, che erano Soldati dell'armata. Ne clipei, o scudi si veggono i ritratti degl'Imperadori.*

53 Signum Victoriae , quod erat, virgo alata coronam lauream manu porrigena , subiecto Orbis globo consistens : in Romanorum acie , quasi bonum & felix omen , quo alacriores præliaturi milites redderentur , gestari solitum . Cæsar 3. Civilis Belli, Herodianus lib. 5. Lampridius in Alexandro , Ammianus Marcellinus lib. 28.

* Sotto vi è il vessillo proprio de Soldati à cauallo un picciolo velo quadro .

54 Pons alter ligneus , scaphis , vel cymbis suffultus , per quem milites in aduersam Istri fluminis ripam se tutò conferant : in fine cuius Tribunus consistit , simile , atque alter , cuius nuper meminimus , munus gerens .

55 Nullo tegmine caput velasse Romanos milites , quandiu in castris versarentur , nisi galea tantisper , dum præliarentur , monumentum hoc antiquitatis argumento est , vbi cuncti detectis capitibus inferuntur .

56 Hasta , spicula lata habentes , quæ sicilices veteribus dicebantur , vt inquit Festus , & Ennius , Incedit veles vulgo sicilicibus latis .

57 Liticines seu buccinatores , vtrouis enim modo dicuntur , lituos seu buccinas portantes , instrumenta caua & retorta , quæ in semetipsa æreo circulo flectuntur , quorum sonitu aliquid exercitui nunciabatur , aciesque excitabantur . Nam per huiusmodi cornua & tubas , indubitatis sonis agnoscit exercitus , vtrum stare , aut progredi , an certè regredi oporteat , vtrum longè perséqui fugientes , an receptui canere . Buccinatores enim & cornicines ornementum erant totius legionis , in ingressu conflictus , & eius reditu . Clasicum etiam appellatur , quod buccinatores per cornu dicunt . Et quia clasicum canitur Imperatore præsente , vel cum in militem capitaliter animaduertebatur , ideo insigne censebatur imperij . Clasico Virgilius allusit in 6. cum ait .

Et lituo pugnas insignis obibat , & hasta .

58 Lancearij , seu hastati , stipatores corporis Traiani Augusti , hastas longas , æreis cuspidibus muniras , gestantes .

59 Equi primorum exercitus ducum Traianum Augustum comitantium , à militibus tenti & asseruati , quibus ephippia seu tegmina ad mollem vecturam inerant , sericea , & aurea , argentoque ornata , Nonio teste . Fræna habebant & habenas , quibus ab equite gubernarentur , phaleras præterea , & lora , quæ ad pectus & subter caudam inflexa , ne ephippium excideret , anteriùs vel retrosum laberetur , faciebant : stapedarum autem usus , quibus equitis pedes fulcirentur , veteribus prorsus ignotus , sicut statuæ equestres , nummi antiqui , & vniuersa vetustatis monumenta , aperte demonstrant . Franciscus Philelphus primus recentem stapedæ appellationem excogitauit , ne res tam familiaris proprio aliquo nomine destitueretur , quo pedum fulcra , seu fulcimenta in equitando , significaremus .

* Simili coperte si chiamauano saghi , & le lune al petto monili lunati de Caualli .

60 Brachia nuda in castris olim milites Romanos gestauisse , præsens hoc monumentum testatur . Quem morem hodie obseruant Turcae cum hostibus pugnaturn .

61 Suggestus vel suggestum , (vtrouis enim modo rectè dici potest) locus fuerit cæteris editior , ex quadratis & sectis lapidibus constructus , si temporis & materiæ copia suppetebat , vnde orationem ad milites Imperatores facere , vel inibi cum Tribunis , vel primoribus exercitus ducibus , de rebus bellicis consulere , aliquid ve decernere solebant , quod esset Imperatoria maiestate dignum .

62 Traianus Augustus de bello hostibus acriùs inferendo , pugnaque cum ipsis quam primùm conferenda cum Lucio Prefecto legionum vel prætorij decernit , qui comes & præcipius dux , cum Traiano Augusto in hac profectione fuit .

63 Sacerdotes consilio Cæsaris ritu succinæti Gabino intersunt , vt de sacrificio Dijs placandas ageretur , antequam cum hoste manus conserantur . Qui mos fuit Romanis receptissimus , à sacrificio & bellum & certamen auspicari , nihilque arduum gerere , nisi id prius præcessisset . Paludamentis autem , purpureis floccis prætextis , Sacerdotes stantes utuntur , Imperatoris consilio seu decreto interfuturi .

64 Securis ærea , qua victima erat ferienda , à Popa , vel Sacerdote aliquo , ceu insigne religionis , & sacrificij iamiam futuri indicium , gestata .

65 Insignis Traiani Augusti comitas , qui Lucium Prætorio Præfectum non secus atque socium

Socium & parem, secum confedere faciat suggesto, eodemque sedis genere dignetur, eisdem vestibus, & ornatu. Paludati enim vtrique, latis clavis, & balteis insigniti erant. Hoc tantum Cæsar honore præcedit Lucium, quod dexter sedeat, Cæsaris sinistram claudat. Sedes autem, eburnea forsan, vel alia prætiosa materia confecta: opercula sericea floccis purpureis pendentibus distincta. Carebant huiusmodi subsellia fulcimentis vndique, ad quæ brachia & scapulae reclinari possent. Necessarijs contenti, delicias & luxum Imperatores probi in castris vtique declinabant.

66 Equi Cæsaris aureis & sericeis stragulis ornati, phaleris, frænis, habenis, pectoris, & caudæ loris, quæ pectoralia & subcaudalia non inepte dici possent, instructi, à Cæsaris ministris labara gestantibus, tenui.

67 Labara duo, alterum insigne principis aureum, gemmis, vñionibus, & purpura ornatum, ante Cæsarem gestari solitum, lanceæ cuspide pendens, fascijs vtrinque fluentibus decorum; tantæ olim existimationis, vt à militari turba adoraretur, cæteraque signa ad eius præsentiam inclinarent. Alterum autem, insigne erat Lucij Præfecti, cum Cæsare in ea expeditione militantis, ducis quidem strenuissimi, rubeum, seu flammeum, ab splendenti rubedine ita vocatum. Labarum enim Senatus argenteum fuit, Imperatoris aureum, ducis rubeum, classis cœruleum. Labari Imperatorij deinde loco, Constantinus Augustus Crucis insigne iussit præferri: religiosissimi principis specimen in ea re exhibens. Harum rerum authores sunt, Tertullianus in Apologetico cap. 16. Diuus Ambrosius in Epistolis, Sozomenus in Historia Tripartita lib. 1. cap. 15. Prudentius lib. 1. contra Symmachum, Ammianus Marcellinus lib. 16. Procopius lib. 4. Eutropius in Vita Constantini Magni.

* L'insigna chiamata labaro non fu ne tempi di Traiano, mà di Costantino, prima diceuasi vexillum, & vexilliferi gli Alfieri.

68 Sacerdotes laureati, rituque Gabino succincti, sollempni sacrificio assistunt, hymnos forsan, lætumque choro pæana canentes, precessuè aliquot sacrificio præsenti dicatas. Cinctus autem Gabinus, vestimenti genus erat, quo Sacerdotes cuiusque Dei, ritus, & Templi pariter vtebantur, quale est camisum lineum candidum, quo nunc Christiani vtiuntur Sacerdotes, ab Italîs, Cotta, ab Hispanis rectius Alua, vocatum. Et cum esset latum, adeoque oblongum, vt discinctum per solum traheretur, postea cinctum, pendente supra cingulum faciebat vndique sinum. Qui ritus perhibetur fuisse Gabinus; à Romanisque usurpatus, vt Liuius in 5. & Virgilius in 7.

Ipse Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Insignis, referat stridentia limina Consul.

Vide Blondum lib. 1. Romæ Triumphantis. Fuere autem huiusmodi Sacerdotum vestimenta, linea, alba, nulloque prorsus colore infecta.

69 Labellum æreum, argenteum, vel aureum, frondibus, floribus, & præcocibus fructibus plenum, à Sacerdote portatum, vt Dijs nonorum fructuum primitiæ sacrarentur. Hinc autem forsan colligi potest, sub initium veris hanc à Traiano in Dacos expeditiōnem suscepit, cum primùm fructus maturescere cœperant.

70 Vas aureum, vel argenteum, aquæ lustrali continende, quæ in sacrificia, & locum, vbi fiebant, & in circumstantes, expiandis criminibus spargebatur; quemadmodum nos Christiani, aqua benedicta, ad eluendas leues animi fôrdes, locumque contagio malignorum spirituum purgandum, & in sacris tum frequenter, tum efficaciter vtimur. Ethnicis autem supersticio inanis & inefficax fuit, sicut cæteræ religionis suæ obseruantig.

71 Popa seminudus & succinctus, minister sacrorum, lauro redimitus, qui victimas venales habebat, aris alligabat, feriebatque, vt Propertius lib. 4.

Succinctique calent ad noua lucra Popæ.

Suetonius horum meminit in Vita Caligulæ, & Spartianus in Geta.

72 Limus, genus vestis, qua Popæ vtebantur victimas confecturi, ab umbilico ad medias usque tibias descendens, vt illorum pudenda tegerentur, habens in extremo sui purpurae limam, idest flexuosa, vnde & nomen accepit, nam limum obliquum dicimus. Huius generis vestis meminit Virgilius in 12.

Velati limo, & verbena tempora vincit.

& Seruius ibidem.

73 Thecā , recondendis & expromendis cultis ad victimarum occisionem , quām Popa
de more gestabat .

* *Il coltello da uccider le vittime si chiamava dolabrum .*

74 Puer ingenuus , vitta tempora redimitus , Camillus dictus , Pontifici Maximo in hoc
sacrificio ministrans , vrceolum habens in dextra , ex quo vinum , vel liquorem quem
piam , in pateram Imperatoris sacrificantis infundat . Antiqui namque Camillos & Ca-
millas vocabant ministros & ministras impuberes , sacrificijs inferuientes . Romulus
enim instituit , vt qui sinē liberis essent , gratissimos sibi ex omnibus , singulos pueros &
puellas ex singulis Curijs eligerent , qui ad pubertatem vsque sacris ministrarent , puel-
le verò quoad escent nubiles , more ex Græcia translato : coronis autem interim dum
sacrificarent , vel vittis essent redimiti , Camillique huiusmodi pueri ingenui vocaren-
tur . Cuius rei authores sunt Dionysius Halicarnassus lib. 2. & Sextus Pompeius , Pan-
uinus in Fastis , & in lib. Reip. Rom.

75 Tibicines , interim dum sacrificium peragitur , tibijs de more occidentes .

76 Traianus Augustus ante prætorium , siue imperitorum tabernaculum , veste linea-
candida indutus , vsque ad talos demissa , velato capite , super ara lapidea , in vsu sa-
crificandi constructa , igne superaccenso , flores odoros , & præcoces fructus , myrrham ,
cassiam , thus , & crocum Dijs adolet , è patera vinum , vel liquorem alium superinfundens ,
aut certè sanguinem mactatae victimæ ; quod Cicero in Paradoxis , & Macrobius in
Saturnalibus prodidere . Sacrificium autem solebat fieri ante congressum prælij , neque
licebat Imperatori congregari , nisi prius Dijs esset sacrificatum .

77 Patera , instrumentum erat æreum patulum , quo particula sanguinis mactatae victimæ
super aram infundebatur ; Cicero namque in Paradoxis , excipi sanguinem patera ,
dixit . Patera etiam , præter sanguinem , vinum infundebatur aris , vt Ouidius Faſtorum 4.

Cumque meri patera thuris acerra fuit .

Idem Metamorpho. 15.

Vinaque dat pateris , mactatarumque bidentum &c.

78 Sucouetaurilia , sacrificium ex sue , oue , & tauro ; toties fieri solitum , quoties mili-
tes recensebantur , & exercitus lustratio fiebat , vt docet Liuius lib. 7. Fuisse autem
mascula ea animalia , taurum videlicet , arietem , & verrem , ex hoc monumento liquet .

79 Dorsuale sericeum discolor , supra tauri dorsum , & verris , & victimæ demum cuius-
que mactandæ , imponi solitum . Prætextatum hoc erat , purpuram in limbo habens .

80 Popa , cornua tauri mactandi dextra tenet , quæ deaurata in victimis fuisse , authores
produnt ; sinistra securim , qua hostiam feriat .

81 Victimarius , Sacerdotum minister , qui victimas ligabat , deducebat , aquam & molam
parabat , & reliqua quæ sacrī erant necessaria , vt Valerius lib. 1. cap. 1. & Liuius lib.
40. meminerunt ; hic verrem deducit . Fuisse autem Romæ Caſtra Victimariorum ,
Victor refert .

82 Aquila , labarum , & alia exercitus signa , sacrificium dum peragitur , adhibentur , hu-
mique defiguntur .

83 Tibicines , interim dum sacrificium perficitur , tubis clangentes . Tuba autem instru-
mentum est ex ære , vel argento , cauum & rectum , cuius sonitus in castris , & prælij ,
& sacrī etiam , maximè in vsu erat . Tuba autem , quæ directa est appellatur , sicut buc-
cina , quæ in semetipsam æreo circulo flectitur . Quoties autem ad aliquod opus exituri
sunt soli milites , tibicines canunt , & soli milites ad eorum signa obtemperant . Si verò
ad vigilias , vel angarias faciendas , siue ad opus aliquod , vel ad decurcionem campi
exeunt milites , tibicine vocante operantur , & rursus tibicine admonente cessant .
Hispanis hoc instrumentum , aſſil , vel trompeta bastarda , dicitur .

84 Liticines , qui lituis insonant , & buccinatores dicuntur , & buccinis insonare . Erat
autem lituus , vel buccina , instrumentum ex ære vel argento , cauum , quod in semetip-
sum æreo circulo flectitur , Hispanis trompeta dictum .

85 Vir quidam hoc loco describitur , tunica ima amictus , cæterū nudus , qui ab asino
vel mulo , quem equitabat , excutitur . Clauam habet in dextra , cibrum in sinistra :
symbolum (vt æstimo) alicuius rei tunc notæ , vel insignis cuiusdam facti historia ,
quam ,

quam, commentarijs scriptorum destitutus, diuinare nequeo . Camus autem genus vinculi , maxillas asini veluti retinaculum complectens vinciensque, & capistrum quo illius impetus coerceri ceu fræno possit ; simillima sunt, imò eadem cum ijs, quibus nunc muliones & rustici ad simile munium vtuntur .

86 Tunicæ imæ , siue intimæ forma hic expressa , quæ ideo dicta , quod cuti esset proxima , carnemque contingeret . Hanc nonnulli dormitoriam appellant, quod cæteras vestes exuti , solam hanc cubitum concessuri retinerent : quidam supparum , aut subuculam , & indusium etiam dixerunt , quod ea subtus induamus : alij tunicam linteram , vel lineam, quod ex lino plurimum fieret : vulgus camisiam nunc vocat , & ia camisia incedere , barbari dicunt , quod latinè & eleganter , tunicatum incedere , veteres dixerunt . Hoc autem inter nostrates & veterum subuculas interfuit , quod illorum sive manicis , nostræ autem manicata extitere .

87 Adlocutio Traiani ad milites è suggesto lapideo , Præfectis & Tribunis comitantibus , signis legionum & cohortium à proprijs signiferis coram inductis , qua singulos ad castra sedulò munienda , & strenuè se in bello aduersus hostes gerendum adhortatur . Habitus autem Cæsaris in concionem prædeuntis , is erat : paludamentum difusum & laxum : chlamys consciessa laticlaua , super thoracem , vel loriam gestari solita : balteus fibula astrictus : indusium subtus campestria : caligæ & calcei militares : gladius capullo eburneo , vel aureo , gemmis ornato : dextra ad milites , quibus cum loquebatur , extenta : libellus in sinistra , veluti inuolucrum quoddam , qui à voluendo volumen etiam dicebatur ; continebat autem is vel preces & ritus suæ religionis , vel indiculum rerum gerendarum , vel commendandarum memoriæ , vel supplices libellos .

* Sotto il paludamento vi è il thorace segmentato , e tagliato in due ordini di fascie , & era di lana , o di seta con pretiosi ornamenti .

88 Suggestus , vel suggestum , vtrouis enim modo recte dici potest , ex sectis & quadratis lapidibus constructum , Imperatorix maiestati decens , cæteris locis circumstantibus eminentius , toties ergebatur , quoties concionem ad milites Imperator esset habiturus : sicut oratores olim pro rostris , concionatores etiam nostrates è locis editioribus verba faciunt , vt & facilius percipi , & melius à populo spectari possint .

89 Signiferos omnes , quamvis pedites , minores loricas gestauisse , & galeas ad terrorem hostium leoninis vel vrsinis pellibus tectas , ex Vegetio lib. 2. cap. 16. & Virgilio in 7. iam suprà docuimus .

90 Milites , ne aliquando in tumultu prælij à suis contubernalibus aberrarent , diuersis cohortibus diuersa in scutis signa pingebant , quæ ipsi digmata nominabant , vt fulmina , coronas , flores , & huiuscmodi pleraque . Ex dignatis autem clypeorum coniicio tor familiarum insignia ad posteros emanasse , & hinc primam originem fluxisse . Præterea in aduerso scuto vniuersusque militis , literis erat nomen ascriptum , addito ex qua esset cohorte , quae centuria , Vegetio authore lib. 2. cap. 18.

91 Milites thoracati , galeati , & scutati , intentissimi concioni principis intersunt , vt morigeri , & qui in illum essent propensiissimi .

92 Thorax , vel ex crudis coriaceis eingulis , vel ferreis laminis confectus , Romano militi in vsu fuit .

93 Miles securi ingentes arborum truncos in frusta secat , quod facilius commilitones in castra conuehere , & transportare queant . Securis autem , æneum vel ferreum instrumentum erat , à secundo dictum , quo materies cædebatur ; & ad feriendum hostes militi Romano in vsu , sicut & magistratibus ad fontes plectendos fuit . Præferbantur autem à magistratibus , fascibus illigatis . Huius instrumenti inuentrix fertur Penthesilea Amazon , teste Plinio lib. 7. cap. 56. vnde & Amazones securigeræ à poetis dictæ sunt .

94 Miles cophino onustus , ex quo calcem fabro murario ministrat , lapidea in castris monumenta construenti . Fuit autem cophinus vas rusticum , è vimine contextum , calci , arenæ , terra transportandæ accommodum , corbis etiam dictum ; cuius Vegetius & Columella frequenter meminerunt . Eius autem formam ex hoc monumento colligere licebit .

95 Sicam , genus gladij breuioris , quasi secam dictam , à qua sicarij appellati , miles in balteo

- balteo gestat , vbi antiquam eius formam & figuram deprehendes . . .
- 96 Milites vario ministerio fabris murarijs infernientes , dum alij calcem è cophinis , alij lapides quadros & dolatos , alij verò tigna , & trabes ad murorum castrorum fabricam comportant . Lapidea autem plerumque castra fuisse cùm copia lapidum esset , hostilesque non immineret , hoc monumentum , & pleraque alia in hac Columna reperta , demonstrant . Desertis namque castris , quòd nobilis structuræ ea essent , insignia oppida successere , sicut in Italia Castrum nouum , & Bilancionis ; in Hispania Betica , Castra Gemina , Vinaria ; in Lusitania , Castra Cecilia , Iulia ; in Africa , Castra Cornelius , Germanorum , Lelia ; in Locris , Castra Hannibalis ; in Pannonia , Castra Flauiana ; & innumera alia , quæ recensere longum esset .
- 97 Veterani ad castra excubantes , ne repentinus aliquis hostium incursus , aut munitiones castrorum euertere , aut operarios impedire posset .
- 98 Pons ligneus , fluuiio , castris proximo , traiicendo , magnis tignis intrà alueum defixis , suffultus . Ipsa autem tigna , trabibus opere cancellato hinc indè coherent , clausique ingentibus æreis firmantur : quò facilis aditus à castris ad agros frugiferos esset , ne annona difficultate , fluuiio auëto , exercitus præmeretur .
- 99 Archifaber , seu architectus , ministris operas indicens , & quo ordine singula disponenda sint in ponte construendo , edocens . Malleo autem ferreo clavi ærei infinguntur ingentes & oblongi , vt tigna securius contineant , trabesque inter se firmius cohærent .
- * Capomastro che comanda à gl'Operarj , o più tosto ribatte l'inchiadature .
- 100 Scuta & galeæ militum , interim seposita , dum munitionibus castrorum intenti , necessaria illuc coportant .
- 101 Præfecti & Tribuni , de absoluendis castris , & optimè aduersus quoscumque hostium impetus , insidiasque muniendis , inter se decernunt .
- 102 Archifaber murarius , qui alias vrget , & operas inter milites distribuit .
- 103 Prætorium , Augusti Traiani domicilium in castris , seu tabernaculum dicere mauis ; iuxta quod Quæstorium erat , & Præatoria Porta .
- 104 Prætoriani milites , in custodiam principis adlecti , ante vestibulum prætorij excubantes ; qui præter aliorum morem , balteo , à sinistro humero in dextrum latus procedente , insigniti existunt . Dextra autem brachia & indices erectos habent , vt fideim , & vigiliam erga suum Imperatorem , custodiamque accuratissimam testentur . Quam consuetudinem pleræque gentes hodie obseruant , dum aliquid pollicentur , vel fidem aliqui suam astringunt , indicem , & brachium simul dextrum nonnunquam eleuantes , sicut Galli pollicem sinistræ manus .
- 105 Traianus Augustus milites aliquot expeditos , exploratores in hostiles fines mittit , vt de illorum statu cognoscat .
- 106 Pons ligneus secundus , super fluuium , castris proximum , factus ; ad ripas namque illius , exercitus confederat castrametatus , quò & adaquatio propinquior & copiosior , & annonæ in castra vectatio facilior foret .
- 107 Via , quæ à castrorum porta usque ad fluuium dicit , adaquationis gratia , vnde hic miles eleganti vase aquam è flumine haurit .
- 108 Lorica , quam parapetum vulgus appellat , quòd vt lorica , ita eminentia illa in muris , pectus defendat . Pinnae autem mediæ sunt inter extrema , summitates inquam turrium & murorum , quas Itali , merli di muro , Hispani almenas vocant .
- 109 Milites in sylua castris vicina , partim ligna cædunt , partim in castra comportant , vt muris & munimentis castrorum reliquis , interserant . Quantam autem vim habeat ars , ex hoc loco perpende : nam milites hi , qui ægrè magnum tignum portarent , facile duo yectant ; dum gracilius super humeros , grauius fune ex illo alligatum , minùs grauare ferunt .
- 110 Tertius pons ligneus super fluuium , fabrefactus in usum castrorum .
- 111 Equus Cæsar's priuatim ornatus , & à milite prætoriano tentus , interim dum castra perlustrat .
- 112 Archifaber murarius , qui ministris , quæ sunt facienda , disponit .
- 113 Traianus Augustus singulas munitiones , & castrorum partes , circuit & contemplatur ,

vt & milites excitet ad operas sedulò & alacriter præstandas; & vt, si quid videat minùs rectè dispositum, in melius corrigat. Miles autem genuflexus, Imperatorem aliquid sibi indicentem adorat; non tamen lignum, quo erat onustus, reponit; urbanissime id agens, ne tantisper, principe præsente, ab iniuncto sibi raunere vacaret.

114 Fœnilia in pabulum equorum intrà vallum inclusa, cjuò munitiora & tutiora ab hostium insidijs forent: iuxta quæ pons quartus ligneus super fluuium fabrefactus, quò paleæ & fœnum commodius per flumen, & per pontem in suum locum reponerentur.

115 Prætoriani milites, stipatores & custodes corporis Traiani Augusti, ipsum circumstant, quorum vñus indicem eleuatum habet, in signum fidei, vt & alibi.

* Si è detto che il dito alzato è segno di costanza.

116 Exploratum in hostium fines milites missi, Dacis duobus vi captis, ad Cæsarem revertuntur, & coram, manibus loro post terga reuinctis eosdem statuunt, vt ab illis hostium arcana consilia perquirat, & etiam extorqueat. Caligis autem laxioribus, & usque ad talos demissis, vt parùm à braccis differrent, & calceis integros pedes tegentibus, ij vtuntur.

117 Pons quintus, cæteris vasrior, & magnificentior, super fluuium castris proximum ex lignis constructus; cui superstat Præfectus fortasse Fabrorum, aut archifaber pontis construerandi, fustem vel sudem manibus tenens, minoresque artifices ad opus vrgens; quorum alij ligna comportant, alij tigna intra vadum componunt, alij malleis æreis clavos infigunt ob operis firmitatem. Quis autem fuerit hic fluuius, certò deprehendi nequit; Ifier tamen esse non potuit, qui ob immensam eius profunditatem, vadous haud foret, vt tigna intrà eius alueum figerentur. Rursus, cursus est illi adeò rapidus, vt nequeant similes pontes super ipsum constitui, diutius permansuri.

118 Calcaria forsan, vbi calx vel conficiebatur, vel macerabatur, in usum murorum castrorum construendorum, nisi arenarium mauis, vnde arena fossitia exrahebatur, & coplinis, hoc est vimineis cistis, à militibus perferebatur, ad murorum fabricam.

119 Instrumentum ex duobus fustibüs confectionum, quo lapides asportatu sint faciliores. Traianus autem Augustus præsens adest, per singulas cohortes, & contubernia discurrens, vt si quid deest, imperet, & milites ad quotidianas operas, ad absolutionem castrorum, ad pugnam imminentem cum hoste fortiter subeundam, excitet: armaque & bellica instrumenta, annonæ copiam vel inopiam, & cætera huiusmodi inquirat.

120 Scuta & galeæ militum, ex sudibus terræ infixis pendentes, interim dum munitionibus castrorum conficiendis vacabant.

121 Equi Cæsaris, sericeis & aureis stragulis ornati, purpureis floccis è limbis pendentibus; à Cæsareis famulis per Prætoriam Portam aquatūm educti, frænis, quò commodiùs biberent, interim ablatis, & in colla reiectis; vt mox eques ad profectionem è castris se Cæsar accingat, aduersus hostes acie dimicaturus.

122 Porta Prætoria castrorum, per quam legiones tres peditum, & alæ aliquot equitum, aduersus ingruentes hostes egressæ, proficiscuntur.

123 Prætoriani milites ad Prætoriam Portam excubantes, custodes & stipatores Imperatoris, fidei erga principem indicis dextri eleuatione, accuratamque in prælio Cæsaris se solertiam habituros, nouo sacramento de more profitentur.

124 Pons sextus ligneus, Portæ Prætoriæ castrorum proximus, super fluuium constructus, per quem equites & pedites è castris egressi, traiiciunt, in agrosque hostium vicinos se transferunt, prælium conserturi.

125 Equites leuis armaturæ, cristas in galearum conis gerentes, quarum altera cauda existit, vt censeo, hippopotami, altera ex pennis struthionis appetat. Caudæ namque hippopotami elegantissimæ sunt, & dignæ quæ conis galearum inserantur. Quem morem hodie Imperatores Turcarum seruant, primoribus suæ gentis, quos prouincijs administrandis præficiunt, vnam caudam hippopotami donant, quam capitis ornamento super mitram præfigant, velut præfecturæ insigne. Quare Aegyptij, si quos hippopotamos ceperint, caudas tenentur principi reseruare, & transmittere, nec priuato cuiquam licet, illarum aliquam citra Imperatoris permisum apud se retinere. In antiqua Romanorum militia, insignia etiam huiusmodi Centuriones usurpabant, cassidum cristis vreten-

tes,

tes , vt nullus error existeret , cùm centeni milites sequerentur nō solum vexillum , sed etiam Centurionem , qui signum habebat in galea : quare transuersas , & argentatas cristas ij habebant , vt facilius à suis militibus agnoscerentur , vt Vegetius lib. 2. cap. 13. & 16. attestatur .

126 Pedites grauis armaturæ , thoracati , cum galeis & clypeis æreis , qui prælium excipiebant , & tanquam ferreus murus perstabant ; & non solum missilibus , sed etiam gladijs cominus dimicabant ; hostes tamen fugientes non persequebantur , ne aciem suam , ordinemque perturbarent , vt Vegetius lib. 2. cap. 17.

127 Legionis vnius signum aquila , ab aquilifero gestata : triginta autem legiones fuisse sub Traiani Imperium constat , sicut & sub finem Belli Punici 20. sub Imperium Iulij Cæsaris 16. sub Vespasiano autem 36. Traianam verò primam legionem è limite Rheni ab Traiano fuisse abductam in hac expeditione Dacica aduersus Decebalum Regem Dacorum , Vuolfangus Lazius lib. 5. Commentariorum Reip. Rom. docet ; sed quæ harum trium fuerit , signatim non liquet .

128 Syluam densissimam , intrà quam hostes se abdere , & ex insidijs prodeentes , nostros intercipere poterant : & quia impedimento erat exercitui progredienti , Imperator iubet vniuersam à militibus succidi , vt fit .

129 Secundæ legionis signum aquila intrà lauream coronam .

130 Aquila tertiae legionis signum intrà lauream itidem coronam : Hoc tamen intererat , quod prior , nullo erat ornamento conclusa , sed frondibus tantum ornata ; secundam verò laurea corona cingebat ; tertiae , ultra laureum fertum , coronis quædam accedit , vt singulæ in eum modum satis distinguerentur , & legionarij quicunque milites , suam aquilam ab alijs distinctam agnoscerent .

* *Questa distinzione non si caua nè da gli autori , nè dal marmo , dove sono l'insegne delle legioni , e delle Cohorti , con li soliti ornamenti , e nell'antecedente numero 52. sotto il clipeo , con l'immagine dell'Imperatore si vede il titolo , in cui erano scritti il nome del Principe , non con lettere d'oro , mà di colore puniceo .*

131 Duo Regulorum capita , Traiano Augusto in acie consistenti , à militibus qui ea succiderant , perferuntur , gratiam principis ob strenuè rem gestam , & præmium suscipere sperantibus .

132 Prælium atrox à Romano milite cum Dacis consertum ; vbi diutius pugnatum , strenuè se hostibus tuentibus & dimicantibus ; tandem equitatu Cæsaris opportunè subsidium ferente , victoria parta , licet satis cruenta , ingenti strage edita Dacorum , multis que ex eis captiuis abductis . Cùm autem tres legiones Romanorum militum huic pugnæ interfuerint , singulæque , pedites sex millia centum , equites sexcentos viginti sex continuerint ; consequens fit , decem & octo millia & trecentos pedites , & mille octingenitos septuaginta octo equites aduersus Dacos hoc in certamine pugnasse , præter auxiliares copias , à socijs , vel foederatis missas , quarum fortassis , concordiæ imagines , propria in bello signa fuere . Et licet singuli Consulum , non amplius quam duas legiones aduersus exercitus hostium etiam numerosissimos eduxerint , Imperatores tamen illarum numerum pugnaturi auxerunt , vt multitudine reficerent , quod virtus , & disciplinæ militaris minor obseruantia ademerat . Adde quod hostes peritiores , potentioresque multò euaserant : auxerant præter solitum copias : & demum arma , astus , & disciplinam Romanorum edocti , aliter , auctis copijs inquam , erant debellandi .

133 Iupiter fingitur subsidio Romanis aduersus Dacos in prælio adfuisse , vt pote cuius numen ante congressum hostium , sacrificijs placassent : & proinde credebatur Romanorum partes souere , Dacisque aduersari . Quare exorrectam dextram versus Romanorum acies habet , quasi auxiliaturus , occulit sinistram , vultum habens ad Dacos versum , sed iratum & trucem . Nisi ea virilis imago simulachrum quoddam Solis sit , & per hoc significetur tempus & hora , quibus victoria parta fuit ; post meridiem inquam , cùm Sol à meridiano versus occiduas partes incipiebat declinare , & Dacorum oculos sua acie perstringere , & quasi excæcare , Romanis autem lumine auerso fauere : & forsitan huius rei beneficio victoria lœta successit ; nam Sol ante faciem eripit visum , quare occipitum debet respicere , aduersariorum impetere faciem . Ducor hac conjectura , quod

quod alia similia simulachra in aere consistentia, circumambiente sericeo vel purpureo panno, in processu huius Columnæ cernuntur: & cum hic viri, alibi senis, & iuuenis forma describantur triplicem Solis statum, orientis, progredientis, & occidentis, hieroglyphicè antiqui significare potuerunt.

* Si è corretto l'errore tenendo la mano chiusa, aggiunteui l'acque, che ondeggiano sotto il petto: Ma d'essa Gioue, d'altra Deità, certo è che combatte contro Daci, impugnando l'asta, la quale non è espressa in questa figura, mancando ancora l'altre aste de' Soldati in tutta la Colonna, per la fragilità, e difficoltà di scolpirle nel marmo.

134 Signa Dacis in bello fuere Labarus, & Draco, sed qui, summitate caudæ & pinnis per corpus sparsis, magis pisces aliquem, quam draconem referret. Arma autem, quibus in hoc certamine vni, clypei, gladij, & arcus fuere; thorax nullus, neque galea; tunicae sinuosæ, licet succinctæ, quæ brachia tegerent, supra quas vestem aliam induebant, utrinque pendente, & ad humeros duobus fibulis connexam, & usque ad genua demissam; non dissimilem ijs, quas Monachi supra tunicam gestare solent, si caputium demas, quas Itali patientias, Hispani scapularia vocant; nisi quod Dacorum aliquantò ijs breuiores erant & latiores. Romani verò milites expeditiori habitu, & armis in pugna commodioribus vtebantur, quibus & hostes acris offendere, & tuius se ab illis tueri poterant.

135 Ingenuus (vt appareat) & pulcher adolescens Dacus, in hoc prælio strenuè pugnans occubuit. Cuius cadaver ex acie raptum, à suis in castra, vel tutum aliquem locum, rogo, aut sepulchro, iuxta propriæ gentis ritum, tradendum, maximo cum moerore deducitur.

* Entro gli alloggiamenti si veggono piramidi à due, à due profondate dentro mura quadrate, che è probabile sieno le sepulture de i Daci morti in guerra. Traiano à suoi costituiti are.

136 Traianus Augustus, qui simul cum Lucio Præfecto huic certamini interfuit, hostibus superatis, & ad internacionem cæsis, castra illorum inuadit: occupata, præcipit diripi, & à Romano milite succendi.

137 In editioribus castrorum hostilium locis, signa Dacorum labarus & draco, prælio intercepta, eriguntur, simulque hostium insigniorum capita hastis affixa collocantur, quod & terror reliquis incuteretur, & Romano militi vires & animus accrescerent, hoc ceu trophæo conspecto.

138 Daci, qui è pugna superfuerant, fuga sibi consulentes, in sylvas, & loca tuta se abdunt.

139 Romanus miles de victoria lætus, hostes insequendos ratus, ulterius progrederitur, Tibisco amne, medium Daciam abluite, tranato, qui nunc vulgo Tyssa dicitur.

140 Romani milites fluvium aliquem, vadis repertis, tranaturi, arma exuti & vestes, scuto superponebant, quod capite fulciantes, tenebant manibus utrisque, & ita ad alteram fluminis ripam perueniebant. Signiferi autem signa trahicebant super humeros, vt monumento præsenti antiquitatis liquet.

141 Traianus Augustus è suggesto, signis assistentibus, prætorianisque militibus, Legatos Dacorum excepit; nihil tamen ab eo impetrarunt, præter bellum & cædem, quam aduersus illos iratus moliebatur, pilum sinistra ostentans, indicem belli & furoris. Est autem pilum, telum missile, ferreo triangulo vnciarum nouem, hastili pedum quinque & semis, quod & spiculum dicebatur, quod si arte dirigitur & virtute, & scutatos pedites, & loricatos equites saepe transuerberabat. Erat & aliud pilum minus, ferreo triangulo vnciarum quinque, hastili trium pedum & semis, quod olim verriculum, & postea verutum dicebatur. Huius secundi generis, scilicet pilum minus, seu verutum, existimo fuisse, quod princeps manu gestabat.

142 Daci super nudum equorum dorsum equitabant, nullis stragulis aut phaleris equos ornantes, solo fræno contenti.

143 Daci, incolæ oppidi vel vrbis finitimæ, ad Cæsarem veniunt petendæ pacis causa, quorum antesignanus corona laurea insignitus, vt se pacificos adesse profiterentur, & proinde immunes à quibusque militum iniurijs futuros. Cum autem iustas pacis conditiones abnuerent, neque vrbem arbitrio Cæsaris exponerent, re infecta discedunt.

Cuius rei signum, dextra Cæsar's depressa, & in manu similis, sinistra etiam capulo ensis adhibita.

- 144 Daci oppidani in extremam desperationem lapsi, armenta & pecora omnia interficiunt, ne viuentia in potestatem & vtilitatem hostium venirent; cunctique facto agmine, rabie potius quam ratione ducti, cum Romanis configunt, & ita miserandis fatis occumbunt, gloriosè tamen pro patria, lariibus, vxoribus, & liberis, facultatibusq; pugnantes.
- 145 Oppidum direptum à milite & incensum, fœminis tamen & pueris clementia principis parcitum, militibus eos iamiam in captiuitatem abducere parantibus. Vbi & Dacorum fœminarum habitum, capitis ornementum, puerorum vestimenta, antiquitatis studiosus facilè colligere potest.
- 146 Dacorum equitatus ab exercitu Traiani interceptus, fuga salutem querentes, Tibiscum flumen, nimis ea parte profundum, traiiciunt, ubi multi submersi & suffocati, partim ad alteram fluminis ripam incolumes enatarunt. Draconarij autem superstites, duo signa draconum asseruauerant, quæ reliquit exercitus per aspera & montuosa loca sequerentur.
- 147 Equites Sarmatici in subsidium Decebali Regis Dacorum venerunt, quorum corpora & equos lorica hamata tegebant, galeis in conum, seu cuspidem quandam desinentibus. Est autem Sarmatia Europæ regio, latè patens ad Arcton, quæ complectitur provincias hodie dictas, Poloniæ, Prussiam, Russiam, Liuoniæ, Lituaniæ, & Moscovia etiam portionem aliquam, quæ nunc Regi Poloniæ maxima ex parte subsunt.
- * Equites cataphracti Non è questa la Sarmatia Orientale, mà la Settentriionale, comprende la Polonia, la Prussia, Russia, Liuonia, Lituania, e qualche parte della Moscouia.
- 148 Decebalus Rex Dacorum, reliquijs exercitus collectis, recentibusque copijs auctus, & Sarmatico equitatu adiuncto, urbem munitam, quam Romanus miles occupauerat, obsidione cinxit, in potestatem suam iterum venire posse sperans, cum præsertim copia esset annonæ destituta. Ad muros saepe pugnatum. Daci sagittis Romanos fauabant; Romani Dacos saxis & missilibus plerosque interimebant: & ita obsidio per aliquod tempus protracta fuit, Romanis militibus aeriter se tuerentibus.
- 149 Ne milites aliquando in tumultu prælij à suis contubernalibus aberrarent, diuersis cohortibus, diuersa in scutis signa pingebant, quæ ipsi digmata nominabant, authore Vegetio, ut hic est videre, fulmina, lunas, flores, stellas, catenulas, in scutis depictas.
- 150 Ariete Daci urbis obfessæ muros concutiunt; interim sagitarij, in eos qui urbem tuebantur sagittas intorquent, ne propius audeant ad muros accedere. Arius autem machina fuit, qualis hoc loco depingitur, ex trabe & capite arietino æreo confecta, cuius ictus muros obruebat, more arietum inter se pugnantium, retrocedens. Nec est villa tam valida turris, aut murorum ambitus adeò latus, ut & si priores ictus fortiter sustinuerit, assiduos vincat. Hanc machinam Poeni, Gaditanam Hispanicæ Insulæ urbem expugnantes, Romanos primò docuere, cuius rei meminit Vitruvius lib. Architecturæ 10. cap. 19. in hunc modum. Carthaginenses ad Gades pugnando castra posuere; cum autem castellum antè cœpissent, id demoliri sunt conati. Postquam non habuerunt ad demolitionem ferrimenta, sumpererunt tignum, idque manibus sustinentes, capiteque eius summum murum continenter pulsantes, summos lapidum ordines deieciabant, & ita gradatim ex ordine totam communionem dissipauerunt. Postea quidam faber Tyrius, nomine Pephasmenos, hac ratione & inuentione inductus, malo statuto, ex eo alterum transuersum, uti trutinam suspendit, & in reducendo & impellendo, vehementibus plagis deiecit Gaditanorum muros. Arietis figura etiam extat Romæ in Arcu L. Septimij Seueri in radicibus Capitolij. Plinius lib. 7. cap. 56. inuentionem arietis in muralibus machinis Epeo ad Troiam tribuit. Eius machinæ vim pulchrè descripsit Virgilius lib. Aeneid. 2. cum ait,

Labat ariete crebro

Ianua, & emoti procumbunt cardine postes.

Eiusdem etiam machinæ meminerunt Iosephus lib. 3. de Bello Iudaico, Cæsar de Bello Gallico, Cicero lib. Officiorum primo. Liuius lib. 1. Vegetius lib. 4. cap. 14. Ammianus Marcellinus lib. 23. & Robertus Valturius lib. 10.

* La testa dell' ariete era di bronzo incassato nel trave di legno.

151 Traianus Augustus obfessis opportūnè adfuit, annonamque fecit inferri fame iam; iam laborantibus; nauigia frumento onusta, quod saccis erat illigatum, per flumen, vt creditur, Istrum transmittens.

L'edificio tondo rappresenta la forma d'un' Anfiteatro scorgendosi i suoi gradini da sedere. Fanali, o' torchi di cera sopra l'insegne, essendo di notte.

152 Traianus Augustus per Istrum Liburnicis vectus, noctu vrbem obfessam ingreditur, obuiam sibi factis primoribus ducibus, militibus, & imaginarijs, cum cereis accensis super signa impositis, quæ lauro erant ornata, quòd virtute & constantia, aduersùs quos cuncte hostium impetus, vrbem commendatam validissimè essent tutati. Quos lætus Cæsar suscipiens, commendauit, bonoque animo esse iussit: subsidio militum, & commeatu copioso illis relicto. Quibus post aliquot dies dimissis, iterum naues noctu condescendere parat, vt nouas Dacorum copias & Sarmatarum, quæ se exercitui Decebali coniungere volebant, adortus, antè oppimeret, quām vtriusque exercitus vires essent collectæ. Serta autem nautæ & remiges faciunt, vt se lætos coronent.

153 Antiquæ Biremis forma, à remigibus actæ, qui partim ex Romana iuuentute spontanei, partim ex captiuis Dacis coacti, ad id munium obeundum erant adiecti. Biremis autem eò dicta, quòd duorum remorum ordinibus ageretur.

154 Arcus, seu Porta in honorem Traiani Augusti constructa, vel saltem ornata, ad fluminis ripam, eo loco, quo vel nauibus descendit, vel condescendere parabat. Supra Arcum verò Mars galeatus conspicitur, bigam equorum agitans, in principis adulacionem simulachrum factum, vt illius virtutem in bello, parem vel communem cum Diis fore insinuarent: vel certè, quòd illius Dei numine & ope, victoriam fuerit asseditus, ita enim commentitios illos Deos mortales iuuare, vana gentilitas credidit.

Non vi è nella biga figura alcuna.

155 Equi, & commeatus, alendo exercitui necessarius, longis scaphis per Istrum vecta, clypei, thoraces, armamenta omnis generis, & impedimenta bellica. Nauarchus autem puppi infidens, clavo nauim gubernat.

156 Biremes aliæ rostris æreis, à remigibus actæ, clavo eas naueleris dirigentibus, quæ partim cum nostris Liburnicis conueniunt, partim dissident.

157 Traianus celeri nauigatione vsus, vrbem ad ripam Istri fluminis à Romanis militibus occupatam, nouo præsidio munit, arma & annonam inferri facit; ne aut inopia militum, vel armorum, aut rei frumentariae, vrbs in hostium potestatem veniret.

158 Traianus Augustus copias ex hac vrbe in agros hostiles educit, equitatum & peditatum in acies & turmas distribuit: sinè signis tamen procedit; aut quòd repentinus hostes opprimere, tacitusque progredi vellet; aut quòd integrum legionem haud nactus, legionis signum, quod alia sequebantur, ante ferre dedebeat, legionarijs præsidio vribus relicta, & reliquis munitis oppidis, quæ expugnaret, & à Lucio Præfecto abductis, qui aliunde Dacos oppugnabat. Ex auxiliaribus & fœderatis socijs suas copias Traianus instaurat.

Nel rostro della prima naue, viene scolpito Palemone, ouero Portunno col temone, e sopra la sua coda un' Amore; & appresso un' altro mostro, & un Tritone: questi Dei marini si figurauano nelle nauj, per renderli fauoreuoli alla nauigatione, e da essi nominauansi le nauj stesse, come descriue Luciano di quella gran naue d'Egitto chiamata Iside, hauendo nell'una, e l'altra parte della prora la sua imagine.

159 Germani fœderati & vectigales Populo Romano, vel alij populi in amicitiam Traiani Augusti suscepiti, commune aduersùs Dacos bellum suscipiunt, Cæsaremque in ea profectione comitantur, prælio intersunt, nudi tamen & inermes, præter clavas, quibus durissimis ictibus aduersarios feriebant.

Questi ignudi con la clava sono contrapposti da Romani à gli altri simili, che combattono in fauore de Daci, vedendosi nell'uno, e l'altro Eſſercito.

160 Traianus eques exercitum præxit, certiorque per exploratores factus de hostium statione, noctu itinere arrepto, summaque celeritate vsus, ante lucis ortum, somno correptos, & nihil tale metuentes, ineautos opprimit. Ambulare enim celeriter & æqualiter docebantur milites Romani, ita vt militari gradu, viginti millia passuum, horis

quinque duntaxat æstius conficerent; plenò autem gradu, qui citatior erat, totidem horis, viginti quatuor millia peregrisse author est Vegetius lib. 1. cap. 9.

* Sollevando il dito danno segno di costanza, e di vittoria.

161 Sarmatici equites, sagittarij, Romani exercitus virtutem formidantes, repentinò terrore, & incursu paucæfæti, aufugiunt, paucis illorum pugnantibus, pluribus cadienibus. Superasie autem simul cum Dacis eam gentem Traianum, argumento est, & quod Sarmaticus dictus, de Sarmatis & Dacis pariter triumphum egerit, & in numismatibus antiquis, huius rei monumentum extat. Fuerunt autem hi Sarmatæ, non ex Sarmatia Asiatica, quæ longius aberat, sed Europæa, quæ erat finitima, complectente (vt dixi) prouincias hodie dictas Poloniæ, Prussiam, Russiam, Liuoniæ, Lituaniæ, & non exiguam portionem Moscouiæ.

162 Siimulachrum, vt existimo, Auroræ vel Dianæ, quod vel noctu, vel certè sub matutinum crepusculum, hic fuerit cum hoste conflictus. Nisi Deam aliquam crediderit vana gentilitas in eo sibi prælio propitiæ adfuisse, vel Templum aliquod fuerit, Deæ huiusmodi consecratum, iuxta quod prælium commissum.

163 Tertius hic fuit cum hoste congressus, in quo multi pedites Daci, equites Sarmatæ ceciderunt; quorum occasu, victoria parta. Clavis Daci in hoc certainine pugnarunt.

164 Currus hostium, annona, signis, vasis, clypeis, & gladijs onusti, in potestatem militis Romani venerunt. Rotæ autem currus vnius, miles aliquis Romanus captivus, velut alter Ixion alligatus, multisque cruciatibus à barbaris peremptus conspicitur: qui ob saevitiam & immanitatem, quam in captiuos exercebant, poenas merito, ingenti clade suscepta, luerunt.

165 Spectaculuni miseratione dignum, parentes senio confecti, infantes filios, vt dulce onus super humeros gestant. Matres itidem cara pignora complexæ, imminentes Romanos milites fugiunt, & in sylvas, saltus, locaque munitiora se recipiunt, propriæ saluti consulentes.

Dacarum foeminarum habitus, tunica fuit manicata, sinuosa, succincta, & usque ad talos demissa, super quam lacernas induebant, Romanorum togis parum absimiles. Vellamen autem capitis, lineum tegmen fuit, vitra alligatum, & versus humeros vel dorsum pendens. Ornamentum profecto quod gratiam, venustatem, maiestatemque pariter referebat.

166 Daci aliquot Traiano Augusto se dedentes, salutem & clementiam ab ipso consequuntur, licet illis videatur exprobare ingratitudinem, inconstantiam, & dubiam fidem.

167 Nouorum castrorum munitio; pars calcem intrà cophinos, seu vimineas cistasvehunt; pars scalpro ferreo & malloco lapides dedolatos fabris murarijs ministrant, vt suo quemque loco reponant.

168 Daci captiui è pugna abducti, manibus post terga loro reuinctis, saucijs sub signa, securitatis ergo, à militibus perferuntur.

169 Milites Römani non pauci, à Dacis in pugna, quæ satiis cruenta fuit, sauciati, ad locum vbi signa consistebant, vt tutiorem reducuntur, quod illorum vulnera à chirurgis exercitus curarentur, vt fit. Et cum vulneribus ligamenta deissent, Cæsar singulari pietate usus, propriæ vesti non pepercit, quam in lacinias conscißam, sauciatis partitus est, qua illorum vulnera obligarentur, cæsisque in prælio aras statuit, quibus quotannis parentari iussit, teste Dionæ.

170 Carrobalistæ, bellicæ machinæ, tela longius iacentes, à duobus mulis tractæ, antiquis maximè in usu fuere, quæ per singulas centurias, singulæ haberi consueuerunt; quibus muli ad trahendum, & singula contubernia ad armandum vel dirigendum, hoc est vndecim homines deputabantur. Quantò verò maiores existebant, tanto longius & fortius tela iaculabantur. Non solùm autem hæ machinæ castra defendebant, verùm etiam in campo post aciem grauis armaturæ ponebantur. Ad quarum impetum, nec equites loriciati, nec pedites scutati obsistere poterant. In una autem legione quinquaginta quinque carrobalistæ esse solebant, authore Vegetio lib. 2. cap. 25.

171 Dacus Romano militise dedens, dextram dextra apprehendit, in fidei signum.

- 172 Prostigatio Dacorum exercitus, insignisque victoria parta, paucis hostium è certamine superstibus.
- 173 Traianus Augustus pro suggesto suorum militum virtutem laudat, illorumque strenue nauatam operam commendat, gratiasque agit, quòd illorum opera insignem fuerit victoriam consecutus: congiarium illis proinde pollicetur.
- 174 Primores Daci in bello capti, intrà castrum munitum, sub fida militum custodia, in triumphum Romam perducendi, asseruantur. Fidelis autem custodiæ signum, index militis prætoriani erectus.
- 175 Miles quidam in commilitonis amplexus & oscula ruit, vel quòd mortuum in acie crediderit, superstitemque insperatò nunc videat, vel quòd ex captiuitate hostili, post liminio fuerit reuersus, vel certè quòd fuerit aliquo insigni præmio ob res bene in conflitu gestas, ant dignitate à Cæsare donatus.
- 176 Miles faccio onustus, intrà quem congiarium à principe suscepit, frumentum scilicet, pecuniam, & alia huiusmodi, Cæsaris liberalitatem.
- 177 Traianus Augustus in suggesto sedens, loco editiori congiarium militibus viritim distribuit, singulis ob beneficium susceptum & munificentiam, Cæsaris manus osculantibus. Quamuis magnum honorem Cæsares impenderent, si quempiam ad manus osculationem admitterent.
- 178 Fœminæ Dacicæ, manes suorum maritorum, & natorum, qui in prælijs aduersus Romanos occubuerant, vindicta placare volentes, captiuos milites Romanos, etiam viuentes, facibus seuissimè exurunt, manibus loro post terga reuinētis, quos, facile à principe suæ gentis, vt in eos conceptam rabiem exercearent, impertrarunt.
- 179 Germani, aut Pannonij, vel certè gens aliqua finitima, Populoque Romano fœderata, vel denuo in amicitiam & gratiam recepta, commeatum exercitui Traiani, quem supplices reuererentur, polliciti, onistas frumento naues per Istrum ducunt, à quibus milites acceptum, in castra comportant.
- 180 Cæsar Traianus, re frumentaria probè curata, exercitum iterum educit ex castris, pugnam cum hoste denuo initurus, qui præteritis iacturis haud fractus, cornua superbus & insolens erigebat.
- 181 Inter signa aquilæ & concordiæ, arietis simulachrum præcedens à signifero gestatur, rarissimè in exercitu Romano gestari solitum. Indicturi enim Romani cuipiam bellum, arietem per fœcialem præmittebant, quem in hostium fines immitteret; vel honestam ita causam suam ostenduri, quòd nonnisi prouocati & laçessiti bellum gerere cogerentur, & vltionis procurementem non à se, vt pote qui ex mansueto & innocuo essent genere procreati, proficiisci, sed ab hostium improbitate atque iniustitia, iudicare, testatumque facere vellent; vel, quod alij malunt, vt hostilem agrum, suæ iam prædæ expositum, indicarent: quod & Pierius lib. Hieroglyphicorum 10. testatur. Vtraque autem ratione Traianus, & quòd prouocatus bellum gerebat, & ira percitus hostilem agrum Romanis militibus in prædam exposuerat, appositissimè fecit arietis signum in acie præferri; eo hieroglyphico suum aduersus hostes animum testatus.
- 182 Pons ligneus, magnis cymbis suffultus, militi per Istrum, vel Tibiscum amnem traijciendo.
- 183 Commeatus, pila, scuta, galeæ, & armamenta alia, cum reliquis impedimentis bellicis, curribus vecta, & ab equis & bovis acta, exercitum proficiscentem sequuntur.
- 184 Castra ab hostibus superatis, & in fugam versis, deserta, Traianus occupat, cum machinis aliquot, quas Daci parauerant: militumque inibi præsidio relicto, quòd locus esset natura munitus, ne ab hoste desertionis pœnitente iterum occuparetur, ulterius progrediendum ratus, cum exercitu proficiscitur.
- 185 De pugna denuo cum hostibus conserenda, & castris probè muniendis, Traianus Augustus cum primoribus exercitus ducibus deliberat. Qua de re milites, præsentibus signis, in concione adloquitur.
- 186 Traianus Augustus Legatos Dacorum in colloquium admittit; sed inducijs quas vafrè postulabant non impetratis, qui tempus potius redimere & intercipere Cæsari curabant, vacui abscedunt. Interim milites non ociosi, alij ligna cædunt, diuidunt, & castris

stris denuo muniendis perducunt; alij calcem, arenam, lapides, fabris murarijs ministrant.

* Traiano à cavallo precede auanti l'Effercito; e gli Esploratori tornano, e danno conto dello stato de nemici.

187 Traianus cum Dacis denuo congressurus, Deos sacrificio prius placados censet: non enim licet religioso cuiquam principi cum hoste congregari, nisi antea sacrificio eos delinisset. Sacrificat autem Traianus velato capite, ut mos est Sacerdotibus, vinum, vel sanguinem maciatæ victimæ, patera super aram igne flammantem infundens. Astant signa, Sacerdotes, & Tibicines lauro coronati, Camillus ingenuus adolescens minister sacrorum, ut diffusius antea suo loco exposuimus. Libasse autem Israeliticum populum præcipiente Domino in veteri lege vinum in sacrificijs, sanguinemque super aram effuditse, multa sacrorum librorum testimonia produnt. Ex Hebreis Græci eum ritum mutuarunt, ex Græcis Romani, Idolis seu commentitijs Deis suis sacrificantes. Vnum hoc adnotasse non alienum ab hoc loco erit, Romulum lacte, non vino libasse: indicio que fuisse sacra ab eo instituta, in quibus non vinum, sed lac adhibebatur. Numæ Regis posthumia lex erat, vino rogum ne inspergito. Quod sanxisse illum propter inopiam rei, nemo dubitat. Profanum autem & impium habebatur, inter sacrificandum, vinum offertre imputatae vitis, fulmine tactæ, quamque iuxta homo laqueo pependisset, aut vulneratis pedibus calcatae, & quod circuncisis vinaceis profluxisset, aut supernè deciduo immundiore lapsu aliquo polluta fuisset. Item Græca, quoniam aquam habent, ut refert Plinius lib. 14. cap. 12. & 19.

188 Sueouetaurilia, sacrificium in lustratione exercitus pugna imminentे fieri solitum, ex tauro, veruece, & verre. Adsumt Popæ succinæ victimas confecturi: Victimarij, qui illas deferunt. Veruex autem & verres laureatis dorsualibus ornati, sicut taurus sericeo.

* *Sacrifica il porco, la pecora, il toro, il qual sacrificio si è detto da principio Suouetaurilia, solito farsi nella lustrazione, o raffegna dell'Effercito, imminendo l'inimico.*

189 Sacerdotes reliqui lauro coronati, tituque, ut diximus, succinæ Gabino, sacrificio intersunt.

190 Cæsar è suggesto milites adhortatur, ut fortiter se & strenuè aduersus hostes in prælio iamiam conserendo, gerant; neque patiantur, tot victorias de Dacis partas, uno solo certamine perire: robore & disciplina militari ipsos præstare, suamque fortunam superiorem esse: proinde facilem victoriam futuram, quæ honorem & opes conciliet.

191 Sylvam densam, ne hostes, intrâ ipsam delitescentes, insidias iter agenti exercitu parare possent, & ut miles viam haberet commodiorem, Traianus cunctam succidi iubet. Vbi duorum exploratorum capita, qui comprehensi fuerant, longis hastis affixa, ad aliorum proditorum terrorem, publico & edito loco spectanda constituuntur.

192 Traianus eques Tibiscum amnem; ut conjectura est, per pontem ligneum magnis tignis suffultum, & intra vada firmatis, traiicit, simulque exercitus cunctus. Quem continuò à militibus succendi iubet, ne hostes per eum transitum haberent. Dubium autem, an ipse Traianus pontem fecerit, vel ab hostibus iam factum repererit. Vtcumque id fuerit, facultatem illius Dacis ademit, postquam suum ipse exercitum ad alteram fluminis ripam incolumen traduxisset.

193 Daci non audentes Traianum ponte prohibere, ad montana, draconum propria signa sequentes, configuiunt. Romani autem milites interim, illorum in statione vel castris munitiones exurunt.

194 Traianus Augustus loco natura sati sunito castrum construit, ligna militibus quibusdam cædentiibus, & è sylva proxima comportantibus, quibusdam lapides, alijs in cophinis arenam & calcem fabris murarijs ministrantibus, summa in eo opere diligentia & celeritate usus. Causa autem, ne hostes à tergo irruptionem aliquam facere tentarent, conimeatumue in castra comportandum intercipere.

195 Dacorum Regulus aliquis Traianum supplex adorat, implorat clementiam ipsi se dedens, præsentibus Præfetis & Tribunis: signa astant, prætorianique Cæsaris milites circumstant. A Tribuno verò Regulus honoris gratia deducitur.

196 Vasa lignea circulis ambientibus, quas cuppas vocamus, vinum continentia, commeatus,

meatus , & armis, plaustris siue carris imposita , & à mulis & bovis acta , in castra perferruntur , vsui opportuno tempore exercitui futura . Vbi carorum forma , & iugorum , quibus boues ad carra vinciuntur , consideranda .

197 Prætoriani milites , & Romani exercitus signa , Traianum Augustum in acie progradientem comitantur .

* *Gli Edifici à guisa di tempj , ciascuno con due cipressi possono rappresentare sepolture de Soldati Romani .*

198 Equitum ala Germanorum , aut gentis alicuius foederatæ , subsidio Traiano Augusto venientium , & in hoc prælio aduersus Dacos dimicantium ; qui nec fræno , nec stragulis yllis in equitando vtebantur , barbaricum & iacturæ plenum morem in ea re sequentes : vtpote qui facile equis excuti , & ipsos vix continere , aut regre sinè fræno possent .

199 Peditatus Romanorum , & auxiliatorum equitatus , copias Dacorum pugnantes , dellen , paucis qui se certamini subduxerant , & ad tutiora loca confugerant cum signis aliquot draconum , seruatis .

200 Traianus vltérius cum exercitu progressus , noua castra metatur , ligna , lapides , arenam , calcem , militibus sedulò fabris murarijs ministrantibus .

201 Legati Dacorum supplices ad Cæsarem veniunt , pacis conditiones postulaturi , indulgenter ab ipso suscepiti : re tamen infecta discedunt .

202 Muli catenis æreis iugati carro , bellicam machinam vehunt .

203 Triarij , hoc est , robustissimi milites , intrà lignorum strues tandiu consistentes , quandiu exercitus reliquus non periclitaretur , cum hoste pugna congrediens . Triarij enim , vt requieti & integri acriùs inuaderent hostes , post vltimas acies sedere consueuerant ; si quid enim primis ordinibus accidisset , de horum viribus reparationis spes tota pendebat . Triarij namque grauis erant armaturæ milites , cataphractas & cassides gestantes , veterani , & spectatæ virtutis , qui post alios anteriores profligatos pugnam capessabant . Ius etenim legionis erat , facile nec fugere , nec sequi , cum grauis armatura staret pro muro . Lignorum verò strues fabricandis nauibus erant aggestæ , vbi machinam Triarij habent , quam in hostes intorqueant .

204 Milites loricati , squamis æreis ferme contexti , & galeis in conum siue cuspidem quandam abeuntibus , muniti , quorum imaginem tam hic , quam in Arcu triumphali Constantini , adhuc Romæ extante , cernere est . Erat autem propriè lorica munimentum & armatura corporis , æreis hamis contexta , quæ pectus , brachia , & femora tegebat , vt Virgilius etiam docuit 3. Aen .

Loricam consertam hamis , auroque trilicem .

205 Funditorum ala , lapides fundis iactantium , ex auxiliaribus Germanis , vel foederatis populis alijs collecta . Funditores autem sunt , qui fundis , ex lino vel setis factis , contorto circa caput brachio , dirigunt saxa . Funda verò , quod ea lapides fundantur , dicta . Balearicos supra cunctos mortales ea arte excelluisse , Liuius 28. author est . Baleares namque foeminæ , vt Vegetius prodit , à teneris vnguiculis ita natos erudiebant , vt nullum cibi genus contingere sinerent , nisi quem , ex funda emisso lapide , percussissent : unde summa in ea arte dexteritate vigebant . Quod & Virgilius 1. Georgicorum satis innuit , cum ait ,

Stupea torquentem Balearis verbera fundæ .

proinde sunt qui Balearium Insularum habitatores fundæ usum primos innenisse asserant ; quamquam Plinius hoc idem apud Syrophœnicas dicat inuentum . Sed antiquorem eius usum Scriptura Sacra prodit , cum 20. cap. libri Iudicium commemoret , septingentos viros fortissimos , habitatores Gabaa , ita sinistra vt dextra præliaentes , & sic fundis lapides ad certum iacentes , vt capillum quoque possent percutere , & nequaquam in alteram partem ictus lapidis inclinare . David etiam Israeliticus Rex , ante regni auspicia adolescens , ictum lapidis è funda ita direxit , vt frontem immanissimi gigantis Goliath percusserit , ipsumq; ea via interemerit , qui cuncto exercitui Israel solus terror erat .

206 Ala altera auxiliaris , leuis armaturæ , vtpote quæ clypeis solùm , & clavis pugnaret , cæterum nuda & inermis . Funditores autem & Ferentarij hi , leuis armaturæ milites , præcipue in cornibus locabantur , & ab his pugnandi sumebatur exordium . Rectè verò fini-

- sinistris pedibus funditores, & clavis pugnantes, anteire exprimuntur: præceptum namque militiæ erat, à Vegetio recitatum lib. 1. cap. 20. cùm missilibus ageretur, sinistros pedes anteriores milites habere debere, quod vibrandis spiculis vehementior ictus sit: sed cùm ad pilum venitur, & manu ad manum gladijs pugnatur, tunc dextros pedes anteriores milites habere debent; vt & latera eorum subducantur ab hostibus, ne possint vulnus accipere; & proximior dextra sit, quæ plagam possit inferre.
- 207 Machina, vt videtur, aliqua, quam Daci in Romanos dirigunt & intorquent. Pugnabant autem Daci in hoc prælio tum clavis, tum etiam acinacibus, clypeis testi, cæteris armamentis destituti.
- 208 Victoriam de Dacis hoc certamine Traianus Augustus consecutus, noua castra hosti viciuora munire constituit; lignatoribus in eam rem vel Germanis, vel Dacis aliquots in amicitiam & fidem receptis, vsus.
- 209 Noua castrorum munitio.
- 210 Captiuus ex primoribus Dacorum in conspectum Cæsaris adducitur, Tribunis & prætorianis militibus stipatus: cui Cæsar succensens, capulo ensis utraque manu apprehenso, excidium, & extrema quæque Dacis mala illaturum minitatur.
- 211 Militibus Romanis, è castris lignatum prodeuntibus, Daci in sylvis abditi insidias moluntur. Cuius rei certior Traianus factus, alam militum leuis armaturæ, Sagittariorum, Funditorum, & Ferentiorum, commodo loco disponit. Irrumpentes autem ex insidijs Dacos, ala militum expeditorum excepit, cinctosq; fermè trucidauit; insidias insidijs compensans, necemque, quam in alios meditabantur, & captiuitatem impingens.
- 212 Cæsar hac clade Dacis illata, castrum proximum, militum præsidio tentum, oppugnat; strenuè qui intus erant Dacis fere tueribus.
- 213 Testudo, idest, congregata militum multitudo, consertis scutis testa aduersus imperium lapidum, aliorumque telorum desuper incidentium, cuius & Liuius 10. ab Urbe condita, & Cæsar 5. Belli Gallici meminere. Aliud prorsus à machina quadam bellica, quæ testudo etiam nominatur. Conferti igitur hic milites, testudine facta, muros suffodiunt, diruunt, arceque potiuntur.
- 214 Dacis, qui subsidium munitissimo castro, à Romanis militibus nuper capto, laturi veniebant, copiæ Traiani occurruunt; acris fit utrinque conflictus, sed in quo Daci superati, Cæsariani videntur enasere. Capita autem hostium illustriorum, Traiano in acie editiori loco stanti, prætorianis stipato, coram perferuntur.
- 215 Reliquiæ exercitus Dacici hac pugna deletæ: Regia Decebali capita.
- 216 Traianus Augustus cum Præfectis & Tribunis exercitus, de conditionibus & pace cum Decebalo Rege facienda, quam enixè, & submississime precabatur, decernit: ad quascumque enim foederis conditiones venturum, imperataque facturum per Legatos pollicebatur; præsertim cùm prouincia ferme omnis in potestatem esset recepta, & ob id ipse Decebalus in summam esset desperationem adactus.
- 217 Lignorum cælio, secatio, comportatio, & in struem congestio.
- 218 Castra, hoste vicino, & nondum pace firmata, tuto loco Traianus constituit, ubi lignorum, pabuli, & aquæ copia suppeditebat. Adaquatio enim ex copiosissimo & viuo fonte, seu torrente proximo à militibus fiebat, qui intercipi, aut aliò deriuari ab hoste nequibat.
- 219 Frumentum copiosum milites, intrà saccos contentum, super humeros vehunt, in castraque deducunt.
- 220 Pace his conditionibus firmata; vt Decebalus Dacorum Rex, arma, & bellica instrumenta, machinas, earumque artifices traderet; trans fugas, siue Romanos, siue socios remitteret; castella & arcus deductis præsidij euerteret; & vt omni præterea terra decederet, quam de finitimis per vim cepisset; eos denique amicos & inimicos haberet, quos Senatus censuisset. Decebalus licet inuitus & incerens, præsentibus tamen iacturis coactus, per Legatos primores pileatorum assensus tandem est.
- 221 Traianum Augustum in suggesto sedentem, Præfectis, Tribunis, prætorianisque militibus stipatum, Decebalus Rex Dacorum genuflexus adorat, illiusque manus oscularurus apprehendit, circumstantibus signiferis, qui aquilas, & labarum tenebant.
- 222 Transfu-

222 Transfugæ , manibus loro post terga reuinctis , ex Romanis , vel socijs , qui ad Dacos configerant , traditi , & Cæsari restituti ; crimen iuxta puniendi .

* Se pure non sono prigioni principali .

223 Reguli , & præcipui Dacorum duces , Decebalum Regem suum comitati , ante Cæsarem procumbunt , illiusque se imperio & potestati submittunt .

224 Dracones Dacorum , & labarus Regis Decebali , aquilas Romanorum signa , Cæsarisque labarum & imaginem , inclinatione & submissione quadam adorant , & vt superiora reuerentur .

225 Castella & arces , iuxta pacis conditiones , diruuntur .

226 Daci cum vxoribus , & filijs , armentis , & pecoribus , terra discedunt , quam à finitimis per vim ceperant , suis eam antiquis colonis restituent , vt fuerat fœdere sanctum . Nonnulli etiam loca munita , dulcem inquam patriam , deserere coacti , in aliaque oppida concedere , & immigrare iussi , pacis decreto perurgente .

227 Traianus Augustus legionem xij. Dacicam appellatam , ex superiori Pannonia , vieto Decebalo , abductam , Dacia præsidio relinquunt , vbi nunc Transyluania Hungaria existit ; vt inscriptio apud Transyluanos reperta comprobare potest , in hunc modum se habens .

FORTVNAE AVG . OMNIPOTENT . VBI ERAS RHAMNVIA VBI ERAS . QVANTVM ABFVIT NE ROMA LVGERET . VIVIT TRAIANVS VE TIBI DECEBALE MILS. LEG. VI. ET XIII. G. DEVOTIS CAPITIBVS .

Huic igitur legioni , prouinciae custodiam & præsidium committit ; commendatque , ne iniuriam vel vim aliquam provincialibus inferant , de qua meritò apud ipsum conqueri possint , subituri severum supplicium si secus fecerint .

228 Trophæa ex Dacis & Sarmatis deuictis , stipitibus arborum affixa , loco editiori collocata , in Traiani Augusti memoriam erecta visuntur , eo præcipue loco , vbi hostes profligati & deleti fuerunt . In priori trophæo , ex spolijs hostium , conspicuntur dracones ipsorum signa , paludamenta gentis propria , galeæ , clypei , labara , pila , veruta , pharetræ , & sagittæ .

229 Victoria alata , stans , pede galeam calcans , genu basi columnæ innixa , media inter utrumque trophæum , stylo intrà clypeum lauro coronatum res hoc Dacico Bello præclaras , famæ posteritatique commendandas , scribens . Basis autem columnæ , cui Victoria innititur , firmam & solidam gloriam significat .

230 Alterum trophæum , præter draconum signa , clypeos , galeas cælatas , paludamentum , cum priori communia ; thoracem habet squamis æreis confectum ; gladium capulo aureo vel eburneo , intrà vaginam reconditum , auro gemmisque ornatum ; acinaces , plumbatas , & falces militares . Octo autem draconum signa , & tria labara his trophæis appensa , quod totidem fortassis signa exercitus Dacici , & Regis Decebali , in potestatem Cæsaris venerint , totque fuerint hostium legiones profligatae .

231 Regia Decebali , vbi palatium magnificentissimum , columnis & porticibus ornatum , ad ripam Istri situm ; quod Traianus cum regia supellectili occupauit : quod maximi momenti fuit ad pacem inter Cæsarem & Decebalum conciliandam . In porticu autem supero , statua , vt coniicio , ipsius Decebali Regis conspicitur , vel alterius insignis maioris , qui præcesserat , proprio Dacorum habitu induita .

232 Porta regij palatij , Istri fluentis contigua , in cuius supremo limine , tria iuuenientia nuda simulachra , singulas faces accensas tenentia , visuntur . Quorum , quod medium est , indicem dextrum cum brachio eleuatum habet , sinistra facem tenet , sicut reliqua duo , dextra : eaque Larium simulachra existimari possunt , à Dacis ita exprimi solita , quibus & custodia donus curæ esset , vt pote quæ starent , & excubarent ad ædium foræs , nihilque illos domesticum latere posset , qui igne perpetuaque luce vterentur , maximeque fida incolis forent , quod per indicis eleuationem satis significabant . Nisi totum hoc monumentum fuerit , quod Traianus Augustus in Alemannorum solo condidie , suoque nomine appellauit , cuius meminit lib. 17. Ammianus Marcellinus .

* Vedesi essere un' Arco sù l'Istro in honore di Traiano ; le statue non hanno faci , mà clausi , e si riferiscono ad Ercole , & a Traiano più d'ogni altro Dio à lui diuoto . Gli altri edifici sono

sono l'empij che accompagnano gli antecedenti trofei. Nel vestibolo di uno vedesi la statua d'una Dea, non di Decebalo.

233 Priori Dacico Bello assoluto, paceque cum Decebalo Rege firmata, Traianus Augustus, nihil, quod ipsius præsentiam exposceret, superesse ratus, in Vrbem redire constituit. Quare legione in prouincia relicta, præsidjsque militum per opportuna loca dispositis, tribus secum legionibus abductis, quarum totidem aquilarum signa in biremi vehuntur, vale faciens Daciæ, nauibus per Istrum, & id noctu, facibus accensis, & luminibus vndique illatis, eius consilij duces & naucleros certiores faciens, expansis velis, remigibus impetu pulsuque remorum adnitentibus, lata se nauigationi committit.

* *Quanto il Ciaccone descriue del ritorno di Traiano à Roma, pare più tosto che si verifichi del ritorno di esso nella Dacia, alla seconda guerra contro Decebalo, il quale ribellatosi fu di nuovo dichiarato inimico dal Senato Romano.*

234 Biremis Liburnicæ forma, quæ ideo biremis dicta, quòd dupli remorum ordine ageretur, superiori quidem vno, inferiori verò altero. Rostrum eadem habet æneum, & aquilam in prora insculptam; vbi nauclerus remiges ad sedulam operam nauandam exhortatur. Labarum gerit in puppi, & tria aquilarum signa, vt totidem è Dacia legiones cum Cæsare ad nauigasse intelligamus.

235 Prætoria Triremis, trium remorum ordine acta, in qua Cæsar vehitur. Labarum in puppi, & lumen clarissimum intrà laternam præfertur, quod vulgus funale, seu fanale vocat; prætoriæ insigne, quod cæteræ naues noctu sequantur. Hippocampum supra rostrum æreum in prora habet.

236 Triremis Liburnica altera, trium remorum ordine distincta, pulchra puppi, carbasis, funibus ad transuersum malum alligatis; in prora tria cornua copiæ, & Victoriolam delphino colludentem habet.

237 Pro felici reditu Traiani Augusti sacrificia in Vrbe sunt, plurimis victimis ad aras mactatis: nuncius enim de eius aduentu Senatum Populumque præuenerat Romanum. Intersunt autem huic sacrificio nonnulli, pallis videntes cucullatis, quorum frequens Italix, Hispaniæ, & Galliæ nunc est usus. Fuerint ne hi Romani, an exteri, incompertum.

238 Sacerdotes, sacras, de more gentis, vester induti, rituque succincti Gabino, in Curiam, vbi Consules & Senatus conuenerant, asciti, de votis suscipiendis, sacrificijsque peragendis, pro salute & felici Cæsaris reditu in Vrbem, curam, indicente Senatu, suscipiunt.

* *La figura col braccio, e la mano distesa è l'istesso Traiano in atto di Pacificatore, come si rincontra in tutte le medaglie di Hadriano col titolo ADVENTVS AVGUSTI. al suo arrivo nelle prouincie.*

239 Biremium duarum in Vrbem appulsus, sospitatem, & felicem Traiani aduentum in candem significantium. Vbi velorum collectio, funium & rudentium explicatio, nixus remigum nauim ad littus impellantium, visuntur. Traianus namque tantisper per Istrum nauigans, quantisper nauibus excipiendis est capax; deinde per Hadriaticum mare ex Illyrico soluens, totam ferè Italix oram legit, & demum per ostia Tiberina Romam vsq; peruenit, cum fluuius magnis tunc esset nauibus meabilis, qui, obstruso nunc alueo, vix patuis est peruius. Forsan etiam Traianus Tiberina ostia concesserat, portum quem ipse struxerat, & stationes nauium inuisuris, interim dum triumpho necessaria Romæ parabantur; & per Tiberim nauibus delatus, triumpho exceptus est. Pons autem hic signatus, Horatius fortè fuit, radicibus Auentini iunctus, cui pharus altissima imminebat, prospectandis è longinquò aduentibus nauibus percommoda.

240 Porta Vrbis Triumphalis, per quam triumphatores ingredi solebant, triumphum acturi; per quam Senatores laureati, cunctaque vtriusque sexus & ætatis nobilitas effusa, obuiam Traiano Augusto triumphanti venit, ipsum ante Vrbis ingressum & inuisuri & salutaturi. Vel certè Arcus fuit triumphalis in Foro ipsius Traiani erectus, cuius magis speciem refert, ob superatos Dacos, & Sarmatas à Senatu P. Q. Romano dicatus. Cuius pulcherrima ornamenta, mira artificum manu elaborata, in alterum postea triumphalem Arcum, Constantino Magno ob superatum Maxentium Tyrannum erectum, translata fuere; quæ nunc etiam extant. Inter quæ, octo Dacorum Regulorum statuæ visuntur,

capitibus tamen auulsiis, quæ Alexander Medicus Florentinorum Dux ob illorum elegantiam amputata, noctu clam abstulit. Sacrificia præterea, adlocutiones, & pleraque huiusmodi alia, ascititia ex Traiani Arcu, non propria Constantini videntur. Nam cùm ad Pontem Milium, Vrbi proximum, victoram de Tyranno Maxentio Constantinus habuerit; parumque temporis intercederet, neque diutius prorogandum triumphum, latus Senatus censeret; celeritate vsus, Arcum Traiani diruit, vt Constantini erigeret. Constantini etiam ætate, marmoris scalpendi peritia in deterius abierat; quare portiones aliquot Arcus, quæ tunc temporis fuerant elaboratae, multò rudiores existunt, quām quæ ex Arcu triumphali Traiani translatæ. Legati prius Decebali in Señatum admitti, quos secum Traianus detulerat, in Vrbemque præmisserat, depositis armis, manibusque in seruilem morem porrectis, cùm multa supplices dixissent, dein confirmata pace arma recipient.

241. Aræ erectæ; tauri in sacrificium maestandi à laureatis Popis inducti, signis concordiæ præsentibus, turbaque Sacerdotum, qui ritu Gabino succincti, lacernas, vel breuiores togas superinduti, laureati astant.

242. Traianus Augustus Ioui Capitolino sacra facit, super aram fructus varios adolens, cui & Camilli astant, & trium legionum, totidem aquilarum signa, præsente Senatu togato & laureato, & Popa, qui taurum maestat, tibicinibus modulantibus, acerram thuris Camillo coram tenente. Vbi & ædis Ioui Capitolino sacræ symmetriam, cæteraque Capitolij ornamenta, amplissimasque structuras, ex hoc simulachro dignoscere poterunt: vimbram & imagine in quandam rei ea orthographia referente. Hoc triumpho peracto, deinceps Traianus Dacicus & Sarmaticus appellari coepit. Possunt autem hæc omnia ad Traiani profectionem secundam in Dacos referri: ita vt hoc sacrificium iter præcesserit, supplicationibus ideo indictis, votisque à Senatu Populoque Romano conceptis. Sed priori interpretationi magis cuncta cohærent. In rebus enim adeò difficilibus & abstrusis, in quibus luce authorum, & monumentis alijs destituimur, satis erit diuinare. Si extaret opus Caninij Rifi, quod Græcis versibus de Bello hoc Daco scribebat, (incertum an absoluerit) non omnino in tenebris versaremur. Sed quando & hoc, & pleraque alia perierunt, nihil superest reliquum, quām coniecturis vti, & Oedipum induere. Meminit operis Caninij Rifi Plinius lib. 8. epist. 4. suadetque vt illud incepit perficiat, vt pote in quo nulla recentior materia copiosior, latior, magis poetica, & in rebus verissimis fabulosa, scribi & vulgari posset: vbi immitis terris noua flumina, nouos pontes fluminibus inectos, insessa castris montium abrupta, pulsum regia, pulsum etiam vita Regem nihil desperantem, dicere auderemus. Super hæc actos bis triumphos, quorum alter ex inuita gente primus, alter nouissimus fuit.

Hic fuit prioris Belli Dacici exitus, & triumphi finis.

BELLVM DACICVM SECUNDVM.

Nunciabatur, Decebalum Dacorum Regem, præter conditions foederis iæti, multa ad rebellionem spectantia parare ac facere: quippe arma fabricare, transfugas recipere, munitiones & castella instaurare, vicinas gentes missis legationibus ab bellum & defectionem sollicitare; his potissimum infestus, qui secum coniurare noluissent: iamque Iazygum partem finitimam inuaserat. Ob has causas iterum hostis à Senatu iudicatur, bellumque Traianus aduersus illum secundò suscepit, quod tandem, sinè alterius ducis ope, per se ipsum confecit.

243. Nauis, velis collectis, anchoris iactis, clavio firmato, portum & stationem loco tu-to significat, in quem Traianus Augustus descendit, hostilem regionem aditus. Per Hadriaticum mare in Illyricum nauigasse illum coniicio, compendium itineris faciens; ne, vt priori bello fecerat, exercitum per Alpes tanto incommodo, & fatigatione traduceret.

244. Milites & nautæ non pauci in ea profectione pallio, seu palla potius Hispanica vren-tes, quæ à tergo & de humeris dependentem habebat cucullum, ad arcenos iimbres, & collum ac caput ab iniurijs externis protegendum; quam pleræque nationes ab Hispanis mutuarunt; & Monachi etiam, inter sacras religionis vestes, cucullum proprium sibi fecerunt. Fuerint né Hispani Cæsarem prouinciale suum in ea expeditione sequunti,

ti , aut aleterius gentis milites , vix assequi possum , nisi coniectura ductus , quòd Hispanis proprius & antiquus fuerit talis amictus ; & quòd barbam & capillum , præter Italorum morem , promissum habeant ; qui barbam radebant , Imperatores suos imitati ; prolixamque haud comam nutriebant , vsque ad ætatem Hadriani , qui primus barbam nutrituit , & deinceps , vt ex vniuersis antiquitatis monumentis colligitur . In Arcu etiam Septimij Seueri , qui adhuc in Vrbe ad radices Capitolij persenerat , Hispani milites cōdem habitu , barba , & capillo visuntur . Durat autem hodie hic habitus apud Hispanos non solum , sed & alias plures nationes ; breuior tamen , nam prolixus hic in Columna scalprus , solum Lusitanis in vsu existit , vel cùm in luctu gestatur .

245 Aquila , legionis vnius signum , quam secum ex Vrbe Traianus Augustus proficisciens abduxerat , præter alia duo , quæ auxiliariorum videntur existere . Milites autem sua signa , & proprios duces , ordine quodam procedentes , sequuntur .

246 Sacerdotes ritu succincti Gabino , Cæsaris exercitum proficiscētem parumper comitantur , supplicationes agentes , & felicitatem illis imprecantes .

247 Equitatus , peditatum antecedens : quorum vnas labarum , Imperatoris vehit insigne .

248 Iazyges , & aliae gentes Dacis finitimæ , Traiano aduentanti occurunt , gratulanter excipiunt , seque per vim proprijs sedibus à Decebalo exturbatos , grauiterque multataos , quòd amicitiam Populi Romani sequerentur , conqueruntur : vlciscatur proinde communem iniuriam expostulant ; seque socios belli futuros , commeatumque exercitui , quantum rerum suarum angustia pateretur , curatuos pollicentur . Vxores autem & filios secum ducunt , vt maiorem Cæsari miserationem commoueant . Quorum Cæsar misertus , votis illorum annuere , & animos spe futurorum erigere videtur , cùm bellum se tandiu cruentum & implacabile aduersus Dacos gesturum affirmet , quandiu ipsos iniuria affectos , in antiquas & auitas sedes restituat .

249 Cæsar , ante hostium congressum , vijs sacrificia facit , patera , super aram igne calentem , vinum libans , & sanguinem victimæ , cui astat tibijs occinens , & Camillus cum thuris acerra .

250 Tauri plurimi ad aras , super quas focus accensus , mactandi perferuntur à Popis lauro coronatis .

251 Scuta militum , forma cæteris absimilia , tandiu ex arbore pendentia deseruntur , quandiu castris munendis intenti , penso quisque suo absoluto , resumit .

252 Castrorum munitio , aggere fit congesto , fossa lata , valloque circùm disposito , & probè firmato . Fossa autem , si vis acrior hostium immineret , duodecim pedes lata , tredecim profunda esse solebat . Supra quam fides de lignis fortissimis , quas milites portare consueuerant , præfigebantur . Ad quod opus , ligones , rastra , qualos , aliaque vtensilium genera , semper habebant in promptu .

253 Lignorum cæsio , secatio , & comportatio , aggere , fossa , & vallo castrorum munitio .

254 Castrum , vel vrbs aliqua munitissima , ad quam præsidium militum Decebalus mittit , qui illam aduersus Romanos fortiter tueantur ; & ad quam , ceu refugium vnicum , Daci in discrimine positi configere possint , propriæ saluti consulturi .

255 Cæsar loca quæque munita expugnat , vi capit , in hostes sœvit , ingenti eos clade afficiens .

256 Romani , munitiores natura colles , Dacis resistentibus , præoccupant , triplicique muro per interualla disposito , viam illis nocendi obstruunt , tuta se statione locantes . Daci autem acinacibus pugnant , gladijs inquam versus cuspidem intortis , vt Persæ olim , & Medi , nunc verò Turcæ vtuntur . Pars autem militum pugnat ; pars , summa cum festinatione , mumentis castrensis absoluendis intendit , Dacis eò loci per vim exturbatis .

257 Traianus Augustus eques , milites suos , vt hostibus profligatis præproperè loca munita occupent , reliquos vt cum festinatione incopta mumenta absoluant , adhortatur : subsidio cum reliquo equitatu , pugnantibus aduersus Dacos Romanis , opportuissimus adueniens .

258 Miles Romanus fossam faciens , cæteri ligna cædunt , secant , secta in castra munenda comportant .

259 Veterani milites iter ingressi , thoracati , clypeati , & galeati , Traianum Augustum præeuntem sequuntur , & signiferos tres , aquiliferos inquam duos , & imaginarium vnum , vteriis progredientes . Quò proculdubio colligitur , duas fuisse in hoc Romanorum Bello tunc legiones , in Daciam à Cæsare aliunde inductas , & sub imagine principis , alias auxiliares & socios militasse .

* In tutte le insegne sono l'Aquile , e l'immagine del Principe , solo quella di mezzo non è rostrata , e tutte tre hanno qualche differenza .

260 Traianus Augustus , vt expeditius præsidia traduceret , quoties à barbaris Romani , qui trans Danubium agebant , premerentur , lapideum pontem super Istrum facere excogitauit : opus sanè mirandum , & maximè memorabile , cui cætera illius opera vix adæquare possunt ; impensa profectò ingenti , & quæ fidem superat . Illud enim mirari conuenit , quanam ratione , & quibus viribus , quoue artificio , in illa gurgitum altitudine , tamque præcipiti fluvio , tum singulæ columnæ extrui valuerint , tantarumue molium fundamenta stabiliri . Vada præterea limosa erant , neque amnis alio auerti poterat . Quanta verò altitudo sit aquæ , & quām latè pateat amnis , narratu difficile existit . Fuerunt autem huic stupendo ponti viginti pilæ ex quadrato lapide , altitudinis centum & quinquaginta pedum , præter fundamenta , latitudinis sexaginta . Distant inter se centum & septuaginta pedibus ; forniciis verò coniunguntur . Hæc moles , & pons per saecula memorandus , ab Hadriano Cæsare Traiani successore , ex causis non rectè persensis , dirutus & demolitus postea fuit , vestigijs tanti operis vix relictis , adeò vt hodie incomptus esset locus , nisi opere & inuestigatione Ioannis Cuspiniani proderetur . Hic enim in Austrie descriptione , in inferiori Pannonia , non procul à Canizza oppido situm assignat , vbi proximus existit fons quidam celeberrimus , qui in sanguinem verti solet , obitus , vel infortunium ingens Regum Hungariae si immineat : quod multa incolarum experimenta comprobarunt . Et quamquam in hac pontis orthographia omnia integræ non sint , vbi non tot pilæ , tot fornices , non Istri fluenta designentur ; prætermittuntur tamen ab scalptoribus marinorum ob loci angustiam , & vt alijs simulachris inibi inductis locus vacuus relinquatur , aliquo indiculo rem tetigisse contentis . Fuit autem Traianus adeò magni & excelsi animi , vt res magnificentissimas non solum excogitarit , sed & fecerit plurimas ; extruxit enim Marcianopolin in Mœsia , quam à nomine sororis Marcianæ appellauit ; Nicopolin in Thracia , geminam ob victoriam , de Dacis vnam , de Sarmatis alteram ; Traianopolin , vrbes insignes . In Vrbe Forum ædificauit , palatum , bibliothecam , porticum , thermas ; in ostijs Tiberis portum sumptuosissimum ; Hispaniæ pontem de suo nomine Traiani appellatum super Tagum , vias inibi longissimas constrauit , & glarea & calce muniuit , vt vsque ad nostram ætatem integræ maxima ex parte perseverent . Vrbes socias magnificè iuuit ; easque aquis , portibus , frumento , operibus publicis , pecunia , honoribus , cæterisque rebus auxit , atque ornauit .

* Descriue Dione questo Ponte di mirabile edificio , con venti pili di marmo quadrato alti CL. piedi senza li fondamenti , larghi LX. e distanti fra loro CLXX. piedi li quali pili si congiungeuano con gli Archi : opera incredibile , che per la profondità , e per la impetuosità dell'acqua non permette edificio alcuno , nè si poteua diuertire . Il Ponte edificatoui da Traiano era tutto di marmo con gli archi , questo che vediamo è fabbricato di trauature di legno con li soli pili di pietra , forse per la necessità di passarui .

261 Traianus pineas , & alios pro tempore & regione fructus , in sacrificium super aram adoleat , ob pontis absolutionem Dijs præcipue gratias agens : vinum desuper & alios liquores suaveolentes è patera superinfundens . Cui astat tibijs canens , Caenillus cum thuris acerra , Popa taurum in victimam maestaturus .

* L'habito di Traiano è disfuso e simile ad una mozzetta rouesciata indietro sà la spalla .

262 Decebalus , primoribus Dacis & Sarmatis aliquot ad Traianum missis , conditiones pacis simulator postulauit , non tamen fuit à Cæsare exauditus , qui semel & iterum prodegerat fidem ; quare infecto negotio ad Decebalum redierunt . Vbi & Sarmatarum habitus pacis tempore , vestes scilicet promissas vsque ad talos , cinctum vel balteum latissimum , vittam quorundam capita redimentem , pileum , aliorum amicentem videre est .

* L'habita

- * I'habito di questi due è curioso : poiche oltre la veste di Donna dalla cinta à talloni, hanno essi le mani ricoperte da guanti , e'l petto cinto di fascie di cuoio ; e si può credere che questi sieno li medesimi Sarmati , o altra gente, che viene à trattar con Traiano , e simili habbiamo veduto auanti in habitu lungo combattere à Cavallo armati dal mezzo in su . Trà le fabbriche di questa Città , o Castello habitato da Soldati Stationarij , vi è un'Anfiteatro castrense edificato di legno , la porta sù'l ponte onde escono i Soldati à guisa di arco è adornata in cima con due trofei . Di quelli che trattano con Traiano , altri hanno la fascia in capo , altri il pileo .
- 263 Per Prætoriam castrorum Portam Traianus Augustus exercitum educit , ponte ligneo Tibiscum fluvium (vt creditur) traiicit , trophæis priùs in montium cacuminibus erectis , quæ ex hostium spolijs bello ademerat .
- 264 Taurus , in victimam maestandus , à Popa succineto , laureatus , & cum sericeo dorsuali inducitur . Ara foco accensa , quam circumstant Liticines lituis insonantes , & Camillus minister sacrorum ; labarum Cæsaris proprium insigne ; & tria aquilarum exercitus signa ; & demum veterani milites , thoracati & clypeati .
- 265 Sueouetaurilia , in illustratione exercitus , ex tauro , verre , & ariete fieri consueta ; in ascula enim hæc animalia fuere . Taurum Popa succinctus , & lauro coronatus deducit , camoque constrictum regit : clauam longo manubrio gestans , qua taurum conficiat . Victimarij autem verrem , dorsuali ornatum sericco , & arietem agunt . Præcedunt Liticines & Tibicines , lituis & tibijs insonantes , laureis cuncti redimiti .
- 266 Sacrificio , quod Cæsar , habitu Pontificio , velato capite , super aram igne fumanrem , patera perficit , cui astant Camilli , Sacerdotes etiam plerique ritu succincti Gabino , lauro coronati , laureosque ramos manibus portantes : sunt & luminigeruli cereos in candelabris deferentes : sunt qui etiam vasa aquæ , forsan lustralis , vehant , lustrationi exercitus aspergillo facienda .
- 267 Adlocutio Traiani Augusti ad milites è suggesto lapideo , præsentibus Præfectis & Tribunis exercitus , quattuorque aquiliferis cum quattuor aquilarum signis : totidem enim iam legiones conuenerant , & in eo bello militabant . In qua Cæsar iustas bellum causas aduersus Decebalum suscepit Dacorum Regem enumerat , quantumque fuerit perfidus & iniuriosus Romano Senatu : proinde ad fortiter et strenuè se in pugna , quæ imminebat , gerendum adhortatur : ad gloriam ex victoria et triumpho ; et immensas opes ex preda et manubijs hostium parandas inflaminat , vicinasque Dacorum stationes et castra maturè occupare iubet . Lictor cum fascibus consularibus retro Cæsarem stat .
- 268 Traianus Augustus in lapideo suggesto , quid faciendum , quo ordine procedere debet exercitus , quæ loca in munimentum Castrorum præcipue occupanda , qualiter inuadendus hostis , qualiter debellandus , Præfectos et Tribunos exercitus consulit , et demum iuxta saniorem sententiam decernit . Præfector inibi Prætorio sceptrum gerit , miles labarum . Hadrianus , postea Augustus , astat , qui secundo Bello Dacico interfuit .
- 269 Profectio exercitus ; leuis armaturæ milites anteeunt , triarijs seu grauis armaturæ militibus postremum agmen tenentibus ; vt pote qui thoracati , galeati , et clypeati , gladiisque accincti incedunt .
- 270 Impedimenta exercitus , sarcinæque militum , curribus , quos muli trahunt , & equis veeta .
- 271 Veterani milites laureis ob egregium aliquod facinus ab Imperatore donati , quas galeis supergestant .
- 272 Buccinatores classicum canunt , Imperatore præsente & indicente ; nam ijs solùm huiusmodi negotium obeundi cura incumbit . Hi namque non nisi Imperatore præsente , vel cum in militem capitaliter animaduertitur , insonare solent . Appellatur autem buccina , quæ in semetipsam ærco circulo flectitur ; sicut tuba , quæ directa est ; teste Vegetio lib. 3. cap. 5.
- 273 Traianus Augustus milites urget , vt rem frumentariam , in exercitus alimenta , curribus & doris equorum impositam , ad castra , quæ iamiam muniebantur , quæ celerimè traducant .
- 274 Aquilifer , imaginarij , & labari gestator , ad buccinæ sonitum cum signis gradientes .
- 275 Primum agmen militum leuis armaturæ ex auxiliaribus conflatum , in quo sunt Germani ,

- mani , Pannonij , Illyrici , & Dalmatæ , arcubus & sagittis pugnantes .
 * Questi arcieri con veste lunga si sono veduti auanti nella prima guerra Dacica combattere
 à Cauallo à fauore de' Romani , con l'elmo acuto , e corazza hamata de'Sarmati , sì che posso-
 no essere ò Sarmati ò altro popolo confine ; un'braccio è ignudo , l'altro coperto con bracciali di
 cuoio , ò di ferro affibbiato .
- 276 Legionis alterius aquila , cum labaro , iuxta Cæsarem gestato , priùs quàm classicum
 buccinator insonaret , & ipse Traianus locum indicaret , quo castra metauda .
- * Già sì è detto che il labaro nome usato al tempo di Costantino , e sotto Traiano chiamauasi
 vesillo , & era insegna della Caualleria come pare questa Aquila ancora che sì è veduta por-
 tare da Soldati à Cauallo .
- 277 Metatores , qui præcedentes locum eligunt castris . Præfectus item Castrorum , qui
 tabernacula , & militum casas , & impedimenta omnia , nutu curat . Tentoria insuper
 & rabernacula figuntur .
- 278 Milites frumentatum extra castra egressi , maturas fruges , in hostili agro deprehensas ,
 falcibus messorijs in manipulos collectas secant , & in fasces alligatas super humeros in
 castra comportant , in exercitus alimenta ; equosque , ad agrum eductos , pabulantur .
- 279 Milites excubias agentes , ne , dum fruges , palantes & dispersi demetunt , hostis in-
 cautos inuadat .
- 280 Arx Dacorum , castris Romanorum proxima , militum præsidio munita , iuxta quam
 Daci excubant , Traiani exercitus insidias metuentes .
- * Li Daci si dimostrano tutti spauentati , rifuggendo dalla battaglia conforme nella seguente
 figura , e pare che discorrino di rendersi , come uno di loro parla con li Soldati Romani .
- 281 Romani aliquot milites leuis armaturæ , explorare Dacorum arçes pergunt , quibus
 hostis occurrit ; pugna conseritur , in qua tamen Daci succumbunt .
- 282 Romani milites castro hostium munitissimo potiuntur , intrà quod signa inferunt ,
 vlteriusque alia inuadere & oppugnare pergunt , machinis & scalis aduectis .
- 283 Romani milites muniti oppidi muros condescendere tentant , quos validè Daci pro-
 pellunt , sagittas , & ingentia saxa in oppugnatores deuoluentes . Scalas ligneas Cæsa-
 riani milites admouent , ad murorumque mœnia euadunt , multos eo impetu trucidan-
 tes ; interim funditores , lapidibus è fundis proiectis , Dacos ad muros accedere prohi-
 bebant : sicque crux vbique diffunditur . Romanus miles caput hostis vnico gladij iectu
 amputat , truncum super muro cadauer relinques . Pulcher etiam & ingenuus , vt appa-
 ret , adolescens Dacus strenuè dimicans occubuit . Scalæ autem quæ hic visuntur ,
 lignæ erant , nostrique sæculi similes : quarum oppugnationis inuentor fuit Capaneus ,
 qui tanta vi , scalas condescendens , occisus est à Thebanis , vt extinctus fulmine diceretur .
- 284 Miles Traiano Augusto nunciatum venit , acriter hostes intrà oppidum munitissimum
 se tueri , Cæsarianos continuis oppugnationibus cadere , in periculoque non leui ver-
 sari , nisi suppetias illis quàm primùm ferat : proinde opus esse noua continuò auxilia
 submittere . Hac re cognita Cæsar cum prætorianorum agmine accurrit , vt copijs inte-
 rim vniuersis collectis , cum integro exercitu hostili configat .
- 285 Rotæ , quibus machinæ vectæ aguntur , & muris admouentur .
- 286 Daci , ne Traianus suppetias suis ferret , in itinere se opponunt ; pugna conseritur ,
 sed in qua Daci vici , Romani victores euasere .
- 287 Sagittarij Romani exercitus , loricati & galeati , ex arcubus sagittas iacentes .
- * Qui si vede l'habito proprio de'Sarmati Arcieri combattere in veste longa , con l'elmo acuto ,
 e la corazza hamata .
- 288 Miles Dacus , summa vi pollens , qui ingens saxum solus eleuet , & in hostes proijciat .
- 289 Traianus Augustus , castrum natura munitum & arte , præsidio Dacorum tentum , quod
 pertinaciter aduersus Cæsarianos tutati fuerant , ipse præsens expugnat : captum diruit ,
 ne iterum in hostium potestatem veniret . Daci enim lignatione , pabulatione , aqua-
 tione , & frumentatione , indè egressi , Cæsarianos prohibebant .
- 290 Lignorum cæsio , dissecatio , & in struem in varios vsus à milite Romano congestio .
- 291 Regulus aliquis Dacorum à Decebalo Rege deficiens , supplexque ad Traianum ve-
 niens , illi se dedit : clementiam ab eodem assecutus & gratiam . Astant hinc & hinc

prætoriani milites custodes & stipatores Cæsaris, in quorum clypeis, varia simulachra, vel picta, vel adsculpta visuntur.

292 Dacicæ cuiusdam vrbis ciues, fame oppressi, quos vicinus Romanorum exercitus obsidebat, nullum suæ salutis suffugium superesse rati, neque quid ulterius tentarent in mentem veniret, mortem prius oppetere, quam direptionem, & seruitutem Romanorum perpeti decernunt. Quare communis omnium consilio urbem incendunt, cunctisque opes, in unum rogam collectas, exurunt; ne præda illa hostibus superesset, de qua possent gaudere: vxores & foeminas reliquias cum infantibus trucidant; ipsique sub noctis silentium clam se ex urbe subripiunt; exanimem adolescentem, fame vel morbo aliquo oppressum, & alterum grandænum senioque confectum, secum educunt; & in vastum antrum, ad radices montis cuiusdam situm; cœnū in locum abditum, & à cognitione hostium semotum, concedunt.

293 Daci qui ex urbe aufugerant, consiliij inopes, cunctisque rebus desperatis, mortem sibi veneno epoto conciscunt; tanto ardore animi, ut alter alterum præcedere certaret, & primus ad necem vellet accurrere. Vas autem ingens in medio erat expositum, liquore aliquo lethifero plenum, ex quo nonnulli exiguis poculis venenum hauriebant, singulisque bibere dabant, ea mensura, quæ breui interimere sumentes posset. Alij exanimes iacent, quos virus iam extinxit, alij concidunt morituri, alios vis vexat veneni in viscera transfusi. Miserandum profectò spectaculum, in quo caritas & pietas habebatur, in suos & in seipso etiam lethaliiter sequire.

294 Dacici exercitus reliquias per aspera loca & ardua montium iuga fugientes, draconis signum, quod ex acie superfuerat, sequuntur. Erat autem secundum millesimum quemque militem draco pertica sublatus, cui argenteum caput, reliquum corpus cœu ex serico contexto, coloribus variatum, instar veri draconis, Suida authore.

295 Cœsar Dacos clementiam ipsius implorantes non exaudit, qui toties fidem fregerant, illiusque animum irritarant. Sinistra namque capulum gladij, quo erat accinctus, apprehendit, dextra paludamenti laciniam, quod & ulterius progredi, & arma aduersus ipsos exerere parabat. Classictum buccinator canit. Labarus & signa cum militibus prætorianis à tergo succedunt, Tribunis Cœarem comitantibus.

296 Annona militibus viritim distribuitur. Veteranus huic rei miles erat præfectus, qui modio certas cuique mensuras distribuit, quas saccis exceptas, humerisque impositas, in propria singuli tabernacula, vel casas asportant. Tota tamen legio particulam aliquam in saccum peculiarem conferebat, sepulturæ causa; ut si quis ex contubernalibus defecisset, de illo sacco ad sepulturam ipsius promeretur expensa. Hæc ratio apud signiferos in cophino seruabatur.

297 Adlocutio Traiani Augusti priuatim ad milites aliquot, signiferos inquam cohortis & centuriarum, habita. Quorum videtur ignauiam obijcere, alterumque illorum exauthorare, ob facinus aliquod indignè admissum, ut pote qui pelle caput amictus leonina, nullum signum gestet in manibus; sed illi videatur ereptum. Reliquis autem muniendo castrorum partis curam committit.

* Pare che in questo parlamento di Traiano si rappresenti la fede de Soldati, distendendo tutta la mano verso l'Imperatore, il che denota ancora la mano sopra le tre insegne delle Cohorti.

298 Leuis armaturæ milites Prætoriam Portam egressi, ad reliqua castrorum munimenta absoluenda pariter se accingunt.

299 Milites partim ligna cœdunt, partim comportant, fabrisque murarijs ministrant: tum quadros & dolatos lapides; qua materia artifices vñi, munitiones à remotis locis ad castra usque perducunt.

300 Duarum centuriarum prætoriani milites, ante tentorium principis excubantes, quarum totidem signa humi defixa cernuntur.

301 Legati Decebali Regis pacem petunt; quam à Traiano Augusto, ut perfidi, & hostes Populi Romani iudicati, non obtinent.

302 Pons ligneus super Tibiscum, vel alium quempiam fluvium stratus, per quem milites ad alteram amnis ripam traiiciunt.

303 Nauale Istro proximum, ubi Romani lintres, scaphas, & liburnas etiam, nauigationi

tioni accommodas ædificant, maxima lignorum copia in strues pro eo vsu congesta quæ scalpis, & malleorum ictibus, alijsque instrumentis, secant, excavant, conserunt, æreisque clavis artifices compingunt. Apud veteres ex cypresso, pinu domestica, sive sylvestri, larice, & abiete, Liburnæ conficiebantur; ærei, ferreis, clavi præferebantur, quod hos tempore & humore celeriter rubigo consumat, illos verò nec ætas aut fluctus atterat, sed magis in dies seruet, licet dispendio sint maiori. Observatum præterea à maioribus, utrissimum post solstitium æstivum usque ad æquinoctium autumnale, & deinceps ad Kalendas usque Ianuarias, fortiores, duriores, & sicciores esse trabes abscissas; quod si accesserit, à quintadecima Luna ad vigesimam tertiam usque cædi matrem, immunis seruatur à carie, reliquis autem diebus abscissa, continuò senescit, in tabem & puluerem vertitur, quod ars & quotidiana experimenta comprobarunt: Romanorum etiam religio docuit, his tantum octo diebus pro æternitate sacrificia celebranda.

304 Daci castrum, seu oppidum quoddam munitum, à Romano milite occupatum, expugnare conantes, maxima vi & cæde repelluntur à Cæsarianis milibus, qui presidio à Traiano fuerant relieti. Saxis autem, quæ ingentia in Dacos ex muris deuoluunt, maximè se obfessi tuentur.

305 Romani milites, qui præsidio arcem tenebant obfessam, cadaver Daci insignis, qui in oppugnatione mœniorum occubuerat, catena vincatum, trabique è muris prodeunti alligatum, obscientibus prouincialibus suis in ludibrium & contumeliam ostentant.

306 Daci magno detimento in oppugnatione arcis accepto, veriti ne nouus miles insubsidium veniret, obsidionem soluere, & in fugam se conuertere, coguntur.

307 Traianus Augustus ad duas astantes militum legiones adloquitur. Collaudat illorum virtutem, quod strenuè in omnibus se gesserint, fortissimèque pugnauerint: proinde ad futurum belli finem feliciter obeundum suum opere exhortatur: præmia illis & præsentia & futura pollicetur.

308 Regios thesauros, quos Decebalus subter vada Sargetiae amnis, haud procul à regia occuluerat, Traianus Augustus inuenit. Fluum namque Decebalus Rex, captiuorum duntaxat manibus & opere, de proprio cursu auerterat, atque suffossis deinde vadis, in specu magnam vim auri condiderat, preciosissima quæque, & eos liquores qui afferuari poterant, eodem congerens. Quibus confessis, ne quispiam quæ gesiſſer proloqui posset, omnes, qui facti consciij erant, occidi iussit. At Biculis captiuus, cui res cognita erat, thesauros indicauit. Inuentos autem, equisque asportatos in castra, partim militibus distribuit, partim fisco, & æario P. R. afferuavit. Erant autem in his pleraque vasa aurea & argentea, ingentis & mediocris magnitudinis, genuæ omnis generis, & præciosa suppellex, coribus ornatissimis contenta.

309 Decebalus regia amissa, cunctaque fere in potestarem Populi Romani prouincia redacta, thesauris, quos abdiderat, ereptis; concionem è suggesto ad suos milites haberet, in qua fortunam suam nimis aduersam conqueritur, nihil ærumnarum esse quod non forti animo tolerare decreuerit, præter seruitutem & indignitatem regiae maiestati inferendam; proinde cum ab his calamitatibus se eruere nequeat, mortem sibi conscire statuerit: quam ipsi debent ferre acceptam, quæ momento temporis ab uniuersis eximat malis. Hæc cum Dacis proposuisset, abnuunt multi, sententiamque veluti duram detrectant, nonnulli acquiescunt, fidem obseruare, secundumque commune periculum & necem subituros pollicentur.

310 Decebalus maxima animi angustia pressus, desperatis cunctis rebus, manus sibi inferens, pugione ad pectus adacto, se interimit. Reguli non pauci idem mortis genitius subeunt; dum quidam vulneribus se confodiunt, quidam alios prouocant, precibusque inducunt, ad necem alter alteri inferendam.

311 Daci non pauci Traiano Augusto se dedunt, ipsumque necis Decebali Regis certiorum faciunt.

312 Equitatus exercitus Romani equites Dacos profligat, Traiano Augusto ita iubente; quod prouinciaz supererat, vastat, diripit, & subigit; multis in captiuitatem ex primis redactus, manus corundem loro post terga reuincit.

* Questi che si vede caduto in terra col pugnale in mano, sembra uno de' supremi Capitani di Decebalo, circondandolo intorno la Caualleria Romana, per prenderlo, e facendo segni con le mani, se più tosto non è Decebalo istesso, che cade ferito, ritenendo un Soldato le redini del Cauallo.

313. Prætorium Traiani in castris. Caput Decebali Regis, & manus utraque à cadavere abscessæ, Dacis captiuis, & militibus Cæsarianis maxima cum admiratione vtrorumque ostenduntur; dum illi infelicitis sortis miserti, communem suam calamitatem deplorant; hi autem lætitia gestiunt, quod pacem & securitatem, vnius hostis acerrimi nece, redierint.

* Si vede la testa sola di Decebalo, ne visono le mani insieme recise, come scriue il Ciaccone.

314. Prætoriani milites, ante tentorium Cæsar in castris excubantes.

315. Reliquiæ Dacorum, qui in montana & edita loca confugerant, à Romano milite deuentur; & qui obstinato animo rebelles supererant, in captiuitatem niserè abducuntur, in triumphum assentiandi. Loca dein munitissima; expugnatique difficultà, Romanus miles concedit, vniuersa diripit, occupatque; licet adeò essent ardua, quæ vix nisi viris & alcibus essent peruvia, quibus hi saltus abundabant.

316. Animal, tauro ferè simile, hic expressum, Vrus existit; vt loca ea fuisse saltuosa & edita; quæ postremò Cæsariani occuparunt, intelligamus. Est autem Vrus animal, à Cæsare lib. 6. Belli Gallici descriptum, paullò minus elephanto, specie, colore, & figura tauri; feritate tanta, vt ne parvulum quidem exceptum mansuefiat. Cornuum ea figura & amplitudine, vt Germani eorum labris, argento circumlitis, pro poculis vterentur. Magna vis est eorum, & magna velocitas; neque homini, neque feræ, quam conspexerunt, parcunt. Hos studiosè foueis captos interficiunt.

317. Alces, seu Alce, vtroque enim modo rectè dici potest, animal est, vt Cæsar lib. 6. Belli Gallici scribit, cui consimilis capreis figura, & varietas pellis, sed magnitudine paullò antecedens, mutilumque est cornibus, & crura sive nodis, articulisque habet; neque quietis causa procumbit, neque si quod afflictum casu conciderit, erigere se, aut subleuare potest. Huic arbores pro cubilibus. Ad eas se applicat, atque ita, paullum modò reclinatum, quietem capit: cuius ex vestigijs, cum est animaduersum à venatoribus quod se recipere consueuerit, omnes eo loco aut à radicibus subruunt, aut absindunt arbores, tantum ut summa species carum stantium relinquatur. Huc cum se consuetudine reclinauerit, infirmas arbores pondere affigit, atque vna ipsum concidit. Alcis autem formam & imaginem animal hic expressum habet, nisi cornua obstant, excorne enim Cæsar, vt modò diximus, facit. At verò Pausanias, Aeliano de Natura Animalium testante, in supercilijs cornua habere mares testatur: foeminas contrà, omnino carere. Olaus Magnus, qui in regionibus vbi frequentissimè proueniunt non solùm diu versatus, sed natus etiam, cornutas nobis Alcas describit, qualis est hæc in hac Columna marmorea scalpta. Ceterum vide Plinium lib. 8. cap. 15. & Solinum cap. 32. Fateor me harum vngulas solidas bifidas, ut speculum lucentes, ex regionibus Borealibus aduectas, sèpissimè vidiisse, & habuisse etiam; cornua verò nunquam.

* Questo animale espressamente è un' Ceruo, e l'altro un' Bue.

317. Sol oriens, forma imberbis iuuenis intrà circumambientem amictum expressus, quo tempore & hora diei hi Reguli fuerint capti significans; aut Deus aliquis fingitur, eorum, quos vana gentilitas credidit, aut Dacis aduersus, vel Romanis propitius, aut certè Delubrum aliquod in saltu & editissimo monte constructum, religioni Dei alicuius consecratum, incolisque frequens, illo loco; vbi hoc prælium gestum, vel victoria parta.

319. Reliquijs Dacorum subactis, Dacicæque regionis facile Romani potiti, Reguli sededunt, captiui vineti ducuntur; vrbes vacuas, & à ciuibus fugientibus desertas, ijdem diripiunt, vastant, ignique succendent.

320. Quies vrbium, quæ in hostium potestatem venerant, ipsorumque prædæ patuerant; aliò fugientes commigrant, dulcia pignora, sarcinasque humeris portantes; armenta, & pecora; illius & ætatis, & regionis præcipuas opes; secum abducunt. Quos fugientes Romani milites perseguuntur, non tamen assequuti, liberè prouincia omni excedunt. Vbi & foeminarum & puerorum habitus; venusti sati, exprimuntur.

Hoc

Hoc secundo Bello Dacico absoluto, Decebalus vita defuncto, proceribus captis partim, in amicitiam & fidem Populi Romani partim suscepit, Dacia in Provinciae formam redacta, praesidijs vbique locorum dispositis, arcibus dirutis, quæ facilè teneri haud poterant; Traianus Augustus Cæsarum strenuissimus, tot victorijs clarus, tot opibus & spolijs onustus, in Vrbem ex Dacia remigravit, terrestri, vel maritimo itinere incertum, vbi secundum de Dacis triumphum egit, summa pompa, gratulatione, & applausu Senatus, totiusque Populi Romani. Non autem liquet quo anno eius Imperij id gestum, nam prior triumphus anno 7. Imperij sui de Dacis & Sarmatis est habitus, trienium eo Bello durante; quod autem tempus inter utrumque triumphum intercesserit, quantumue secundum Bellum Dacicum dilatum, non constat. Exitus huius Belli sicut Dacis funestissimus, ita Traiano Augusto felicissimus & clarissimus fuit.

SECVNDI BELLI DACICI FINIS.

NVMMI POST ICONES COLVMNAE. pag. 115. & 116.

- 1 Caput Traiani laureatum. IMP·CAES·TRAIANO·OPTIM·AVG·GERM·DAC
1 Testa di Traiano col petto nudo in forma di Heroe.
- 2 Imp. eques dex. bastam, legionario cum pilo præente, duobus subsequentibus. SPQR · OPTI
PRINCIPPI infra PROFECT · AVG · S · C
- 2 Profettione alla guerra Dacica, medaglia rincuata nel Consolato VI. ouero appartiene
alla guerra Parthica.
- 3 Imp. eques dex. bastam: TR · POT · COS III · P · P · S · C
- 3 Eſpeditione.
- 4 Imp sedens pro tribunali duobus astantibus, infra legionarij pedites quinque, eques unicus, manus at-
tollentes, cum aquila & duobus signis cohortum. IMP · VIII · S · C
- 5 Exdem penè figure, & signa. IMP · VIII SC
4. 5. Allocutione.
- 6 Aquila infixa in medio, & hinc inde signa cohortum. SPQR · OPTIMO · PRINCIPPI · S · C
- 6 Insegne militari.
- 7 Fluvij typus cum velamento circa caput, dex. super prora nauis, fin. super vrna aquam effundente &
DANUVIUS
- 7 Danubio.
- 8 Fluvij typus cum velamento, & arundine in sinistra, dextrum genu super figura virili iacente. SPQR ·
OPTIMO · PRINCIPPI · S · C
- 8 Danubio calca la Dacia, significando il ponte fatto da Traiano.
- 9 Imp. eques, captiuum proculans, dex. iaculum vibrans. eadem epigraphe
- 9 Traiano abbatte li Daci.
- 10 Victoria alata super clypeo in quo VIC · DAC · truncō innixo, sinistram extendens. eadem epigraphe
- 11 Victoria absque alijs, dex. coronam fin. palmam. TR · POT · COS · III · PP · S · C
- 12 Victoria alata gradiens, fin. palmam, dex. super trophæo. SPQR · OPTIMO · PRINCIPPI
- 13 Victoria stans, dex. coronam, fin. trophæum. TR · P · VIII · IMP · III · COS · V · PP · S · C
- 14 Imp. stans, dex. fulmen, fin. bastam; pone Victoria cum coronans, fin. palmam gereus. SENATVS
POPVLVSQVE ROMANVS SC
10. 11. 12. 13. 14. Vittorie della Dacia.
- 15 Imp. togatus stans super suggestu, dex. lauream, fin. scipionem, à lœna Victoria illum coronans, fin.
palmam gerens, ad pedes duo icunculæ manus attollentes, ad latera quattuor vexilla cum suis aquilis.
SPQR · OPTIMO · PRINCIPPI
- 15 Statua dell'Imp. coronato dalla Victoria, à piedi l'insegne, e due figure supplicanti.
- 16 Corona laurea in qua S · C, in orbem DAC · PARTHICO · P · M · TR · POT · XX · COS · V · P · P
- 17 Alia, in qua SPQR OPTIMO PRINCIPPI SC
- 18 Corona quernea nodis distincta, in cuius medio legitur ΦΛ ΧΑΛΚΙΔΕΩΝ A
16. 17. 18. Corone di lauro, e di quercia.
- 19 Clypeus super scuto, vexillum, & duo tela cum acinace. SPQR OPTIMO PRINCIPIS C
- 20 Trophæum super truncō. eadem epigraphe
19. 20. Trofei de Daci, e de Germani.
- 21 Captivus sedens super strue armorum, dextra caput sustentans. COS · V · P · P · SPQR · OPTIMO
PRINCIPPI · infra DAC · CAP ·
- 22 Alius eodem gestu, cum trophæo. SPQR · OPTIMO · PRINCIPPI · S · C

- 23 Alius super struc^m, manibus post terga reuinctis. COS· V· P P· S P Q R· OPTIMO· PRINCIPI·
 infra DAC· CAP·
 24 Alius humi sedens, & ponè ipsum, trophyum. S P Q R· OPTIMO· PRINCIPI
 25 Alius stans manibus post terga reuinctis, ad pedes clypei. COS· V· P P· S P Q R· OPTIMO·
 PRINCIPI· infra DAC· CAP·
 26 Alius stans manibus ante pectus reuinctis, ad pedes clypei. eadem epigraphe
 21. 22. 23. 24. 25. 26. Prigioni, e Trofei de' Daci, e de' Germani.
 27 Mulier rupi insidens, dex. aquilam legionarem, ad sin. duo pueruli. DACIA· AVGUSTI·
 PROVINCIA· S· C
 27 Dacia fatta Prouincia con l'insegna della legione.
 28 Roma galeata sedens super struc^m armo^m, sin. bustam, dextram extendens erga virum togatum flantem,
 qui Victoriolam dex. sustentat, inter eos captiuus humi sedens. TR· P· VII· IMP· III· COS· V·
 P P· S· C
 28 Ritorno dell'Imp. vittorioso à Roma.
 29 Imp armatus inter duo trophya, manus cuique imponens, & dextrorsus respiciens. SENATVS·
 POPVLVSQVE· ROMANVS· S· C
 29 L'Imp. fra due Trofei.
 30 Mulier stans, dextro pede Dacum calcans, dex. ramum, sin. cornucopiae. S P Q R· OPTIMO·
 PRINCIPI· S· C
 30 Dea Pace, ouero felicità calca un Daco.
 31 Mulier sedens sin. ramum, cum Daco ad pedes genuflexo. eadem epigraphe
 31 Dea Pace sedente, con un' Daco supplicante.
 32 Roma sedens, dex. Victoriolam porrigena, sin. sceptro innixa. COS· V· S P Q R· OPTIMO·
 PRINCIPI·
 32 Roma Vittoriosa.
 33 Imp in quadriga, dex. sceptrum consolare, sin. ramum. S P Q R· OPTIMO PRINCIPI· S· C
 33 Trionfo.
 34 Arcus Triumphalis triplici fornice. TR· POT· COS· III· P· P
 34 Arco trionfale decretato per la prima guerra Dacica nel Cons. III. medaglia nella Biblio-
 theca dell'Em. Sig. Card. de Maffini.
 35 Vittoria in bigis, dex. lauream, sin. ramum.
 35 Carro con la Vittoria.
 36 Templum pulcherrimum in cuius fronte IOM, trophyis & quadrigis ornatum. S P Q R· OPTIMO·
 PRINCIPI· S· C
 36 Tempio, ouero Arco consacrato à Giove ornato di spoglie.
 37 Templum octo columnarum, in medio numen super ara, cum velamento circa caput. eadem epigraphe
 37 Tempio dedicato à Traiano.
 38 Aedificium octo columnarum foro non absimile, statuis ornatum. S P Q R· OPTIMO· PRINCIPI·
 infra BASILICA· VLPIA
 38 Basilica Vlpia.
 39 Aliud edificium cum sex columnis, supra quod quadriga, statua, & trophya. infra FORVM
 TRAIANI
 39 Foro Traiano.
 40 Columna cochlis, super qua imago Traiani. S P Q R· OPTIMO· PRINCIPI· S· C
 40 Colonna Traiana.

TROFEI DI TRAIANO pag. 118. & 119.

- 1 Questi trofei appartenersi à Traiano ci persuade l'essere stati tolti da gli edifici di Traiano,
 poiche erano collocati per ornamento del Castello dell'Acqua Martia ristabilita, & accresciuta
 dal medemo Imperatore, come scriue Frontino. Sin' oggi presso la Chiesa di Sant'Eusebio, su
 la via di Santa Croce in Gierusalemme si vede il medesimo Castello adornato con due archi, ne'
 quali erano dirizzati li due trofei, donde non è gran tempo, furono trasportati in Campidoglio.
 La maniera della scoltura è del tutto simile alli tempi di Traiano, & alla sua Colonna; mà
 qual'vittoria si rappresenti ne' medemi trofei diremo nella seguente figura.
 2 Mioue gran' dubbia sè questi trofei sieno de' Daci, essendo i scudi Germani, o Sarmati di for-
 ma longa seffangolare, non usata da Daci; come in tutte le figure della Colonna. M'è l'hauere
 considerato le medaglie di Traiano co' trofei, e prigioni de' Daci, esibite qui auanti nelle due
 tauole al num. 19. 20. 21. 23. dove è figurata la Dacia sedente sopra li medesimi scudi, mi ha
 tolto

tolto ogni dubitazione, quasi vi habbino mischiato l'armi de' nimici vinti. Nel resto questi due trofei si conformano con gli due altri scolpiti nella Colonna al foglio 58. con li medesimi elmi, loriche hamate, e clamidi, faretre, insegne. Sono di più questi scudi adornati di sarmimenti, pampini, e grappoli d'uue, de' quali la Dacia è fertilissima, e si vede nella medaglia esibita al num. 27. figurata co' un'putto, che tiene grappoli d'uue nelle mani. Gli altri elmi con le Sfingi, Tritoni, e Centauri all'uso greco, sono stati scolpiti per bellezza, & ornamento dall'eccellentissimo Scultore.

INSCRIPTIONES pag. 117.

1 IMP·CAES·NERVAE·TRAIANO·AVG·GER·DAC·P·M·TRIB·
POT·COS·V·PP·SPQR·OPTIMO·PRINCIPI

FORTVNAE
AVG
OMNIPOTENT
VBI·ERAS
RHAMNVIA
VBI·ERAS
QVANTVM·ABFVIT
NE·ROMA·LVGERET
SED·VIVIT·TRAIANVS
VE·TIBI·DECEBALE
MILES·LEG·VI·ET·XIII·G
DEVOTIS·CAPITIBVS
in ruinis VV arbel Transiluan.

3 PROVIDENTIA · AVG · VERE · PON
TIFICIS · VIRTUS · ROMANA · QVID
NON · DOMET · SVB · IVGVM · ECCE
RAPITVR · ET · DANVBIVS

5 IMP·CAESAR·DIVI
NERVAE·F·NERVA
TRAIANVS·AVGVSTVS
GERMANICVS·DACICVS
PONTIF·MAXIMVS
TRIB·POT·III·COS·IV
VICTO·DECEBALO
ex Panuinio

7 SENATVS·POPVLVSQVE·ROMANVS
IMP·CAESARI·DIVI·NERVAE·F·NERVAE
TRAIANO·AVG·GERM·DACICO·PONTIF
MAXIMO·TRIB·POT·XVII·IMP·VI·COS·VI·PP
AD·DECLARANDVM·QVANTAE·ALTITVDINIS
MONS·ET·LOCVS·TANTIS·RVDERIBVS·SIT·EGESTVS

*in basi COLVMN AE
in medio Foro Traiani*

4 VICTORIAE·AVG
NONNE·DIXI·TIBI
DECEBALE
FVNESTVM·EST
HERCVLEM
LACESSERE
NON·RECTE·FECISTI
TVA·IPSE·QVOD·IACES
MANV
SED·TVA·VTCVNQVE
CAESAR·VICIT
TVLIT

T·SEMP·AVGVR
AVGVSTALIS
in ruinis VV arbel

6 L·TERENTIO
M·F·QVIR·RVF
PRAEF·COH·VI·BRITTON
5·LEG·I·M·P·F·DON·DON·AB
IMP·TRAIANO·BEL·DAC
P·P·LEG·XV·APOLL
TRIB·COH·II·VIC
D D
Braccare in Lusitania

8 I·O·M
ROMVLO·PARENTI
MARTI·AVXILIATORI
FELICIBVS·AVSPICIIS
CAESARIS·DIVI·NERVAE
TRAIANI·AVGVSTI
CONDITA·COLONIA
DACA
SARMIZ
PER
M·SCAVRIANVM
EIVS·PROPR
è ruinis VV arbel

INDEX

In Columnæ Traianicæ explicationem ; cuius numeri ad illos qui in Columnæ eiusdem Commentarijs existunt, non ad paginas referendi sunt.

A

A Cinaces gladij, quales.	256	Capaneus scalarum inuentor.	283
A Ailocutio Imperatoris ad milites.	87	Capaneus à Thebanis occisus.	283
A Adolescens pulcher pugna extinctus.	135	Captius sancte à Dacis occisus.	164
A Alce animal, quale.	317	Capita Dacorum hastis affixa.	191
A Alce masculum cornutum.	ibidem	Capita hostium Traiano perforuntur.	214
A Alcibus saltus Dacici abundant.	ibidem	Caput Decebalo absconditur.	313
A Antesignani, qui.	49. 269	Carroballistæ machina, quales.	171
A Apollodorus Artifex peritissimus.	11	Castella Romanorum.	20
A Aqua lustralis Ethniconum.	70. 266	Castra Bilitiacionis.	96
A Aqua benedicta Christianis.	70	Castra Cætilia.	ibidem
A Aquila militæ Rom. signum.	8. 49. 82	Castra Cornelia.	ibidem
A Aquila aurea fuit.	49	Castra Flauiana.	ibidem
A Aquila argentea nonnunquam.	ibidem	Castra Gemina.	ibidem
A Aquila pacis tempore in Aerario.	ibidem	Castra Germanorum.	ibidem
A Aquila legionum signa.	127. 129. 130	Castra Hanibalis.	ibidem
A Aquilifer aquilam gestans.	49	Castra Iulia.	ibidem
A Archifaber, qui.	99. 102. 112	Castra Lælia.	ibidem
A Architectus.	99	Castra Vinaria.	ibidem
A Arcus triumphalis Traiani.	12	Castra à Dacis deserta.	184
A Arcus Traiani, ubi.	240	Castra hostium occupata.	184
A Arcus Traiani dirutus.	ibidem	Castra commode Traianus metatur.	218
A Arcus Constantini ex alio factus.	ibidem	Castra plurimum lapidea fuisse.	96
A Aries machina, quid.	550	Castrorum munitio.	168. 209
A Arietis inuentor, quis.	ibidem	Castrorum munitio, qualis.	254
A Ariete Dacos vfos.	ibidem	Castrum Nouum.	96
A Arietis signum quid indicet.	181	Causæ belli in Dacos.	14
A Aries reliqua signa præcedens.	ibidem	Chlamys, quid.	29
A Ara erectæ Traiano.	241	Cibaria 17. dierum milites portabant.	44
A Arma Dacorum propria.	134	Cimbri, qui.	14
A Arma Sarmatarum, qualia.	147	Cimbrica Chersonnesus, ubi.	14
A Aurelianus Daciam deseruit.	14	Claudiani poeta statua.	12
A Aurora simulachrum.	162	Clanus nauticus.	47
A Aurum coronarium, unde.	9	Classicum, quid.	57

B

B Baleares funditores.	205	Cohores quot in una legione.	49
B Balistarij.	49. 269	Colossus Columnæ Traiani.	14
B Basis Columnæ Traiani, qualis.	7	Colossus Traiani, quantus.	ibidem
B Bibliotheca Traiani, ubi.	12	Colossus Columnæ Antoniniane.	4
B Biculis Thesauros Decebali prodit.	303	Columna Traiani, qualis.	1
B Biremis forma.	153. 240	Columna Traiani, quo tempore dicata.	10
B Biremis cur dicta.	ibidem	Columnæ eiusdem altitudo.	1
B Biremis rostrum areum.	ibidem	Columnæ eiusdem gradus, quot.	ibidem
B Biremis nunciat Casarem venire.	239	Columna fenestellæ, quot.	ibidem
B Bonifacius Octavius tres turres adificat.	12	Columnæ eidem quid inscalptum.	1. 4
B Brachia nuda milites habebant.	60	Columna eadem ex quot lapidibus constet.	3
B Buccina, quid.	57. 83	Columna Antonini in Campo Martio.	4
B Buccinatorum murium.	277. 284	Columna eadem, igni deformata.	ibidem

C

C Calcaria.	36	Columnæ Antoniniane fenestellæ, quot.	ibideus
C Calcei militares, quales.	31	Columna Antoniniana Traianicam excedit.	ibidem
C Caligæ militares.	86	Columnam Antoninianam quis fecerit.	4
C Camisia.	74	Columnæ Antoniniani ascensus non patet.	ibidem
C Camillus & Camilla, quid.	29	Columnæ Traianicæ erectionis causæ.	6
C Campestre, quid.	19	Columnæ Traianicæ basis tropæa.	7
C Cancelli ænei in Columna Traiani.	242	Columna Traiani, ab ipso non construenda.	10
C Caninus Rufus Bellum Dacicum Græcis versibus scriptis.		Columna Traiani, à quo ercta.	10

Colum-

<i>Columnarum erigendarum ratio.</i>		14	<i>Dacorum prælio Traianus interfuit.</i>	135
<i>Congiarium Traiani.</i>		177	<i>Dacorum castra Traianus succedit.</i>	136
<i>Constantini tempore sculptoria ars deterior.</i>		240	<i>Dacorum signa capta.</i>	137
<i>Cophinus, quid.</i>		94	<i>Dacorum capita sudibus affixa.</i>	137
<i>Cornelius Lentulus cum Dacis confixit.</i>		14	<i>Dacorum Legati nihil impetrant.</i>	141
<i>Cornicen vigilias reuocat.</i>		22	<i>Dacorum equitatus in Tibisco submersus.</i>	146
<i>Cornua victimæ aurata.</i>		80	<i>Dacorum impedimenta capta.</i>	194
<i>Corona Triumphalis Traiani.</i>		7	<i>Dacorum sauitia.</i>	164
<i>Corona Triumphalis primum ex lauro.</i>		9	<i>Dacorum capita hastis affixa.</i>	191
<i>Corona Triumphalis postea ex auro.</i>		9	<i>Dacorum Legati ad Traianum.</i>	201
<i>Corona Ciuiica ex querco.</i>		8	<i>Dacorum insidia non succedunt.</i>	211
<i>Corona Ciuiica ob ciues seruatos.</i>		8	<i>Dacorum Legati pacem petunt.</i>	210
<i>Cristæ galearum.</i>		125	<i>Dacorum Regulorum status octo, ubi.</i>	240
<i>Cucullus unde ortus.</i>		244	<i>Dacorum excubia.</i>	279
<i>Cuppare vino & aceto contigendo.</i>	35. 196		<i>Dacorum signa Romanorum aquilas adorant.</i>	224
<i>Crocus in sacrificio adulitus.</i>		76	<i>Dacorum status quis capita ademit.</i>	240
<i>Cassia in sacrificijs adulita.</i>		76	<i>Dacorum crudele facinus.</i>	292
<i>Cucullatus pallijs utentes.</i>		237	<i>Dacorum urbes direptæ.</i>	319
	D		<i>Dacus miles roboris ingentis.</i>	288
<i>Dacia non est Dania.</i>		14	<i>Dani non sunt Daci.</i>	14
<i>Dacie fitus & descriptio.</i>		14	<i>Dani, quales populi.</i>	ibidem
<i>Dacia media à Tibisco amne secatur.</i>	14. 139		<i>Dania, qua regio.</i>	ibidem
<i>Dacicarum fœminarum habitus.</i>		166	<i>Danubij amnis origo, natura, cursus.</i>	39
<i>Dacicarum fœminarum scutia.</i>		178	<i>Danubius quando Ister dicatur.</i>	40
<i>Dacica fœminæ captiuos vincentes exurunt.</i>		178	<i>Danubij simulachrum, quale.</i>	40
<i>Dacica urbis Legati.</i>		143	<i>Danubius versus orientem pergit.</i>	40
<i>Dacica urbis direptio & incensio.</i>		145	<i>Decebalo Sarmata suppeditas ferunt.</i>	147
<i>Daci qui, & quales populi.</i>		14	<i>Decebalus urbem obsidet.</i>	148
<i>Daci Germanicè loquebantur.</i>	ibidem		<i>Decebalus pacis conditiones suscipit.</i>	220
<i>Daci fugientes.</i>		138	<i>Decebalus Trianum adorat.</i>	221
<i>Daci absque stragulis equitabant.</i>		142	<i>Decebalii regia.</i>	231
<i>Daci in armenta, & pecora sauviant.</i>		144	<i>Decebalus fœdus illum violat.</i>	241
<i>Daci nibil in obsecros proficiunt.</i>		148	<i>Decebalus hostis à Senatu iudicatur.</i>	242
<i>Daci ariete machina uſe.</i>		150	<i>Decebalus thesaurus occulit.</i>	308
<i>Daci filios humeris gestantes.</i>		165	<i>Decebalus Sargetiam auerterit.</i>	308
<i>Daci aliquot Traiano se dedunt.</i>		167	<i>Decebalus captiuos occidit.</i>	308
<i>Daci castra deserunt.</i>		184	<i>Decebalii ihesauros captiuus prodit.</i>	308
<i>Daci iusidiantur Romanis.</i>		211	<i>Decebalus suos adloquitur.</i>	309
<i>Daci infidiantes ceduntur.</i>		211	<i>Decebalus pugione se interimit.</i>	310
<i>Daci castrum obſidentes, superantur.</i>		214	<i>Decebalo caput abſciſſum & manus.</i>	313
<i>Daci loca munita diruunt.</i>		225	<i>Dextra oriens dicitur.</i>	41
<i>Daci locis munitis abscedunt.</i>		226	<i>Digmata que dicantur.</i>	33. 90. 149
<i>Daci urbem exurunt.</i>		292	<i>Domitianus in Dacos expeditio.</i>	14
<i>Daci opes suas incidunt.</i>		292	<i>Dorsuale in victimæ, quid.</i>	79. 264
<i>Daci uxores & filios interficiunt.</i>	ibidem		<i>Dracones Dacorum signa, qualia.</i>	294
<i>Daci veneno epoto se necant.</i>		293	<i>Draconis signum quot milites haberet.</i>	294
<i>Daci etiam supplices non exaudiuntur.</i>		295	<i>Drauus fluvius, ubi.</i>	15. 42
<i>Daci castrum nequeunt expugnare.</i>		304		E
<i>Daci obſidionem ſoluunt.</i>		306	<i>Equi Cæſaris qualiter ſtrati.</i>	66
<i>Daci ab Equitatu Rom. proſtigati.</i>		312	<i>Equis & bobus impedimenta exercitus velta.</i>	183
<i>Daci primiores capti.</i>		319	<i>Equitatus Dacorum in Tibisco submersus.</i>	146
<i>Daci urbes deserunt.</i>		320	<i>Equitatus Sarmaticus Decebalo subuenit.</i>	147
<i>Dacis fœminis & pueris parcitum.</i>		145	<i>Equitatus Romanus Dacorum proſtigat.</i>	312
<i>Daci Reguli Traiano se dedunt.</i>		225	<i>Equites quot Traianus in acie habebat.</i>	132
<i>Dacica legio xiiij. diellæ, que.</i>		227	<i>Equites nec frænis nec stragulis utentes.</i>	198
<i>Dacicus & Sarmaticus Traianus diellus.</i>		242	<i>Equorum ornamenta veteribus, qualia.</i>	59
<i>Dacici Reguli ſeſe interficiunt.</i>	31Q. 317		<i>Excubia.</i>	97
<i>Daci cum familyis & pecoribus fugiunt.</i>		320		F
<i>Dacicus triumphus prior.</i>	ibidem		<i>Faces noctu accense.</i>	21
<i>Decicū Bellum prius triennium durat.</i>		320	<i>Fenestellæ quo in Columna Traiani.</i>	1
<i>Dacorum abſciſſa capita.</i>		131	<i>Fenestellæ quo in Columna Antonini.</i>	4
<i>Dacorum habitus.</i>	ibidem		<i>Ferentarij, qui.</i>	49. 206
			<i>Fœnilia</i>	

Fœnilia Romanorum.	19. 114	Legiones in bello Imperatores auxere.	132
Fœderati commeatum Traiano præbent.	179	Legiones quot sub Traianum.	127
Forum Traiani, ubi.	12	Legiones sub finem Belli Punici.	ibidem
Frugum in hostili agro demessio.	278	Legiones sub Iulium Cæarem.	ibidem
Frumentatio.	278. 219	Legiones sub Vespasianum.	ibidem
Frumentum qualiter saccis portabatur.	36	Leoninas pelles signiferi induebant.	47. 89.
Funale, quid.	235	Léuis armature milites, qui.	49. 126. 269
Funale, Pratoria insigne.	235	Liburnica ex qua materia.	303
Funda, cur dicta.	205	Lictor cum fascibus.	267
Funda insignis David Rex.	209	Ligna in strues aggesta.	18
Fundam qui primi inuenerint.	205	Limus genus vestis, quale.	72
Fuditores.	49. 205	Liticines, qui.	57. 84
Fuditores ubi locabantur.	206	Liticines ydem qui & Buccinatores.	57
Fuditores eximij Balearici.	205	Lituus, quid.	57. 84
Fuditores dexterimi Gabaonitæ.	205	Lituus idem quod buccina.	57. 83
G	Loca munita Daci diruunt.	225	
Gabaonitæ Funditores dexterimi.	205	Lorica in muris, quid.	108
Gabinus ritus, seu cinctus, quid.	68	Loricati milites, quales.	204
Galea seu cassis olim, qualis.	25	Lucius Pæfectus.	62
Gallicus Daciam amisit.	14	Luminigeruli, qui.	266
Geta, idem cum Dacis populi.	14	M	
Gradus quot in Columna Traiani.	4	Manipulus, qui.	50
Gradus quot in Columna Antoniniana.	4	Militum complexus.	165
Grauis armatura milites, qui.	49. 126. 269	Militia sacramentum, quale.	49
Gymnastum Traiani, ubi.	12	Manuum ad oscula Cæsarum rari admittebantur.	177
H	Marius antiqua Romanorum signa ablegavit.	49	
Hadrianus Imp. Hispanus.	14	Martianopolis urbs.	260
Hadrianus Italicensis.	ibidem	Materia nauium quando cædenda.	303
Hadrianus adolescens Dacorum bello interfuit.	268	Metatores castrorum, qui.	277
Horatius pons ad radices Aventini.	239	Miles congiarium sacco desert.	176
Hosium capita sudibus affixa.	137	Miles Romanus castrum oppugnat.	263
I	137	Milites Cæsaris manum osculantur.	177
Imaginarij siue Imaginiferi, qui	52	Milites laureis donati.	271
Impedimenta Dacorum capta.	164	Mæstia Provincia, que.	14
Indicis eleuatio quid significet.	22	Montana Dacia expugnantur.	315
Indusium quid.	86	Myrrha in sacrificio adoletur.	76
Imperatores legiones auxere.	132	N	
Ister quando Danubius dicitur.	40	Nicopolis.	260
Inscriptio antiqua legionis xij.	227	Noricum quid hodie, & Norici.	15
Insidia Dacorum non succedunt.	211	Nudi jolis clavis pugnantes.	159
Italica, ubi.	14	P	
Iupiter Romanis fauere fingitur.	133	Pacis Decebali conditiones.	220
L	Palatium Traiani Romæ, ubi.	12	
Labarum, quid.	92	Palearia Romanorum.	19
Labarum aureum.	67	Pallia cucullata qualia.	237
Labarum argenteum.	67	Pallijs cucullatis qui primi vñsi.	ibidem
Labarum cæruleum.	67	Pallio longo Hispani pro luctu vtuntur.	244
Labarum rubeum seu flammæum.	ibidem	Pallio longo Lusitani semper vtuntur.	244
Labaro crux successit.	ibidem	Pallium Hispanicum, quale.	ibidem
Labarus & draco signa Dacorum.	134	Parthi molestissimi Romanis.	14
Labarus & draco Dacorum capta.	137	Pax cum Decebalo facta.	220
Lancearij seu hastati, qui.	58	Pilum, quid.	141
Larix fabricandis naibus commoda.	303	Pinnæ quid in mœnys.	108
Legati Sarmatarum.	262	Pondus à milite portari solitum.	44
Legati Dacorum ad Traianum.	201	Pons mirabilis Traiani super Istrum.	260
Legati Dacorum nihil impetrant.	141	Pons Traiani super Tagum.	ibidem
Legio quot equites & pedites habebat.	49	Pontis Danubij vestigia; ubi.	ibidem
Legio Traiana prima, que.	127	Pontes lignei. 46. 54. 98. 99. 106. 110. 114.	
Legio xiiij. Dacia, que.	227	117. 124. 182. 192. 263. 302.	
Legiones quot in secundo Bello Dacico.	256	Popæ, qui.	71. 80.
Legionem secum Traianus abducit.	245	Porta Prætoria.	122
Legiones singulas singuli Consules ducebant.	132	Porta Triumphalis Vrbis.	240
		Porta	

<i>Porta in honorem Traiani.</i>	154	<i>Sica.</i>	95
<i>Portio stipendij in militum funera.</i>	296	<i>Sicilices que dictæ.</i>	56
<i>Prælia cum Dacis. 132. 144. 160. 161. 163. 170.</i>		<i>Signæ aquilarum in ærario.</i>	49
<i>198. 211. 212. 214. 215. 216. 312. 316.</i>		<i>Signa lupi, minotauri, &c.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Prætoria Triremis, qualis.</i>	255	<i>Signis sine Traiani acies.</i>	158
<i>Prætoriani milites, qui.</i>	105. 115. 123	<i>Signum Draconis millenarum continebat.</i>	294
<i>Prætorium, quid.</i>	103	<i>Signum militiae Romanorum Aquila.</i>	49
<i>Primitæ fructuum Dijs offerri solite.</i>	69	<i>Signum concordiae, quale.</i>	48
<i>Primores Daci capiuntur.</i>	319	<i>Signum victoriae, quale.</i>	53
<i>Primum Bellum Dacicum triennium durat.</i>	320	<i>Simulachra in Columna Traiani, quanta.</i>	11
<i>Principes milites, qui.</i>	49	<i>Simulachrum Solis.</i>	133
<i>Prior Triumphus de Dacis, quando.</i>	320	<i>Singulas legiones Consules olim ducebant.</i>	132
<i>Proœstria, quid.</i>	16. 17	<i>Solis orientis simulachrum.</i>	318
<i>Proœstio exercitus.</i>	259	<i>Spatha.</i>	32
<i>Punctoris in cœte noui milites signabantur.</i>	49	<i>Stapedæ nomen Philelphus inuenit.</i>	59
<i>Quattuor legiones in Belo Dacico.</i>	267	<i>Stapedis veteres caruere.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Quot miliaria conficiebat exercitus.</i>	160	<i>Statua equestris Traiani.</i>	12
<i>Quarto imperij sui anno Traianus in Daciam.</i>	14	<i>Statua Decebali.</i>	231
	R	<i>Subsellia Imperatoris, qualia.</i>	65
<i>Regia Decebali.</i>	231	<i>Subsæcula.</i>	86
<i>Reguli Dacorum Traiano se subdunt.</i>	213	<i>Sauvetaurilia sacrificium, quale.</i>	78. 188
<i>Reguli Dacici cum Decebalo se confodiant.</i>	310	<i>Suggestum & Sugestus idem.</i>	61. 88
<i>Rex Decebalus pugno se interimit.</i>	310	<i>Sugestus, quid.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Rimis debiscens Columna Antoniniana.</i>	4	<i>Supparus.</i>	86
<i>Romani in castris nudo incedebant capite.</i>	55	<i>Syluam densam Cæsar succidi iussit.</i>	191
<i>Romani nuda brachia in castris gestabant.</i>	66	<i>Symmachus Papa ædem Diuo Basilic ædificat.</i>	12
<i>Romani milites qualiter flumina tranabant.</i>	140		T
<i>Romani inga montium preoccupant.</i>	255	<i>Testudo militaris, qualis.</i>	213
<i>Romani castro Dacorum munito potiuntur.</i>	282	<i>Theca cultraria.</i>	73
<i>Romanus equitatus Dacorum prof. gat.</i>	312	<i>Thesauros suos Decebalus occulit.</i>	368
<i>Romari vrbes Dacorum diripunt & incendunt.</i>	319	<i>Thesauri Decebali reperti.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Romanus miles frustra castrum oppugnat.</i>	283	<i>Thorax, qualis.</i>	92
<i>Romulus Camillos iustituit.</i>	74	<i>Thraces molestissimi Romanis.</i>	14
	S	<i>Tibiscus amnis, nunc Tyssa.</i>	14. 139
<i>Sacerdos vinum Dijs libabat.</i>	76. 187	<i>Tibiscus medianus Daciam secat.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sacerdotis sacrificantis habitus.</i>	<i>ibidem</i>	<i>Tibia.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sacerdotum gentilium ornatus.</i>	62	<i>Tibicines.</i>	75
<i>Sacerdotum vestes linea & candidæ.</i>	<i>ibidem</i>	<i>Traiani Columna, qualis.</i>	1. 3. 4
<i>Sacramentum militare, quale.</i>	49	<i>Traiani Forum, ubi.</i>	12
<i>Sacrificium Traiani.</i>	266	<i>Traiani Palatum.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sacrificium Traianus pugna præmittit.</i>	249	<i>Traiani Gymnasium.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sacrificium ante congressum fiebat.</i>	63. 76	<i>Traiani Bibliotheca.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sagum, quid.</i>	28	<i>Traiani Porticus.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sagittarj, quales.</i>	49	<i>Traiani Columna, Antonini minor.</i>	4
<i>Sanguis viælma litabatur.</i>	<i>ibidem</i>	<i>Traiani colossus.</i>	21
<i>Sarcina militum.</i>	43	<i>Traiani Arcus triumphalis.</i>	12
<i>Sargetia amnis.</i>	208	<i>Traiani Augusti comitas.</i>	65
<i>Sarmatarum in pace habitus.</i>	262	<i>Traiani Pons super Danubium.</i>	260
<i>Sarmatia, quæ.</i>	14	<i>Traiani Pons super Tagum.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Sarmatia Europæa, quæ.</i>	147. 161	<i>Traiani sacrificium.</i>	266
<i>Sarmaticus quare Traianus dicitus.</i>	<i>ibidem</i>	<i>Traiano Daci se dedunt.</i>	311
<i>Sarmaticus equitatus superatus.</i>	<i>ibidem</i>	<i>Traiano federati annonam largiuntur.</i>	179
<i>Scalæ mœnijs admota.</i>	283	<i>Traianopolis vrbs Traiani.</i>	260
<i>Scalarum inuentor, quis.</i>	<i>ibidem</i>	<i>Traianus Columnam suam non erexit.</i>	10
<i>Scapha vinaria, quæ.</i>	34	<i>Traianus qua ætate in Daciam proœstus.</i>	14
<i>Scutum à Clypeo differebat.</i>	45	<i>Traianus Hispanus Italicensis.</i>	14
<i>Securis, quid.</i>	93	<i>Traianus castra Dacorum succedit.</i>	136
<i>Securis area in sacrificijs.</i>	64	<i>Traianus fœminis & infantibus parcit.</i>	145
<i>Semispatha, qualis.</i>	32	<i>Traianus obseffis subuenit.</i>	151. 152
<i>Senatus Traiano Columnam erexit.</i>	10	<i>Traianus nolto nauigat.</i>	152
<i>Senio confetti Daci filios gestabant.</i>	165	<i>Traianus urbem præsidio munit.</i>	151
		<i>Traianus vestes in saucios partitur.</i>	170
		<i>Traia-</i>	

<i>Traianus Legatos audit Dacorum.</i>	186	<i>Triumphus de Dacis.</i>	320
<i>Traianus castrum construit.</i>	194	<i>Trophea, quid conuinebant.</i>	228. 230
<i>Traianus per Danubium nanigat.</i>	239	<i>Tuba, quid.</i>	83
<i>Traianus per Hadriaticum in Italianam.</i>	239	<i>Tubicines, qui.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Traianus ad ostia Tiberis Portum construit.</i>	<i>ibidem</i>	<i>Tunica dormitoria.</i>	86
<i>Traianus Arcus quando dirutus.</i>	240	<i>Tunica ima.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Traianus in Capitolo sacra facit.</i>	242	<i>Tunicatum incedere, quid.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Traianus, Dacus & Sarmaticus dictus.</i>	<i>ibidem</i>	<i>V.</i>	
<i>Traianus in Decebalum arma mouet.</i>	<i>ibidem</i>	<i>Verntum, quid.</i>	141
<i>Traianus per Hadriaticum in Illyricum.</i>	243	<i>Venero epoto Daci se necant.</i>	29
<i>Traianum Laziges excipiunt.</i>	248	<i>Vestigia pontis Istrici.</i>	260
<i>Traianus Laziges solatur.</i>	248	<i>Via Trajanæ in Hispania.</i>	26
<i>Traianus ponte absolute sacrificat.</i>	261	<i>Victima cornua desurata.</i>	80
<i>Traianus suppeditas obseffis fert.</i>	224	<i>Victorij, qui.</i>	§ I. 265
<i>Traianus castrum expugnatum diruit.</i>	284	<i>Victoria signum, quale.</i>	53
<i>Triarij grauis armaturæ milites.</i>	49. 269	<i>Victoria qualiter veteribus pingebatur.</i>	229
<i>Triarij milites, qui.</i>	203	<i>Victoria de Dacis.</i>	132. 144. 160. 161. 163
<i>Tribuni munus.</i>	51	173. 199. 203. 214. 215. 281. 286. 312. 315.	
<i>Transfugæ Romanis restituti.</i>	51	<i>Volumen à voluendo dictum.</i>	87
<i>Triremis cur dicta.</i>	222	<i>Vrbis direptio & incensio.</i>	146
<i>Triremis forma.</i>	235	<i>Vrisinis pellibus Signiferi vbi.</i>	47. 89
<i>Triremis Prætoria, qualis.</i>	236	<i>Vrus, quale animal.</i>	316
<i>Triumphalis Arcus Traiani, ubi.</i>	240	<i>Vris saltus Dacie abundant.</i>	<i>ibidem</i>
<i>Triumphalis vrbis porta.</i>	<i>ibidem</i>	<i>Vulnerati sub signa ducuntur.</i>	170

INDEX

RERVM ET VERBORVM MEMORABILIVM

A Brahamus Ortelius laudatus	pag. 3. lit. C	A elianus , de legatione Ismeniae & Pelopidae correptus	45 D
Academia Flotentina Galilæi	129 E	Æneas cum Anchise & Ascanio ē Troia egreditur	374 A
Acamas Antenoris f. à Metione occisus	320 C	Venere , an Mercurio comite	ibid.
accincti milites in opere	227 D	Aphareum occidit	322 B
acerbus armorum , an trophyum dici possit	48 F	à congressu Achillis per Neptunum subtrahitur	330 C
aceti præparatio in bello	31 F	conjugem Creusat , an Eurydicem habuerit	374 B
Achilles in Agamemnonem ob Briseidem ablatam sicut	319 A	nani concesa , cum ius Italianum petit	381 C
arma , Vulcani opus , miratur	329 B	Penates cum Anchise ē Troia effert	373 E
cadem induit	329 C	Æneas Vicus , de numine Dacie sub III. cos. Tr. notatus	284 F
per Chironem , an ex Homero educatus	358 B	de titulis Optimi & Parthici sub V. cos.	297 A
Chironi , à quo oblatus fuerit	357 A	de tit. Dacie cum II. & III. cos. Traiani	238 B
comam super Patroclii cadauer ponit	334 D	de tit. Parthici sub III. cos.	284 F
Deidamiam Lycomedis f. sub Pyrrhæ nomine vitiat	358 E	Æneatorm , seu Cornicinum habitus	202 E
equos immortales habuisse singitur	330 B	Æpty sepolchrum muro cinctum	376 A
erouudem genealogia	330 C	area instrumenta sacris adhibita , cur	165 G
funebre certamen Patroclo instituit	337 A	armunnula militares , quid	187 D
Hectorem inuadit , ab Apolline subreptum	330 G	Æschylus , Furijs serpentes addidit	20 E
occidit spoliatq;	332 A	Æsculapij cum paleo , baculo , & barba imago	211 G
occisum ad currum alligat	332 B	sacer passer , quis	212 A
an toto corpore pendente	333 D	Æsculapius Cabitorum frater	78 G
an circa Troiæ muros raptauerit	332 D	ætas militaris , qua	34 F
Hectoris cadauer Priamo reddit receptis donis	341 G	Æthia Thesei mater à nepotibus agnita	373 C
Hippodamantem obturcat	330 E	Helenæ famulatu addicta	373 D
Iphitionem , siue Demoleontem necat	ibid.	an socrus Helenæ , iuxta Q. Smyrnæum	373 E
maior parte ex fato Thetidis eausurus	355 B	Africi venti incantatio	158 F
Memnonem occidit in Antilochi vltionem	351 C	afri equi absque stenis	5 G
à Minerua reficitur	329 G	Afrorum coh. in Dacia , inscriptio , an ad bellum Tr. pertinet	(252 E
monumentum commune cum Patroclio , an habuerit	336 A	Agamemnon Briseidem Achilli auferit	318 G
à Neptuno manu oblatæ erigitur	331 A	Chryseidem patri remittit	ibid.
Patrocli cadauer concremat	334 D	Agamemnonis leuto caput leonis insculptum	375 C
Patroclii arma & Myrmidonum auxilium impetrat	325 F	Ajax Oilei f. Callandram ante ædem Mineruæ stupratur	379 B
super eius cadauer luctum agit	327 C	falsò Archelochum occidisse , in Tabella ostenditur	322 E
Penthesileam occidit	350 B	Ajax Telamonis f. Achillis cadauer tutatur	354 D
de ea re nummus Traiani	350 F	Archelochum occidit	322 E
pestem sacrificij depellemandam censet , cur	318 F	Caletorem , ignem naui sua inserentem , prostrernit	325 A
Phryges fugientes persequitur	331 B	Equo ligneo an inclusus , vt vult Isacius	168 A
Polydorum Priami f. occidit	330 E	genius ipsius	361 A
rem medicam à Chitone edactus	358 B	insanit ob iniustum de armis Achillis iudicium	361 A
negat Hyginus	358 D	naum suum aduersus Hectorem propugnat	325 A
à Seamandro vegetur	331 A	à Neptuno ad prælum ducitur	322 F
in Sciro an latitauerit iuxta Homerum	359 C	occidit se , & qua necis forma	362 D
talum vienium , an virumque mortalem habuerit	356 F	omnium Cræcoris , exceptio Achille , præstantissimus	361 G
Theristem pugno impacto examinat , & cur	350 E	Patrocli cadauer tutatur	326 E
in Troianos tot poit pacem cum Agamemnone initam	330 B	posterioris ipsius	362 E
vnde sic vocatus	356 G	tumulus ad Rhœtum promontorium	1 bid.
Achillis arma à Vulcano fabrefacta	357 A	arma Achillis ibi delata poit Vlysiis naufragium	362 A
an cum Cyclopibus in Lipara , vel in Olympo	327 E	Ala Vlpia Dacorum	12 F
cadauer ad Aiace & Vlysse defenditur	ibid.	alatū imitatione remi dispositi in multiremibus nauigis	128 B
iacer elygeo capitl supposito	354 D	Alba ad Fucinum , vnde denominata	387 C
genus & cognatio	ibid.	an in Matris	403 E
statua in sepulchro , quali habitu	355 D	Alba Fucentia munitio adhuc permanens , qua forma	229 F
vix präcipue actions in verusto marmore	379 G	Albertus Duerius laudatus	54 B
aciētes , dictæ lecures sacrificiales	315 A	Albocensi , Dacie populus	245 D
Acmon , vñus ex Idæis Daëtylis	165 G	Alcæus in nummo Mytilenæorum	212 G
actiones diversæ in Columna , quomodo distinctæ	73 F	Alcimus , idem qui Alcimdon	341 F
Adolphus Oceo de cos. III. Tr. cum tit. Daciæ notatus	39 D	Hectoris cadauer Priamo redditum asportat	ibid.
de confusione numinorum Carac. & Heliog. 91 B	237 B	Alcon , vñus ex Cabris	75 G
de nummo Tigris suppositio	(284 E	Aldas Manutius nepos de forma cæstuum notatus	262 B
de tit. Germanici à Tr. in honore II. cos. assumpto	285 C	Aleo , vñus ex Anacibus	73 G
adoptati , quomodo pristinum nomen retinuerint	269 E	Alexander Magnus Achillis monumentum veneratus est	335 G
adoptio Hadriani facta , quamvis nummo expressa	285 F	ad aram Iouis Hercæ sacrificauit apud Ilium , & cur	372 G
Traiani , eo absente celebrata , contra Io. Tristanium	272 A	Betis cadauer religatum ad currum traxit	334 B
quo tempore	271 F	Genio Istræ sacrum fecit	177 F
an certo die XIV. K. Oct. iuxta Panuinium	269 F	in Hephaestionis funere se & alios totundit	335 G
adortantes , ad dextram se circumagebant apud Romanos	269 G	Iudos celeberrimos constituit	341 C
ad similitram apud Gallos	153 G	medicuum fecit	207 G
adoratio Persica , qualis	154 A	à Traiano cultus	177 F
adorationem , quomodo simulauerit Ismenias	43 F	Alexandrina vrbis symbolum spicæ	257 B
Pelopidas præstare renuit	44 D	Alfonſus Ciaconus aduersus Suppletorem defensus	51 C
adorationis demissis in terram manibus species	ibid.	in altitudine statua Traiani	53 G
nomini , pro mera salutatione usurpatum	45 C	in aquila pro signo legionis , non equitatus stabilienda.	59 D
an facto espresso in Col. Decebali erga Tr. conueniat	42 D	in aquila & signis fructu suppletis	85 F
adoreta , milites donari soliti	41 F	in calzis pro tribialibus recte usurpatis	87 A
Adrianus Turnebus , de cinctu Gabino laudatus	100 E	in carenula circa elypeum	96 D
de explicatione versus Martialis	265 E	in Danubio Illyticum alluente	65 A
de circuitione sinistrorum infusa notatus	154 B	in Decebali nece agnita	86 E
de sacro ferali ad Suouetaurile deroto	156 A	in distinctione Sarmatæ orientalis & occidentalis	85 G
de Seruij importuna correptione	152 A	in diversitate ornamenti aquilarum	64 A
Ægeus , Veneris Cælestis cultum Athenis induxit	235 C	in inscriptione Columnæ	51 E
Egrotorum militum per Seu. Alex. alias duces cura	40 G	ab inutilibus quamplurimi obiectionibus	85 F 86 G
		in la-	

I N D E X

in labari voce retinenda	57 G	aquila legionaria, à sua hasta amouibile	67 B		
in labari signo non ad equitatum coarctando	59 B	an equitatus signum r̄e quam fuerit	59 D		
in naui è qua frumentum educitur	61 G	extia pugnam contegi solita	15 B		
in numimib⁹ inter signa retinendis	73 E	figi solita in pugna Itacaria	190 B		
in pall⁹ voce retinenda	87 B	à C Mano proprie Romanis legionibus dicata	52 G		
in fert⁹ & corona basis, ciuicam & triumphalem designant⁹	85 F	pro Ptimipil⁹ munere sumpta	191 E		
in thoracibus segmentatis	(bus 60 B	an per Ptimipil⁹ delata	188 F		
in traectu Danubij	84 E	an vnicum Romanorum signum	53 A		
in transfugis Traiano reddit⁹	86 C	aquila in Iceptio confuiari	192 E		
in trophæis in montibus collocandis	61 E	confuta cum legionaria per Ludouicum Dorleans	ibid.		
in vndis sub simulachro Iouis	85 E	aquila longis contis infigebantur	227 D		
alutatum vſus, vbi	214 E	aquilarum contis cuspis & vncus inerat	ibid.		
Alutas Dacie fluuius	27 F	ornatus non idem iu omnibus	63 G		
Ponti Tr. ad Danubium proximus	27 G	fecus al quando, & cur	64 F		
Amazones cum Scythis coniunctæ	22 E	Aquileia in itinere à Roma in Daciam	50 B		
partim ab Hercule, partim ab Achille extintæ dicuntur	24 B	Aquilifer, an idem à Primiti⁹ ilus	188 F		
tempore Hippocratis adhuc tamen exstantes	ibid.	Aquilifer Prætorianorum in inscript. an secus cum Pighio	190 E		
vtriusque Sarmatiæ in Columna descriptæ	24 F	A QVRA PRAEF. VRBIS an legenda cum coden	ibid.		
Amazonum receptaculum Scythia	22 D	ara æuca plicatilis, vbi	866 D		
Ammon Iupiter, vnde dictus	163 A	num. 77. quomodo absque corona	159 C		
amphimallum paludamentum, quale	105 G	tripes in Col. Antonini, an ex auro vel argento	166 D		
Amphion & Zethus, Gemini cælestes dicti	79 G	Arabica Traiani expeditionis tempus	390 G		
amphitheatrum, Coloniae Romanæ nota	29 E	arae coronatæ	159 A		
num. 262. an Castrense dici possit	86 D	Sen defecitus cespite suppletus	159 G		
an lignœnum	ibid.	arae è terra primitus	95 F		
amphorides, sive antotides, quid	266 F	ex cespite apud Romanos	ibid.		
exemplum in statua	267 A	rusticæ, temporales, & sylvestres dictæ, cur	ibid.		
de iisdem Ioannis Argoli explicatio repichensa	266 G	ara tres in Circō, quibus Diis statuæ	78 F		
amplexus murui militum post perticula	15 E	ad aram maximam an Hercules se coronauerit	175 C		
Amycus lora pugnū inuenit	265 C	ibi, simulachrum Herculis quale	175 D		
Anaces, qui	73 F	aratri circundatio in condendis oppidis ad laeuam siebat	152 B		
Anacreon in nummo Teiorum	212 G	exemplum in Roma condenda	153 B		
Anchises & Æneas, Penates è Troia efferunt	373 E	forma, sulcum ad deū, & aggerem ad sin. fuisse euincit	152 D		
humoris Æneas sublat⁹ è Troia exit	374 A	aratrum æro vomere in vibibus condendis	166 A		
Venere an Mercurio ducente	ibd.	Aratus in Pompeiopolitarum nummo	212 F		
naui consensu, cum suis Italiae petit	381 C	arces ad capita Pontis super Danubio à Tr. extrectæ	10 C		
Anconitanus Portus, an Pons Tr. in nummo significatus	301 C	quomodo vocatæ	ibid.		
Andreas Baccius de penetracione aquarum Fucini notatus	390 E	Archangelus Spagna Tabellæ Iliadis possessori, laudatus	316 E		
Andreas Cantelius laudatus	385 G	Archelocus Antenoris f. ab Aiace occisus	322 C		
Androcles an Lydimachus in nummo Ephesiorum	213 B	an Locrensi, vt dicitur, an à Telamonio	322 E		
Andromache, cui adhæret filius lac fugens	378 C	archifaber in constructione castrorum	32 A		
anni Vbis in Synopsi nostra qua ratione digesti	294 B	Archilocus in nummo Paritorum	212 G		
anfer an cynicus nauium ornamentum sit	117 E	Archimedes fabrica navis Hieronis præfuit	31 G		
cur in puppibus apponi solitus	116 F	Archimedes aduersus Romanos machiuamentum	125 A		
an nomen nauis, cum Daulqueio & Cælio	116 G	Architas in nummo Tarentinorum	212 G		
anticipationis, seu prolepsis fig. quando admitti debeat	58 D	architectus, an in constructione castrorum	32 A		
Antilochus in defensâ Nestoris patris à Memnonे occisus	350 F	arcus an centauris conuemat	317 G		
debitum filialis charitatis elogium reportat	350 G	timidorum proprius	363 A		
Antonius Augustinus de cof. III Tr. cū tit. Daci⁹ notatus	351 A & B	arcuum Pontis super Danubio ampliendo, qualiter intelligenda	Arges Callimacho, qui Virgilio Pyramon	328 D	(97 G)
Antonius Magliabechius laudatus	289 E	Argo navis ab ipso Hercule constructa	208 G		
Antonius Stephanus Chartarius laudatus	(284 E	Argonautæ, milites simul & remiges	71 B		
antotides vide amphotides	375 B	aries in hostium fines per Feccalem irmittebatur	52 E		
Anabis inter Diocteros	266 F	absque corona vel fert⁹ in Suouetauribus, & cur	162 E		
anubus pro equestri ordine	74 F	cur Ioui facer	162 F		
aper olim inter Romanorum signa	191 D	an Lupus, sit signum illud num 18:.	52 D		
aperto capite fructibusq; oblatis qualia sacrificia fierent	52 G	ad lustrationem circumlatus, vbi	161 E		
Aphareus Caletoris f. ab Ænea occisus	169 C	in nummo Antinoi quid significet	163 D		
aphlaustum, in puppi ad quid alludat	322 B	aries machina, qua forma	216 A		
symbolum potentia maritimæ	117 D	ez fetro, au ex arc	216 E		
vel maritimæ trajectus	347 F	Arisba Asij regia	321 E		
Apollinis Smynthei Templum	347 G	artifices Thebanus pictor animorum	40 E		
vbiuit fuerit	317 C	arma extra pugnam contegi solita	15 A		
eius Sacerdos Chryses	317 D	olimez ære, & cur	108 G		
simulachrum Scopæ opus	316 G	fecus tempore Traiani	109 C		
vbi translatum	318 C	artilliarum donum militare, quomodo significatum	41 C		
Apollo cur barbatus apud Syros fingeretur	347 G	armorum acutus in Columnæ basi, an trophyū dici possit	48 F		
Hectorem subleuat, eique robur immittit	322 F	Arnoldus Montanus, an bene galare iudeat armari dixerit	214 B		
eundem Achilli subrabit	330 G	de gladio in curuo ad Turcicam formam notatus	227 A		
Apollo & Hercules, Gemini cælestes	79 G	Artiphones Homeri ex Eurydice filia, cui nuptia	374 E		
Apollo Smyntheus vnde dictus	317 C	Artabrorum gens nulla ex Plimo	22 B		
an idem cum Cilleo	318 D	fecus ex Strabone	ibid.		
Apollodorus Pontis ad Danubium architectus	100 A	promotorium	21 F		
Apollonus in nummo Tyanaeum	212 G	artifices omnes castrenses, ez ipsis militibus	208 B		
apotheosis Homeri in marmore Bouillensi illustrata	346 E	Artimpala Venus Cælestis à Scytis dicta	225 B		
Appiani locus correctus	187 F	arundo io manu Herculis, cur	175 F		
aplis, quid	98 A	Ascensij de Scæo promotorio error	29 D		
Apuleius in nummo Medaurensium	212 G	asini, an equi caput in nummo Dacie	110 E		
Apulensis colonia in Dacia	243 A	Asinius Pollio Homeri icones corrupti	346 A		
aqua, militum potus recta disciplina vigente	31 A	Asius ab Idomeneo occisus	321 B		
Aqua Claudia in eadem libra cum ea qua ad castellum prope S.	408 G	eius nobilitas	ibid.		
eius proclinatione	(Eusebij 104 F	aspergilli ex frondibus, vel ex fetis promiscue	164 E		
Aqua Marcia, an à Traiano restituta	102 E	ex lauro item, aut olea	164 F		
eius castellum, an sit illud quod ad D. Eusebij visitur	102 G	Aspis eadem ac Clupea, contra Ptolemæum	137 F		
Aqua Felicis proclinatione	409 A	Atarre, à Phenicū Astroarche per concisionē denominata	235 C		
Aquæductuū longitudi, quomodo intelligenda in Front.	391 A	Atronea Dea Mater Deum	19 B		
aquarum apud Urbe libra	104 A	Attinis amasia	ibid.		
repertendarum & ducendarum Hercules peritus	175 F	Astyanaacte, Scamandrius vocatus	378 F		
aquatilia uimina squamis distincta	304 A	au	au		

I N D E X

an decreto Graecis an priusto Neoptolemi odio occisus	378 G	iudicem cum Curetibus, Corybantibus, Idæis Dactilis, & Telchian inter signa Traiani	73 F 78 B	(mis 80 C 81 C
Alynome Chryseis vocata	319 C	nulli, ex Seldeno seu Scaligero	85 B	
Athan. Kircherius, de Bouillensi marmore in pluribus notatus		quot numero	73 F 78 B	80 G
de Liris fontibus emendatus	388 B (346 G	Sadyci seu Sedeck filij	78 G	
Athenienses fictilibus virbanis sacrificabant	165 D	Vulcani filii	75 E	81 D
Hermas sub imaginibus illistrum virorum efformabant 16 E		Cabiria verba nulla, contra Stephani Epitomatorem	75 E	81 D
athletarū & fortium virorū capita præ mole corporis parua	54 F	Cabiorum in nummis effigies	318 B	
Attis ab Astroneo adamatus	79 B	cætimonia naturam imitantur	81 A DE	
Aucha, Dacia fluvius	27 F	Cæsaribus an Imp. nomen denegatum ante M. Aurelium	153 F	
Auge Telephi mater	376 A	cæstatis tit. quando prænomini vicem noui occupat, quid ligni-	285 A	
eius sepulchrum muro cinctum	376 B	cæstulus, alijs bremores, longiores alijs	267 C	(sicet 90 F
augustum in Roma condenda captatum, in nummo Titi	302 E	clavae qua ratione assimilati	262 B	
augusti epitheton Dijs additum, quid significet	247 C	quam damnoſi	265 G	
titulus, absolutam potestatem continet	249 D	ex loris nullo metallo munitis	260 D	262 G
Augusti circa vehiculum Reges cærebant	186 B	pentadactyli sub ijs, quales	267 D	
Augustianorum familiæ castrensis Collegium	184 A	plumbum insutum quomodo habere dicantur	264 E	265 B
Aura, Dacia fluvius	27 F	cæstuum forma duplex	264 B	
auraria in Dacia	245 C	quædis	260 C	264 C
Aurâriorum ibi Collegium	245 D	per Ligorium ex capite efficta	262 D	
autis Memotæ consecrata	43 G	longitudo eorum varia	267 B	
Automedon Achillis currum ducit	330 A	Calebas petitis cauſam aperit	318 G	
cum curru fugit occiso Patroclo	326 B	immolatione Polyzena adiit, & cur	379 E	
currum pedes sestatut à cadavere Hectoris occupatum	332 D	Caletor Clytij f. ab Aiace Telamonio occisus	325 A	
Hectoris cadaver Priamo redditum aportat	342 G	quomodo Hectoris pattulus	325 B	
Azores seu Flandriæ insulæ, an Cassiterides	21 D	Procliam Tenuæ foroem, vnde Tenedos dicta, matrem ha-		
B Accho caper victimæ, cur	171 D	caligæ militum clavis lusſiæ	225 E	(bur 325 C
bacillus seu stelis in nauibus, ad quid	117 G	Caligula ad esledum Galba cœcurrit	186 B	
baculus barba & pileus Medicis propriè conueniunt	211 D	Callimachus ineptus Homeri corrector	51 C	
Balbius & Maximus Augg. simul Ponti. Maxx.	90 G	calones & lixi olli in Columna, cur	208 G	
balista circa castra ordinata	228 C	calæ, an tibialia, an feinotalia significant	87 A	
an iacula vel faxa emitterent, an utrumque	218 B	cameli soleis vñ antiquitus	224 G	
an ante & post Cæfarem variaverint, cum Lipsio	219 C	can illi apud Romanos, vnde dicti	160 D	
an unum vel binâ tula emitterent	ibid.	camillus absque corona in sacriſcijs, cur	159 G	
balistarum duplex genus	218 C	an patrissus & matrissus esse deberet	160 D	
barba Apollini cur tributa apud Syros	217 B	Polyxenæ sacrificio adiitans, quid significet	379 G	
baculus & pileus Medicis propriè conueniunt	211 F	Camillus Vulcani & Cabiræ f.	75 D	
hicinæ similes, quorum propria	211 D	camilla militum linteæ, quales	179 F	
barba tonsura exoticæ	19 G	campelite, quid	ibid.	
barbam tangere, supplicantium mos	16 D	duplex in vestitu militari	179 G	
bardaeus eucullus in Columna	44 C	Candianus f. pro Metauro à Cluverio acceptus	407 G	
Bardæi Illæci populi	87 B	cantabrum an labium legendum sit apud Tertullianum	57 G	
Bataui inter Cuitodes corporis	87 C	Capaneus Schelenei f. signu Iouis Hercæ è Troia abstulit	371 E	
Batonis gladiatoris tumulus à Caracalla constructus	183 C	caper Baccho victimæ, cur	170 D	
Batrachomyomachia Homeio alleata ex matrone Bouillensi	258	capillitium cirratum, Germanorum proprium	6 G	
Belli Daciei initium	93 G 274 A	cnipum, Mauroium	6 F	
duratio & periodus	273 F 277 G 279 D 295 F	in nodum collectum, Sueuorum	15 G	
expeditio I. quando absoluta	27 C	capita athletarum & fortium virorum, præ mole corporis parua		
expeditio II. quando cœpta	276 C 277 E	hostium absista. & baltis infixa, cur	228 B	(54 G
quando absoluta	277 B 279 G	octo, an altitudinem corporis constituant	54 F	
inter utramque expeditiōem interstitium, quale	279 E	capitis ad corpus proportio	53 G	
vaticinium, à Plinio ex intervallo Panegyrico additū	272 F	alia est à proportione verticis ad mentum	84 A	
Bellicia Virg. Vestalis effigies	167 D	Capitolinus voces congregati & donatiū confundit	42 A	
bellum, hominum venatio dictum	223 D	captiuus an remigibus adscripti per Traianum	39 F	
Bellum Dacicum iuxta Ensebiū breui tempore conclusum	273 C	Romani barbaræ à Dacis habiti	15 D	
ob Bellum Dacicum dona in inscriptionibus memorata	238 C	caput modò apertum, modò opertum in sacrificijs, cur	169 C	
Bellum Tioianum, verum ne an fictum	316 F	apertum in Suouetaurili licenter & incrudite effictum	169 D	
Betoza Cœleſtriz verba	299 B	equum, an asinum in nummo Dacie	110 E	
Beltiarij gladiatores, qui	253 D	Caracalla an leonis symbolum suscepit	375 E	
bitemes nummis expressæ	133 A	an in annulo gestauerit vti natalis horæ domini	ibid.	
bitemibus, Leo Balilij f. vsus	131 C	Caracalla an Gallieni Circus ad Viam Appiam	147 G	
bitemis nauis, quæ dicatur	121 D	ridicula Achillis imitatio apud Ilum	336 F	
Blasius de Vigenere de destra mundi parte notatus	28 D	carbasina vestis, Vestalium propria	169 B	
de plebeia locutione & errore in raptratione Hectoris	334 A	cætatum in Circis in orbem collocatio, cur	148 D	
Boemundus, de scutis in exploratores Turcas notatus	228 A	Carni populi	50 A	
Boreas Atheniensibus auxiliaris classem Persarum dissipat	188 E	Caroli Patini interpretatio de nummo Dacie impugnata	110 E	
bos, Herculei immolari solitus	173 F	de Portu Anconitanu in nummo Traiani	302 G	
bos & vacca, coloniæ ducentæ symbolum		de signis in nummis coloniarum	11 G	
in condensis verbis quomodo iuncti		Carolus Patinus laudatus	81 A	
huius rei ratio ex Io. Laut. Lydio Philadelpho		de Commodi nummo notatus	11 F	
Bospori Regnum P. R. beneficiatum	228 A	de cof. II. Traiani cum tit. Dacici	237 E	
Bospori Rex Sauromates	23 F	de Dacie finibus	110 E	
à boum mactatione Domitianus alienus;	23 D	de immunitatione nummi Antonini Pij	373 C	
bregmatis à vertice differentia	54 A	de nimia erga Tristianum credulitate	371 E	
Briseis Achilli ab Agamemnoni ablata	318 G	carroballistæ, quid	217 B	
eius cum Chryseide cognatio	319 D	Carthaginenses in bello aqua vii	31 E	
Hippodamia vocata	319 E	Carthago colonia à C. Iulio Cæs. instaurata	11 D	
Britannia, muto an vallo diuisa	94 D	casimilus Græcis, qui Rowanis inimicetus	78 C	
in ea Samothraciæ superstitionis vestigium	78 D	Casper Bartholinus laudatus	355 E	
Buccæ Veritatis vulgo dictæ simulachrū, quid representet	305 A	Calperius Ælianu Pr. Pr. sub Domitiano & Nerva	9 C	
buccinæ forma & materies	202 F	Castandra ab Aiace Oilei f. ante Ædem Minervæ stupratur	370 B	
bulla & monile Virginum Vestalium	169 A	ante Equi admissionem vaticinatur	369 A	
Buri ac socij Trajanum de pace monente	17 F	cassides cum equina iuba, Dacis an conueniant	105 F	
C. M. notæ, circenses missus significant	270 E	Cassiterides insulæ, vbi	21 D	
Cabiri Camili filii	75 D	Cassiteridum incolæ, an in Columna expressi	39 E	
costi vbi maximè fuerint	75 E	castella per Cenitores custodita	187 A	
dicti vnde sunt	80 D	castellum Aquæ Marcie an sit illud quod est ad D. Eusebij 102 G		
		Gastor & Pollux, Dijs Magni noncupati	74 E 79 G	
		castra		

I N D E X

castra antea veteribus citiusque erat	32 F	circumactio adorantium ad dextram apud Romanos	153 G
capitibus Romanorum infixis ornata in Columna	18 E	ad sinistram apud Gallos	154 B
celeritate ut plurimam in Columna, non lapidea	93 E	circumductio aratri in oppidis condendis ad laevam fiebat	152 B
Dacorum qualiter munera	18 E	exemplum in Roma condenda	153 B
destrui solita discidente exercitu	93 F	ad laevam unde ortum habuerit	144 E
iuncta à diuersis exercitibus	32 D	Iudicra ad laevam exemplo circensium facta	152 A
lignea ruribus exemplo Graecorum munera	228 D	Iustificationem continet	143 C
cum machinis ac turribus circumacta dispositis	228 B	victimarum in Suoetaurilibus ad laevam	143 B
per mapaliam olim, & non vno ambitu	32 D	an cum ipso Pontifice facienda iuxta Gutherium	144 A
à quo primum uno vallo iuncta	ibid.	citati capilli, Germanorum proprij	6 E
multiplicata cur tories in Col.	17 D	ciues egregij, numinis eusis celebrati	212 F
subitaria alia, alia hiberna	33 A	ciuica corona Traiano debita	61 A
ex varia materia	93 E	clasiarij, an aquilam, propriaque signa habuerint	69 B
ex cadaveribus & pilis	187 C	ab ille calcis currebant	69 D
ex carnis	187 F	in Columna ubi forsitan expressi	83 E
ex clitellis iumentorum ac impedimentorum sarcinis	187 F	distinguunt proprie à militibus	71 D
ex lignis, seu lignorum strubibus	18 E & F	aliquando tamen inter milites comprehensi	71 A
ex humanis ossibus calce inducta (si modo hoc verum)	188 C	ducenti à militibus classis	83 G
ex naufragijs classis hoitilis	188 E	peregrinae conditionis, non ciues	69 G
ex sacris arena repletis	ibid.	pro remigibus aliquando accipiuntur	71 A
auto castra milites stantes, quid significant	33 A	forsim in legionariois tendebant	83 F
castrametatio Centurione presidente fiebat	32 A	transcripti in ultimam militiam ex Imp. indulgentia	70 F
plures iterata in Col. tot dies itineris denotat	17 D	ad vias munendas primi exibant	83 E
per Tribunos probabatur	94 A	classiariorum militia, qualis	69 B
castrametations opus mirum apud Romanos	129 G	Cladica Colonia Suevia, cui sic dicta	84 A
castrenses omnes artifices, olim ex ipsis militibus	208 B	classicae coronae Pello Dacico distributae	48 C
castrorum portae cum ingens obliquo	228 G	clavis, an pro equitatu in Virgilio intelligatur	323 F
modo patentes, modo cum foribus	228 E	ad Segesticam ab Augusto contia Dacos instituta	26 G
cataphracti Europae, ab Asiaticis in quo different	111 C	clavis lustratio, quomodo fieret	144 D
Sarmatarum abque frænis	5 E	milites, à classarij diversi	83 G
catapultæ & balistæ, an eiusdem generis machinæ, cum Liphio	(219 G	Moësica mentio	48 D
cataphoma, quid	121 B 123 G	Pannonicæ mentio	27 A 48 D
catenæ ad vincendum hostem deferri solita	56 E	clathri ob tuitionem castrorum, quomodo significari	41 D
catenæ ad ordinem feruandum Cimbri copulati	56 F	Claudia Aqua vide Aqua Claudia	(tentia 134 A
Celmis, vnius ex Idæis Dactylis	73 F	Claudij Baith. Morisoti vatians de temorum collocazione len-	-
Centauri, an sagittarij fuerint	357 G	Claudij Cæsatris Templum apud Bouillas	383 E
Centuriones in castellorum custodiam	187 A	marior apoteosis Homœi ibi repertum	384 C
castrametationi & militibus operibus præceant	32 B	signum eiusdem Cæs. aquila in cælum sublati, ibi repertum	
Euocatis aquati	194 G	Tabella Iliadis ibi reperta	383 G
quomodo ab eis distinguunt		Claudius Cæs. Emissarium Fucini Laens au perfecit	393 F
an excubitores sint ad num. 279.		in operibus publicis maximæ animi	401 G
pro integra cohorte in Col. expiepsi	49 C	Claudius Dansquicus, de anse re nomine nauis notatus	117 A
locum Traiano proximum occupant	187 B	Claudius Liuianus Pr. Pr. sub Tr.	8 A
torcato dicti	186 F	Claudius Salinarius de circuitione sinistrorum infantia notatus	
suo Options habebant	ibid.	de discrimatione Praetorianorum notatus	25 F (154 B
Centurionum habitus	68 A	de stipite quo victimæ macabatur ad Dendrophorum relato	
à manipularibus diversus	186 D	claviæ ad fabricam nauum	31 G (178 G
in Cerialibus quænam victimæ adhibita	186 E	an in alijs Columnæ operibus	32 A
Ceres eodem ritu quo Samothraces Diu culta	171 E	CLV. nota pro Cluentia vel Clustumina tribu, non Cluvia cum	
celsipes atque superimpomi solitus	178 D	Cluentia tribus, unde dicta	199 E (Panunio 199 F
cœspiris mensura	159 D	Clupea & Aspis vna & eadem civitas contra Ptolemaeum	137 F
Charibibus in Paro insula absque tibijs & colonis immolabatur,	94 C	Cluvia tribus, malè à Panu, inducta	199 F
Chatondas in Catanenium nummo	212 F	clypei equestris defensæ forma	220 F
chenieus, cur in pupilibus apponi solitus	(cut 159 E	clypei exagoni inter Dacica spolia nulli	105 G
Chiron Achillis institutor	357 E	huc octagoni cur inter nummos Traiani	106 D
au id ex Homerò verificetur	358 B	coecum Imperatoris paludamentum	180 B
medicæ artis magister	207 G	à Cognitionibus, quale munus in Circensisbus ludis	337 E
chlamydiun, sive pannus circa collum quid significet	193 B	cohortes Praetoriae an equites habuerint	200 G
quibus sine pedibus sive equestribus conueniat	200 C	cohortes Voluntariorum vbi distributæ	199 G
chlamys Imperatorum purpurea	180 B	cohorts Afrorum in Dacia, inscriptio an ad Tr. expeditio-	
Stratoribus conueniens	185 D	Collegeum Aurariorum in Dacia	245 D (pertinet 252 E
Chorobates quale instrumentum	409 E	Concordia Augustianorum familie castrensis	184 A
Christoph. Adamus Rupestris faudatus	316 E	Lauum & Imaginum	205 D
Dion Chrysolitus de rebus Troicis minima deferens	379 A	sub turela Silianni	205 E
sufpiciosus & maledicus in Italos	260 E	colobrium indumenti genus	39 G
Christoph. Besoldus de nomine M. Vlpiani Tr. notatus	285 F	Colonia Cladica Suevia, cui ita dicta	84 A
Chrysilla amnis, quomodo effigiatus	360 D	colonia Romana per amphitheatum designata	39 E
Chrysilla non vna, & in qua Apollo Smithenus cultus	317 D	colonæ deducenda forma	
Chrysileis, Astynome vocata	319 C	coloniam an colonias Tr. in Daciam deduxerit	11 A 241 D
ab Agamemnoni pati reddita, Vlyssè reducente	319 B	coloniarum duæ species	243 A
eius cum Briseide cognatio	319 D	numini triplici specie	10 G
Chrysiles Apollinis Smitheni sacerdos	317 A	species in nummis quomodo distinctæ	11 A
Chrysiles junior, & de eo ex Hygino fabula	317 F	symbolum, bos & vacca	11 B
Chrysippus in Pompeiopolitarum nummo	212 F	item signa militaria	ibid.
Cinibii ad ordinem feruandum catenis copulati	56 F	columna in Envissario ex aquæ silicidijs enata	413 B
Cietensis colonia in Dacia	243 D	Columna Traianam an eiusdem operis ac trophæa Capitolina	105 A
cinctus Gabinus, qualis	100 F	an Etruscæ vel Doricæ rationis	87 D
imaginibus Columnæ non consernit	100 G	columnæ in tumulis	
magistratū conueniens	101 E	Columnæ Tr. inscriptio bene olim suppleta per Lipium & alios	362 E 363 D
militaribus viris conueniens	101 F	malè nuper emendata TANTIS RUDERIBVS	51 F (51 E
circenses decuriones ad laevam siebant, cur	144 G	peius olim TANTIS EX COLLIBVS	52 C
ex Circorum structura probatio	147 F	coma Fluminibus propriæ regionis nutrita	334 G
Circi ad Viam Appiam forma	148 A	& cur	335 B
circuio navium in certamne nauali apud Virg. ad laevam	151 D	ab incolis coloniarum, flunijs siue metropolis dedicabatur	ibid.
sinistrorum minimè infaula contra Barthium & Salmatium	144 D	Vestalium, qualis	169 A
terria in Iustificatione classis	(154 B	comæ tondenda & cadaveri imponenda ritus	334 F
in Suoetaurilibus	144 C	cordita frumentaria, que	39 C
victimatum à dextra in laevam, cur	144 E	Corditor Orbis Vnueristi Traianus vocatus	91 E

I N D E X

conditores virium nummis celebrati	213 A	celorum balistariorum longitudo decurrentia n. 170.	218 E
congiarij voce pro donariuo , an Cicero vsus sit	42 B	testudo num. 213. termis scutorum ordinibus	202 D
congiarium & donatum d.uersa significant	41 G	theba seu operculum addendum aquilis num. 169.	14 G
de militari distributione impropriè dicitur	41 F	tibiae militum nudæ , non autem caliga ad medium crus con-	
an per notas CM significetur , cum Lambecio	270 E	tritemis num. 233. loco bitremis 118 A recta 179 E	
Constantinus Aug. an primus labari nomen inuenierit	57 E	vestitus Traiani n. 261. nil insuetum contineret 86 A	
pontem ad Danubium in nummo fixit	96 F	in codem pars nuda pro contecta , & è contra habita 179 E	
Roman Nouam ad S:gamum p:ro:ta. extruere cepit	380 F	Victimatis num. 187 erecti, non genibus repentes 166 E	
contulun sedes in Circu , vbi	151 A	Victoria num. 53. corona non globo intitens 73 E	
coriacea vela	214 E	nummi XI. alii nescio an vere priuata 297 G	
cum catenis loco rudentum	214 G	Corybantes , an inter signa Traiani 73 F	
Corinthus colonia à C. Iulio C:s. instaurata	11 D	cuius filij , iuxta Pherecidem 75 D	
corium , quibus in alimentum allumprum	215 C	an idem cum Curetibus,Caberis,Ideis Dactylis,& Telchiniis 60 C	
Cornelius Fuscus , a Dacis castris exutus	18 E	Corybas Iasonis & Cybeles f. 76 G	
ab eisdem oppreslus	18 D	sacra Matris Deum inuenit ibid.	
Cornicinium , sive Aeneatorium habitus	202 E	Creula , an Eurydice Aenea coniux 374 B	
cornix in imagine Aesculapij , cur	212 A	per crurum diuinitatio 17 G	
an sacer ipius palear	ibid.	Crius Daciz fluuius 27 F	
cornu militaris figura & materies	202 G	erita calidum equina iuba ornata , an Dacorum 105 F	
corona ciuica Traiano debita	61 A	Centurionum trahuntur atque argentatae 194 D	
laurea honoratior quam oleagina	48 D	Crucis signum in labato Conitani M. 57 E	
quando à militibus assumpta	48 E	crupellarij , qui 92 C	
in toro basis Columnæ quid significet	60 A	erytralli cælaturæ etiam specimen 383 C	
oleagina in nauali victoria tribui solita	48 A	Cubiculari stationis primum 184 B	
in sacrificantibus , fascia suppleta	164 B	cucullio viatorius , quodnam vestis genus 87 C	
triphialis Traiano debita	60 G	cucullus Bardicus in Columna ibid.	
Vertumni , qualis	172 A	cuiuclu in Emiliatio , qui dicantur 408 E	
corona laureæ vsus Imperatoribus concedi solitus	47 A	eorum forma 413 C	
oleagine minor honor quam laureæ	48 D	quo patto in pateos incidente 412 D	
corona classica Bello Dacico distributa	48 E	ratio eos duplicandi in eadem verticali linea 411 E	
eadem in Columna & in nummis esse potuerunt	61 A	vsus eorum , qualis 412 E	
oleagine quando à militibus assumptæ	47 G	cuppedulus , an in Dacia nascatur 66 E	
querina in Palatio lauris suspensa	60 B	Curetes , an idem cum Caberis,Corybantibus,Ideis Dactylis ac 141 C (Telchiniis 80 C	
in sacrificijs adhiberi solite per Sacerdotes & ministros	159 E	curiositas in rebus Ethnicon , an licita 141 C	
non tamen per Camillum , & cur	159 G	currus triumphales quandoq; quadrati in nummis 63 F	
neque per Pont. Max.	159 F	currus triumphatis forma 63 A	
nec in Paro insula dum Charitibus sacrum fit , & cur	159 E	Q. Curtij de Sryge in Macedonia error 356 F	
vitræ raimen suppleta	164 B	Custodes corporis , cuius militæ genus 183 A	
cum eisdem simul numquam visæ , contra Panuinum	164 D	ex Barqis 183 C	
Coronis Aesculapij mater , an adulterio infamis	212 B	ex Frisijs 183 B	
coronis laureis , an milites donari soliti	47 A	Culus Daciz fluuius 27 F	
corteiōis iconum Columnæ	14 E	Cybele Iasonis vxor 76 G	
aquila post num. 179. addenda	14 F	sacerorum Matris Deum inuentrix ibid.	
aquila tres supplende ad num. 173.	14 B	cycnus , an anser puppis inscri solitus 117 E	
totidem ad num. 186. loco signorum cohortium	14 G	faustum nautis omen , ex Seruio 117 F	
totidem tollende ad num. 169.	14 D	cymba in nummo Tr. quid significet 302 C	
quinque num. 187. loco vnicæ	64 F	fluuatalis , portum inaratum significare minùs apta ibid.	
sex circa Traianum num. 220.	162 D	Cynegirus in nummo Atheniensem 212 G	
aries sub num. 187 absque ferro	219 B	Cypriorum Carminum author , quis 374 B	
balistarum foramina amplianda	227 E	Cyrenz , equorum studio celebres 341 B	
castra ad num. 191 loco duarum domuncularum	182 E	Cyriaci Marthæ horti atq; ades, eruditio luxu splendida 225 C	
è chlamyde sub num. 65. lacinia auferendæ	186 G	Cyzicus in nummo Cy zicenorum 212 G	
chlamys addenda centurioni num. 291.	157 A	D	
corona laurea loco catenulæ in clypeo num. 229.	14 F	Acatum mulierum vestitus qualis 106 A	
corone militum num. 271. ex oleo , non ex lauro	47 E	Daci auxiliates Traiano 12 F	
Dacus pendulus è catena num. 305. non iacens	228 D	captivi , an remigio addicti 39 F	
dorsuialis (qua vocant) ad fasciæ latitudine reducenda	163 G	castra quomodo numerint 18 E	
fræni auferendi ab equis num. 147. & 198.	5 E	Corn. Fuscum cædunt 18 D	
fundata seu cerea num. 151. nulla	68 F	Ianatis monib: equos suos ornabant , cur 122 B	
pro finalibus num. 151. oualæ apes reponendus	39 E	an muros ex incerto lapide pro munitione propria habuerint 17 B	
gladij : quirum duplo longiores passim	226 D	an nudo dorso equitanerint 17 A	
gladius ad dext: expungendus in milite num. 211.	26 C	Suevis inimica natio 47 A	
reponendus in milite num. 186.	ibid.	tibijs & femoribus recti 13 A	
habenæ simplici ferro. & sine hastulis passim restituenda	226 B	venenatis sagittis vñ 10 E	
hastile cuipides vtrinq; æquales habens n. 136 & n. 141.	180 C	Equis abundans 100 E	
imaguncule num. 50. absque gubernaculis & pâlmatis	72 A	Iazygum regioni mediante Tibisco finitima 27 D	
.dec velo app:ctæ	72 B	an Illyrico accenseatur 65 C	
labarum n. 82. suæ hastæ innixum & non supra aquilam	185 F	ah pais Germanæ 299 G	
lupus num. 181. loco arietis	52 D	ex toto orbe Rom. suppleta 10 E	
machinæ num. 285. suppleta	220 C	in Dacia an cupressus nascatur 66 E	
miles num. 186 manu clausa	13 G	Daciæ opulentia 246 E	
mutus num. 135. trans castra recurrens	18 G	ex Collegio Aurariorum indicata 245 D	
pugio in manu Pr. Præt. addendus num. 198 & 301.	9 A & B	ex moneraria officina 245 B	
auferendus à milite fol. 80.	9 A	veteris & nouæ disserimen 65 C	
quadriga num. 154. non biga vt dicitur	62 E	Daciæ tributarum in auro imperatum 246 F	
nec vacua , sed in ea viri vestigia	ibid.	Daciam an repræsentent Trophæa Capitolina 106 A	
quadriulum cum mola falsa num. 69. loco canistri	166 B	Daciæ , aii vocata fuerit leg. XIIII.	41 E
remex sub n. 233. vnicum non dupl:cm remum agens	118 D	Daciæ mulieres in capinos Romanos faxiunt 15 D	
totale tormentum num. 164. nvgæ	40 F	Daciæ tirillus cum IV. Tr. Pot. non conuenit 237 B	
Sarmatarum armatura manus pedesq; contingens	110 D	plumum de ea re error notatus ibid.	
casides Jaminis quadratis instruētæ	ibid.	quando Traiano accesserint 288 F	
sertum ab ariete sub num. 187. auferendum	162 D	Dacicum Bellum vide suprà Bellum Dacicum	
Squamæ loriarum duplo ampliores in Columna n. 204.	110 D	Dacorum ala Vlpia appellata 112 F	
statio ad custodiendu fluminis transitu , non pons n. 302.	19 B	arma propria , gladius falcatus 105 E	
rati in tauro num. 79. supplendi	46 G	castra ex alteribus 18 E	
itemq; in ariete num. 187.	142 C	habitus , qualis 14 A	
tauro num. 242. cornua restituenda	143 A	15 G	
	178 G	Dactyl-	

I N D E X

Dactyli Idæi vide infra Idæi Dactyli		ibid.
Damascus in trophæum post Gigantomachiam statuta vera Iouis urbs cur dicta	62 D	418 F
Damnaeneus , vñus ex Idæis Dactylis	62 E	253 G
Danubij in Col. imago dexteram fontes suos indicat eadem imago varie alibi explicata	73 F	111 A
velamentum ita nummus, ad pontem ab Oisilio detortu	30 D	270 A
Danubius , an dexteram mundi partem cursu petat an Illyricum alluat	30 E	43 B
an interluar	303 C	156 E
Istri nomen vbi assumat	28 C	Domitius Calderini de Scorpis naſo commentum explosum
Danuuius in veteribus monumentis dictus	65 A	339 F
Dardania , Samothracia dicta	ibid.	Domina Iuliæ Præ primum nomen
Dardanici populi , vbi siti	27 C	domus & insulae in quo differant
à Dardano deducti	234 B	dona ob Bellum Dacicum in inscriptionibus memorata
ex Dardania idest Samothracia deducti	70 D	donatiuum & congiarium diuersa significant
eorum nummus in honorem Tr. qua occasione cusus	50 C	41 G
Dardanus mysteriorum Matris Deum inuentor	76 E	à stipendio distinctum
vñus ex Cabiris	76 F	Dorici an Etrusci operis Columna sit
coloniam in Dardanos supra Thraciam deduxit	ibid.	dorsuale , quid
Daretis & Entelli pugna cæstuum	264 F	dracones inter signa Dacorum
Decebali filius an Traiano obses datus , cum Angelonio	86 G	Drauus an à meridie feratur in Danubium
mors in Col. expresa	86 E	an Sannus preparationi ad Bellum Daciū magis idoneus
malè in dubium reuocata	ibid.	26 G
thesauri quomodo occultati	235 D	E
superiori æuo detecti	235 F	Berardus Regis Scotiæ f. Cantelma gentis author
Traianum venerantis gesu	43 G	Echias , in pugna ad naues à Polite interemptus
Decebalus , alter veluti Hannibal	12 G	77 D
Cornelium Fuscum clade afficit & castris exuit	18 D & E	Electra Dardani , Iasonis & Harmoniæ mater
cum Pacoro commercia habuit	12 G	vna ex Pleiadicibus , obscurata , & cœt
à Romanis an inquam captus , cum Erizz.	86 F	elephas in legionis signum constitutus , cur
Traianum an adorauerit	42 C	Elpenoris sepulchrum , cum reno an gubernaculo affizo
venenum suis propinat	18 B	emissarij nomine , quid intelligatur
Decennouij palus , nota significata	29 F	Emissarium Fucini , cur à Claudio apertum
Decuriones equitum , & eorum ornatus	194 B	in durissimo solo excavatum
Deidamia ab Achille compresa	358 E	qua amplitudine
Achillem retinere conatur	359 B	qua ratione dirigendi & effodiendi
Deiphobus Priami f. incasum à Merione hasta petitur	320 D	qua proclinatione & libra
Demetrii naues XVI. ordinum perutiles	124 F	eius rudera etiamnu remanentia
Demoleon Antenoris f. ab Achille occiditur	330 E	Emolus , vñus ex Anacibus
dentes scutarii cur equis bellatoribus appensi	221 E	Eutelli & Daretis cæstuuni pugna
lupini ad velocitatem equis appensi	222 A	Epaminondæ sepulchrum cum scuto in quo draco , cur
Deorū nomina in adulatioñ aliquibus quandoq; tributa	249 D	ephippiatum vñus quando apud Romanos experit
proprium dialectum in roduxit Homerus	331 B	ephippijs Daci an vierentur
Desiderius Erasmus de triarijs notatus	33 F	Suevi minimè vñi
dextera , Fidei consecrata	44 A	equi funales & rugales in quadrigis
dextera mundi pars , que dicatur	28 D	quonodo inter se connexi
ex Ægyptiorum philosophia , qualis	28 E	Maurorum , absque frænis
ex Arnobio nulla	30 E	Romanorum , au soleas habuerunt
ex Augurum doctrina , iuxta Dionysium	28 E	Sarmatarum , absque frænis
contrâ , iuxta Varronem	29 A	equi an asini caput in nummo Daciæ expressum
contrâ , iuxta Hyginum	ibid.	equitatæ cohortes , que
ex Empedocle	28 C	equitatus , an aquilam pro signo habuerit
ex Plinio	30 B	an labarum
ex Poëticis & Historicis	29 B	legionarius , an tempore Traiani desierit
contrâ ex Homero	29 C	equites , elypeum quomodo deferent
contrâ ex Quidio	30 A	cohortibus prætorijs an adscripti
ex Sacra Scriptura	28 D	quo habitu
variè secundum varias scientias accepta	ibid.	quot numero
dizæ nauium alutis contecta	214 E	Ieus armaturæ nulli in Romano exercitu
dialectum Deorum peculiarem introduxit Homerus	341 B	92 A 200 F
Diana bis in Columna representata , & cur	102 B	Singulares , & eorum ornatus
digiti indicis eleuatio in variam significationem usurpata	60 C	194 B 201 B
digiti Minerua sacri	43 G	equitum gladii longiores quam pedum
Dij. qua ratione Augusti , aut alio nomine gentilitio vocati	247 C	equorum colores , quomodo in inscriptionibus notati
Dij Magni , qui	74 C 75 B 78 D	copia in Dacia , nummo significata
Dij maioñibus operto capite sacrificabatur , & cur	79 G	Maurorum docilitas
medioxumis aperto capite	169 E	nomina , cum dominis eorum communia
Dio Cassius de Fucini Emissario aduersus Cluverium defensus	169 F	in inscriptionibus de eis mentio
eius historia mutila , & à quo tempore	400 C	255 D 256 A 338 A
Dio Chrysostomus de rebus Homericis varians , & cur	(399 B	notæ coxis inusta in veteri pictura ostenduntur
Diogenis aduersus motum negantem argumentum	378 G	ornatus infusrus
Diomedæ Achillis amasia Patriolum lugens	56 C	in Sarmatia abundantia
Dionedes an Achilli adstante rectè exprimatur in Tabella	327 C	stragula , an à Lipsio paludamenta vocata fuerint
in subtractione Palladij an primas partes habuerit	325 G	an bene pallia vocentur
Corcebum an occiderit	364 G	tibialia aduersi atritum temonis ostenduntur
Dionysius , vñus ex Anacibus	570 C	equorum caufsa ter Troia expugnata
vñus ex Cabiris	73 G	equus ; olim inter Romanorum signa
Dioscuri apud Græcos plures	76 A	Equus ligneus ad Troiam capiendam , ex qua materia
non semper Castor & Pollux contra Amaseum & Xilandrum	73 F 74 F 78 G	ex Optimatibus , quor admiserit
diphtera , quid	171 F	quo pacto ex eo descendenterint
disciplina veteris militiae exactissima	(74 A C D	cuius opus fuerit
Dispensatoris castrorum munus	129 F 185 F	an ruptis muris , vel limine Pottæ ampliato receptus
diuersarum actionum in Columna nota	35 C	ante Templum Mineruæ statutus
Dini Potes , qui	39 D	Eismenus Sadyci f. vñus ex Cabiris vel Dioscuris
divinatio per cribrum	75 C	87 D
per porcos ante bellum	17 G	Etrusci , an Dorici operis Columna
dolabra , ssm. gen.	18 A	Eubuleus , vñus ex Anacibus
	87 A	Eucleas in nummo Megarensium
		Euerardus Feithius laudatus
		Eumelus in funebri certamine Patrocli curru excusus
		Euocati in cohortes prætoriis transpositi
		quomodo à Centuriatoribus distanti
		Legatis comparabantur , ex Montano
		quaenaplures in exercitiis
		vitem prout Centuriones gestabant
		volumen quoque
		Euoca-

I N D E X

E uocatorum , sive Reuocatorum legio eadem sortè à Voluntariorum	198 D	eorum officium , quale	34 B
Euphorbus Panthoi s. Patroclo vulnerato recurrens delirio Pythagoræ celebris	199 A	frumentatio in Col. expresa	40 C
Eurimdon vnu ex Cabiris	326 A	Frumenti Dandi præfectura	35 F
Eurydice an Creusa Æneæ coniux	326 B	frumenti in milites distributio , an ad Tribunum pertinet	34 A
Euryptili genus	75 G	an per veteranos fieret	ibid.
Euryptilus Machaonem interficit Nireum interficie à Neoptolemo interficie pulcherrimus	374 B	in milites beneficiacis ex veteri inscript. ostenditur	36 D
Eusebij de expeditionibus Dacicis confusio	362 G	iū plebem distributio	35 G
Eutropius de Regibus Sauromatarum & Bosporanorum notatus	363 G	pueris distributum à Tr.	36 C
Exactoris ministerium inter monetales atticis	364 D	an statis diebus & ostijs	ibid.
Excubitores , an Centuriones ad num. 279. Ronianorum & Gallorum, pactionem componunt	364 F	an statis diebus & ostijs	ibid.
exercitus quomodo apud Macedones iustrabatur quo mense & die	273 C	Fucini Lacus situs , & ab Urbe distantia	386 G
Traiani supplitus quot legionibus	159 A	Emissarium naturale ad os Pitoni, vulgo la Pedogna	391 F
exercitus diuersi uno vallo circumdati	13 G	ad id Templi veteris rudera	392 G
exercitus profectio , quo ordine	14 B	Fucinus Lacus melius è fabulis quam ex hist. notus	391 A
exomis indumenti genus , quale	32 D	an inuenctus in eo annus supermeet cum Plinio	389 B
expeditio naualis Bello Dacico	40 S	eur modò crescat , modò minatur	389 D
expeditionis Arabitæ tempus	48 A	an ex eo Aqua Marcia deriuetur	389 F
expiations in aperto apud Romanos	240 D	an cum Sublacensi Lacu communicet , cum Baccio	390 E
exploratores in quos capite sanctum	277 D	quo pacto facile in Tiberim immitti potuisse	401 C
ex hostibus humaniter habiti	290 G	vnde Claudio ab eo retractus fuerit	401 F
Ezechiel Spanhemius laudatus	154 D	C. FuhisGeminus verè lectioni restitutus, suppleret Batonio	197 B
de prava lectione marmoris Bouillensis notatus	227 F	in fuga pugnandi mos , quibus	111 E
F	346 G	Funditores inter Auxilia apud Romanos	209 G
F abi Mutatij in Columna nulli	347 D	fungus aurum in pugilatu , quid	265 E
falcatus gladius , Dacorum proprius	208 D	fungus lacinis literis inscriptus , Traiano missus	17 F
talces æneæ in magicis sacris & deuotionibus	105 E	funus militare , quale	65 E
Falisci , Furiarum habitu erumpentes	166 A	Furiarum habitus , qualis	20 E
Famianus Nardinus laudatus	20 F	qui eo vsi in bello fuerint	ibid.
fascia à sacrificantibus corona loco adhibita in victimis , ferti succedanea	107 E	G abinus cinctus vide cinctus Gabinus	5 E
tempore quo feriebantur ablata , & cur	163 G	Gaxuli infrænatis equis vi	
fatalia Tioia plura enumerantur	263 E	galææ nostriates , quot remiges singulis remis adhibeant	131 B
Febris cultus , blandæque appellations	167 A	galæarum nostratiū incommoda	135 C
Federicus Feltrius Vrbini Regulus, eiusq; ædes magnificentissimi	366 A	tarditas pra. Liburnis veterum	139 G
felicissimi pueri , qui	161 F	galææ Venetorum, deceribus æquiparatæ	129 A
ferale factum ludi gladiatoriū fuerunt	(mæ 220 B	z quinquaginta inga habent	127 D
ferculum ad aquilam gestandam, Optionis Aquiliferi forsitan in-	204 F	Galba ad esedum Caij cucurrit	131 G
ferrum durum , quodnam	216 G	galea , an tantum dum prælarentur assumpta	186 B
Fidenates , Futiatur habitu erumpentes	(signe 192 G	extra pugnam contegi solita	213 E
Fidei dextera consecrata	20 F	galeari , ideat armari , an rectè Montanus dixerit	15 A
Fidicinum conuentu ædes Mineruæ assignata	44 A	galeæ , tempore Traiani non penitus clausæ	214 B
Flandricæ , seu Azores insulæ , an Cassiterides	204 A	Galeni librorum pars maxima perdetta	213 G
Flavia Chalcidena col. vbi sita	21 D	Galenus iii nummo Commodi , cur	212 D
Florentina Galilæi Academia	299 B	in nummo Pergamenorum	211 B
Flori locus emendandus	129 E	quingenta volumina conscripsit	213 E
Fluminis coma à pueris nutriebatur , & cur	21 A	in summa estimatione habitus	212 E
ab incolis coloniarum fluuijs suæ metropolis	334 G	Galilæus de Galilæis laudatus	129 D
numen affixit antiquitas	335 B	eius Florentiæ Academia	129 E
qua viætima sacrificatum	ibid.	Galli adorantes , sinistrorum se circumagebant	154 A
fluminum transitus suspecti	177 B	voluptate vini Italiani petierunt	106 F
fluuij ter cum liburnis expressi , quid significant	177 F	Gallieu an Caracalla Circus ad Viā Appiam	147 G
foci rudes , qui	66 G	Ganimedes in nummo Iliensium	213 A
foeminæ apud Romanos capite velato sacrificabant	50 B	Garamantica factio	254 C
soliornum ornatus in equestrum ephippijs , quid significet	95 G	de ea error Reinesij , in Ceromatonicam immutantis	341 A
forceps , Gabitorum gestamen	168 G	ridicula explicatio Boldonij , seu Bulengeri	254 D
item Vulcani	224 C	eadem fortassis cum Prasina	254 E
Fortuna , qua forma apud Smyrnæos culta	81 E & G	Gaspar Barthius laudatus	144 B
eadem ad amatores pertinet	233 A	de Augustis , Deorum nominibus appellatis, notatus	146 F
Iuno cur vocata	83 A	de circuione sinistrorum , pro infesta habita	249 D
Nemesis cur dicta	233 E	de habebus circa corpora agitatorum non reuolutis	154 B
Redux in Tr. nummis , quid significet	232 E	Gaspar Card. de Carpino laudatus	340 C
Supera in mea inscriptione dicta	314 B	Gemini celestes , inter Samothracæ Deos numerati	133 D
varia eius appellations	233 A	varij apud varios	79 F
Fræni vbique absq; hastulis seu lupatis in Col.	232 E	II. Gemini Cos. generis humani redemptio contigit	ibid.
fræno quinam in equitando vi nou fuerint	226 B	eorum nomina verè lectioni restituta	ibid.
Franciscus Angelionis , de filio Decebali obside notatus	5 F	Genio frons consecrata	43 G
de nummi Caracalla explicatione	86 G	Genios annibus adeste , olim creditum	177 E
de Olympiadis puerperio per Tr. venerato	11 F	quibus victimis sacrum eisdem fieri solitum	178 F
de eiusdem Pontis , ab eo Portus Anconæ crediti explicationi	178 A	genua Misericordia consecrata	178 A
de Pontis certa latitudine	99 G	genua tangere , supplicantium gestus	43 G
de tempore redditus Traiani	(ne 302 F	Germani citratis capillis	44 A
Franciscus Mercatellus laudatus	272 B	Germania an Daciam tanquam sui partem contineat	319 F
Franciscus Panigarola Astensis Episcopus laudatus	392 A	Germanici appellationem quando Traianus obtinuerit	6 E
Franciscus Robertellus , in quo posteritati vtilior fuerit	363 D	Germanorum sagittæ ossibus asperatae	299 G
Fredinandus Pintianus de Plinij emendatione laudatus	3 B	Getæ Cal. nomen à Caracalla abradi iussum	269 E
Frisij inter Custodes corporis	21 G	gladiatores in funeribus adhibiti	109 G
frons Genio consecrata	183 B	tubis sonantibus	36 F
fructibus Genio sacrificabatur	43 G	gladiatorum classis , à partia diuersa , contra Lipsum	204 F
oblatis , aperto capite fiebat	178 B	in inscriptionibus exprimita solita	204 G
frumentazij , an veterani omnes	173 E	gladij duplicitis , vsus sub Vespasiano	257 D
	34 C	gladij equestris longitudo	26 E
		pedestris mensura	226 D
		gladiatorum ad dexteram omnes huius temporis milites gestant	226 E
		gladius falcatus Dacorum proprius	105 E
		recruus & ad Turcicam formam , nullus apud veteres , contra	25 F
		Græcarum historiarum varietas	(Lipsum 227 A
		granaria pensilia , que	18 G
		granariorum castrorum forma	ibid.
		gregariorum militum communis armatura	194 A
		Guliel-	

I N D E X

Guilielmi à Porta de capite Herculis Farnesiani error	54 G	Hippodamia , Briseis vocata	319 E
Guilielmus Choulius de equitibus leuis armaturæ notatus de lirm & cornu confusione	91 A 204 E	hirena barba philosophorum propria ea vsus Julianus Imp.	20 C ibid.
Guilielmus Xilander, de Diocuris notatus	80 E	hireus , an in Suoueraurilibus locum habeat	142 F
Gyalorhoraz , quid	107 C	vnde Dionysio irrepsit	158 B
an recte à Liplio pro lotica antica & postica acceptus	207 A	Hirpinus equus celebris , in inscriptione	255 G
H		eu color niger N litera notatus	ibid.
Abenz olim absque haultis	226 B	Hispani in Columna , vbi	19 D
corpori autigaram circumvolute, comita Battii	340 C	hipanicus pileus	ibid.
habenarum forma eleganter	226 G	historia , minutiora persequi non solet	131 C
Hadrianus in castris vino non vslus	31 D	Homeri apotheosis in marmore Bouillensi, emendata	346 G
comes an in vtraque expeditione Dacica Tr. fuerit	8 E	imago ex fragmto lo: Petri Bellorij	345 F
ad secundam , quo anno processerit	277 E	græcis monumentis concordans	345 G
Fucinum Lacum emisit , & an primus	397 G	dilimilis illis quas Asinus Pollio edidit	346 A
legioni I. Mineruæ præpositus	8 E	inscripta in ea litera interpretantur	348 G
in suggestu cum Traiano sedens	ibid.	vtrinque insculpta, & exemplum auersæ partis	349 G
titulus pluribus Traiano iunctus	ibid.	Homerus, Atiphones Stalino nuptæ patet	374 E
triumpho sibi decreto, imaginem Tr. eo honore affectit	63 E	an Cypriorum Carminum author	374 C
viatoræ Dacica in inscriptione particeps	242 F	Eurydices vxorem habuit	374 E
Hadrianus Auzont laudatus	118 B	Musatum Sacerdos & proinde vitratus	348 B
Hadrianus Turnebus vide Adrianus	48 E	myita tatu naturæ	ibid.
hamata an squamata lorica num. 147.	12 G	in nummis variarum Cimitatum	212 F
Hannibali Decebalus comparatus	41 A	pallio cur amictus	348 B
Hannibalis in milites ægrotos cura	256 D	ledens cur expressus	348 C
harpes Thracicæ forma	256 F	Honuphrij Panuinij fides suspecta	197 G
an incuria in gladij Turcici formam, cum Liplio	74 F	ichnographia Circorum emendata	237 A
Harpocrates inter Diosecuros	75 B	Honuphrij Panuinus de Cluia Tribu , loco Cluentiæ nota-	147 G
haifa Sacrum osseis cuspidoibus	109 G	de cof. Seruiani & Iusti	itus 199 F
Hastiferi , forsan cum Speculatoribus ijdem	182 C	de die certo adoptionis Traiani	270 A
Hector Achillem ante portas Scænas operitur	331 G	de Trib Pot. IV. Traiani cum elogio Viesti Decebali	273 F
ab Achille occiditur	332 A	itemque cum titulo Dacici	237 C
Aiacis nauim aggreditur	324 G	de vittis vna cum coronis per sacrificolas usurpatis	164 E
ab Apolline subleuat & roboretur	322 G	Horatius lex , de immunitate Tribunorum Plebis	88 C
Caletoris quomodo patrelis	325 B	Horatius munus in remigio attemperando	212 F
in nummo Iliensis expressus	213 A	hostes Romanorum , mox loci	130 A
Patroclo necem infert	326 B	hostiæ maiores & minores quomodo distinguuntur	12 C
eo spoliato currum a scendit	326 D	Humphridius Prideaux de Silvano Larum notatus	154 E
Hectoreum cadaver ad currum alligatur ab Achille	332 B	Hyginus de Achille artis medicæ ignaro notatus	358 D
an circa muros raptatum	332 D	de gubernaculo pro remo	375 A
an toto corpore extra currum	333 D	Hypenor Scamandri sacerdos	303 F
Priamo per Achillem redditur	341 G	I	
nudumne, vt in Sæbella nostra Iliadis	342 A	Acobi Palmerij remorum in quincuncem dispositio emenda-	
Hectoris sepulchrum , quale	374 F	in supplendo Casaubono modestia	53 D
muro cinctum , cur	376 A	(ta 125 F)	
cum scuto in quo leo , & cur	375 B	Iacobus Boissardus, de omisso volumine in pictura Euocati no-	
Helena , Æthram famulam habuit	373 D	de cof. III. Traiani cum Tr. P.IX.	171 E
an soecum , iuxta Pausaniam	ibid.	(taeus 194 F)	
Helenus , an ante fatum Troiæ captus , iuxta Tzetzam	378 D	Iacobus Cantelius Cæsareæ Archiepiscopus laudatus	385 F
à pugna ad naues abolendus , deposito Polite fratre	324 E	Iacobus Gothofredus , de laboro noratus	57 C
sedens moetus inter captiuas	378 C	Iacobus Gutcherus , de circuitione Pont. vna cum victimis nota-	
helice , Achimedis machina	378 F	Iacobus Micellius laudatus	30 A
Heliogabalus flagitorum memoria perdurans	2 B	(taus 144 B)	
Heliogabalus more Persarum adoratus	43 A	Iacobus Oifelius , de Camillo in Victarium conuersio , nota-	
Heliopolitanæ Dei fortæ ante Bellum Parthicum per Tr. consul-	(ta 18 A)	de nummo Titi noui integrè explicatio	302 E
Henricus Noris laudatus	270 E	(taus 161 G)	
Henricus Noris laudatus	272 B	de Ponte ad Danubium ex velamento male coniecto	303 C
Henricus Noris laudatus	276 B	de Popa in Tibicinem assumpto	161 G
eius de Panuino in suspecti nummi inscript. censura	278 C	Iacobus Sponius laudatus	178 C
Hercules & Apollo , Gemini cælestes dicti	237 A	de trophixis Traiani creditis præcepis fert iudicium	107 G
ad aram maximam an sece coronauerit	79 G	de vallo ex humanis ossibus , non creditus	188 C
Argo nauim suis manibus construxit	171 C	de usus tertii non intellectis emendatus	38 F
cum arundine loco clauæ, cur	208 G	Ianus Gruterus de recollectione inscriptionum laudatus	231 C
fese coronans , quid significet	175 F	Ianus Rutgerius laudatus	362 F
idem cum Sanco	174 G	Iasion ex Cabritis vnu	76 A
lucius , prout & Mercurius , dictus , cur	173 G	Cybeles vir	76 G
cum Mercurio communiter cultus	174 F	& Triptolemus , Gemini cælestes dicti	79 G
à Traiano cultus , quibus probetur	174 E	Iasus seu Iasion fulmine ictus perire , & cur	76 C
Traianus vocatus in inscriptione , sed spuria	169 G	Iazygum regio , Daciæ mediane Tibisco finitima	27 D
vialis , vti & Mercurius	172 E	Idæi Dactyli , vnde dicti , & quot numero	300 A
Herculi bos immolari solitus	172 C	an ijdem cum Curetibus , Cabeiris , Corybantibus , ac Telechiniis	79 C
fructibus fieri solitus	174 A	Idæorum Dactylorum nomina aduersus terrores	81 B
græco ritu, id est capite aperto fiebat	173 F	Ideus , Matris Deum mysteria instituit	80 G
proper viam sacrificabatur	173 D	Idomeneus Orthryoneo necem infert	76 C
Herculis ad aram maximam simulachrum , quale	169 G	Iliadis poema quonimodo significatum in marmore Homericæ apo-	321 B
arcu armati nummus Eminent. Otthoboni	16 E	Ilium vide Tioia	theosis 347 E
Farnesiani , capitisi ad corpus propria	54 G	Illyricum an alliatur à Danubio	65 A
Romani nuncupatio in Traiani nummis suspecta	173 B	quid terrarum comprehendat	65 B
an Vertumni sacrificium in Arcu Constantini	169 G	an Dacias	ibid.
Hermæ sub imaginibus illustrium virorum Athenis	16 E	imagines domesticæ , nullo cultu habite	206 E
Heroes quampliuniti Samothracijs superstitutionibus imbuti	81 A	Imagines Cæs. inter signa defteri solitæ	205 B
pellibus indui soliti	223 E	ad eam forsan cultum Collegium institutum	205 D
Herophile Sybilla Apollinis Smithæ Æditua	317 E	Imaginiferorum habitus	205 B
eius in nummo Crispinae effigies ex Tristano	318 A	impedimenta procedente exercitu vbi locanda	40 B
in Hiera an in Lipara fucina Vulcani	328 D	aliquando relicta	208 G
Hietonis nauis XX ordinum	124 E	Imperator absque corona in sacrificijs , cur	159 F
Hieronymus Mercurialis , de castrum forma à Ligorio deceptus	223 E	imperatoria acclamatio ex eodem bello non assumebatur iterum	
Hieronymus Mutianus Columnam delineavit	2 E	variatum in hoc	89 C
hippago , vel hippagoga nauis , qua	(264 G)	Ducibus et qua causa tributa	ibid.
an equis æcta , cum Io: Rosino	28 A	ex victorijs per Legatos partis quæsita	277 C
Hippodamas ab Achille occisus	330 E	imperatoria Traiani acclamatio I. vnde ex Plinio	269 E
		II. ex eodem ante Bellum Dacicum	279 A
		cont.	283 D

I N D E X

continuata usque ad VI. Tr. Pot.	278 A	Isaac Casaubonus, de incolis Caliteridum notatus	20 B
III. sub eadem VI. Tr. Pot. & cur	279 A	de praua Polybij versione	137 E
III. in eadem VI. Tr. Pot. & cur	279 B 274 E 288 F	de titulo Augusti, inscriptioni M. Vlpiji Traiani addito	286 B
V. sub Tr. Pot. IX. & cur	276 F 277 B 290 C	Ifacius Porphyrogenitus in Præterm. ab Homero notatus	368 A
VI. sub Tr. Pot. XII. & cur	290 E	Isis inter Diosecuros	137 A
Imperatoris habitus, quaiis	179 E	eadem cum Terra	341 A
titulus dupliciter acceptus	189 B	in marmore apotheosis Homeri, quid significet	347 D
Imperij anni cum annis Tr. Pot. non semper conueniunt	88 F	Ismenias, quomodo adoracionem simulauerit	45 D
indicias elatio in variam significationem usurpata	60 C	eius ad Artoxerxem viu cum Pelopida legatio, contra Elianū	
insulae & vites, Vestalium ornamenta	167 F	Ister vbi appellari Danubius incipiat	145 E
à viciis in quo differant	167 D	Sauum recipit	ibid.
Innocentius Matthæus, de fontibus Liris fl. notatus	188 B	Isthmus Peloponnesiacus nauibus subductis transmitti solitus	
inscriptio Col. bene olim supplerat	51 E	Istrigia seu Sargetia fluuiolus in Dacia	27 G (vbi 138 D)
male nuper emendata TANTIS RVDERIBVS	51 F	in eo thesanus Decebalus absconditi	235 D
peius olim TANTIS EX COLLIBVS	52 C	Iubæ Regis nummus	6 E
incriptiones post icones Col. ex Grutero emendatae	51 F 234 B	Iulia Domina capite laureato	38 G
spuriae ex eodem	(236 G 238 B	Iulianus Imp. aceto in expeditionibus vrebatur	31 G
suspectæ ex eodem	172 C & 231 D	hirena barba preditus	20 C
suspecta nobis	233 F 241 C 406 B	C. Iulius Cæsar ambitionis immodicus	45 G
incriptiones occurrentes emendatae	172 E 194 G 206 D 238 F	an Corinthum & Carthaginem instaurauerit	11 D
249 F 257 C 259 F 285 A 287 A D & E 288 A 289 B & D	laurea coronæ perpetuo vsu donatus à Senatu	47 A	
290 B 291 E 292 B & D 293 B & E	Iulius Cæsar Bulengerus laudatus	146 E	
spuriae 234 C 235 A & D 294 F 295 A 402 D 405 D binæ & F	de circuitione seprema circa easdem metas notatus	148 G	
suspectæ	233 G 234 A	de exitu quadrigarum	148 E
incriptionum veterum utilitas	231 C	de explicatione vocis Garamautinice	254 G
insigne nauis & tutela differunt	113 B	de iniquitate ostiorum Circi	148 E (no 100 A)
vbi inscribi solitum	112 E	Iulius Lacer, an Pontis ad Danubium architectus, cum Trista-	
insignia sepulchro imponi solita	374 G	Iulius Obsequens, de inundatione Fucini per V.M.P. explica-	
instrumenta opificij in inscriptionibus opificum	238 D	Iuno Stygia, an Zygia cum Reinesio dicenda	371 G
insulae & domus, in quo differant	374 F	Iupiter, unde Ammon denominatus	163 A
interior, idest sinistior, ex Serlio	151 G	Hercules unde dictus	971 B
ex inter scalmio, quomodo nauis ratio inueniatur	127 E	ad aram ipsius Priamus occisus	371 A
Ioannes Alphonſus Borelli laudatus	128 G	maceries quæ domus septem ambiebat ei consecrata	371 C
Ioannes Argolus, de explicatione notæ MER. notatus	253 B	oculos ternos habuisse fingitur, & cur	371 E
de nomine amphotidum male intellecto	266 G	simulachro ipsius abstracto, atra & cultus remansit	372 G
Io: Bapt. Ricciolius, de initio Imperij Tr. eiusq; redditu notatus		cui idem simulachrum obtigerit post Ilium euctsum	371 G
Ioannes Brodeus, de insigni & tutela nauis notatus	113 C (272 A	Sedech dictus	79 A
Ioannes Cuperus laudatus	75 D 346 E	sedens & superne nudus, cur effigiatu	319 G
Io: Freinsheimus laudatus	159 A 356 F	Thetidi de vlciscenda Achillis iniuria annuit	319 E
Io: Gherardus Vossius laudatus	177 B	Traianus, à templi conditore dictus	247 A
Ioannes Iordanus laudatus	178 E	Stygius	371 F
Ioannes Kirchmannus, de circuitions sinistrorum infesta notatus	status 154 B	juramenti sanctioris apud Graecos mos	158 C
Io: Laurentius Lidius Philadelphus Latio donatus	153 A	Iustus Lipsius laudatus	75 D
Ioannes Lucius laudatus	7 C	de balistæ & catapultæ confusione notatus	219 C
Io: Maria Cataneus laudatus	240 A	de correctione Dionysij immerita	180 D
Io: Petrus Bellotius laudatus	316 A	de Emisario Fucini per Cl. Cæl. non perfecto	396 G
Homeri apud ipsum imago	345 F	de forma nauium pro pontibus constituendis	85 E
inscriptæ in ea literæ interpretantur	348 G	de gladio falcato in Turcicā formā apud veteres	256 F
verique insculpta, & auctiæ partis exemplum	349 C	de Meridianis non legitimis gladiatoriibus habitis	253 B
Ioannes Rosinus, de hippagine equis acta notatus	28 B	de cotundem armis	253 E
Ioannes Schefferus, de mutata in multiremibus sententia lauda-		de miliribus classis	83 G
de equali remorū & remigū numero notatus	130 E (eius 133 G	de Panuino indebet culpatu	270 A
de mala versione vocis in Luciano	215 G	de Signiferorum habitu	202 E
Ioannes Seldenus laudatus	345 E	de Thracibus gladiatoriibus, ex ea natione creditis	257 E
de Cabiris ac bene senserit	83 B	K	
è Scaligero seu Funghero, de ea re plagium	ibid.	K. Kæsum, siue cæsum equi colorem denotat	255 D
Ioannes Tristanus, de cos. III. Traiani cum tit. Dacici notatus		kalendarium Amiteminum nuper detectum	270 F
de Lacero architecto Pontis	100 A (237 B 284 E	L	
de leone astro Catacallæ, & in anulo gestato	375 E	Abari nomen an primus Constantinus inuexerit	57 E
de mala interpretatione inscriptionis	260 B	tempore Tertulliani vigebat	57 G
de nummo I. Cæs. restauratæ Corinthus	11 G	labarum, Dacorum signum	105 F
de nummo Traiani ad venationes Dacicas relato	281 F	an equitatus solius signum fuerit	59 B
de redditu Traiani post adoptionem ante Neruæ obitum	271 F	tunc saltæ cum alteri signo iungitur	59 D
de Sminteo oppido, Sminteaque Provincia	318 A	an totius legionis signum	59 D
Ioannes Tzetta de tempore captiuitatis Heli notatus	378 D	T. Labieni erga suos milites saucios cura	40 G
Ioannes Vaillant Laudatus	347 C	Læminica, in circensi inscriptione quid significet	341 A
de eos. III. Tr. cum tit. Dacici notatus	237 B 284 E	Lælius Bisciola, de Secutoribus male explicatis notatus	257 D
de octaphyli pro octastyllo frequenti pseudographia	300 G	lancea, Speculatorum propria	182 B
Iolaus, qui postea Proteilius dietes	350 B	Lanceati indè forsitan dicti	ibid.
Joseph de Iulijs laudatus	153 A 404 A.	Larum & Imaginum Collegium, quale	205 D
Joseph Maria Stutesius laudatus	116 D	sub Siluani tutela	205 E
Joseph Scaliger, de correctione illæpta Vartronis notatus	75 C	Laterani, cuius militiae genus	183 F
de Cubicularia, loco Cubiculatij	184 C	laterna in naui Prætoria	118 B
de distinctione hostiarum maiorum & minorum	154 E	laternæ militaris forma	68 G
de gestis per Trajanum sub V. cos.	274 C.	laternæ ab aquilam sustinenter hafta num. 50.	67 A
de Iulii Dortha, Donina per ipsum vocata	38 F	Latinorum & Volscorum castra lignea	18 E
de mendacio Suetonio obiecto	396 G	latus elanus, pro Senatorio ordine	191 D
dé nota III. pro triremi, non intellecta	113 E	laurea corona honoratior quam oleagina	48 D
de plagio in Ioannem Fungherum	83 C	à milibus qua occasione assumpta	47 C & D 48 E
de Prætorianorum dignoscendum regula	26 A	qua à provincialibus	47 B
de remorum nauis Memnonis numero	130 E	lapides coronæ vsus præcis Imperatoribus contedi solitus	47 A
de Siluano Larum, corrupto Grutero, à se adiuuento	205 E	laureis coronis, an milites Columnæ num. 271 donati	ibid.
de sodalibus Siluani male explicatis	205 E	Laurantius Theodorus Gronouius laudatus	21 A
de Subteraurilibus maioribus	154 F	Lazarus Bayfius laudatus	134 A
Ioni, aries cur facer	162 G	eius desultoria sententia de remorum collocazione à Scaligero	
Iphigenia ab Ulyssē abdueta, an priuatim an decreto Graecorum		Leandri Alberti, de Liris fontibus error	388 B (explosa ibid.
Iphis è Scyro Patrocli amasia, eundem lugens	327 C (379 E	ciuidem à semetipso correctio	388 G
Iphitton ab Achille occiditur	330 E	lega-	

INDEX

L egati circa Traianum tor quo Legiones	9 D	M <td>13 E</td>	13 E
L egatorum habitus iurisdictio in Provincijs	9 F	Magni Dij , propriè qui	74 G 75 B 78 D
L egatus Nervæ olim Trajanus fuerat	179 E	matales à Suouetaurilibus exclusi	142 A
L egio XIII. in Dacia præsidaria an Dacica vocata	180 A	moiores & minores hostiæ , in quonam different	154 E
L egio Euocatorum eadem forte ac voluntariorum	180 A	Scaligeri distinctio reprobatur	ibid.
legionariorum communis armatura	194 A	malleo vel securi indifferenter victimæ percussæ	161 G
legionario equitatis an tempore Tr. desierit	201 G	malleus,Cabirorum gestamen in nummis	81 E
L eo Allatius rectam Homeri effigiem produxit	202 A	Vulcani gestamen	ibid.
L eo Basili f. birenum vsum instaurauit	345 F	matubalista , quid	217 B
L efches Pyrrhus in Tabella Iliadis laudatus	131 C	manus inter signa ad fidei significationem assumpta	60 G
author Patruæ Iliadis ibi assertus	349 G	.. an ad manipuli allusionem	ibid.
Ieuus armaturæ pedites à G. Mario sublati	ibid.	manus elatio in concione , quid significet	60 D
equites, nulli apud Romanos	200 F	mappa Petronij circa collum , nil ad militiam	193 C
L ex Horatia de immunitate Tribunorum Plebis	92 A	Marcellus Seuerolius laudatus	346 F 383 G
liberti, nomen Pattoni assumeret soliti	200 F	Marcia Aquæ Castellum , an sit id quod ad D. Eusebii	102 G
liburnarum triplex expressio à num. 234, ad 243, quid signifi- velocitas	88 C	Ductus propè Portam Maiores	104 D
L icinius Sura an in inscriptione quo tempore obiit	235 A	supra recentem Portam Tiburtinam	104 D
Lictores qui olim , an postea Speculatores dicti,cum Kippingtonio	251 G	Tepulam & Iuliam deferebar	ibid.
Lictoris mentio in inscriptione Traiani tempore	185 A	Marcus Antonius Murens laudatus	157 D
L ictorum habitus & Protectorum idem ferè ministerium	184 E	Marcus Henricus Kippingius, de Speculatoribus loco Listorum	157 D
& Speculatorum idem ferè ministerium	ibid.	Mardonij castra ex lignis	184 G
L iguribus clypi ex ære , & cur	109 C	(notatus 184 G)	
Lilius Gregorius Gyraldus laudatus	233 E	Maris Dacia fl.	27 F
in Lipara an in Hiera Vulcani officina	328 D	Dacicis expeditionibus virilis	ibid.
Lipara vetus nomen Meligunis	ibid.	proximus Regiæ Decubali	27 G
lineæ militum camisiae , quales	179 F	C . Marijan Traini , trophæa Capitolina dicenda sint	102 C
Liris fluvij fontes , vbi	388 B	maritimæ expeditiones intrâ quod tempus fieri solita	49 A
littui forma	204 B	C. Marius aquilam Romanis legionibus proprium signum dica- pedites leuis armatura è Romanis susulit 200 F (uit 52 G	
littius an in militia adhibitus	203 G	triariorum haftatorum & principum discrimen confudit 33 G	
in nummo Lunæ Gentis , cur	204 E	marmora vetera exemplantes , quomodo se getere debeat 170 F	
& ruba pro uno & eodem habiti à Virgilio	205 A	marmorum cura liberto Tr. commissa an ad Col. pertineat 252 D	
L iuui locis de Clasibus apud Fidenes declaratus	324 A	Mars , Dacorum præcipuum numen	313 G
lixa & calones nulli in Columna , cur	208 G	cur tot nummi eidem à Tr. dicati	ibid.
Locuplerator Ciuium Trajanus vocatus	91 F	Marti apud Graecos an Suouetaurilibus factum	157 E
Iorica Domitianæ ex aprinis vnguis	111 A	Iupus sacer	157 D
Iorica duplex , qualis contra Lipsium	207 A	Siluano an Suouetaurilibus factum	157 B
duplex Centuriobus	186 D	Ianus Gruterus de hoc notatus	ibid.
Sarmatica ex vngulis equorum	24 F	Spolia Belli Dacici Traianum dicasse , credibile	313 B
Ioricatum duæ species	109 F	Suouetaurilibus fieri solutum	143 A 157 A
Ioricati Centuriones dicti	48 F	Martis compediti simulachrum apud Lacedemonios	298 B
L ucas Holstenius de Albæ denominatione notatus	186 F	Massyli nudo dorso equitantes	6 C
Lucius Praefectus , nullus in Columna	387 C	Matri Deum mysteria à Dardano inuenta	76 G 77 G
Lucullus , Genio Euphratis sacrificauit	7 C	Matthæus Raderus laudatus	267 G 339 F
Ludovicus Cœlius , de ansere noinem nanis significante notatus	177 E	Mauri equites clypeo non pallio lœua muniti	7 B
Ludovicus de la Cerdã, an rectè Classem pro exercitu sumperferit	(117 B	crispo capillito	6 E
de alijs circuitoribus ad leuam suppletus 154 D	(323 G	strenis minimè vtentes	5 E
Ludovicus Dorleans , de aquila consulari cum legionaria confu- de Bestiarijs nauticis	253 E	iaculis tantum armati	7 A
de praua emendatione compluuij pro effluvio	(la notatus 192 E	Traiano auxiliates , & à quo adducti	5 D
de propudijs quodam erymo	192 E	Maurorum de cultu corporis studium	6 G
L udovicus Thomassinus , de muro Graecorum ad mare coercendū	(notatus 324 C	mausolei nomen variè corruptum	252 A
de Scamandro ex Xantho pro diuersis habitus	331 D	procuratio iu veteri inscript. au ad hoc Tr. referenda	251 B
Iunia in equorum monilibus , quid significant	331 E	malè cum Panuino ad mausoleum Aug. dcorra	251 F
Iupus an aries sit signum num. 181.	221 F	mausoleum, omne magnificum monumentum apud Rom. signi- ficatione ipsa communia sepulchra	251 F
in Martis tutela	52 D	Maximus & Balbinus Augg. insimul Pont. Maxx.	90 G
quomodo inter Romana signa post Marium retentus	157 D	mechanicæ artis mira quædam	124 G
L usia gens Romana	53 C	Medici apud Homerum heroes ipsi	207 G
Lusitanis hastilia ex ære , & cur	7 D	è numero militum tempore Traiani	209 G
L usius Quietus Maurus in subsidium Tr. adueniens	109 C	ioter beneficiarios adscripti	210 B
Lusius an Lucius vocandus	5 D	medicina vulnerum curatua præstantior , & quare	211 D
an Praefectus ritè vocetur	7 C	Medicis , pileum barba & baculus propria	211 D
Iustrandi exercitus apud Macedones forma	7 G	Melampus vnu ex Anacibus	73 G
quo mense fieret	158 E	Meligunis vetus Liparæ nomen	318 D
Iustare & circumferre , idem	159 A	Memnon Aurora filius ab Achille occiditur	351 C
Iustatio circumlatu arietæ , vbi	143 D	de eius nece variantes opiniones	351 E
classis quomodo fieret	162 E	ex Æthiopia an ex Perlide aduenerit	353 D
exercitus apud Macedonas	144 D	Antilocum occidit	350 F
in Iustatione exercitus milites lauro coronabantur	158 F	certamine funebri per Memnonidas aues honoratur	352 A
Iustationes in aperto apud Romanos	47 D	Priamum patrum habuit	353 E
L yismachi inscriptio in nummis à Decebalo reconditis	154 D	sepulchrum , vbi sortitus fuerit	351 G
L yismachus an Androclæs in nummo Ephesiorum	235 G	Memoria auris consecrata	43 G
L yippus capita minora & corpora graciliora fecit	213 B	Menelaus Patrocli cadaver cum Merione asportat	326 G
M	55 A	an currui impositum, an vlnis sublatum	327 A
M acedonum militum disciplina	186 A	ob Patroclum mortuum dolens	326 F
Machæ ab Eurypylo interficitur	363 G	Mensoris frumenti numerorum , munus	35 A
commune cum Nireo monumentum habuit	364 A	MER. nota de Meridiano gladiatore intelligenda	253 B
machina Vrbinas , ad tela & globos emitendos	220 B	Mercurij Criophori templum , vbi	162 E
machinae & rutes circa caltra	228 B	meneleatoris titulus in inscriptione	236 E
machinae forsan scisoria forma	228 C	Mercurius cum Hercule communiter cultus , cur	174 E
alterius ad murum turandum forma	228 D	an Æneæ Troia egredienti comes	374 A
machinamenti cuiusdam rotalis in Columna forma	220 C	an Priamum Achilli stirps	341 E

I N D E X

genus ipsius	ibid.	ibid.
Mœci Ciri quomodo circumeundæ, contra Bulengerum modicūm distantes à Spina	148 G (151 A 151 B 151 C 407 G 31 D 335 F 335 F 65 E 227 D 33 A 34 F 208 B 209 B 187 C 31 A 129 F 185 F 40 G 194 A 294 G 25 G 319 A 329 G 204 A 78 A 43 G 52 G	Nemeles plures apud Smyrnæos Nemeles, vnde dicta Fortuna cui nuncupata apud Smyrnæos culta, & ad amatores pertinens nemoris notæ, quid Neoptolemea vltio, quæ dicta Neoptolemus ab Agamemnon & Græcis ad Bellū Troianū in quo in nobis ob ætatem ad militiā aptus 359 A (uitatus 364 B Eurypylum occidit Politem ante ora Priaini patris occidit Priamus ad atam obtruciatur Polyzenam Achilī immolat Neptunus Æneam à congreſsu cum Achille subtrahit Græcis se ducem præberet Neratia Virg. Vestalis effigies Nerium promontorium Nero Troica scriptor Neronis Scyphi ex crystallo, quo ornata tempora, Tabella Iliadis refert Nerua, quo die lectus Imperator Neſtor item inter Agamemnonem & Achillem componeſe tenet Nicolaus Vitisius, de pluralitate ordinum ex numero remigum Nicopolis Vrbs à Tr. condita an ad Mestum vel ad Neſsum extiterit ad Mestum & ad Iſtrum eadem cur modò Thracia, modò Mœſia accenseatur Nilus cum squamis & brachijs cancerorum effigiatus, cur Nireus Charopi f. ab Eurypyo occisus forma præstantissimus monumentum commune cum Machaone habuit Noatius, Pannonicus fluuius nocturna exercitus profectio, an beue coniiciatur in Col. nomen navis, proræ inscribi solitum notæ veterum explicare 34 B 35 A 39 B 68 E 113 D 167 E 190 E 196 G 199 F 255 C 256 A bis 257 C & D 259 E & F 270 E 291 F
Minerua ades conuentui Fidicinum assignata	204 A	5 F
Iou Capitolino ad dexteram coherens	78 A	6 C
Mineruz, digitæ consecrati	43 G	
Minotaurus olim inter Romanorum signa	52 G	
Minucia frumentaria vide Mimicia		
Mirmillonum fautores, an Secutores fuerint, cum Bisciola	257 D	
Miseni sepulchrum, cum remo proprie & tuba	374 G	
Misenus cum Ænea nauim concendit	381 D	
Misericordie genua consecrata	43 G	
missum facere, quid	260 C	
Mithradates deploratis rebus venenum amicis propinat	18 B	
mola & modius cum spicis, Pistorum insigne	339 A	
mole falsæ delatio, expressa in Columna	166 B	
monile & bulla, an à Vestalibus deferri solita	169 A	
monilia lunata, cur inter militaria ornamenta	221 E	
morus naturalis progressius, est à dextera in lauum	144 F	
muco olim duplex militaribus pilis, contra Lipsium	180 C	
muli, carpentis & curribus mulierum adhibiti	225 A	
soleis muniti soliti	224 F	
muli Mariani, quid	187 D	
muliebribus tuniceis viri in Columna	19 E	
mulieres Dacicæ in captiuos Romanos sœuunt	15 D	
Gotthorum, cum viis militantes	23 B	
Romanorum, capite velato sacrificabant	168 G	
Sauromates seu Scythica in Columna	22 D	
Mundi partes vide suprà dextera Mundi pars		
muri antiqui seu incerti constructio		
exemplum in varijs Romanorum operibus	229 D	
Qacorum propriam fuisse munitionem, falsum	229 E	
muti lignei, aduersus Lampridij Commemoratorem	229 B	
mutus triplex in Col. num. 256. quid significet	187 G	
pro vallo ab Authoribus sumptus	229 G	
Musæ ad lugendum Achillem defuictum aduenient	94 C	
Myrmidones in luctu Patroclij fæſe totonderunt	354 E	
N	335 G	
N. Nigrum equi colorem denotat	255 C	
N. K. nigro-cæſium pariter colorem equi	ibid.	
Napocensis colonia in Dacia	243 D	
natales Cæſarum varijs in Kalend. Vindobonensi	270 D	
natalis Traiani ex eodem Kalendario, qua die	270 C	
navales socij vide suprà classis		
in nauali victoriis milites olea coronati	48 B	
naualis expeditio Bello Dacico	48 A	
naualis victoriæ indicium in Columna	240 D	
nauales compactæ per ipsos milites	ibid.	
Demetrii sedecimenes, mira celeritate & utilitate	208 D & G	
Græcorum ad Troiam, an in siccæ constiterint	124 F	
longæ, roſtatae, & quiæquetæ, ex eadem	323 A	
subductæ frequenter, & caſtris conclusæ	137 A	
navigatio per fluijs ex Tergesta in Danubium	136 C	
quod diebus vel fluijs, forsan ex Columna indicium	50 A	
navigia plurium ordinum breviora nostratis	50 B	
præstantiora, & in quibus	135 F	
subductioni facilita	139 G	
velis præcipue acta	ibid.	
nanis Hieronis XX. ordinum	126 E	
à Memnone descripta MDC. remigum	124 E	
Philippi XVI. ordinum	122 C	
Philopatoris XL. ordinum	124 F	
Prætoria, faciem reliquis præferre solita	124 B	
Vinaria, quæ propriæ dicenda	132 A	
nauis nomen, qua parte inscribi solitum	118 C	
tutela, quæ dicatur	28 B	
	112 E	
	112 D	
vbi inscribi consuevit		
Nemeles plures apud Smyrnæos		
Nemeles, vnde dicta		
Fortuna cui nuncupata		
apud Smyrnæos culta, & ad amatores pertinens		
nemoris notæ, quid		
Neoptolemea vltio, quæ dicta		
Neoptolemus ab Agamemnon & Græcis ad Bellū Troianū in quo in nobis ob ætatem ad militiā aptus 359 A (uitatus 364 B		
Eurypylum occidit		
Politem ante ora Priaini patris occidit		
Priamus ad atam obtruciatur		
Polyzenam Achilī immolat		
Neptunus Æneam à congreſsu cum Achille subtrahit		
Græcis se ducem præberet		
Neratia Virg. Vestalis effigies		
Nerium promontorium		
Nero Troica scriptor		
Neronis Scyphi ex crystallo, quo ornata		
tempora, Tabella Iliadis refert		
Nerua, quo die lectus Imperator	270 B	(stat 319 A
Neſtor item inter Agamemnonem & Achillem componeſe tenet		
Nicolaus Vitisius, de pluralitate ordinum ex numero remigum		
Nicopolis Vrbs à Tr. condita	243 G	(notatus 127 F
an ad Mestum vel ad Neſsum extiterit		
ad Mestum & ad Iſtrum eadem		
cur modò Thracia, modò Mœſia accenseatur		
Nilus cum squamis & brachijs cancerorum effigiatus, cur	304 D	
Nireus Charopi f. ab Eurypyo occisus		
forma præstantissimus		
monumentum commune cum Machaone habuit		
Noatius, Pannonicus fluuius		
nocturna exercitus profectio, an beue coniiciatur in Col.	67 A	
nomen navis, proræ inscribi solitum		
notæ veterum explicare 34 B 35 A 39 B 68 E 113 D 167 E 190 E		
196 G 199 F 255 C 256 A bis 257 C & D 259 E & F 270 E 291 F		
Numidae equis infrenatis vi		
nudo dorso equitantes		
Numinina, artificiæ ea efformantii denominatione insignita	251 B	
Aug. titulo notata, cur		
dedicaniū pariter nomine affecta		
Numinum aquatilum à ceteris distinguendorum nota	304 A	
numismata per obscuros viros passim cusa reprehenduntur	168 D	
nummi ad Bellum Dacieum pertinentes recensiti toto Cap. IX.		
alij minimè pertinentes segregati		
illios dignoscendi ratio		
post icones Col. plerunque inuersè delineati		
de Viſt. Germ. sub III. cos. an ad rem nostram	299 F	
nummi coloniarum, quomodo insigniti		
in honorem ciuium eius		
conditorum à ciuiibus		
plerunque interpanctione earent		
nummi aliquot, de quibus præcipue in hoc libro fit mentio		
Achillis cum Thetide thoraci innixa & galea ferente	327 E	
Alez. VII. P.O.M. à Iacobatio dedicatus	253 G	
Aſſorinorum cum Chryſa amne	360 D	
M. Aurelij Pij f. cum pugilibus cæſtibus munitis	267 D	
Caracallæ cum Ægide	224 A	
partis auerſæ lectio firmata, contra Scaligerum		
eiusdem cum Aiae gladio incumbente		
eiusdem cum Hercule lilium aquatile forſan gestante	362 D	
eiusdem Nicopolitarum ad Iſtrum	176 E	
eiusdem Nicopolitarum ad Mestum	244 E & F	
Chiorum cum Homero	345 F	
Claudij cum Primpilo & aquila	192 D	
eiusdem cum stagno & naumachia	394 E	
Commodi cum Ægide	223 G	
eiusdem cum Androcole & Galeno	211 D	
eiusdem cum Hercule ſulcum dicente	152 D	
eiusdem pelle in herioicum motem anniſti	223 E	
eiusdem cū Vulcano Pallade coram galea efformante	327 G	
Constantini cum Ponte ad Danubium	96 F	
Crispinæ cum Hierophile Sybilla	318 A	
Gallieni pelle amicti	223 F	
Gordiani III. cum biremi	133 A	
eiusdem cum Hercule ſeſe coronante	175 E	
eiusdem Nicopolitarum ad Iſtrum	244 G	
eiusdem cum quadriremi	133 F	
Hadriani cum biremi	133 A & E	
Iunij gentis cum litus	204 E	
Ochonis cum Primpilo & aquila	192 D	
Plautillæ cum Ven. ac Cupidine, & clypeo in quo leo	375 D	
Septimij Seueri cum Hercule ramum ferente	177 A	
eiusdem cum Rego Sauromate	23 F	
Titi cum Neptuno aphlastum manibus gestante	347 G	
eiusdem cū Roma ſedente, lupa ad pedes, & II. auibus	302 D	
Traiani cum Achille Penthesileam interficiente	350 E	
eiusdem cum Areu Triunphali sub anno XIII.	300 D	
	giſdem	

I N D E X

eiudem cum Dacia & duobus pueris	107 B	ab Hectori interficitur	326 B
eiudem cum Dardania	109 C	ligeretur ab Achille & Myrmidonibus	327 C
eiudem cum Hercule arcu armato	173 D	monumentū commune cum Achille ab habuerit	336 A
eiudem cum Rege Sauromate	23 D	panci expressi, plures in Col. significavit	202 C
eiudem cum Victoria, Nicopolitarum	244 A	Pausanias emendatus de Caletore ignem nauis Protesilai inferens	334 E
Traiani Decū cuna Dacia & capitē equino	110 E	Pausani munus in remigio attempetando	130 B
Vespasianī cum Neptuno aplastum manibus gestante	347 G	Par in uummis Traiani	311 C
nummi apud Ocoenom corecti	91 A & B	la Pecora an in Suouetaurilibus admittenda	141 B
alius cum titulo OPTIMI sub V. col. suspectus	284 E	pedestris gladij mensura	226 E
O	292 A	pedites leuis armaturæ à C. Mario sublati	200 F
Bscutorum vitorum numis inata imprebantur	168 D	Pelafgi olim Samothraciæ incole	27 D
Obstetric marmore expressa	355 B & E	pelles, ad vela nauium adhibitæ	214 E
Oca, pars Alpium humillima	50 A	cum catenis loco rudentum	214 G
Octavius Boldonius, de voce Garamantinica notatus	254 G	ferarum occisarum pro armatura assumendi mos	222 C
& de plagio insuper in ea conimissio	ibid.	& hominum quandoque	222 G
de spiræ inscriptionis plausu	234 E	Pelopidæ Artoxerxé cū Ismenia legatio, contra Ælianū	45 E
Octavius Falconerius laudatus	133 C	Pelopidas adorationem præstat renuit	45 U
oculus, cur in proris appositus	118 E	Penates Romanorum Di, qui	77 F
Odyssæ poema, quomodo in marmore Bouillensi significatum		an in Samothracia superstitione comprehensi	ibid.
oleum incrementum mirum Athenis	66 F	Penates Troicos Æneas & Anchises efferrunt	373 E
oleagineæ coronæ, minor quam laureæ honor	48 D	penitus an apertos	373 F
in nauali victoria vñsus	48 A	Penelæus, an Corcebum occidit	370 B & C
in trasuertione sollempni equitum Idib. Quin.	47 G	pentecontorus nauis, quæ	121 D
in triumphi ministris	ibid.	Penthesilea ab Achille occiditur	350 B
oleum pro lauro an Virgilius vñspauorit, iuxta Seruini	164 G	eius armatura	350 C
Olympus Cybeles vir	76 G	Podarcen occidit	350 A
Oneirus Achillis & Deidamiae II. filius, ex Hephaest.	360 A	pentodactyli in cæstibus, quales	267 D
OPERIBVS an RVDERIBVS in basi Col. legi debeat	51 E	perigraphe in voluminibus, quid	348 E
opificij instrumenta in inscriptionibus ipsorum opificum	238 D	Peitica adoratio, qualis	43 F
opina spolia, quortuplicia	155 B	pestis Græcorum expressa in Tabella Iliadis	318 D
Optimi cognomentum, quando Traiano decretum	295 G	' sacrificiis depellenda ab Achille indicatur	318 F
quando Traianus eo vñsus reperiatur	285 D	Petrus Lambecius de interpretatione notarū C M notatus	270 E
Optio Aquiliferi, ciuiusq; forte gestamen ac insigne	293 G	Petrus Cardinalis Ottobonus laudatus	133 E
Centurionis	296 A	Petrus Seguinus in explicatione nummi suppletus	81 F
Signiferorum	68 A	Phaeton, Potho, & Venus in Samothracia culti	80 G
ordines remorum in altum dispositi, cū Columna	67 D	Philemon in Pompeiopolitarum nummo	212 F
ex nummis	118 B	Philippi natus XVI. ordinum	124 F
ex Poetis	132 C	Philippus Cluarius, de Decennouij recenti vocabulo notatus	(291 F)
ex profaciis Scriptoribus	119 E	de Dion obiecta historiarum confusione	399 B
in quincuncem dispositi	120 D	de Emiliatij Claudi nullo vestigio agnito	402 A
tabularis nequaquam inter se distineti	125 B	de impossibilitate inimicendi Fucinum in Tiberim	402 C
ordo victimarum mactandarum in Suouetaurilibus	134 B	de longitudine Ductus Marcæ	390 G
vnde ortum habuerit	155 E	de Metauri fl. cum Candiano confusione	407 G
ornamenta triumphalia, priuatis dari solita	156 A	de Pitonij ore, pro Specu Aquæ Martiæ accepto	402 B
osse spicula & haitaum cuspides, quibus	62 F	Philipus Rubenius, de figura curtus triumphalis defensus	63 A
Othryoneus Cassandrae Priami filia sponsus	109 G	de Portu Anconitano, loco Pontis ad Danubium notatus	302 G
in Catalogo non expressus, & cur	322 A	Philoctetes an ad Troiam redierit, necne	366 B
ab Idomeneo interficitur	321 F	Philopatris oris nauis XL ordinum	124 F
P	321 B	philosophi hircina barba vñ	20 C
P Aciscatoris habitus, qualis	49 F	Philostratus Homero contradicendi audius	334 F
Pacorus Parthorum Rex, Decebalo amicus	12 G	Phoci tumulus muro clausus	376 B
PAL ET COR in inscriptione, quid significet	256 A	Phoenix Achilli otiosè sedentia adstat	325 F
Palentini Campi, Fucino Lacui proximi	401 D	caſſidem Vulcani opus sustentat	329 B
palla an pallium dici debeat vñlis militaris num.	87 B	an Chiton Achillem educauerit	358 B
Palladium qua forma, integræ f. an dimidia imagine	365 G	Speculator cursus bigarū in ludis funebribus Patrocli	337 D
è Samothracia primū aduectum	78 B	Phryges ab Achille fugantur	331 B
translatumne apud Argos tempore Pausaniae.	365 F	& Troes, an ijdem	331 A
ab Vlysse an à Diomede ablatum	364 G	pila olim vtramq; cuspidē equalē habebant, contra Lipsiū	368 B
pallium an bene vocetur equum regumentum	221 A	pila pontis ad Danubium cuneatae	99 D
paludamenta, an equorum stragulas Lipsius vñquam vocauerit	23 E	quantum inter se distabant	97 R
paludamenti Imperatorij color, qualis	214 B	pileati, inter Dacos honoratores	14 A
paludamentum vtrinq; villosum, an Dacorum proprium	105 G	pileus, baculus, & barba medicis propria	211 D
Pamporum vnde nauigariōnis in Istriū initium, vbi	50 B	pileus in inscriptionibus gladiatorijs, in signū libertatis adeptæ	211 D
Paunonia an Dacie accensenda, cum Patino	101 E	pilorum longitudi, quanta	(259 D)
Paunonij tunicas manicas gemitabant	46 G	Pindari Aufonij, de asportatione cadaveris Patrocli error	327 B
papus circa collum vide supra chlamydium		de Corebo in Catalogo enumerato	370 F
Panticapatum, Bosporanarum vrbium metropolis	23 E	de XII. Græcis Hætori immolatis	342 E
papiliones ex bellibus, & corum forma	214 B	de Priamo corā Danais Achillem adeunte	342 B
Paralifensis seu Parolifensis colonia in Dacia	243 D	de eodem dona reportante	342 C
paria consularia tria emenda	197 B	de rapratione cadaveris Hætoris ab Homero dissensus	333 D
Parma, vnde dicta	267 F	pinnæ infra branchias, an ad motum progressum piscibus da-	
Threcidica, an rotunda	ibid.	Pistores Vestam colebant, cur	339 B
eius verior forma	257 C	Pitonius flunius in Fucinum influens	387 E
seu quam clypeo similiot	267 G	eius egressus	391 E
Pathicæ fugæ in animantibus exemplum	111 G	malè pro Specu Aquæ Martiæ à Cluertio acceptus	402 E
Pathici cognomentum, quando Tr. tributum	285 D	Pittacus in nummo Mytileneorum	212 G
quando eo vñsus reperiatur	285 D	Plauti iocus in Tricul. explicatus	157 B
cum titulo OPTIMI seu APICTOY semper copulatum	292 D	Pliniij de Bello Dacico vaticinium	272 F
patra sacrificialis, an ex ære	165 C	Plinius Hist. de situ Cassiteridum emendatus	21 F
patrimæ ac matrimæ Virg. Vest. capiebantur	161 D	plumbum in cæstibus, quomodo intelligatur	265 B
patrimi & matrimi quibus sacris adhibiti	160 D	manubrio remi insertum, cur	126 B
patrimus ac matrimus an Camillus esse deberet	ibid.	Plurarchi locus in Marcello illustratus	155 C
Patroclii amasia Iphis è Scyro	327 C	sapiens de controversiis Græcorum rebus documentum	354 G
cadaver & circa illud pugna	326 C	podium Imperatorium in Circo Gallieni, vbi	151 B
iusta & ludi funebres in eius honorem peracti	334 C	Podarces à Penthesilea occisus	350 A
Patroclus arma ab Achille petit, & Myrmidonū auxiliū	325 F	Polites Echium intermit	324 E
arma equitandi à Neptuno eductus	327 D	reponendum in pugna ad natuæ, delecto Heleno fratre	ibid.
ab Euphorbo vulneratur.	326 A	Polydamas Panthoij f. ab Aiace Telamonio impeditus	322 D
		ok	

I N D E X

ob. Prudentiam ab Homero commendatus		Sospita vocata	78 D
Polyxena in amplexibus Hecubæ matris immoratur		Proætorum & Lictorum idem ferè ministerium	184 G
busto Achillis à Neoptolemo immolatur		Proætorius , priùs Iolaus dictus	350 B
communem cum Achille tumulum habuit		pſalacanta herbæ vis	224 D
eius forsitan statua Achillis tumulo imposita		Ptolemæus de situ Cassiteridum expensus	21 E
Cn. Pompeio laureæ corona visus à Senatu decretus		de situ Nicopolis ad Nessum emendatus	245 A
Pomptina Palus Decennouium vocata , cur		Ptolemæus Hephaestio hyperbolicus scriptor notatus	350 D
non nouo nomine , vt vult Cluverius		pueri felicissimi , qui dicti	161 F
qua nota compendiosè significatum		(354 C) 359 F	
Pons , nomen acis ex parte Illyri ad Pontem Danubij		pueri patrini & matrini , quibus sacrificijs adhibiti	160 D
Pons ad Danubium in nummo Constantini , an verus		pueris frumentum distributum à Traiano	36 C
Pons Traiani ad Danubium cum arcibus ad capita	10 D	Pugilum se tutantium habitus	264 G
iandui in eius votis		cæteræ vide suprà cæstus	
an lapidem totus	96 E	pugio Præf. Præt. insigne	9 A
an nummo expressus		puncta singulis syllabis interposita in marmoribus	259 A
an eo in quo VIA TRAIANA , iuxta Zamosium		purpura pro magistratu	191 C
Oſelij de hoc Ponte inepta cogitatio	306 A	purpurea Imp. chlamys	180 B
pilarum eiusdem inter se distantia	303 C	P. Purpurinus à Fauentia landatus	270 F
an ex unico arcu intelligi possit	97 D	putei in Emiliario qui dicantur	408 E
Pontes Tr. ad Tagum & Danubium per Tristianū confusi	100 A	putorum supra Emiliarium distributio & vſus	410 D
Pontifex , an aram cum victimis circuaret , cum Guthero	144 B	Pyramon Virgilio , qui Callimachus Argos	928 D
Pontifex Max. absque corona in sacrificijs , & cur	159 F	Pyrrha , Achillis sub fœmineo habitu nomen	358 F
quo habitu in sacrificijs vſus	169 D	Pyrrhus Achillis f. vide suprà Neoptolemus	
pluribus simul imperantibus vñus tantum vocabatur	89 G	Pyrrhus Epitrocarum Rex sub eodem vallo tendendi author	32 D
contrariū obtinuit post Maximum & Balbinum Augg.	90 G	dissentient Lipsius , & antiquius putat	32 G
Pontis ad Danubium architectus	100 A	Pyrillus Ligoriū cæstuum formam confinxit	262 D
de eo lapsus Tristani	ibid.	ex quo inductus	264 D
arcuin ampliudo quanta	97 G	de falsa inscriptione notatus	235 A
Curator in inscriptione	242 B	Pythagoras in nummo Samiorum	212 F
genuina in Columna effigies	96 D		
latitudo , quanta	99 A	Q Vadraginta remorum ordinum nauis , cuius	124 B
pilæ , quot	98 F	quadriga triumphalis , Traiano ante triumphū statuta	62 E
non quadrata , sed cuneata ex eadem Col. deprehensa	99 D	quadriremes , nummis expressæ	133 F
vix super eo amplitudo , qualis	99 G	quadrulum cum mola salsa , in Col. expressum	166 B
ponitum stucendorum ratio ex nauibus	85 B	Quæstoris Numerorum à Frumento munis	35 A
Populum oppidum ex Corsiniū ruinis erexit	387 A	querñæ coronæ in Palatio è lauris suspensæ	60 B
porca Cereris victima , cur	171 B	quinqueremes , rostratae , & longæ naues , exdem	137 A
per porcos ante bellum diuinatio	18 A	quinqueremum praxis asseritur	131 G 134 B
portæ castrorum modò cum foribus , modò sine illis	228 E	R	
munitæ , & quomodo	228 G	Nota , rufum equi colorem denotat	256 A
Portus Anconitanus , an nummo Traiani contentus	301 C	racemī vitiū in tropheis Capitolinis , quid significant	106 E
portus maritimæ , quomodo in nummis expressi	302 C	Raphael Maggiottus laudatus	55 C
posca , militaris portio	31 D	Raphael Volaterranus , de equitibus leuis armaturæ notatus	92 A
Potho , Phaeron , & Venus in Samothracia culti	80 G	de religione veterum tractatio , an permissa	141 C
Præcius annis , & an aliqua huius nominis vrbs	321 E	remi in polirembus nauigij alarum imitatione dispositi	128 A
Præfecti Prætorio insigne , quale	9 A	an tot quot remiges	130 E 131 G
munus , quale	8 B	XXXVIII. cubitorum in nau Philopatoris	124 B
Præfectura Frumenti Dandi , qualis	35 F	remiges ex captiuis an Tr. adhibuerit	39 F
Præfectus Præt. , equestris ordinis	8 C	ali quando per alios Dueces supplerti	ibid.
quomodo eligi solitus	8 B	remiges , quandoque classiarj dicti	71 A
vnicus sub Traiano , & quando secus	8 C	in thranitas , zygitas , & thalamitas distincti	120 G
Præfectus Præt. sub Traiano Claudius Liuianus	8 A	an tot quot remi	130 E 131 C
Præfectus Proætorum	182 E	remigium per Hortatores temperari solitum	130 A
Satellitum	ibid.	remigium habitus	39 G
Prætoria Cohors , vnde dicta	25 D	numerus in quinqueremibus	136 A
nauis , cæteris præluebat	118 C	remorum modicus impulsus in polirembus esse debuit	126 C
Prætoriani an bene dicantur à cæteris	25 E	ordines vide suprà ordines remorum	
an ex gladio ad dexteram indicentur , iuxta Salmasium	25 D	remus , an lorum tubæ significet iuxta Seruum	375 A
an ex indice elato	25 E	Restanus Cantelmus laudatus	385 G
ab opere immunes erant	25 G	Restitutor Italæ Tr. vocatus	91 F
viarum exploratores	200 E	Restitutoris Vibis titulus , cui tributus	ibid.
vnde olim legi soliti	186 G	Traiano minimè conueniens	91 G
quid post Septimij Seueri tempora	196 B	Reuocatorum , sive Euocatorum legio	198 E
Prætoriani equites thoracati	196 C	rica , quid , & vnde dicta	168 G
Prætorianorum habitus	200 D	roga , quid	35 F
instictio	200 E	Roma quos primò hostes , mox socios habuit	12 C
munus	26 A	sinistrorum ducto aratto coudita	153 B
stipendum duplex	25 D	Romæ origo , fundatio , & incrementum in marmore	82
aliquando sc̄equiplex	25 G	Romanii captiui , barbarè à Dacis habitu	15 D
Prætorium , an diuerso ambitu à castris contentum	ibid.	Romanorum cum Poenis de maris imperio certamen	138 A
Priamus humi sedens ante Achillem	32 C	Romulus Amasæus , de Diocletianis notatus	74 A & C 80 E
an Mercurio comite	341 D	de osseis hastatum cupidibus emendatus	109 G
cadaver Hectoris ab eo recipit datis donis	341 E	de permuratis actionibus Diomedis & Ulyssis notatus	364 G
à Neoptolemo occiditur ad aram Iouis Hercæi	341 G	rostratae naues , quinqueremes , & longæ , exdem	137 A
primi nota in eos . &c. an apponetur , vt in II. III. &c.	371 A	rotulas machinae Dacorum in Columna	220 C
Primipili honor tardus	283 C	L. Rubellij Gemini prænomen assertum , suppleto Panuino	197 C
Primipitus , an idem Aquilifer	191 A	rudentes corriaci in nauibus	214 G
an in nummis , cum aquila expressus sit	188 F	RUDERIBVS an OPERIBVS in basi Col. legi debeat	51 E
priuata Traiani domus , vbi	192 D	S	
procincta classis , quando diceretur	172 G	Abina Hadriani , an capite laureato in nummo	38 G
profectio exercitus , quo ordine fieret	101 G	Sacerdotes , coronati operabantur	159 E
prolepsis , seu anticipationis figura , quando admittenda	40 B	sive infusati & vitrati	164 B
quando vitiosa	58 D	sacrificantes , cui capite modò aperto modò operto	169 G
propagator Orbis Terrarum , Tr. vocatus	58 G	cui vario habitu	ibid.
proper viam , factum quale	91 F	sacrificium Genio fluminis peractum	177 B
Prorogatoris munus in exercitu , quale	173 G	Sadyci filij Cabiri seu Dioscuri	78 G
Proserpina , codem ritu quo Samothraces Dij culta	35 E	Sadycus , idem à Iupiter	ibid.
	78 E	sagittæ Germanorum osseis cupidibus	209 G
		ternæ vno istu emisse	218 D
		Sagittæ	

I N D E X

Sagittarii in Romano exercitu , ex auxiliis sagus tueillius , quodnam vestis genus	200 F	sepulchra muto cincta , cur	576 A	
Salamis , eis Atheniensium colonia	87 B	sepulchro insignia imponi solita	374 G	
Salutis fluvius , Fucino proximus	335 C	sepultura militaris , qua	65 E	
Salutis typus serpens	401 D	Serapis , inter Diisceuros	74 F 75 B	
ades , in periculo Belli Samnitici vota	307 C	serpentes Furij primus addidit Aeschylus	20 E	
Samnites gladiatores , non à patria sed à classe dicti	257 F	serta ex quereu in basi Col. quid significant	60 A	
Samnitici gladiatori ornatiss ex verusto marmore	258	fertum vel fascia eius loco , in victimis & sacrificantibus	163 E	
militis armatura , qualis	257 G	victimis dum feriebantur ablata , & cur	167 A (164 B)	
Samothraces , anili quidam ferrei vocati	81 B	Seruij aduersus Turnebum defensio	152 A	
Samothracia , Dardania dicta	76 D	Seruij , de classe equitū pro classe nauī sumpta notatus	323 G	
à Pelasgis inhabitata	77 D	de Philoctete ad Troiam non reuelso	366 B	
Samothracia & l'hyrgia supersticio , an vna & eadem	77 C	de remo pro loro tuba accepto	375 A	
plures Heroes ea imbuti	81 A	de Scez̄ portae denominatione	29 D	
Samothracia mysteria Eerion inuenit	77 C	de Tithono Laomedontis fratre	353 E	
in Samothracia Venus , Pothus , & Phaeton culti	80 F	Selostris , Reges ad quadrigas quibus vehebatur iungebat	146 C	
Samothracia Deorum aræ tres in Circō	78 F	Seueri Alexandi erga milites ægrotos cura	50 G	
Samuel Bochartus laudatus	78 C 81 B	Sigæum an Sigæum scribendum	380 E	
Sancus , idem ac Hercules	112 B	ad Sigæum promotoriū an munitio extiterit tēpore Belli Tro- rbem cognominem Constantinus ædificare paravit	380 F	
Saon Samothracie leges dedit	173 G	signa militaria colomarum symbolum , cur	11 A	
Sappho in Mytileneorum nummo	76 E	muta alia , alia semiuocalia	202 E	
Sargetia seu Istrigia , fluviolus in Dacia	212 F	Signiferi Optiones habebant	67 D	
in eo thesauri Decebalii occultati	27 G	pugnabant quoque	190 D	
Sarmatæ variè armati	235 D	Signiferorum habitus	193 A 202 D	
Sarmatia , duplēx	111 D	de eo Lipsius deceptus	201 E	
de Sarmatis Trajanum triumphasse , quomodo dici possit	85 G	signorum militarium distinctio , ex Authoribus	64 A	
Sarmatum armatura ex vngulis equorum	106 E	ex Columna	64 D	
equi absque frænis	109 F	ex nummis	64 C	
haſte ofleis cuspidibus	5 E	sublata aliquando , & qua occasione	64 F	
pugnandi in fuga , mos	109 G	silentium indicentium habitus , qualis	49 G	
Sarmizægethusa colonia in Dacia	111 E	Siluani & Larum Sodalitium	205 F	
Saturnus , vnde dictus	243 A	malè à Iotepho Scaligero intellectum	ibid.	
idem cum Cælo , ex Varrone	347 G	Siluanus , Collegij Laium & Imaginum tutelaris	205 E	
in marmore apoteoſis Homeri , quid significet	ibid.	Larum per Scaligerum inuictus , nullus	205 G	
Sauromatae seu Scythicæ mulieres in Columna	347 D	simiæ ad Coloum Lacum statis diebus saltantes	353 C	
Amazones ab Hippocrate descriptæ	22 D	sinister & interior idem ex Seruo	151 G	
Sauromates Bospori Rex	247 D	Sinon vincit manibus introducitur cum Equo , contra Virgilium	368 G	
eius nummi	24 B	Sirmium , ad Sauum fl.	368 G	
sautotera , quid	23 D	in ea via , qua à Danubio in Italianam dicit	50 A	
Saus an Drauus sit fluvius num. 242.	180 E	Smintheus Apollo vnde dictus	317 C	
Drauo placidior	26 G	Smintheum oppidum , an alicubi iuxta Tristandum	318 A	
in Istrum infinit	27 D	socij nauales vide suprà classiarij	12 C	
Pannonicæ Classis ad eum statio	27 B	socij Romanorum ex hoitoibus	225 F	
Sæcæ portæ , vnde sic dictæ	26 G	Sodalitium Siluani vide suprà Siluani	226 A	
Sæcum Promontorium ab Ascensio confitum	29 C	soleæ ferreæ equorum , in equitatu Asiatico	225 G	
Scamander in Achillem cadavera impellit	330 C	Græcorum forsan , ex Homero	225 E	
quomodo in marmore effigiatus	360 D	Mithradatis	225 F	
velamento circa caput distinctus	303 D	Traiani nequaquam	224 E	
Scapha vinaria , an bene dicatur	28 A	per Lascum inuente , malè à Raynaudo dicuntur	225 D	
Sceptrum , pro regno sumptum	191 D	ex quo tempore reperiantur in veteribus monumentis	225 C	
consulare cum aquila	192 E	solirem natus , quæ dicatur	121 D	
pro aquila legionaria malè acceptū à Lud. Dorleans	ibid.	Solitaurilia vide infrā Suonetaurilia	141 F	
Scholastæ Aristophanis plures	123 B	solum , lingua Osca quid significet	18 A	
Scipio Æmilianus in castris vinum non admittebat	31 D	fortes Dei Helopolitanū per Traianum consultæ	268 B	
Sclauonia seu Schlaunonia , quid comprehendat	65 B	spectacula occasione Belli Dacici , quoties exhibita	182 F	
nouum nomen	59 A	Speculatores seu Stipatores Traiani , cur inermes	182 B	
Sclauoniam an Danubius interluat	65 A	lanceam gestabant	184 G	
Scolponeæ , quid	265 C	Lictorum loco an successerint , cum Kippingia	184 E	
Scorpi agitatoris circensis effigies & elogium	338 A	pars Cohortium Prætoriarum	181 F	
æras qua floruit	340 A	Speculatorum habitus in Columna	181 E	
Scuta , contegi solita extra pugnam	15 A	& Lictorum , idem ferè ministerium	184 E	
exagona in trophæis Capitolinis , an ad Dacos pertineat	106 B	Spes , ad rem bellicam pertinens , & eius nummi in Tr.	306 C	
sive octagona , cur in nummis Traianu	ibid.	Spicæ , Alexandrinæ vrbis syraboium	257 B	
Scutum naturale Pugillum , quale	265 A	modius , & mola. Pistorum insigne	339 A	
Scythæ cum Amazonibus coniuncti	22 E	spina Ciri non in medium protensa , & cur	147 G	
venenatis telis vi	13 A	metis ferè coherens	150 B	
Scythicæ mulieres vide suprà Sauromatae	206 B	spolia hoitoilia concremari & Dijs Belli consecrati solita	312 F	
Sebastianus Erizzo , de nūmo Pontis ad Danubiu laudatus	86 F	triplicia , & quæ	155 B	
de captura Decebalii notatus	299 B	squamea an hamata dicenda lorica num. 147.	48 E	
de Chalcide Euboica loco Flaviæ Chalcidenæ	297 F	Stalinus Cyprus an Cypriorum Catminum author	374 D	
de numero malè ad Dacicam expeditionem relato	255 C	Homeri gener	374 E	
Secundas & tertias ferre , quid	165 F	Statio in flumine ad impediendum nauium transiit	19 B	
Secures sacrificales ex ære	165 B	statura , an octo capitum altitudine determinanda	54 E	
acières dictæ	161 G	Stelida , quid in nau	117 G	
Securi vel malleo viætum pereculse	257 D	Stephanus de Vrbibus emendatus de Smintheo nemore	317 F	
Secutores , classis gladiatoriæ nomen	ibid.	Stephanus Zamosius diligens Dacicarum Antiquitatum colle-	ibid.	
an tantummodo Mirmillonum fautores , cum Bisciola	79 A	Hadrianum pro Traiano accipit 241 E (stor 241 D	nummum Viæ Traianæ cum alio Pontis confundit	306 A
Sedechi seu Sadycus Cabirorum pater	ibid.	Stesichorus in Tabella Iliadis expresus	349 G	
idem qui Iupiter	124 F	Stipatores vide suprà Speculatores	42 B	
sedecimenes Demetrii perutiles	26 G	stipendum à donatiuo diuersum	25 G	
sedecimenes Philippi inhabilis propè magnitudinis	27 A	Prætorianorum duplex	ibid.	
Segeistica , arx in bello contra Dacos	26 G	aliquando sexquplex	19 F	
ad Sauum , an ad Noarium	185 C	Strabo laudatus	deque earum situ	21 D
in Segeistica Augustus classem contra Dacos instruxit	348 E	Strabonis locus de Cassiteridū incolis emendatus ex Col.	20 D	
Selvante Traianus decepsit	321 E	stragula equorum , an paludamenta Lipsius vocauerit	220 G	
felis in voluminibus , quid	65 E	Stratorum dignitas	habitus	185 E
Selleentes annis apud Arisbam fluens				
sepulchra an sint , ædificia num. 197				

I N D E X

habitus eorum in Columna		185 D	taurus fluminibus immolatus ; cur		ibid.
nunus , quale		185 E	taurus & vacca , coloniarum symbolum		11 A
Stratoribus chlamys conueniens		ibid.	in condendis vrbibus quomodo iuncti		152 B
Statura viarum per milites fieri solita		46 A	huius rei ratio ex Philadelpho		153 A
Stigies in Columna apparentes		87 E	rectorium opus duplex apud Vitrinium		315 G
stigium differentia		87 F	Telchines an iudem cum Curetibus , Corybantibus , Caberis , &		
stichocameli in fugiendo pugna		111 G	Tenedos vnde nouū nomen sortita 325 C (Idæs Daedylis 80 C		
Stygis figura in mortore		356 C	tenax seu viræ , ex lana		
Styx duplex , inferna & superna		ibid.	ex Tergesta in Danubium per fluviis nauigatio		167 C
maxima natu ex Oceani filiabus		180 A	Terra & Iis eadem		30 A
subarmale , quid		136 F	in marmore apotheosis Homeri quid significet		347 A
Subductio navium Amilcaris ad Himeram		138 B	Terra Matri cultus ex varijs inscriptionibus		ibid.
Augusti per Isthmum Ambraciæ		138 C	tertia vslra , quæ		236 G
per Isthmum Peloponnesiacum		138 D	de ijs male intellectis Sponius notatus		38 F
Cleopatra per Isthmum sinus Arabici		138 E	tertias ferre , quid		ibid.
Gæcorum apud Ilium		323 A	Tertullianus , de cultu statuæ Achillis in sepulchro expensis		255 C
Hannibalis à portu Tarenti ad apertura mare		139 A	teſſaracontorus naus , quæ		121 D
C. Iulij Caesaris prope Adrumetum		138 B	testudo in multiremis nauigij , & eius vſus		137 G
in Butannia		137 B	per Borellium inducta suppletur		135 A
in Sicilia		137 C	Teucer , sub clypeo Aiakis fratri latitans		135 B
Romanatum ad Aspidem , seu Clupeam		137 E	thalamite remiges , qui		120 G
ad Canas		137 B	thallus , propri ramus oleaginus		123 E
ad Uticam		136 G	thargelion , mensis Barbaris infelix		165 B
Vari prope Uticam		138 B	Theodora , nomen arcis ad Pontem Danubij		369 F
Subductionis frequens apud veteres vſus		136 C	Thersites ob dicacitatè ab Achille pugno impacto occisus		10 C
modus , corporibus captiuorum suppositis		138 G	thesauri Deceballi , quomodo occultati ex Dione		235 D
helice machina		138 F	superiori xuo quomodo detecti		235 F
phalangis subditis		138 G	Thetidis satum , quo Iupiter deterritus fuit , quale		335 B
suleis & pellibus		138 F	Thetis , Achillis in honori vltionem à loue impetrat		319 E
tergoribus recdus diteptis & oleo persus		138 B	arma à Vulcano pro filio obtinet		327 E
subingium in veteri pictura ostensus		340 G	de hac re nummus		ibid.
Snoptions in exercitu		68 D	eadem filio offert		328 G
Succinctiorum , quid		179 G	Thomas de Pinedo laudatus		81 B
duplex in vestitu militum		ibid.	Thomas Reinesius laudatus		236 B
Sudarium mappa , an rectè dicatur		193 C	de agroti iniqua distributione circa Fucinum notatus		293 F
Sudarium circa celium Netonis , mi ad propositum		193 E	de Alba alluione , cassio timore perterritus		403 D
Suella colonia , cur Clasica dicta		84 A	de argumentatione vitiola circa Emissariū ex Suetonio , repre-		
Suetonius , à Scaligero temere cum culpante defensus		397 B	item ex Tacito		394 C
Suri , amici & soci Romanorum		16 G	de factione Ceromatonia à se inducta		254 D
cum nodo substringere soliti		15 G	de immutatione verbi in veteri inscriptione		206 D
Dacis iniuria natio		17 A	de inscriptione suspecta admissa		404 C
ephippijs non vtebantur		17 B	de lunone Zygia à se inducta		371 G
pellibus induiti		17 G	de licentia immundandi passim inscriptiones		293 F
seminudi prodibant		ibid.	de legione XIII. Vlpia à se inducta		403 C
Sutibulum an semper Vestales gestare solerent		168 E	de meridianis spectaculis , tanquam mitioribus		196 G
Suouetaurilia , an Solitaurilia dicenda		141 F	& loco Suetonij ad id corrupto		254 A
Suouetaurilia apud Gracos , ad fœdera sumanda celebrata		158 B	de nota MIL LAP in columna milliaria		ibid.
ad grates reddendas		158 A	de Parthici cognomine in XI. Tr. Pot. Traiani		287 G
in heroicum cultum		158 D	de ruderibus Pontis cum ruderibus Vvathel confusis		294 G
ad iuramento sanctioris vinculum		158 C	de suppleta inscriptione ad Fucinum credita		287 G
non Marti facta		157 E	de Tribunicia Pot. XXIII. in Traiano admissa		295 C
Suouetaurilia apud Romanos capite operto fieri solita		169 E	Thomea , Dacia fluvius		403 C
error in hoc suppletoris Arcus Constantini notatur		169 D	THR nota , de gladiatore è Thracum classe intelligenda		257 G
quo habitu		ibid.	Thraces gladiatores , an natione tales , iuxta Lipsum		257 E
lustrale semper sacrificium		13 G	Thracia in plures Provincias diuisa		245 B
Marti fieri solita		158 A	thranitæ remiges , qui		120 G
maiora , quæ		143 A	in toto ambitu nautis dispergit		123 D
Ioseph Scaliger de eis notatus		154 F	Tiberis , an Fucini aquas recipere potuerit		121 G
minora , quæ		154 E	de ea re Gluerij error		401 G
in Suouetaurilibus victimis , integræ adhibitæ		142 B & G	cur Claudius ab incepcta in eum immissione abstinerit		401 E
ex quibus animalibus		142 D	tibiæ militicæ , infra suras nudæ		179 E
Turnebus de hoc reprehensus		156 A	Tibicinae , an in bello Romanis vslri fuerint		206 G
quo ordine maestæ		155 E	an è militibus , vt in imaginibus Col. Antoninianæ		286 F
huius ordinis ratio		155 C	Tibiscus , an inter Dacia flumina		27 D
ter circumactæ		144 C	Tigrani equitanti Reges adstabunt		186 B
ad lxxiam an ad dexteram ,		144 E	trabes pro muro , contra Commentatorem Lampridij		187 G
supinus , pro incurvo , propria significatione		257 A	Traiani adoptio , an coram à Nerua confirmata , iuxtra Tristanū		
supplementum exercitus Traiani in Col. designatum		13 G	consulatus III. , primus post Imperium fuit		272 D
ex quo legionibus		14 B	col. IV. continuatus cum III.		(271 G
suppletores veterum marmorum admonentur		170 F	col. V. post biennium suscepimus		272 C
Supplicantes genua rangebant		44 A	cum VII. Trib. Pot. nec anteua conuenit		274 E
Syrcia Pannonia vrbis		319 F	col. VI. quando suscepit		273 G
Synopsis chronologica Imperij Tr. usque ad VI. cōsulatū		50 A	eius corporis proportio ex Columna		291 C
annii Vibis qua ratione in ea digesti		282 A	an Marij trophæa Capitolina dicenda		56 C
T		294 B	moderatio		102 D
Abella anaglypha Iliadis , ex qua materia		315 F	de Ponte ad Istrum , votum		43 A
quota sui parte mutata		319 G	priuata domus , vbi		97 C
notis numeralibus librorū Homeri per fascies distincta		320 A	Statua in Columna , ex qua materia		172 G
reperita vbi fuerit		384 B	triumphis nō gestus , sed decretus , iu nummo expressus		251 E
quo tempore efformata creditur .		382 F	II. triumphus , vnde probetur		280 C
Tabellaris , absque calceis curvabant		69 D	Traiano tam ciuica , quam triumphalis corona debita		268 C
Talhybius fortitionem Trojanarū captiuarū annunciat		378 B	an tempa erecta		301 A
Tanquæ Faber , vocem clavis in Liu. male intellexit		324 A	Traianus , acclamatioēs Imperatorias vnde assumpserit vide		
Tarquinenses Fariarum habitu erumpentes		20 F	adoptatus quando à Nerua 269 F (Imperatoria acclamatio-		
tauti in victimis , qui dicantur		141 F	ante eius II. col.		271 E
tauti tantum , an etiam boues , ætorij immolati soliti		142 A	an certo die XIV. Kal. Oct. cum Panuinio		269 G
tauti vices , quæ		156 F	Adriaticum an transmisit		48 G
taurina frons fluminibus , cur		178 C		49 E	
		177 G	Alexan-		

I N D E X

Alexandro parentauit	177 G	tribunal è cespite in castris	25 G
Alexandrum æmulatus	ibid.	Tribunatus Plebis ab Iwp. geri non poterat	83 A
amari portiū quām honorari cupiebat	43 A	Tribuni castrationem probabant	32 B
anno II Imperij à consulatu vacauit	272 C	Tribunicia Potestas ab Imp. assumpta	38 B
Aquama Marciam an testiuerit	102 E	Trib. Pot. Tr. IV. cum elogio Victi Decebali incompatibilis,	
arcos ad capita sui Pontis extruxit	10 D	itemque cum tit. DACICI 237 B (contra Panuin. 273 F	
ad Bellum Dacicum I. quando proiectus fuerit	93 G 274 A	Trib. Pot. anni. cū annis Imperij quodang; non consecutebat 88 F	
quando ad II. vide huc omnia suprà Bellum Dacicū		Traiani, cum eius eos. copulatio	272 C
capite modō aperto modō opero sacrificar, & cui	169 C	Tribunus frumenti distributioni præcerat	34 A
aperto in Suouet. Arcus Constant. sed ex prava supplicatione		Stipatorum	182 E
à colonijs eū sacrificiis & acclamatiōnib. exceptus 49 D (ibid.		trifax, teli genus	218 C
Commentaria de rebus à se gestis scriptis	2 B	TRINEPOS in inscriptionibus nusquam	286 F
Conditor Orbis Vniuersi vocatus	91 F	Triptolemus & Iasion, Gemini cælestes dicti	79 G
consulatum II. absens gessit	271 E	triremes veterum, in quo nostris vtiliores	135 C
exetera vide suprà Traiani consulatus		triremis forma in Columna	118 A
absque corona sacrificat, & cur	159 F	significatio per notam III.	113 D
Daciam viris exhaustam supplexit	10 E	triremium vslus iam ante Theodosium cessauerat	123 B
Daci titulū post expeditiones Orientalis an suscepit	91 G	Tritopatreus unus ex Anacibus	73 G
quo tempore eum assumpserit	288 F	triumphales nummi ex triumpho tantum decreto	280 C
de Dacis & Scythis iuxta Cassiod. triumphauit	306 D	au primū à secundo triumpho Tr. distinguant	308 F
Dacos auxiliares habuit	12 F	triumphalia ornamenta priuatis s̄pe data	62 F
à Decebalu an adoratus fuerit	42 F	triumphalis corona Traiano debita	60 G
quo gestu veneratus	43 G	triumphalis currus forma, quānam	63 A
Dianæ addictus	102 B	quandoque quadrata	63 F
diverſo indumento cur in sacrificijs vslus	169 C	de triumpho Traiaui inscriptions	253 A 256 F
exercitum supplex	13 G	Troes ac Phryges an ijdem	331 A 368 B
quot legionibus	14 B	Troia equorum causa ter capta	367 A
ad II. expeditionē Dacicā an maritimo itinere proiectus	48 G	frequentibus turribus munira	374 E
post expeditiones Orientales, an Romam reuersus fuerit	91 G	Troia direptio, qua die contigerit	369 E
frumentum in pueros distribuite	36 C	fatalia plura enumerantur	366 A
Fucinum Lacum an emiserit	402 D 404 C	Troianum Bellum verumne an fictum	316 F
Germanici titulū ante II. cos. obtinuit, contra Oconē 269 E		commune pictorum argumentum	381 E
Hercules vocatus, sed suspectis monumentis	172 C 173 B	trophæa propriæ quæ sint	309 G
Herculis addictus unde proberetur	169 G 172 E	gemina ponit solita	105 D
honoriibus triumphalibus ante triumphum vslus	62 F 280 C	in montibus locabuntur	61 E
Imperator statim post adoptionem vocatus	89 A 269 E	trophæa Capitolina an coincident cum trophæis quæ in Colum-	
legationes Barbararū Gentiu post Bellū Dacicū recepit	298 G	an Domitianī fuerint	108 A (na 102 D
Legatos honoratos habuit	9 F	Marij an Traiani mellius dicuntur	102 D
Legatus Nerua suerat	9 G	an operis eiusdem à Columna	105 A
Locuplerator Ciuium vocatus	91 F 206 C	trophæa euertere fas non erat, & cur	62 A
Magistratibus absentibus eandem àe præsentibus autoritatē		tempore tamen coruentia non resiciebantur, & cur	62 B
in milites ægrotos pius	40 F	trophæa Traiani exprimentes nummi congesti	309 G
militibus cæsis parentari quotannis iussit	(tribuit 8 D	trophæorū nomen an conueniat armorū aceruis in basi Col. 48 F	
natalem diem habuit XIII. Kal. Oct.	65 F	tuba & lituus, idem apud Virgilium	205 A
naualem victoriam obtinuit	270 C	tubæ forma	202 F
Olympiadis puerperium cur veneratus fuerit	48 B	in bello vslus, & an peditem propria	203 B
de hac re Franciscus Angelonius notatus	178 A	in ludis gladiatorijs vslus	204 G
Optimi cognomen quando assumpserit	ibid.	in sacris vslus	203 A
quando à Senatu co-decoratus fuerit	285 D	turres circa castra dispositæ	228 B
Parthicus quando appellatus	285 D 288 A	idem apud Graecos	228 E
Patri Patriæ titulum quandiu recusauerit	282 G	turris ex capitibus hostiis & lapidibus à Turcis constructa	188 D
pilum dupliei mucrone cur gester	180 C	Tuscanici an Dorici operis Columna	87 D
Pontem ad Danubium construxit	96 D	tutela nauis, quæ dicitur	112 D
item ad Tagum	100 B	vbi locati solita	112 F
priuatam domum vbi habuerit	172 G	V	
procerioris statuta	55 E	Acca & taurus vide suprà taurus & vacca	
Propagator Orbis Terrarum vocatus	91 F	Valdamus Daciz fluuius	27 F
quadriga triumphali ante triumphum honoratus	61 E	vallum pro muto apud Authores	94 C
Rekitutor Italiz. vocatus	91 F	vnicum diuersos exercitus claudens	32 D
Rekitutor Vrbis an bene vocetur	91 E	exetera vide suprà castra	
an ſævitia in Exploratores vslus	228 B	vallum cur milites non gestent in Columna	187 G
Selinunte deceſſit	185 C	vela nauium ex pelibus	214 E
signum olim amissum, à Dacis recipit	18 D	cum catenis loco ridentium	214 G
Sortes Dei Heliopolitanī ante Bellum Parthicū consulit	18 A	velamentum circa caput, diuinitatis indicium	303 D
Statua Columnæ imposta, ex qua materia	291 D	exemplum in effigie Scamandri	303 D
Stipatores inermes habuit, & cur	182 F	Oifelius in Danubij nummo ad quid detorserit	303 C
Templum in Dacia Ioui construxit	247 A 300 G	venatio ad bellum proliſſua	222 G 223 B
à Tergesta in Danubii an ei exercitu nauigare poterit	50 A	venatio hominum, bellum dictum	223 D
triumphales nūm̄os ex solo triumpho decreto obtinuit	280 B	venationis strenuitatem in bello ostendandi mos	221 B
triumphauit post obitum	69 E	veneni ſusceptio in Columna	18 B
triumphum duplēcē egit	268 C	veneno tela ſatirate, qui soliti	13 A
ex nummis quomodo distinguantur	309 A	venti Africi incantatio	158 F
Tribunicia Potestatem ante Imperium numerat	89 A	Venus an Mercurius Ænez è Troia egradienti comes	374 A
venationis studiosus	102 C	Venus, Potho, & Phaeton in Samothracia culti	80 G
vinum in castris non admittiebat	31 D	Venus Cælestis Attimpasa à Scythis dicta	235 B
M. Vlpius an post Imperium aliquando dictus, & cur	285 E	Astroarche à Pheenicibus	235 C
in Vrbem post Orientales expeditiones non rediit	191 G	eius cultores ab eis piscium abstinebant	ibid.
Traianus pater ornamenta triumphalia adeptrus	62 G	eius cultus Athenis ab Ægeo inductus	ibid.
traiectus, etiam maritimas transiunctiones significat	(286 B	vertex, in humano corpore, vbi	54 B
transfugæ an captiui num. 221.	84 F	à vertice ad mentem proportionis, alia est à proportione capitis ad	
in transfugas Romanorum rigor	13 F 86 C	Vertumnii corona, qualis	172 B (corpus ibid.
Transiluanæ Provinciæ insignis	86 B	an Herculis sit sacrificium in Arcu Constantini	170 E
triacontoris nautis, quæ	41 B	victima, quæ	171 B
Triarij, an habitu distinguantur in Col:	111 D	Vertumnus, caprina pelle cur inductus	171 G
à Mario sublati	33 B	cotonam, an ex folijs vel ex fructibus gerat	172 A
nulli iam tempore Traiani	33 G	facie nulla, cur	170 G
contra Erasmus	33 C	ligneo collo, cur	171 A
de Triarij munere discordant authores	33 F		170 pomis
	33 D		

INDEX

ponis refertam pellam cur gerat	171 G	Virgines Vestales vide supra Vestales	
veruer : à Suoueraurilibus exclusus	142 A	virginum habitus apud Græcos, crine in nodum collecto 356 A	
vespx, viperatum veneno aculeos imbuunt	142 B	Virginum Vestalium imagines duæ 167 D	
Vesta & Pistoribus culta , cur	13 C	Virgo Vestalis Maxima , monili & bulla conspicua 169 A	
Vestales , an comam aletent	339 B	vitis pro centurionatu 191 B	
an bullam & monile deferent	168 G	vittæ seu teniæ, ex lana 167 C	
infusis & vittis insignitæ	169 A	& infusæ, Virg. Vestalium ornamenta 167 F	
patimæ & matrimæ capiebantur	167 E	ab infusis in quo differant 167 D	
Vestalium carbasina vestis propria	161 D	coronarium vicem supplebant 167 D	
cultus quotidianus , an cum suffibulo	169 B	Vlpia Dacorum ala sic dicta 163 G	
vestis sacrificantium nunc demissa , nunc reducta , cur	168 E	M. Vlpianus Tr. an dici debeat eum Besoldo 12 F	
Veterani , an distributioni frumenti præpositi	169 C	M. Vlpianus Traiani nomen post Imperium 285 F	
an id ex inscriptione veteri colligatur	34 A	cur in fastis coss. inscriptum 286 C	
in colonias transpositi	34 B	Vlpitorum gens sub Herculis tutela 286 B	
an habitu ab alijs distincti	10 G	Ulysses Achillis eadaueratur 172 F	
post XX. stipendia expleta , militia missi	33 B	Chryseidem patri restituit 354 D	
viarum exploratores Prætoriani	34 F	Iphigeniam malis artibus abducit à matre 319 B	
stratores , qui	186 G	an priuatim , an decreto Græcorum 319 ibid.	
eorum munus	200 E	in Palladij subtractione an primas partes habuerit 379 D	
viarum stratura in Columna expressa	46 E	pileatus à quo primùm pictus 379 D	
per milites geri solita	46 F	Polyxenæ mactationi assistit , cur 379 C	
victimæ adduci , non trahi solitæ	46 A	ratem ex se compagit 379 G	
alijs Dñs alia	166 E	Vlyssis socij , milites simul & remiges 208 E	
cultro inter cornua adacto mactantæ	171 B	Volscorum & Latinorum castra liguea 71 B	
indiferenter securi vel malloco percussæ	178 D	volumina duplicites conscribi solita 18 E	
stipite vel trunco , ex Magorum disciplina	161 G	Voluntarij milites , quinam dicti 348 C	
in Suoueraurilibus quo ordine mactandæ	178 E	alij ex seruili manu , quasi Volones 199 B	
tempore quo percutiebantur , sine ferro vel fascia , cur	155 E	Voluntariorū cohortes , vbi distributæ 200 B	
in vulnus cadere solitæ , quibus in factis	167 A	dignitas , Tribunatu legiōnis videtur prælata 199 G	
victimarum circumlatio an viuæ cum ipso Pontifice fieret	178 C	legio , eadem forte à Euocatorum 200 B	
in Suoueraurili circumductio	144 A	vomer æreus in condendis vibibus adhibitus 199 A	
à dextera in lauam	143 C	Vrbinates Federici Feltrij ædes magnificentissimæ 166 A	
trina	144 E	vrbium conditores numinis celebrati 220 B	
victoria incruenta , quomodo significata	144 C	vr̄sinum caput loco leonini in sacrificio Vertumni reponendum 213 A	
Victoria sine alis apud Athenientes , cur	307 C	vrsus , cur victima Vertumno cedebatur 171 B	(170 E)
in victoria nauali , milites olea coronati	298 A	vsuræ terræ , quæ 38 E	
victoria naualis indicium in Columna	48 A	à Sponio non intellectæ 38 E	
victoriatum Dacicarum nummi	48 B	Vulcani effigies Cabiris similis ibid.	
Vigiles an in Columna expressi , iuxta Lipsium	306 E	Vulcanus Cabitorum pater ibid. & 75 E	
viginti ordinum temorum nauis	186 D	Vulcanus vnæ cum Cyclopibus arma Achillis elaborat 327 F	
vilia an fuerint olim plura militæ munera	124 E	an hoc secundum Homerum ibid.	
vinandi nomen nullum in re caestrensi apud Romanos	185 F	vulpes in Cerealibus victima , cur 171 E	
vinaria scapha an bene dicatur	31 B	vultures in nummo Tiri , Oisello non intellecti 302 E	
naus quæ	28 A	Vvolfgangus Latius , de classarijs legionibus notatus 84 D	
Vinariarj in Castris Prætorijs munus	31 G	X	
Vincentius Contarenus laudatus	35 G	Xanthus , Hypsenora proprium sacerdotem habuit 303 E	
vini copia , an in Dacia	106 F	an solus inter flumina Louis filius 303 E	
voluptas , Gallos in Italiam traxit	ibid.	cum velamento circa caput expreflus 303 D	
vino Chartistinienses milites abstinebant	31 E	Z	
Romani item milites	31 B	Zamolxis à Geris cultus 273 E	
vinum ferre Columnæ milites an rectè dicantur	31 A	Zethus & Amphion , Gemini cælestes dicti 79 G	
vires tauri , quæ	178 C	zygitæ remiges , qui 120 G	
virga pro fræno , qui equites vñi	5 F		

F I N I S

A D D E N D A

P Rolixus impressionis labor , cui anhale tempus non omnino suffecit , paruis hisce additamentis locum dedit : cùmque nostrum hoc scribendi genus , varia philologiae capita complectens , è veteribus monumentis præcipuum ornatum recipere aptum sit ; ex inexausta , in hac præsertim Vrbe , corundem copia , hæc quæ operi iam prouecto superuenerunt , feligere , atque hic apponere visum est .

Ad pag. 78. Post nummos enumeratos , in quibus dispositio numinum in Capitolina fit mentio , certissima hodie patent vestigia ,

Louis Æde cultorum , eo pædo , quo Cellæ

ipsæ locatæ fuerant , recensetur ; adde ad

rei illustrationem , geni-

mæ huius fardæ apud

me exemplum ; in qua

pariter Minerua ad dex-

teram , & Iuno ad læ-

uam Louis , locum ob-

tinere conspiuntur .

Miræ autem substrictionis illius Templi ,

cuius ex Dionysio , antecedenti pag. 77. c

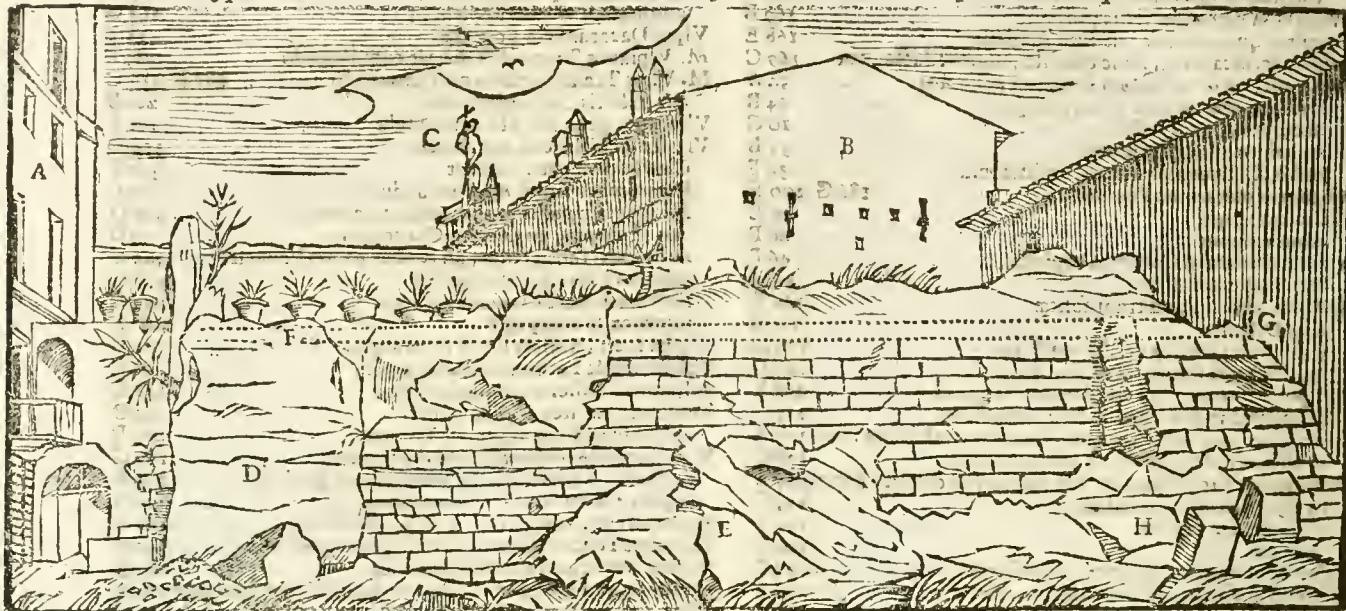
in quibus dispositio numinum in Capitolina fit mentio , certissima hodie patent vestigia ,

postquam Nobb. de Caffarellijs iugum illud inter eorum & Capitolinas Conseruatorum Aedes medium deprimere cœperunt, ut laxiorem à tergo ipsarum Aedium aream obtinerent. Hinc igitur detecta visitur altitudo

crepidinis, quæ supra natuum collis verticem attollebatur; opere sanè memorando, & quod penitus aboleri (ut in dies tentant) indignum videtur. Præscens huius complanationis facies ita se habet,

Prospectus lateris occidentalis remanentis substructionis Templi Iouis Capitolini

A pars postica Aedium Nobb. de Caffarellijs

B pars Aedium Conseruatorum versus Forum Romanum

C summus apex Capitolinae Turris in Aede Senatoria

D pars cæmentitia extans E pars cæmentitia diruta & iacens

F G planum inter puncta ex firmissimo camento superstrato.

partim cæmentis, partim quadratis lapidibus in cubos ingentes vario & alterno ordine distributis, firmissima incrustatione materia trium pedum crassitudinis totam in summa superficie aream contingente. Inequalitas fastigij à Dionysio asserta, etiamnum colligitur; quia reperto iam in cæteris partibus puro solo, à latere meridionali Foro imminenti in H haud parùm substructio deprimitur, incompta adhuc profunditate, nec dum omnibus lapidum ordinibus submotis. De hac substructione ita subdit eodem lib. III. Dionysius, *Huic Templo Iouis Tarquinius Rex V. sedem cum designasset tumulo qui diffici aditu erat, nec in summo planus, sed præruptus, & fastigiatus; multis ex partibus amplexus est eum pluribus substructionibus, inter quas & verticem congesto aggere; planam efficit aream, ad excipiendam ædem sacram apitissimam.* Ex accurata igitur ea loci descriptione, quæ hisce ruderibus optimè conuenit, controversiam inter P. Alexandrum Donatum & Famianum Nardinum de situ Templi subortam, iam facili negotio dijudicare possumus.

Ad pag. 204. Ex Varronis suffragio, frustum veteris inscriptionis, Collegio Cor-

nicum, & Mineruæ eiusdem tutelari attribuimus, ob affine cum Tibicinibus ministerium: nunc plenam integrumque epigraphen in hanc sententiam damus, cum enunciacione Mineruæ Aulœdis, in impluvio Nobb. de Varesijs iacentem, sub fonte ad ripam Tiberis.

ΘΕΑ·ΕΠΗΚΟΩ

ΑΡΤΕΜΙΔΙ

ΑΥΛΙΔΙ·ΣΩΤΕΙΡΗ

ΑΤΡ·ΕΛΠΙΝΕΙΚΗ

Ad pag. 311. d Inter Romæ ex Bello Daciaco decora, meus iste nummus locum meretur, non alibi hucusq; visus, (quod sciam) ex argento: Daciam enim Prouinciam à Traiano adquisitam referre credo; tum ex ornatu capitis velo obducti, Dacicarum in Columna mulierum num. 165. & 178. cultui simillimo; tum, quod rarius est, ex sceptro illo, seu bacillo, cui caput equinum in vertice, quale Traiani Decij nummus apud Angelonium

Caput Traiani Janreatum
IMP TRAJANO AVG GER DAC
PM TR P

cicarum in Columna mulierum num. 165. & 178. cultui simillimo; tum, quod rarius est, ex sceptro illo, seu bacillo, cui caput equinum in vertice, quale Traiani Decij nummus apud Angelonium

nium pag. 312. num. 5. ostendit, circa quem, ipsum DACIAE nomen expressum est. Imò putarim, alium Traiani Decij nummum, sic ab Occone descriptum pag. 451.

IMP · C · M · Q · TRAIANVS · DECIVS

AVG caput Decij

DACIA S · C Figura stans, dextera tenens armamenta quædam Dacica, instar capitis asinini

ex hoc nostro deductum esse, Vnde duplicitate liquet id quod Angelonium in primo illo nummo latuit, io non trouo rincontro sù l'fondamento del quale si stampasse cotal medaglia; vel scilicet Decium expeditionem Dacicam tentasse, vt apud Marcellinum aliosque compertum est; vel insigne illius Provinciæ, olim à Traiano sibi cognomine subactæ, in suis quoque numinis restituisse.

Ad pag. 319. f Quod de Iouis in nostra Tabella Iliadis simulachro tetigimus, throno insidente, & seminudo, vt indè immutabilis eius soliditas exprimeretur; & conspicuum esse viuificam ac prouidentem illam virtutem, cui Iouis nomen affixerunt, intellectualibus tantum ac cælestibus partibus; inferioribus contextis, vt indicaretur occulti nobis mortalibus humi degentibus; sic enim primus ex Porphyrio explicauit Eusebius de Præpar. Euang. lib. III.: hoc idem in duabus nostris veteribus geminis obseruauimus; quārum alterius (sunt enim indistinctæ similitudinæ) ex achate imaginē, elegan-
tissimo sanè opere, hīc exhibemus.

Ad pag. 328. a Vulcanum suis manibus galeam elaborantem, vt ibi ex nummo, ita hīc ex nostro hoc cimelio ostendimus. Eregione, hoc est pag. 329. e Achillem galeatum & ocreas induentem in Tabella eadem ad num. 47.

indicauiimus; hoc idem nostri huius achatis scalptura continet; vt minimè dubium sit ad Achillem spectare, vna velut ab altera excepta, Vulcani armis truncō impositis, & clypeo sub eo iacente.

Ad pag. 340. a Post Scorpi Agitatoris Circensis elogium, liceat quoque Thallum eiusdem gregis hominem hac vuper reperta inscriptione célébrare, nullus enim dubito

hunc esse illummet Thallum Scorpi æmulum & Martiali contemporaneum, ex cos. Domitiani XV., cuius nomen abrasum cernitur, quemadmodum à Senatu eradendos ubi que ipsius titulos, abolendamque omnem memoriam, ex Suetonio cap. XXIII. decretum scimus.

IMP ·

AVG

G E R M A N I C O · X V
M · COCCEIO · NERVA · II · COS.
THALLVS AGITATOR · L · AVILLI · PLANTAE · SER ·
DOMINVM · SILVANVM · DE · SVO
POSVIT · ITEM · DEDICAVIT
eruta in Collegio Anglorum; & translata in
Vineam Carpineam Via Aurelia

Ad pag. 357. f Venatoriam Achillis institutionem marmore exhibuimus; nunc fidibus quoque à Chirone edictum hæc apud me scalptura denotat.

Ad pag. 367, f Pausaniæ citra fabulam de Equo ligneo traditionem produximus; similem modò damus ex ignoto haec tenus, & alias per nos laudato opusculo Ioannis Laurentij Lydij Philadelphi; qui ita verum è falso, siue è falso improbabile, secernere studet: περὶ τῆς δύοτος ἵππων τοῦ Εὐφορίου φησί· ταῦτα οὐδέ τοις Ελλησιν ἵππον λεγόμενον. ἐτείχοι φασὶ πύλην θύεας ὃ τω προσαγγεῖσθαι μέρην εἰ τὴ Τείχη, διὸ εἰσῆλθον οἱ Ελλήνες. De ligneo Equo scribit Euphorion, nauigium fuisse Græcorum, quod Equus dicebatur: alijs tradunt portam fuisse sic Troia appellatam, per quam ingressi sunt Græci.

Ad pag. 379. d Vlysses cum pileo, multoties alibi visus, & à nobis in hoc Opere ex Sarcophago Barberino pag. 215. E propositus, nostræ huic lucernæ, à pluribus sæculis extinctæ, lucem refundet.

Addam non tam in rei cōprobationem, (frequēs nāq; olim Vlyssis errationum in marmoribus, haud secus atque in picturis, ex Vitruvio lib. VII. cap. V. exp̄sio) quam in erroris inueterati profigationem, vetus hoc monu-

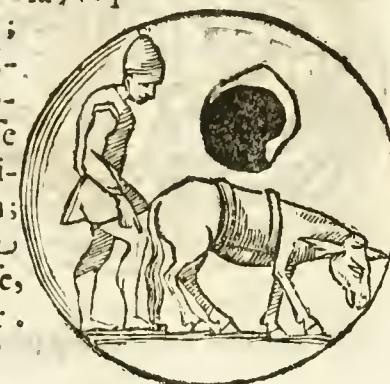
monumentum, in quo Vlysses cum pileo, lecebras exit: ut tandem dediscent tirones
malo pariter suæ nauis alligatus, Sirenum il-

Srenas ac Nereides confundere;

Ex Museo Nob. V. D. Commend. Caroli Ant. à Puteo . Extat in Hortis Pontificijs Vaticanis
quamvis iam pridem doctissimus Antonius Augustinus, ex Aeliano predictum idiotismum hoc ioco irriserit Dial. V. pag. 156. B. Di modo, che è falsa la figura della Sirena, come mezo pesce con due code. A. Cotesta è la pittura, che si fa per insegnare delle Camere Locande, e delle Botteghe di S. Marco in Rialto à Venetia: & nuper Spanhemius, vir elegantia styli, non minùs quam eruditione spectabilis, ex Ouidio & Seruio, alijsque, ipsi A. Augustino succinat Dissert. III. pag. 223. de Præst. & Vsu Numism. cuius verbis, de amici, præstantisque viri allucinatione, ita notatiunculam hanc concludam, *Vnde nollem amicissimum virum, & optimè de hac antiquitate meritorum, ac ulterius in dies meriturum, vulgato illo errore deceptum, depictas in vetusti Nasorum Sepulchri zophoro Nereides, superne mulieres, infrà pisces, ad Sirenes deterrisse.* Alios geminos cum eadem Sirenarum forma lapides, eademque distributione, de qua Seruius, vt nempe, una voce, altera tibijs, alia lyra caneret, ex predicto Museo transcribere facultas esset; sed ne nimius videat, in re, cuius nulla iam controversia esse potest, idcirco ad alia me conferam.

Ad pag. 383. v. Rusticum illum pileatum cum asino, ad aliquam ominis Aetiaci ab Augusto coniecti significationem dubitanter retulimus: id si longè pétitum videatur; apice Lector in mea hac lucerna fætili, agrestis viri, atque ex Græcia, vt pileus indicat, asinū agentis, imaginē; vt hinc fortasse tribi persuadeas, cōmune illud fuisse aliquando artificibus argumentum; ni mauis, temere & casu id euenisse, quod non moror.

A proposito tandem egredi concedatur, vt Ioannem Tristanum nostræ opinioni in pluribus contrarium, semel adhuc iterumque refellamus. Is in Comment. Philippi patris to. II. pag. 558. afferens hanc inscriptionem Gruteri pag. CCCXXI. 5

ANTONIAE · BONOSAE · VIXIT · ANN · XXXVIII · AVRELIO · COSTANCIO · EQ · R · DEC · COL · VIMIN · VIXIT · ANN · VI · P · ANTONIO · VICTORI · MIL · LEG · VI · VICTRICIS · FRVM · VIXIT · ANN · XVIII · P · ANTONIVS · SVPER · INFELIX · PATER · ex P. ANTONIO illo legionis FRVMEN-TARIÖ, cuius muneris tot exempla suppetunt, integrum legionem Frumentarium absque exemplo constituit. Potissima tamen culpa est penes Iosephum Scaligerum, qui in Indice Operis ita intellexit, & ab alijs communibus appellationibus legionis sextæ Vi-tricis, segregauit

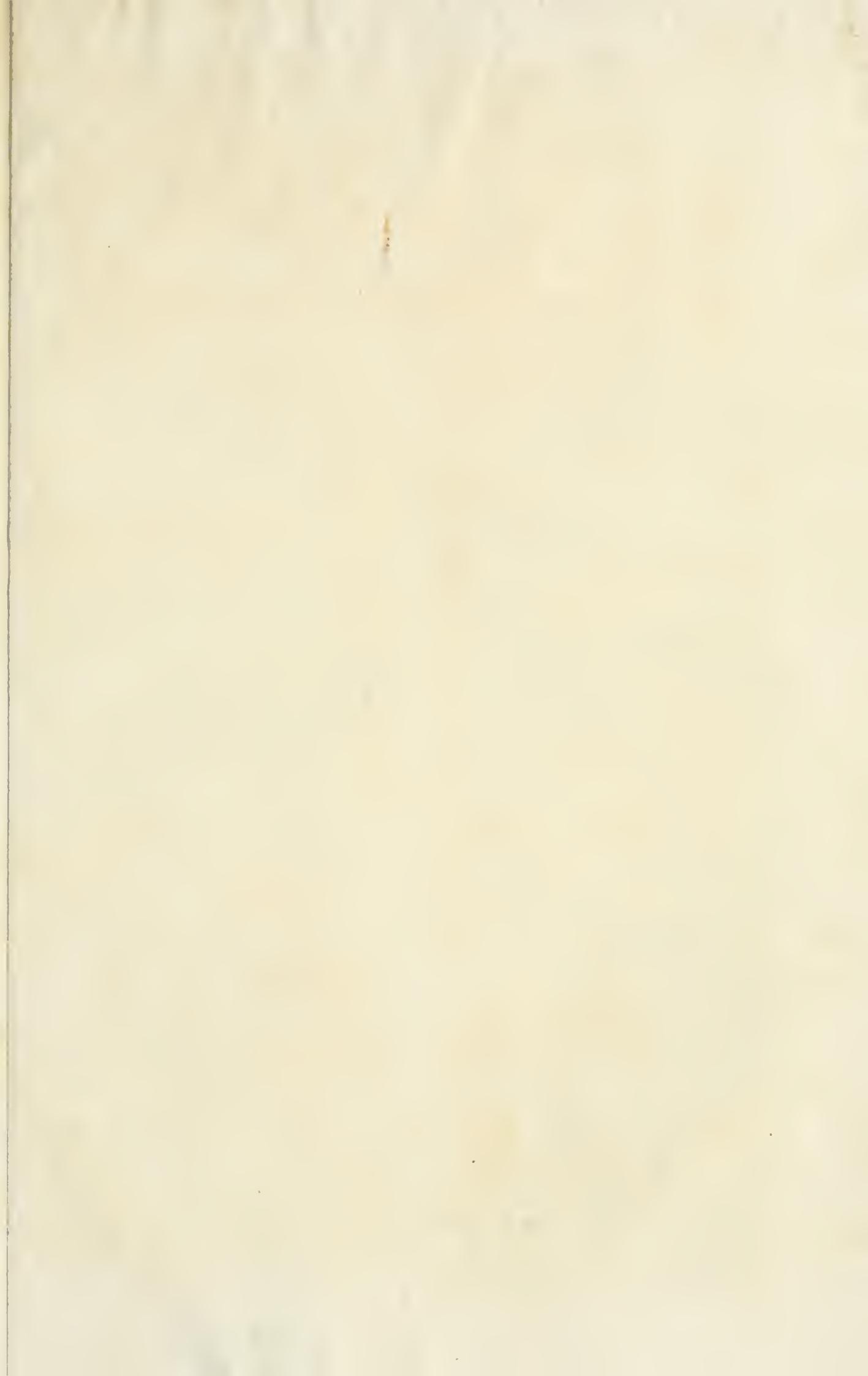
Leg. VI. Vixtrix Frum. CCCLXXI. 5 DXXX. 7
cò imprudentius, quò secunda ista inscriptio pag. DXXX. 7 ita se habet;

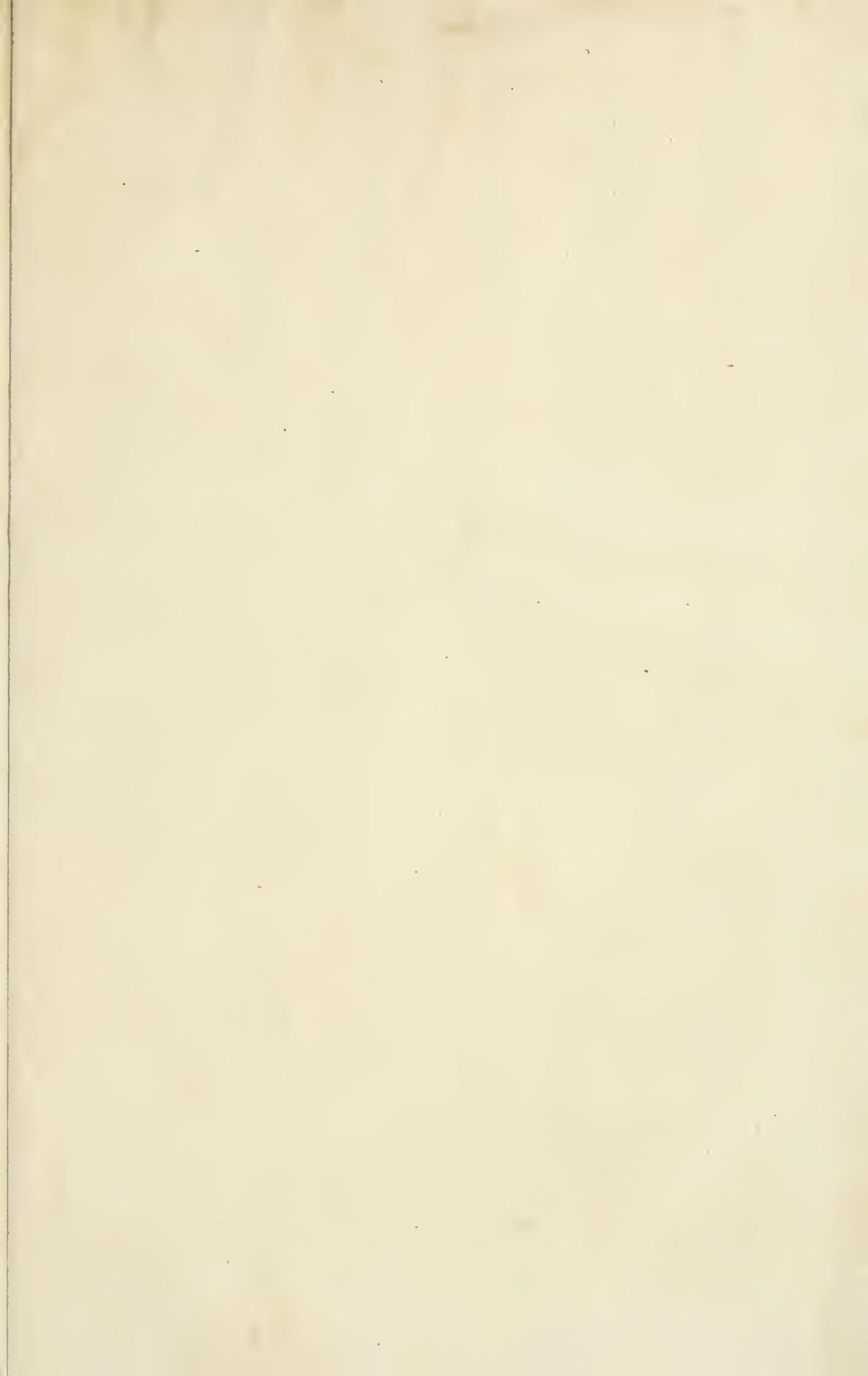
T · A V R E L I O · P I O
MIL · LEG · VI · VICTR ·
F R V M E N T A R I O
VIXIT · ANNIS · XLVII
MILITAV · ANN · XXV
AVRELIVS · VERECVNDVS

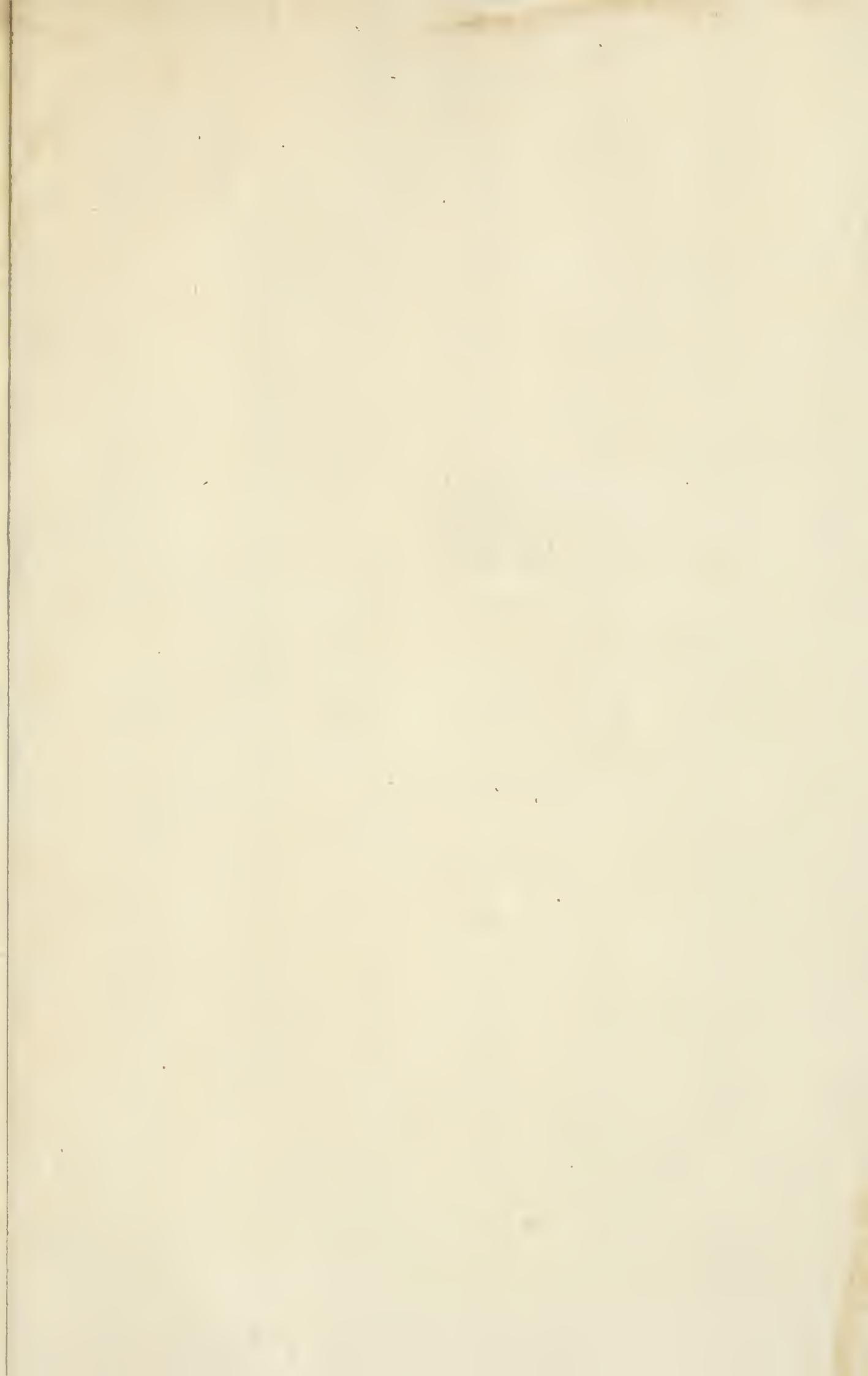
H · B · M · F

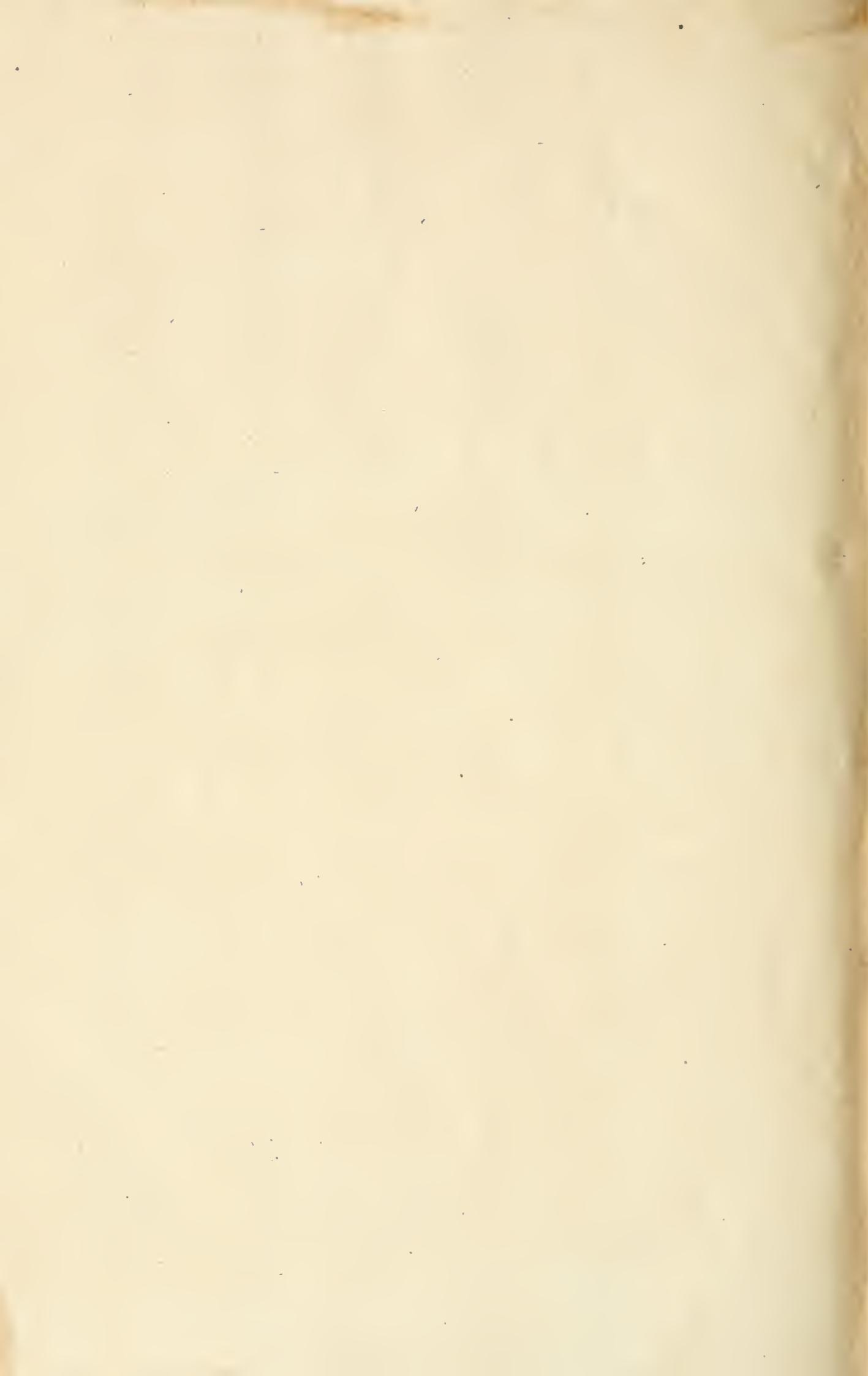
nec proinde legioni, sed tantum militi, appellatio FRVMENTARII conuenire potest, vt de alijs similibus, ex Gruterianis, ac nostris pag. 34. c assuruimus.

Rursus in postrema Tomi II. pagina, & post numimum Aemiliani, diuturnitatem Belli Dacici, quam sex annis conclusimus fol. 279. & eo comprehenso qui inter primam & secundam expeditionem intercesserat, ipse ad decennium prorogat, quasi de Troiano, vel Veiente loqueretur.

RARE
FOLIO

66-B
*708

